

THE  
**JĀTAKA**  
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY  
BEING  
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS  
OF  
**GOTAMA BUDDHA.**

---

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

**V. FAUSBØLL**

AND TRANSLATED

BY

**T. W. RHYS DAVIDS.**

TEXT. VOL. I.

---

LONDON.  
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.  
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.  
H. HAGEBUP.

1877.

[All Rights Reserved.]

DEDICATED  
TO THE MEMORY OF  
THE GREATEST LINGUIST OF THE NORTH  
**RASMUS KRISTIAN RASK**  
THE PEASANT'S SON.

## CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 1 verse 3, for namassanādīto read namassanādīno.
- 2 line 2 from the bottom, before <sup>3</sup>C\* add I. Cfr. Dh. p. 116.
  - 3 l. 19, for upari pasāda- read uparipāsāda-.
  - 13 l. 1, for māni- read maṇi-.
  - 14 l. 16, yasmā ... samijjhati must belong to the Comment, and ought therefore to have been printed in small type and without number.
  - 25 l. 2, for vicinissami read vicinissāmi.
  - 26 v. 184, for sadevaketi read sadevake ti.
  - 27 l. 10 fr. the b., after dasapāramiṃ add 9.
  - 29 l. 20, for nama read nāma.
  - 31 l. 5 fr. the b., add (Dh. p. 126).
  - 38 l. 20, for bodhi. So read bodhī, so.
  - 45 l. 40 fr. the b., for esa read esā.
  - 47 l. 14 for sukhaṃ dukkhaṃ read sukhaṃdukkhaṃ.
  - 50 l. 2 fr. the b., add read haritapattāya?
  - 53 l. 10, for mucctivā read muñctivā.
  - 56 l. 11, for siriḅhavaṃ read siriḅvibhavaṃ.
  - 60 l. 7 fr. the b., add (Dh. p. 118).
  - 62 l. 12 fr. the b., for -sadiṣo read -sadiṣo.
  - 63 l. 10, for Kanthakāṃ read Kanthakāṃ.
  - 80 l. 7, for yevā read yeva.
  - 92 l. 19, for paṭiṇṇāṃ read paṭiṇṇāṃ.
  - 92 l. 22, for -hiraṇṇā- read -hiraṇṇā-.
  - 107 l. 14, for ossaṭṭhabhāvo read ossaṭṭhabhāvo.
  - 120 l. 22, for mālakāre read mālakāre.
  - 124 l. 5 fr. the b., for <sup>4</sup>so all three MSS. instead etc. read † so all three MSS. † so all three MSS. instead etc.
  - 131 l. 3, for anavaḅḅam I ought to have adopted the reading of C\* Cv.
  - 131 l. 4, for -saṅṅhitam read -saṅṅhitam.
  - 149 l. 5 fr. the b., for therī read therī.
  - 192 l. 9 fr. the b., for palivethetva read palivethetvā.
  - 215 l. 1 fr. the b., after MSS. add instead of pajjalīto sikhī.

## CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 11, 13, 15, The Buddhavaṃsa-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads picchi-.
- 11 l. 5 fr. the b. agamanamaggam, so also B-V. (Phayre Coll.)
  - 13 l. 15, for cattāri B-V. reads catuhi.
  - 16 l. 8, for assatthassa mūle B-V. reads assattharukkhamūlambhi.
  - 17 l. 6 fr. the b., for yaṃ B-V. reads yā (= yāni?).
  - 19 l. 18, B-V. dasasahassina.
  - 20 l. 2 fr. the b., B-V. kimsmimūci.
  - 21 l. 1, B-V. paripūraya.
  - 25 l. 18, for ubhato koṭisu read ubhatokoṭisu.
  - 27 l. 2, B-V. abhivandisum.
  - 28 l. 21, B-V. kassaci varasahapattiyo.
  - 31 l. 15, for mukham vivaṭamatte read mukhamvivaṭamatte, cfr. p. 279 l. 8 fr. the b.
  - 36 l. 10, B-V. tejasim.
  - 45 v. 259, The Cariyāpiṭaka-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads bhikkhāyupagataṃ.
  - 45 v. 260, C-P. (Phayre Coll.) sulehi vijjhayante pi koṭṭiyante pi satthihi.
  - 46 v. 266, C-P. mātāpitā na maṃ dessā atthanaṃ me na desiyo.
  - 47 v. 267, C-P. - - na pi bhāyāmi kassaci mettāphalenupatthaddho - - tadā.
  - 47 v. 268, C-P. - - chavathikaṃ unidhāya - - dassenti nappakaṃ.
  - 47 v. 269, C-P. - - pathavi aviṇāya sukhamdukkham sāpi dānaphalā - - .
  - 105 l. 17, read medhāvīti.
  - 122 l. 22, so all three MSS. instead of aggim va sandhaman?
  - 126 l. 5, after akamsu Bp adds Bārānāsī antarabāhirānaṃ kim agghati taṇḍulanālikā va assapañcasatehi agghati tāni ekataṇḍulanālikā iti Bodhisatto imāṃ gātham āha:
    - Kim agghati taṇḍulanālikā ca
    - Bārānāsī antarabāhirānaṃ
    - assapañcasatehi tāni ca
    - ekā taṇḍulanālikā ti. Tasmim etc.
- Cfr. L. Feer in Journ. As. 1876. VIII, 520.
- 140 l. 20, read -mahāsālo.
  - 142 l. 20, soḷasanipāte, so all three MSS. instead of dvādasa-.
  - 152 l. 17, after upasāmvase, add (Dhp. p. 329).
  - 153 l. 22, read dhiratthu.
  - 155 l. 15, for kaṇḍitaṃ read kaṇḍī, taṃ.
  - 155 l. 17, read taṃ sallaṅ ca, mahantaṃ.
  - 155 l. 18, for gālhavedhitaṃ read gālhavedhī, taṃ.
  - 156 l. 8, for ratthehi read rasehi.
  - 158 l. 8, for vatahaṃ read va taṃ.
  - 169 l. 17, add 18. after ti.

- Page 171 l. 3, 8, 9, 10, 11, 23, 24, for ti read 'ti, likewise in similar passages.
- 171 l. 15, etaṁ - - - vadhiṣṣasīti. ought to have been printed in the middle type. After padan ti there seems to be a lacuna, but according to a communication from Mr. L. Feer the MS. at Paris coincides with our MS.
  - 172 l. 8, Imasmiṁ - - - nāma seems to belong to the Comment.
  - 175 l. 11, for thapayimsu read thapayimsu.
  - 180 l. 22, for adūbhāyasapathāṁ read adūbhāya sapathāṁ.
  - 191 l. 10, for atitaṁ read atitāṁ.
  - 194 l. 12, galesu, so all three MSS. instead of gale?
  - 197 l. 4, for pane read pana.
  - 197 l. 12, for hetthāmaṅcato read hetthā maṅcato.
  - 197 l. 23, for na cirassa read nacirassa here and elsewhere.
  - 198 l. 28, for issariyaṁ nissāya 'pānavadhāṁ read 'issariyaṁ nissāya pāṇa-.
  - 211 l. 1 fr. the b., note, for imaṅ read imaṁ.
  - 213 l. 13, for aṅḍako sampadaletvā read aṅḍakosam padāletvā.
  - 215 l. 1, C-P. (Phayre Coll.) has mahā pajjalito sikhī.
  - 221 l. 3, nagaravāsikāṁ, so all three MSS. instead of Jetavanavāsikāṁ.
  - 227 l. 13, for n' atthi, Tam read n' atthi. Tam
  - 235 l. 15, for 'kilant' amhā' read 'kilant' amhā'.
  - 240 l. 20, for pavatitvā read pavatitvā.
  - 241 l. 3 fr. the b., Navanipāte, so all three MSS. instead of Chanipāte (= Ka-potajātaka in Pañcanipāta).
  - 248 l. 11, Rohiṇījātaka, cfr. L. Feer in Journ. Asiat. 1875. VI p. 282.
  - 248 l. 18, for mātu sarire makkhikā maretvā „vināsaṁ read „mātu - - vināsaṁ.
  - 250 l. 1, for rukka- read rukkha-.
  - 253 l. 1, for ten' eva vacakāraṇena read ten' eva ca kāraṇena. C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> have teneva vacakāraṇena, C<sup>s</sup> teneva kāraṇena.
  - 253 l. 2, katvā, so all three MSS., omit katvā?
  - 253 l. 6, for aggho read with C<sup>v</sup> C<sup>s</sup> anaggho.
  - 253 l. 7, for ulloki, tato read with C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> ullokite.
  - 254 l. 2 fr. the b., note, after MSS. add so also C<sup>s</sup>.
  - 254 l. 2 fr. the b., note, after <sup>5</sup> read so C<sup>k</sup> C<sup>s</sup>;
  - 254 l. 1 fr. the b., note, after <sup>6</sup> read so C<sup>k</sup> C<sup>s</sup>;
  - 255 l. 1 fr. the b., note, for both read all three.
  - 255 l. 1 fr. the b., note, after <sup>2</sup> add C<sup>s</sup>.
  - 256 l. 2, for attanāpi C<sup>s</sup> has attano pi.
  - 258 l. 2 fr. the b., note, after <sup>2</sup> add C<sup>s</sup>.
  - 258 l. 2 fr. the b., note, after MSS. add C<sup>s</sup> -sīnaṁ.
  - 258 l. 2 fr. the b., note, after idāni add C<sup>s</sup> idāni nakkhattāṁ bhavissatīti and idāni nakkhattāṁ bhavissatī added after bhavissatī.
  - 258 l. 1 fr. the b., note, after <sup>5</sup> add so C<sup>k</sup> C<sup>s</sup>;
  - 259 l. 1 fr. the b., note, after <sup>1</sup> add so C<sup>s</sup>;
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after devā? add C<sup>s</sup> has devā.
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after <sup>2</sup> add C<sup>s</sup>.
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after <sup>2</sup> add so C<sup>v</sup> C<sup>s</sup>;
  - 260 l. 1 fr. the b., note, after <sup>4</sup> add so C<sup>v</sup> C<sup>s</sup>;
  - 261 l. 1 fr. the b., note, for so both read so all three.
  - 261 l. 1 fr. the b., note, after C<sup>v</sup> add C<sup>s</sup>.
  - 262 l. 3 fr. the b., for hanāpetvā read hanāpetha<sup>2</sup>,
  - 262 l. 2 fr. the b., note, for nahāpetvā read nahāpetha.
  - 262 l. 2 fr. the b., note, cross out note 3.
  - 265 l. 4 & 3 fr. the b., for -sumuggaṁ, sumugge read -samuggaṁ, -samugge.
  - 266 l. 2, for nahānānūlitto read nahātānu-.
  - 267 l. 22 and p. 268 l. 13, for karoth' eva read karotv-eva?
  - 268 l. 23, for macca- read maṭṭa-.
  - 268 l. 2 fr. the b., note, after <sup>2</sup> add C<sup>k</sup> maccasā-.
  - 269 l. 21, for surā read suraṁ?

- Page 286
- 1. 16, for *ācariyā* read *ācariyā*.
  - 290 l. 1, for *īmaṃ ūtagītaṃ* read *īmaṃ jūtagītaṃ*.
  - 292 l. 10, omit one *puppha?*
  - 296 l. 20, for *silābhedam* read *silābhedam*.
  - 300 l. 4, for *velāya* read *velāyo?*
  - 300 l. 30, for *pati-* read *paṭi-*.
  - 304 l. 30, for *āgantvā* read *agantvā?*
  - 305 l. 18, for *karomīti paṭijaggāhi* read *karomīti. Paṭijaggāhi*.
  - 306 l. 13, for *aññaṃ* read *aññā?*
  - 307 l. 11, for *īṇaggā* read *naggā?*
  - 317 l. 22, for *ambakum* read *ambakam*.
  - 322 l. 2 fr. the b., note, for *du gandha* read *duggandha*.
  - 326 l. 1, for *pacchā bāham* read *pacchābāham* here and elsewhere.
  - 326 l. 20, cross out the comma after *atthi*.
  - 330 l. 16, for *valākakam* read *valāhakam*.
  - 331 l. 22, for *Pajjuṇadevamarājassa* read *-devarājassa*.
  - 332 l. 3 fr. the b., for *khandhāvaram* *khandhe* read *khandhāvaramkhandhe*.
  - 332 l. 1 fr. the b., note, after MSS. add instead.
  - 339 l. 4, cross out ' after *catūhi*.
  - 339 l. 11, for *janapade* read *jānapade?*
  - 339 l. 12, for *vapakamme* read *vapanakammaṃte?*
  - 345 l. 15, for *pañca* read *ca?*
  - 351 l. 6, for *atthi* read *n' atthi?*
  - 360 l. 24, for *pabbijitānaṃ* read *pabbajitānaṃ*.
  - 360 l. 30, for *nagaratonikkhamanto* read *nagarato nikkhamantu-*.
  - 370 l. 10, for *dhammānūvatī* read *dhammānu-*.
  - 370 l. 19, for *dānādīmutto* read *dānādīmutto?*
  - 387 l. 8, for *kattabbākatabbam* read *kattabbākattabbam*.
  - 388 l. 1, for *paṭibaddho* read *paṭibandho?*
  - 389 l. 8, for *yathā ca* read *yathā vā*.
  - 389 l. 16, fr. the b., for *mayham* read *mayham*.
  - 397 l. 18, for *pajāpati* read *pajāpatī*.
  - 408 l. 23, for *lābhegga-* read *lābhagga-*.
  - 421 l. 2 & 1 fr. the b., note, for B read B.P.
  - 422 l. 20, for *kuṇḍakajjakam* read *kuṇḍakakajjakam*.
  - 422 l. 2 fr. the b., note, for B read B.P.
  - 424 l. 1 fr. the b., note, for B read B.P.
  - 426 l. 1 fr. the b., note, for B read B.P.
  - 427 l. 22, for *nikkhanto sadiso* read *nikkhattasaddiso*.
  - 430 l. 16, for *laṃghanapaṭaka yoniyam* read *laṃghanapaṭakayoniyam*.
  - 433 l. 4 fr. the b., for *kāretīti* read *kārentīti?*
  - 442 l. 1, for *pariyesamāno* read *-mānā*.
  - 442 l. 3, for *tāta* read *tātā?*
  - 445 l. 14, for *ākāseṇa* read *ākāseṇam?*
  - 457 l. 20, for *nivesānaṃ* read *nivesanaṃ*.
  - 459 l. 7, for *-gaṇḍusaṃ* read *-gaṇḍusaṃ*.
  - 462 l. 20, for *sikkhā* read *sikkhā*.
  - 470 l. 28, for *avatthitattā bhaya-* read *avatthitattābhaya-*.
  - 480 l. 1, for *jāyati* read *jāyati*.
  - 483 l. 13, for *kalāham katvā* „kassaci read „kalāham katvā kassaci.
  - 483 l. 2 fr. the b., add (Dhp. p. 147, 12).
  - 486 l. 19, for *Bodhisattassa rajjena* read *Bodhisattam sarajjena?*
  - 488 l. 13, for *mraṇa-* read *marāna-*.
  - 491 l. 25, for *sāmi pāde* read *sānipāde*.
  - 498 l. 15, for *utthāya* read *utthāya*.
  - 504 l. 14, for *nāsiviso* read *āsiviso?*

## PRELIMINARY REMARKS.

To constitute the text I have only had three MSS., the Copenhagen Palm leaf MS. (C<sup>k</sup>) described in *Codices Orientales Bibliothecæ Regiæ Havniensis, Pars 1* p. 36, and two quite recent Transcripts on paper, sent to Mr. Childers by two learned natives of Ceylon, the one by the Buddhist priest Subhūti (C<sup>1</sup>)<sup>1</sup>, the Editor of Moggallāna's *Abhidhānappadīpikā*, the other by L. Cornelle Wijesinha Mudaliyar (C<sup>v</sup>).

These three Mss. are all written in Cingalese characters, and represent in fact only one MS. as they agree in very essential readings of which some are evidently wrong, f. i. p. 24 *sucim pi asucim pi* for *sucimhi asucimhi*, p. 47—48 *halāhala* for *kolāhala*, p. 75—76 *pūjayamāno* for *pūjīyamāno*, p. 84 *-sirim* for *-siri*, p. 112 *sati* for *satiṃ*, p. 122 *tumhe* for *tumhehi*, p. 124 *gamissati* for *gamessati*, p. 142. *gatā* for *gataṃ*, p. 156 *vutte* for *vutto*, p. 170 *esa* for *eṣā*, p. 171 the second hemistich is wanting, p. 175 *nandiṃ* for *nandī*, p. 185 *nahāpeti* for *nahāpehi*, p. 192 *añjana* for *añja*, p. 193 *pavitthe* for *pavittḥo*, p. 195 *laddhan* for *laddhā*, p. 200 *vaddhiṃ* for *vaddhī*? p. 204 *Sakko* for *Sakke*, p. 206 *Sujātā* for *Sujātaṃ*, p. 224 *ārādhētī* for *ārādheti*. The agreement of these as well as all other Cingalese Mss. seems to point to the existence of only one redaction of the *Tepitāka Buddhavacana* in Ceylon, and as this redaction, in the course of time, has been considerably corrupted, it will be of the greatest importance, in editing texts, also to be able to collate Burmese and Siamese MSS. When this, some time ago, struck me, I tried to get a copy of the *Jātaka* from Siam, but failed. That is to say, I sent, through the Governor-General of India, copies of what I had hitherto published of the Buddhist Scripture to the King of Siam, and by another way a letter in which I asked the king in return to present me with a copy of the *Jātaka* Book. I do not doubt that he has received my books, but I am afraid that my letter never reached him, and that this is the reason I neither got an answer, nor the MS. I wanted.

Having no other sources<sup>2</sup> than Cingalese Mss. I can only give

---

<sup>1</sup> The first part only, the *Nidāna*, written on palm-leaves.

<sup>2</sup> In the Phayre Collection in London there is no copy of the *Jātakatthavannanā*, and it is only recently I learn that it is to be found at Paris.

the Cingalese Redaction, and try by parallelism to correct it where it is evidently wrong. However, as Pāli is as yet so little known, its study being still so young, I have, for fear of making mistakes, in many instances preferred to give what I found before me, and only in the foot-notes to state my doubts and point to emendations. Should I in any place have misunderstood the text, it must be my excuse that I have had so much to do in the rough part of the work that I have not had time for a higher criticism. Furthermore everybody that has been engaged in this sort of work will willingly, I am sure, excuse any mistakes on my part, as he will know that one's eyes get so dimmed by the dust of the rough work that one is apt to lose sight of the whole which otherwise would illuminate the single parts and make them appear in the right light. But also those who are not acquainted with the difficulties that beset a first edition, will make allowances for any blunders I may have committed, considering that only just now the classical philologists, after publishing and studying texts for four hundred years, have begun by a higher criticism to eliminate the many corruptions that have crept into the classical authors.

As I have made it a rule not to alter anything in the text before me arbitrarily, I have not meddled with such apparent irregularities as ekadevatāpi ṭhātum samattho nāhosi p. 72, balavā mettī p. 189, bhībhaccha p. 61 and 171 etc.; nor have I ventured to correct such forms as vutte p. 156 and pavitthe p. 193, considering that you find e for o in the Magadha dialect. I have only corrected the text in places where I was sure, from other passages, that it was wrong. When I have considered two different readings equally good I have generally in each single case chosen the one that was supported by the two MSS., I think this is the only way in which we at last may arrive at the right spelling of Pāli words, at least as far as the orthography is concerned in which they have been handed down to us through the MSS. Sometimes I have let the Sanskritic orthography guide me, but perhaps wrongly.

That my readers may judge of the state of my materials I have in the first eight sheets given a pretty complete specimen of the various readings of the MSS., but have afterwards shortened them much and shall continue to do so throughout the whole book to save space.

I have taken care not to overload the text with European punctuation.

The printing of the book in three different types is an attempt at disengaging the Text from the Commentary by pointing out the constituent parts of the book, but I am not sure I have always succeeded, still it is quite clear that throughout the book there are three different elements, viz. the frame, the tale and the verbal interpretation, all three kept quite separate, but it seems that



even in the middle of the tale itself there may sometimes be found explanations that more properly belong to the verbal interpretation f. i. p. 99,14. How much of the three constituent parts belongs to the fundamental Jātaka Book is not clear, and cannot be told now as the Jātaka itself does not at present time exist separately.

I have continued to transliterate the Oriental into Latin characters and shall continue to do so in all I publish of Pāli, for it is my conviction that the fine Latin Characters must not only henceforward be applied to languages which have no literature and to literatures which have hitherto not been published, but also that they one day will supersede all other characters when Europeo-American Civilisation has, like a lava, laid itself over all other civilisations and made them into Herculaneums and Pompeiis.

This edition of the Jātakatthavaṇṇanā will appear in five volumes (ten parts) of about 30 sheets each, to be finished in ten years.

Kopenhagen.

V. Fausbøll.

---

## PRELIMINARY REMARKS 2.

In preparing the Second Part of this First Volume for the press I have laboured under great difficulties, the consequence of which has been that the publication has been considerably delayed.

For the Jātakas as far as 42 I have, besides the Copenhagen MS. (C<sup>\*</sup> or K), had a Transcript by Subhūti (C<sup>o</sup>), and for the Jātakas as far as 50 one by Vijesinha (C<sup>o</sup>). Of the Jātakas 42—50 I received a Transcript by Subhūti after having printed them, and consequently could only use it for the Corrections. For the Jātakas 50—104 I have had a portion of Vijesinha's palm leaf MS. which that gentleman with no slight risk took out of his MS. and sent by post, he not having time to copy it. Subhūti, in the same liberal spirit, has incurred the same risk by sending some of the Jātakas following after 50, but these I have not been able to profit by as they have not yet reached me.

When I got as far as Jātaka 104 I was left alone, having only the Copenhagen MS. to work from. In the midst of my distress I learned from Childers that there was a copy of the Jātaka in the National Library at Paris, and I at once, without knowing anything of the size of this MS., endeavoured to obtain the loan of it through the Danish Government, but was refused. This however, did not surprise me, as the MS., M. L. Feer informed me, consists of 15 vols. the text being mixed up with a Burmese translation. To make use of such a MS. would always be a difficult task to any one but those who by long acquaintance had become quite familiar with it.

I again made an application through the Government, this time to the St. Petersburg Academy which I knew some years ago had acquired a MS. of the Jātaka from Ceylon, but Schiefner apprised me, on behalf of the Academy, that it was being used by Prof. Minayeff, and consequently I could not have it. In the mean time Prof. Minayeff kindly offered to compare my proofs with the Petersburg MS. A similar offer I had however already had from M. L. Feer in Paris, and I therefore chose the latter as the most practicable. It will thus be seen that had not this gentleman so obligingly come to my rescue I should most likely have had to give up my undertaking. From Jātaka 104 M. L. Feer has, with the greatest kindness and without being wearied by my inquiries, revised my proofs by comparing the corrupted and perplexing passages in our MS. with the corresponding ones in the Paris MS., and in this way it has been possible for me in most instances to arrive at an intelligible text; however, there will of course remain some obscurities that to all appearance might have been cleared up by means of a larger stock of materials.

It is with the deepest sorrow I conclude these remarks, sorrow over the loss of my dear friend R. C. Childers. All who have known this truly good and noble man, this gifted and industrious scholar, must feel what a great loss his friends and literature have sustained by his premature death.

Kopenhagen July 12, 1877.

---

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

1. Jātikoṭisahasseehi pamānarahitaṃ hitaṃ  
lokassa lokanāthena kataṃ yena Mahesinā
2. Tassa pāde namassivā katvā Dhammassa c' añjaliṃ  
Saṅghaṃ ca patimānetvā sabbasammānabhājanāṃ
3. Namassanādito<sup>1</sup> assa puññassa Ratanattaye  
pavattassānubhāvena bhervā<sup>2</sup> sabbe upaddave
4. Taṃ taṃ kāraṇaṃ āgamma desitāni jutimatā  
Apaṇṇakādīni purā jātakāni Mahesinā
5. Yāni yesu ciraṃ Satthā lokanitharaṇatthiko<sup>3</sup>  
anante bodhisambhāre paripācesi<sup>4</sup> nāyako
6. Tāni sabbāni ekajjhaṃ āropentehi saṅgahaṃ<sup>5</sup>  
Jātakāṃ nāma saṅgitaṃ<sup>6</sup> dhammasaṅgāhakehi<sup>7</sup> yaṃ
7. Buddhavaṃsassa etassa icchantena ciraṭṭhitiṃ  
yācito abhigantvāna therena Atthadassinā
8. Asaṃsatṭhavihārena sadā saddhivihārinā  
tath' eva Buddhamittena santacittena viññunā
9. Mahimsāsakavaṃsamhi sambhūtena nayaññunā  
Buddhadevena ca tathā bhikkhunā suddhabuddhinā
10. Mahāpurisacariyānaṃ ānubhāvaṃ acintiyāṃ  
tassa vijjotayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanaṃ
11. Mahāvihāravāsīnaṃ vācanaṃaggaṇissitaṃ  
bhāsissāṃ<sup>8</sup>, bhāsato taṃ me sādhu gaṇhantu sādhuvo.

---

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> namassanādino? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> hetvā, C<sup>o</sup> hatvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -nittaraṇa-, C<sup>o</sup> -nittaraṇa-  
corrected to -nittharaṇa-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> paripāceti. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> saṅgahaṃ. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> saṅgitaṃ.  
<sup>7</sup> C<sup>o</sup> -saṅgāhakehi. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> bhāsissam.

Sā panāyāṃ Jātakassa Atthavaṇṇanā Dūrenidānaṃ Avidūrenidānaṃ Santikenidānaṃ ti imāni tīṇi nidānāni dassetvā vaṇṇiyamānā ye naṃ suṇanti tehi samudāgamato paṭṭhāya viññātattā<sup>1</sup> yasmā suṭṭhu viññātā nāma hoti tasmā taṃ tīṇi nidānāni dassetvā vaṇṇayissāma. Tattha ādito tāva tesāṃ nidānānaṃ paricchedo veditabbo. Dipamkarapādamaḷasmiṃ hi katābhinihārassa Mahāsattassa yāva Vessantarattabhāvā cavitvā Tusitapure nibbatti tāva pavatto kathāmaggo Dūrenidānaṃ nāma. Tusitabhavanato pana cavitvā yāva bodhimaṇḍe sabbaññutappatti tāva pavatto kathāmaggo Avidūrenidānaṃ nāma. Santikenidānaṃ pana tesu tesu ṭhānesu viharato tasmīṃ tasmīṃ yeva ṭhāne labbhatīti. Tatr' idāṃ Dūrenidānaṃ nāma :

### I. Dūrenidāna.

Ito kira kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Amaravatī nāma nagaraṃ ahoṣi. Tattha Sumedho nāma brāhmaṇo paṭivasati ubhato sujāto mātito ca pitito<sup>2</sup> ca samsuddhagahaṇiko yāva sattamā kulaparivaṭṭā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādēna abhirūpo dassaṇīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato. So aññaṃ kammaṃ akatvā brāhmaṇasippam eva uggaṇhi. Tassa daharakāle yeva mātāpitaro kālam akāmsu. Ath' assa rāsivaḍḍhako amacco ayapotthakam<sup>3</sup> āharitvā suvaṇṇarajatamaṇimuttādhīharite gabbhe vi-varitvā „ettakam<sup>4</sup> te kumāra mātusantakam ettakam pitusantakam ettakam ayyakapayyakānaṃ“ ti yāva sattamā kulaparivaṭṭā dhanāṃ ācikkhitvā „etaṃ paṭijaggāhīti“ āha. Sumedhapāṇḍito cintesi: „imaṃ dhanāṃ saṃharitvā mayhaṃ pitupitāmahādāyo paralokaṃ gacchantā ekam kahāpaṇam pi gahetvā na gatā, mayā pana gahetvā gamana-kāraṇaṃ kātum vattatīti“ rañño ārocetvā nagare bheriṃ<sup>5</sup> carāpetvā mahājanassa dānaṃ datvā tāpasapabbajjāṃ pabbaji. Imassa pan' atthassa āvibhāvattamaṃ imasmīṃ ṭhāne Sumedhakathā kathetabbā. Sā pan' esā kiñc' āpi Buddhavaṃse nirantaraṃ āgatā yeva gāthābandhanena pana āgatattā na suṭṭhu pākāṭā, tasmā taṃ antarantarā gāthābandhadīpakehi vacanehi saddhiṃ kathessāma. Kappasatasahassādhikānaṃ hi catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake dasahi saddehi avittāṃ Amaravatīti ca Amaraṇaṃ ti ca laddhanāmaṃ nagaraṃ ahoṣi; yaṃ sandhāya Buddhavaṃse vuttaṃ :

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> seem to have viññānattā and C<sup>k</sup> viññānatthā <sup>2</sup> C<sup>k</sup> pitito. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> ettakan. <sup>5</sup> C<sub>2</sub> bheriṃ.

19. Kappe ca<sup>1</sup> sataśahassee ca caturo ca asaṁkhiye  
Amarāṁ nāma nagarāṁ dassaneyyaṁ manoramāṁ  
dasahi saddehi avivittaṁ annapānasamāyutaṁ ti.

Tattha dasahi saddehi avivittaṁ ti hatthisaddena assasaddena rathasaddena  
bherisaddena-mutiṅgasaddena viṇāsaddena<sup>2</sup> gītasaddena sammāsaddena saṁkha-  
saddena tālasaddena<sup>3</sup> „asanātha<sup>4</sup> pivatha khādathā“<sup>4</sup> 'ti dasamena saddenā 'ti  
imehi dasahi saddehi avivittaṁ<sup>5</sup> ahoṣi. Tesāṁ pana saddānaṁ ekadesam  
eva gahetvā

13. Hatthisaddaṁ assasaddaṁ bherisaṁkharathāni ca  
khādatha pivathā 'c-eva annapānena ghoṣitaṁ ti

Buddhavaṁse vuttagāthāṁ vatvā

14. Nagarāṁ sabbaṅgasampannaṁ sabbakammamupāgataṁ  
saṭṭaratanasampannaṁ nānājanasamākulaṁ  
samiddhaṁ devanagaraṁ va āvāsaṁ puññakammaṇaṁ.  
15. Nagare Amaravatiyā Sumedho nāma brāhmaṇo  
anekakoṭṭisannicayo pahūṭadhaṇadhaññavā<sup>6</sup>  
16. Ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ<sup>7</sup> vedāna pāragū<sup>8</sup>  
lakkhaṇe itihāse ca sadhamme pāraṁiṁ gato ti

vuttaṁ hi. Ath' ekadivasaṁ so Sumedhapañḍito upari pāsāḍavaratāle  
rahogato hutvā pallāṁkaṁ ābhujitvā nisinno cintesi: „punabbhave  
pañḍita paṭisandhigahaṇaṁ nāma dukkhaṁ tathā nibbattaṁ nibbattaṭṭhāne  
sarīrabhedanaṁ, ahañ ca jātidhammo jarādhammo vyādhidhammo ma-  
raṇadhammo, evambhūtena mayā ajātiṁ ajaraṁ avyādhiṁ adukkham  
asukhaṁ sīṭalaṁ Amatamahānibbānaṁ pariyesituṁ vaṭṭati, avassam  
bhavato muccitvā nibbānagāmiṇā ekena maggena bhavitabban“<sup>9</sup> ti; tena  
vuttaṁ:

17. „Rahogato nisīditvā evaṁ<sup>9</sup> cintesi' ahan tadā:  
'dukkho punabbhavo nāma sarīrassa ca bhedanaṁ.  
18. Jātidhammo jarādhammo vyādhidhammo c' ahan tadā  
ajaraṁ amaraṁ khemaṁ pariyesissāmi Nibbutiṁ.  
19. Yan nūn' imaṁ pūṭikāyaṁ nānākuṇapapūritāṁ<sup>10</sup>  
chaddayitvāna<sup>11</sup> gaccheyyaṁ anapekko anattiko.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> omits ca. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> viṇa-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> tāla-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> asnātha. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vivittaṁ.

<sup>6</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> pahuta-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> tiṇṇa, C<sup>v</sup> tiṇṇa corrected to tiṇṇaṁ. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pāragu.

<sup>9</sup> C<sup>v</sup> evaṁ. <sup>10</sup> all three MSS. -kuṇapa-. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> chaddhayitvāna, C<sup>v</sup> jaḍḍhayitvāna.

20. Atthi hehiti so maggo, na so sakkā na hetuye,<sup>1</sup>  
pariyesissāmi taṃ maggaṃ bhavato parimuttiyā' ti.

Tato uttarim pi evaṃ cintesi: „yathā hi loke dukkhassa paṭipakkha-  
bhūtaṃ sukhaṃ nāma atthi evaṃ bhave sati tappatipakkhena vibha-  
venāpi bhavitabbaṃ, yathā ca unhe sati tassa vūpasamabhūtaṃ sītaṃ  
pi atthi evaṃ rāgādināṃ<sup>2</sup> vūpasamena Nibbānenāpi bhavitabbaṃ, yathā  
ca pāpakassa lāmakassa dhammassa paṭipakkhabhūto kalyāṇo anavajja-  
dhammo pi atthi yeva evaṃ eva pāpikāya jātiyā sati sabbajātikhe-  
panato ajātisamkhātena Nibbānenāpi bhavitabbaṃ evā“<sup>3</sup> 'ti; tena vuttaṃ:

21. 'Yathāpi dukkhe vijjante sukhaṃ nāma pi vijjati  
evaṃ bhave vijjamāne vibhavo pi icchitabbako.  
22. Yathāpi unhe vijjante aparaṃ vijjati sītaṃ  
evaṃ tividhaggi vijjante Nibbānaṃ icchitabbakaṃ.  
23. Yathāpi pāpe vijjante kalyāṇaṃ pi<sup>3</sup> vijjati  
evaṃ eva jāti vijjante<sup>4</sup> ajātim pi icchitabbakan' ti.

Aparaṃ pi cintesi: „yathā nāma gūtharāsīmhi nimuggena purisena  
dūrato pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ mahātalākaṃ disvā 'katarena  
nu kho maggena ettha gantabban' ti taṃ talākaṃ gavesituṃ yuttaṃ  
yaṃ tassa agavesanaṃ na so talākassa doso evaṃ kilesamaladhovane  
Amatamahānibbānataḷāke vijjante tassa agavesanaṃ na Amatānibbāna-  
mahātalākassa doso, yathā ca corehi samparivārito puriso palāyanamagge  
vijjamāne pi sace 'na palāyati na so maggassa doso purisass' eva doso  
evaṃ eva kilesehi parivāretvā gahitassa purisassa vijjamāne yeva nibbāna-  
gāmiṃ sive magge maggassa agavesanaṃ nāma na maggassa doso  
puggalass' eva doso, yathā ca vyādhipiḷito puriso vijjamāne vyādhi-  
tikicchake vejje sace taṃ vejjaṃ gavesitvā vyādhin'<sup>5</sup> na ticicchāpeti  
na so vejjaṃ doso evaṃ eva yo kilesavyādhipiḷito kilesavūpasama-  
maggakovidāṃ vijjamānaṃ eva ācariyaṃ na gavesati tass' eva doso na  
kilesavināsakassa ācariyassā“<sup>6</sup> 'ti; tena vuttaṃ:

24. 'Yathā gūthagato puriso talākaṃ disvāna pūritaṃ  
na gavesati taṃ talākaṃ na doso talākassa so  
25. Evaṃ kilesamaladhove vijjante Amatantale<sup>6</sup>  
na gavesati taṃ talākaṃ na doso Amatantale.<sup>7</sup>

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> hetuyo. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> rāgādināṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> kalyāṇaṃ pi corrected to kalyāṇam  
apl. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> evaṃ jātimhi vijjante. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vyādhin. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> -tale. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -tale.

26. Yathā arīhi<sup>1</sup> pariruddho vijjante gamane pathe  
na palāyati so puriso na doso añjasassa so
27. Evaṃ kilesapariruddho vijjamāne sive pathe  
na gavesati taṃ maggaṃ na doso sivamañjase.
28. Yathāpi vyādhito puriso vijjamāne tikicchake  
na tikicchāpeti taṃ vyādhiṃ na so doso tikicchake
29. Evaṃ kilesavyādhihi dukkhito patipīlito  
na gavesati taṃ ācariyaṃ na so doso vināyake' ti.

Aparam pi cintesi: „yathā maṇḍanakajātiko puriso kaṅthe āsattam  
kuṇapaṃ<sup>2</sup> chaḍḍetvā sukhaṃ gacchati evaṃ mayāpi imaṃ pūtikāyaṃ  
chaḍḍetvā anapekhena Nibbānanagaraṃ pāvisitabbaṃ<sup>3</sup>, yathā ca nara-  
nāriyo ukkārahūmiyaṃ uccārapassāvaṃ katvā na taṃ ucchaṅgena vā  
ādāya dasantena vā vethetvā gacchanti jigucchamaṇā paṇa anapekhā  
va chaḍḍetvā gacchanti evaṃ mayāpi imaṃ pūtikāyaṃ anapekhena  
chaḍḍetvā Amataṃ<sup>4</sup> Nibbānanagaraṃ pavisitum vaṭṭati, yathā ca nāvika  
nāma jajjaraṃ nāvaṃ anapekhā chaḍḍetvā gacchanti evaṃ aham pi  
imaṃ navahi vaṇamukhehi paggharantaṃ kāyaṃ chaḍḍetvā anapekho  
Nibbānanagaraṃ pavisissāmi, yathā ca puriso nānāratanaṇi ādāya corehi  
saddhiṃ maggaṃ gacchanto attano ratanaṇāsabhayena te chaḍḍetvā  
khemam maggaṃ gaṇhāti evaṃ ayam pi karajakāyo ratanavilopaka-  
corasadiso, sac' āhaṃ ettha taṇhaṃ karissāmi ariyamaggakusaladham-  
maratanam me nassissati, tasmā mayā imaṃ corasadisaṃ kāyaṃ chaḍ-  
ḍetvā Nibbānanagaraṃ pavisitum vaṭṭatīti“; tena vuttaṃ:

20. 'Yathāpi kuṇapaṃ<sup>5</sup> puriso kaṅthe baddhaṃ jigucchiya  
mocayitvāna gaccheyya sukhī serī sayamvasi
21. Tath' ev' imaṃ pūtikāyaṃ nānakuṇapasañcayam<sup>6</sup>  
chaḍḍayitvāna gaccheyyam anapekho anattiko.
22. Yathā uccāratṭhānamhi karisaṇa naranāriyo  
chaḍḍayitvāna gacchanti anapekhā anattikā
23. Evaṃ eva<sup>7</sup> imaṃ kāyaṃ nānakuṇapapūritam<sup>8</sup>  
chaḍḍayitvāna gacchissam vaccaṃ katvā yathā kuṭim.
24. Yathāpi jajjaraṃ nāvaṃ paluggam<sup>9</sup> udakagāhinim<sup>10</sup>  
sāmi chaḍḍetvā gacchanti anapekhā anattikā

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> aribhi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> kuṇapaṃ, C<sup>o</sup> kuṇapaṃ corrected to kuṇapaṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> pāvisi-  
corrected to pavisī-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> amata <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> kuṇapaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -kunapa-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup>  
evaṃ evāha, C<sup>o</sup> evam evāhaṃ. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> -kunapa- corrected to -kunapa-. <sup>9</sup> C<sup>o</sup>  
paluggam. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> -gāhinim.



25. *Evam eva imaṃ kāyaṃ navacchiddaṃ dhuvaṣṣavaṃ  
chaddayitvāna gacchissaṃ chinnam<sup>1</sup> nāvaṃ va sāmikā.*
26. *Yathāpi puriso cōrchi gacchanto bhaṇḍam ādiya  
bhaṇḍacchedabhayaṃ disvā chaddayitvāna gacchati*
27. *Evam eva ayaṃ kāyo mahācorasamo<sup>2</sup> viya,  
pahāy' imaṃ gamissāmi kusalacchedanābhayā<sup>3</sup> ti.*

Evam Sumedhapaṇḍito nānāvīdhāhi upamāhi imaṃ nekkhammūpasam-  
hitam atthaṃ cintetvā sakanivesane aparimitam bhogakkhandham heṭṭhā-  
vuttanayena kapaṇaddhikādīnam<sup>3</sup> viṣṣajjetvā mahādānam datvā vatthu-  
kāme ca kilesakāme ca pahāya Amaranagarato nikkhamitvā ekako va  
Himavante Dhammakam nāma pabbatam nissāya assamaṃ katvā paṇṇa-  
sālāṃ ca caṃkamaṃ ca māpetvā pañcahi nīvaraṇadosēhi vivajjitam  
„evam samāhite citte“ ti ādinā nayena vuttehi aṭṭhahi kāraṇaguṇēhi  
samupetaṃ abhiññāsamkhātāṃ balaṃ āharitum tasmiṃ assamapade  
navadosasamannāgataṃ sātakaṃ pajahitvā dvādasaguṇasamannāgataṃ  
vākacīraṃ nivāsetvā isipabbajjam pabbaji, evam pabbajito aṭṭhadosa-  
samākiṇṇam taṃ paṇṇasālāṃ pahāya dasaguṇasamannāgataṃ rukkha-  
mūlam upagantvā sabbam dhaññāvikatiṃ pahāya pavattaphalabhojano hu-  
tvā nisaṃjjaṭṭhānacamkavaseṇ' eva padhānam padahanto sattāhabbhan-  
tare yeva aṭṭhannaṃ samāpattīnaṃ pañcannaṃ ca abhiññānaṃ lābhi  
ahosi, evaṃ<sup>4</sup> taṃ yathāpatthitaṃ abhiññābalaṃ pāpuṇi; tena vuttam:

28. „Evāham cintayitvāna nekaḥkoṭisatāṃ dhanam  
nāthānāthānaṃ datvāna Himavantaṃ upāgamiṃ.
29. Himavantaṣṣa avidūre Dhammako nāma pabbato  
assamo sukato mayham paṇṇasālā sumāpitā.
40. Caṃkamaṃ tattha māpesiṃ<sup>5</sup> pañcadosavivajjitam  
aṭṭhaguṇasamupetaṃ,<sup>6</sup> abhiññābalaṃ āharim.
41. Sātakaṃ pajahim tattha navadosamupāgataṃ,  
vākacīraṃ nivāsesiṃ dvādasaguṇamupāgataṃ.
42. Aṭṭhadosasamākiṇṇam pajahim paṇṇasālakaṃ,  
upāgamiṃ rukkhamūlam guṇe dasah' upāgataṃ.
43. Vāpitaṃ ropitaṃ dhaññaṃ pajahim niravasesato,  
anekaguṇasampannaṃ pavattaphalam ādiyim.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> chinnam corrected to jinnaṃ, C<sup>s</sup> jinnaṃ corrected to jinnaṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> ma-  
hācorabbaṭo. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> kapaṇaddhikādīnaṃ, C<sup>k</sup> kapaṇiddhikādīnaṃ, C<sup>v</sup> kapaṇaddhi-  
kādīnaṃ. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> evam. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> māpetvā. <sup>6</sup> so all three MSS.

44. Tattha-ppadhānaṃ padahiṃ nipajjaṭṭhānacāṅkame,  
abbhantaramhi sattāhe abhiññābala pāpunin<sup>1</sup> ti.

Imāya pana pāliya<sup>1</sup> Sumedhapaṇḍitena assamaṇṇasālacāṅkamā sahatthā māpitā viya vuttā, ayaṃ paṇ<sup>2</sup> ettha attho: Mahāsattam<sup>3</sup> „Himavantaṃ ajjhogahe tvā ajja Dhammakapabbataṃ pavisissatīti“ disvā Sakkena<sup>4</sup> Vissakammadevapputtaṃ āman- tetvā „tāta ayaṃ Sumedhapaṇḍito ‘pabbajissāmīti’ nikkhanto, etassa vasanaṭṭhā- naṃ māpehitā“. So tassa vacanaṃ sampañicchitvā ramaṇiyāṃ assamaṇṇa supaṇṇa- sālaṃ manoramaṃ caṅkamaṃ māpesi. Bhagavā pana tadā attano puññānubhā- vena nipphannaṃ taṃ assamapadaṃ sandhāya „Sāriputta tasmīṃ Dhammaka- pabbate

Assamo sukato mayhaṃ paṇṇasālā sumāpitā,  
caṅkamaṃ tattha māpesiṃ pañcadosavivaḍḍitan<sup>5</sup> ti

āha. Tattha sukato mayhan ti sukato mayā, paṇṇasālā sumāpitā ti paṇṇacchadanāsālāpi me sumāpitā ahoṣi; pañcadosavivaḍḍitan ti pañc<sup>6</sup> ime caṅkamanadosā nāma<sup>7</sup>; thaddhavisamatā antorukkhatā gahanacchannatā<sup>8</sup> atisambādhatā ativisālā ti, thaddhavisamabhūmibhāgasmiṃ hi caṅkame caṅkamantaṣṣa pādā ruḍanti phoṭā uṭṭhabanti cittaṃ ekaggataṃ na labhati kammaṭṭhānaṃ vipajjati, mudusamatale pana phāsuvihāraṃ āgamma kammaṭṭhānaṃ sampajjati<sup>9</sup>, taṃ thaddhavisamabhūmibhāgatā eko doso ti vedītabbo, caṅkamassa anto majjhe vā koṭṭiyā vā rukkhe sati paṇādam āgamma caṅkamantassa naḷāṇaṃ vā sīsāṃ vā paṭṭhaññatīti antorukkhatā dutiyo doso, tiṇalātādigahanacchanno<sup>10</sup> caṅkame caṅkamanto andhakāraṇelāyāṃ uragādike pāṇe akkamitvā vā māreti tehi vā daṭṭho dukkhaṃ āpaḍḍatīti gahanacchannatā tatiyo doso, atisambādhe caṅkame āyāmato ratanike vā aḍḍharatanike vā caṅkame<sup>7</sup> caṅkamantassa paricchede pakkhalitvā nākhāpi āṅguliyō pi bhijjantīti atisambādhatā catuttho doso, ativisāle caṅkame caṅkamantassa cittaṃ vidhāvati ekaggataṃ na labhatīti ativisālā pañcamo doso, puṭhulato pana diyaḍḍharatanaṃ dvisu passesu ratanamattaṃ<sup>8</sup> anucaṅkamaṇaṃ dīghato saṭṭhihattham mudutalaṃ<sup>9</sup> samavippakīṇṇavāluḅkaṃ caṅkamaṇaṃ vaṭṭati, Cetiyaḡirimiḅ dipappasādaka-Mahindattherassa caṅkamaṇaṃ viya tādisaṃ ahoṣi, tenāha: caṅkamaṃ tattha māpesiṃ pañcadosavivaḍḍitan ti, aṭṭhagūṇasamū- petan ti aṭṭhahi samaṇasukhehi upetaṃ, aṭṭh<sup>10</sup> imāni samaṇasukhāni nāma: dhanadhañṇapariggahābhāvo anavaḍḍapaṇḍapāpariyesanabhāvo nibbutapaṇḍaṃ bhuñjanaḅbhāvo<sup>10</sup> ratṭhaṃ piḷetvā dhanasāraṃ vā sīsakāhapaṇḍīni vā gaṇhanteṣu rājakulesu ratṭhakīlesābhāvo upakaraṇeṣu nicchandarāgābhāvo coravilope nibbhaya- bhāvo rājarājamahāmattehi asaṃsaṭṭhabhāvo catusu dīsāsu appaṭṭhatābhāvo, idaṃ

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> pāliya, C<sup>3</sup> pāliya corrected to pāliya. <sup>2</sup> C<sup>3</sup> Sakko. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> omits nāma.

<sup>4</sup> C<sup>3</sup> gahana- corrected to gahaṇa-. <sup>5</sup> C<sup>3</sup> sammajjati, C<sup>3</sup> sammajjati corrected to sampajjati. <sup>6</sup> C<sup>3</sup> -gahaṇa-. <sup>7</sup> C<sup>3</sup> omits caṅkame. <sup>8</sup> C<sup>3</sup> C<sup>3</sup> ratanamatta

<sup>9</sup> C<sup>3</sup> mudutala. <sup>10</sup> so all three MSS.

vuttaṃ hoti: yathā tasmīṃ assame vasantena sakkā honti imāni aṭṭha sukhāni vinditūṃ evaṃ aṭṭhaḡaṇasamūpetā<sup>1</sup> taṃ assamaṃ māpesiṃ ti; abhiññābalaṃ āharin ti pacchā tasmīṃ assame vasanto kaṣiṇaparikkamaṃ katvā abhiññānaṃ ca samāpattinaṃ ca uppādanatthāya aniccato dukkhato vipassanaṃ ārabhitvā<sup>2</sup> thāmappattāni vipassanābalaṃ āharin<sup>3</sup>, yathā tasmīṃ vasanto taṃ balaṃ āharitūṃ sakkoti<sup>4</sup> evaṃ taṃ assamaṃ tassa abhiññatthāya vipassanābalaṃ anucebhavikaṃ katvā māpesiṃ ti attho; sātakaṃ pajahim tattha nava dosam upāgatan ti etthāyaṃ ānupubbikathā<sup>5</sup>: tadā kira kuṭṭilena camkādi-patimāṇḍitaṃ<sup>6</sup> pupphūpagaphalūpagarukkhasaṅchannaṃ ramaṇiyaṃ madhurasallīlāyaṃ apagatavālamigabhiṃsanakasakunaṃ pavivekakkhamaṃ assamaṃ māpetvā alamkāte camkāmasa ubhosu antesu ālambanaphalakaṃ samvidhāya nisīdanatthāya camkā mavemajjhe samatalaṃ muggavaṇṇasīlaṃ māpetvā anto paṇṇasālāyaṃ jaṭamaṇḍalaṃ vākaciraṃ tidaṇḍakuṇḍikādike tāpasaparikkhāre maṇḍape paṇiyakutapāṇiyasamkhapāṇiyasarāvāni<sup>7</sup> aggisālāyaṃ aṅgarakapalladāruādīni<sup>8</sup> evaṃ yaṃ yaṃ pabbajitānaṃ upakāryā samvattati taṃ sabbāni māpetvā paṇṇasālābhittiyaṃ „ye keci pabbajitukāma ime parikkhāre gahe tvā pabbajantū<sup>9</sup> ti akkharāni chinditvā devalokam eva gate Vissakamme devaputte Sumedhapaṇḍito Himavantaḡade girikandarānūsarena attano nivāsānurūpaṃ phāsukaṭṭhānaṃ olo-kento nadīnivattāne vissakammaṇḡimītaṃ sakkadattiyaṃ ramaṇiyaṃ assamaṃ disvā camkāmanakoṭṭiṃ gantvā padavalaṅjaṃ<sup>10</sup> apasanto „dhuvaṃ pabbajitā dhura-gāme bhikkhaṃ pariyesitvā kilantarūpā āgantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nisinnā bhavissanti“ cintevā thokaṃ āgametvā „atīviya cirāyanti“ jānisseamīti“ paṇṇasālakuṭṭidvāraṃ<sup>11</sup> vivaritvā anto pavisitvā ito c' ito ca olo-kento mahābhittiyaṃ akkharāni vācetvā „mayhaṃ kappiyaparikkhāra ete, ime gahe tvā pabbajisseamīti“ attanā nivatthapārutaṃ sātakayugaṃ pajahi, tenāha: sātakaṃ pajahim tatthā ti, evaṃ pavittho ahaṃ Sāriputta tassaṃ paṇṇasālāyaṃ sātakaṃ pajahim nava dosaḡ mupāgatan ti sātakaṃ pajahanto nava dose disvā pajahin ti dipeti, tāpasapabbajjaṃ pabbajitānaṃ hi sātakaṃ nava dosaḡ upaṭṭhahanti: mahagghabhāvo eko doso, parapaṭṭibaddhatāya uppajjanabhāvo eko, paribhogena lahuṃ kilissanabhāvo eko kilittho ca dhovitaḡo ca rajitaḡo ca hoti, paribhogena jiraṇabhāvo eko jīṇṇassa hi tunnaṃ vā aggaladānaṃ<sup>12</sup> vā kātabbāṃ hoti, puna pariyesanāya durabbhisambhavabhāvo eko, tāpasapabbajjāya asārubbabhāvo eko, paccatthikānaṃ sādharmaṇabhāvo eko yathā hi naṃ<sup>13</sup> paccatthikā na gaṇhanti tathā gopetabbāṃ hoti, paribhuṅjantassa vibhūsanatṭhānabhāvo eko, gahe tvā carantassa khandhabhāramahicchabhāvo eko ti; vākaciraṃ nivāsesiṃ ti tadā ahaṃ Sāriputta ime nava dose disvā sātakaṃ pahāya vākaciraṃ nivāsesiṃ, muṅ-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> samūpetāṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> āharitvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> āhari. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> sakkoti. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> ānupubbakathā, C<sup>k</sup> anupubbakathā. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> kuṭṭilena-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -kūṭa- <sup>8</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> aṅgāra-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> padavalaṅjaṃ. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> -sālā-, C<sup>k</sup> -sālā- corrected to -sāla-.

<sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aggaḡa-. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> taṃ.

jatiṇaṃ hīrabhiraṃ katvā ganthevā<sup>1</sup> kataṃ vākaciraṃ nivāsanaparupanattāyā<sup>2</sup>  
 ādiyīti ti attho, dvādasaguṇaṃ upāgatan ti dvādasahi ānisaṃsehi samannā-  
 gataṃ, vākaciraṃsīmīti hi dvādasā ānisaṃsā: appagghaṃ sundaraṃ kappiyaṃ ti  
 ayaṃ<sup>3</sup> tāva eko ānisaṃso, sahatthā kātum sakkā ti ayaṃ dutiyo, paribhogena  
 sanikaṃ<sup>4</sup> kilissati dhoviyamāne<sup>5</sup> pi papañco n' atthīti ayaṃ tatiyo, paribhogena  
 jīṇe pi sibbitabbābhāvo catuttho, puna pariyesantassa sukhena karaṇabhāvo  
 pañcama, tāpasapabbajjāya sārubbabhāvo chaṭṭho, paccatthikānaṃ nīrūpabho-  
 gabbhāvo<sup>6</sup> sattama, paribhuñjantassa vibhūsanatthānābhāvo aṭṭhama, dhāraṇa-  
 sallaḥukabhāvo navama, cīvarapaccaye appicchabhāvo dasama, vākuppattiyā dham-  
 mikaanavaṃjjabhāvo ekādasama, vākacīre natthe pi anapekkhabhāvo dvādasama ti;  
 aṭṭhadosaṃsāmaṃsānaṃ pajahim paññasālakānaṃ ti kathaṃ pajahi, so  
 kira varasāṅkayugaṇaṃ omūcanto cīvaravaṃse laggitaṃ anojapupphadāmasadisaṃ  
 rattaṃ vākaciraṃ gahetvā nivāsetvā tass' upari aparaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ vākaci-  
 raṃ paridaḥitvā punnāgapupphasantharasadisaṃ sakhuramañjīnacammaṃ ekamaṃsaṃ  
 katvā jaṭamaṇḍalaṃ paṭimuñcitvā cūḷāya saddhim niccalabhāvakarānattham sā-  
 rasūcim<sup>7</sup> pavasetvā muttājālasadisāya sikkāya pavālavannaṃ<sup>8</sup> kuṇḍikāṃ odaḥitvā  
 tīsu ṭhānesu vaṃkaṃ kājaṃ ādāya ekissā kājakottiyā kuṇḍikāṃ ekissā amkusa-  
 pacchīm tidaṇḍakādīni olambetvā khāribhāraṃ aṃse katvā dakkhiṇena batthena  
 kattaradaṇḍaṃ gahetvā paññasālato nikkhamitvā saṭṭhīhatthamāhācamkame apa-  
 rāparaṃ caṃkamaṃ attano vesam oloketvā „mayhaṃ mano matthakaṃ patto,  
 sobhatti vata me pabbajjā, Buddhapaccekaḥuddhādīhi sabbehi vīrapurisēhi vaṇṇitā  
 thomitā ayaṃ pabbajjā nāma, pahīnaṃ me gthibandhanaṃ, nikkhanto smi<sup>9</sup>  
 nekkhammaṃ<sup>10</sup>, laddhā me uttamapabbajjā, karisēmi samaṇadhammaṃ, labhisēmi  
 maggaphalasukhaṃ“ ti ussāhajāto khārikājaṃ otāretvā caṃkamavemajjhe mug-  
 gavaṇṇasillāpatte suvaṇṇapaṭimā viya nisīno divasabhāgaṃ vitīnametvā sāyaṇha-  
 samayaṃ paññasālam pavisitvā bidalamañcēkapasse kaṭṭhattharikāya nīpanno  
 sarīraṃ utum gāhāpetvā balavapaccūse pabujjhivā attano āgamaṇaṃ āvajjesi:  
 „ahaṃ gharāvāse ādīnavaṃ disvā amitabhogaṃ anantaṃ yasam pahāya araññaṃ  
 pavisitvā nekkhammagavesako hutvā pabbajito, ito dāni paṭṭhāya pamācāraṃ  
 caritum na vaṭṭati, pavivekaṃ hi pahāya vicaraṇaṃ micchāvitakkamakkhikā  
 khādanti, idāni mayā vivekaṃ anubrūhetum vaṭṭati, ahaṃ hi gharāvāsaṃ pali-  
 bodhato disvā nikkhanto, ayaṃ ca manāpā paññasālā, beluvapakkaṇṇaparibhaṇḍa-  
 katā bhūmi, rajatavaṇṇā setabhittiyō, kapotapādavaṇṇaṃ pañnacchadanaṃ, vi-  
 cittattharakavaṇṇabīdalamañcako, nivāsaphāsukaṃ vasaṇatthānaṃ, etto atirekatarā  
 viya me gehasampadā paññāyatitī“ paññasālāya dose vicinanto aṭṭha dose passi,  
 paññasālāparibhogasīmīti hi aṭṭha ādīnava: mahāsambhārena dabbasambhāre sam-  
 odhānetvā karaṇapariyesanabhāvo eko ādīnava, tiṇapaṇṇamattikāsu paṭṭīsu

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> gantevā, C<sup>v</sup> gantevā corrected to ganthevā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -pārūpaṇa-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> ayaṃ.

<sup>4</sup> C<sup>v</sup> sanikaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> dhoviyamāne. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> -bhogābhāvo. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -sūcim.

<sup>8</sup> C<sup>k</sup> pavālavanna, C<sup>v</sup> pavālavannaṃ. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> smim. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nekkhamma.

cūṣṇaṃ puṇeppama thapetabbatāya nibaddhajagganabhāvo duttiyo, „senāsanān<sup>1</sup>  
 nāma mahālakassa pāpūnāti, avelāya vuttāpiyamānassa cittaekaggatā na hotīti“  
 „utthāpaniyabhāvo<sup>2</sup> tatiyo, situnhapatiḥhātēna kāyassa sukhumālakaraṇabhāvo ca-  
 cūṣṇa, „gahaṃ<sup>3</sup> pavittāheṇa yaṃ kiñci pāpaṃ sakkā kātun“ ti garaḥapatiḥchāda-  
 nabhāvo pañcamo, „mayhaṃ<sup>4</sup> ti pariggahakaraṇaṃ chaṭṭho, „geḥassa atthibhāvo  
 nāma saduttiyakavāso“ ti sattamo, ūkamāṃkunagaragolīkādināṃ sādharāṇa-  
 tāya bahusādharānabhāvo atthamo, iti ime atthāadinave diśvā Mahāsatto paṇṇa-  
 sūlam<sup>5</sup> pajāhi, tenāha: atthadosasamākiṇṇaṃ pajahim paṇṇasālakan ti; upā-  
 gamim rukkhamūlam guṇe dasah<sup>6</sup> upāgatan ti „channaṃ paṭikkhiptvā  
 dasahī guṇehi upetaṃ rukkhamūlam upagato 'smīti' vadati, tatv' ime dasa guṇā:  
 appasamārambhātā eko guṇo, „upagamanamattakam eva hi tattha hotīti“ appa-  
 jaggasāmi<sup>7</sup> duttiyo, „taṃ hi sammattāham pi asammattāham pi paribhogaphāsukaṃ  
 hoti yeva“ anuttāpaniyabhāvo<sup>8</sup> tatiyo, „garaḥaṃ na paṭicchādeti, tattha hi pāpaṃ  
 karonto lajjatīti“ garaḥāya apaṭicchannabhāvo catuttho, „abbhokāsavāso vīya  
 kāyaṃ na santhambhetīti“ kāyassa asanthambhanabhāvo pañcamo, pariggaha-  
 karaṇabhāvo chaṭṭho, gehāyapaṭikkhepo sattamo, bahusādharāṇagehe vīya „paṭi-  
 jaggisāmi<sup>9</sup> naṃ“, nikkhamathā“ ti nīharāṇakābhāvo atthamo, vasantassa sappi-  
 tikabhāvo navamo, rukkhamūlasenāsanassa gatagataṭṭhāne sulabbatāya anapekkha-  
 bhāvo dasamo ti, „ime dasa guṇe diśvā rukkhamūlam upagato 'smīti' vadati;  
 imāni ettakāni karaṇāni sallakkhetvā Mahāsatto punadvase bhikkhāya pāvīsi,  
 sṭh' assa sampattagāme manussā mahantena ussāheṇa bhikkhaṃ adāmsu, so  
 bhattakiccaṃ nittāpetvā assamaṃ āgamma nisīditvā cintesi: „nāhaṃ 'āhāraṃ  
 labhāmīti' pabbajito, siniddhāhāro nāṃ' esa mānamadapurisamade vadḍhethi, āhā-  
 ramūlakassa ca dukkhasa anto n' atthi, yaṃ nūnāhaṃ vāpitaṃ ropitaṃ dhañña-  
 nibbattaṃ āhāraṃ jahitvā pavattaphalabhojano bhavēyyaṃ“ ti; so tato paṭṭhāya  
 tathā katvā ghaṭanto vāyamanto sattābhābhantare yeva atthā samāpattīyo pañca  
 abhiññā nibbatesi, tena vuttam:

Vāpitaṃ ropitaṃ dhaññaṃ pajahim niravasesato,  
 anekaguṇasampannaṃ pavattaphalam ādiyim,  
 Tattha-ppadhānaṃ padahim nisajjaṭṭhānacaṃkame,  
 abhantaramhi sattāhe abhiññābala pāpuṇin ti.

Evam abhiññābalaṃ patvā Sumedhatāpase samāpattisukhena vītinā-  
 mente Dīpaṅkaro<sup>9</sup> nāma Satthā loke udapādi. Tassa paṭisandhi-  
 jātibodhidhammacakkappavattanesu sakalāpi dasasahassilokadhātu sam-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> senāsanān corrected to senāsanāṃ. <sup>2</sup> all three MSS. utthāpaniya-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup>  
 gahaṃ corrected to garaḥaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> paṇṇasālam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -jaggatā, C<sup>v</sup> -janatā.  
<sup>6</sup> C<sup>k</sup> anuttāpaniya-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> paṭijaggisāmiṃ corrected to -ssāmi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> omits  
 naṃ. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> dīpaṅkaro.

kampi sampakampi sampavedhi mahāviraṇaṃ viravi, dvattiṃsa pubbani-mittāni pāturaḥaṃsu. Sumedhatāpaso samāpattisukhena vītināmento n' eva taṃ saddaṃ assosi na tāni nimittāni addasa; tena vuttaṃ:

45. „Evaṃ me siddhipattassa vasībhūtaṃ sāsanaṃ  
Dīpaṅkaro nāma Jino uppajji lokanāyako.
46. Uppajjante ca jāyante bujjhante dhammaḍḍesanaṃ  
caturo nimitte nāddasaṃ<sup>1</sup> jhānaratisamappito“ ti.

Tasmiṃ kale Dīpaṅkaraḍḍasabalaṃ catuḥi khīṇāsavaṣaṣasahashehi pari-vuto anupubbena cārikaṃ caramāno Rammakaṃ nāma nagaraṃ patvā Sudassanaṃ mahāvīhāre paṭivasati. Rammanagaraṃ vāsino „Dīpaṅkaro kira samaṇissaro paramābhisaṃbodhiṃ patvā pavattavaradhammacakko anupubbena cārikaṃ caramāno Rammanagaraṃ patvā Sudassanaṃ mahāvīhāre paṭivasatīti“ sutvā sappinavanītādīni c' eva bhesajjāni vatthacchādanāni ca gāhāpetvā gandhamālādīhatthā yena Buddha yena Dhammo yena Saṃgho tanninnā tapponā tappabbhārā hutvā Satthāraṃ upasāṃkamitvā vanditvā gandhādīhi pūjetvā ekamantaṃ nisinnā, dhammaḍḍesanaṃ sutvā svātānāya nimantetvā utthāyāsanaṃ pakkamīsu. Te punadvase mahādānaṃ sajjetvā nagaraṃ alaṃkaritvā Dasabalassa āgamaṇamaggaṃ alaṃkarontā udakabhinnatthānesu paṃsuṃ<sup>2</sup> pakkhipitvā samaṇaṃ bhūmitalaṃ katvā rajatapattavaṇṇaṃ vālukāṃ ākiranti, lājāni c' eva pupphāni ca vikiranti, nānāviraḅgehi vatthehi dhajapaṭāke ussāpentī, kadaliyo c' eva punṇaghaṭapantiyo ca patitthāpentī. Tasmiṃ kale Sumedhatāpaso attano assamaṇapadā uggantvā tesāṃ maṇussānaṃ uparibhāgena ākāseṇa gacchanta te haṭṭhatutthē maṇusse disvā „kin nu kho kāraṇaṃ“ ti ākāsaṭo oruḅha ekamantaṃ ṭhito maṇusse pucchi: „hambho kassa tuṃhe imaṃ maggaṃ alaṃkarothā“<sup>3</sup> ti; tena vuttaṃ:

47. „Paccantadesavisaye nimantetvā Tathāgataṃ  
tassa āgamaṇamaggaṃ<sup>3</sup> soḍhenti tuṭṭhamānasā.
48. Ahaṇa tena samayena nikkhamitvā sakassamaṃ  
dhunanto vākaḅirāni gacchāmi ambare tadā.
49. Vedajātaṃ jaṇaṃ disvā tuṭṭhahaṭṭhaṃ paṃoditāṃ  
oroḅitvāna gaganā maṇusse pucchi tāvade:

<sup>1</sup> C\* C<sup>2</sup> nāddasāsiṃ. <sup>2</sup> C\* C<sup>2</sup> paṃsu. <sup>3</sup> so all three MSS.

50. 'Tuṭṭhahaṭṭho pamodito vedaḷāto mahājano,  
kassa sodhīyati<sup>1</sup> maggo añjasam vaṭumāyanaṃ<sup>2</sup> ti.

Manussā āhamsu: „bhante Sumedha na tvam jānāsi: 'Dīpaṅkarada-  
sabalo sammāsambodhim patvā pavattavaradhammacakko cārikam ca-  
ramāno ambhākam nagaram patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasati,  
mayan<sup>3</sup> tam Bhagavantam nimantayimha, tass' etaṃ Buddhassa Bha-  
gavato āgamanamaggaṃ alaṅkaromā<sup>4</sup> ti. Sumedhatāpaso cintesi:  
„'Buddho' ti kho ghosamattam pi loke dullabham, pag eva Buddhup-  
pādo, mayāpi imehi manussehi saddhim Dasabalassa maggaṃ alaṅ-  
karitum vaṭṭatitī<sup>5</sup>. So te manusse āha: „sace bho tumhe etaṃ maggaṃ  
Buddhassa alaṅkarotha mayham pi ekaṃ okāsam detha, aham pi tum-  
hehi saddhim maggaṃ alaṅkarissāmīti<sup>6</sup>. Te „sādhū<sup>7</sup> ti sampācchi-  
tvā „Sumedhatāpaso iddhimā<sup>8</sup> ti jānantā udakabhinnokāsam sallak-  
khetvā „tvam imam ṭhānam alaṅkarohīti<sup>9</sup> adamsu. Sumedho buddhā-  
rammaṇam pītim<sup>3</sup> gahetvā cintesi: „aham imam okāsam iddhiyā alaṅ-  
karitum pahomi, evam alaṅkato pana maṃ na paritosessati, aḷa mayā  
kāyaveyyāvaccam kātum vaṭṭatitī<sup>10</sup> paṃsum āharitvā tasmim padese  
pakkhipi. Tassa tasmim padese analaṅkate yeva Dīpaṅkaro Dasa-  
balo mahānubhāvānam chaḷabhiṇṇākhīṇāsavānam catuhi satasahassemi pa-  
rivuto devatāsu dibbamālagandhādīhi<sup>4</sup> pūjayantesu<sup>5</sup> dibbasamgītesu pa-  
vattantesu<sup>6</sup> manussehi<sup>7</sup> mānusakagandhehi c' eva māḷādīhi ca pūja-  
yantesu<sup>8</sup> anantāya Buddhaḷiḷhāya Manosilātale vijambhamāno siho viya  
tam alaṅkatapaṭiyattamaggaṃ paṭipajji. Sumedhatāpaso akkhini um-  
mīletvā alaṅkatamaggena āgacchantassa Dasabalassa dvattimsamahā-  
purisalakkhaṇapatimaṇḍitam asītiyā anubyañjanehi anubyañjitam<sup>9</sup> byā-  
mappabhāya<sup>10</sup> samparivāritam maṇivaṇṇagaganatale nānappakārā<sup>11</sup> vijjul-  
latā viya āvelāvelabhūtā c' eva yugāyugālabhūtā ca chabbaṇṇagha-  
nabuddharasmiyo<sup>12</sup> vissajjentam rūpaggappattam attabhāvam oloketvā  
„aḷa mayā Dasabalassa jīvitapariccāgam kātum vaṭṭatitī<sup>13</sup> „mā Bhagavā  
kalale akkami, maṇiphalakasetum pana akkamanto viya saddhim catuhi  
khīṇāsavasatasahassemi mama piṭṭhim maddamāno gacchatu, tam me  
bhavissati dīgharattam hitāya sukhāyā<sup>14</sup> ti kese mocetvā ajinajātāvā-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> sodhīyati. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> mayam. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> buddhorammaṇam pītim, C<sup>v</sup> buddhāram-  
manapītim. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> -gandhādīsu, C<sup>k</sup> gandhādīsu. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> pūjayantisu. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> pavat-  
tiyamānesu. <sup>7</sup> so all three MSS. instead of manussesu? <sup>8</sup> C<sup>v</sup> pūjiyamānesu.  
<sup>9</sup> C<sup>o</sup> anubyañjitam. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> vyāma-. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> -karā, C<sup>v</sup> -kāra. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> -ghaṇa-.

kacīrāni kālavanne<sup>1</sup> kalale pattharivā māṇiphalakasetum viya kalala-  
piṭṭhe nipajji; tena vuttam:

51. „Te me puṭṭhā vyākariṃsu: ‘Buddho loke anuttaro  
Dīpaṅkaro nāma Jino uppajji lokanāyako,  
tassa sodhīyati’ maggo añjasam vaṭumāyanam’.
52. ‘Buddho’ ti mama sutvāna pīti uppajji tāvade,  
‘Buddho Buddho’ ti kathayanto somanassam pavedayim.’<sup>3</sup>
53. Tattha ṭhatvā vicintesim tuṭṭho samviggamānaso:  
‘idha bijāni ropissam, khaṇo ve mā upaccagā,
54. Yadi Buddhassa sodhetha ekokāsam dadātha me,  
aham pi sodhayissāmi añjasam vaṭumāyanam’.
55. Adāmsu te mam’ okāsam sodhetum añjasam tadā.  
‘Buddho Buddho’ ti cintento maggam sodhem’ ahan tadā.
56. Anīṭṭhite mam’ okāse Dīpaṅkaro mahāmuni  
cattārisatasahasseehi<sup>4</sup> chaḷabhiññehi tādihi<sup>5</sup>  
khīṇāsavehi vimalehi paṭipajji añjasam<sup>6</sup> Jino.
57. Paccuggamanā vattanti, vajjanti bheriyo bahū<sup>7</sup>,  
āmoditā naramarū sādhu-kāram pavattayum.
58. Devā manusse passanti manussāpi ca devatā,  
ubho pi te pañjalikā anuyanti Tathāgataṃ.
59. Devā dibbehi turīyehi manussā mānusa-kehi ca  
ubho pi te vajjayantā<sup>8</sup> anuyanti Tathāgataṃ.
60. Dibbam mandāravam puppham padumam pāricchattakam  
disodisam okiranti ākāsanabhagatā<sup>9</sup> marū.
61. Campakam salaḷam nīpam nāgapunnāgaketakam  
disodisam ukkhipanti bhūmitalagatā narā.
62. Kesse muñcitv’ aham tattha vācacīraṇ ca cammakam  
kalale pattharivāna avakuḷlo nipajj’ aham.
63. ‘Akkamitvāna mam Buddho saha sisseehi gacchatu,  
mā<sup>10</sup> kalale akkamitto, hitāya me bhavissatīti’<sup>11</sup>

so kalalapiṭṭhe nipannako va puna akkhini ummīletvā Dīpaṅkaradasa-  
balassa Buddhasiriṃ sampassanāno evam cintesi: „sace aham iccheyyāmi  
sabbakilese jhāpetvā saṅghanavako hutvā Rammanagaraṃ paviseyyāmi.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> kāla-. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> sodhīyati. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> pavedayim. <sup>4</sup> so all three MSS.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> tādihi, C<sup>v</sup> tādisi. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> añjasam. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> bahu. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> vajjayantā.  
<sup>9</sup> C<sup>v</sup> ākāsatagatā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> add nani.



aññātakavesena pana me kilese jhāpetvā Nibbānapattiya<sup>1</sup> kiccaṃ n'atthi, yaṃ nūnāhaṃ Dīpaṃkaradasabalo viya paramābhisaṃbodhiṃ patvā dhammanāvāṃ āropetvā mahājanaṃ Samsārasāgarā uttāretvā pacchā parinibbāyeyyaṃ, idaṃ mayhaṃ patirūpan<sup>2</sup> ti. Tato aṭṭha dhamme samodhānetvā Buddhabhāvāya abhinihāraṃ katvā nipajji; tena vuttam :

64. „Puthaviyaṃ<sup>3</sup> nipannassa evaṃ me āsi cetaso :  
'icchamāno ahaṃ aḷḷa kilese jhāpaye mama.
65. Kim me aññātaveseṇa dhammaṃsacchikaten<sup>4</sup> idha,  
sabbāññutam<sup>5</sup> pāpuṇitvā Buddho hessaṃ sadevake.
66. Kim me ekena tiṇṇena puriseṇa thāmadassinā,  
sabbāññutam<sup>4</sup> pāpuṇitvā santāressaṃ sadevake.
67. Iminā me adhikāreṇa puriseṇa thāmadassinā  
sabbāññutam pāpuṇāmi tāreṃi janataṃ bahūṃ.
68. Samsārasotaṃ chinditvā viddhāṃsitvā tayo bhava  
dhammanāvāṃ samāruyha santāressaṃ sadevake<sup>6</sup> ti,

yasmā pana Buddhattaṃ patthentassa

69. Manussattaṃ līngasampatti hetu Sattāradassanaṃ  
pabbajjā guṇasampatti adhikāro ca chandata  
aṭṭhadhammasamodhānā abhinihāro samijjhati.

Manussattabhāvasmiṃ yeva hi tathā Buddhattaṃ patthentassa patthanā samijjhati nāgassa vā supannaṃssa vā devatāya vā patthanā no samijjhati, manussattabhāve pi purisaḷlīṅge t̥hitass' eva patthanā samijjhati itthiyā vā paṇḍakanagguṇasakaubhatobyañjanakānaṃ<sup>5</sup> vā no samijjhati, purisaṃssa pi tasmīṃ attabhāve arahattappattiya hetusampannass' eva patthanā samijjhati no itarassa, hetusampannena pi sacce jīvamānakabuddhass' eva santikā patthentassa patthanā samijjhati parinibbuta Buddhā cetiyasantike vā bodhimūle vā patthentassa na samijjhati, Buddhānaṃ santike patthentassāpi pabbajjāḷlīṅge t̥hitass' eva samijjhati no gihillīṅge t̥hitassa, pabbajjittassāpi pañcābhīṇṇassa aṭṭhasamāpattilābhino yeva samijjhati na imāya guṇasampattiya virahitassa, guṇasampannenāpi yena attano jīvitāṃ Buddhānaṃ pariccattāṃ hoti tassa iminā adhikāreṇa adhikārasampannass' eva samijjhati na itarassa, adhikārasampannassāpi yassa Buddhakāradhammānaṃ atthāya mahanto chando ca mahanto ussāho ca vāyāmo ca pariyeṭṭhi<sup>6</sup> tass' eva samijjhati na itarassa, tatth' idaṃ chandamahantatāya opammaṃ : sacce hi evaṃ assa „yo sakalacakkavāḷḷagabbhaṃ ekodakībhūtaṃ attano bāhubalena pataritvā pāraṃ gantuṃ

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> nibbānapattiya. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> puthuviyā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> sabbāññutam, C<sup>v</sup> sabbāññutam.

<sup>4</sup> C<sup>v</sup> sabbāññutam. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -vyañjana-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> pariyeṭṭhi.

samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ veḷugumbasañchannaṃ viyūhitvā madditvā padasā gacchanto pāraṃ gantuṃ samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ sattiyō ākoṭetvā niraṅgamaṃ sattithalasaṃkappaṃ padasā akkamamāno pāraṃ gantuṃ samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti, yo vā pana sakalacakkavālagabbhaṃ vitaccikaṃgārabharitaṃ pādehi maddamāno pāraṃ gantuṃ samattho so Buddhattaṃ pāpuṇāti“ yo etesu ekam pi attano dukkaraṃ na maññati „ahaṃ etam pi taritvā vā gantvā vā pāraṃ gahessāmīti“ evaṃ mahantena chandena ca ussāhena ca vāyāmena ca pariyetthiyā ca samannāgato hoti tassa patthanā samijjhati na itarassa. Sumedhatāpasō pana ime aṭṭha dhamme samodhānetvā Buddhabhāvāya abhinīhāraṃ katvā nipajji. Dīpaṅkaro pi Bhagavā āgantvā Sumedhatāpasassa sisabhāge ṭhatvā maṇisihapañjaraṃ<sup>1</sup> ughāḥento viya pañcavaṇṇapasādasampannāni akkhīni ummīlevā kalalapiṭṭhe nipannaṃ Sumedhatāpasam disvā „ayaṃ tāpasō Buddhattāya“<sup>2</sup> abhinīhāraṃ katvā nipanno, ijjhissati nu kho imassa patthanā udāhu no“ ti anāgataṃ saññānaṃ pesetvā upadhārento „ito kappasatasahassādhikāni cattāri asaṃkheyyāni atikkamitvā Gotamo nāma Buddhō bhavissatīti“<sup>3</sup> natvā ṭhitako va parisamajje vyākāsi: „Passatha no tumhe imaṃ uggatapaṃ<sup>3</sup> tāpasam kalalapiṭṭhe nipannaṃ“ ti. „Evaṃ bhante“. „Ayaṃ Buddhattāya“<sup>4</sup> abhinīhāraṃ katvā nipanno, samijjhissati imassa patthanā, ito kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Gotamo nāma Buddhō bhavissati, tasmim pan' assa attabhāve Kapilavattu<sup>5</sup> nāma nagaraṃ nivāso bhavissati, Māyā nāma devī<sup>6</sup> mātā, Suddhodano nāma rājā pitā, aggasāvako Upatisso nāma thero, dutiyasāvako Kolito nāma, Buddhupaṭṭhāko Ānando nāma, aggasāvikā Khemā nāma therī<sup>7</sup>, dutiyasāvikā Uppalavaṇṇā<sup>8</sup> nāma therī<sup>9</sup> bhavissati, paripakkañño mahābhinnikkhamaṇaṃ katvā mahāpadhānaṃ padahitvā nigrodhamūle pāyāsam paṭiggahetvā Nerañjarāya tīre paribhuñjitvā bodhimaṇḍaṃ āruyha assattharukkhamūle abhisambujjhissatīti“; tena vuttam:

70. “Dīpaṅkaro<sup>10</sup> lokavidū<sup>11</sup> āhutinaṃ paṭiggaha  
ussisake maṃ ṭhatvāna idaṃ vacanam abravi<sup>12</sup>:  
71. ‘Passatha imaṃ tāpasam jaṭilaṃ uggatāpanaṃ,  
aparimeyye ito kappe Buddhō loke bhavissati.

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> maṇi-. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> buddhatthāya. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> uggatapan. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> buddhattāya. corrected to buddhatthāya. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> kapilavattum. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> devī. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> therī. <sup>8</sup> all three MSS. uppalavaṇṇa. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> therī. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> dīpaṅkaro. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> lokavidu. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> -bruvī.

72. Aho Kapilavhaya rammā nikkhamitvā Tathāgato padhānaṃ padahitvāna katvā dukkarakāriyaṃ
73. Ajapālarukkhamūle nisiditvā Tathāgato tattha pāyāsaṃ aggayha Nerañjaram upehiti.
74. Nerañjarāya tīre pāyāsaṃ ādāya so Jino patiyattavaramaggena bodhimūlanhi ehiti.
75. Tato padakkhiṇaṃ katvā bodhimaṇḍaṃ anuttaro assatthassa mūle bujjhissati mahāyaso.
76. Imassa janikā mātā Māyā nāma bhavissati, pitā Suddhodano nāma, ayaṃ hessati Gotamo.
77. Anāsavaṃ vitarāgā santacittā samāhitā Kolito Upatisso ca aggā hessanti sāvaka.
78. Ānando nāma upatthāko upatthissati taṃ Jinaṃ, Khemā Uppalavaṇṇā ca aggā hessanti sāvika
79. Anāsavaṃ vitarāgā santacittā samāhitā. Bodhi tassa Bhagavato 'Assattho' ti pavuccati<sup>1</sup>.

Sumedhatāpaso „mayhaṃ kira patthanā samijjhissatī“ somanas-sappatto ahoṣi. Mahājano Dīpaṅkaradasabalassa vacanaṃ sutvā „Sumedhatāpaso kira Buddhabijāṃ Buddhaṅkuro“ ti haṭṭhatuṭṭho ahoṣi. Evaṃ c'assa ahoṣi: „yathā nāma puriso nadiṃ taranto ujukena titthena uttaritūṃ asakkonto heṭṭhātithena uttarati evam evaṃ<sup>2</sup> mayaṃ Dīpaṅkaradasabalassa sāsane maggaphalaṃ alabhamānā anāgate yadā tvaṃ Buddho bhavissasi<sup>3</sup> tadā tava sammukhā maggaphalaṃ sacchikātūṃ samatthā bhaveyyāma<sup>4</sup>“ ti patthanāṃ ṭhapayimsu. Dīpaṅkaradasabalo pi Bodhisattaṃ pasamsitvā aṭṭhahi pupphamuṭṭhīhi pūjetvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Te pi catusatasahassasaṅkhā khīṇāsavaṃ Bodhisattaṃ gandhehi ca mālehi<sup>4</sup> ca pūjetvā padakkhiṇaṃ katvā pakkamimsu. Devamanussā pana tath'eva pūjetvā vanditvā pakkantā. Bodhisatto sabbesaṃ paṭikkantakāle sayanā vuṭṭhāya „pāramiyo vicinissāmitī“ puppharāsimatthake pallaṅkaṃ ābhujitvā<sup>5</sup> nisidi. Evaṃ nisinne Bodhisatte sakaladasahassacakkavāle devatā sannipatitvā sādhu-kāraṃ katvā „ayaṃ Sumedhatāpaso porāṇakabodhisattaṇaṃ pallaṅkaṃ ābhujitvā<sup>6</sup> 'pāramiyo vicinissāma' ti nisinnakāle yaṇi pubbanimittāni nāma paṇṇāyanti tāni sabbāni pi aṅga pātubhūtāni, nissamsayena tvaṃ Buddho

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> pavuccatīti. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> bhavissati. <sup>4</sup> C<sup>3</sup> mālehi. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> ābhujitvā. <sup>6</sup> C<sup>3</sup> ābhujitvā.

bhavissasi, mayam etaṃ jānāma: yass' etāni nimittāni paññāyanti ekan-  
tena<sup>1</sup> so Buddho hoti, tvaṃ attano viriyam dāhaṃ katvā paggaṇhā"  
ti Bodhisattam nānappakārehi thutīhi abhitthunimsu<sup>2</sup>; tena vuttam:

80. „Idaṃ sutvāna vacanam asamassa Maḥesino  
āmoditā<sup>3</sup> naramarū: 'Buddhabijamkuro ayam'.
81. Ukkutthisaddā vattanti appoṭhenti hasanti<sup>4</sup> ca  
katañjali namassanti dasasahassi<sup>5</sup> sadevakā.
82. 'Yad' imassa Lokanāthassa virajjhissāma sāsanaṃ  
anāgatamhi addhāne hessāma sammukhā imaṃ.
83. Yathā manussā nadim tarantā paṭittham virajjhiya  
hetthātitthe gahetvāna uttaranti mahānadim.
84. Evam evaṃ<sup>6</sup> mayam sabbe yadi muñcem' imaṃ Jinaṃ  
anāgatamhi addhāne hessāma sammukhā imaṃ.
85. Dīpaṅkaro Lokavidū<sup>7</sup> āhutinam paṭiggaho  
mama kammaṃ pakittetvā dakkhiṇaṃ<sup>8</sup> padam uddhari<sup>9</sup>.
86. Ye tattha 'asum' Jinaputtā sabbe padakkhiṇam akāṃsu maṃ,  
narā nāgā ca gandhabbā bhivādetvāna pakkamuṃ.
87. Dassanam me atikkante sasamge Lokanāyake  
haṭṭho haṭṭhena cittena āsanā vutthahiṃ tadā.
88. Sukhena sukhito homi pāmujjena<sup>10</sup> pamodito,  
pītiyā ca abhissanno<sup>11</sup> pallaṅkam ābhujim tadā.
89. Pallaṅkena nisīditvā evaṃ cintes' ahan tadā:  
'vasibhūto ahaṃ jhāne abhiññāsu pāramim gato,
90. Sahassikamhi<sup>12</sup> lokamhi isayo n' atthi me samā,  
asamo iddhidhammesu alabhiṃ idisaṃ sukham'.
91. Pallaṅkābhujane<sup>13</sup> mayham dasasahassādhivāsino<sup>14</sup>  
mahānādam pavattesum: 'dhuvam<sup>15</sup> Buddho bhavissasi.
92. Yam pubbe Bodhisattānam pallaṅkavaramābhujе  
nimittāni padissanti tāni ajja padissare.
93. Sītam vyapagataṃ hoti uṇhaṃ ca upasammati,  
tāni ajja padissanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
94. Dasasahassilokadhātu<sup>16</sup> nissaddā hoti nirākulā,  
tāni ajja padissanti, dhuvam Buddho bhavissasi.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ekattena. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> abhitthutimsu. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> amoditā, C<sup>s</sup> āmodinā?

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> sahanti, C<sup>s</sup> sahanti corrected to hasanti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> dasasahassi. <sup>6</sup> so all three MSS. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> -vidu. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> dakkhiṇa. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> uddharī, C<sup>v</sup> uddharim. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> pāmojjena.

<sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhissanto. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> sāh-. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> -bhujane. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> tidasassādhivāsino.

<sup>15</sup> C<sup>v</sup> tuvaṃ. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> dasasahassi-.

95. Mahāvātā na vāyanti, na sandanti savantiyo,  
tāni ajja padissanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
96. Thalajā dakajā pupphā sabbe pupphanti tāvade,  
te p' ajja pupphitā sabbe, dhuvam Buddho bhavissasi.
97. Latā vā yadivā rukkhā phalabhārā honti tāvade,  
te p' ajja phalitā sabbe, dhuvam Buddho bhavissasi.
98. ākāsaṭṭhā ca bhummattā ratanā jotanti tāvade,  
te p' ajja ratanā jotanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
99. Mānusakā ca dibbā ca turiyā vajjanti tāvade,  
te p' ajj' ubho abhiravanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
100. Vicittapupphā gaganā abhivassanti tāvade,  
te p' ajja padissanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
101. Mahāsamuddo ābhujati, dasasahasā pakampati,  
te p' ajj' ubho abhiravanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
102. Niraye pi dasasahasā<sup>1</sup> aggī<sup>2</sup> nibbāyi tāvade,  
te p' ajja nibbutā<sup>3</sup> aggī<sup>4</sup>, dhuvam Buddho bhavissasi.
103. Vimalo hoti suriyo, sabbe dissanti tārakā,  
te pi ajja padissanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
104. Anovattēna udakena mahiyā ubbhijji tāvade,  
tam p' ajj' ubbhijjate mahiyā, dhuvam Buddho bhavissasi.
105. Tārāgaṇā virocanti nakkhattam gaganamaṇḍale  
visākhā candimāyuttā, dhuvam Buddho bhavissasi.
106. Bilāsaya darisaya nikkhamanti sakāsaya,  
te p' ajja āsaya chuddhā, dhuvam Buddho bhavissasi.
107. Na hoti arati sattānam, santuttā honti tāvade,  
te p' ajja sabbe santuttā, dhuvam Buddho bhavissasi.
108. Rogā tad' ūpasammanti jighacchā ca vinassati,  
tāni ajja padissanti, dhuvam Buddho bhavissasi.
109. Rāgo tadā tanu<sup>5</sup> hoti, doso moho pi nassati,  
te p' ajja vigatā sabbe, dhuvam Buddho bhavissasi.
110. Bhayaṃ tadā na bhavati, ajja p' etaṃ padissati,  
tena liṅgena jānāma: dhuvam Buddho bhavissasi.
111. Rajo n' uddhamsati<sup>6</sup> uddham, ajja p' etaṃ padissati,  
tena liṅgena jānāma: dhuvam Buddho bhavissasi.
112. Anittagandho pakkamati, dibbagandho pavāyati,  
so p' ajja vāyati gandho, dhuvam Buddho bhavissasi.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> dasasahasā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aggī. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> nibbuto. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aggī. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> tanū. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> -sati.

112. Sabbe devā padissanti t̄hapayitvā arūpino,  
te p' ajja sabbe dissanti, dhuvam̄ Buddho bhavissasi.
114. Yāvatā nirayā nāma sabbe dissanti tāvade,  
te p' ajja sabbe dissanti, dhuvam̄ Buddho bhavissasi.
115. Kuddā kavātā selā ca na hont' āvaranan<sup>1</sup> tadā,  
ākāsabhūtā te p' ajja, dhuvam̄ Buddho bhavissasi.
116. Cuti ca upapatti<sup>2</sup> ca khane tasmim<sup>3</sup> na vijjati,  
tāni ajja padissanti, dhuvam̄ Buddho bhavissasi.
117. Dalham̄ paggaṇha viriyam̄, mā nivatta abhikkama,  
mayam̄ p'etaṁ vijjanāma: dhuvam̄ Buddho bhavissasi<sup>4</sup>."

Bodhisatto Dipam̄karadasabalassa ca dasasahassacakkavāle devatānaṁ ca<sup>4</sup> vacanam̄ sutvā bhiiyosomattāya sañjātussāho hutvā cintesi: „Buddhā nāma amoghavacanā, n' atthi Buddhānam̄ kathāya aññathattam̄, yathā hi ākāse khittaleddussa patanam̄ jātassa maraṇam̄ aruṇe uggate suriyass' uṭṭhānam̄ āsayā nikkhantasīhassa sīhanādanadanam̄ garugabbhāya itthiyā bhāramocanam̄ dhuvam̄ avassabhāvi evam̄ evam̄' Buddhānam̄ vacanam̄ nāma dhuvam̄ amogham̄, addhā aham̄ Buddho bhavissam̄iti<sup>5</sup>“; tena vuttam̄:

118. „Buddhassa vacanam̄ sutvā dasasahassīna<sup>6</sup> c'ūbhayam̄  
tutṭhahatt̄ho pamudito evam̄ cintes' ahan tadā:
119. 'Advejjhavacanā Buddhā, amoghavacanā Jinā,  
vitatham̄ n'atthi Buddhānam̄, dhuvam̄ Buddho bhavām' aham̄.
120. Yathā khittam̄ nabhe leḍḍu dhuvam̄ patati bhūmiyam̄  
tath' eva Buddhasetṭhānam̄ vacanam̄ dhuvasassatam̄.
121. Yathāpi sabbasattānam̄ maraṇam̄ dhuvasassatam̄  
tath' eva Buddhasetṭhānam̄ vacanam̄ dhuvasassatam̄.
122. Yathā rattikkhaye patte suriyass' uggamanam̄ dhuvam̄  
tath' eva Buddhasetṭhānam̄ vacanam̄ dhuvasassatam̄.
123. Yathā nikkhantasayanassa sīhassa nadanam̄ dhuvam̄  
tath' eva Buddhasetṭhānam̄ vacanam̄ dhuvasassatam̄.
124. Yathā āpannasattānam̄ bhāramoropanam̄<sup>7</sup> dhuvam̄  
tath' eva Buddhasetṭhānam̄ vacanam̄ dhuvasassatan<sup>8</sup>“ ti.

So „dhuv' āham̄ Buddho bhavissam̄iti<sup>5</sup>“ evam̄ katasanniṭṭhāno buddha-  
kāraḍe dhamme upadhāretum̄ “kahan nu kho Buddhakāraḍadhammā,

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> hontāvāranan, C<sup>1</sup> hontācaranan. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> uppatti, C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> uppatti. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> khantes-  
mim̄. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> C<sup>1</sup> devatānam̄ ca, C<sup>1</sup> -nam̄ ca corrected to -nañca. <sup>5</sup> so all three MSS.  
<sup>6</sup> C<sup>2</sup> dasasahassīna. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> bhāroropanam̄?

kiṃ uddham udāhu adho disāsu vidisāsū“<sup>1</sup> ti anukkamena sakaladhammadhātum vicinanto porāṇakabodhisatthehi āsevitānisevitam paṭhamam dānapāramim disvā evam attānam ovadi: „Sumedhapañḍita tvam ito paṭṭhāya paṭhamam dānapāramim pūreyyāsi, yathā hi nikkujjito udakumbho nissesam katvā udakam vamatī yeva na paccāharatī evam evam dhanam vā yasam vā puttadāram vā āṅgapaccaṅgam vā anoloketvā sampattayācakānam sabbam icchiticchitam nissesam katvā dadamāno bodhirukkhamūle nisīditvā Buddho bhavissasīti“ paṭhamam dānapāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

195. „Handa buddhakare dhamme vicināmi ito c' ito uddham adho dasadisā yāvata dhammadhātuyā.
196. Vicinanto tadā dakkhim paṭhamam dānapāramim pubbakehi Mahesīhi anucinnaṃ mahāpatham.
197. 'Imam tvam paṭhamam tāva dāham katvā samādiya dānapāramitam gaccha yadi bodhim pattum icchasi.
198. Yathāpi kumbho sampuṇṇo yassa kassaci adhokato vamate udakam nissesam na tattha parirakkhati
199. Tath' eva yācake disvā hīnamukkaṭṭhamajjhime dadāhi dānam nissesam kumbho viya adhokato“<sup>1</sup> ti.

Ath' assa „na ettake' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti uttarim pi upadhārayato dutiyam sīlapāramim disvā etad ahoṣi: „Sumedhapañḍita tvam ito paṭṭhāya sīlapāramim pūreyyāsi, yathā hi camaramigo nāma jīvitam pi anoloketvā attano vālam eva rakkhati evam tvam pi ito paṭṭhāya jīvitam pi anoloketvā silam eva rakkhanto Buddho bhavissasīti“ dutiyam sīlapāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

180. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare, aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
181. Vicinanto tadā dakkhim dutiyam sīlapāramim pubbakehi Mahesīhi āsevitānisevitam.
182. 'Imam tvam dutiyam tāva dāham katvā samādiya sīlapāramitam gaccha yadi bodhim pattum icchasi.
183. Yathāpi camarī vālam kismici<sup>1</sup> pativilaggitam upeti maraṇam tattha na vikopeti vāladhim (Cfr. Āliān 16,11.)

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> kismim.

134. Tath' eva catusu bhūmīsu<sup>1</sup> sīlāni paripūriya<sup>2</sup>  
parirakkha<sup>3</sup> sabbadā sīlam camarī viya vāladhin<sup>4</sup> ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban<sup>4</sup> ti  
uttarim pi upadhārayato tatiyaṃ nekkhammapāramim disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapañḍita tvam ito paṭṭhāya nekkhammapāramim pūrey-  
yāsi, yathā hi ciram pi bandhanāgāre vasamāno puriso na tattha  
sineham karoti atha kho ukkaṇṭhati yeva avasitukāmo hoti evam eva  
tvam sabbabhava bandhanāgārasadise katvā sabbabhava ukkaṇṭhito  
muñcitukāmo hutvā nekkhammābhimukho va hohi, evaṃ Buddho bha-  
vissasīti<sup>5</sup>“ tatiyaṃ nekkhammapāramim dalham katvā adhiṭṭhāsi; tena  
vuttam :

135. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,  
aṅṅe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.  
136. Vicinanto tadā dakkhim tatiyaṃ nekkhammapāramim  
pubbakehi Mahesihi āsevanisevitam.  
137. 'Imam tvam tatiyaṃ tāva dalham katvā samādiya  
nekkhamme pāramim gaccha yadi bodhim pattum icchasi.  
138. Yathā andughare puriso ciravuttho dukhaddito  
na tattha rāgam abhijaneti muttim yeva gavesati  
139. Tath' eva tvam sabbabhava passa andughare viya,  
nekkhammābhimukho hohi bhavato parimuttīyā<sup>6</sup>“ ti.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban<sup>4</sup> ti  
uttarim pi upadhārayato catuttham paññāpāramim disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapañḍita tvam ito paṭṭhāya paññāpāramim pi pūreyyāsi,  
hīnamajjhimukkattthesu kiñci<sup>4</sup> avajjetvā sabbe pi paṇḍite upasāmkamitvā  
pañham puccheyyāsi, yathā hi piṇḍacāriko bhikkhu hīnādibhedesu  
kulesu kiñci avajjetvā paṭipātiyā piṇḍāya caranto khippam yāpanam  
labhati evam tvam pi sabbapaṇḍite upasāmkamitvā pañham pucchanto  
Buddho bhavissasīti<sup>5</sup>“ catuttham paññāpāramim dalham katvā adhiṭṭhāsi;  
tena vuttam :

140. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,  
aṅṅe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.  
141. Vicinanto tadā dakkhim catuttham paññāpāramim  
pubbakehi Mahesihi āsevanisevitam.  
142. 'Imam tvam catuttham tāva dalham katvā samādiya  
paññāpāramitam gaccha yadi bodhim pattum icchasi.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> bhūmīsu. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> paripūriya. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> parirakkhe. <sup>4</sup> so all three MSS.



143. Yathāpi<sup>1</sup> bhikkhu bhikkhanto hīnamukkaṭṭhamajjhime  
kulāni na vivajjento evaṃ labhati yāpanaṃ  
144. Tath' eva tvaṃ sabbakāle paripucchanto budhaṃ janam  
paññāpāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti<sup>2</sup>."

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti  
uttarim pi upadhārayato pañcamam viriyapāramim disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapandita tvaṃ ito paṭṭhāya viriyapāramim pūreyyāsi,  
yathā sīho migarājā sabbairiyāpathesu dalhaviṛiyo hoti evaṃ tvaṃ  
sabbabhavesu sabbairiyāpathesu dalhaviṛiyo anolinaviṛiyo samāno Buddho  
bhavissasīti“ pañcamam viriyapāramim dalham katvā adhiṭṭhāsi; tena  
vuttam :

145. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare.  
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.  
146. Vicinanto tadā dakkhiṃ pañcamam viriyapāramim  
pubbakehi Mahesīhi āsevitānisevitam.  
147. 'Imam tvaṃ pañcamam tāva dalham katvā samādiya  
viriyapāramitaṃ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi.  
148. Yathāpi sīho migarājā nisajjattānācāmkame  
alīnaviṛiyo hoti paggaḥitamano sadā  
149. Tath' eva tvaṃ pi sabbabhave paggaṇha viriyam dalham,  
viriyapāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti<sup>3</sup>."

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti  
uttarim pi upadhārayato chaṭṭham<sup>1</sup> khantipāramim disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapandita tvaṃ ito paṭṭhāya khantipāramim pūreyyāsi,  
sammānane pi avamānane pi khamo va bhavyeyyāsi, yathāpi paṭhaviyam  
nāma sucim pi pakkhipanti asucim pi na tena paṭhavi<sup>2</sup> sineham na  
paṭigham karoti khamati sahati adhiṅgaseti yeva evaṃ evam tvaṃ pi  
sammānanāvamānanesu khamo va samāno Buddho bhavissasīti“ chaṭṭham  
khantipāramim dalham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam :

150. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare.  
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.  
151. Vicinanto tadā dakkhiṃ chaṭṭhamam khantipāramim  
pubbakehi Mahesīhi āsevitānisevitam.  
152. 'Imam tvaṃ chaṭṭhamam tāva dalham katvā samādiya  
tattha advejjhamānaso sambodhiṃ pāpuṇissasi.

<sup>1</sup> C\* C<sup>o</sup> yathā. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> chaṭṭha corrected to chaṭṭhamam. <sup>3</sup> so all three MSS.

153. Yathāpi paṭhavī nāma sucim pi asucim pi ca  
sabbam sahati nikkhepaṃ na karoti paṭighaṃ dayam  
154. Tath' eva tvam pi sabbesaṃ sammānāvamaṇakkhama  
khanṭipāramitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti"<sup>1</sup>.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti  
uttarim pi upadhārayato sattamaṃ saccapāramiṃ disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapandita tvam ito paṭṭhāya saccapāramim pi<sup>1</sup> pūreyyāsi,  
asaniyā matthake<sup>2</sup> patamānāya pi dhanādīnaṃ atthāya chandādīnaṃ  
vasena sampajānamusāvādaṃ nāma mā akāsi, yathā hi osadhikārakā<sup>3</sup>  
nāma sabbautusu<sup>4</sup> attano gamanavithiṃ jahitvā aññāya vithiyā na  
gacchati sakavithiyā va gacchati evam evaṃ tvam pi saccam<sup>5</sup> pahāya  
musāvādaṃ nāma akaronto yeva Buddho bhavissasīti“ sattamaṃ sacca-  
pāramiṃ daḥam katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttaṃ:

155. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,  
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.  
156. Vicinanto tadā dakkhiṃ sa'tamaṃ saccapāramiṃ.  
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitā.  
157. 'Imaṃ tvam sattamaṃ tāva daḥam katvā samādiya  
tatha advejjhavaṇo sambodhiṃ pāpuṇissasi.  
158. Yathāpi osadhī nāma tulābhūtā<sup>6</sup> sadevake  
samaye utupasse<sup>7</sup> vā na vokkamati vithito  
159. Tath' eva tvam pi saccesu mā vokkami vithito,  
saccapāranitaṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti"<sup>1</sup>.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti  
uttarim pi upadhārayato atthamaṃ adhiṭṭhānapāramiṃ disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapandita tvam ito paṭṭhāya adhiṭṭhānapāramim pi pūreyyāsi,  
yam adhiṭṭhāsi tasmim adhiṭṭhāne niccalo haveyyāsi, yathā hi pabbato  
nāma sabbadisāsu pi vāte paharante pi na kampati na calati attano  
ṭhāne yeva tiṭṭhati evam evaṃ tvam pi attano adhiṭṭhāne niccalo  
honto<sup>8</sup> va Buddho bhavissasīti“ atthamaṃ adhiṭṭhānapāramiṃ daḥam  
katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttaṃ:

160. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,  
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> saccapāramiṃ. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> mattake, C<sup>2</sup> mattake corrected to matthake. <sup>3</sup> C<sup>2</sup>  
osadhikārakā. <sup>4</sup> so all three MSS. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> saccam. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> tulābhūtā. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> utuvasse.  
<sup>8</sup> C<sup>2</sup> bhonto.

161. Vicinanto tadā dakkhiṃ aṭṭhamāṃ adhiṭṭhānapāramiṃ  
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitāṃ.
162. 'Imaṃ tvaṃ aṭṭhamāṃ tāva daḷhaṃ katvā samādiya  
tattha tvaṃ acalo hutvā sambodhiṃ pāpuṇissasi.
163. Yathāpi pabbato selo acalo suppatitṭhito  
na kampaṭi bhusavātehi sakatṭhāne va tiṭṭhati
164. Tath' eva tvaṃ pi adhiṭṭhāne sabbadā acalo bhava,  
adhiṭṭhānapāramiṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti<sup>1</sup>."

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti  
uttarim pi upadhārayato navamaṃ mettāpāramiṃ disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya mettāpāramiṃ pūreyyāsi, hitesu  
pi ahitesu pi ekacitto bhaveyyāsi, yathāpi udakaṃ nāma pāpajanassa  
pi kalyāṇajanassa pi sītabhāvaṃ ekasadisam katvā pharati evam evam<sup>1</sup>  
tvaṃ sabbasattesu mettacittena ekacitto honto<sup>2</sup> Buddho bhavissasīti<sup>3</sup>“  
navamaṃ mettāpāramiṃ daḷhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

165. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,  
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācānā.
166. Vicinanto tadā dakkhiṃ navamaṃ mettāpāramiṃ  
pubbakehi Mahesihi āsevitānisevitāṃ.
167. 'Imaṃ tvaṃ navamaṃ tāva daḷhaṃ katvā samādiya  
mettāya asamo hohi<sup>4</sup> yadi bodhiṃ<sup>5</sup> pattum icchasi.
168. Yathāpi udakaṃ nāma kalyāṇe pāpake jane  
samaṃ pharati<sup>6</sup> sītena pavāheti rajomalaṃ
169. Tath' eva tvaṃ pi ahitahite samaṃ mettāya bhāvaya,  
mettāpāramitāṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti<sup>7</sup>“.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti  
uttarim pi upadhārayato dasamaṃ upekkhāpāramiṃ disvā etad ahoṣi:  
„Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya upekkhāpāramiṃ pi pūreyyāsi,  
sukhe pi dukkhe pi majjhato va bhaveyyāsi, yathāpi pathavi<sup>8</sup> nāma  
sucim pi asucim pi<sup>9</sup> pākhippamāne majjhata va hoti evam evam  
tvaṃ pi sukhadukkhesu majjhato va honto<sup>9</sup> Buddho bhavissasīti<sup>10</sup>“  
dasamaṃ upekkhāpāramiṃ<sup>9</sup> daḷhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam:

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> eva. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> bhonto? C<sup>s</sup> bhonto. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> hoti. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> bodhim. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> parati  
C<sup>v</sup> harati. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> pathavi, C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> pathaviṃ. <sup>7</sup> so all three MSS., instead of sucimhi  
asucimhi? <sup>8</sup> C<sup>s</sup> bhonto. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> u, ekhā-

170. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,  
aññe pi vicinissami ye dhammā bodhipācanā.  
171. Vicinanto tadā dakkhiṃ dasamaṃ upekkhāpāramiṃ<sup>1</sup>  
pubbakehi Mahesihī āsevitānisevitān.  
172. 'Imaṃ tvaṃ dasamaṃ tāva daḥhaṃ katvā samādiya  
tulābhūte daḥho lutvā sambodhiṃ pāpuṇissasi.  
173. Yathāpi paṭhavi nāma nikkhattaṃ asuciṃ sucim  
upekkhati<sup>2</sup> ubho p' ete kopānūnaya vajjitā  
174. Tath' eva tvaṃ pi sukhadukkhe tulābhūto sadā bhava,  
upekkhāpāramitaṃ<sup>3</sup> gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasi<sup>4</sup>'.

Tato cintesi: „Inasmim loke Bodhisattehi pūretabbā bodhiparipācanā  
Buddhakāradhammā ettakā yeva, dasa pāramiyo ṭhapetvā aññe n' atthi,  
imāpi dasa pāramiyo uddhaṃ ākāse pi n' atthi, heṭṭhā paṭhaviyam pi  
puratthimādisu<sup>4</sup> disāsu pi n' atthi, mayhaṃ yeva pana hadaya māmsantare  
patitthitā<sup>5</sup> ti. Evaṃ tāsāṃ hadaye patitthitabhavaṃ disvā sabbāpi  
daḥhaṃ katvā adhiṭṭhāya punappuna sammāsanto anulomapatilomaṃ  
sammāsati, pariyante gahetvā ādim pāpeti, ādimhi gahetvā pariyante  
ṭhapeti, majjhe gahetvā ubhato osāpeti, ubhato koṭisu<sup>6</sup> gahetvā majjhe  
osāpeti<sup>6</sup>, aṅgapariccāgo pāramiyo nāma bāhirabhaṇḍapariccāgo upapāra-  
miyo nāma jivitapariccāgo paramatthapāramiyo nāmā 'ti dasa pāramiyo  
dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyo ti yamakataleṃ vinivaṭṭento<sup>7</sup>  
viya Mahāmeruṃ manthaṃ<sup>8</sup> katvā cakkavālamahāsamuddaṃ ālūento<sup>9</sup>  
viya ca sammāsi. Tassa dasa pāramiyo sammāsantassa sammāsantassa  
dhammatejena<sup>10</sup> catunahutādhikāni dve yojanasatasahasāni bahalā ayaṃ  
mahāpaṭhavi<sup>10</sup> hatthinā akkantaṇalakaḷāpo<sup>11</sup> viya pīḷiyamānaṃ ucchu-  
yantaṃ viya mahāviraṃ viravamānā saṅkampi sampakampi sampavedhi,  
kulālacakkaṃ viya telayantacakkaṃ viya ca paribbhami; tena vuttaṃ:

175. „Ettakā yeva te loke ye dhammā bodhipācanā,  
tat' uddhaṃ n' atthi aññatra, daḥhaṃ tattha patitthaha'.  
176. Ime dhamme sammāsato sabhāvasarasalakkhaṇe  
dhammatejena vasudhā dasasahasāni pakampatha.  
177. Calatī<sup>12</sup> ravatī puthavi<sup>13</sup> ucchuyantaṃ va pīḷitaṃ,  
telayante yathā cakkaṃ evaṃ kampati medinīti<sup>14</sup>.

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> go all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> puratthimādi.  
<sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> obhāseti. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> vinivaddhento, C<sup>k</sup> vinivaddhento?  
<sup>8</sup> C<sup>k</sup> mattha, C<sup>v</sup> matthaṃ, C<sup>v</sup> matthaṃ corrected to manthaṃ. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> ālūanto, C<sup>v</sup>  
ālūento. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> paṭhavi, C<sup>v</sup> mahāpaṭhavi. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -nala-. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> calati. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> puthavi.

Mahāpathaviyā kampamānāya Rammanagaravāsino saṅghātum asakkontā yugantavātamhā<sup>1</sup> hatā mahāsālā<sup>2</sup> viya mucchitamucchitā papatimsu. ghaṭṭādīni kulālabhājanāni pavatṭantāni<sup>3</sup> aññamaññāṃ paharantāni cunṇavicunṇāni ahesum. Mahājano bhītatasito Satthāraṃ upasāmkamitvā „kin nu kho Bhagavā nāgāvatto<sup>4</sup> ayaṃ bhūtayakkhadevatāsu aññatarāvatto<sup>5</sup> ti, na hi mayā etaṃ jānāma, api ca kho sabbo pi ayaṃ mahājano upadduto, kin nu kho imassa lokassa pāpakāṃ bhavissati udāhu kalyāṇaṃ, kathetha no etaṃ kāraṇaṃ“ ti āha. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā „tumhe nā bhāyatha mā cintayittha, n' atthi vo itonidānaṃ bhayaṃ, yo so mayā aḷa Sumedhapaṇḍito 'anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissasīti'<sup>6</sup> vyākato so idāni pāramiyo sammasati, tassa pāramiyo sammasantassa vilolentassa<sup>7</sup> dhammatejēna sakaladasasahassilokadhātu<sup>8</sup> ekappahāreṇa kampati c' eva ravati ca<sup>9</sup> 'ti āha; tena vuttāṃ:

179. „Yāvataṃ parisā āsi Buddhassa parivesane pavedhamānā sā tathā mucchitā seti bhūmiyā.
179. Ghaṭṭānekasahasāni kumbhīnaṃ ca satā bahū saṅcunṇamathitā tathā aññamaññ' upaghaṭṭitā<sup>9</sup>.
180. Ubbiggā tasitā bhītā bhantā vyādhitamānasā mahājanā samāgama<sup>10</sup> Dīpaṃkaram upāgamaṃ.
181. 'Kiṃ bhavissati lokassa kalyāṇaṃ atha pāpakāṃ, sabbo upadduto loko, taṃ vinodehi cakkhumā<sup>7</sup>.
182. Tesāṃ sadā<sup>11</sup> saññāpesi Dīpaṃkaro Mahāmuni<sup>12</sup>: 'vissatthā hotha mā bhātha imasmiṃ puthavikampāne.
183. Yam ahaṃ aḷa vyākāsīṃ 'Buddho loke bhavissati' eso sammasati dhammaṃ pubbakāṃ jinasevitāṃ.
184. Tassa sammasato dhammaṃ Buddhabhūmiṃ asesato tenāyaṃ kumpitā puthavī dasasahassī sadevakeṭi<sup>14</sup>.

Mahājano Tathāgataṃ vacanaṃ sutvā haṭṭhatuṭṭho mālāgandhavilepanaṃ ādāya Rammanagarā nikkhamitvā Bodhisattaṃ upasāmkamitvā mālādīhi pūjetvā vanditvā padakkhiṇaṃ katvā Rammanagaram eva pāvīsi. Bodhisatto pi dasa pāramiyo sammasitvā viriyaṃ dalhaṃ katvā adhiṭṭhāya nisinnāsanaṃ vuṭṭhāsi; tena vuttāṃ:

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> sālā corrected to mahāsālā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> pavaddhantāni. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> nāgāvaddho. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -vaddho. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> bhavissasītiṭi, C<sup>v</sup> bhavissatīti. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> vilolentassa. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -sahasā-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> upaghaṭṭitā? <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> yamāgama. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> tadā, C<sup>v</sup> sadā corrected to tadā. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> mahāmuni.

185. „Buddhassa vacanam sutvā mano nibbāyi tāvade,  
sabbe mañ upasamkamma puna pi mañ abhivandiyum<sup>1</sup>.  
186. Samādiyivā Buddhagunam dāham katvāna mānasam  
Dīpaṃkarām namassivā va<sup>2</sup> āsanā vuṭṭhahim tadā<sup>3</sup> ti.

Atha Bodhisattam āsanā vuṭṭhahantam sakaladasasahassacakkavāle<sup>4</sup>  
devatā sannipatitvā dibbehi mālāgandhehi pūjetvā „ayya Sumedha-  
tāpasa<sup>5</sup> tayā ajja Dīpaṃkaradasabalassa pādanūle mahatī patthanā  
patthitā, sā te anantarāyena samijjhatu, mā te bhayañ vā cham-  
bhitattam vā ahosi, sarīre appamattako pi rogo mā uppajji, khippañ  
pāramiyo pūretvā sammāsambodhim paṭivijjha, yathā pupphūpaga-  
phalūpagā rukkhā samaye pupphanti c<sup>6</sup> eva phalanti ca tath<sup>7</sup> eva tvam  
pi samayañ anāṭikkamitvā khippañ bodhim uttamañ phusassū<sup>8</sup> ‘ti ādini  
thutimaṅgalāni payirudāhamsu, evaṃ payirudāhitvā attano attano  
devatṭhānam eva<sup>9</sup> agamaṃsu. Bodhisatto pi devatāhi abhitthuto „ahañ  
dasapāramiyo pūretvā kappasatasahassādhikānam<sup>6</sup> catunnañ asamkhey-  
yānam matthake Buddho bhavissāmīti<sup>7</sup> viriyañ dāham katvā adhiṭṭhāya  
nabhañ abhuggantvā Himavantam eva agamāsi; tena vuttam:

187. „Dibbañ mānusakañ pupphañ devā mānusakā ubho  
samokiranti pupphehi vuṭṭhahantassa āsanā.  
188. Vedayanti ca te sotthim devā mānusakā ubho:  
‘mahantañ patthitañ tuyhañ tañ labhassu yathicchitam.  
189. Sabbhītiyo vivajjantu, sabbarogo vinassatu,  
mā te bhavatu antarāyo, phusa khippañ bodhim uttamañ.  
190. Yathāpi samaye patte pupphanti pupphino dumā  
tath<sup>7</sup> eva tvam mahāvīra Buddhañāṇena pupphasi.  
191. Yathā ye keci Sambuddhā pūrayum dasapāramim<sup>7</sup>  
tath<sup>7</sup> eva tvam mahāvīra pūrehi<sup>8</sup> dasapāramim.  
192. Yathā ye keci Sambuddhā bodhimaṇḍamhi bujjhare  
tath<sup>7</sup> eva tvam mahāvīra bujjhassu Jinabodhiyam.  
193. Yathā ye keci Sambuddhā dhammacakkañ pavattayum  
tath<sup>7</sup> eva tvam mahāvīra dhammacakkañ pavattaya.  
194. Puṇṇamāse yathā cando parisuddho virocati  
tath<sup>7</sup> eva tvam puṇṇamano viroca dasasahassiyam.

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> omits va. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -cakkavāle. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> Sumedha <sup>5</sup> C<sup>k</sup> devatṭhānam  
omitting eva. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> -sahasādhikam, C<sup>s</sup> -sahasādhikam corrected to -sahasādhikā-  
nānam. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> dasapāramī. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> pūresi. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> dasapāramī.

195. Rāhumutto yathā suriyo tāpena<sup>1</sup> atirocati  
tath' eva lokam muñcitvā viroca siriya<sup>2</sup> tuvaṃ.  
196. Yathā yā kāci nadiyo osaranti mahodadhiṃ  
evam sadevakā lokā osarantu tav' antikam<sup>3</sup>.  
197. Tehi thutippasattho so dasa dhamme samādiya  
te dhamme paripūrento pavanam pāvisi tadā<sup>4</sup> ti

Sumedhakathā niṭṭhitā.

Rammanagaravāsino pi kho nagaram pavisitvā buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānam adamsu. Satthā tesam dhammam desetvā mahājanam saraṇādisu<sup>5</sup> patitṭhāpetvā Rammanagaramhā nikkhamitvā tato uddham pi yāvātāyukam titṭhanto sabbam Buddhakiccam<sup>6</sup> katvā anukkamena anupādisesāya Nibbānadhātuyā parinibbāyi. Tattha yaṃ vattabham tam sabbam Buddhavaṃse vuttanayen' eva veditabham, vuttam hi tattha:

198. „Tadā te bhojayitvāna sasamgham Lokanāyakaṃ  
upagañchum saraṇam tassa Dīpaṅkarassa Satthuno.  
199. Saraṇāgamane kañci<sup>4</sup> nivesesi Tathāgato  
kañci<sup>5</sup> pañcasu silesu sile dasavidhe param.  
200. Kassaci deti sāmāññam caturo phalamuttame,  
kassaci asame dhamme deti so paṭisambhidā.  
201. Kassaci varasamāpattiyo<sup>6</sup> aṭṭha deti Narāsabho,  
tisso kassaci vijjāyo chaḷabhiññā pavecchati.  
202. Tena yogena janakāyam ovadati Mahāmuni,  
tena vitthārikam āsi Lokanāthassa sāsanam.  
203. Mahāhanu usabhakkhandho Dīpaṅkarasanāmako  
bahū<sup>7</sup> jane tārayati parimoceti duggatim.  
204. Bodhaneyyam janam disvā satasahassee pi<sup>8</sup> yojane  
khaṇena upagantvāna bodheti tam Mahāmuni.  
205. Paṭhamābhisamaye<sup>9</sup> Buddho koṭisatam abodhayi,  
dutiyaḥhisamaye<sup>10</sup> Nātho satasahassam abodhayi<sup>11</sup>.  
206. Yadā devabhavanamhi Buddho dhammam adesayi  
navutikoṭisahassānam tatiyaḥhisamayo ahu.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> tāpena. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> sabbabuddhakiccam, C<sup>v</sup> sabbam kiccam.

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> kiñci. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> kiñci corrected to kañci. <sup>6</sup> so all three MSS. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> bahu. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> hi. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> -samayo. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> -samayo, C<sup>v</sup> -samayo corrected to -samaye.

<sup>11</sup> C<sup>k</sup> abodhayi.

207. Sannipātā tayo āsum Dīpaṅkarassa Satthuno :  
kotīsatasaḥassānaṃ paṭhamo āsi samāgamo.
208. Puna Nāradakūṭamhi pavivekagate Jine  
khīṇāsavā vītamalā samimsu satakotiyo.
209. Yadā vasi<sup>1</sup> Mahāvīro Sudassanasiluccaye<sup>2</sup>  
navutikotīsaḥassehi pavāresi tadā Muni.
210. Ahaṃ tena samayena jaṭilo uggaṭāpano  
antalikkhamhi caraṇo pañcābhiññāsu pāragū<sup>3</sup>.
211. Dasavīsamsaḥassānaṃ dhammābhisamayo ahu,  
ekadvinnaṃ abhisamayo gaṇanāto<sup>4</sup> asaṅkhiyā.
212. Vitthārikāṃ bāhujaññaṃ iddhaṃ pītaṃ<sup>5</sup> ahū<sup>6</sup> tadā  
Dīpaṅkarassa Bhagavato sāsanaṃ suvisodhitam.
213. Cattāri satasaḥassāni chaḷabhiññā mahiddhikā  
Dīpaṅkaraṃ Lokaviduṃ parivārenti sabbadā.
214. Ye keci tena samayena jahanti mānusaṃ bhavaṃ  
appattamānasā sekhā garahitā va bhavanti te.
215. Supupphitaṃ pāvacaṇaṃ arahantehi tādihi  
khīṇāsavehi vimalehi upasobhati sadevake.
216. Nagaraṃ Rammavati nāma, Sumedho nāma khattiyo,  
Sumedhā<sup>7</sup> nama janiyā Dīpaṅkarassa Satthuno.
217. Sumaṅgalo<sup>8</sup> ca Tisso ca ahesuṃ aggasāvakā,  
Sāgato nāṃ' upaṭṭhāko<sup>9</sup> Dīpaṅkarassa Satthuno.
218. Nandā c' eva Sunandā ca ahesuṃ aggasāvikā,  
bodhi tassa Bhagavato Pippalīti pavuccati.
219. Asītiḥatthamubbedho Dīpaṅkaro Mahāmuni  
sobhati dīparukkho va sālarājā va phullito.
220. Satasaḥassaṃ vassāni āyūṃ tassa Mahesino,  
tāvataṃ tiṭṭhamāno so tāresi janataṃ bahūṃ.
221. Jotayitvāna saddhammaṃ santāretvā mahājanaṃ  
jalitvā aggikkhandho va nibbuto so sasāvako.
222. Sā ca iddhi<sup>10</sup> so ca yaso<sup>11</sup> tāni ca pādesu cakkaratanāni<sup>12</sup>  
sabbaṃ samantarāhitāṃ, nanu rittā sabbasaṅkharā<sup>13</sup> ti.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> vasi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -siluccaye. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> pāragu. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> gaṇanāto corrected to gaṇanāto, C<sup>v</sup> gaṇanātho. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> pītaṃ corrected to phītaṃ. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> ahū. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> sumedha. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sumāṅgalo. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> nāmūpaṭṭhāko. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> iddhi. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> so ca so, C<sup>v</sup> ce yaso corrected to so ca yaso. <sup>12</sup> so all three MSS. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> -saṅkharā, C<sup>k</sup> -saṅkarā.



222. „Dīpaṅkarassa aparena<sup>1</sup> Koṇḍañño nāma Nāyako  
anantatejo amitayaso appameyyo durāsado“.

Dīpaṅkarassa pana Bhagavato aparabhāge ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā Koṇḍañño nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā ahesuṃ, paṭhamasannipāte koṭisatasahassaṃ, dutiye koṭisahasassaṃ, tatiye navutikoṭiyo. Tadā Bodhisatto Vjġitāvī nāma cakkavatti<sup>2</sup> hutvā koṭisatasahassasamkhasa buddhapamukhasa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ adāsi. Satthā Bodhisattaṃ „Buddho bhavissasīti“ vyākari tvā dhammaṃ desesi. So Satthu dhammakathaṃ sutvā rajjaṃ niyyādetvā pabbaji. So tīṇi<sup>3</sup> Piṭakāni uggahetvā aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo uppādetvā aparihīnajjhāno<sup>4</sup> Brahma-loke nibbatti. Koṇḍaññabuddhassa pana Rammavati nāma nagaraṃ, Sunando nāma khattiyo pitā, Sujātā nāma devī mātā, Bhaddo ca Subhaddo ca dve aggasāvaka, Anuruddho nāma upatthāko, Tissā ca Upatissā ca aggasāvika, Sālakalyāṇi<sup>5</sup> bodhi, aṭṭhāsīti hatthubbedhaṃ sarīraṃ, vassasatasahasassaṃ āyuppamaṇaṃ ahoṣi. Tassa aparabhāge ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā ekasmiṃ yeva kappe cattāro Buddhā nibbattiṃsu: Maṅgalo<sup>6</sup> Sumano Revato Sobhito ti. Maṅgalassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā ahesuṃ, tesu<sup>7</sup> paṭhamasannipāte<sup>8</sup> koṭisatasahasassaṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye koṭisahasassaṃ, tatiye navutikoṭiyo. Vemātikabhātā kir<sup>9</sup> assa Ānandakumāro navutikoṭisamkhāya parisāya saddhīṃ dhammasavanatthāya Satthu santikaṃ agamāsi<sup>10</sup>. Satthā tassa ānupubbikathaṃ<sup>10</sup> katthesi, so saddhīṃ parisāya saha<sup>11</sup> paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Satthā tesam kulaputtānaṃ pubbacaritaṃ olokento iddhi mayapattacīvarassa upanissayaṃ divā dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā „etha bhikkhavo“ ti āha. Sabbe taṃ khaṇaṃ yeva iddhi mayapattacīvaradharā satthi-vassatherā viya ākappasampannā hutvā Satthāraṃ vanditvā parivārayiṃsu. Ayam assa tatiyo sāvakasannipāto ahoṣi. Yathā pana aṅṅesaṃ Buddhānaṃ samantā asīti hatthappamaṇā yeva sarīrappabhā ahoṣi na evaṃ, tassa pana Bhagavato sarīrappabhā niccākālaṃ dasasahasīloka dhātum<sup>12</sup> pharivā aṭṭhāsi. Rukkha paṭhavipabbata-samuddādayo antamaso ukkhalīyādīni upādāya suvaṇṇapattapariyonaddhā viya ahesuṃ. Āyuppamaṇaṃ paṇ<sup>9</sup> assa navutivassasahasāni ahoṣi. Ettakaṃ kālaṃ candasuriyādayo attano pabhāya virocitum na sakkhiṃsu, rattindivaṃ paricchedo na paññāyītha, divā suriyālokena viya sattā

<sup>1</sup> aparena corrected to aparena. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cakkavatti. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> tīni, C<sup>v</sup> tīni corrected to tīni. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -hīna-. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> maṅgalo. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> tesu corrected to te, C<sup>v</sup> te corrected to tesu. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -pātesu. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> āgamāsi. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> anupubbikathaṃ. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> saha. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> dasasahasāsi.

niccaṃ Buddhāloken' eva vicariṃsu, sāyaṃ pupphanakusumānaṃ pāto va ravanasaḥaṇḍīnaṃ ca vasena loko rattindivaparicchedaṃ<sup>1</sup> salla-khesi. „Kim pana aññesaṃ Buddhānaṃ ayam ānubhāvo n' atthīti“ no n' atthi, te hi pi ākaṃkhamānā dasasahassi<sup>2</sup> vā lokadhātum tato vā bhiyyo ābhāya phareyyum, Maṅgalassa<sup>3</sup> pana Bhagavato pubbatthanāvasena aññesaṃ vyāmapabbhā viya sarīrapabbhā niccam eva dasasahasīlokaadhātum<sup>4</sup> pharivā atthāsi. So kira Bodhisattacariyākāle vessantarasadise attabhāve thito saputtadāro vaṃkapabbatasadise pabbate vasi. Ath' eko Kharadāthiko nāma yakkho Mahāpurisassa dānaññhāsayataṃ<sup>5</sup> sutvā brāhmaṇavaṇṇena upasaṃkamtivā Mahāsattam dve dārake yāci. Mahāsatto „dadāmi brāhmaṇassa puttake“ ti haṭṭha-pahaṭṭho udakapariyantam paṭhaviṃ kamento dve pi dārake adāsi. Yakkho caṃkamanakoṭiyam ālambanaphalakaṃ nissāya thavā passantass' eva Mahāsattassa mūlakalāpaṃ viya dārake khādi. Mahāpurisassa yakkham oloketvā mukham vivaṭamatte aggijalā viya lohithāraṃ uggiramānaṃ tassa mukham disvāpi kesaggamattam pi domanassaṃ na uppajji<sup>6</sup>. „sudinnaṃ vata me dānaṃ“ ti cintayato pan' assa sarīre mahantaṃ piṭṭisomanassaṃ udapādi. So „imassa me nissandena anāgate iminā va nihārena rasmiyo nikkhamantū“<sup>7</sup> ti patthanaṃ akāsi. Tassa taṃ patthanaṃ nissāya Buddhabhūtaṃ sarīrato rasmiyo nikkhamitvā ettakaṃ thānaṃ phariṃsu. Aparam pi 'ssa pubbacaritaṃ atthi: so kira Bodhisattakāle ekassa Buddhassa cetiyam disvā „imassa Buddhassa mayā jīvitam pariccajituṃ vaṭṭatīti“<sup>8</sup> daṇḍakadīpikāveṭhananiyāmena sakalasariraṃ veṭhāpetvā ratanamakulaṃ satasahasagghanakaṃ<sup>9</sup> suvaṇṇapātīm sappissa pūrāpetvā tattha sahasam vaṭṭiyo<sup>8</sup> jāletvā taṃ sisenādāya sakalasariraṃ<sup>9</sup> jālāpetvā cetiyam padakkhiṇaṃ karonto sakalarattim vitūnāmesi, evaṃ yāva aruṇuggamaṇā vāyamaṇassa pi 'ssa lomakūpamattam pi usumaṃ na gaṇhi, padumagabbhaṃ pavīṭṭha-kālo viya ahoṣi, dhammo hi nāma esa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati; tenāha Bhagavā:

224. „Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ,  
dhammo suciṇṇo<sup>10</sup> sukham āvahāti,  
esānisāṃso dhamme<sup>11</sup> suciṇṇe<sup>12</sup>;  
na duggatim gacchati dhammacāriṃ“

<sup>1</sup> C\* C<sup>v</sup> rattindivaparicchedam. <sup>2</sup> C\* C<sup>v</sup> dasasahassi. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> maṅgalassa.  
<sup>4</sup> C\* C<sup>v</sup> dasasahassi-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -sayanaṃ. <sup>6</sup> C\* C<sup>v</sup> uppajji. <sup>7</sup> all three MSS.  
satasahasagghanakaṃ. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> vaddhiyo. <sup>9</sup> C\* omits jāletvā - - sakalasariraṃ.  
<sup>10</sup> C\* C<sup>v</sup> suciṇṇo. <sup>11</sup> C\* dhammo, C<sup>v</sup> dhammo corrected to dhamme. <sup>12</sup> C\* suciṇṇo.

imassāpi kammassa nissandena tassa Bhagavato sarīrobhāso dasa-  
sahasasilokadhātum<sup>1</sup> pharivā atthāsi. Tadā amhākaṃ Bodhisatto Suruci  
nāma brāhmaṇo hutvā Satthāraṃ „nimantessāmīti“ upasamkamitvā  
madhuradhammakathaṃ sutvā „sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhatha  
bhante“ ti āha. „Brāhmaṇa kittakehi te bhikkhūhi attho“ ti.  
„Kittakā pana vo bhante parivārabhikkhū“ ti āha. Tadā Satthu  
paṭhamasannipāto yeva hoti, tasmā „koṭisatasahasāsaṃ“ ti āha. „Bhante  
sabbehi pi saddhiṃ mayhaṃ gehe bhikkhaṃ gaṇhathā“<sup>2</sup> ti. Satthā  
adhivāsesi. Brāhmaṇo svātānāya nimantetvā gehaṃ gacchanto cintesi:  
„ahaṃ ettakānaṃ bhikkhūnaṃ yāgubhattavattadhāni dātum nona  
sakkomi, nisīdanaṭṭhānaṃ pana kathaṃ bhavissatīti“. Tassa sā cintā  
caturāsītiyojanaśahasamatthake ṭhitassa devaraṇṇo Paṇḍukambalasilā-  
sanassa uṇhabhāvāṃ janesi. Sakko „ko nu kho maṃ imasmā ṭhānā  
cāvetukāmo“ ti dibbacakkhunā olokeno Mahāpurisaṃ disvā „Suruci-  
brāhmaṇo buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā nisīdanaṭṭhā-  
natthāya cintesi, mayāpi tattha gantvā puñṇakoṭṭhāsaṃ gahetuṃ  
vaṭṭatīti“<sup>3</sup> vadḍhakivaṇṇaṃ nimminivā<sup>4</sup> vāsipharasuhatto Mahāsattassa  
purato pātur ahoṣi, „atthi nu kho kassaci bhatiyā kattabban“ ti āha.  
Mahāpuriso disvā „kiṃ kammaṃ karissasīti“ āha. „Mama ajānanasippaṃ  
nāma n' atthi, gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā yo yaṃ kāreti tassa taṃ  
kātuṃ jānāmīti“. „Tena hi mayhaṃ kammaṃ atthīti“. „Kiṃ ayyā“  
'ti. „Svātānāya me koṭisatasahasāsbhikkhū nimantitā, tesaṃ nisīdana-  
maṇḍapaṃ karissasīti“. „Ahaṃ nāma kareyyaṃ sace me bhatim  
dātum sakkhissathā“<sup>5</sup> ti. „Sakkhissāmi tātā“<sup>6</sup> ti. „Sādhu karissāmīti“  
gantvā ekaṃ padesaṃ olokesi. Dvādasaterasayojanappamaṇo padeso  
kaṣiṇamaṇḍalaṃ<sup>7</sup> viya samatalo ahoṣi. So „ettake ṭhāne sattaratanamayo  
maṇḍapo uṭṭhahatū“<sup>8</sup> ti cintetvā olokesi, tāvad eva puthavini<sup>9</sup> bhinditvā  
maṇḍapo uṭṭhahi. Tassa sovaṇṇamayesu thambhesu rajatamayā ghaṭakā  
ahesuṃ, rajatamayesu sovaṇṇamayā, maṇiṭṭhambhesu pavālamayā<sup>5</sup>,  
pavālatthambhesu<sup>6</sup> maṇimayā, sattaratanamayesu sattaratanamayā va<sup>7</sup>  
ghaṭakā ahesuṃ. Tato „maṇḍapassa antarantare kiṃkiṇikajālaṃ  
olambatū“<sup>8</sup> ti olokesi. Saha olokanen' eva jālaṃ olambi yassa  
mandavāteritassa pañcaṅgikass' eva turiyassa madhurasaddo niggacchati,  
dibbasāṅgīvattanakālo<sup>9</sup> viya hoti. „Antarā<sup>9</sup> gandhadāmaṃālādāmaṇi  
olambantū“<sup>9</sup> ti cintesi, dāmaṇi olambimsu. „Koṭisatasahasāsaṃkhānaṃ

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dasasahasā-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> nimminivā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> kaṣiṇa-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> puthavini corrected to puthavini. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pavāla-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> pavāla-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> ca. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -saṅgīti-.  
<sup>9</sup> C<sup>v</sup> antarantara.

bhikkhūnaṃ āsanāni ca ādhārakāni ca paṭhaviṃ bhinditvā utṭhahantū<sup>1</sup> 'ti cintesi, tāvad eva utṭhahimsu. „Koṇe koṇe ekekā udakacāṭiyo utṭhahantū<sup>2</sup> 'ti cintesi, udakacāṭiyo utṭhahimsu. Ettakam māpetvā brāhmaṇassa santikam gantvā „ehi ayya, tava maṇḍapaṃ oloketvā mayham bhatim dehitī<sup>3</sup> āha. Mahāpuriso gantvā maṇḍapaṃ olokesi, oloketass' eva sakalasarīraṃ pañcavaṇṇāya pītiyā nirantaram phutaṃ ahoṣi. Ath' assa maṇḍapaṃ oloketvā etad ahoṣi: „nāyaṃ maṇḍapo manussabhūtena kato, mayham pana ajjhāsayaṃ mayham guṇaṃ āgamma addhā Sakkabhavanaṃ uṇhaṃ ahoṣi, tato Sakkena devaraṇṇā ayaṃ maṇḍapo kārito bhavissati, na kho pana<sup>4</sup> me yuttam evarūpe maṇḍape ekadivasam yeva dānaṃ dātum sattāhaṃ dassamīti<sup>5</sup> cintesi. Bāhirakadānaṃ<sup>6</sup> hi kittakam pi sanānaṃ Bodhisattānaṃ tuṭṭhiṃ<sup>7</sup> kātum na sakkoti, alamkatasīsam<sup>8</sup> pana chinditvā añjitaakkhīni uppāṭetvā hadayamaṃsaṃ vā ubbattetvā dinnakāle Bodhisattānaṃ cāgam nissāya tuṭṭhi nāma hoti. Amhākam pi hi Bodhisattassa Sivijātake devasikam pañcakahāpaṇammaṇāni viṣajjētvā catusu dvāresu majjhe nagare dānaṃ dentassa taṃ dānaṃ cāgatutṭhiṃ uppādetum nāsakkhi, yadā pan' assa brāhmaṇavaṇṇena āgantvā Sakko devarājā akkhīni yāci tadā nāni uppāṭetvā dadamānass' eva hāso uppajji, kesaggamattam pi cittaṃ<sup>9</sup> aññathattam nāhoṣi. Evaṃ dānaṃ nissāya Bodhisattānaṃ titi nāma n' atthi. Tasmā so pi Mahāpuriso „sattāhaṃ mayā koṭisatasahasasamkhānaṃ bhikkhūnaṃ dānaṃ dātum vaṭṭatīti<sup>10</sup> cintetvā tasmim maṇḍape nisidāpetvā sattāhaṃ gavapānaṃ nāma dānaṃ adāsi. Gavapānaṃ ti mahante mahante kolambe<sup>11</sup> khīraṣa pūretvā uddhano āropetvā ghanapakapake khīre thoke taṇḍule pakkhipitvā pakkam madhusakkarakuṇṇasapphi abhisamkhaṭabhojanaṃ vuccati. Manussā yeva pana parivisitum nāsakkhimsu, devāpi ekantarikā hutvā parivisimsu<sup>12</sup>. Dvādasaterasayojanappamāṇatṭhānaṃ pi bhikkhū gaṇhitum na-ppahosi yeva, te pana bhikkhū attano attano ānubhāvena nisidimsu. Pariyosānadivase sabbabhikkhūnaṃ pattāni dhovāpetvā bhesajjathāya sappinavanitamadhuphāṇitādini<sup>13</sup> pūretvā ticivarehi saddhim adāsi. Saṃghanavakabhikkhūnā laddhacivarasātakā satasahasagghanakā<sup>14</sup> ahesum. Satthā anumodanaṃ karonto „ayaṃ puriso evarūpaṃ mahādānaṃ adāsi, ko nu kho bhavissatīti<sup>15</sup> upadhārento „anāgate kappasatasahasādhikānaṃ dvinnaṃ asaṃkheyyānaṃ matthake Gotamo nāma Buddho bhavissatīti<sup>16</sup> disvā Mahāpurisaṃ āmantetvā „tvam

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> omits pana. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> tuṭṭhi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> alamkatasīsam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> kolambe. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> pavisimsu. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -ppānīta-, C<sup>v</sup> -pphānīta-, C<sup>v</sup> -pphānīta-corrected to -phānīta-.

ettakam nāma kālam atikkamivā Gotamo nāma Buddho bhavissasīti<sup>1</sup> vyākāsi. Mahāpuriso vyākaraṇam sutvā „aham kira Buddho bhavissāmi, ko me gharāvāsena attho, pabbajissāmīti“ cintevā tathārūpam sampattim kheḷapiṇḍam viya pahāya Satthu santike pabbaji, pabbajivā Buddhavacanam uggaṇhetvā<sup>2</sup> abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā āyupariyosāne Brahmaloce nibbatti. Maṅgalassa<sup>3</sup> pana Bhagavato nagaram Uttaram nāma ahoṣi, pitāpi Uttaro nāma khattiyo, mātāpi Uttarā nāma, Sudevo ca Dhammaseno ca dve aggasāvakā, Pālito nāma upaṭṭhāko, Sivalī ca Asokā ca dve aggasāvikā, Nāgarukkho bodhi, aṭṭhāsītihatthubbedham sarīram ahoṣi. Navutivassasahassāni ṭhatvā parinibbute pana tasmim ekappahāren' eva dasacakkavālasahassāni ekandhakārāni ahesum, sabbacakkavālesu manussānam mahantam ārodanaparidevanam ahoṣi.

295. „Koṇḍaññassa aparena<sup>4</sup> Maṅgalo<sup>5</sup> nāma nāyako tamam loke nihantvāna dhammokkam abhidhārayīti“.

Evam dasasahasilokadhātum<sup>6</sup> andhakāram katvā parinibbutassa Bhagavato aparabhāge Sumano nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassam bhikkhū ahesum, dutiye Kaṅcanapabbatamhi<sup>7</sup> navutikoṭisatasahassāni, tatiye asītikoti-satasahassāni. Tadā Mahāsatto Atulo nāma nāgarājā ahoṣi mahiddhiko mahānubhāvo. So „Buddho uppanno“ ti sutvā nātisamghaparivuto nāgabhanā nikkhamivā koṭisatasahassabhikkhuparivārassa tassa Bhagavato dibbaturiyehi upahāram kāretvā mahādānam datvā paccakam dassayugāni datvā sarānesu patitṭhāsi. So pi nam Satthā „anāgate Buddho bhavissasīti“<sup>8</sup> vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaram<sup>9</sup> Khemam nāma ahoṣi, Sudatto nāma rājā pitā, Sirimā nāma mātā, Saraṇo ca Bhāvitatto ca aggasāvakā, Udeno nām' upaṭṭhāko, Soṇā ca Upasāṇā ca aggasāvikā, Nāgarukkho<sup>10</sup> ca<sup>11</sup> bodhi, navutihatthubbedham sarīram, navuti yeva vassasahassāni āyuppamānam ahoṣīti.

296. „Maṅgalassa<sup>11</sup> aparena<sup>12</sup> Sumano nāma nāyako sabbadhammehi asamo sabbasattānam uttamo“.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> uggaṇhetvā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> maṅgalassa. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> apareṇa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> maṅgalo. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> dasasahassi-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> -pabbatampi, C<sup>v</sup> -pabbatampi corrected to -pabbatamhi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhavissasīti. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> naṅgarām. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> nāgarukkho. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> va. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> maṅgalassa. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> apareṇa.

Tassa aparabhāge Revato nāma Satthā udapādi. Tassāpi<sup>1</sup> tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte gaṇanā nāma n' atthi, dutiye koṭi-satasahasam bhikkhū ahesum, tathā tatiye. Tadā Bodhisatto Atidevo nāma brāhmaṇo hutvā Satthu dhammadesanam sutvā saraṇesu patiṭṭhāya sirasi añjalim ṭhapetvā tassa Satthuno kilesappahāne vaṇṇam vatvā uttarāsaṅgena pūjam akāsi. So pi nam<sup>2</sup> „Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato nagaram Sudhaññavati<sup>3</sup> nāma ahoṣi, pitā Vipulo nāma khattiyo, mātā Vipulā nāma, Varuṇo ca Brahmadevo ca aggasāvaka, Sambhavo nāma upaṭṭhāko, Bhaddā ca Subhaddā ca aggasāvikā, Nāgarukkho<sup>4</sup> ca<sup>5</sup> bodhi, sarīram asitihatthubbedham ahoṣi, āyū<sup>6</sup> saṭṭhivassasahasānīti.

227. „Sumanassa aparena<sup>7</sup> Revato nāma nāyako anūpamo<sup>8</sup> asadiso atulo uttamo Jino“ ti.

Tassa aparabhāge Sobhito nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatam bhikkhū ahesum, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asitikoṭiyo. Tadā Bodhisatto Ajito<sup>9</sup> nāma brāhmaṇo hutvā Satthu dhammadesanam sutvā saraṇesu patiṭṭhāya buddhapamukhassa bhikkhusamghassa mahādānam adāsi. So pi nam „Buddho bhavissasīti“<sup>10</sup> vyākāsi. Tassa pana Bhagavato nagaram Sudhammam nāma ahoṣi, pitā Sudhammo nāma rājā, mātāpi Sudhammā nāma, Asamo ca Sunetto ca aggasāvaka, Anomo nāma upaṭṭhāko, Nakulā ca Sujatā ca aggasāvikā, Nāgarukkho<sup>4</sup> ca<sup>11</sup> bodhi, atṭhapaññāsa-hatthubbedham<sup>12</sup> sarīram ahoṣi, navutivassasahasāni āyuppamāṇan ti.

228. „Revatassa aparena<sup>13</sup> Sobhito nāma nāyako samāhito santacitto asamo appaṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge ekam asamkheyyam atikkamitvā ekasmiṃ kappe tayo Buddhā nibbattiṃsu: Anomadassī<sup>14</sup> Padumo Nārado ti. Anomadassissa Bhagavato tayo sāvakasannipātā, paṭhame atṭha bhikkhusatasahasāni ahesum, dutiye satta, tatiye cha. Tadā Bodhisatto eko yakkhasenāpati<sup>15</sup> ahoṣi mahiddhiko mahānubhāvo anekakoṭi-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> tassapi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> tañ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> dhaññavati. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> nāgarukkho. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> va. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> āyū. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> aparena. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> anupamo. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> ajito? <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhavissasīti. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> va. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -paññāsa-, C<sup>v</sup> -paññāsa-. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> aparena. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> anomadassi. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -senapati.

satasahassānam yakkhānam adhipati. So „Buddho uppanno“ ti sutvā āgantvā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānam adāsi. Satthāpi nam „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Anomadassissa pana Bhagavato Candavati<sup>1</sup> nāma nagaram<sup>2</sup> ahoṣi, Yasavā nāma rājā pitā, Yasodharā nāma mātā, Nisabho ca Anomo ca aggasāvakā, Varuṇo nāma upatthāko, Sundarī ca Sumanā ca aggasāvikā, Ajjunarukkho bodhi, sarīram aṭṭhapaññāsahatthubbedham ahoṣi, vassasatasahassam āyū<sup>3</sup> ti.

299. „Sobhitassa aparena<sup>4</sup> Sambuddho dipaduttamo Anomadassī<sup>5</sup> amitayaso tejasī<sup>6</sup> duratikkamo“ ti.

Tassa aparabhāge Padumo nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassam bhikkhū<sup>7</sup> ahesum, dutiye tīni<sup>8</sup> satasahassāni, tatiye agāmake araṇṇe mahāvanasaṇḍavāsīnam bhikkhūnam<sup>9</sup> dve satasahassāni. Tadā Tathāgate tasmim vanasaṇḍe vasante Bodhisatto sīho hutvā Satthāram nirodhasamāpattim samāpannam disvā pasannacitto vanditvā padakkhiṇam katvā pītisomanassajāto tikkhattum sīhanādānam naditvā sattāham buddhārammaṇam<sup>10</sup> pītim avijahitvā pītisukhen' eva gocarāya apakkamitvā jīvitapariccāgam katvā payirupāsamāno aṭṭhāsi. Satthā sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhito siham oloketvā „bhikkhusaṅghe pi cittaṃ pasādetvā saṅgham vandissatīti“ „bhikkhusaṅgho āgacchatū“ ti cintesi. Bhikkhū tāvad eva āgamiṃsu. Sīho saṅghe cittaṃ pasādesi. Satthā tassa manam oloketvā „anāgate Buddho bhavissatīti“ vyākāsi. Padumassa pana Bhagavato Campakam nāma nagaram<sup>11</sup> ahoṣi, Padumo nāma rājā pitā, mātāpi Asamā nāma, Sālo ca Upasālo ca aggasāvakā, Varuṇo nam' upatthāko, Rāmā ca Uparāmā<sup>12</sup> ca aggasāvikā, Soṇarukkho<sup>13</sup> nāma bodhi, aṭṭhapaññāsa-hatthubbedham<sup>14</sup> sarīram ahoṣi, āyū<sup>15</sup> vassasatasahassam ti.

300. „Anomadassissa aparena Sambuddho dipaduttamo Padumo nāma nāmena asamo appaṭṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge Nārado nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassabhikkhū ahesum,

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> candavati. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> naṅgarām. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> āyu. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> aparena. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> anomadassī. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> tejasī. <sup>7</sup> all three MSS. bhikkhu. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> tīni, C<sup>v</sup> tīni corrected to tīni. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> bhikkhunam. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> buddhārammaṇā. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> naṅgarām. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> Suramā, C<sup>k</sup> omits uparāmā ca. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> sona- <sup>14</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> pannāsa-, C<sup>k</sup> paññāsa-. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> āyu.

dutiye navutikoṭisatasahassāni, tatiye asītkoṭisatasahassāni. Tadā Bodhisatto isipabbajjāṃ pabbajitvā pañcasu abhiññāsu aṭṭhasu ca samāpattisu<sup>1</sup> vasī hutvā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānaṃ datvā lohitaandanena pūjāṃ akāsi. So pi tam<sup>2</sup> „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Dhañṇavati nāma nagaraṃ ahoṣi, Sumedho nāma khattiyo pitā, Anomā nāma mātā, Bhaddasālo ca Jitamitto<sup>3</sup> ca aggasāvaka, Vāseṭṭho nāma<sup>4</sup> upatṭhāko, Uttarā ca Phaggunī<sup>5</sup> ca aggasāvika, Mahāsoṇarukkho<sup>6</sup> nāma bodhi, sarīraṃ aṭṭhāsītihatthubbedhaṃ ahoṣi, navutivassasahassāni āyū<sup>7</sup> ti<sup>8</sup>.

321. „Padumassa aparena Sambuddho dipaduttamo  
Nārado nāma nāmena asamo appaṭipuggalo“ ti.

Nāradabuddhassa aparabhāge ito satasahassakappamatthake ekasmiṃ • kappe eko va<sup>9</sup> Padumuttarabuddho nāma udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭisatasahassaṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye Vebhārapabbate navutikoṭisahasāni, tatiye asītkoṭisahasāni. Tadā Bodhisatto Jaṭṭilo nāma Mahāraṭṭhiyo hutvā buddhapamukhassa saṅghassa cīvaradānaṃ adāsi. So pi nam<sup>10</sup> „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Padumuttarassa pana Bhagavato kāle tūthiyā nāhesuṃ, sabbe devamanussā Buddham eva saraṇaṃ agamaṃsu. Tassa nagaraṃ<sup>11</sup> Haṃsavati<sup>12</sup> nāma ahoṣi, pitā Ānando nāma khattiyo, mātā Sujātā nāma, Devalo ca Sujāto ca aggasāvaka, Sumano nāma upatṭhāko, Amitā ca Asamā ca aggasāvika, Sālarukkho ca<sup>13</sup> bodhi, sarīraṃ aṭṭhāsītihatthubbedhaṃ ahoṣi, sarīrappabhā samantato dvādasa yojanāni gaṇhi, vassasatasahassaṃ āyūṃ<sup>14</sup>.

322. „Nāradassa aparena Sambuddho dipaduttamo  
Padumuttaro nāma Jino akkhobbho sāgarūpamo“ ti.

Tassa aparabhāge timsakappasahasāni atikkamitvā Sumedho ca Sujāto cā<sup>15</sup> ti ekasmiṃ kappe dve Buddhā nibbattiṃsu. Sumedhassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte Sudassananagare<sup>16</sup> koṭisatāṃ khināsavā ahesuṃ, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītkoṭiyo. Tadā Bodhisatto Uttaro nāma māṇavo<sup>17</sup> hutvā nidahitvā ṭhapitaṃ yeva

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> samāpattisu, C<sup>2</sup> samāpatti. <sup>2</sup> so al] three MSS. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> phaggunī. <sup>4</sup> C<sup>4</sup> -sona-. <sup>5</sup> C<sup>5</sup> C<sup>6</sup> āyuti. <sup>6</sup> C<sup>7</sup> omits va. <sup>7</sup> C<sup>8</sup> naṅgaraṃ. <sup>8</sup> C<sup>9</sup> haṃsavati. <sup>9</sup> C<sup>10</sup> C<sup>11</sup> va. <sup>10</sup> C<sup>12</sup> āyū. <sup>11</sup> C<sup>13</sup> -naṅgare. <sup>12</sup> C<sup>14</sup> māṇavo.



asītikotiḍhanaṃ vissajjevā buddhapamukhassa saṅghassa mahādānaṃ datvā dhammaṃ sutvā saraṇesu patitthāya nikkhamitvā pabbaji. So pi naṃ „anāgate Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Sumedhassa Bhagavato Sudassanaṃ nāma nagaraṃ<sup>1</sup> ahoṣi, Sudatto nāma rājā pitā, matāpi Sudattā nāma, Saraṇo ca Sabbakāmo ca dve aggasāvakā, Sāgaro nāma upatthāko, Rāmā ca Surāmā ca dve aggasāvikā, Mahānīparukkho bodhi, sarīraṃ atthāsītihatthubbedham ahoṣi, āyu<sup>2</sup> navutivassasahassāni.

222. „Padumuttarassa aparena Sumedho nāma nāyako durāsado uggatejo sabbalokuttamo muntī“.

Tassa aparabhāge Sujāto nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte satthibhikkhusahassāni ahesuṃ, dutiye paññāsaṃ<sup>3</sup>, tatiye cattarisaṃ<sup>4</sup>. Tadā Bodhisatto cakkavattirāja<sup>5</sup> hutvā „Buddho uppanno“ ti sutvā upasaṅkhamitvā dhammaṃ sutvā buddhapamukhassa saṅghassa saddhiṃ sattahi ratanehi catumahādīparajjam datvā Satthu santike pabbaji. Sakalaratthavāsino ratthuppādaṃ gahetvā āramikakiccaṃ sādhentā buddhapamukhassa saṅghassa niccaṃ mahādānaṃ adāsu. So pi naṃ Satthā vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaraṃ<sup>6</sup> Sumaṅgalaṃ<sup>7</sup> nāma ahoṣi, Uggato<sup>8</sup> nāma rājā pitā, Pabhāvati nāma mātā, Sudassano ca Devo ca aggasāvakā, Nārado nāma upatthāko, Nāgā ca Nāgasamālā ca aggasāvikā, Mahāveḷurukkho bodhi. So kira mandachiddo ghanakkhandho uparimahāsākhāhi morapiṇjakalāpo<sup>9</sup> viya virocittha. Tassa Bhagavato sarīraṃ paññāsaḥatthubbedham<sup>10</sup> ahoṣi, āyuṃ<sup>11</sup> navutivassasahassānīti.

223. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Sujāto nāma nāyako sīhahan'usabhakkhandho appameyyo durāsado“ ti.

Tassa aparabhāge ito atthārasakappasatamatthake ekasmiṃ kappe Piyadassī Atthadassī Dhammadassīti tayo Buddhā nibbattiṃsu. Piyadassissa pi<sup>12</sup> tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭisatasahassaṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikotiyo ti. Tadā Bodhisatto Kassapo nāma māṇavo<sup>13</sup> tiṇṇaṃ vedānaṃ pāraṃ gato va hutvā Satthu dhammadesanaṃ sutvā koṭisatasahassadhanapariccāgena

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> naṅgaraṃ. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> paññāsaṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> cattarisaṃ.

<sup>5</sup> C<sup>o</sup> cakkavattirāja. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> naṅgaraṃ. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> sumaṅgalaṃ. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> upaggato.

<sup>9</sup> C<sup>o</sup> -kalāpā. <sup>10</sup> all three MSS. paññāsa-. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> āyu. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> piyadassissāpi.

<sup>13</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> mānavo.

saṃghārāmaṃ kāretvā saraṇesu ca sīlesu ca paṭiṭṭhāsi. Atha nam Satthā „atthārasakappasataccayena Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Anomaṃ nāma nagaraṃ<sup>1</sup> ahoṣi, pitā Sudinno nāma rājā, mātā Candā nāma, Pālito ca Sabbadassī ca aggasāvakā, Sobhito nām' upatthāko, Sujātā ca Dhammadinnā ca aggasāvikā, Piyaṅgurukkho<sup>2</sup> bodhi, sarīraṃ asītihatthubbedhaṃ ahoṣi, navutivassasahasāni āyū<sup>3</sup> 'ti.

285. „Sujātassa aparena<sup>4</sup> sayambhū<sup>5</sup> lokanāyako durāsado asamasāno Piyadassī mahāyaso“ ti.

Tassa aparabhāge Atthadassī nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame aṭṭhanavutibhikkhusatasahasāni ahesuṃ, dutiye aṭṭhāsītisatasahasāni, tathā tatiye. Tadā Bodhisatto Susīmo nāma mahiddhikatāpaso hutvā devalokato mandāravapupphachattam āharitvā Satthāraṃ pūjesi. So pi nam vyākāsi. Tassa Bhagavato Sobhitam nāma nagaraṃ<sup>6</sup> ahoṣi, Sāgaro nāma rājā pitā, Sudassanā nāma mātā, Santo ca Upasanto ca aggasāvakā, Abhayo nām' upatthāko, Dhammā ca Sudhammā ca aggasāvikā, Campakarukkho bodhi, sarīraṃ asītihatthubbedhaṃ ahoṣi, sarīrappabhā samantato sabbakālaṃ yojanamattam pharivā aṭṭhāsi, āyūṃ vassasatasahasānīti<sup>7</sup>.

286. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Atthadassī narāsabho mahātamaṃ nihantvāna patto sambodhim uttaman“ ti.

Tassa aparabhāge Dhammadassī nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhame koṭīsataṃ bhikkhū ahesuṃ, dutiye sattatikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tadā Bodhisatto Sakko devarājā hutvā dibbagandhapupphehi ca dibbaturiyehi ca pūjam akāsi. So pi nam<sup>8</sup> vyākāsi. Tassa Bhagavato Saraṇam<sup>9</sup> nāma nagaraṃ ahoṣi, pitā Saraṇo nāma rājā, mātā Sunandā nāma, Padumo ca Phussadevo ca aggasāvakā, Sunetto nām' upatthāko, Khemā ca Sabbanāmā ca aggasāvikā, Rattakuravakarukkho bodhi, bimbijālo ti pi vuccati. Sarīraṃ pan' assa asītihatthubbedhaṃ ahoṣi, vassasatasahasāni āyū 'ti.

287. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi Dhammadassī mahāyaso tamandhakāraṃ vidhametvā atirocati sadevake“ ti.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> anomanāmanaṅgaraṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> piyaṅgu-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> āyū. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> aparena. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> sayambhu. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> naṅgaraṃ. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> -sahasanti. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> tam. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> saraṇan.

Tassa aparabhāge ito catunavutikappamatthake ekasmim kappe eko va Siddhattho nāma Buddho udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatasahassam bhikkhū ahesum, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tadā Bodhisatto uggatejo abhiññābalasampanno Maṅgalo<sup>1</sup> nāma tāpaso hutvā mahājambuphalam āharitvā Tathāgatassa adāsi. Satthā tam phalam paribhuñjitvā „catunavutikappamatthake Buddho bhavissasīti“ Bodhisattam vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaram<sup>2</sup> Vebhāram nāma ahosi, pitā Jayaseno nāma rājā, mātā Suphassā nāma, Sambalo ca Sumitto ca aggasāvakā, Revato nāma upatthāko, Sivalī ca Surāmā ca aggasāvikā, Kanikārarukkho<sup>3</sup> bodhi, sarīram satthi-hatthubbedham ahosi, vassasatasahassam āyū<sup>4</sup> ti.

228. „Dhammadassissa aparena<sup>5</sup> Siddhattho nāma nāyako nihantivā tamam sabbam suriyo v<sup>6</sup> abbhuggato<sup>7</sup> yathā“ ti.

Tassa aparabhāge ito dvānavutikappamatthake Tisso Phusso ti ekasmim kappe dve Buddhā nibbattimsu. Tissassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte bhikkhūnam koṭisatam ahosi, dutiye navutikoṭiyo, tatiye asītikoṭiyo. Tadā Bodhisatto māhābhogo mahāyaso Sujāto nāma khattiyo hutvā isipabbajjam pabbajitvā mahiddhikabhāvam patvā „Buddho uppanno“ ti sutvā dibbam mandāravapadumam pāricchattakapupphāni ādāya catuparisamajjhe gacchantam Tathāgataṃ pūjesi, ākāse pupphavitānam akāsi. So pi nam Satthā „ito dvenavutikappe Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Khemam nāma nagaram ahosi, pitā Janasandho nāma khattiyo, mātā Padumā nāma, Brahmadevo ca Udayo ea aggasāvakā, Sambhavo nāma upatthāko, Phussā ca Sudattā ca aggasāvikā, Asanarukkho bodhi, sarīram satthihatthubbedham ahosi, vassasatasahassam āyū<sup>8</sup> ti.

229. „Siddhatthassa aparena<sup>9</sup> asamo appatipuggalo anantasīlo amitayaso Tisso lokagganāyako“ ti.

Tassa aparabhāge Phusso nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte satthim<sup>10</sup> bhikkhusatasahassāni, dutiye paññāsa<sup>1</sup>, tatiye dvattimsa. Tadā Bodhisatto Vjītāvī nāma khattiyo hutvā mahārajam<sup>2</sup> pahāya Satthu santike pabbajitvā tīni<sup>3</sup>

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> maṅgalo. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> naṅgaram. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> kanikāra-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> aparena. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vabbhuggato. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> aparena. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> satthi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> paññāsa, C<sup>v</sup> paññāsa. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> mahārajam. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> tīni.

piṭakāni uggahetvā mahājanassa dhammakathaṃ kathesi silapāramiṃ ca pūresi. So pi nam Buddhō tath' eva vyākāsi. Tassa Bhagavato Kāsi<sup>1</sup> nāma nagaram<sup>2</sup> ahoṣi, Jayaseno nāma rājā piṭā, Sirimā nāma mātā, Surakkhito ca Dhammaseno ca aggasāvaka, Sabhiyo nāma upaṭṭhāko, Cālā ca Upacālā aggasāvikā, Āmalakarukkho bodhi, sarīram aṭṭhapaññāsahatthubbedham<sup>3</sup> ahoṣi, navutivassasahassāni āyū 'ti.

240. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi ahū<sup>4</sup> Satthā anuttaro anūpamo<sup>5</sup> asamasamo Phusso lokagganāyako“ ti.

Tassa aparabhāge ito ekanavutikappe Vipassī nāma Bhagavā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte aṭṭhasaṭṭhim<sup>6</sup> bhikkhusatasahassam ahoṣi, dutiye ekasatasahassam, tatiye asītisahassāni. Tadā Bodhisatto mahiddhiko mahānubhāvo Atulo nāma nāgarājā hutvā sattaratanakhacitaṃ sovaṇṇamayapīṭham Bhagavato adāsi. So pi tam<sup>7</sup> „ito ekanavutikappe Buddhō bhavissasīti“<sup>8</sup> vyākāsi. Tassa Bhagavato Bandhumatī nāma nagaram<sup>9</sup> ahoṣi, Bandhumā nāma rājā piṭā, Bandhumatī nāma mātā, Khaṇḍo ca Tisso ca aggasāvaka, Asoko nāma upaṭṭhāko, Candā ca Candamittā ca aggasāvikā, Pāṭalirukkho bodhi, sarīram asītihatthubbedham ahoṣi, sarīrappabhā sadā sattayojanāni pharivā<sup>10</sup> aṭṭhāsi, asītivassasahassāni āyū 'ti.

241. „Phussassa aparena Sambuddho dipaduttamo Vipassī nāma nāmena loke uppajji cakkhumā“ ti.

Tassa aparabhāge ito ekatimsakappe Sikhī ca Vessabhū cā'ti dve Buddhā ahesuṃ. Sikhissāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte bhikkhusatasahassam ahoṣi, dutiye asītisahassāni, tatiye sattati. Tadā Bodhisatto Arindamo nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṃghassa sacīvaram<sup>11</sup> mahādānam pavattetvā sattaratanapatimaṇḍitaṃ hatthiratanāni datvā hatthipamāṇam katvā kappiyabhaṇḍam adāsi. So pi nam<sup>12</sup> „ito ekatimse kappe Buddhō bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Arunavatī nāma nagaram ahoṣi, Aruṇo nāma khattiyo piṭā, Pabhāvati nāma mātā, Abhibhū ca Sambhavo ca aggasāvaka, Khemaṅkaro nāma upaṭṭhāko, Makhilā ca Padumā ca aggasāvikā, Puṇḍarīkarukkho bodhi,

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> nāṅgarām. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -pannāsa-, C<sup>k</sup> pannāsa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> ahū, C<sup>o</sup> ahu. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> anupamo. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> -satthī. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> nam? <sup>8</sup> C<sup>k</sup> bhavissasīti. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> naṅgarām. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> paritvā. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> cīvarām. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> tam.

sarīraṃ sattatimsahatthubbedhaṃ ahoṣi, sarīrapabhā yojanattayaṃ pharivā aṭṭhāsi, sattatimsavassasahasāni āyū 'ti.

242. „Vipassissa aparena Sambuddho dipaduttamo  
Sikhīsavhayo<sup>1</sup> nāma Jino asamo appaṭṭipuggalo“ ti.

Tassa aparabhāge Vessabhū nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte asītibhikkhusatasahasāni ahesuṃ, dutiye sattati, tatiye satṭhi. Tadā Bodhisatto Sudassano nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sacīvaraṃ mahādānaṃ datvā tassa santike pabbajitvā ācāraguṇasampanno Buddharatane cittikārapītibahulo ahoṣi. So pi naṃ Bhagavā „ito ekatimsakappe Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Anopamaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, Suppatito nāma rājā pitā, Yasavatī nāma mātā, Soṇo ca Uttaro ca aggasāvakā, Upasanto nāma upaṭṭhāko, Dāmā ca Samālā ca aggasāvikā, Sālarukkho bodhi, sarīraṃ satṭhihatthubbedhaṃ ahoṣi, satṭhivassasahasāni āyū 'ti.

243. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi asamo appaṭṭipuggalo  
Vessabhū nāma nāmena loke uppajji so Jino“ ti.

Tassa aparabhāge imasmim kappe cattāro Buddhā nibbattā: Kakusandho Koṇāgamano Kassapo ambhākaṃ Bhagavā ti. Kakusandhassa Bhagavato eko sannipāto<sup>2</sup>, tattha cattālisam<sup>3</sup> bhikkhusahasāni ahesuṃ. Tadā Bodhisatto Khemo nāma rājā hutvā buddhapamukhassa saṅghassa sapattacīvaraṃ<sup>4</sup> mahādānaṃ<sup>5</sup> c' eva aṅjanāni bhesajjāni c' eva datvā Satthu dhammadesanaṃ sutvā pabbaji. So pi naṃ Satthā vyākāsi. Kakusandhassa pana Bhagavato Khemaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, Aggidatto nāma brāhmaṇo pitā, Visākhā nāma brāhmaṇī mātā, Vidhūro<sup>6</sup> ca Saṅjivo ca aggasāvakā, Buddhijo nāma upaṭṭhāko, Sāmā ca Campakā ca aggasāvikā, Mahāsīrīsarukkho bodhi, sarīraṃ cattālisahatthubbedhaṃ ahoṣi, cattālisam vassasahasāni āyū 'ti.

244. „Vessabhussa aparena<sup>7</sup> Sambuddho dipaduttamo  
Kakusandho nāma nāmena appameyyo durāsado“ ti.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> sikhīsavhayo corrected to sikhivhayo. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> sāvakasannipāto, C<sup>s</sup> sannipāto corrected to sāvakasannipāto. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> cattālisam. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> pattacīvaraṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> mahādānaṃ. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> vidhuro. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> aparena.

Tassa aparabhāge Koṇāgamaṇo<sup>1</sup> nāma Satthā udapādi. Tassāpi eko sāvakasannipāto, tattha timsabhikkhusahassāni ahesuṃ. Tadā Bodhisatto Pabbato nāma rājā hutvā amaccagaṇaparivuto Satthu santikaṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā buddhapamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā pattuṇṇacīnapaṭṭaṃ<sup>2</sup> koseyyaṃ kambalaṃ dukulāni<sup>3</sup> c' eva suvaṇṇapaṭṭakaṃ<sup>4</sup> ca datvā Satthu santike pabbaji. So pi naṃ<sup>5</sup> vyākāsi. Tassa Bhagavato Sobhavatī nāma nagaraṃ<sup>6</sup> ahoṣi, Yaññadatto nāma brāhmaṇo pitā, Uttarā nāma brāhmaṇi mātā, Bhiyyoso<sup>7</sup> ca Uttaro ca aggasāvaka, Soṭthijo nāma upaṭṭhāko, Samuddā ca Uttarā ca aggasāvika, Udumbararukkho bodhi, sarīraṃ vīsatihatthubbedhaṃ<sup>8</sup> ahoṣi, timsavassasahassāni āyū<sup>9</sup> 'ti.

245. „Kakusandhassa aparena<sup>9</sup> Sambuddho dipaduttamo Koṇāgamaṇo<sup>10</sup> nāma Jino lokajeṭṭho narāsabbo“ ti.

Tassa aparabhāge Kassapo nāma Satthā loke udapādi. Tassāpi eko sāvakasannipāto, tattha vīsati bhikkhusahassāni ahesuṃ. Tadā Bodhisatto Jotipālo nāma māṇavo<sup>11</sup> hutvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū bhūmiyaṃ ca antalikkhe ca pākaṭo Ghaṭikārassa kumbhakārassa mitto ahoṣi. So<sup>12</sup> tena saddhiṃ Satthāraṃ upasaṃkamitvā dhammakathaṃ sutvā pabbajitvā āradhaviṛiyo tiṇi piṭakāni uggahetvā vattāvattasampattiyaṃ Buddhasāsanāṃ sobhesi. So pi naṃ Satthā vyākāsi. Tassa Bhagavato jātanagaraṃ Bārāṇasī nāma ahoṣi, Brahmadatto nāma brāhmaṇo pitā, Dhanavatī nāma brāhmaṇi mātā, Tisso ca Bhāradvājo ca aggasāvaka, Sabbamitto nāma upaṭṭhāko, Anulā<sup>13</sup> ca Uruvelā ca aggasāvika, Nigrodharukkho bodhi, sarīraṃ vīsatihatthubbedhaṃ ahoṣi, vīsativassasahassāni āyū<sup>14</sup> 'ti.

246. „Koṇāgamaṇassa aparena<sup>14</sup> Sambuddho dipaduttamo Kassapo nāma so Jino dhammarājā pabhaṃkaro“ ti.

Yasmim̄ pana kappe Dipaṃkaradasabalo udapādi tasmim̄ aññe pi tayo Buddhā ahesuṃ. Tesāṃ santikā Bodhisattassa vyākaraṇaṃ n' atthi.

<sup>1</sup> C\* C<sup>o</sup> koṇāgamaṇo, C<sup>o</sup> koṇāgamaṇo. <sup>2</sup> C\* -paddhaṃ, C<sup>o</sup> pattuṇṇaṃ cīna-paddhaṃ. <sup>3</sup> C\* C<sup>o</sup> dukulāni. <sup>4</sup> C\* -paṭṭhakaṃ, C<sup>o</sup> -paddhakaṃ. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> taṇi. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> naṅgaraṃ. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> yaso. <sup>8</sup> C\* timsatihatthubbedhaṃ. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> aparena. <sup>10</sup> C\* koṇāgamaṇo, C<sup>o</sup> koṇāgamaṇā. <sup>11</sup> C\* C<sup>o</sup> māṇavo. <sup>12</sup> C\* omits so. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> anulā. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> aparena.

tasmā te idha na dassitā, -Aṭṭhakathāyam pana tamhā kappā paṭṭhāya  
sabbe Buddhē dassetum idaṃ vuttam:

247. „Taṇhāmkaro Medhāmkaro atho pi Saraṇāmkaro  
Dīpaṃkaro ca sambuddho Koṇḍañño dipaduttamo.  
248. Maṅgalo<sup>1</sup> ca Sumano ca Revato Sobhito muni  
Anomadassī Padumo Nārado Padumuttaro.  
249. Sumedho ca Sujāto ca Piyadassī mahāyaso  
Atthadassī Dhammadassī Siddhattho lokanāyako.  
250. Tisso Phusso ca sambuddho Vipassī Sikhi Vessabhū  
Kakusandho Koṇāgamano Kassapo cāpi nāyako.  
251. Ete ahesum Sambuddhā vitarāgā samāhitā<sup>2</sup>  
sataramsiva uppannā mahātamavinodanā,  
jalitvā aggikkhandhā<sup>3</sup> va nibbutā te sasāvaka<sup>4</sup>“ ti.

Tattha amhākaṃ Bodhisatto Dīpaṃkarādīnaṃ catuvīsatiyā Buddhānaṃ  
santike adhikāraṃ karonto kappasatasahasādhikāni cattāri asaṃkheyyāni  
āgato. Kassapassa pana Bhagavato orabhāge ṭhapetvā imaṃ  
Sammāsambuddhaṃ añño Buddhō nāma n' atthi. Iti Dīpaṃkarādīnaṃ  
catuvīsatiyā Buddhānaṃ santike laddhavyākaraṇo pana Bodhisatto.  
Yena pana tena

Manussattaṃ līngasampatti hetu Satthāradassanaṃ  
pabbajjā guṇasampatti adhikāro ca chandatā  
aṭṭhadhammasamodhānā abhinīhāro samijjhatīti

ime aṭṭhadhamme samodhānetvā Dīpaṃkarapādamūle katābhinihārena<sup>4</sup>  
„handa buddhakare dhamme vicināmi ito c' ito“ ti ussāham katvā  
„vicinanto tadā dakkhiṃ paṭhamam dānapāramin“ ti dānapāramitādayo  
buddhakārakadhammā diṭṭhā ne<sup>5</sup> pūrento yeva Vessantarattabhāvā  
āgami, āgacchanto va<sup>6</sup> ye te katābhinihārānaṃ Bodhisattānaṃ  
ānisaṃsā samvaṇṇitā:

252. „Evaṃ sabbaṅgasampannā bodhiyā niyatā narā  
sāmsaram dīgham addhānaṃ kappakoṭisatehi pi  
253. Avicimhi na uppajjanti, tathā lokantaresu ca,  
nījjhāmetaṇhā khuppiṇā na honti kālakaṇjakā,  
na honti khuddakā pāṇā uppajjantāpi duggatim,

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> maṅgalo. <sup>2</sup> C<sup>3</sup> mahāyasa. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> aggikkhandho. <sup>4</sup> C<sup>3</sup> -hārena, C<sup>3</sup> -hāro  
na. <sup>5</sup> C<sup>3</sup> te. <sup>6</sup> so all three MSS.

254. Jāyamānā manussesu jaccandhā na bhavanti te,  
sotavekaḷyatā n' atthi, na bhavanti mūgapakkhikā,  
255. Itthibhāvaṃ na gacchanti, ubhatovyañjanapaṇḍakā  
na bhavanti pariyaṇṇā bodhiyā niyatā narā,  
256. Muttā ānantarīkehi<sup>1</sup> sabbattha suddhagocarā  
micchādīṭṭhim na sevanti kammakiriyadassanā,  
257. Vasamānāpi saggesu asaṇṇā<sup>2</sup> na uppajjare,  
suddhāvāsesu devesu hetu nāma na vijjati,  
258. Nekkhammaninnā sappurisā visamyuttā bhavābhave  
caranti lokatthacariyāyo pūrentā sabbapāramitī<sup>3</sup>

te ānisamse adhigantvā va āgato. Pāramiyo pūrentassa c' assa Akittibrāhmaṇakāle Saṃkhabrāhmaṇakāle Dhanañjayarājakāle Mahāsudassanakāle Mahāgovindakāle Nimimahārājakāle Candakumārakāle Visayhaseṭṭhikāle Sivirājakāle Vessantarakāle ti dānapāramitāya pūritatthabhāvanā<sup>4</sup> parimāṇaṃ n' atthi. Ekantena paṇ' assa Sasapaṇḍitajātake

259. „Bhikkhāya upagataṃ disvā sakattānaṃ<sup>5</sup> pariccajjim,  
dānena me samo n' atthi, esā me dānapāramitī<sup>6</sup>“

evaṃ attapariccāgaṃ karontassa dānapāramitā paramatthapāramī nāma jātā. Tathā Silavanāgarājakāle Campeyyanāgarājakāle Bhūridattanāgarājakāle Chaddantanāgarājakāle Jayaddisarājassa<sup>7</sup> putta-Alinasattukumāra-kāle ti silapāramitāya pūritatthabhāvanā<sup>8</sup> parimāṇaṃ nāma n' atthi. Ekantena paṇ' assa Saṃkhapālajātake

260. „Sūlehi pi<sup>9</sup> vijjhayanto<sup>7</sup> koṭṭayante<sup>8</sup> pi<sup>9</sup> sattihi  
Bhojaputte na kuppāmi, esa me silapāramitī<sup>10</sup>“

evaṃ attapariccāgaṃ karontassa silapāramitā paramatthapāramī nāma jātā. Tathā Somanassakumārakāle Hatthipālakumārakāle Ayogharaṇḍitakāle ti mahārājānaṃ pahāya nekkhammapāramitāya pūritatthabhāvanā<sup>10</sup> parimāṇaṃ nāma n' atthi. Ekantena paṇ' assa Cūlasutasomajātake

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -rikehi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> asaṇṇā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> pūritatthabhāvanāni corrected to pūritatthabhāvanā, C<sup>v</sup> pūritatthabhāvanāni corrected to pūritatthā-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> sakkattānaṃ corrected to sakattānaṃ. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> jayaddisarājassa, C<sup>k</sup> jayaddiya-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> omit pi. <sup>7</sup> so all three MSS., instead of vijjhayante? <sup>8</sup> C<sup>v</sup> koṭṭayante, C<sup>v</sup> koṭṭayanto. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> omits pi. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> cūla-.



261. „Mahārajjam hatthagatam khelaṇḍam<sup>1</sup> va chaddayim,  
cajato na hoti laganam, esā me nekkhammapāramīti“

evam nissāṅgatāya<sup>2</sup> rajjam chaḍḍetvā nikkhamantassa nekkhamma-  
pāramī paramatthapāramī nāma jātā. Tathā Vidhūrapaṇḍitakāle<sup>3</sup>  
Mahāgovindapaṇḍitakāle Kuddālapaṇḍitakāle Arakapaṇḍitakāle Bo-  
dhiparibbājakakāle Mahosadhapaṇḍitakāle ti paññāpāramiyā<sup>4</sup> pūritatta-  
bhāvānam parimāṇam nāma n' atthi. Ekantena pan' assa Sattubhatta-  
jātake Senakapaṇḍitakāle

262. „Paññāya<sup>5</sup> pavicinanto 'ham<sup>6</sup> brāhmaṇam mocayim dukhā,  
paññāya<sup>5</sup> me samo n' atthi, esā me paññāpāramīti“

antobhastagatam sappam dassentassa paññāpāramī<sup>7</sup> paramatthapāramī  
nāma jātā. Tathā viriyapāramitādinam pi pūritattabhāvānam parimāṇam  
nāma n' atthi. Ekantena pan' assa Mahājanakajātake

263. „Atīradassī jalamaṅghe hatā sabbe va mānusa,  
cittassa aṇṇathā n' atthi, esā me viriyapāramīti“

evam mahāsamuddam tarantassa viriyapāramī paramatthapāramī nāma  
jātā. Khantivādajātake

264. „Acetanam va koṭṭente<sup>8</sup> tiṅhena pharasunā mama  
Kāsiraṅge na kuppāmi, esā me khantipāramīti“

evam acetanābhāvena viya mahādukkham adhiṅṅesentassa khantipāramī  
paramatthapāramī nāma jātā. Mahāsutasomajātake

265. „Saccavācam anurakkhanto cajitvā mama jīvitam  
mocayim ekasatam khattiye, paramatthasaccapāramīti“<sup>9</sup>

evam jīvitam cajitvā saccam anurakkhantassa saccapāramī paramattha-  
pāramī nāma jātā. Mūgapakkhajātake

266. „Mātāpitā na me ḍessā, na pi me ḍessam mahāyasam,  
sabbaññutam piyam mayham, tasmā vatam adhiṅṅahin“ ti

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> khela-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> nissāṅgatāya. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> vidhura-. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> paññā-. <sup>5</sup> C<sup>s</sup>  
paññāya. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> omits ham. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> C<sup>k</sup> paññā-. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> koṭṭente. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> paramattham  
saccapāramīti, C<sup>k</sup> paramatthapāramīti.

evam jīvitam<sup>1</sup> pi cajitvā vataṃ adhiṭṭhahantassa adhiṭṭhānapāramī paramatthapāramī nāma jātā. Ekarājjajātake

267. „Na maṃ koci uttasati, na pi 'haṃ bhāyāmi'<sup>2</sup> kassaci, mettābalen' upatthaddho ramāmi pavane sadā“ ti

evam jīvitam pi anavaloketvā mettāyantassa mettāpāramī paramatthapāramī nāma jātā. Lomahaṃsajātake

268. „Susāne seyyaṃ kappemi chavaṭṭhikaṃ upadhāy' ahaṃ, gomaṇḍalā upagantvā rūpaṃ dassent' anappakan“ ti

evam gāmadārakesu niṭṭhubhanādīhi c' eva mālāgandhūpahārādīhi ca sukhadukkhaṃ uppādetesu pi upekkhāṃ anativattassa upekkhāpāramī paramatthapāramī nāma jātā. Ayam ettha saṃkhepo, vitthārato pan' esa attho Cariyāpiṭakato gahetabbo. Evam pāramiyo pūretvā Vessantarattabhāve<sup>3</sup> ṭhito

269. „Acetanāyaṃ puthavi<sup>4</sup> aviññāya sukhaṃ dukhaṃ, sāpi dānabalā mayhaṃ sattakkhattuṃ pakampathā“<sup>5</sup> ti

evam mahāpaṭhavikampanāni<sup>6</sup> mahāpuññāni karitvā āyupariyosāne tato cuto Tusitabhavane nibbatti. Iti Dipaṅkarapādamaḷato paṭṭhāya yāva ayam Tusitapure nibbatti ettakaṃ ṭhānaṃ Dūrenidānaṃ nāma<sup>7</sup> 'ti veditabbam.

## II. Avidūrenidāna.

Tusitapure vasante yeva pana Bodhisatte Buddhahalāhalam<sup>6</sup> nāma udapādi. Lokasmim<sup>7</sup> hi tīṇi halāhalāni uppajjanti: Kappahalāhalam Buddhahalāhalam Cakkavattihalāhalan ti. Tattha vassasatasahassassa accayena kappuṭṭhānaṃ bhavissatīti Lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā muttasirā vikiṇṇakesā rudammukhā assūni hatthehi puñjamānā rattavatthanivatthā ativiya virūpavesadhārino<sup>8</sup> hutvā manussapathe vicarantā evam ārocanti: „mārisā<sup>9</sup>, ito vassasatasahassassa accayena kappuṭṭhānaṃ bhavissati, ayam loko vinassissati, mahāsamuddo pi

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> jīvitam. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> bhayāmi. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> vessantarabhāve. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> puthavi, C<sup>o</sup> pathavi. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> mahāpaṭhavi. <sup>6</sup> so all three MSS. instead of -kolāhalam? <sup>7</sup> C<sup>o</sup> tassāpi lokasmim. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> -dhārīno. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> mārisā mārisā, C<sup>o</sup> mārisa.

sussissati, ayañ ca mahāpaṭhavi<sup>1</sup> Sineru ca pabbatarājā uḍḍayhissanti vinassissanti, yāva Brahmālokā lokavināso bhavissatī<sup>2</sup> mettā mārīsā bhāvētha, karuṇāṃ muditaṃ upekkhāṃ mārīsā bhāvētha, mātarāṃ upaṭṭhahatha pitarāṃ upaṭṭhahatha, kule jetṭhāpacāyino hothā<sup>3</sup> 'ti. Idāṃ Kappahālāhalāṃ nāma. Vassasahassassa accayena pana sabbāññu-Buddho loke uppajjissatī lokapāladevatā: „ito mārīsā vassasahassassa accayena Buddho loke uppajjissatī“ ugghosentā<sup>4</sup> āhiṇḍanti. Idāṃ Buddhahālāhalāṃ nāma. Vassasatassa pana accayena cakkavattirājā uppajjissatī devatā yeva: „ito mārīsā vassasataccayena cakkavattiko<sup>4</sup> rājā loke uppajjissatī“ ugghosentiyo āhiṇḍanti. Idāṃ Cakkavattihalāhalāṃ nāma. Imāni tīpi halāhalāni mahantāni honti. Tesu Buddhahālāhalasaddāṃ sutvā sakaladasasahassacakkavāle<sup>5</sup> devatā ekato sannipatitvā „asuko nāma satto Buddho bhavissatī“ nātvā taṃ upasāṃkamtivā āyācanti, āyācamānā ca pubbanimittesu uppannesu āyācanti. Tadā pana sabbāpi tā ekekacakkavāle<sup>5</sup> Cātummahārāja - Sakka - Suyāma - Santusita - Paranimittasavatti - Mahābrahmehi saddhīm ekacakkavāle<sup>5</sup> sannipatitvā Tusitabhavane Bodhisattassa santikāṃ gantvā „mārīsā<sup>6</sup>, tumhehi dasapāramiyo pūrentehi na Sakkasampattīm na Māra-Brahma-Cakkavattisampattīm<sup>7</sup> patthentehi pūritā lokanītharaṇaṭṭhāya<sup>8</sup> pana sabbāññutaṃ<sup>9</sup> patthentehi pūritā, so vo dāni kālo mārīsā Buddhattāya<sup>10</sup>, samayo mārīsā Buddhattāya<sup>10</sup>“ 'ti yācimsu. Atha Mahāsatto devatānaṃ paṭiññāṃ<sup>11</sup> adatvā va kāladīpadesakulajanettiyauparicchedavasena pañcamahāvīlokanā nāma vilokesi. Tattha „kālo nu kho“ ti<sup>12</sup> „akālo nu kho“ ti paṭhamāṃ kālāṃ vilokesi. Tattha vassasatasahassato uddhaṃ vaddhitaāyukālo kālo nāma na hoti, kasmā? tadā hi sattānaṃ jātijarāmarāṇāni na paññāyanti<sup>13</sup>, Buddhānaṃ ca dhammadesanā tilakkhaṇamuttā nāma n' atthi, tesāṃ aniccadukkhamanattā ti kathentānaṃ „kin nāṃ<sup>14</sup> etaṃ kathentīti“ n' eva sotabbaṃ na saddhātābbaṃ maññanti<sup>14</sup>, tato abhisamayo na hoti, tasmīm asati aniyyānikāṃ sāsānaṃ hoti, tasmā so akālo. Vassasatato unaāyukālo<sup>15</sup> pi kālo na hoti, kasmā? tadā sattā ussanna-kilesā honti, ussanna-kilesānaṃ ca dinno ovādo ovādatṭhāne na tiṭṭhati uduke daṇḍarājī<sup>16</sup> viya khippāṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -paṭhavi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> bhavissati. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> ugghosento. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> cakkavatti. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -vāle. <sup>6</sup> so all three MSS. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> na māra na brahma na cakkavattisampattīm, C<sup>s</sup> nā māra na brahma na cakkavattisampattīm. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> nittarana-. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> sabbāññutaṃ. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> buddhattāya. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> paṭiññāṃ. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> omits ti. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> paññāyanti. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> maññanti. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> -ayukālo. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> -rājī.

vigacchati, tasmā so pi akālo. Vassasatasahassato pana paṭṭhāya hetṭhā vassasatato paṭṭhāya uddham āyukālo kālo nāma, tadā ca vassasatakālo, atha Mahāsatto nibbattitabbakālo<sup>1</sup> ti passi. Tato dīpaṃ vilokento saporivāre cattāro dīpe oloketvā „tisu dīpesu Buddhā na nibbattanti, Jambudīpe yeva nibbattantī“ dīpaṃ passi. Tato „Jambudīpo nāma mahā, dasayojanasahassaparimāṇaṃ<sup>2</sup>, katarasmim nu kho padese Buddhā nibbattantī“ okāsaṃ vilokento Majjhimadesaṃ passi. Majjhimadeso nāma „puratthimadisāya Kajaṅgalan nāma nigamo tassa aparena Mahāsālo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, pubbadakkhiṇāya disāya Salalavatī nāma nadī tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, dakkhiṇāya disāya Setakannikan<sup>3</sup> nāma nigamo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, pacchimāya disāya Thūṇan<sup>4</sup> nāma brāhmaṇagāmo tatoparaṃ paccantimā janapadā orato majjhe, uttarāya disāya Usīradhajo nāma pabbato tatoparaṃ paccantimā janapadā orato - majjhe“ ti evaṃ Vinaye vutto padeso. So āyāmato tīṇi yojanasatāni vitthārato aḍḍhatiyāni parikkhepatō navayojanasatānīti. Etasmim padese Buddhā Paccakabuddhā aggasāvaka mahāsāvaka<sup>5</sup> asitī mahāsāvaka cakkavattirājā aṅṅe ca mahesakkhā<sup>6</sup> khattiyabrāhmaṇagahapatimahāsālā uppajjanti. „Idaṃ c’ ettha Kapilavattukam nāma nagaraṃ, tattha mayā nibbattitabban“ ti nitṭham agamāsi. Tato kulāṃ vilokento „Buddhā nāma vessakule vā suddakule vā na nibbattanti, lokasammate pana khattiyakule vā brāhmaṇakule vā ti dvīsu yeva kulesu nibbattanti, idāni ca khattiyakulāṃ lokasammataṃ, tattha nibbattissāmi, Suddhodano nāma rājā me pitā bhavissatī“ kulāṃ passi. Tato mātaraṃ vilokento „Buddhamātā nāma lolā surādhuttā na hoti, kappasatasahassaṃ pana pūritapāramī, jātito paṭṭhāya akhaṇḍapañcasilā yeva hoti, ayaṃ ca Mahāmāyā nāma devī edisā, ayaṃ ca me mātā bhavissatīti, kittakam pan’ assā<sup>7</sup> āyun“ ti dasannaṃ māsānaṃ upari satta divasāni passi. Iti imaṃ pañcamahāvīlokanaṃ viloketvā „kālo me mārisa<sup>7</sup> Buddhabhāvāyā“ ’ti devatānaṃ saṅghaṃ karonto paṭiṇṇāṃ<sup>8</sup> datvā „gacchatha tumhe“ ti tā devatā uyyojetvā Tusitadevatāhi parivuto Tusitapure Nandanavanaṃ pāvīsi. Sabbadevalokesu hi Nandanavanaṃ atthi yeva. Tatra naṃ devatā „ito cuto sugatīṃ gacchā“ ’ti<sup>9</sup> pubbe katakusalakkammokāsaṃ

<sup>1</sup> C\* nibbattitabbo kālo. <sup>2</sup> C\* C<sup>o</sup> -parimāṇaṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> setakannikan. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> thūṇan.

<sup>5</sup> C\* C<sup>o</sup> mahesakkā. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> panassa. <sup>7</sup> so all three MSS. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> paṭiṇṇāṃ.

<sup>9</sup> C\* C<sup>o</sup> ito cuto sugatīṃ gacchati, C<sup>o</sup> ito cuto sugatīṃ gaccha ito cuto sugatīṃ gacchātu corrected to -- gacchāti.

sārayamānā vicaranti. So evam devatāhi kusalam sārāyamānāhi parivuto tattha vicaranto cavitvā Mahāmāyāya deviyā kucchismiṃ paṭisandhīm gaṇhi. Tassāvibhāvattamā<sup>1</sup> ayaṃ anupubbakathā: 'Tadā kira Kapi-lavatthunagare<sup>2</sup> āsālinakkhattam<sup>3</sup> gluṭṭham ahoṣi, Mahājano nakkhattam kilati<sup>4</sup>. Mahāmāyā devī pure punṇamāya sattamadivasato paṭṭhāya vigatasurāpānam<sup>5</sup> mālāgandhavibhūṭisampannam<sup>6</sup> nakkhattakīlam<sup>7</sup> anubhavamānā sattamadivase pāto va utṭhāya gandhodakena nahāyitvā cattāri satasahassāni vissajjetvā mahādānam datvā sabbālamkāravibhūṣitā varabhojanam bhūñjitvā uposathāgāni<sup>8</sup> adhiṭṭhāya alamkatapaṭiyattam sirigabbham pavisitvā sirisayane nipannā niddam okkamamānā imam supinam addasa: Cattāro kira naṃ mahārājāno sayanen<sup>9</sup> eva saddhīm ukkhipitvā Himavantam netvā satṭhiyojanike Manosilātale sattayojanikassa mahāsālarukkhassa heṭṭhā ṭhapetvā ekamantam atthamsu. Atha nesaṃ deviyō āgantvā devīm Anotattadahaṃ netvā manussamalaharaṇattam nahāpetvā dibbavattham nivāsāpetvā gandhehi vilimpāpetvā dibbapuppāni pilandhāpetvā<sup>9</sup> — tato avidūre Rajatapabbato, tassa anto kanakavimānam atthi — tattha pācīnasāsakam dibbasayanam paññāpetvā<sup>10</sup> nipajjāpesum. Atha Bodhisatto setavaravāraṇo hutvā — tato avidūre eko Suvanna-pabbato — tattha caritvā tato oruḃha Rajatapabbatam abhirūhitvā<sup>11</sup> uttaradisato āgamma rajatadāmavaṇṇāya soṇḍāya setapadumam gahetvā koṇcaṇādānā naditvā kanakavimānam pavisitvā mātusayanam tikkhattum padakkhiṇam katvā dakkhiṇapassam tāletvā<sup>12</sup> kucchim pavitṭhasadiso ahoṣi. Evam uttarasāḷhanakkhattena<sup>13</sup> paṭisandhīm gaṇhi. Punadivase pabuddhā devī tam supinam raṇṇo ārocesi. Rājā catusatṭhimatte brāhmaṇapāmokkhe pakkosāpetvā<sup>14</sup> haritupattāya<sup>15</sup> lājādīhi katamaṅgalasakkārāya<sup>16</sup> bhūmiyā mahārāhāni āsanāni paññāpetvā tattha nisinnānam brāhmaṇānam sappimadhusakkārābhisamkhatassa varapāyāsassa suvaṇṇarajatapāṭiyo pūretvā suvaṇṇarajatapāṭihi yeva paṭikujjetvā<sup>17</sup> adāsi aññehi<sup>18</sup> ca ahatavatthakapilāgāvidānādīhi<sup>19</sup> te santappesi. Atha tesam sabbakāmehi santappitānam<sup>20</sup> supinam ārocāpetvā „kim bhavissatīti“ pucchi. Brāhmaṇā āhaṃsu: „mā cintāyi mahārāja, deviyā te kucchimhi<sup>21</sup> gabbho paṭiṭṭhito, so

<sup>1</sup> Ck tassāvibhāsattham. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> -naṅgare. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> āsāli-. <sup>4</sup> Ck C<sup>o</sup> kilati. <sup>5</sup> Ck C<sup>o</sup> -surāpāna. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> -gandhavibhūsanasampannam. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> -khilam. <sup>8</sup> Ck uposathaggāni. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> pilandhāpetvā. <sup>10</sup> Ck C<sup>o</sup> paññāpetvā. <sup>11</sup> Ck C<sup>o</sup> abhiruhitvā. <sup>12</sup> Ck tāletvā, C<sup>o</sup> phāletvā. <sup>13</sup> so all three MSS. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> pakkhosāpetvā. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> bharitupannāya corroted to bharitupattāya, C<sup>o</sup> haritupalittāya. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> -maṅgala-. <sup>17</sup> Ck paṭikuj-jetvā. <sup>18</sup> Ck aññehi. <sup>19</sup> C<sup>o</sup> ahata- <sup>20</sup> C<sup>o</sup> santappikānam. <sup>21</sup> Ck kucchismiṃ.

ca kho purisagabbho na itthigabbho, putto te bhavissati, so sace agāraṃ ajjhāvasissati rājā bhavissati cakkavattī<sup>1</sup>, sace agārā nikkhamma pabbajissati Buddho bhavissati loke vivattacchaddo<sup>2</sup> ti. Bodhisattassa pana mātukucchimhi paṭisandhigahaṇakkhaṇe<sup>3</sup> ekappahāren' eva sakaladasasahassī lokadhātu saṅkampi sampakampi sampavedhi. Dvattimsa pubbanimittāni pātur ahimsu: dasasu cakkavālasahas-sesu<sup>4</sup> appamāṇo obhāso phari, tassa taṃ sirim datṭhukāmā viya andhā cakkhūni paṭilabbhimsu, badhirā saddaṃ sunimsu<sup>5</sup>, mūgā samālapimsu, khujjā ujugattā ahesum, paṅgulā padasā gamanaṃ paṭilabbhimsu, bandhanagatā sabbasattā andubandhanādīhi mucchimsu<sup>6</sup>, sabbanarakesu aggi nibbāyi, pittivisaye khuppipāsā vūpasami, tiracchānānaṃ bhayaṃ nāhosi, sabbasattānaṃ rogo vūpasami, sabbasattā piyaṃvadā ahesum, madhurenākārena assā hasimsu<sup>7</sup> vāraṇā gajjimsu, sabbaturiyāni sakasakaninnādaṃ muñcimsu aghaṭṭitāni<sup>8</sup> yeva, manussānaṃ hatthupagādīni<sup>9</sup> abharanāni viravimsu, sabbadisā vipassanā ahesum, sattānaṃ sukhaṃ uppādayamāno mudu sītalo vāto vāyi, akālamegho vassi, paṭhavito pi udakaṃ ubbhijjivā vissandi, pakkhino ākāsagamaṇaṃ vijahimsu, nadiyo assandamānā<sup>10</sup> aṭṭhaṃsu, mahāsamudde madhuraṃ udakaṃ ahoṣi, sabbatthakam eva pañcavaṇṇehi padumehi sañchannatalo ahoṣi, thalajajalajādīni<sup>11</sup> sabbapupphāni pupphimsu, rukkhānaṃ khandhesu khandhapadamāni sākhasu sākḥāpadumāni latāsu latāpadumāni pupphimsu, thale silātalāni bhindivā uparūpari satta satta<sup>12</sup> hutvā daṇḍapadamāni nāma nikkhamimsu, ākāse olambakapadamāni nāma nibbattimsu, samantato pupphavassam vassimsu<sup>13</sup>, ākāse dibbaturiyāni vaj-jimsu, sakaladasasahassī<sup>14</sup> lokadhātu vaṭṭetvā vissatṭhamālāgulaṃ<sup>15</sup> viya uppīletvā<sup>16</sup> baddhamālākālāpo viya alaṃkatapaṭiyattam mālāsanaṃ viya ca ekamālāmālīni<sup>17</sup> vipphurantavālavijāni pupphadhūpagandhaparivāsītā<sup>18</sup> paramasobhaggappattā ahoṣi. Evaṃ gahitapaṭisandhikassa Bodhisattassa paṭisandhito paṭṭhāya Bodhisattassa c' eva Bodhisattamātuyā ca upaddavanivāraṇatthaṃ khaggahatthā cattāro devaputtā ārakkhaṃ gahimsu. Bodhisattamātu purisesu rāgaṇitāṃ n' uppaṇṇi, lābhagayasa-gappattā ca ahoṣi sukhini<sup>18</sup> akilantakāyā, Bodhisattaṃ ca anto-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cakkavattī. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -gaṇhana-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> cakkavāla-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> sunimsu. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> samuccimsu. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> hesimsu. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> aghaṭṭitāni. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> hatthūpagādīni, C<sup>v</sup> hatthupagādīni corrected to hatthupagatādīni, C<sup>k</sup> hatthupagādīni. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> asandamānā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -jādīhi. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> satta. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> vassi. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> -sahasī. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> visatṭha-, C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> vissatṭhamālāgulaṃ. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> upīletvā, C<sup>v</sup> uppīletvā. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> ekaekamālīni. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> -parivāsītā. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> sukhini, C<sup>v</sup> sukhini.

kucchigataṃ vip̄pasanne maṇiratane āvutaṇḍusuttaṃ viya passati. Yasmā ca Bodhisattena vasitakucchi nāma cetiyagabbhasadisā na sakkā hoti aññena<sup>1</sup> āvasitum vā paribhuñjitum vā tasmā Bodhisattamātā sattāhajāte Bodhisatte kālaṃ katvā Tusitapure nibbattati. Yathā ca aññā<sup>2</sup> itthiyo dasamāse appatvāpi atikkamitvāpi nisinnāpi nipannāpi vijāyanti na evaṃ Bodhisattamātā, sā pana Bodhisattamā dasamāse kucchinā pariharitvā t̄hitā va vijāyati, ayaṃ Bodhisattamātu dhammatā. Mahāmāyāpi devī pattena telaṃ viya dasamāse kucchiyā Bodhisattamā pariharitvā paripuṇṇagabbhā nātigharaṃ gantukāmā Sudhdodanama-hārājassa ārocesi: „icchāṃ ahaṃ deva kulasantakaṃ Devadahanagaraṃ gantun“ ti. Rājā „sādhū“<sup>3</sup> ti sampaṭicchitvā Kapilavatthuto yāva Devadahanagarā maggaṃ samaṃ kāretvā kadalipuṇṇaghaṭṭadhajapatākādīhi<sup>4</sup> alamkārapetvā devīm sovaṇṇasivikāya nisidāpetvā amaccasabhassena ukkhipāpetvā mahantena parivārena pesesi. Dvinnam pana nagarānam antare ubhayanagaravāsīnam<sup>5</sup> pi Lumbinivanam<sup>6</sup> nāma maṅgalasālanam atthi. Tasmīm samaye mūlato paṭṭhāya yāva aggasākhā sabbaṃ ekaphālipullam<sup>7</sup> ahoṣi, sākhantarehi c' eva pupphantarehi ca pañcavaṇṇabhamaragaṇā nānappakārā ca sakunasaṃghā madhurassarena vikūjantā vicaranti. Sakalam Lumbinivanam<sup>7</sup> cittalatāvanasadisam mahānubhāvassa rañño susajjitaāpānamaṇḍalam viya ahoṣi. Deviyā taṃ disvā sālanakīlam kīlitukāmatā<sup>8</sup> udapādi. Amaccā devīm gahetvā sālanam pavisiṃsu. Sā maṅgalasālamūlam gantvā sālasākhāyaṃ gaṇhitukāmā ahoṣi. Sālasākhā suseditavettaggaṃ viya onamitvā deviyā hatthapatham upagañchi<sup>9</sup>. Sā hattham pasāretvā sākhāṃ aggaḥesi. Tāvad eva c' assā<sup>10</sup> kammajavātā calīṃsu. Ath' assā sāṇīm parikkhipitvā mahājano paṭikkami. Sālasākhāṃ gahetvā tittamānāya eva c' assā gabbhavutthānam ahoṣi. Tam khaṇam yeva cattāro pi suddhacittā Mahābrahmāno<sup>11</sup> suvaṇṇajālam ādāya sampattā tena suvaṇṇajālena Bodhisattamā sampat̄icchitvā mātu purato t̄hapetvā „attamanā devī<sup>12</sup> hohi, mahesakkho te putto uppanno“ ti āhaṃsu. Yathā pana aññe sattā mātukucchito nikkhamantā paṭikkūlena<sup>13</sup> asucinā makkhitā nikkhamanti na evaṃ<sup>14</sup> Bodhisatto. Bodhisatto

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aññena. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aññā. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> kadalī-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -vāsīnam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> lumbinī-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> ekaphālipullam, C<sup>o</sup> ekaphālipullam. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> lumbinī-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> sālanam kīlitu-, C<sup>o</sup> sālanakīlīm kīlitu-. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> upagañji. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> tāvadevassā, C<sup>v</sup> tāvadevavassā. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> mahābrāhmaṇo, C<sup>v</sup> mahābrāhmaṇo corrected to mahābrahmāno. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> devī. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> paṭikkūlena. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> taṃ evaṃ, C<sup>o</sup> na eva.

pana dhammāsānato otaranto dhammakathiko viya nissenito<sup>1</sup> otaranto puriso viya ca dve ca hatthe dve ca pāde pasāretvā ʒhitako mātukucchisambhavena kenaci asucinā amakkhito suddho visado kāsikavathe nikkhittamanīratanaṃ viya jotanto<sup>2</sup> mātukucchito nikkhami. Evaṃ sante pi Bodhisattassa ca Bodhisattamūyā ca sakkārattham ākāsatō dve udakadhārā nikkhamitvā Bodhisattassa ca mātu c' assa sarīre utum gāhāpesum. Atha naṃ suvaṇṇajālena paṭiggahetvā ʒhitānaṃ Brahmānaṃ hatthato cattāro mahārājāno maṅgalasammatāya sukhasamphassāya ajinappaveniyā gaṇhimsu, tesam hatthato manussā dukūlacumbatākena, manussānaṃ hatthato mucchivā<sup>3</sup> pathaviyaṃ paṭiṭṭhāya puratthimadisam olokesi. Anekāni cakkavālasahassāni<sup>4</sup> ekaṅgaṇāni<sup>5</sup> ahesum. Tattha devamanussā gandhamālādīhi pūjyamānā „Mahāpurisa idha tumhehi sadiso añño n' atthi, kut' ettha uttaritaro“<sup>6</sup> ti āhaṃsu. Evaṃ catasso disā ca catasso anudisā ca heṭṭhā<sup>6</sup> uparīti dasa pi disā anuvoketvā<sup>7</sup> attano sadisaṃ adisvā „ayam uttarā“<sup>8</sup> disā“ ti sattapadavītihārena agamāsi Mahābrahmunā setacchattam dhāriyamāno Suyāmena vālavijaniṃ aññehi ca devatāhi sesarājakkakudhabhaṇḍahatthāhi anugammamāno, tato sattapade ʒhito „aggo 'ham asmi lokassā“ 'ti ādikam āsabhim vācam nicchārento sīhanādaṃ nadi<sup>9</sup>. Bodhisatto hi tīsu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamatto eva vācam nicchāresi Mahosadhattabhāve Vessantarattabhāve imasmim attabhāve ti. Mahosadhattabhāve kir' assa mātukucchito nikkhamantass' eva Sakko devarājā āgantvā candanasāraṃ hatthe ʒhapetvā gato. So taṃ muṭṭhiyaṃ katvā va nikkhanto. Atha naṃ mātā „tāta kim gahetvā āgato sīti“ pucchi. „Osadham ammā“ 'ti. Iti osadham gahetvā āgatattā Osadhārako t' ev' assa nāmaṃ akāmsu. Taṃ osadham gahetvā cāṭiyaṃ pakkhipimsu. Āgatāgatānaṃ andhabadhirādināṃ<sup>10</sup> tad eva sabbarogavūpasamāya bhesajjam ahoṣi. Tato „mahantaṃ idaṃ osadham“<sup>11</sup>, mahantaṃ idaṃ osadhan“ ti uppannavacanaṃ upādāya, Mahosadho t' ev' assa nāmaṃ jātaṃ. Vessantarattabhāve pana mātukucchito nikkhamanto dakkhiṇahattham pasāretvā va „atthi nu kho amma kiñci gehasmim, dānaṃ dassamīti“ vadanto nikkhami. Ath' assa mātā „sadhane kule nibbatto si tātā“ 'ti puttassa hattham

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> nissenito. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> jotento. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> mucchivā. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> cakkavālā-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> ekaṅgaṇāni, C<sup>o</sup> ekaṅgaṇāni. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> evaṃ disā ca catasso catasso anudisā heṭṭhā, C<sup>o</sup> evaṃ catasso disā ca catasso anudisā heṭṭhā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> anuvoketvā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> uttarā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> nadī. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> andhabadhirānaṃ. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> omite mahantaṃ idaṃ osadham.



attano hatthatale katvā sahasattavikāni t̥hapāpesi. Imasmiṃ pana attabhāve imāni sīhanādaṃ nadīti. Evaṃ Bodhisatto tisu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamatto va vācaṃ nicchāresi. Yathā ca paṭisandhikkhaṇe jātikkhaṇe pi 'ssa dvattiṃsa pubbanimittāni pātur ahimsu<sup>1</sup>. Yasmiṃ pana samaye amhākaṃ Bodhisatto<sup>2</sup> Lumbinivane<sup>3</sup> jāto<sup>4</sup> tasmim̐ yeva samaye Rāhulamātā devī<sup>5</sup> Channo amacco Kāḷudāyī<sup>6</sup> amacco Kanthako assarājā Mahābodhi rukkho cattāro nidhikumbhiyo ca jātā, tattha ekā gāvutappamāṇā ekā addhayojanappamāṇā<sup>7</sup> ekā tigāvutappamāṇa ekā yojanappamāṇā ahoṣīti ime satta sahajātā nāma. Ubhayanagaravāsino Bodhisattaṃ gaheṭvā Kapilavatthunagaram eva agamaṃsu. Tam̐ divasaṃ yeva ca „Kapilavatthunagare Suddhodana-mahārājassa putto jāto, ayaṃ kumāro bodhitale nisiditvā Buddho bhavissatīti“ Tāvatiṃsabhavane<sup>8</sup> haṭṭhatuṭṭhā devasaṃghā celukkhepādini<sup>9</sup> pavattentā kilīmsu<sup>10</sup>. Tasmim̐ samaye Suddhodanamahārājassa kulūpako<sup>11</sup> aṭṭhasamāpattilābhī<sup>12</sup> Kāladevalo<sup>13</sup> nāma tāpaso bhattakiccaṃ katvā divāvihāratthāya Tāvatiṃsabhavanam̐ gantvā tattha divāvihāram̐ nisinno tā devatā disvā „kīmkāraṇā tumhe evaṃ tuṭṭhamānasā kilātha<sup>14</sup>, mayhaṃ p'etaṃ kāraṇam̐ kathethā“ 'ti puochi. Devatā āhaṃsu: „mārisa 'Suddhodanaraṇṇo putto jāto, so bodhitale nisiditvā Buddho hutvā dhammacakkaṃ pavattessati, tassa anantaṃ Buddhahīlham̐ daṭṭhum̐ dhammaṃ ca sotum̐ lacchāmā' 'ti iminā kāraṇena tuṭṭh' amhā“ 'ti. Tāpaso tāsāṃ vacanaṃ sutvā khippaṃ devalokato oruyha rājanivesanaṃ pavisitvā paṇṇattāsane nisinno „putto kira te mahārāja jāto, passissāmi nan“ 'ti āha. Rājā alaṃkatapaṭiyattaṃ kumāraṃ ānāpetvā<sup>15</sup> tāpasāṃ vandāpetum̐ abhihari. Bodhisattassa pādā parivattitvā tāpasassa jaṭāsu paṭiṭṭhahimsu. Bodhisattassa hi ten' attabhāvena vanditabbayuttako aṇṇo nāma n'atthi, sace hi aṇṇantaṃ Bodhisattassa sīsaṃ tāpasassa pādamaḷe t̥hapeyyum̐ sattadhā assa muddham̐<sup>16</sup> phaleyya<sup>17</sup>. Tāpaso „na me attānaṃ nāsetum̐ yuttan“ 'ti utṭhāyāsanaṃ Bodhisattassa aṇṇalim̐ paggaheṣi. Rājā tam̐ acchariyaṃ disvā attano puttaṃ vandi. Tāpaso atīte cattālisa kappe anāgate cattālīsā 'ti asīti kappe anussarati. Bodhisattassa lakkhaṇasampattim̐ disvā „bhavissati nu kho Buddho udāhu no“ 'ti āvajjitvā upadhārento „nissamsayaṃ Buddho bhavissatīti“ natvā „acchariyapuriso ayan“ ti

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> pāturahimsu. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> bodhisatte. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> lumbinivane. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> jāto. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> devī. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> kāḷudāyī. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> adḍha-. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -bhavanato. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> ceḷu-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> kilīmsu, C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> kilīmsu. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> kulūpako. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -lābhī. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> kāla-. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> kilātha. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> ānāpetvā, C<sup>s</sup> ānāpetvā. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> muddhā. <sup>17</sup> C<sup>s</sup> phaleyya.

sitaṃ akāsi. Tato „aṃaṃ imaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhūṃ labhissāmi nu kho“<sup>1</sup> ti upadhārento „na labhissāmi, antarā yeva kālaṃ katvā Buddhasatena pi Buddhasahassena pi gantvā bodhetum asakkuneyyo“<sup>2</sup> Arūpabhavā<sup>3</sup> nibhattissāmiti“ disvā „evārūpaṃ nāma acchariyapurisaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhūṃ na labhissāmiti“<sup>4</sup>, mahatī<sup>5</sup> vata me jāni<sup>6</sup> bhavissatīti“ parodi. Manussā disvā „amhākaṃ ayyo idān’ eva hasitvā puna rodituṃ upaṭṭhito. kin nu kho bhante amhākaṃ ayyaputtassa koci antarāyo bhavissatīti“ pucchimsu. „N’ atth’ etassa antarāyo, nissainsayena Buddho bhavissatīti“. „Atha kasmā paroditthā“<sup>7</sup> ti. „‘Evarūpaṃ purisaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhūṃ na labhissāmi, mahatī<sup>7</sup> vata me jāni<sup>8</sup> bhavissatīti’ attānaṃ anusocanto rodāmīti“ āha. Tato „kin nu kho me nātakesu koci etaṃ Buddhabhūtaṃ daṭṭhūṃ labhissati na labhissatīti“ upadhārento bhāgineyyaṃ Nālakadārakaṃ addasa. So bhagīniyā gehaṃ gantvā „kahaṃ te putto Nālako“ ti. „Gehe ayya“. „Pakkosāhi<sup>9</sup> nan“ ti. Attano santikaṃ āgataṃ āha: „Tāta Suddhodanamahārājassa kule putto jāto Buddhaṃkuro, esa pañcātimsa vassāni atikkamitvā Buddho bhavissatīti<sup>10</sup>, tvaṃ etaṃ daṭṭhūṃ labhissatīti, aḷḷ’ eva pabbajāhīti“. Sattāṣītikotiḍhane kule nibbatto dārako „na maṃ mātulo anatthe niyojessatīti“ cintevā tāvad eva antarāpanato<sup>11</sup> kāsāvāni c’ eva mattikāpattaṃ ca āharāpetvā kesamassuṃ ohāretvā kāsāvāni vatthāni acchādetvā „yo loke uttamapuggalo taṃ uddissa mayhaṃ pabbajjā“ ti bodhisattābhīmukhaṃ aṅjalim<sup>12</sup> paggayha pañcapatitṭhitena vanditvā pattaṃ thavikāya pakkhipitvā aṃsakūṭe olambetvā Himavantaṃ pavisitvā samaṇadhammaṃ akāsi. So paramābhisambodhiṃ pattaṃ Tathāgataṃ upasaṃkamitvā Nālakapaṭipadaṃ kathāpetvā puna Himavantaṃ pavisitvā arahattaṃ patvā ukkaṭṭhapāṭipadaṃ paṭipanno satt’ eva māse āyūṃ pāletvā ekaṃ Suvannaṇapabbataṃ nissāya tṭhitako va anupādisesāya Nibbānadhātuyā parimibbāyi. Bodhisattam pi kho pañcamadivase<sup>13</sup> sīsaṃ nahāpetvā<sup>14</sup> „nāmagahaṇaṃ gaṇhissāmā“<sup>15</sup> ti rājabhavanaṃ catujātikagandhehi vilimpitvā lājapañcamakāni pupphāni vikiritvā asambhinnaṇapāyāsaṃ pacāpetvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pārage atṭhasataṃ brāhmaṇe nimantevā rājabbhavane nisīdāpetvā subhojanaṃ bhōjetvā

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> adds no. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> asakkuneyye, C<sup>o</sup> asakkuneyyo. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> arūpabhavane. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> labhissāmi. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> mahati. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> jāti. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> mahati. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> jāti. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> pakkosahi. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> bhavissatīti. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> antarāpanato. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> aṅjalim. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> pañcadivase. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> nahāpetvāna.

mahāsakkāraṃ katvā „kin nu kho bhavissatī“ lakkhaṇāni  
paṭiggahāpesuṃ<sup>1</sup>. Tesu

970. Rāmo Dhajo Lakkhaṇo cāpi Manti  
Koṇḍañño ca Bhojo Suyāmo Sudatto,  
ete tadā attha ahesuṃ brāhmaṇā,  
chalaṅgavā<sup>2</sup> mantāṃ vyākariṃsū ti

ime atth' eva brāhmaṇā lakkhaṇapaṭiggāhā<sup>3</sup> ahesuṃ. Paṭisandhi-  
gahaṇadivase supino<sup>4</sup> pi eteh' eva paṭiggahito<sup>5</sup>. Tesu satta janā  
dve aṅguliyo ukkhipitvā dvedhā vyākariṃsu: „imehi lakkhaṇehi  
samannāgato agāraṃ ajjhāvasamāno rājā hoti cakkavattī<sup>6</sup>, pabbajamāno  
Buddho“ ti sabbaṃ cakkavattiraṇṇo sribhavaṃ ācikkhiṃsu. Tesāṃ  
pana sabbadaharo gottato Koṇḍañño nāma māṇavo<sup>7</sup> Bodhisattassa  
lakkhaṇavaraniḥṣattāni oloketvā „etassa agāramajjhe ṭhānakāraṇaṃ  
n' atthi, ekanten' eva vivattacchaddo Buddho bhavissatī“ ekam eva  
aṅgulim ukkhipitvā ekāmsavyākaraṇaṃ vyākāsi. Ayaṃ hi katādhikāro  
pacchimabhavikasatto paṇṇāya itare satta jane abhibhavitvā „imehi  
lakkhaṇehi samannāgatassa agāramajjhe ṭhānaṃ nāma n' atthi, asaṃ-  
sayāṃ Buddho bhavissatī“ ekam eva gatiṃ addasa, tasmā ekam aṅgulim  
ukkhipitvā evaṃ vyākāsi. Atha te<sup>8</sup> brāhmaṇā attano gharāni gantvā  
putte āmantayīmsu: „tātā<sup>9</sup>, amhe mahallakā, Suddhodanamahārājassa  
puttāṃ sabbaññutaṃ pattāṃ<sup>10</sup> mayāṃ sambhaveyyāma vā no vā,  
tumhe tasmim kumāre sabbaññutaṃ patte tassa sāsane pabbajeyyāthā“<sup>11</sup>  
ti. Te satta pi janā yāvatāyukāṃ ṭhatvā yathākammaṃ gatā.  
Koṇḍañño māṇavo va arogo ahoṣi. So Mahāsatte buddhim anvāya  
mahābhinnikkhamaṇāni abhinikkhamitvā anukkamena Uruvelāṃ gantvā  
„ramaṇiyo<sup>12</sup> vata ayaṃ bhūmibhāgo, alaṇi vat' idaṃ kulaputtassa  
padhānatthikassa padhānāyā“ ti cittaṃ uppādetvā tattha vāsaṃ  
upagato. „Mahāpuriso pabbajito“ ti sutvā tesāṃ brāhmaṇānaṃ putte  
upasaṃkamitvā evaṃ āha: „Siddhatthakumāro kira pabbajito, so  
nissāmsayaṃ Buddho bhavissati, sace tumhākaṃ pitaro arogā<sup>13</sup> assuṃ  
ajja nikkhamitvā pabbajeyyūṃ, sace tumhe pi iccheyyātha etha, ahan-  
taṃ purisaṃ anupabbajissāmiti“. Te sabbe ekacchandā bhavitum

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> paṭiggahesuṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> chalaṅgavā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> -paṭiggahā, C<sup>v</sup> -paṭiggahā.

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> supīne. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> paṭiggahīṃsu. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cakkavattī. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> māṇavo.

<sup>8</sup> C<sup>k</sup> ne. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> tāta. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> sabbaññutappattāṃ. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> pabbajeyyāthā.

<sup>12</sup> C<sup>s</sup> ramaṇiyyo. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> āroḅā.

nāsakkhiṃsu. Tayo janā na pabbajīṃsu. Koṇḍaññabrāhmaṇaṃ jetṭhakaṃ katvā itare cattāro pabbajīṃsu. Te pañca pi janā Pañcavaggiyatherā nāma jātā. Tadā pana rājā „kiṃ disvā mayhaṃ putto pabbajissatī“ pucchi. „Cattāri pubbanimittānī“. „Kataraṃ katarāṃ cā“ 'ti. „Jarājīṇṇaṃ vyādhitāṃ mataṃ pabbajitaṃ“ ti. Rājā „ito paṭṭhāya evarūpānaṃ mama puttassa santikaṃ upasamkamitūṃ mā adattha, mayhaṃ puttassa Buddhabhāvena kammaṃ n' atthi, ahaṃ mama puttaṃ dvisahassadīpaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ issariyādhipaccaṃ rajjaṃ kārentāṃ chattimsayojanaparimaṇḍalāya parisāya parivutaṃ gaganatale vicaramānaṃ passitukāmo“ ti, evaṃ ca pana vatvā imesaṃ catuppakārānaṃ purisānaṃ kumārassa cakkhupathe āgamaṇaṃ<sup>1</sup> nivāraṇatthaṃ catusu disāsu gāvute gāvute ārakkhaṃ ṭhapesi. Taṃ divasaṃ ca pana maṅgalaṭṭhāne sannipatītesu asītiyā nātikulasaḥsesu ekeko ekamekaṃ puttaṃ paṭijāni: „ayaṃ Buddho vā hotu rājā vā, mayāṃ ekamekaṃ<sup>2</sup> puttaṃ dassāma, sace pi Buddho bhavissati khattiyasamaṇeh' eva purakkhataparivārīto vicarissati, sace pi rājā bhavissati khattiyakumāreh' eva purakkhataparivārīto vicarissatī“<sup>3</sup>. Rājā Bodhisattassa uttamarūpasampannā vigatasabbadosā dhātiyo paccupaṭṭhāpesi. Bodhisatto anantena parivārena mahantena sirisobhaggena vadḍhati. Ath' ekadivasāṃ rañño vappamaṅgalaṃ nāma ahoṣi. Taṃ divasaṃ sakalanagaraṃ devavimānaṃ viya alaṃkaronti. Sabbe dāsakammakarādāyo ahatavatthanivatthā gandhamālādīpatimaṇḍitā rājakule sannipatanti. Rañño kammante naṅgalasaḥassaṃ<sup>4</sup> yojīyati. Tasmim̄ pana divase ekena ūnaṃ aṭṭhasataṃ saddhiṃ balivaddarasmiyottehi rajataparikkhatāni<sup>5</sup> honti. Rañño ālambanaṅgale<sup>6</sup> pana rattasuvanna-parikkhatāṃ<sup>7</sup> hoti. Balivaddānaṃ siṅgarasmpatodāpi suvaṇṇa-parikkhatā<sup>8</sup> va<sup>9</sup> honti. Rājā mahāparivārena nikkhamanto puttaṃ gahetvā agamāsi. Kamantaṭṭhāne eko jamburukkho bahalapaḷāso sandacchāyo ahoṣi. Tassa heṭṭhā kumārassa sayanaṃ paññāpetvā<sup>10</sup> upari suvaṇṇatārahacitaṃ vitānaṃ bandhāpetvā saṇipākārena<sup>11</sup> parikkhipāpetvā ārakkhaṃ ṭhapetvā rājā sabbālaṃkāraṃ alaṃkaritvā amaccaparivuto naṅgalakaraṇaṭṭhānaṃ agamāsi. Tattha rājā suvaṇṇanaṅgalaṃ<sup>12</sup> gaṇhāti, amaccā ekaūnaṭṭhasataṃ rajatanaṅgalāni, kassakā sesanaṅgalāni, te<sup>13</sup> tāni gahetvā ito c' ito ca kasanti. Rājā orato vā pāraṃ gacchati pārato vā orāṃ āgacchati, etasmim̄<sup>14</sup> ṭhāne

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> āgamaṇa. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> ekameka. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> naṅgala-. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> parikkhatāni. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> -naṅgale. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> -parikkhatāṃ. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> -parikkhatā, C<sup>k</sup> -parikkhatā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> vā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> paññāpetvā. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> sāni-. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> -naṅgalaṃ. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> ke. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> ekasmim̄.

mahāsampattiṃ<sup>1</sup> anubhosi<sup>2</sup>. Bodhisattaṃ parivāretvā nisinnā dhātiyo „rañño sampattiṃ passissāmā“<sup>3</sup> 'ti antosāṇito<sup>3</sup> bahi nikkhantā. Bodhisatto ito c'ito ca olokeno kañci adisvā vegena utthāya pallamkām ābhujitvā ānāpāne pariggahetvā paṭhamajjhānam nibbatesi. Dhātiyo khajjabhojjantare vicaramānā thokām cirāyimsu. Sesarukkhanān chāyā ativattā tassa pana rukkhassa parimaṇḍalā lutvā atthāsi. Dhātiyo „ayyaputto ekako“ ti vegena sāṇim ukkhipitvā anto pavisaṃānā Bodhisattaṃ sayane pallamkena nisinnā taṃ ca pāṭihāriyaṃ disvā gantvā rañño ārocesuṃ: „deva kumāro evaṃ nisinnō, aṇṇesaṃ rukkhānān chāyā ativattā jamburukkhassa chāyā parimaṇḍalā tthitā“<sup>4</sup> ti. Rājā vegenāgantvā pāṭihāriyaṃ disvā „idaṃ te tāta dutiyaṃ vandanā“ ti puttānī vandi. Atha anukkamena Bodhisatto soḷasavassapadesiko jāto. Rājā Bodhisattassa tiṇṇān utunān anucchavike tayo pāsāde kāresi ekān navabhūmakān<sup>5</sup> ekān sattabhūmakān<sup>5</sup> ekān pañcabhūmakān<sup>5</sup>, cattālīsasahassā ca nāṭakiyo upatthāpesi. Bodhisatto devo viya accharāsamghaparivuto alamkatanāṭakaparivuto nippurisehi turiyehi paricāriyamāno<sup>6</sup> mahāsampattiṃ ānubhavanto utuvārena utuvārena tesu tesu pāsādesu viharati. Rāhulamātā pan' assa devī aggamahesi<sup>7</sup> ahoṣi. Tass' evaṃ mahāsampattiṃ ānubhavantaṃ ekadivasaṃ nāṭisaṃghassa abhantare ayaṃ kathā udapādi: „Siddhatto kilāpasuto<sup>8</sup> va vicarati, na kiñci sippaṃ sikkhati, saṅgāme<sup>9</sup> paccupaṭṭhite kiṃ karissatīti“. Rājā Bodhisattaṃ pakkosāpetvā „tāta tava nāṭakā 'Siddhatto kiñci sippaṃ asikkhitvā kilāpasuto<sup>10</sup> va vicaratīti' vadanti, ettha kiṃ pattakāle maṇṇāsīti“<sup>11</sup>. „Deva mama sippaṃ sikkhanakiccaṃ n' atthi, nagare mama sippaṃ dassanattān bheriṃ carāpetha, ito sattamadivase nāṭakānān sippaṃ dassessāmīti.“ Rājā tathā akāsi. Bodhisatto akkhaṇavedhivā vedhidhanuggahe<sup>12</sup> sannipātāpetvā mahājanassa majjhe aṇṇehi ca dhanuggahehi asādhāraṇān nāṭakānān dvādasavidhaṃ sippaṃ dassesi. Taiṃ Sarabhaṅgajātake āgatanayena veditabbaṃ. Tadāssa nāṭisaṃgho nikkamkho ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto uyyānabhūmiṃ gantukāmo sārathim āmantetvā „ratham yojeḥitī“ āha. So „sādhū“ 'ti paṭisunitvā<sup>13</sup> mahārahaṃ uttamaratham sabbālamkārena alamkaritvā kumudapattavanne

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> mahāsampatti. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> ahoṣi. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> antosāṇito. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> parimaṇḍalāṭṭhitā corrected to parimaṇḍalaṭṭhitā. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -bhūmikan. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> parivāriyamāno. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aggamahesi. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> kilāpasūto, C<sup>s</sup> kilāpasuto. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> saṅgāme. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> kilāpasūto, C<sup>s</sup> kilāpasuto. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> maṇṇāsīti. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> vāvedhī. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> paṭisunitvā.

cattāro maṅgalasindhavē<sup>1</sup> yojetvā Bodhisattassa paṭivedesi. Bodhisatto devavimānasadisam ratham abhirūhitvā<sup>2</sup> uyyānābhimukho agamāsi. Devatā „Siddhatthakumārassa abhisambujjhanakālo āsanno, pubbanimittam dassessāma“<sup>3</sup> 'ti ekam devaputtam jarājajjaram khaṇḍadantam palitakesam vaṅkam obhaggasarīram daṇḍahattham pavedhamānam<sup>4</sup> katvā dassesum. Tam Bodhisatto c' eva sārathi<sup>5</sup> ca passanti. Tato Bodhisatto sārathim „samma, ko nām' esa puriso, kesāpi 'ssa na yathā aññesan“<sup>6</sup> ti Mahāpadāne āgatanayena pucchitvā tassa vacanam sutvā „dhi-r-atthu vata bho jātiyā yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissatī“<sup>7</sup> samvigghadayo tato va paṭinivattitvā pāsadam eva abhirūhi<sup>8</sup>. Rājā „kimkāraṇā mama putto khippam paṭinivattīti“<sup>9</sup> pucchi. „Jiṇṇam purisam disvā devā 'ti<sup>6</sup>, jiṇṇam purisam disvā pabbajissatīti“<sup>7</sup> āhaṃsu. „Tasmā<sup>7</sup> mam nāsetha, sīgham puttassa nāṭakāni sajjetha, sampattim anubhavanto pabbajjāya satim na karissatīti“<sup>8</sup> vatvā ārakkham vaḍḍhetvā sabbadisāsu addhayojane addhayojane ṭhapesi. Pun' ekadivasam Bodhisatto tath' eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitam vyādhitam purisam disvā purimanayen' eva pucchitvā samvigghadayo nivattitvā pāsadam abhirūhi<sup>9</sup>. Rājāpi pucchitvā hetthāvuttanayen' eva samvidahitvā puna vaḍḍhetvā samantato tigāvutappamāne padese ārakkham ṭhapesi. Aparam pana ekadivasam Bodhisatto tath' eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitam kālakatam disvā purimanayen' eva pucchitvā samvigghadayo puna nivattitvā pāsadam abhirūhi<sup>9</sup>. Rājāpi pucchitvā hetthāvuttanayen' eva samvidahitvā puna vaḍḍhetvā samantato yojanappamāne padese ārakkham ṭhapesi. Aparam pana ekadivasam uyyānam gacchanto tath' eva devatāhi nimmitam sunivattham supārutam pabbajitam disvā „ko nām' eso sammā“<sup>7</sup> ti sārathim pucchi. Sārathi kiñcāpi Buddhuppādassa abhāvā pabbajitam vā pabbajitaguṇe vā na jānāti, devānubhāvena pana „pabbajito nām' esa devā“<sup>7</sup> ti vatvā pabbajjāya guṇe vaṇṇesi. Bodhisatto pabbajjāya rucim uppādetvā tam divasam uyyānam agamāsi. Dighabhānakā panāhu: cattāri nimittāni ekadivasen' eva disvā agamāsi. Tattha divasabhāgam kilītvā maṅgalapokkharāṇiyam nahāyitvā attham gate suriye maṅgalasilāpatṭe nisīdi attānam alamkārapetukāmo. Ath' assa paricārakapurisā<sup>9</sup> nānāvāṇṇāni dussāoi nānappakārā ābharaṇavikatiyo mālāgandhavilepanāni ca ādāya samantā parivāretvā atthāṃsu. Tasmim khaṇe Sakkassa nisinnāsanam uṇḥam

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> maṅgala-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhirūhitvā. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> pavedhamānakam. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> sārathi.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhirūhi. <sup>6</sup> so all three MSS. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> tasmā corrected to kasmā.

<sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhirūhi. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> paricāraka-

ahosi. So „ko nu kho maṃ imanā thānā cāvetukāmo“ ti upadhārento Bodhisattassa alamkaraṇakālam disvā Vissakammaṃ āmantesi: „samma Vissakamma, Siddhattakumāro aḷḷa aḷḷharattasāmaye mahābhini-khamaṇaṃ<sup>1</sup> nikkhamissati, ayaṃ assa pacchimo alamkāro, uyyānaṃ gantvā Mahāpurisaṃ dibbaalamkārehi alamkarohīti“. So „sādhū“<sup>2</sup> ti paṭisunitvā devatānubhāvena taṃ khaṇaṃ yeva upasāmkamitvā tass’ eva kappakasadiṣo hutvā kappakassa hatthato veṭhanadussaṃ gahetvā Bodhisattassa sīsaṃ veṭhesi. Bodhisatto hatthasamphassen’ eva „nāyaṃ manusso, devaputto eko“<sup>3</sup> ti aññāsi<sup>3</sup>. Veṭhanaṃ eva veṭhitamatte sīsamoliyaṃ maṇiratanākāreṇa dussasahassaṃ abbhuggañchi<sup>4</sup>, puna veṭhentassa dussasahassaṃ<sup>5</sup> ti dasakkhattuṃ veṭhentassa dasadussasahassāni abbhuggacchimsu. Sīsaṃ khuddakaṃ dussāni bahūni kathaṃ abbhuggatānīti na cintetabbaṃ, tesu hi sabbamahantaṃ sāmalaṭāpupphappamaṇaṃ avasesāni kutumbakapupphappamaṇāni ahesuṃ. Bodhisattassa sīsaṃ kiṃjakkhagavacchitaṃ<sup>6</sup> viya kuyyakapupphaṃ<sup>7</sup> ahosi. Ath’ assa sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ sabbatālāvacaṇesu<sup>8</sup> sakāni sakāni ca paṭibhānāni<sup>9</sup> dassayantesu brāhmaṇesu jaya-nandā-ti-ādi-vacanehi sūtamāghatandhakādisu<sup>10</sup> nānappakārehi maṅgalavacanathutighosehi<sup>11</sup> sambhavantesu<sup>12</sup> sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ<sup>13</sup> rathavaṇaṃ abhirūhi<sup>14</sup>. Tasmīṃ samaye „Rāhulamātā puttāṃ vijātā“ ti sutvā Suddhodanamahārājā „puttassa me tuṭṭhiṃ<sup>15</sup> nivedethā“<sup>16</sup> ti sāsanaṃ<sup>16</sup> paṇiṇi. Bodhisatto taṃ sutvā „Rāhulo jāto, bandhanaṃ jātanā“ ti āha. Rājā „kiṃ me putto avacā“<sup>17</sup> ti pucchitvā taṃ vacanaṃ sutvā „ito paṭṭhāya me nattu<sup>17</sup> Rāhulakumāro yeva nāmaṃ hotū“<sup>18</sup> ti. Bodhisatto pi kho rathavaṇaṃ āruya mahantena yasena atimanorameṇa<sup>18</sup> sirisobhaggena nagaraṃ pāvīsi. Tasmīṃ samaye Kisāgotamī nāma khattiyakāññā uparipāsādaratalagatā nagaraṃ padakkhiṇaṃ kurumānassa Bodhisattassa rūpasirīṃ disvā pītisomanassa jātā imaṃ udānaṃ udānesi:

271. „Nibbutā nūna sā mātā,  
nibbuto nūna so pitā,  
nibbutā nūna sā nārī<sup>19</sup>  
yassāyaṃ<sup>20</sup> idiso patīti.“

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -nikkhamāṇaṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> eso. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> aññāsi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> abbhuggaṇḍi.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> -sahassaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> kiṃjakkha-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> kuyyātha- corrected to kuyyāta-.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> -tālā-. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> paṭibhānādīni. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> suta- -disu, C<sup>v</sup> suta- -tandhakādisu  
corrected to -khandakādisu. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> maṅgala-. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> sambhāventesu. <sup>13</sup> C<sup>k</sup>  
-patimaṇḍita. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> abhirūhi. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> tuṭṭhi. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> sāsanaṃ. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup>  
nattā. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> atimanohareṇa. <sup>19</sup> so all three MSS. <sup>20</sup> C<sup>k</sup> yasmāyaṃ.

Bodhisatto tam sutvā cintesi: „ayam evam āha, evarūpaṃ attabhāvaṃ passantiyā mātuhadayaṃ nibbāyati pituhadayaṃ nibbāyati pajā-patihadayaṃ<sup>1</sup> nibbāyatīti<sup>2</sup>, kasmim nu kho nibbute hadayaṃ nibbutaṃ<sup>3</sup> nāma hotīti“. Ath' assa kilesesu virattamānasassa etad ahoṣi: „rāgaggimhi nibbute nibbutaṃ nāma hoti, dosaggimhi mohag-gimhi nibbute nibbutaṃ nāma hoti, mānādītthiādisu sabbakilesadarathesu nibbutesu nibbutaṃ<sup>4</sup> nāma hoti, ayam me sussavaṇaṃ<sup>5</sup> sāvesi, ahaṃ hi nibbānaṃ gavesanto carāmi, ajj' eva mayā gharāvāsaṃ chaḍḍetvā<sup>6</sup> nikkhama pabbajitvā nibbānaṃ gavesitum vaṭṭati<sup>7</sup>, ayam imissā ācariyabhāgo hotū“ 'ti kaṇṭhato onuñcitvā Kisāgotamiyā satasa-hassagghanakam<sup>8</sup> muttāhāraṃ pesesi. Sā „Siddhatthakumāro mayi paṭibaddhacitto hutvā paṇṇākāraṃ pesesīti“ somanassajātā ahoṣi. Bodhisatto pi mahautena sirisobhaggena attano pāsādaṃ abhirūhitvā<sup>9</sup> sirisayane nipajji. Tāvad eva naṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitā naccagītādisu<sup>10</sup> susikkhitā devakaṇṇā<sup>11</sup> viya rūpappattā itthiyo nānā-turiyāni gahetvā samparivārayitvā abhiraṃpentiyo naccagītavādītāni payojayimsu. Bodhisatto kilesesu virattacittatāya naccādisu<sup>12</sup> anabhirato muhuttaṃ niddaṃ okkami. Tāpi itthiyo „yass' atthāya mayā naccādiṇi payojayema so niddaṃ upagato, idāni kimatthaṃ kilamamā“ 'ti gahitagahitāni turiyāni ajjhottharivā nipajjimsu. Gandhatelapadīpā jhāyanti. Bodhisatto pabujjhivā sayanapitṭhe pallaṃkena nisinno addasa tā itthiyo turiyabhaṇḍāni avattharivā niddāyantiyo ekaccā paggharitakhelā<sup>13</sup> lālākilinnagattā ekaccā dante khādantiyo ekaccā kākacchantiyo ekaccā vippalapantiyo<sup>14</sup> ekaccā vivaṭamukhā ekaccā apagatavattā<sup>15</sup> pākāṭabhībhacchasambādhatṭhānā<sup>16</sup>. So tāsāṃ taṃ vippakāraṃ disvā bhīyosomattāya<sup>17</sup> kāmesu viratto ahoṣi. Tassa alaṃkatapaṭiyattaṃ sakkabhavanasadisaṃ pi taṃ mahātalaṃ vippavid-dhanānākunapabharitaṃ<sup>18</sup> āmakasusānaṃ viya upatṭhāsi, tayo bhavā ādittagehasadisā viya khāyimsu, „upaddutaṃ vata bho upassaṭṭhaṃ vata bho“ 'ti udānaṃ pavatti, ativiya pabbajjāya cittaṃ nami. So „ajj' eva mayā mahābhinnikkhamaṇaṃ<sup>19</sup> nikkhamitum vaṭṭatīti“ sayanā vuṭṭhāya dvārasamīpaṃ gantvā „ko etthā“ 'ti āha.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pajāpati-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> nibbāyati. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nibbutā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nibbutan.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sussavaṇaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> chaḍḍihetvā. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> vaddhati. <sup>8</sup> all three MSS.  
 -gghanakam. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhirūhitvā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -tādisu. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -kaṇṇā, <sup>12</sup> so all  
 three MSS. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -kheḷā, C<sup>v</sup> -kheḷā corrected to -kheḷa. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> vippalapantiyo.  
<sup>15</sup> C<sup>v</sup> apagatavattā. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> -sambandha-. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhīyyo-. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> vippaṭi-  
 viddhanānākunapa-. <sup>19</sup> C<sup>v</sup> mahābhinnikkhamaṇaṃ.



Ummāre sīsam katvā nipanno Channo „ahaṃ ayyaputta Channo“ ti āha. „Ahaṃ ajja mahābhinnikkhamaṇaṃ<sup>1</sup> nikkhamitukāmo, ekaṃ me assaṃ kappēhiti“. So „sādhu devā“<sup>2</sup> ti assabhaṇḍakaṃ gaheṭvā assa-sālam gantvā gandhatelapadīpesu jalantesu sumanapattāvitānassa<sup>3</sup> heṭṭhā ramaṇiye bhūmibhāge t̥hitam Kanthakaṃ assarājānaṃ disvā „ajja mayā imam eva kappetum vaṭṭatiti“<sup>4</sup> Kanthakaṃ kappesi. So kappiyamāno va aññasi<sup>5</sup>: „ayam kappanā atigālhā, aññesu divasesu uyyānakilādīgamaṇe kappanā viya na hoti, mayham ayyaputto<sup>6</sup> ajja mahābhinnikkhamaṇaṃ<sup>7</sup> nikkhamitukāmo bhavissatiti“, tato tuṭṭhamānaso mahāhasitam hasi<sup>8</sup>. So saddo sakalanagaraṃ pattharivā gaccheyya. Devatā pana tam saddam nirunhitvā<sup>9</sup> na kassaci sotum adamsu. Bodhisatto pi kho Channaṃ pesetvā va „puttam tāva passissāmīti“ cintetvā nisinnapallāmkato vuṭṭhāya Rāhulamātāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā gabbhadvāraṃ vivari. Tasmim khāṇe antogabbhe gandhatelapadīpo jhāyati. Rāhulamātā sumanamallikādīnaṃ pupphānaṃ ammaṇamattena abhippakiṇṇasayane puttassa matthake hattham t̥hapetvā niddāyati. Bodhisatto ummāre pādāni<sup>10</sup> t̥hapetvā t̥hitako va oloketvā „sac<sup>11</sup> āham deviyā hattham apanetvā mama puttam gaṇhissāmi devī pabujjissatiti“<sup>12</sup>, evam me gamanantarāyo bhavissatiti, Buddho hutvā va āgantvā passissāmīti“ pāsādatalato otari. Yam pana Jātakat̥hakathāya „tadā sattāhajāto Rāhulakumāro hotīti“ vuttam tam sesat̥hakathāsu<sup>13</sup> n<sup>14</sup> atthi. Tasmā idam eva gaheṭṭabbaṃ. Evam Bodhisatto pāsādatalā otarivā assasamīpani gantvā evam āha: „tāta Kanthaka, tvam ajja ekarattim maṃ<sup>15</sup> tārāya<sup>16</sup>, ahaṃ tam nissāya Buddho hutvā sadevakaṃ lokaṃ tāressāmīti“, tato ullamghitvā Kanthakassa piṭṭhim abhirūhi<sup>17</sup>. Kanthako givato<sup>18</sup> paṭṭhāya āyāmena aṭṭhārasaṭṭhāro hoti tadanucchavikena ubbedhena samannāgato thāmajavasampanno sabbaseto dhotasamkhasadīso. So sace haseyya<sup>19</sup> vā pādāsaddam kareyya vā<sup>20</sup> saddo sakalanagaraṃ avatthareyya, tasmā devatā attano ānubhāvena tassa yathā na koci suṇāti evam hasitam-saddam sannirumbhitvā<sup>21</sup> akkamaṇaakkamaṇapadavāre<sup>22</sup> hatthatalāni upanāmesum. Bodhisatto assavarassa piṭṭhivaramajjhagato<sup>23</sup> Channaṃ

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> mahābhinnikkhamaṇaṃ. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> -paddha-. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> vaddhatīti. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññasi.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> mahābhinnikkhamaṇaṃ. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> mahāhesitam hasi, C<sup>s</sup> mahāhasitam hasiṃto corrected to -hamē. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nirumbhitvā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> pādāni. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> pabujjissāti.  
<sup>10</sup> C<sup>k</sup> sesakat̥hakathāsu. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> maṃ. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> tārāya, C<sup>v</sup> tārāya corrected to tārāya. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhirūhi. <sup>14</sup> so all three MSS. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> hasseyya, C<sup>v</sup> heseyya.  
<sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> omit vā. <sup>17</sup> so all three MSS. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> akkamaṇaakkamaṇa-, C<sup>s</sup> akkamaṇaakkamaṇa-. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> piṭṭhidvāramajjhagato, C<sup>v</sup> piṭṭhimajjhagato.

assassa vāladhiṃ gāhāpetvā aḍḍharattasamaye mahādvārasamīpaṃ patto. Tada pana rājā „evam Bodhisatto yāya kāyaci velāya nagaradvāraṃ vivaritvā nikkhamitum na sakkhissatī“ dvisu dvārakavāṭesu ekekam<sup>1</sup> purisasahassena vivaritabbam kārāpesi. Bodhisatto thāmbalasanghamo hatthigaṇanāya koṭisahasahatthinaṃ balam dhāreti purisagaṇanāya dasapurisakoṭisahasassa<sup>2</sup>. So cintesi: „sace dvāraṃ na avāpurīyati ajja Kanthakassa piṭṭhe nisinno va vāladhiṃ gahetvā thitena Channena saddhiṃ yeva Kanthakam ūrūhi<sup>3</sup> nippīletvā<sup>4</sup> atthārasahatthubbedham pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmiti“. Channo cintesi: „sace dvāraṃ na vivarīyati aham ayyaputtam khandhe nisidāpetvā Kanthakam dakkhiṇahatthena kucchīyam parikkhipanto upakacchantare katvā pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmiti“. Kanthako pi cintesi: „sace dvāraṃ na vivarīyati aham attano sāmikam piṭṭhiyam yathānisinnam eva Channena vāladhiṃ gahetvā thitena saddhiṃ yeva ukkhipitvā pākāraṃ uppatitvā atikkamissāmiti“. Sace dvāraṃ na avāpurīyittha yathācintitam eva tisu janesu aññataro<sup>5</sup> sampādeyya. Dvāre adhivatthā devatā pana dvāraṃ vivari. Tasmim yeva khaṇe Māro „Bodhisattam nivattessāmiti“ āgantvā ākāse thito āha: „mārisa mā nikkhami, ito te sattame divase cakkaratanaṃ pātubhāvissati, dvisahasaparittadipaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ rajjam kressasi, nivatta mārisā“<sup>6</sup> ti āha. „Ko si tvaṃ“ ti. „Aham Vasavattīti“, „Māra jānāmi aham mayham cakkaratana-pātubhāvaṃ, anatthiko ham rajjena, dasasahasalokadhātum<sup>7</sup> unnādetvā Buddho bhavissāmiti“ āha. Māro „ito dāni te paṭṭhāya kāmavitakkam vā vyāpādatikkam vā vihiṃsāvitakkam vā cintitakāle jānissāmiti“ otārāpekho chāyā viya anapagacchanto<sup>8</sup> anubandhi. Bodhisatto pi hatthagataṃ cakkavattirajjam khelapiṇḍam<sup>9</sup> viya anapekko chaḍḍetvā<sup>9</sup> mahantena sakkārena nugarā nikkhamitvā āsāhipuṇṇamāya<sup>10</sup> uttarāsāhanakkhatte<sup>11</sup> vattamāne nikkhamitvā ca puna nagaram apaloketukāmo jāto, evaṃ ca pan<sup>12</sup> assa citte uppannamatte yeva „Mahāpurisa na tayā nivattitvā olokanakammaṃ katan“ ti vadamānā viya mahāpaṭhavi<sup>12</sup> kulālacakkam viya chijjitvā parivatti. Bodhisatto nagarābhimukho thātvā nagaram oloketvā tasmim puthavippadese<sup>13</sup> Kanthakanivattanacetiyaṭṭhānaṃ dassetvā gantabbamaggābhimukham<sup>14</sup> Kanthakam

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> ekeka. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> dasapurisakoṭisahasānaṃ, C<sup>o</sup> koṭisahasassa leaving out dasapurisa. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> ūrūhi. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> nippīletvā. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> aññataro. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> dasasahassī-. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> anupagacchanto. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> khela-. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> chaḍḍetvā. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> āsāhi-, C<sup>v</sup> asāhi-. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> uttarāsāhanakkhattena, C<sup>v</sup> uttarāsāhanakkhatte. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> mahāpaṭhavi. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> pathavi-. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> gantabbam maggābhimukham, C<sup>v</sup> gantabbamaggābhimukho.

katvā pāyāsi mahantena sakkārena ulārena sirisobhaggena. Tadā kir' assa devatā purato satthim ukkāśahassāni dhārayimsu pacchato satthim dakkhiṇapassato satthim vāmapassato satthim. Aparā devatā cakkavālāmukhavatṭiyam<sup>1</sup> aparimāṇā ukkā dhārayimsu, aparā devatā ca nāgasupaṇṇādayo<sup>2</sup> ca dibbehi gandhehi mālehi cuṇṇehi dhūpehi pūjayamānā gacchanti, pāricchattakapupphehi c' eva ghanameghavutthikāle dhārāhi viya nabham nirantaram ahoṣi. Dibbāni saṅgītāni<sup>3</sup> pavattanti, samantato atthaturiyāni satthituriyānīti atthasatthituriyasatasahassāni pavajjayimsu, samuddakucchiyam meghatthanitakālo viya Yugandharakucchiyam sāgaranigghosakālo viya vattati. Iminā sirisobhaggena gacchanto Bodhisatto ekaratten' eva tīni<sup>4</sup> rajjāni atikkamma timsayojanamattake Anomānāmanaditiram pāpuṇi. „Kin pana asso tatoparam gantum na sakkotīti“. Nona sakkoti, so hi ekakavālagabbham<sup>5</sup> nābhiyā<sup>6</sup> thitacakkassa nemivatthim maddanto viya antantena<sup>7</sup> caritvā pure pātarāsam eva āgantvā attano sampāditaṃ bhantaṃ bhūñjitum samattho. Tadā pana devatānāgasupaṇṇādīhi ākāse thatvā ossatthēhi gandhamālādīhi yāva ūrupadesā sañchannaṃ sariraṃ ākaḍḍhitvā gandhamālajātaṃ<sup>8</sup> chindantassa atipapañco ahoṣi, tasmā timsayojanamattam eva agamāsi. Atha Bodhisatto naditire thatvā Channaṃ pucchi: „kin nāma ayaṃ<sup>9</sup> nadīti“. „Anomā nāma devā“<sup>10</sup> ti. „Amhākam pi pabbajjā anomā nāma bhavissatīti“ pañhiyā ghattento assassa saññam<sup>10</sup> adāsi. Asso uppatitvā atthausabhavitthārāya nadiyā pārimatire atthāsi. Bodhisatto assapitthito oruyha rajatapattasadiṣe<sup>11</sup> vālūkāpuline<sup>12</sup> thatvā Channaṃ āmantesi: „samma Channa, tvaṃ mayhaṃ ābharāṇāni c' eva Kanthakaṃ ca ādāya gaccha, ahaṃ pabbajjissāmīti“. „Ahaṃ pi deva pabbajjissāmīti“. Bodhisatto „na labbhā tayā pabbajitum, gaccha tvaṃ“ ti tikkhattum paṭibāhitvā ābharāṇāni c' eva Kanthakaṃ ca paṭicchāpetvā<sup>13</sup> cintesi: „ime mayhaṃ kesā samaṇasārūppā na hontīti, añño Bodhisattassa kese chinditum yuttarūpo n' atthi, tato sayam eva khaggena chindissāmīti“ dakkhiṇahatthena asim gaṇhitvā vāmahatthena moliyā saddhim cūlam<sup>14</sup> gahetvā chindi. Kesā dvaṅgulamattā<sup>15</sup> hutvā dakkhiṇato āvattamānā sisam alliyimsu, tesam yāvajjivam tad eva pamāṇam ahoṣi, massuṃ ca<sup>16</sup> tadanurūpam ahoṣi. Puna kesamassuohāranakiccaṃ nāma nāhoṣi<sup>17</sup>.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -vaḍḍhiyam. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> nāgā-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> saṅgītāni. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> tīni. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> cakkavāla-.  
<sup>6</sup> C<sup>o</sup> nābhi. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> antantena. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> gandhamāla-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> ayan. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> saññam.  
<sup>11</sup> C<sup>o</sup> rajapaddha-. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -puline. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> paṭicchādetvā. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cūlam.  
<sup>15</sup> C<sup>o</sup> dvaṅgula-. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> massuṃ ca, C<sup>v</sup> massu ca. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> na hoṣi, C<sup>v</sup> na hoṣi  
corrected to nāhoṣi.

Bodhisatto saha molinā cūlam<sup>1</sup> gahetvā „sac' āham Buddho bhavissāmi  
ākāse tiṭṭhatu, no ce bhūmiyaṃ patatū“<sup>2</sup> 'ti antalikkhe khipi, tam<sup>3</sup>  
cūlāmaṇiveṭhanam<sup>4</sup> yojanappamānam ṭhānam gantvā ākāse aṭṭhāsi.  
Sakko devarājā dibbacakkhunā oloketvā yojaniyaratanaṇṇaṅgatakena<sup>5</sup>  
sampaṭicchitvā Tāvātimsabhavane Cūlāmaṇicetiyan nāma patitṭhāpesi<sup>6</sup>:

272. „Chetvāna molim varagandhavāsitaṃ  
vehāsayam ukkhipi aggapuggalo,  
sahassanetto siraṣā paṭiggahi<sup>6</sup>  
suvannaṇṇaṅgatarena Vāsavo“ ti.

Puna Bodhisatto cintesi: „imāni kāsikavatthāni mayhaṃ na sama-  
ṇasārūppānīti“. Ath' assa Kassapabuddhakāle purāṇasahāyako<sup>7</sup>  
Ghaṭṭikāro<sup>8</sup> Mahābrahmā ekam Buddhantaram jaram appattena mitta-  
bhāvena cintesi: „ajja me sahāyako mahābhinnikkhamaṇam<sup>9</sup> nikkhanto,  
samaṇaparikkhāram assa gahetvā gacchissāmīti“.

273. „Ticivaraṇ ca patto ca  
vāsi sūciṇ ca bandhanaṃ  
parissāvanaṇa, aṭṭh' ete  
yuttayogassa bhikkhuno“ ti

ime aṭṭha samaṇaparikkhāre āharitvā adāsi. Bodhisatto arahaddhajam  
nivāsetvā uttamapabbajjāvesam gaṇhitvā „Channa mama vacanaṇa  
mātāpitunnaṃ ārogyaṃ vadehīti“ uyyojesi. Channo Bodhisattam  
vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Kanthako pana Channena  
saddhiṃ mantayamānassa Bodhisattassa vacanaṃ suṇanto ṭhatvā  
„n' aṭṭh' idāni mayhaṃ puna sāmīno dassanaṃ“ ti cakkhupathaṃ  
vijahanto sokaṃ<sup>10</sup> adhivāsetuṃ asakkonto hadayena phaliteṇa kālaṃ  
katvā Tāvātimsabhavane Kanthako nāma devaputto hutvā nibbatti.  
Channassa paṭhamam eko va soko ahoṣi, Kanthakassa pana kāla-  
kiriya<sup>11</sup> dutiyena sokena pīlito<sup>12</sup> rodanto paridevanto nagaraṃ  
agamāsi. Bodhisatto pi pabbajitvā — tasmim yeva padese Anūpiyaṃ<sup>13</sup>  
nāma ambavanaṃ atthi, tattha sattāhaṃ pabbajjāsukhena vītināmetvā —

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> cūlani. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> nam. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cūlā-. <sup>4</sup> so all three MSS. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> patitṭhāpesi.  
<sup>6</sup> C<sup>v</sup> paṭiggahi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -sahāyo. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> ghaṭṭikāro, C<sup>v</sup> ghaṭṭikāra. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> -nikkhama-  
ṇam. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sokaṃ. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> kālakiriya. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pīlito. <sup>13</sup> all three MSS.  
anūpiyaṃ.

ekadivaseṇ' eva timsayojanamaggaṃ padaṣā gantvā Rājagaham<sup>1</sup> pāvisi, pavisitvā sapadānaṃ piṇḍāya cari. Sakalanagaraṃ Bodhisattassa rūpadassanena Dhanapālakena pavitṭha-Rājagaham viya Asurindena pavitṭha-Devanagaraṃ viya ca saṃkhobhaṃ agamāsi. Rājapurisā gantvā „deva, evarūpo nāma satto nagare piṇḍāya carati, 'devo vā manusso vā nāgo vā supaṇṇo vā ko nām' eso'<sup>2</sup> ti na jānāmā“ 'ti ārocesuṃ. Rājā pāsādātale thatvā Mahāpurisaṃ disvā acchariyabbhuto jāto purise āṇapeṣi: „gacchatha bhāṇe vīmaṃsatha, sace amanusso bhavissati nagarā nikkhamitvā antaradhāyissati, sace devatā bhavissati ākāseṇa gacchissati, sace nāgo bhavissati paṭhaviyaṃ nimujjitvā gamissati, sace manusso bhavissati yathāladhhaṃ bhikkhaṃ pari-bhuñjissatīti“<sup>3</sup>. Mahāpuriso pi kho missakabhaddhāṃ saṃharitvā „alam me'<sup>4</sup> ettakam yāpanāyā“ 'ti nātva pavitṭhadvāreṇ' eva nagarā nikkhamitvā Paṇḍavapabbatachāyāya puratthābhīmukho nisiditvā āhāraṃ paribhuñjitum āradhho. Ath' assa antāni parivattitvā mukhena nikkhamanākārapattāni ahesuṃ. Tato tena attabhāvena evarūpassa āhārassa cakkhunāpi aditṭhapubbatāya tena paṭikkūlāhāreṇa aṭṭiyamāno<sup>5</sup> evaṃ attanā vā attānaṃ ovadi: „Siddhattha tvaṃ sulabhaanna-pānakule tivassikagandhasālibhojanaṃ nānaggarasehi bhuñjanatṭhāne nibbattitvāpi ekaṃ paṃsukūlikam'<sup>6</sup> disvā 'kadā nu kho aham pi evarūpo hutvā piṇḍāya caritvā bhuñjissāmi, bhavissati'<sup>7</sup> nu kho me so kālo' ti cintetvā nikkhanto, idāni kiṃ nām' etaṃ karosīti“<sup>8</sup>. Evaṃ attanā vā attānaṃ ovaditvā nibbikāro hutvā āhāraṃ paribhuñji. Rājapurisā taṃ pavattim disvā gantvā raṇṇo ārocesuṃ. Rājā dūtavacanaṃ sutvā vegena nagarā nikkhamitvā Bodhisattassa santikam gantvā iriyāpathasmiṃ yeva pasiditvā Bodhisattassa sabbam issariyaṃ niyyādesi. Bodhisatto „mayhaṃ mahārāja vatthukāmehi vā kilesakāmehi vā attho n' atthi, ahaṃ paramābhisambodhiṃ patthayanto nikkhanto“ ti. Rājā anekappakāraṃ yācanto pi tassa cittaṃ alabhitvā „addhā tvaṃ Buddho bhavissasi, Buddhabhūtena pana te paṭhamaṃ mama vijitam āgantabban“ ti. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana „pabbajjam kittayissāmi yathā pabbaji cakkhumā“ ti imam Pabbajjāsuttam saddhim Aṭṭhakathāya<sup>9</sup> oloketvā veditabbo. Bodhisatto pi raṇṇo paṭiññam<sup>10</sup> datvā anupubbena cārikam caramāno Ājāraṃ ca Kālāmaṃ Uddakaṃ ca Rāmaputtam upasaṃkamitvā samāpattiyo nibbattetvā „nāyaṃ maggo bodhiyā“ ti taṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> rājagaham. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> konāmoso. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> ce. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> addhiyamāno. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> paṃsukūlikam. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> bhavissasīti, C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> bhavissasi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> aṭṭhakathāyaṃ, C<sup>o</sup> aṭṭhakathāyaṃ corrected to -kathāya. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> raṇṇo paṭiññam.

pi samāpattibhāvanam analamkaritvā sadevakassa lokassa attano thā-maviriyasandassanatham mahāpadhānam padahitukāmo Uruvelam gantvā „ramaniyo<sup>1</sup> vatāyam bhūmibhāgo“ ti tath' eva vāsam upagantvā mahāpadhānam padahi. Te pi Koṇḍañña-pamukhā pañca pabbajitā gāmanigamarājadhānisu<sup>2</sup> bhikkhāya carantā tattha Bodhisattam sampā-puniṃsu. Atha nam chabbassāni mahāpadhānam padahantam „idāni Buddho bhavissati idāni Buddho bhavissatī“ pariveṇasammajjanādikāya<sup>3</sup> vattapaṭivattāya upaṭṭhahamānā santikāvacarā c' assa<sup>4</sup> ahesum. Bo-dhisatto pi kho „koṭippattam<sup>5</sup> dukkarakārikam karissāmiti“ ekatilataṇḍulādīhi pi vītināmesi, sabbaso pi āhārūpacchedam akāsi, devatāpi lomakūpehi ojam upasamharamānā paṭikkhipi<sup>6</sup>. Ath' assa tāya nirāharatāya paramakasimānappattakāyassa<sup>7</sup> suvaṇṇavanno kāyo kālavaṇṇo<sup>8</sup> ahoṣi, dvattimsa Mahāpurisalakkhaṇāni<sup>9</sup> paṭicchannāni ahesum. App-ekadā appānakam<sup>10</sup> jhānam jhāyanto mahāvedanāhi abhitunno visaññibhūto<sup>11</sup> caṃkamanakoṭiyam patati<sup>12</sup>. Atha nam ekaccā devatā „kālakato samaṇo Gotamo“ ti vadanti, ekaccā „vihāro v' eso arahatan“ ti āhamsu. Tattha yāsam „kālakato“ ti ahoṣi tā gantvā Suddhodanamahārājassa ārocesum: „tumhākam putto kālakato“ ti. „Mama putto Buddho hutvā kālakato ahutvā<sup>13</sup>“ ti. „Buddho bhavitum nāsakkhi, padhānabhūmiyam yeva patitvā kālakato“ ti. Idam sutvā rājā „nāham saddahāmi, mama puttassa bodhiṃ appatvā kālakiriya nāma n' atthiti“ paṭikkhipati<sup>14</sup>. „Kasmā pana rājā na saddahatī“, Kāladevalatāpasassa vandāpanadivase jamburukkhamule ca paṭihāriyanam ditṭhattā. Puna Bodhisatte<sup>15</sup> saññam<sup>16</sup> paṭilabbitvā uṭṭhite tā devatā āgantvā „ārogo<sup>17</sup> te mahārāja putto“ ti ārocenti. Rājā „jānam' aham puttassa amaranabhāvan“ ti vadeti. Mahāsattassa chabbassāni dukkarakāriyam karontassa ākāse ganṭhikaraṇakālo viya ahoṣi. So „ayam dukkarakārikā nāma bodhāya maggo na hotīti<sup>18</sup>“ olārikam<sup>19</sup> āhāram āhāretum gāmanigamesu piṇḍāya caritvā āhāram āhari. Ath' assa dvattimsa Mahāpurisalakkhaṇāni pākatikāni ahesum, kāyo suvaṇṇavanno ahoṣi. Pañcavaggiyā bhikkhū „ayam chabbassāni dukkarakārikam karonto pi sabbaññutam paṭivijjhितum nāsakkhi, idāni

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> ramanīyo. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -dhānisu. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> parivena. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cassā. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> koṭippattam. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> parikkhipi. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> -kismāna-, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -kaśimā-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> kālavaṇṇo. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> -lakkhaṇāni. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> appānakam. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> visaññi-. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> omits this word, C<sup>k</sup> patti. <sup>13</sup> so all three MSS.; add vā? <sup>14</sup> C<sup>k</sup> paṭikkhipiti. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bodhisatto. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> saññam. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> ārogyo, C<sup>v</sup> arogo. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> hoti. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> olārikam, C<sup>v</sup> olārikam corrected to olārikam.

gāmādisu<sup>1</sup> piṇḍāya caritvā olārikam<sup>2</sup> āhāram āhariyamāno kim sakkhissati, bāhuliko esa padhānavibbhanto, sīsam nahāyitukāmassa<sup>3</sup> ussāvabindutakkaṇaṃ viya amhākaṃ etassa santikā visesatakkāṇaṃ<sup>4</sup>, kim no iminā<sup>5</sup> ti Mahāpurisaṃ pahāya attano attano pattacīvaraṃ gahe tvā aṭṭhārasayojanamaggam gantvā<sup>6</sup> Isipatanaṃ pavisiṃsu. Tena kho pana samayena Uruvelāyaṃ Senānigame<sup>6</sup> Senānikuṭimbikassa gehe nibbattā Sujātā<sup>7</sup> nāma dārikā vayappattā ekasmiṃ nigrodharukkhe patthanaṃ akāsi: „sace samajātikam kulagharāṃ gantvā paṭhamagabbhe puttāṃ labhissāmi anusamvaccharāṃ te satasahassapariccāgena balikammaṃ karissāmi<sup>8</sup>“. Tassā sā patthanaṃ samijjhi. Sā Mahāsattassa dukkarakārikaṃ karontassa chaṭṭhe vasse paripuṇṇe<sup>9</sup> Visākhapūṇṇamāya balikammaṃ<sup>9</sup> kātukamā hutvā puretaraṃ dhenusahassaṃ Latthimadhubavane carāpetvā tāsāṃ khīraṃ pañca dhenusatāni pāyevā tāsāṃ khīraṃ aḍḍhatiyānīti evaṃ yāva soḷasannaṃ dhenūnaṃ khīraṃ aṭṭha dhenuyo pivanti tāva khīrassa bahalataṃ ca madhurataṃ ca ojavantataṃ<sup>10</sup> ca patthayamānā khīraparivattanaṃ nāma akāsi. Sā Visākhapūṇṇamadivase pāto va „balikammaṃ karissāmi<sup>8</sup>“ rattiyā paccūsasamayaṃ paccuṭṭhāya tā aṭṭha dhenuyo duhāpesi. Vacchakā dhenūnaṃ thanamūlaṃ nāgamāṃsu. Thanamūle pana navabhājanesu<sup>11</sup> upanītamattesu attano dhammatāya khīradhārā pavattiṃsu. Taṃ acchariyaṃ disvā Sujātā sahatthen<sup>12</sup> eva khīraṃ gahe tvā navabhājane pakkhipitvā sahatthen<sup>12</sup> eva aggim katvā pacitum ārabhi<sup>12</sup>. Tasmim pāyāse paccamāne mahantamahantā bubbulā uṭṭhahitvā<sup>13</sup> dakkhiṇāvattā hutvā sañcaranti, ekaphusitam pi bahi na patati<sup>14</sup>, uddhanato appamattako pi dhūmo na uṭṭhahati. Tasmim samaye cattāro lokapālā āgantvā uddhane ārakkhaṃ gaṇhiṃsu. Mahābrahmā chattaṃ dhāresi. Sakko alātāni<sup>15</sup> samānento aggim jālesi. Devatā dvisahassadīparivāresu catusu mahādīpesu devānaṃ<sup>16</sup> ca manussānaṃ ca upakappanaojaṃ attano devānubhāvena daṇḍakabaddhaṃ madhupaṭalaṃ pīletvā<sup>17</sup> madhuni gaṇhamānā viya saṃharitvā tattha pakkhipiṃsu. Aññesu<sup>18</sup> hi<sup>19</sup> kālesu devatā kabaḷe kabaḷe ojaṃ pakkhipanti, sambodhidivase ca pana parinibbānadivase ca ukkhaliyaṃ yeva pakkhipanti. Sujātā ekadivaseṃ

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> gāmanigamādisu. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> olārikam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> nabbāyitukāmassa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -takkaṇaṃ. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> gantvā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> -nigamo, C<sup>v</sup> -nigamā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> Sujā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> paripuṇṇa. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> parikammaṃ. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> ovachantaṃ, C<sup>v</sup> ojavantaṃ, C<sup>v</sup> ojavantataṃ corrected to ojavantataṃ. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -bhājane. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> ārabhi. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> vuṭṭhahitvā. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> patti, C<sup>v</sup> patti. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> alātāni. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> devātānaṃ. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> pīletvā, C<sup>v</sup> pīletvā. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> aññesu. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> omits hi.

eva tattha attano pākātāni anekāni acchariyāni disvā Puṇṇadāsīm āmantesi: „amma Puṇṇe aḷḷa amhākaṃ devatā ativiya pasannā, mayā ettake kāle evarūpaṃ acchariyāni nāma na diṭṭhapubbaṃ<sup>1</sup>, vegena gantvā devatṭhānaṃ paṭijaggāhīti“. Sā „sādhu ayye“ ti tassā vacanaṃ sampaṭicchitvā turitaturitā rukkhamūlaṃ āgamaṃsi. Bodhisatto pi kho tasmīn rattibhāge pañca mahāsupine disvā parigaṇḥanto „nissam-sayenāhaṃ Buddho aḷḷa bhavissāmīti“ katasannitṭhāno tassā rattiyā accayena katasarīrapaṭijaggano bhikkhācārakālaṃ āgamayamāno pāto va āgantvā tasmīn rukkhamūle nisīdi attano pabhāya sakalarukkhaṃ<sup>2</sup> obhāsayanāno. Atha kho sā Puṇṇā āgantvā addasa Bodhisattaṃ rukkhamūle pācīnalokadhātum olokayamānaṃ nisinnaṃ, sarīrato c' assa nikkhantāhi pabhāhi sakalarukkhaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ disvā tassā etad ahoṣi: „aḷḷa amhākaṃ devatā rukkhatō oruyha sahatthen' eva balikammaṃ paṭicchitum nisinnā. maññe<sup>3</sup>“ ti ubbegapattā hutvā vegena gantvā Sujātāya etam atthaṃ ārocesi<sup>4</sup>. Sujātā tassā vacanaṃ sutvā tuṭṭhamānasā hutvā „aḷḷa dāni paṭṭhāya mama jeṭṭhadhituṭṭhāne tiṭṭhāhīti“ dhītu anucchavikaṃ sabbālaṃkāraṃ adāsi. Yasmā pana Buddhabhāvaṃ pāpūnanadivase satasahassagghanikaṃ<sup>5</sup> suvaṇṇapātim laddhum vaṭṭati<sup>6</sup> tasmā sā „suvaṇṇapātiyaṃ pāyasaṃ pakkhipissāmīti“ cittaṃ uppādetvā satasahassagghanikaṃ<sup>7</sup> suvaṇṇapātim nīharāpetvā tattha pāyasaṃ pakkhipitukāma pakkabhājanaṃ āvajjesi. Sabbo pāyāso padumapattā udakaṃ viya vinivaṭṭitvā<sup>8</sup> pātiyaṃ patitṭhāsi, ekapātipūramatto va ahoṣi. Sā taṃ pātim aṇṇāya suvaṇṇapātiyā paṭikujjetvā<sup>9</sup> vasaṇena vethetvā sabbālaṃkārehi attabhāvaṃ alaṃkaritvā taṃ pātim attano sīse ṭhapetvā mahantena ānubhāvena nigrodhamūlaṃ gantvā Bodhisattaṃ oloketvā balavasomanassajātā rukkhadavatā ti saṇṇāya<sup>10</sup> diṭṭhatṭhānato paṭṭhāya onatonatā<sup>11</sup> gantvā sīsato thālaṃ otāretvā vivaritvā suvaṇṇabhiṃkāreṇa gandhapupphavāsitaṃ udakaṃ gaḥetvā Bodhisattaṃ upagantvā aṭṭhāsi. Ghaṭṭikāramahābrahmunā dinnamattikā-patto ettakaṃ addhānaṃ Bodhisattaṃ avijahitvā tasmīn khane adassanaṃ gato. Bodhisatto pattaṃ apassanto dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā udakaṃ sampaṭicchī. Sujātā sah' eva pātiyā pāyasaṃ Mahāpurisassa hatthe ṭhapesi. Mahāpuriso Sujātaṃ olokesi. Sā ākāraṃ sallakkhetvā „ayya mayā tumhākaṃ pariccattaṃ gaṇhitvā yathāruciṃ gaḥchathā“ ti vanditvā „yathā mayhaṃ manoratho

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> diṭṭhapubbā <sup>2</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> sakalaṃ rukkhaṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> maññe. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> ārocesi.

<sup>5</sup> C<sup>v</sup> -gghanikā. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> vaddhati. <sup>7</sup> so all three MSS. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> vinivaddhitvā.

<sup>9</sup> C<sup>k</sup> paṭikucchitvā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> saṇṇāya. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> onato, C<sup>v</sup> onatonatā.



nippanno<sup>1</sup> evaṃ tumbhākaṃ pi nippajjatū“<sup>2</sup> ‘ti vatvā satasahassag-  
ghanikāya<sup>3</sup> suvaṇṇapāṭiyā purāṇapaṇṇam<sup>4</sup> viya anapekkhā hutvā  
pakkāmi. Bodhisatto pi kho nisinnatṭhānā utṭhāya rukkhāṃ padak-  
khiṇaṃ<sup>5</sup> katvā pāṭiṃ ādāya Neraṇjarāya tīraṃ gantvā anekesaṃ<sup>6</sup>  
Bodhisattasahassānaṃ abhisambujjhanadivase otarivā — nahānatṭhānaṃ  
Suppatiṭṭhitatitthaṃ nāma atthi, tassa<sup>7</sup> tīre pāṭiṃ ṭhapetvā otarivā —  
nahātvā anekabuddhasatasahassānaṃ nivāsanaṃ arahaddhajaṃ nivāsetvā  
puratṭhābhimukho nisiditvā ekaṭṭhitālapakkappamāṇe<sup>8</sup> ekūnapaṇ-  
ṇāsa<sup>9</sup> piṇḍe katvā sabbāṃ appodakāṃ madhupāyāsāṃ paribhuṅgi. So  
eva hi ‘ssa Buddhabhūtaṃ sattaṣattāhaṃ bodhimāṇḍe vasantassa  
ekūnapaṇṇāsa<sup>9</sup> divasāni āhāro ahoṣi, ettakāṃ kālaṃ n’ eva aṅṅo āhāro  
atthi na nahānaṃ na mukhadhoyanaṃ na sarīravaḷaṅjo<sup>10</sup>, jhānasukhena  
maggasukhena phalasukhen’ eva vitināmesi. Taṃ pana pāyāsāṃ  
bhūṅjitvā suvaṇṇapāṭiṃ gaheṭvā „sac’ āhaṃ ajja Buddho bhavitum  
sakkhissāmi ayaṃ pāṭi’ paṭisotaṃ gacchatu, no ce sakkhissāmi anu-  
sotaṃ gacchatū“ ‘ti vatvā pakkhipi. Sā sotaṃ chindamānā nadimajjhaṃ  
gantvā majjhamajjhatṭhānen’ eva javasampanno asso viya asīṭhattha-  
mattatṭhānaṃ paṭisotaṃ gantvā ekasmiṃ āvatte nimujjitvā Kālanāgarāja-  
bhavanaṃ gantvā tiṇṇaṃ Buddhānaṃ paribhogapāṭiyo kili kilīti<sup>11</sup>  
rāvaṃ kārayamānā paharivā tāsāṃ sabbahetṭhimā hutvā atṭhāsi.  
Kālo nāgarājā taṃ saddaṃ sutvā „hiyyo<sup>12</sup> eko Buddho nibbatti,  
puna ajja eko nibbatto“ ‘ti anekehi padasatehi<sup>13</sup> thutiyo vadamāno  
atṭhāsi. Tassa pana mahāpaṭhaviyā ekayojanatigāvutappamaṇaṃ  
nabhaṃ pūretvā ārohanakālo ajja vā hiyyo vā ti sadiso ahoṣi. Bo-  
dhisatto pi naditīraṃhi supupphitasālavane divāvihāraṃ katvā sāyaṇ-  
hasamaye pupphānaṃ vaṇṇato muṇcanakāle devatāhi alamkatena  
atṭhūsabhavitṭhārena<sup>14</sup> maggena siho va vijambhamāno bodhirukkhābhi-  
mukho pāyāsi. Nāgayakkhasupannādayo dibbehī gandhapupphādihi  
pūjayiṃsu, dibbasāṅgītāni<sup>15</sup> pavattayīṃsu, dasasahassilokadhātu<sup>16</sup>  
ekagandhā ekamālā ekasādhukārā ahoṣi. Tasmīṃ samaye Soṭṭhiyo  
nāma tīṇahārako<sup>17</sup> tiṇṇaṃ ādāya paṭipathe āgacchanto Mahāpurisassa  
ākāraṃ nātvā atṭha tiṇṇamutṭhiyo adāsi. Bodhisatto tiṇṇaṃ gaheṭvā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> nippanno. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> purāna-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> padakkhiṇaṃ.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> aneka. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> tassā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -ppamāno, C<sup>s</sup> -ppamāno. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> -panṇāsa, C<sup>s</sup> C<sup>v</sup>  
-paṇṇāsa. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> -paṇṇāsa. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -vaḷaṅjo. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> kilīti. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> bhīyyo,  
C<sup>v</sup> bhīyyo corrected to hiyyo. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> padasantehi. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> -vitṭhārena corrected  
to -vitṭhāreṇa. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> -saṅgītāni. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> -dhātum. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> tīṇakāreko, C<sup>s</sup> tīṇa-  
hāraṃko.

bodhimandaṃ āruya dakkhiṇadisābhāge uttarābhimukho atthāsi. Tasmim̐ khaṇe dakkhiṇacakkavālam<sup>1</sup> osiditvā heṭṭhā avīcisampattam̐ viya ahoṣi, uttaracakkavālam<sup>2</sup> ullaṅghitvā upari bhavaggappattam̐ viya ahoṣi. Bodhisatto „idam̐ sambodhim̐ pāpuṇaṇatthānam̐ na bhavissati, maññe<sup>3</sup>“ ti padakkhiṇam̐ karonto pacchimadisābhāgam̐ gantvā puratthābhimukho atthāsi. Tato pacchimacakkavālam<sup>4</sup> osiditvā heṭṭhā avīcisampattam̐ viya ahoṣi, puratthimacakkavālam<sup>4</sup> ullaṅghitvā bhavaggappattam̐ viya ahoṣi, thitaṭhitatthāne kir' assa nemivaṭṭapariyante akkante nābhiyā patitthitamahāsakaṭacakkam̐ viya mahāpathavī onatunnatā<sup>5</sup> ahoṣi. Bodhisatto „idam<sup>6</sup> pi<sup>7</sup> sambodhim<sup>8</sup> pāpuṇaṇatthānam̐ na bhavissati, maññe<sup>3</sup>“ ti padakkhiṇam̐ karonto uttaradisābhāgam̐ gantvā dakkhiṇābhimukho atthāsi. Tato uttaracakkavālam<sup>4</sup> osiditvā heṭṭhā avīcisampattam̐ viya ahoṣi, dakkhiṇacakkavālam<sup>4</sup> ullaṅghitvā bhavaggappattam̐ viya ahoṣi. Bodhisatto „idam pi sambodhipāpuṇaṇatthānam<sup>9</sup> na bhavissati, maññe<sup>3</sup>“ ti padakkhiṇam̐ karonto puratthimadisābhāgam̐ gantvā pacchimābhimukho atthāsi. Puratthimadisābhāge pana sabbabuddhānam̐ pallaṅkatthānam̐, tam̐ n' eva-cchambhati<sup>9</sup> na kampati. Mahāsatto „idam̐ sabbabuddhānam̐ avijahitaacalaṭṭhānam̐ kilesapañjaravidhamsanaṭṭhānam<sup>10</sup>“ ti nātvā tāni tiṇāni agge gaheṭvā cālesi. Tāvad eva cuddasaḥattho pallaṅko ahoṣi. Tāni pi kho tiṇāni tathārūpena saṅghānena saṅghahiṃsu yathārūpaṃ sukūṣalo pi cittakāro vā potthakāro vā ālikhitum pi samattho n' atthi. Bodhisatto bodhikhandham<sup>10</sup> piṭṭhito katvā puratthimābhimukho daḥamānaso hutvā „kāmam<sup>11</sup> tacco ca nahāru<sup>12</sup> ca atthi<sup>13</sup> ca avasussatu, upasussatu sarīre māmsalohitam̐, na tv-eva sammāsambodhim̐ appatvā imam̐ pallaṅkam̐ bhindissāmīti“ asanisatasannipātenāpi abhejjarūpaṃ<sup>15</sup> aparājitapallaṅkam̐ abhujitvā nisīdi. Tasmim̐ samaye Māro devaputto „Siddhatthakumāro mayham̐ vasam̐ atikkamitukāmo, na dāni 'ssa atikkamitum̐ dassāmīti“ Mārabalassa santikam̐ gantvā etam attham̐ ārocetvā Mārāghosanam̐ nāma ghoṣāpetvā Mārabalam̐ ādāya nikkhami. Sā Mārasenā Mārassa purato dvādasa yojanāni hoti, dakkhiṇato ca vāmato ca dvādasa yojanāni, pacchato yāva cakkavālapariyantam<sup>15</sup> katvā thitā, uddham̐ navayojanubbedhā, yassā unnadantiyā unnādasaddo

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -vālam̐. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> -vālam̐. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> maññe. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> -vālam̐. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> onatunnatā.  
<sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> idam̐. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> omit pi. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> sambodhi. <sup>9</sup> so all three MSS.  
<sup>10</sup> C<sup>o</sup> bodhikandham̐, C<sup>k</sup> bodhikhaṇḍam̐. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> kayam̐. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> nahāru. <sup>13</sup> C<sup>o</sup>  
C<sup>o</sup> atthi. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> abhejjarūpa, C<sup>o</sup> abhejjarūpa corrected to abhejjarūpaṃ.  
<sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> cakkavāla-

yojanasahassato paṭṭhāya paṭhavīudriyanasaddo<sup>1</sup> viya sūyati. Atha Māro devaputto diyaddhayaojanasatikam<sup>2</sup> Girimekhalam<sup>3</sup> nāma hatthim abhirūhitvā<sup>4</sup> bāhusahassam<sup>5</sup> māpetvā nānāvudhāni aggahesi. Avasesāya<sup>6</sup> pi Mārāparisāya dve janā ekasadisakam āvudham na gaṇhimsu, nānappakāravannā nānāppakāramukhā hutvā Mahāsattam ajjhottaramānā<sup>7</sup> āgamimsu<sup>8</sup>. Dasasahassacakkavāle<sup>9</sup> devatā pana Mahāsattassa thutiyo vadamānā aṭṭhamsu. Sakko devarājā Vijayuttarasamkham dhamamāno aṭṭhāsī, so kira samkho vīsamhatthasatiko hoti, sakim vātām gāhāpetvā dhamanto<sup>10</sup> cattāro māse saddam karitvā nissaddo hoti. Mahākālanāgarājā<sup>11</sup> atirekapadasatena vaṇṇam vadanto aṭṭhāsī. Mahābrahmā setacchattam dhārayamāno aṭṭhāsī. Mārābale<sup>12</sup> pana bodhimāṇam upasamkamante upasamkamante tesam eko pi t̥hātum nāsakki, sammukhasammukhatṭhānen<sup>13</sup> eva<sup>13</sup> palāyimsu. Kālo<sup>14</sup> nāgarājā paṭhaviyam nimujjivā pañcayojanasatikam Mañjērīkānāgabhavanam gantvā ubhoḥi hatthehi mukham pidahitvā nipanno. Sakko Vijayuttarasamkham piṭṭhiyam katvā cakkavālamukhavatṭhiyam<sup>15</sup> aṭṭhāsī. Mahābrahmā setacchattam cakkavālakotiya<sup>16</sup> t̥hapetvā Brahmālokam eva āgamāsī. Ekadevatāpi t̥hātum samattho nāhosī. Mahāpuriso ekako va nisīdi. Māro pi attano parisam āha: „tātā, Suddhodanaputtena Siddhatthena sadiso añño puriso nāma n’ atthi, mayam<sup>17</sup> sammukhā yuddham dātum na sakkhissāma, pacchābhāgena dassamā<sup>18</sup>’ti. Mahāpuriso pi tiṇi passāni oloketvā sabbadevatānam palātattā<sup>19</sup> suññā ti<sup>19</sup> addasa. Puna uttarapassena Mārābalaṃ ajjhottaramānam<sup>20</sup> disvā „ayam ettako jano mam ekakam sandhāya mahantam vāyāmam parakkamam karoti, imasmim t̥hāne mayham mātāpitā vā bhātā vā añño vā koci nātako n’ atthi, imā pana dasa pāramiyo va mayham dīgharattam puṭṭhāparijanasadisā, tasmā pāramiyo va phalakam katvā pāramisatthen<sup>21</sup> eva paharitvā ayam balakāyo mayā viddhamsetum vattatīti<sup>21</sup>“ dasa pāramiyo āvajjamāno nisīdi. Atha Māro devaputto „eten’ eva Siddhattham palāpessāmīti“ vātamaṇḍalam samuṭṭhāpesi. Tam khaṇam yeva puratthimādibhedā vātā samuṭṭhāhitvā<sup>22</sup> addhayaojanadvijojana-

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> -udriyana-, C<sup>k</sup> -udāyana-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -santikaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -lā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> abhirūhitvā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> bāhusahassa. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> asesāya. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> ajjhottaramānā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> āgamimsu. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> -cakkavāle. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> dhammāno. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> mahākāla-. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> mārābalaṃ. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> -thānena. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> kālo. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> cakkavāla-, C<sup>s</sup> -mukhavaddhiyam. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cakkavāla-. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> mayham. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> palātattā corrected to palāyittattā. <sup>19</sup> so all three MSS. instead of suññāni? <sup>20</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> ajjhottaramānam. <sup>21</sup> C<sup>s</sup> vaddhatīti. <sup>22</sup> C<sup>s</sup> samuṭṭhāhitvā, C<sup>v</sup> samuṭṭhānā hutvā.

tiyojanappamāṇāni pabbatakūṭāni padāletvā vanagaccharukkādāni unamū-  
 tvā samantā gāmanigame cunnavicunnam<sup>1</sup> kātum samatthāpi Mahā-  
 purisassa puññatejena vihatānubhāvā Bodhisattaṃ patvā cīvarakaṇṇa-  
 mattam pi cāletum nāsakkhimsu. Tato „udakena naṃ ajjhottharivā  
 māressāmīti“ mahāvassam samutthāpesi, taṣṣānubhāvena uparūpaṇi  
 satapaṭalasahasapaṭalādibbedā valāhaka utthahitvā vaesimsu. vuttidhārā-  
 vegena paṭhavi<sup>2</sup> chiddā ahoṣi, vanarukkhadānam uparibhāgena mahāogho  
 āgantvā Mahāsattassa cīvare ussāvabinduṭṭhānamattam pi temetum  
 nāsakki. Tato pāsānavassam samutthāpesi, mahantāni mahantāni  
 pabbatakūṭāni dhūpayantāni pajjalantāni<sup>3</sup> ākāsenāgantvā Bodhisattaṃ  
 patvā dibbamālaguḷabhāram<sup>4</sup> āpajjimsu. Tato paharavassam  
 samutthāpesi, ekatodhārāubhatodhārāsisattikhurappādayo<sup>5</sup> dhūpayantā  
 pajjalantā ākāsenāgantvā Bodhisattaṃ patvā dibbapupphāni abeṣum.  
 Tato āṅgarakavassam<sup>6</sup> samutthāpesi, kiṇṇukavannā āṅgarā ākāsenā-  
 gantvā Bodhisattassa pādāmūle dibbapupphāni hutvā vikarimsu. Tato  
 kukkuḷavassam<sup>7</sup> samutthāpesi, accunho aggivanna<sup>8</sup> kukkuḷo<sup>9</sup> ākāsenā-  
 gantvā Bodhisattassa pādāmūle candanacunnam hutvā nipatī. Tato  
 vālukavassam<sup>10</sup> samutthāpesi, atisukhumavālukā dhūpayantā pajjalantā  
 ākāsenāgantvā Bodhisattassa pādāmūle dibbapupphāni hutvā nipatimsu.  
 Tato kalavassam samutthāpesi, tam kalāma dhūpayantam pajjalantam  
 ākāsenāgantvā Bodhisattassa pādāmūle dibbavilepanam hutvā nipatī.  
 Tato „iminā bhimsivā Siddhattham palāpeṣāmīti“ andhakāram  
 samutthāpesi, tam caturāṅgasamānāgataṃ mahātamaṃ hutvā Bo-  
 dhisattaṃ patvā suriyappabhāvihataṃ viya andhakāram antaradhāyi.  
 Evaṃ Māro imāhi navāhi vātavassapāsānapaharaṇāṅgarakukkuḷavālika-  
 kalalandhakāravuttīhi<sup>11</sup> Bodhisattaṃ palāpetum asakkonto „kim bhāne  
 tittatha, imam kumāram gaṇhatha hanatha palāpethā“ ti parisam  
 ānāpetvā<sup>12</sup> sayam pi Girimekhalassa hatthino khaṇḍhe nisimmo  
 cakkāvudham<sup>13</sup> ādāya Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „Siddhattha,  
 utthahatha etasmā pallamkā. nāyam tuyham pāpunāti. mayham eso  
 pāpunātīti“ āha. Mahāsatto tassa vacanam hutvā avoca: „Māra,  
 n' eva tayā dasa pāramiyo puritā na upapāramiyo na paramattha-  
 pāramiyo, na pi pañcamahāpariccāgā pariccattā, na ānattacariyā<sup>14</sup>  
 na lokattacariyā na buddhicariyā puritā“.

<sup>1</sup> Ck cunnavicunnam. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> pajjalantāni. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> -gula-

<sup>5</sup> Ck -satthi-. <sup>6</sup> Ck āṅgaravassam, C<sup>o</sup> āṅgaraka-. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> kukkuḷa-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup>  
 aggivanna. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> kukkuḷo. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> vāluka-. <sup>11</sup> -vālika-, so all three MSS.

<sup>12</sup> C<sup>o</sup> ānāpetvā. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> cakkāvudham. <sup>14</sup> Ck C<sup>o</sup> puritā.

pāpuṇati, mayh' ev' eso pāpuṇātīti". Māro kuddho kodhavegam asahanto Mahāpurisassa cakkāvudham<sup>1</sup> vissajjesi, tan tassa dasa pāramiyo āvajjentassa uparibhāge mālāvitānaṃ hutvā atthāsi. Tam kira khuradhāraṃ cakkāvudham aññadā tena kuddhena viṣṭhāṃ ekaghana-pāsāṇe<sup>2</sup> thambhe vamsakalīre<sup>3</sup> viya chindantaṃ gacchati. Idāni pana tasmim mālāvitānaṃ hutvā ṭhite avasesā Māraparisā „idāni pallaṃkato vuttthāya palāyissatīti“ mahantamahantāni selakūṭāni vissajjesuṃ, tāni pi Mahāpurisassa dasa pāramiyo āvajjentassa mālāgūlabhāvaṃ āpajjitvā<sup>4</sup> bhūmiyaṃ patiṃsu. Devatā cakkavālamukhavattiyāṃ<sup>5</sup> ṭhitā givaṃ pasāretvā sisāṃ ukkhipitvā „nattho vata bho Siddhatthakumārassa rūpagappatto attabhāvo, kin nu kho karissatīti“ olokeṇti. Tato Mahāpuriso „pūritapāramiṇaṃ Bodhisattānaṃ abhisambujjhanadivase pattapallaṃkaṃ mayhaṃ pāpuṇātīti“ vatvā ṭhitaṃ Māraṃ āha: „Māra tuyhaṃ dānassa dinnabhāve ko sakkhīti“ āha. Māro „ime ettakā sakkhino“ ti Mārabalābhimukhaṃ hatthaṃ pasāresi. Tasmim khaṇe Māraparisāya<sup>6</sup> „ahaṃ sakkhī<sup>7</sup> ahaṃ sakkhīti“ pavattasaddo paṭhavīudriyanaśaddasaddiso<sup>8</sup> ahoṣi. Atha Māro Mahāpurisaṃ āha: „Siddhattha tuyhaṃ dānassa dinnabhāve ko sakkhīti“. Mahāpuriso „tuyhaṃ tāva dānassa dinnabhāve sacetanā sakkhino, mayhaṃ pana imasmim ṭhāne sacetano koci sakkhī<sup>9</sup> nāma n' atthi, titthatu tāva me avasesattabhāvesu<sup>10</sup> dinnadānaṃ, Vessantarattabhāve pana ṭhatvā sattasatakamahādānassa tāva dinnabhāve ayaṃ acetanāpi ghanamahāpaṭhavī<sup>11</sup> sakkhīti“ cīvaraḡabbhantarato dakkhiṇahatthaṃ abhinibharitvā „Vessantarattabhāve ṭhatvā mayhaṃ sattasatakamahādānassa dinnabhāve tvaṃ sakkhī na sakkhīti“ mahāpaṭhavīabhimukhaṃ<sup>12</sup> hatthaṃ pasāresi. Mahāpaṭhavī „ahaṃ te tadā sakkhīti“ virāvasatena virāvasahasena virāvasatasahasena Mārabalaṃ avattharamānā viya unnadi. Tato Mahāpurise „dinnan te Siddhattha mahādānaṃ uttamadānaṃ“ ti Vessantaradānaṃ sammasante sammasante diyaḡdhayojanasatiko Girimekhalahatthi<sup>13</sup> jannukehi<sup>14</sup> patitthāsi. Māraparisā disāvidisā palāyi, dve ekamaggena gatā nāma n' atthi, sīsābharaṇāni c' eva nivatthavattāni ca pahāya sammukhasammukhā disāhi yeva palāyimsu. Tato devasaṃghā palāyamānaṃ<sup>15</sup> Mārabalaṃ disvā

1 C<sup>v</sup> cakkāvudham. 2 C<sup>k</sup> ekaghanapāsāno, C<sup>s</sup> ekaghanapāsāne, C<sup>v</sup> ekaghanapāsāṇe. 3 C<sup>s</sup> -kalīre. 4 C<sup>k</sup> apajjitvā, C<sup>s</sup> āvajjitvā. 5 C<sup>s</sup> cakkavālamukhavaddiyāṃ. 6 C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> -parisā. 7 C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> sakkhī. 8 C<sup>k</sup> pathaviudriyana-, C<sup>s</sup> paṭhavīudriyana-. 9 C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> sakkhī. 10 C<sup>k</sup> asesa-. 11 C<sup>s</sup> -paṭhavī. 12 C<sup>v</sup> -paṭhavī-. 13 so all three MSS. 14 C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> jannukehi. 15 C<sup>v</sup> palāyamāna, C<sup>v</sup> palāyamāna corrected to palāyamānaṃ.

„Mārassa parājayo jāto, Siddhatthakumārassa jayo, jayapūjam karisāmā“<sup>1</sup> ti nāgā nāgānaṃ supañṇā supañṇānaṃ devatā devatānaṃ brahmāno brahmānaṃ pesetvā gandhamālādihatthā Mahāpurisassa santikaṃ<sup>1</sup> bodhipallāmaṃ agamaṃsu. Evaṃ gatesu ca pana tesu

274. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ Mārassa ca pāpimato parājayo“,  
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā  
jayaṃ tadā nāgagaṇā Mahesino.

275. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ Mārassa ca pāpimato parājayo“,  
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā  
supañṇasaṃghāpi jayaṃ Mahesino.

276. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ Mārassa ca pāpimato parājayo“,  
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā  
jayaṃ tadā devagaṇā Mahesino.

277. „Jayo hi Buddhassa sirīmato ayaṃ Mārassa ca pāpimato parājayo“,  
ugghosayum bodhimaṇḍe pamoditā  
jayaṃ tadā brahmagaṇāpi tādino.

Avasesā dasasu cakkavālasahassesu<sup>3</sup> devatā mālāgandhavilepanehi pūjyamānā nānappakārā thutiyo vadamānā aṭṭhaṃsu. Evaṃ dharamāne yeva suriye Mahāpuriso Mārabalam vidhametvā cīvarūparipatamānehi<sup>2</sup> bodhirukkhaṃkurehi rattapavāladalehi<sup>4</sup> viya pūjyamāno<sup>5</sup> paṭhame yāme pubbenivāsānāṇaṃ majjhimayāme dibbacakkhum visodhetvā pacchimayāme paṭicasamuppāde nāṇaṃ otāresi. Ath' assa dvādasapa-dikaṃ paccayākāraṃ vaṭṭavivaṭṭavasena<sup>6</sup> anulomapaṭilomato sammasantassa sammasantassa dasasahassilokadhātu<sup>7</sup> udakapariyantāṃ katvā dvādasakkhattum saṃkampi. Mahāpurise<sup>8</sup> pana dasasahassiloka-dhātum<sup>7</sup> unnādetvā aruṇuggamanavelāya sabbaññūtaṇāṇaṃ<sup>9</sup> pa-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> santikā, <sup>2</sup> C<sup>v</sup> cīvarupari-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> cakkavāla-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> pavāla-. <sup>5</sup> so all three MSS. instead of pūjyamāno. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vaddhavadhavasena. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> dasasahassī-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> mahāpuriso, C<sup>v</sup> mahāpuriso corrected to mahāpurise. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> sabbaññūta-?, C<sup>v</sup> sabbaññūtaṃ.

ṭivijjhante sakaladasasahassilokadhātu<sup>1</sup> alaṅkatapaṭiyattā ahoṣi. Pācīnacakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup> ussāpitānaṃ dhajānaṃ paṭākānaṃ raṃsiyo<sup>3</sup> pacchimacakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup> paharanti<sup>4</sup>, tathā pacchimacakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup> ussāpitānaṃ<sup>5</sup> pācīnacakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup>, uttaracakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup> ussāpitānaṃ dakkhiṇacakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup>, dakkhiṇacakkavālamukhavattiyā<sup>2</sup> ussāpitānaṃ uttaracakkavālamukhavattiyā<sup>4</sup> paharanti, paṭhavitale<sup>6</sup> ussāpitānaṃ pana dhajānaṃ paṭākānaṃ Brahmalokeyaṃ āhacca atthaṃsu, Brahmalokeyaṃ baddhānaṃ paṭhavitale<sup>6</sup> paṭṭhahīṃsu, dasasahasacakkavāle<sup>7</sup> pupphūpagarukkā pupphaṃ gaṇhīṃsu, phalūpagarukkā phalapaṇḍibhārabharitā ahesuṃ, khandhesu khandhapadumāni pupphīṃsu, sākhāsu sākhāpadumāni, latāsu latāpadumāni, ākāse olambakapadumāni<sup>8</sup>, silātālāni bhinditvā uparūpari<sup>9</sup> sattasatta<sup>10</sup> hutvā daṇḍakapadumāni utthahīṃsu, dasasahassilokadhātu<sup>11</sup> vaṭṭetvā<sup>11</sup> vissatthamālāgūlā viya susanthatapupphasanthāro viya ca ahoṣi, cakkavālantaresu<sup>12</sup> atthajojanasahasalokantarikā sattasuriyappabhāya pi anobhāsītapubbā ekobhāsā ahesuṃ, caturāsītiyojanasahasagambhīro mahāsamuddo madhurodako ahoṣi, nadiyo na-ppavattīṃsu, jaccandhā rūpāni passīṃsu, jātibadhīrā saddaṃ suṇīṃsu, jātipiṭhasappī<sup>14</sup> padaṣā gacchīṃsu, andubandhanādīni chinditvā patīṃsu. Evaṃ aparimāṇena sirivibhavana<sup>15</sup> pūjyamāne<sup>16</sup> nekappakāresu acchariyadhammesu pātubhūtesu sabbāññūtañānaṃ<sup>17</sup> paṭivijjhītvā sabbabuddhānaṃ avijahitāṃ udānaṃ udānesi:

278. „Aneka-jā-tisāmsāraṃ  
sandhāvissaṃ anibbisāṃ  
gahakāraṃ gavesanto,  
dukkhā jāti punappunāṃ. (Dhp. v. 153.)

279. Gahakāra- dittho si,  
puna gehaṃ na kāhasi,  
sabbā te phāsukā bhaggā,  
gahakūṭāṃ visamkhītaṃ,  
visamkhāragatāṃ<sup>18</sup> cittaṃ  
taṇhānaṃ khayam ajjhagā<sup>18</sup> ti. (Dhp. v. 154.)

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -dasasahassī-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -cakkavāla-, C<sup>k</sup> -vaddhiyāni. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> omīti raṃsiyo.  
<sup>4</sup> C<sup>o</sup> paharanti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> omīti ussāpitānaṃ. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> paṭhavitale. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -cakkavāle.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> olambika-. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> uparūpari. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> sattasattā. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> dasasahassī-.  
<sup>12</sup> C<sup>o</sup> vaddhetvā. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> cakkavālantaresu. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -piṭhasappī.  
<sup>15</sup> C<sup>k</sup> -vibhavana. <sup>16</sup> so all three MSS. instead of pūjyamāno. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sabbāññūta-?, C<sup>o</sup> sabbamñūta-?. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> visamkhāragatāni.

Iti Tusitapurato paṭṭhāya yāva ayam bodhimaṇḍe sabbaññūtappatti<sup>1</sup>  
ettakam thānam Avidūrenidānam nāmā 'ti veditabbam.

### III. Santikenidāna.

Santikenidānam pana „Bhagavā Sāvatthiyāni viharati Jetavane  
Anāthapiṇḍikassa ārāme, Vesāliyāni viharati Mahāvane kūtāgārasālāyan“  
ti evaṃ „tesu tesu thānesu viharanto tasmim tasmim thāne yeva  
labbhatiti“ vuttam, kinc' āpi evaṃ vuttam atha kho pana tam pi  
ādito paṭṭhāya evaṃ veditabbam. Udānam udānetvā nisinnassa hi  
Bhagavato etad ahoṣi: „aham kappasatasahassādhikāni cattāri asaṃ-  
kheyyāni imassa pallaṃkassa kāraṇā sandhāvīm<sup>2</sup>, ettakam me kālam  
imass' eva pallaṃkassa kāraṇā alaṃkatasāsam gīvāya chinditvā dinnam,  
suañjitāni akkhīni hadayamaṃsam ubbattetvā dinnam, Jālikumāra-  
sadisā<sup>3</sup> puttā Kaṇhājīnakumāri-sadisā dhītaro Maddidevi-sadisā<sup>4</sup>  
bhariyāyo ca paresam dāsattāhāya dinnā, ayam me pallaṃko jaya-  
pallaṃko varapallaṃko ca, ettha me nisinnassa saṃkappā paripuṇṇā,  
na tāva ito vuṭṭhahissāmīti“ anekakoṭṭisatasahassā samāpattiyo samā-  
pajjanto sattāham tatth' eva nisīdi, yaṃ sandhāya „atho kho Bhagavā  
sattāham ekapallaṃkena<sup>5</sup> nisīdi<sup>6</sup> vimuttisukhapaṭṭisaṃvedīti“. Ath'  
ekaccānam devatānam „ajjāpi nūna Siddhatthassa kattabbakiccaṃ  
atthi, pallaṃkasmim hi ālayam na vijahatīti“ parivitatko udapādi.  
Satthā devatānam vitakkam nātvā tāsam vitakkam vūpasamanattham  
vehāsam abbhuggantvā yamakapāṭihāriyāni dassesi. Mahābodhimaṇḍa-  
smim hi katapāṭihāriyān<sup>7</sup> ca nātisamāgame katapāṭihāriyān ca  
Pāṭikaputtasamāgame<sup>8</sup> katapāṭihāriyān ca sabbam gaṇḍambamūle  
yamakapāṭihāriyasadisam ahoṣi. Evaṃ Satthā iminā pāṭihāriyena  
devatānam vitakkam vūpasametvā pallaṃkato isakam pācīnanissite  
uttaradisābhāge thātvā „imasim vata me pallaṃke sabbañ-  
ñūtāññam<sup>9</sup> paṭividdhan“ ti cattāri asaṃkheyyāni kappasata-  
sahassaṃ ca pūritānam pāraminam phalādhigamaṭṭhānam<sup>10</sup> pallaṃ-  
kam animisehi akkhīhi olokayamāno sattāham vītināmesi. Tam  
thānam Animisacetiyāni nāma jātam. Atha pallaṃkassa ca thitaṭ-  
thānassa ca antarā camkamam māpetvā puratthimacchimoto āyate<sup>11</sup>

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> sabbaññūta-, C<sup>2</sup> sabbamñūta-, C<sup>3</sup> sabbaññūta-?. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> upasandhāvīm.

<sup>3</sup> C<sup>1</sup> jālyyakumāra-. <sup>4</sup> C<sup>1</sup> maddidevi-, C<sup>2</sup> maddidevi-. <sup>5</sup> C<sup>1</sup> ekapallaṃke. <sup>6</sup> C<sup>2</sup>  
nisiditvā. <sup>7</sup> C<sup>1</sup> -pāṭihāriyāni, C<sup>2</sup> -pāṭihāriyāni corrected to -pāṭihāriyān. <sup>8</sup> C<sup>1</sup>  
pāṭika- corrected to pāṭhika-. <sup>9</sup> C<sup>1</sup> sabbamñūta-, C<sup>2</sup> sabbaññūta-, C<sup>3</sup> sabbañ-  
ñūta-? <sup>10</sup> C<sup>1</sup> phalādhigamana-. <sup>11</sup> C<sup>1</sup> āyane, C<sup>2</sup> āyatane?



ratanacāmkame cāmkamanto sattāhaṃ vītināmesi. Taṃ ṭhānaṃ Ratanacāmkamacetiyaṃ nāma jātaṃ. Catutthe pana sattāhe bodhito pacchimuttaradisābhāge devatā Ratanagharāṃ māpayiṃsu. Tattha pallamkena nisīditvā Abhidhammapīṭakāṃ visesato c' ettha 'anantanayaṃ'<sup>1</sup> samantapaṭṭhānaṃ vicinanto sattāhaṃ vītināmesi. Abhidhammikā panāhu: Ratanagharāṃ<sup>2</sup> nāma ratanamayaṃ gehaṃ sattannaṃ pakaraṇānaṃ<sup>3</sup> sammasitapaṭṭhānaṃ ratanagharāṃ ti, yasmā pan' ettha ubho p' ete pariyāyā yujjanti tasmā ubhayam p' etaṃ gahetabbam eva. Tato paṭṭhāya pana taṃ ṭhānaṃ Ratanagharacetiyaṃ nāma jātaṃ. Evaṃ bodhisamīpe yeva cattāri sattāhāni vītināmetvā pañcame sattāhe bodhirukkhamulā yena Ajapālanigrodho ten' upasaṃkami. Tatrāpi dhammaṃ vicinanto yeva vimuttisukhaṃ ca paṭisaṃvedento nisīdi. Tasmīṃ samaye Māro devaputto „ettakaṃ kālāṃ anubandhanto otārāpekkho<sup>4</sup> pi imassa kiñci khalitaṃ nāddasaṃ, atikkanto dāni esa mama vasaṃ“ ti domanassappatto mahāmagge nisīditvā soḷasa kāraṇāni cintento bhūmiyaṃ soḷasa lekhā kaḍḍhi: „ahaṃ eso viya dānapāramiṃ na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti ekaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; tathā „ahaṃ eso viya sīlapāramiṃ nekkhammapāramiṃ paññāpāramiṃ viriyapāramiṃ khantipāramiṃ saccapāramiṃ adhiṭṭhānapāramiṃ mettāpāramiṃ upekkhāpāramiṃ na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti dasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; „ahaṃ eso viya asādhāraṇassa indriyaparopariyaṇāṇassa<sup>5</sup> paṭivedhāya upanissayabhūtā dasa pāramiyo na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti ekādasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi; tathā „ahaṃ eso viya asādhāraṇassa āsayānusayaṇāṇassa<sup>6</sup> mahākaruṇāsamāpattiṇāṇassa<sup>7</sup> yamakapāṭihiraṇāṇassa<sup>8</sup> anāvāraṇāṇassa sabbaññūtaṇāṇassa<sup>9</sup> paṭivedhāya upanissayabhūtā dasa pāramiyo na pūresiṃ, ten' amhi iminā sadiso na jāto“ ti soḷasamaṃ lekhaṃ kaḍḍhi. Evaṃ imehi kāraṇehi mahāmagge<sup>10</sup> soḷasa lekhā ākaḍḍhamāno nisīdi. Tasmīṃ samaye Tanhā Aratī Ragā ti tisso Māradhitaro „pitā no na paññāyati<sup>11</sup>, kahaṃ nu kho etarahīti“ olokayamānā taṃ domanassappattaṃ bhūmiṃ likhamānaṃ disvā pitu santikaṃ gantvā „kasmāsi tāta dukkhī<sup>12</sup> domanasso“ ti pucchiṃsu. „Ammā<sup>13</sup>, ayaṃ Mahāsamaṇo mayhaṃ vasaṃ atikkanto, ettakaṃ kālāṃ olokento otāraṃ assa daṭṭhūṃ nāsakkhiṃ, ten' amhi dukkhī dummano“ ti.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> cetta. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> anantanayanāṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> -gharaṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> pakāraṇānaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> otārāpekkho. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> -ñānassa. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> -ñānassa. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> -karuṇa-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> -ñānassa. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> sabbaññūta-, C<sup>k</sup> sabbaññūta-. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -maggehi. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> paññāyati. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> dukkhī. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> amma.

„Yadi evaṃ mā cintayittha, mayāṃ etaṃ attano vase katvā ādāya āgamissāma“ 'ti. „Na sakkā amma eso kenaci vase kātum, acalāya saddhāya<sup>1</sup> paṭiṭṭhito eso puriso“ ti. „Tāta mayāṃ itthiyo nāma, idān' eva taṃ rāgapāsādīhi bandhitvā ānessāma, tumhe mā cintayitthā“ 'ti Bhagavantāṃ upasāṅkamitvā „pāde te Samaṇa paricāremā“<sup>2</sup> 'ti āhaṃsu. Bhagavā n' eva tāsāṃ vacanaṃ manasi akāsi<sup>3</sup> na akkhinī<sup>4</sup> ummiletvā olokesi, anuttare upadhisāṅkhaye vimuttamānaso vivekasukhaṃ<sup>5</sup> nēva anubhavanto nisīdi. Puna Māradhītarō „uccāvaca kho purisānaṃ adhippāyā, kesaṅci kumārīkāsu pemaṃ hoti kesaṅci paṭhamavaye ṭhitāsu kesaṅci majjhimavaye ṭhitāsu kesaṅci pacchimavaye ṭhitāsu, yan nūna mayāṃ nānappakārehi palobheyyāma“ 'ti ekamekā kumārivaṇṇādivasena sataṃ sataṃ attabhāve abhinimmitvā<sup>6</sup> kumārīyo avijātā sakiṃ vijātā duvijātā majjhimitthiyo mahitthiyo ca hutvā chakkhattum Bhagavantāṃ upasāṅkamitvā „pāde te Samaṇa paricāremā“ 'ti āhaṃsu. Tam pi Bhagavā na manas' akāsi yathā taṃ anuttare<sup>7</sup> upadhisāṅkhaye vimutto. Keci<sup>8</sup> pañācariyā vadanti: tā mahitthibhāvena upagatā disvā Bhagavā evaṃ evaṃ etā khaṇḍadantā palitakesā hontū 'ti adhiṭṭhāsīti, taṃ na gaheṭṭabbaṃ, na hi Satthā evarūpaṃ adhiṭṭhānaṃ karoti, Bhagavā pana „apetha, tumhe kiṃ disvā evaṃ vāyamatha, evarūpaṃ nāma avitarāgādīnaṃ purato kātum vaṭṭati<sup>9</sup>, Tathāgatassa pana rāgo pahīno<sup>10</sup> doso pahīno<sup>10</sup> moho pahīno<sup>10</sup>“ ti attano kilesappahānaṃ ārabha

280. „Yassa jitaṃ nāvajīyati<sup>11</sup>  
jitaṃ assa no yāti koci loke  
tam Buddham anantagocaraṃ  
apadaṃ kena padena nessatha; (Dhpd. v. 179.)
281. Yassa jālinī<sup>12</sup> visattikā  
taṇhā n' atthi kuhiṅci netave  
tam Buddham anantagocaraṃ  
apadaṃ kena padena nessathā“ 'ti (Dhpd. v. 180.)

imā Dhammapade Buddhavagge dve gāthā vadanto dhammaṃ kathesi.  
Tā „saccaṃ kira no pitā avoca: 'Arahaṃ Sugato loke na rāgena

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> saddāya, C<sup>v</sup> sabbāya. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> paricārācā. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> akāsi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> na sakkhīṭṭini, C<sup>v</sup> na sakkhīṇi. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -sukhaṃ corrected to -sukhasāṃ, C<sup>s</sup> -sukhaṃ. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> abhinimmitvā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> anuttaro. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> koci. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> vaddhati. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> pahīno.  
<sup>11</sup> C<sup>k</sup> nāvajīyati. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> jālini.

suṇānayo<sup>1</sup> ti ādini vatvā pitu santikam agamaṃsu. Bhagavāpi tattha sattāham vītināmetvā Mucalindam agamāsi. Tattha sattāham vītināmetvā vaddalikāya uppannāya sītādiptaḥāhanattham<sup>1</sup> Mucalindena nāgarājena sattakkhattum bhogehi parikkhitto asambādham gandhakūṭiyam viharanto viya vimuttisukham paṭisaṃvediyamāno sattāham vītināmetvā rājāyatanam upasaṃkami. Tatthāpi vimuttisukhapāṭisaṃvedī<sup>2</sup> yevā nisīdi. Ettavatā sattasattāhāni paripuṇṇāni. Etth' antare<sup>3</sup> n' eva mukhadhovanam na sarīrapaṭijagganam na āhāraḥkiccam ahoṣi, jhānasukhena maggasukhena phalasukhen' eva ca vītināmesi. Ath' assa tasmim sattasattāhamatthake ekūnapañāsati<sup>4</sup> divase tattha nisinnassa „mukham dhovissāmiti“ cittaṃ udapādi. Sakko devānam indo agadharitakam<sup>5</sup> āharitvā adāsi. Satthā tam paribhuñji, ten' assa sarīravalañjam ahoṣi. Ath' assa Sakko yeva nāgalatā-dantakaṭṭhaṃ c' eva mukhadhovanauḍakaṃ ca adāsi. Satthā tam dantakaṭṭham khāditvā Anotattadahe udakena mukham dhovitvā tatth' eva rājāyatanamūle nisīdi. Tasmim samaye Tapassu-Bhallukā<sup>6</sup> nāma dve vāñijā<sup>7</sup> pañcāhi sakataṣatehi Ukkalā janapadā Majjhimadesam gacchantā attano nāṭisālohitāya devatāya sakatāni sannirumbhitvā<sup>8</sup> Satthu āhārasampādane<sup>9</sup> ussāhitā manthāṃ<sup>10</sup> ca madhupiṇḍikāṃ ca ādāya „paṭigaṇhātu<sup>11</sup> no bhante Bhagavā imaṃ āhāram anukampaṃ upādāya“ 'ti Satthāram upasaṃkamitvā aṭṭhaṃsu. Bhagavā pāyasaṃ<sup>12</sup> paṭiggahaṇa-divase yeva pattassa antarahitattā „na kho Tathāgatā hatthesu paṭigaṇhanti, kinhi nu kho ahaṃ paṭigaṇheyyan“ ti cintesi. Ath' assa cittaṃ nātvā catuhi<sup>13</sup> disāhi cattāro Mahārājāno indanīlamanimaye patte upanāmesuṃ. Bhagavā te paṭikkhipi. Puna muggavaṇṇasalamaye cattāro patte upanāmesuṃ. Bhagavā catunnam pi devaputtānam anukampāya cattāro patte paṭiggahetvā uparūpari<sup>14</sup> ṭhapetvā „eko hotū“ 'ti adhiṭṭhahi. Cattāro pi mukhavatṭiyam paññāyamānalekhā<sup>15</sup> hutvā majjhimena pamāṇena<sup>16</sup> ekattaṃ upagamimsu. Bhagavā tasmim paccagghe salamaye patte āhāram paṭigaṇhitvā paribhuñjitvā anumodanam akāsi. Dve bhātaro vāñijā Buddhaṃ ca Dhammaṃ ca saraṇam

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> sītāpaṭi-, C<sup>v</sup> sītāpaṭi- corrected to sītapaṭi-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> vimuttisukhampāṭisaṃvedī, C<sup>v</sup> vimuttisukhampāṭisaṃvedī corrected to -sukhapaṭi-. <sup>3</sup> ettantare. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -pañāsati, C<sup>v</sup> -pañāsati. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> tapassū-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> vāñijā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> sannirumbhitvā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> āhārasampādane. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> matthāṃ. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> paṭigaṇhātu. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> pāyasa. <sup>13</sup> so all three MSS. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> uparūpari. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paññāyamāna-. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> omits pamāṇena and adds antena ca, C<sup>k</sup> pamāṇena corrected to pamāṇena, C<sup>v</sup> pamāṇena.

gantvā dvevācikaupāsakā ahesuṃ. Atha tesam̄ „ekam̄ no bhante paricāritabbatthānam̄ dethā“ ’ti vadantānam̄ dakkhiṇahatthena attano sīsam̄ parāmasitvā kesadhātuyo adāsi. Te attano nagare tā dhātuyo anto pakkhipitvā cetiyam̄ patiṭṭhāpesuṃ. Sammāsambuddho pi kho tato utthāya puna Ajapālanigrodham̄ eva gantvā nigrodhamūle nisidi. Ath’ assa tattha nisinnamattass’ eva attanā adhigatassa dhammassa gambhīrattam̄ paccavekkhantassa Buddhānam̄ āciṇṇo<sup>1</sup> „adhigato kho my-āyam̄’ dhammo“ ti paresam̄ dhammam̄ adesetukammataḥkārappavatto vitakko udapādi. Atha Brahmā Sahampati<sup>2</sup> „nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko“ ti dasahi cakkavālasahasseehi Sakka-Suyāma-Santusita-Sunimmita-Vasavatti-Mahābrahmuno<sup>3</sup> ādāya Satthu santikam̄ gantvā „desetu bhante Bhagavā dhammam̄, desetu Bhagavā bhante<sup>4</sup> dhamman“ ti ādinā nayena dhammadesanam̄ āyāci. Satthā tassa paṭiṇṇam̄<sup>5</sup> datvā „kassa nu kho aham̄ paṭhamam̄ dhammam̄ deseyyan“ ti cintento „Ālāro paṇḍito, so imam̄ dhammam̄ khippam̄ ājānissatīti“ cittam̄ uppādetvā puna olovento tassa sattāhakālakatabhāvam̄<sup>6</sup> nātvā Uddakam̄ āvajjesi<sup>7</sup>. Tassāpi abhidosakālakatabhāvam̄ nātvā „bahūpakārā<sup>8</sup> kho Pañcavaggiyā bhikkhū“ ti Pañcavaggiye ārabhha manasikāram̄ katvā „kham̄ nu kho te etarahi viharantīti“ āvajjento „Bārāṇasīyam̄ Migadāye“ ti nātvā „tattha gantvā dhammacakkam̄ pavattessāmīti“ katipāham̄ bodhimaṇḍasamantā<sup>9</sup> yeva piṇḍāya caranto viharitvā „Āsāhipuṇṇamāsiyam̄ Bārāṇasīm̄ gamissāmīti“ cātuddasiyam̄ paccūsasamaye pabhātāya rattiyā kālass’ eva pattacīvaram̄ ādāya aṭṭhārasayojanamaggaṃ paṭipanno antarāmagge Upakam̄<sup>10</sup> nāma ājivikam̄ disvā tassa attano Buddhābhāvam̄ ācikkhitvā tam̄ divasam̄ yeva sāyaṇhasamaye<sup>11</sup> Isipatanam̄ agamāsi. Pañcavaggiyatherā Ta-thāgataṃ dūrato va āgacchantam̄ disvā „ayam̄ āvuso samaṇo Gotamo paccayabāhullāya āvattitvā paripuṇṇakāyo phīṭindriyo<sup>12</sup> suvaṇṇavaṇṇo hutvā āgacchati, imassa abhivādanādini na karissāma, mahākulappasūto<sup>13</sup> kho pan’ esa āsanābhīhāram̄ arahati, ten’ assa āsanamattam̄ paṇṇāpessāmā<sup>14</sup>“ ’ti katikam̄ akāmsu. Bhagavā sadevakassa lokassa cittācāram̄ jānanasamatthena nāpene „kin nu kho ime cintayimsū“ ’ti āvajjitvā cittam̄ aṇṇāsi<sup>15</sup>. Atha ne sabbadevamanussesu anodissakavasena

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> āciṇno. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> myayam̄. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -pati. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -suyāma-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> bhagavā bhante corrected to bhante bhagavā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paṭiṇṇam̄. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> sattāham̄-.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> avajjesi. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> bahūpakārā. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> bodhisāmantā. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> udakam̄. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> sāyanha-.  
<sup>13</sup> C<sup>k</sup> thiṇṭindriyo corrected to thiṭṭindriyo, C<sup>v</sup> phīṭindriyo corrected to pīṭindriyo. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> -ppasuno. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paṇṇā-. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṇṇāsi.

pharaṇasamattamā mettacittāṃ saṅkhipitvā odissakavasena mettacittāṃ phari. Te Bhagavatā mettacittena puṭṭhā<sup>1</sup> Tathāgate upasaṅkamante upasaṅkamante sakāya katikāya<sup>2</sup> saṅṭhātum asakkontā abhivādanapaccuṭṭhānādini<sup>3</sup> sabbakiccāni akāmsu, Sambuddhabhāvāṃ paṇ' assa ajānamānā kevalāṃ nāmena ca āvusovādena ca samudācaranti. Atha ne Bhagavā „mā bhikkhave Tathāgataṃ nāmena ca āvusovādena ca samudācaratha, ahaṃ bhikkhave Tathāgato Sammāsambuddho“ ti attano Buddhabhāvāṃ saṅnāpetvā<sup>4</sup> paññattavarabuddhāsane<sup>5</sup> nisinno Uttarasāḷhanakkhattayoge vattamāne aṭṭhārasahi<sup>6</sup> Brahmaakoṭṭhi parivuto Pañcavaggiye there āmantevā Dhammacakkappavattanasuttaṃ desesi. Tesu Aññakoṇḍaṇṇathero<sup>7</sup> desanānusārena<sup>8</sup> nāṇaṃ pesento suttapariyosāne aṭṭhārasahi Brahmaakoṭṭhi saddhiṃ sotāpattiphale patitṭhāsi. Sattā tath' eva vassaṃ upagantvā punadvise Vappatheraṃ ovdanto vihāre yeva nisīdi. Sesā cattāro piṇḍāya carimsu. Vappathero pubbaṅhe<sup>9</sup> yeva sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Eten' eva upāyena punadvise Bhaddiyatheraṃ punadvise Mahānāmatheraṃ punadvise Assajitheran ti sabbe sotāpattiphale patitṭhāpetvā pañcamiyāṃ pakkhassa pañca pi jane sannipātetvā Anantalakkhaṇasuttantaṃ desesi, desanāpariyosāne pañca pi therā arahattaphale patitṭhahimsu. Atha Sattā Yasassa kulaputtassa upanissayaṃ disvā taṃ rattibhāge nibbijitvā gehaṃ pahāya nikkhantaṃ „ehi Yasā“ ti pakkosivā tasmiṃ yeva rattibhāge sotāpattiphale<sup>10</sup> punadvise arahatte patitṭhāpetvā apare pi tassa saḥāyake catupañṇāsa jane ehibhikkhupabbajjāya<sup>11</sup> pabbājetvā arahattaṃ<sup>12</sup> pāpesi. Evaṃ loke ekasatṭhiyā arahantesu jātesu Sattā vutthavasso<sup>13</sup> pavāretvā „caratha<sup>14</sup> bhikkhave cārikan“ ti satṭhiṃ bhikkhū disāsu pesetvā sayāṃ Uruvelāṃ gacchanto antarāmagge Kappāsiyavanasaṇḍe tiṃsa jane Bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapacchimako sotāpanno sabbuttamo anāgāmi<sup>15</sup> ahoṣi. Te pi sabbe ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā disāsu pesetvā sayāṃ Uruvelāṃ gantvā aḍḍhuddhāni pātibhāriyasahassāni dassetvā Uruvelakassapādāyo saḥassajaṭṭilaparivāre tebhātikajaṭṭile vinetvā ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā Gayāsīse nisīdāpetvā Adittapariyāyadesanāya arahatte<sup>16</sup> patitṭhāpetvā tena arahantasahassena parivuto „Bimbisāraraṇṇo dinnāṃ pa-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> puṭṭhā. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> vatikāya. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> -paccupaṭṭhānādini. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> saṅnāpetvā. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> paññatta-. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> aṭṭhārasamāsehi. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> aṅṇakoṇḍaṇṇā-. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> -sārena. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> pubbaṅhe. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -phaleṣu. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> ehibhikkhu, C<sup>v</sup> bhāvena added instead of pabbajjāya. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> arahattaṃ. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> vuttavasso. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> carata. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> anāgāmi. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> arahante.

tiññānā<sup>1</sup> mecessāmiti<sup>2</sup> Rājagahanagarūpacāre Latthivanuyyānā<sup>3</sup> agamāsi. Rājā uyyānapālassa santikā „Satthā āgato“ ti sutvā dvādasanahutehi brāhmaṇagahapatikehi parivuto Satthhāraṃ upasāṃkamitvā cakkavicittatalesu suvaṇṇapaṭavītānaṃ viya pabhāsamudayaṃ vissajjentesu<sup>4</sup> Tathāgatassa pādesu siraṣā nipatitvā ekamantaṃ nisīdi saddhiṃ parisāya. Atha kho tesāṃ brāhmaṇagahapatikānaṃ etad ahoṣi: „kin nu kho Mahāsamaṇo<sup>5</sup> Uruvelakassape brahmacariyaṃ carati udāhu Uruvelakassapo Mahāsamaṇe<sup>6</sup>“ ti. Bhagavā tesāṃ cetasā cetoparivittakkaṃ aññāya<sup>7</sup> therāṃ gāthāya ajjhabhāsi:

282. „Kim eva disvā Uruvelavāsi  
pahāsi aggim̄ kisako vadāno,  
pucchāmi taṃ Kāssapa etam atthaṃ:  
kathaṃ pahīnaṃ tava agghittan<sup>8</sup>“ ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā

283. Rūpe ca sadde ca atho rase ca  
kāmitthiyo cābhivadanti<sup>9</sup> yaññānā<sup>10</sup>,  
etaṃ malan ti upadhīsu natvā  
tasmā na yitthe na hute araṃjin ti

imāṃ gāthāṃ vatvā attano sāvakabhāvappakāsanatthaṃ Tathāgatassa pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā „satthā me bhante Bhagavā, sāvako 'ham asmīti“ vatvā ekatālaṃ dvitālaṃ titālaṃ ti yeva sattatālapamāṇaṃ sattakkhattuṃ vehāsaṃ abhuggantvā oruyha Tathāgataṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Taṃ paṭihāriyaṃ disvā mahājano „aho mahānubhāvā Buddhā, evaṃ thāmagatadiṭṭhiko<sup>11</sup> nāma 'araha' ti maññamaṇo Uruvelakassapo pi diṭṭhijālaṃ bhinditvā Tathāgatena damīto“ ti Satthu guṇakathaṃ yeva kathesi. Bhagavā „nāhaṃ idānim eva Uruvelakassapaṃ damemi, atīte pi esa mayā damīto yeva“ ti vatvā imissā aṭṭhuppattiyā Mahānārada-kassapa-jātakaṃ kathetvā cattāri saccāni pakāsesi. Magadharājā ekādasahi nahutehi saddhiṃ sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi, ekaṃ nahutaṃ upāsakattaṃ paṭivedesi.

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> paṭimānā. <sup>2</sup> C<sup>3</sup> latthu-. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> vissajjentesu. <sup>4</sup> C<sup>3</sup> mahāsamaṇe.

<sup>5</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> mahāsamaṇo, C<sup>3</sup> mahāsamaṇo corrected to -samaṇo. <sup>6</sup> C<sup>3</sup> aññāya.

<sup>7</sup> C<sup>3</sup> cābhivadanti, C<sup>3</sup> cābhivadanti corrected to nābhivadanti. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> yaññānā,  
C<sup>3</sup> saññānā corrected to yaññānā. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> thāmagana-diṭṭhiko.

Rājā Satthu santike nisinno yeva pañca assāsake pavedetvā saraṇam gatvā svātanāya nimantetvā āsanā vuttḥāya Bhagavantaṃ padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Punadvase yehi ca Bhagavā diṭṭho yehi ca adiṭṭho sabbe pi Rājagahavāsino atṭhārasakotisamkhā manussā Tathāgataṃ daṭṭhukāmaṃ pāto va Rājagahato Latṭhivanaṃ agamaṃsu. Tigāvutamaggo na-ppahosi. Sakalalatṭhivanuyyānaṃ nirantaraṃ puṭaṃ<sup>1</sup> ahoṣi. Mahājano Dasabalassa rūpaggappattaṃ attabhāvaṃ passanto tittim kātum nāsakkhi. Vaṇṇabhū<sup>2</sup> nāma<sup>3</sup> esā. evarūpesu hi ṭhānesu Tathāgataṃ lakkhaṇanubyañjanādippabhedā<sup>4</sup> sabbāpi rūpakāyasirim<sup>5</sup> vaṇṇetabbā. Evaṃ rūpaggappattaṃ Dasabalassa sarīraṃ passamānena mahājanena nirantaraṃ puṭe<sup>6</sup> uyyāne ca magge ca ekabhikkhussāpi nikkhamaṇokāso nāhoṣi. Taṃ divasaṃ kira „Bhagavā chinnabhatto bhaveyya, taṃ mā ahoṣīti“ Sakkassa nisinnāsanam uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno taṃ kāraṇam nātvā māṇavakavaṇṇam<sup>7</sup> abhinimmitvā<sup>8</sup> Buddha-Dhamma-Saṃgha-paṭisaṃyuttatṭhutiyo<sup>9</sup> vadamāno Dasabalassa purato otarivā devānubhāvena<sup>10</sup> okāsaṃ katvā

284. „Danto dantehi saha purāṇajāṭilehi vippamuttehi<sup>10</sup>  
sīṅginikkhasavaṇṇo Rājagahaṃ pāvīsi Bhagavā.

285. 286. Mutto muttehi -pe-. Tinno tinnehi -pe-.

287. Dasāvāso Dasabalo dasadhammaidū<sup>11</sup> dasahi c' upeto  
so dasataparivāro Rājagahaṃ<sup>12</sup> pāvīsi Bhagavā<sup>13</sup> ti

imāhi gāthāhi Satthu vaṇṇam vadamāno purato pāyāsi. Mahājano māṇavakassa<sup>14</sup> rūpasirim disvā „atīviya abhirūpo ayaṃ māṇavako<sup>15</sup>, na kho pan' amhehi diṭṭhapubbo“ ti cintetvā „kuto ayaṃ māṇavako<sup>15</sup>, kassa vā ayaṃ“ ti āha. Taṃ sutvā māṇavo<sup>16</sup>

288. Yo dhīro sabbadhī danto Buddho appaṭipuggalo  
arahaṃ sugato loke tassāhaṃ paricārako<sup>17</sup> ti

gātham āha. Satthā Sakkeṇa katokāsaṃ maggaṃ paṭipajjitvā

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> puṭam, C<sup>v</sup> puṭam corrected to puṭam. <sup>2</sup> so all three MSS., instead of vaṇṇabhūmi? <sup>3</sup> C<sup>1</sup> lakkhaṇanubyañjanādi-, C<sup>v</sup> lakkhaṇanubyañjanādi-. <sup>4</sup> so all three MSS., instead of -siri? <sup>5</sup> C<sup>v</sup> puṭe. <sup>6</sup> C<sup>1</sup> māna-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> abhinimmitvā. <sup>8</sup> C<sup>1</sup> -parisaṃyutta-, C<sup>1</sup> -paṭisaṃyukta-, C<sup>v</sup> -paṭisaṃyutte-. <sup>9</sup> C<sup>1</sup> devānubhāvena. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> vippamutto vippamuttehi. <sup>11</sup> C<sup>1</sup> -vidu. <sup>12</sup> so all three MSS. <sup>13</sup> C<sup>1</sup> C<sup>v</sup> mānavakassa. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> mānavako. <sup>15</sup> C<sup>1</sup> C<sup>v</sup> mānavako. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> mānavo. <sup>17</sup> C<sup>1</sup> parivārako.

bhikkhusahassaparivuto Rājagaham<sup>1</sup> pāvisi. Rājā buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ datvā „ahaṃ bhante tīni<sup>2</sup> ratanāni vinā vattitum na sakkhissāmi, velāya vā avelāya vā Bhagavato santikam āgamissāmi, Latthivanuyyānaṃ ca nāma atidūre idam<sup>3</sup> pan' ambhākam Veluvanāṃ nāma uyyānaṃ nātidūre, gamanāgamanasampannaṃ buddhārahaṃ senāsanaṃ idam me Bhagavā patigaphatū<sup>4</sup>“ ti suvaṇṇabhīṃkārena<sup>5</sup> pupphagandhavāsitaṃaṇṇaudakam ādāya Veluvanuyyānaṃ pariccajanto Dasabalassa hatthe udakam pātesi. Tasmim āramapatiggahane<sup>6</sup> Buddhasāsanassa mūlāni otiṇṇānīti mahāpathavī<sup>7</sup> kampi. Jambudīpasmim<sup>8</sup> hi thapetvā Veluvanāṃ aṇṇam<sup>9</sup> pathaviṃ kampetvā gahitasenāsanaṃ nāma n' atthi. Tambapaṇṇidīpe pi thapetvā Mahāvihāraṃ aṇṇam pathaviṃ kampetvā gahitasenāsanaṃ nāma n' atthi. Sathhā Veluvanāraṃaṃ patiggahetvā raṇṇo anumodanaṃ katvā utthāyāsanaṃ bhikkhusaṃghaparivuto Veluvanāṃ agamāsi. Tasmim kho pana samaye Sāriputto ca Moggallāno cā 'ti dve paribbājakā Rājagaham upanissāya viharanti amataṃ pariyesamānā. Tesu Sāriputto Assajitheram piṇḍāya pavittḥam disvā pasannacitto payirupāsītva „ye dhammā hetuppabhavā“ ti gātham sutvā sotāpattiphale patitḥāya sahāyakassa Moggallānaparibbājakassāpi tam eva gātham abhāsi. So pi sotāpattiphale patitḥahi. Te ubho pi Sañjayaṃ oloketvā attano parisāya saddhim Satthu santike pabbajimsu. Tesu Mahāmoggallāno sattāhena arahattaṃ pāpuṇi Sāriputtatthero addhamāseṇa, ubho pi ca ne Sathhā aggasāvakaṭṭhāne thapesi. Sāriputtattherena arahattapattadivase yeva sāvaka-sannipātam akāsi. Tathāgate pana tasmim<sup>9</sup> ōeva Veluvanuyyāne viharante Suddhodanamahārājā „putto kira me chabbassāni dukkarakārikam caritvā paramābhisambodhim patvā pavattavaradhammacakko Rājagaham nissāya Veluvane viharatīti“ sutvā aṇṇataram<sup>10</sup> amaccaṃ āmantesi: „ehi bhāṇe purisasahassaparivāro Rājagaham gantvā mama vacanena 'pitā vo Suddhodanamahārājā daṭṭhukāmo' ti vatvā puttam me<sup>11</sup> gaṇhitvā ehīti“ āha. So „evam devā“ ti raṇṇo vacanaṃ siraṣā sampatichchitvā purisasahassaparivāro khippam eva saṭṭhiyojanamaggaṃ gantvā Dasabalassa catuparisamajjhe nisīditvā dhammadesanavelāya viharāṃ pāvisi. So „tiṭṭhatu tāva raṇṇo<sup>12</sup> pahitasāsanam“ ti parisante thito Satthu dhammadesanaṃ sutvā yathāthito va saddhim purisasa-

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> tīni. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> idam. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> suvaṇṇabhīṃkārena, C<sup>o</sup> suvaṇṇabhīṃkāreṇa. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> -gahane. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -pathavi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> jambudīpasmim. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aṇṇam. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> tasmim. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aṇṇataram. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> puttameva. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> raṇṇo.



hassena arahattāṃ patvā pabbajjāṃ yāci. Bhagavā „etha bhikkhavo“ ti hatthāṃ pasāresi. Sabbe taṃ khaṇāṃ yeva iddhiṃyapattacivaradharā vassasatikatherā viya abesuṃ. Arahattāṃ pattakālato paṭṭhāya pana ariyā nāma majjhattā<sup>1</sup> va houtīti rañño pahitasāsanaṃ Dasabalassa na kathesi. Rājā „n’ eva gatako va<sup>2</sup> āgacchati na sāsanaṃ sūyatīti“ „ehi bhane tvāṃ gacchā“ ’ti ten’ eva niyāmena aññaṃ<sup>3</sup> amaccāṃ pesesi. So pi gantvā purimanayen’ eva saddhiṃ parisāya arahattāṃ patvā tuṅhī<sup>4</sup> ahosi. Rājā eten’ eva niyāmena purisasahassaparivāre nava<sup>5</sup> amacce pesesi. Sabbe attano kiccaṃ mitthapetvā tuṅhī bhūtā tatth’ eva viharimsu. Rājā sāsanaṃmattakam pi āharitvā ācikkhantāṃ alabhitvā cintesi: „ettakā janā mayi sinehabhāvena<sup>6</sup> sāsanaṃmattam pi na paccāharimsu, ko nu kho me vacanaṃ karissatīti“ sabbaṃ rājā-balaṃ olokeno Kāḷudāyīm addasa. So kira rañño<sup>7</sup> sabbatthasādhako abhantariko ativissāsiko Bodhisattena saddhiṃ ekadvise jāto sahapāṃ-sukūlito<sup>8</sup> sahāyo. Atha naṃ rājā āmantesi: „tāta Kāḷudāyī, ahaṃ mama puttāṃ passitukāmo nava purisasahassāni pesesiṃ, ekapuriso pi āgantvā sāsanaṃmattāṃ ārocetvāpi n’ atthi, dujjāno kho pana jivitantarāyo, ahaṃ jīvamāno va puttāṃ daṭṭhūṃ icchāmi, sakkhissati<sup>9</sup> nu kho me puttāṃ dassetun“ ti. „Sakkhissāmi deva sace pabbajitūṃ labhissāmitī“. „Tāta tvāṃ pabbajitvā vā apabbajitvā vā mayhaṃ puttāṃ dassehīti“. So „sādhu devā“ ’ti rañño<sup>7</sup> sāsanaṃ ādāya Rājagahaṃ gantvā Satthu dhammedasānavelāya parisapariyante t̥hito dhammaṃ sutvā saparivāro arahattaphalaṃ patvā ehibhikkhubhāve patit̥thāsi<sup>10</sup>. Sathā Buddho hutvā paṭhamaṃ antovassaṃ Isipatane vasitvā vutthavasso<sup>11</sup> pavāretvā Uruvelāṃ gantvā tattha tayo māse vasanto tebhātikajaṭṭe vinetvā bhikkhusahassaparivāro Phussamāsa-puṇṇamāya Rājagahaṃ gantvā dve māse vasi. Ettāvata Bārāṇasito nikkhantassa<sup>12</sup> pañca māsā jātā, sakalo hemanto atikkanto, Udāyittherassa āgatadivasato sattaṭṭhadivasā vītivattā. So Phagguni-puṇṇamāsiyaṃ<sup>13</sup> cintesi: „atikkanto hemanto, vasantasamayo anup-patto, manussehi sassādīni uddharitvā sammukhaṭṭhāne maggā dinnā, haritatināsañchannā<sup>14</sup> paṭhavi, supupphitā vanasaṇḍā, paṭipajjanakkhamā maggā, kālo Dasabalassa nātisaṃgaham kātun“ ti. Atha Bhagavantāṃ upasāṃkamitvā

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> majjattā. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> ca. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> aññaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> tuṅhi. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> nava, C<sup>o</sup> neva.

<sup>6</sup> C<sup>o</sup> sinehabhāvena. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> rañño. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> -kūlito. <sup>9</sup> so all three MSS., instead of sakkhissasi? <sup>10</sup> C<sup>o</sup> ehibhikkhū patit̥thāsi. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> vuttavasso. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> nikkhamantassa. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> phagguṇa-. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -sañjanno.

289. „Aṅgārino<sup>1</sup> dāni dumā bhadante  
phalesino chadanaṃ vippahāya,  
te accimanto va pabbhāsanti,  
samayo Mahāvīra bhagī rasānaṃ.

290. Nātisītaṃ nātiṇhaṃ nātidubbhikkhachātakaṃ<sup>2</sup>,  
saddalā haritā bhūmi, esa kālo Mahāmuni<sup>3</sup>“

satthimattāhi<sup>3</sup> gāthāhi Dasabalassa kulanagaragamanatthāya gamana-  
vaṇṇaṃ vaṇṇesi. Atha naṃ Satthā „kin nu kho Udāyi madhurassarena  
gamanavaṇṇaṃ vaṇṇesīti“ āha. „Bhante tumhākaṃ pitā Suddhodana-  
mahārājā passitukāmo, karotha nātakānaṃ saṃgahaṃ“<sup>4</sup> ti. „Sādhu  
Udāyi, karissāmi nātakānaṃ saṃgahaṃ, bhikkhusaṃghassa ārocehi,  
gamiyavattaṃ pūressantīti“. „Sādhu bhante“ ti thero ārocesi.  
Bhagavā Aṅga-Magadha-vāsīnaṃ<sup>5</sup> kulaputtānaṃ dasahi sahassehi  
Kapilavattuvāsīnaṃ dasahi sahassehīti sabbe<sup>6</sup> eva vīsatisahassehi  
khiṇāsavabhikkhūhi parivuto Rājagahā nikkhamitvā divase divase<sup>7</sup>  
yojanaṃ gacchati. „Rājagahato satthiyojanaṃ Kapilavattuṃ dvīhi<sup>7</sup>  
māsehi pāpuniṣṣāmīti“ aturitacārikāṃ pakkāmi. Thero pi „Bhagavato  
nikkhantabhāvaṃ raṇṇo<sup>8</sup> ārocessāmīti“ vehāsaṃ abhuggantvā raṇṇo<sup>8</sup>  
nivesane pātur ahoṣi. Rājā therāṃ disvā tuṭṭhacitto mahārahe pallānke  
nisidāpetvā attano paṭiyāditassa nānaggarasabhojanaṃ pattaṃ pūretvā  
adāsi. Thero uṭṭhāya gamanākāraṃ dassesi. „Nisiditvā bhuṇjathā“  
'ti. „Satthu santikaṃ gantvā bhuṇjissāmi mahārājā“ 'ti. „Kahaṃ  
pana Satthā“ ti. „Vīsatabhikkhusahassaparivāro tumhākaṃ dassanattāya  
cārikaṃ nikkhanto mahārājā“ 'ti. Rājā tuṭṭhamānaṣo āha: „tumhe imaṃ  
paribhuṇjitvā yāva mama putto imaṃ nagaraṃ pāpunaṭi tāv' assa ito  
va piṇḍapātaṃ pariharathā“ 'ti. Thero adhvāsesi. Rājā therāṃ  
parivisitvā pattaṃ gandhacūṇṇena ubbattetvā uttamabhojanaṃ pūretvā  
„Tathāgatassa dethā“ 'ti therassa hatthe patitthāpesi. Thero sabbesaṃ  
passantānaṃ<sup>9</sup> yeva pattaṃ ākāse khipitvā sayam pi vehāsaṃ  
abhuggantvā piṇḍapātaṃ āharitvā Satthu hatthe ṭhapesi. Satthā  
taṃ paribhuṇji. Eten' upāyena thero divase divase āhari. Satthāpi  
antarāmagge raṇṇo<sup>10</sup> yeva piṇḍapātaṃ paribhuṇji. Thero pi bhatta-  
kiccāvasāne divase divase<sup>11</sup> „ajja ettakaṃ Bhagavā āgato, ajja ettakaṃ“

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> aṅgārino corrected to agārino. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -jātakaṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> satthimantāhi.  
<sup>4</sup> C<sup>o</sup> saṅgahaṃ. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> aṅga-. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> omits one divase. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> dvīhi. <sup>8</sup> C<sup>o</sup>  
raṇṇo. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> pasannānaṃ, C<sup>o</sup> passantānaṃ. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> raṇṇo. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> omits one  
divase.

ti buddhagūṇapaṭiṣaṃyuttāya ca kathāya sakalarājakulam Satthu dassanaṃ vinā yeva Satthari sañjātapasādaṃ akāsi. Ten' eva naṃ Bhagavā „etadaggaṃ<sup>1</sup> bhikkhave mama sāvakaṇaṃ bhikkhūnaṃ<sup>2</sup> kulappasādakānaṃ yadidaṃ Kāḷudāyīti“ etadagge ṭhapesi. Sākiyāpi kho anuppatte Bhagavati „anbhākaṃ nāṭiṣeṭṭhaṃ passissāma“<sup>3</sup> 'ti san-nipatitvā Bhagavato vasaṇatṭhānaṃ vimaṃsamānā „Nigrodhasakkassa ārāmo ramaṇiyo“<sup>4</sup> ti sallakkhetvā tattha sabbaṃ paṭijagganavidhiṃ karetvā gandhapupphahatthā paccuggamaṇaṃ karontā sabbālaṃkāra-patimaṇḍite daharadahare<sup>5</sup> nāgaradārake ca dārikāyo ca paṭhamaṃ pahiniṃsu<sup>6</sup>, tato rājakumāre ca rājakumāriyo ca, tesam anantaraṃ<sup>7</sup> sāmaṃ gandhapupphacūṇṇādīhi pūjayamānā Bhagavantaṃ gahetvā Ni-grodhārāmaṃ eva agamaṃsu. Tatra Bhagavā visatisahassakhīṇāsava-parivuto paññattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā nāma mānājātikā mānatthaddhā. Te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro ambhākaṃ kaniṭṭho bhāgineyyo putto uattā“ ti cintevā daharadahare rājakumāre āhaṃsu: „tumhe vandatha, mayaṃ tumhākaṃ piṭṭhito nisīdissāma“<sup>8</sup> 'ti. Tesu evaṃ nisinnesu Bhagavā tesam ajjhāsayam oloketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni ne vandāpessāmi“<sup>9</sup> abhiññāpādakajjhānaṃ<sup>7</sup> samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abhuggantvā tesam sīse pādapaṃsum okiramāno viya Gaṇḍambamūle yamakapāṭihāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā taṃ<sup>8</sup> acchariyam disvā āha: „Bhagavā tumhākaṃ jātadvase Kāḷadevalassa vandanatthaṃ upanīṭanaṃ pāde vo parivattitvā brāhmaṇassa matthake paṭiṭṭhite disvāpi ahaṃ tumhe vandim, ayam me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladvase jambucchāyāya sirisayane nisinnānaṃ vo jambucchāyāya aparivattanaṃ disvāpi pāde vandim, ayam me dutiyā<sup>9</sup> vandanā, idāni imaṃ aditṭhapubbaṃ pāṭihāriyam disvāpi tumhākaṃ pāde vandāmi, ayam me tatiyā vandanā“<sup>10</sup> ti. Rañño<sup>10</sup> pana vandite Bhagavantaṃ avanditvā ṭhātum samattho nāma eko Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bhagavā nātake vandāpetvā ākāساتو otaritvā paññatte<sup>11</sup> āsane nisīdi. Nisinne Bhagavati sikhāpattro nāṭisamaḡamo ahoṣi. Sabbe ekaggacittā hutvā nisīdimsu. Tato mahāmegho pokkharavassaṃ vassi, tambavaṇṇaṃ udakaṃ hetthā viravan-tam gacchati, temitukāmo va temeti, atemitukāmassa sarīre udabindu-matto pi na patati. Taṃ disvā sabbe acchariyabbhuta-cittajātā „aho acchariyam aho abbhuta“ ti kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā „na

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> etadaggaṃ. <sup>2</sup> C<sup>3</sup> bhikkhūnaṃ. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> rammaniyo. <sup>4</sup> C<sup>3</sup> dahare dahare. <sup>5</sup> C<sup>3</sup> pahiniṃsu. <sup>6</sup> C<sup>3</sup> anantaraṃ. <sup>7</sup> C<sup>3</sup> C<sup>3</sup> abhiññā-. <sup>8</sup> C<sup>3</sup> C<sup>3</sup> naṃ. <sup>9</sup> C<sup>3</sup> dutiya. <sup>10</sup> C<sup>3</sup> rañño. <sup>11</sup> C<sup>3</sup> paññatte.

idānim eva mayham nāṭisamāgāme pokkharavassam vassati, atīte pi vassīti<sup>1</sup> imissā atthupattiyā Vessantarajātakam kathesi. Dhamma-desanam sutvā sabbe utthāya vanditvā pakkamiṃsu, eko pi rājā vā rājamahāmatto vā „sve amhākam bhikkham gaṇhathā“<sup>2</sup> 'ti vatvā gato nāma n' atthi. Satthā punadivase vīsatisahassabhikkhuparivuto Kapilavatthum piṇḍāya pāvīsi. Tam na koci gantvā nimantesi vā pattam vā aggahesi. Bhagavā indakhile thito va āvajjesi: „kathan nu kho pubbabuddhā kulanagare piṇḍāya carimṃsu, kim uppaṭipāṭiyā issarajanānam gharāni agamamṃsu<sup>3</sup> udāhu sapadānacārikam carimṃsu“<sup>4</sup> 'ti. Tato ekabuddhassāpi uppaṭipāṭiyā gamanam adisvā<sup>5</sup> „mayāpi dāni ayam eva vamsō ayam me pavēni<sup>6</sup> paggahetabbā, āyatiñ ca me sāvakāpi mamañ<sup>7</sup> nēva anusikkhantā piṇḍacāriyavattham paripūressantīti“<sup>8</sup> koṭiyam nivitthagehato patthāya sapadānam<sup>9</sup> piṇḍāya cari. „Ayyo kira Siddhatthakumāro piṇḍāya caratīti“<sup>10</sup> dvibhūmakatibhūmakādisu<sup>11</sup> pāsādesu sihapañjare vivaritvā mahājano dassanavyvāṇo ahoṣi. Rāhulamātāpi devī<sup>12</sup> „ayyaputto kira imasmim yeva nagare mahantena rājānubhāvena suvaṇṇasivikādīhi vicaritvā<sup>13</sup> idāni kesamassum ohāretvā kāsāyavatthavasano kapālahattho piṇḍāya carati, sobhati nu kho“<sup>14</sup> ti sihapañjaram vivaritvā olokayamānā Bhagavantam nānāvīrāgasamujjalāya sarirappabhāya nagaravithiyo obhāsetvā vyāmapabhāparikkhepasamupabbūhāya<sup>15</sup> asitānubyañjanāvabhāsītāya<sup>16</sup> dvattimsamahāpurisalakkhaṇa-patimaṇḍitāya anopamāya Buddhasiriyā virocamaṇam disvā

291. „Siniddhanīlamudukuñcitakeso  
suriyasunimmalatalābhinalāto  
yuttatuṅgamudukāyatanāso  
raṃsijālavitato narasiho“<sup>17</sup> ti

evamādikāhi atthahi narasihagāthāhi nāma abhithavitvā „tumhākam putto piṇḍāya caratīti“<sup>18</sup> rañño<sup>19</sup> ārocesi. Rājā samviggahadayo hatthena sātakam saṅghapento turitaturitam nikkhamitvā vegena gantvā Bhagavato purato thātvā āha: „kim bhante amhe lajjāpetha, kimattham piṇḍāya caratha, kim 'ettakānam bhikkhūnam na sakkā bhattam laddhun' ti

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> āgamamṃsu. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> disvā. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> pameṇi corrected to pavēni, C<sup>o</sup> pameṇi corrected to pavēni. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> mamañ. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> sapadānam. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> dibhūmaka-. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> devī. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> C<sup>k</sup> vivaritvā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> byāma- -samūpa-, C<sup>o</sup> vyāma- -samupabbu-, C<sup>o</sup> vyāma- -samupabbu-. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> asitānubyañjanāvabhāsītāya, C<sup>k</sup> asitānubyañjanāvabhāsītāya, C<sup>o</sup> asitānubyañjanāvabhāsītāya. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> ramñño.

saññam<sup>1</sup> karitṭhā<sup>2</sup> 'ti. „Cārittam etam<sup>3</sup> mahārāja amhākan<sup>4</sup> 'ti. „Nanu bhante amhākam Mahāsammatakhattiyavaṃso nāma vaṃso, tattha ca ekakhattiyō pi bhikkhācāro nāma n' atthitī<sup>5</sup>. „Ayaṃ mahārāja rājavāṃso nāma tava vaṃso, amhākam pana Dipamkaro<sup>6</sup> Koṇḍañño -pe- Kassapo ti ayaṃ Buddhavaṃso nāma, ete ca aññe ca anekasahassasamkhā Buddhā bhikkhācārā bhikkhācāren<sup>7</sup> eva jīvikam kappesun<sup>8</sup> 'ti antaravīthiyam<sup>9</sup> ṭhito va

292. „Uttitṭhe na-ppamajjeyya,  
dhammam sucaritāṃ care,  
dhammacārī sukham seti  
asmim loke paramhi ca<sup>10</sup> (Dhpd. v. 168.)

imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne rājā sotāpattipale patitṭhāsi.

293. „Dhammam care sucaritāṃ,  
na nam duccharitāṃ care,  
dhammacārī sukham seti  
asmim loke paramhi ca<sup>11</sup> 'ti (Dhpd. v. 169.)

imaṃ pana gātham sutvā sakadāgāṃiphale patitṭhāsi. Dhamma-pālaajātakam sutvā anāgāṃiphale patitṭhāsi. Maranasamayē setacchattassa hetṭhā sirisayane nipanno yeva arahattam<sup>5</sup> pāpuṇi. Araññavāsena<sup>6</sup> padhānānuযোগিককাম<sup>7</sup> rañño<sup>8</sup> nāhosi. Sotāpattiphalaṃ sacchikatvā yeva pana Bhagavato pattam gahetvā saporisam Bhagavantam mahāpāsādam āropetvā paṇītena khādanīyena bhojanīyena<sup>9</sup> parivisi. Bhattakiccapariyosāne sabbam itthāgāram āgantvā Bhagavantam vandi ṭhapetvā Rāhulamātaram. Sā pana „gaccha, ayyaputtam vandāhiti<sup>10</sup> parijanena vuccamānāpi „sace mayham guṇo atthi sayam eva me santikam ayyaputto āgamissati, āgamam eva nam vandissāmīti<sup>11</sup> vatvā na agamāsi. Bhagavā rājanam pattam gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi saddhim rājadhītāya sirigabbham gantvā „rājadhītā yatharucim vandamānā na kiñci vattabbā<sup>12</sup> 'ti vatvā paññatte<sup>10</sup> āsane nisīdi. Sā vegena gantvā<sup>11</sup> gopphakesu gahetvā pādapitṭhiyam sisam parivattetvā yathājjhāsayaṃ vandi. Rājā rājadhītāya Bhagavati sinehabahumānā-digūṇasampattiyo kathesi: „bhante mama dhītā 'tumhehi kāsāyāni

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> samññam. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> evam. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> dipamkara. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> antaravīthi. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> arahattam. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> arañña-. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> padānā-. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> rañño. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> khādanīyena bhojanīyena. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> paññatte. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> vegenāgantvā.

nivattānāṅhi' sutvā tato paṭṭhāya kāsāvavattā jātā, tumhākaṃ ekabhattikabhāvaṃ sutvā ekabhattikā va jātā, tumhehi mahāsayanassa chaḍḍitabhāvaṃ<sup>1</sup> nātvā paṭṭikamañcake<sup>2</sup> yeva nipannā, tumhākaṃ mālā-gandhādīhi viratabhāvaṃ nātvā viratamālāgandhā<sup>3</sup> va jātā, attano nātakesu 'mayāṃ paṭṭijaggissāma'<sup>4</sup> 'ti sāsane pesite ekañāṭikam pi na olokesi, evaṃ guṇasampannā me Bhagavā dhītā<sup>5</sup> ti. „Anacchariyaṃ mahārāja yaṃ idāni tayā rakkhiyamānā rājadhītā paripakke nāṇe<sup>6</sup> attānaṃ rakkheyya, esā pubbe anārakkhā pabbatapāde vicaramānā aparipakke nāṇe attānaṃ rakkhīti<sup>7</sup> vatvā Candakinnarajātakaṃ kathetvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Dutiyadvise Nandassa rājakumārassa abhisekagehappavesanavivāhamaṅgalesu vattamānesu tassa gehaṃ gantvā kumāraṃ pattāṃ gāhāpetvā pabbājetukāmo maṅgalaṃ vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Janapadakalyāṇi<sup>8</sup> kumāraṃ gacchantāṃ disvā „tuvataṃ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti<sup>9</sup>“ vatvā gīvaṃ pasāretvā olokesi. So pi Bhagavantāṃ „pattāṃ gaṇhathā<sup>10</sup>“ 'ti vattum avisahamāno vihāraṃ yeva agamāsi. Tam anicchamaṇaṃ yeva Bhagavā pabbājesi. Iti Bhagavā Kapilapuraṃ gantvā tatiyadvise Nandaṃ pabbājesi. Sattame divase Rāhulamātā kumāraṃ alaṃkaritvā Bhagavato santikaṃ pesesi: „Passa tāta etaṃ vīsatisahassasamanaparivutaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ brahmarūpivaṇṇaṃ<sup>11</sup> samaṇaṃ, ayaṃ te pitā, etassa mahantā nidhiyo abhesuṃ, ty-assa<sup>12</sup> nikkhamanato paṭṭhāya na passāma, gaccha naṃ dāyajjāṃ yāca: 'ahaṃ tāta kumāro, abhisekaṃ patvā cakkavattī bhavissāmi<sup>13</sup>, dhanena me attho, dhanam me dehi, sāmiko hi putto pitu santakassa<sup>14</sup>“ 'ti. Kumāro ca Bhagavato santikaṃ gantvā pitu sinehaṃ paṭilabhitvā haṭṭhatuṭṭho „sukhā te samaṇa chāyā<sup>15</sup>“ ti vatvā aññaṃ<sup>16</sup> pi bahum attano anurūpaṃ vadanto<sup>17</sup> aṭṭhāsi. Bhagavā katabhatta-kicco anumodanaṃ katvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Kumāro pi „dāyajjāṃ me samaṇa dehi, dāyajjāṃ me samaṇa dehīti<sup>18</sup>“ Bhagavantāṃ anubandhi. Bhagavā kumāraṃ na nivattāpesi. Parijano pi Bhagavatā saddhiṃ gacchanto nivattetum nāsakkhi. Iti so Bhagavatā saddhiṃ ārāmaṃ eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: „yaṃ ayaṃ pitu santakaṃ<sup>19</sup> dhanāṃ icchati tam vaṭṭānugataṃ<sup>20</sup> savighātaṃ, hand' assa bodhi-maṇḍe paṭiladdhaṃ sattavidhaṃ ariyadhanāṃ demi, lokuttaradāyajjassa naṃ<sup>21</sup> sāmikaṃ karomīti<sup>22</sup>“ āyasmantaṃ Sāriputtaṃ āmantesi: „tena hi

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> jaḍḍita-, C<sup>o</sup> chaḍḍita-. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> paddhika, C<sup>o</sup> paṭṭikka-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> viratamālā-gandhā corrected to -mālagandhā. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> paripakkaññaṃ, C<sup>o</sup> paripakkaññaṇe. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> -yāni. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> -vaṇṇa. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> tassa. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> bhavissāma. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> aññaṃ. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> vadanto. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> santikaṃ. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> vaddhānugataṃ. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> tam.

tvam Sāriputta Rāhulakumāraṃ pabbājehīti<sup>1</sup>. Pabbajite pana kumāre raṇṇo adhimattadukkhāṃ uppajji. Tam adhivāsetum asakkonto Bhagavato nivedetvā „sādhu bhante, ayyā<sup>1</sup> mātāpitūhi ananuññātam<sup>2</sup> puttāṃ na pabbājeyyūn“ ti varaṃ yāci. Bhagavā tassa taṃ varaṃ datvā punadivase rājanivesane katapātarāso ekamantaṃ nisinnena raṇṇā<sup>3</sup> „bhante, tumhākaṃ dukkaracārikakāle ekā devatā maṃ upasaṅkamitvā ‘putto te kālakato’ ti āha, tassā vacanaṃ asaddahanto ‘na mayhaṃ putto bodhiṃ appaṭvā kālaṃ karotīti’ taṃ paṭikkhipin-“ ti vutto<sup>4</sup> „idāni kim<sup>5</sup> saddahissatha ye tumhe pubbe pi aṭṭhikāni<sup>6</sup> dassetvā ‘putto te mato’ ti vutte na saddahitthā“ ti imissā aṭṭhuppattiyā Mahādhammapālaṃjātakāṃ kathesi. Kathāpariyosāne rājā anāgāmiṃphale paṭiṭṭhahi. Iti Bhagavā pitaraṃ tīsu phalesu paṭiṭṭhāpetvā bhikkhusaṃghaparivuto puna-d-eva Rājagahaṃ gantvā Sītavane vihāsi. Tasmīṃ samaye Anāthapiṇḍiko gahapati pañcahi sakatāsatēhi bhaṇḍaṃ ādāya Rājagahe piyasahāyassa seṭṭhino gehaṃ gantvā tatha Buddhassa Bhagavato uppannabhāvaṃ sutvā balavapaccūsasamaye devatānubhāvena vivaṭena dvārena Satthāraṃ upasaṅkamitvā dhammaṃ sutvā sotāpattiphale paṭiṭṭhāya dutiyadivase buddhapamukhassa saṃghassa mahādānaṃ datvā Sāvattihī<sup>7</sup> āgamanatthāya Satthu paṭimānaṃ<sup>8</sup> gahetvā antarāmagge pañcaccattārisayojanaṭṭhāne satasahassaṃ satasahassaṃ dāpetvā yojanikāya yojanikāya vihāre kāretvā<sup>9</sup> Jetavanaṃ koṭisānṭhārena aṭṭhārasahiraññakotīhi kiṇitvā<sup>10</sup> navakammaṃ paṭṭhapesi<sup>11</sup>. So majjhe Dasabalassa gandhakuṭiṃ kāresi. Tam parivāretvā asīti-mahāthēraṇaṃ<sup>12</sup> paṭiekkasannivesane<sup>13</sup> āvāse ekakuḍḍakadvikuḍḍakahaṃsavattakadīghasālamaṇḍapādīvasena sesasenāsanāni<sup>14</sup> pokkharāṇiyo ca<sup>15</sup> caṅkamanarattitṭhānadivāṭṭhānāni cā ti aṭṭhārasakoṭipariccāgena ramaṇiye bhūmibhāge manoramaṃ vihāraṃ kārapetvā Dasabalassa āgamanatthāya dūtaṃ pesesi. Satthā dūtassa sāsanaṃ sutvā mahābhikkhusaṃghaparivāro Rājagahaṃ nikkhamitvā anupubbena Sāvattinagaraṃ pāpuṇi. Mahāsetthi<sup>16</sup> pi kho vihāramahaṃ sajjetvā Tathāgatassa Jetavanaṃ<sup>17</sup> pavisanadivase puttāṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā alaṃkatapaṭiyatthē’ eva pañcahi kumārasatēhi saddhiṃ pesesi. So saparivāro pañcavaṇṇavatthasamujjalāni pañcadhajasatāni gahetvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> ayya. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> anauyyātaraṃ, C<sup>k</sup> ananuññātaraṃ. <sup>3</sup> -C<sup>s</sup> raṇṇā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> vutto.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> sakim. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> adhiṭṭhikāni. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> sāvattiyāni. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paṭimānaṃ. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> kārapetvā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> kiṇitvā. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> paṭṭhapesi. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -mahāthēraṇaṃ, C<sup>s</sup> -mahatthēraṇaṃ. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> paṭiekkā-. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> sasasenāsaṇa. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> omit ca. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> -seṭṭhi. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> Jetavanaṃ.

Dasabalassa purato ahoṣi. Tesam pacchato Mahāsubhaddā-Cūla-subhaddā<sup>1</sup> ti dve seṭṭhidhitaro pañcahi kumārisatehi<sup>2</sup> saddhiṃ puṇṇaghāte gahetvā nikkhamimsu. Tesam pacchato seṭṭhibhariyā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā pañcahi mātugāmasatehi saddhiṃ puṇṇapātiyo gahetvā nikkhami. Sabbesam pacchato sayani mahāseṭṭhi<sup>3</sup> ahatavatthanivatto ahatavattheh' eva pañcahi seṭṭhisatehi saddhiṃ Bhagavantaṃ abbhuggaṅchi<sup>4</sup>. Bhagavā imaṃ upāsakaparisaṃ purato katvā mahābhikkhusaṃghaparivuto attano sarirappabhāya<sup>5</sup> suvaṇṇarasasekapiṇjarāni viya vanantarāni kurumāno anantāya Buddhalīhāya<sup>6</sup> appāṭisamāya Buddhasiriyā Jetavanavihāraṃ pāvīsi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko pucchi: „kath' āham bhante imasmim vihāre paṭipajjāmīti“. „Tena hi gahapati imaṃ vihāraṃ āgatānāgatassa bhikkhusaṃghassa dehīti“. „Sādhu bhante“ ti mahāseṭṭhi<sup>7</sup> suvaṇṇabbhikāraṃ ādāya Dasabalassa hatthe udakaṃ pātetvā „imaṃ Jetavanavihāraṃ āgatānāgatassa cātuddisassa buddhapamukhassa saṃghassa dammīti“ adāsi. Sāthā vihāraṃ paṭiggahetvā anumodanaṃ kārento

294. „Sītaṃ uṇhaṃ paṭihanti  
tato vālamigāni<sup>7</sup> ca  
sirimsape ca makase ca  
sisire cāpi vutṭhiyo.

295. Tato vātātape ghore  
sañjāte<sup>8</sup> paṭihaṇṇati<sup>9</sup>.  
Leṇatthaṃ ca sukhatthaṃ ca  
jhāyitūṃ ca vipassitūṃ  
vihāradānaṃ saṃghassa  
aggaṃ Buddhena vaṇṇitaṃ.

296. Tasmā hi paṇḍito poso  
sampassaṃ attham attano  
vihāre kāraye ramme  
vāsya' ettha bahussute.

297. Tesam annaṃ ca pānaṃ ca  
vatthasenāsanāni ca  
dadeyya ujubbhūtesu  
vippasannena cetasā.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -cūla-. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> kumāri-. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> abbhuggaṅgi.  
<sup>5</sup> C<sup>o</sup> sarira-. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -līhāya <sup>7</sup> C<sup>o</sup> vāla-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> sañjāte. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> paṭihāṇṇati.



२९८. Te tassa dhammaṃ desenti  
sabbadukkhāpanūdanaṃ,  
yaṃ yo dhammaṃ idh' aññāya'<sup>1</sup>  
parinibbāti anāsavo'' ti

vihārānisamsaṃ kathesi. Anāthapiṇḍiko dutiyadivasato paṭṭhāya vihāramahaṃ ārabhi. Visākhāya pāsādamaho catuhi<sup>2</sup> māsehi niṭṭhito. Anāthapiṇḍikassa pana vihāramaho navahi māsehi niṭṭhāsi. Vihāramahaṃ pi atthāras' eva<sup>3</sup> koṭiyo agamaṃsu, iti imasmiṃ yeva vihāre catupannāsakoṭisamkhaṃ dhaṇaṃ pariccaji. Atīte pana Vipassissa Bhagavato kāle Punabbasumitto nāma seṭṭhi<sup>4</sup> suvaṇṇiṭṭhikasanthārena kiṇivā<sup>4</sup> tasmim yeva thāne yojanappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Sikhissa Bhagavato kāle Sirivaḍḍho nāma seṭṭhi<sup>5</sup> suvaṇṇaphālasanthārena<sup>5</sup> kiṇivā<sup>4</sup> tasmim yeva thāne tigāvutappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Vessabhussa Bhagavato kāle Sotthiyo nāma seṭṭhi<sup>6</sup> suvaṇṇahatthipadasanthārena kiṇivā<sup>4</sup> tasmim yeva thāne adbhayaḥayanappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Kakusandhassa Bhagavato kāle Accuto nāma seṭṭhi<sup>7</sup> suvaṇṇiṭṭhikasanthārena<sup>7</sup> eva<sup>7</sup> kiṇivā<sup>8</sup> tasmim yeva thāne gāvutappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Koṇāgamanassa Bhagavato kāle Uggo nāma seṭṭhi<sup>8</sup> suvaṇṇakacchapasanthārena<sup>8</sup> kiṇivā<sup>4</sup> tasmim yeva thāne adbhagāvutappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Kassapassa Bhagavato kāle Sumaṅgalo<sup>9</sup> nāma seṭṭhi<sup>9</sup> suvaṇṇiṭṭhikasanthārena kiṇivā<sup>4</sup> tasmim yeva thāne soḷasakarīsappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Amhākaṃ Bhagavato kāle Anāthapiṇḍiko seṭṭhi<sup>10</sup> kahāpanakoṭisanthārena<sup>10</sup> kiṇivā<sup>8</sup> tasmim yeva thāne atthakarīsappamaṇaṃ saṃghārāmaṃ kāresi. Idam kira thānaṃ sabbabuddhānaṃ avijahitattānaṃ<sup>11</sup> eva. Iti mahābodhimaṇḍe sabbaññūtappattito<sup>12</sup> yāva mahāparinibbānanaṃcā yasmim thāne Bhagavā vihāsi idam Santikenidānaṃ nāma, tassa vasena sabbajātakāni vaṇṇayissāma.

### NIDĀNAKATHĀ

niṭṭhitā.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> idhamñāya. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> atthārase yeva. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> kinitvā  
<sup>5</sup> C<sup>o</sup> -thāreṇa. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> kinitvā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> -thāreṇeva. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> kinitvā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup>  
sumaṅgalo. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> kahāpana-. C<sup>o</sup> kahāpanakoṭisanthāreṇa. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> avijahitānaṃ  
thānaṃ. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> sabbaññūtappattiko, C<sup>o</sup> sabbaññūppattito.

NAMO TASSA  
BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA<sup>1</sup>.

I. EKANIPĀTA.

1. AṀAṆṆAKAVAGGA.

1. AṀaṇṇakajāṭaka.

Imaṃ tāva AṀaṇṇakadhammedaṇaṃ Bhagavā Sāvattḥim<sup>2</sup> upanis-  
sāya Jetavanamahāvihāre viharanto kathesi. Kam pana ārabha  
ayaṃ kathā samuṭṭhitā ti. Setṭhissa saḥāyake pañcasate titṭhiya-  
sāvake<sup>3</sup>. Ekasmim hi divase Anāthapiṇḍiko setṭhi<sup>4</sup> attano saḥāyake  
pañcasate aññatitṭhiyasāvake<sup>5</sup> ādāya bahumālāgandhavilepanāṃ<sup>6</sup> c' eva  
telamadhuppāṇitavattacchādanāni<sup>7</sup> ca gāhāpetvā<sup>8</sup> Jetavaṇaṃ gantvā  
Bhagavaṇaṃ vanditvā mālādīhi<sup>9</sup> pūjetvā bhesajjāni c' eva vatthāni ca  
bhikkhusaṅghassa vissajjetvā cha nisajjadose vajjetvā ekamantaṃ  
nisīdi. Te pi aññatitṭhiyasāvaka<sup>10</sup> Tathāgataṃ vanditvā Satthu puṇṇa-  
candasassirikaṃ mukhaṃ lakkhaṇānubyañjanapatimaṇḍitaṃ vyāmappa-  
bhāparikkhittaṃ<sup>11</sup> brahmakāyaṃ āveḷāveḷā<sup>12</sup> yamakayamakā<sup>13</sup> hutvā nic-  
charantiyo<sup>14</sup> ghanabuddharasmiyo ca<sup>15</sup> olokayamānā Anāthapiṇḍikassa  
samīpe yeva nisīdiṃsu. Atha tesam<sup>16</sup> Manosilātale sīhanādaṃ nadanto  
taruṇasiho viya gajjanto pāvussakamegho viya ca Ākāsagaṅgaṃ<sup>17</sup> otā-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> namo buddhāya. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> sāvattḥiyaṃ, C<sup>o</sup> sāvattḥim corrected to sāvattḥiyaṃ.

<sup>3</sup> C<sup>o</sup> -sāvake ti. <sup>4</sup> so all three MSS. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> titṭhiyasāvake, C<sup>k</sup> aññatitṭhiya-

<sup>6</sup> C<sup>o</sup> -vilepanāni. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> telamadhuppāṇitaṃ-, C<sup>o</sup> sappitelamadhuphanita-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup>  
gāhāpetvā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> mālāgandhādīhi. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> te pi añña-, C<sup>o</sup> atha kho te añña-

<sup>11</sup> C<sup>o</sup> byāma-. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> āveḷāveḷā, C<sup>o</sup> aveḷā aveḷā corrected to aveḷā aveḷā. <sup>13</sup> C<sup>k</sup>  
yamakāyamakā <sup>14</sup> C<sup>o</sup> viniccharantiyo. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> omits ca. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> nesaṃ, <sup>17</sup> C<sup>k</sup>  
C<sup>o</sup> ākāsagaṅgaṃ, C<sup>o</sup> ākāsagaṅgā.

rento viya<sup>1</sup> ratanadāmaṃ ganthento viya ca atthāṅgasamannāgatena savanīyena<sup>2</sup> kamanīyena brahmassarena nānāyavicittam madhura-dhammakatham<sup>3</sup> kathesi. Te Satthu dhammadesanaṃ sutvā pasannacittā vuṭṭhāya<sup>4</sup> Dasabalaṃ vanditvā aññatitthiyasaraṇaṃ<sup>5</sup> bhinditvā Buddhaṃ saraṇaṃ agamaṃsu. Te tato paṭṭhāya niccakālaṃ Anāthapiṇḍikena saddhim gandhamālādihathā vihāraṃ gantvā dhammaṃ suṇanti dānaṃ denti silaṃ rakkhanti uposathakammaṃ karonti. Atha Bhagavā Sāvathito puna-d-eva Rājagahaṃ agamāsi. Te Tathāgatassa gatakāle taṃ<sup>6</sup> saraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ<sup>5</sup> gantvā attano mūlatṭhāne yeva paṭiṭṭhitā. Bhagavāpi sattaṭṭhamāse<sup>7</sup> vītināmetvā puna Jetavanaṃ agamāsi. Anāthapiṇḍiko puna pi te ādāya Satthu santikaṃ gantvā Satthāraṃ gandhādīhi<sup>8</sup> pūjetvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Te pi Bhagavantaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu. Atha nesam Tathāgate cārikaṃ pakkante gahitasaraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ eva gahetvā mūle paṭiṭṭhitabhāvaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā aparimitakappakoṭṭiyo<sup>9</sup> nirantaraṃ pavattitavacīsucaritānubhāvena dibbagandhagandhitam<sup>10</sup> nānāgandhapūritaṃ ratanakaraṇḍakam vivarento viya mukhapadumaṃ vivaritvā madhurassaraṃ<sup>11</sup> nicchārento „saccaṃ kira tumhe upāsakā tīni<sup>12</sup> saraṇāni bhinditvā aññatitthiyasaraṇaṃ<sup>5</sup> gatā“ ti pucchi. Atha tehi paṭicchādetuṃ asakkontehi „saccaṃ Bhagavā“ ti vutte Satthā „upāsakā, heṭṭhā avicim upari bhavaggaṃ paricchedaṃ katvā tiriyam aparimāṇasu lokadhātūsu<sup>13</sup> silādiguṇena Buddhena sadiso nāma n' atthi, kuto adhikataro, 'yavatā bhikkhave sattā apadā vā -pe-<sup>14</sup> Tathāgato tesam aggam akkhāyati', 'yam kiñci vittaṃ idha vā huraṃ vā -pe-<sup>15</sup>, 'aggato ve pasannānaṃ<sup>16</sup> ti ādīhi suttehi pakāsīte ratanattaya-guṇe pakāsetvā<sup>17</sup> evaṃ uttamaguṇehi<sup>18</sup> samannāgataṃ ratanattaya-saraṇaṃ<sup>19</sup> gatā upāsakā vā upāsikā vā nirayādīsu<sup>20</sup> nibbattanakā nāma n' atthi, apāyanibbattito pana muccitvā<sup>21</sup> devaloke uppajjitvā<sup>22</sup> mahā-sampattiṃ anubhonti<sup>23</sup>, tasmā tumhehi evarūpaṃ saraṇaṃ bhinditvā aññatitthiyasaraṇaṃ gacchantehi ayuttaṃ katan<sup>24</sup> ti āha. Ettha ca tīni ratanāni mokkhasena uttamavasena saraṇagatānaṃ apāyesu nibbattiyā abhāvaṃ<sup>25</sup> dīpanattham imāni suttāni dassetabbāni:

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> adds ca. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> savanīyena <sup>3</sup> C<sup>o</sup> madhurasaraṃ dhammaṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> utṭhāya. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> aññā-. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> omits taṃ. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> satta atṭha māse. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> gandhamālādīhi. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> -koṭṭiye. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -gandhitam. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> madhurasaraṃ. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> tīni. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -dhātūsu. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> apadā vā dipadā vā catuppadā vā. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> huraṃ vā ti, Cfr. Khud. Pāṭha p. 7. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> pasannānaṃ. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> pakāsitvā. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> -guṇa. <sup>19</sup> C<sup>o</sup> ratanattayaṃ saraṇaṃ. <sup>20</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -yādīsu. <sup>21</sup> C<sup>o</sup> muccitvā. <sup>22</sup> C<sup>o</sup> devalokaṃ uppattivā. <sup>23</sup> C<sup>o</sup> anubhavanti. <sup>24</sup> C<sup>o</sup> katan. <sup>25</sup> C<sup>o</sup> abhāva, C<sup>k</sup> abhāvaṃ corrected to abhāva.

Ye keci Buddhāṃ saraṇaṃ gatā se  
na te gamissanti apāyaṃ<sup>1</sup>,  
pahāya mānusaṃ dehaṃ  
devakāyaṃ paripūressanti<sup>2</sup>.

Ye keci Dhammā -pe-  
Ye keci Saṃghā -pe-  
devakāyaṃ paripūressantīti<sup>3</sup>.

Bahuṃ ve saraṇaṃ yanti  
pabbatāni vanāni ca -pe-  
etaṃ saraṇaṃ āgama  
sabbadukkhā pamuccatīti. (Dhp. v. 188—192).

Na kevalā ca nesaṃ Satthā ettakaṃ yeva<sup>4</sup> dhammā desesi, api ca kho „upāsakā Buddhānussatikammaṭṭhānaṃ nāma Dhammānussati -pe-Saṃghānussatikammaṭṭhānaṃ nāma sotāpattimaggāni deti sotāpattiphalaṃ deti sakadāgāmimaggāni deti sakadāgāmiphalaṃ deti anāgāmimaggāni deti anāgāmiphalaṃ deti arahattamaggāni deti arahattaphalaṃ detīti“ evamādihi pi nayehi dhammā desetvā „evarupaṃ nāma saraṇaṃ bhindantehi ayuttāni tumhehi katan“ ti āha. Ettha ca Buddhānussatikammaṭṭhānādīnaṃ sotāpattimaggādippadānaṃ<sup>5</sup> „ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulikato ekantaṃbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhināya<sup>6</sup> sambodhāya nibbānāya samvattati. katamo ekadhammo, Buddhānussatīti“ evamādihi suttehi dipetabbāni. Evaṃ Bhagavā nānapakārehi upāsake ovaditvā „upāsakā, pubbe pi manussā asaraṇaṃ saraṇaṃ ti takkagāhena viruddhagāhena gahetvā amanussapariggahīte<sup>7</sup> kantāre yakkhabhattāni hutvā mahāvināsaṃ pattā, apannakagāhaṃ<sup>8</sup> pana ekamsagāhaṃ aviruddhagāhaṃ gahitamanussā tasmim yeva kantāre sotthibhāvaṃ pattā“ ti vatvā tuṅhi<sup>9</sup> ahoṣi. Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati utthāyāsanaṃ Bhagavantaṃ vanditvā abhithavitvā sirasi<sup>10</sup> añjalim<sup>11</sup> patitthāpetvā evam āha: „bhante idāni tāva imesaṃ upāsakānaṃ uttamasaraṇaṃ<sup>12</sup> bhinditvā takkagāhaṇaṃ<sup>13</sup> amhākaṃ pākātaṃ, pubbe pana amanussapariggahīte kantāre takkikānaṃ vināso apannakagāhaṃ gahitamanussānaṃ ca sotthibhāvo amhākaṃ paṭicchanno

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> apāyabhūmim. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -ssanti, C<sup>v</sup> -ssantīti. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> paripūriṣṣanti. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> ettakaṃ eva. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> sotāpattimaggāni dippadānaṃ, C<sup>o</sup> -maggādippabhedānaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> abhināya. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -parigahīte, C<sup>o</sup> manussapariggahīte. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> -gāhaṃ. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> tuṅhi. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> sirasimim. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> añjalim. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> uttamaṃ saraṇaṃ. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> addo viruddhagāhaṇaṃ.

tumhākam eva pākato, sādhu vata no Bhagavā ākāse puṇṇacandaṃ utthāpento viya imaṃ kāraṇaṃ pākataṃ karotū“<sup>1</sup>ti. Atha Bhagavā „mayā kho gahapati aparimitakālaṃ dasa pāramiyo pūretvā lokassa kaṃkhacchedanattam eva sabbaññūtañāṇaṃ paṭividdhaṃ, sīhavasāya suvaṇṇanāliṃ<sup>1</sup> pūrento viya sakkaccaṃ sotaṃ odahitvā suṇāhīti“<sup>2</sup> setthino satuppādaṃ janetvā himagabbhaṃ padāletva puṇṇacandaṃ nīharanto viya bhavantarena paṭicchannakāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atīte Kāsiraṭṭhe Bārāṇasinaḡare<sup>3</sup> Brahma datto nāma rājā ahoṣi. Tadā Bodhisatto satthavāhakule paṭisandhim gahetvā<sup>4</sup> anupubbena vayappatto pañcahi sakaṭasatehi vaṇijjaṃ<sup>5</sup> karonto vicarati. So kadāci pubbantato aparantaṃ gacchati kadāci aparantato pubbantam. Bārāṇasiyaṃ yeva añño<sup>6</sup> pi satthavāhaputto atthi bālo avyatto anupāyakusalo. Tadā Bodhisatto Bārāṇasito mahagghaṃ<sup>7</sup> bhaṇḍaṃ gahetvā pañca sakaṭasatāni pūretvā gamanasajjāni katvā ṭhapesi. So pi bālasatthavāhaputto tath<sup>8</sup> eva pañca sakaṭasatāni pūretvā gamanasajjāni katvā ṭhapesi. Bodhisatto cintesi: „sace ayaṃ bālasatthavāhaputto mayā saddhim yeva gamissati sakaṭasahassee<sup>9</sup> ca<sup>9</sup> ekato magge<sup>10</sup> gacchante maggo pi na-ppahessati<sup>11</sup>, manussānaṃ dārūdakādīni<sup>12</sup> pi<sup>13</sup> balivaddānaṃ tiṇāni pi dullabhāni bhavissanti, etena vā mayā vā purato gantuṃ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkosāpetvā etam atthaṃ ārocetvā „dvīhi<sup>14</sup> amhehi ekato gantuṃ na sakkā<sup>15</sup> ti, kiṃ tvaṃ purato gamissasi<sup>16</sup> udāhu pacchato“ ti āha. So cintesi: „mayi purato gacchante bahu<sup>17</sup> ānisaṃsā<sup>18</sup>, maggena abhinnen<sup>17</sup> eva gamissāmi, goṇā anāmatṭhatīṇaṃ khādissanti, manussānaṃ anāmatṭhaṃ<sup>19</sup> sūpeyyapaṇṇaṃ bhavissati, pasannaṃ<sup>20</sup> udakaṃ, yathāruciṃ agghaṃ ṭhapetvā bhaṇḍaṃ vikkiṇissāmi<sup>21</sup>“ so „ahaṃ samma purato gamis-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -nāliṃ, <sup>2</sup> C<sup>o</sup> suṇohīti. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> bārāṇasi-, C<sup>v</sup> bārāṇasi-. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> adds dasa-māsaccayena mātukucchito nikkhamitvā. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> vaṇijjaṃ <sup>6</sup> C<sup>k</sup> añño. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> mahaggha. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> sakaṭasahassee corrected to -sahasseehi, C<sup>k</sup> -sahasseehi. <sup>9</sup> va? C<sup>o</sup> omits ca. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> omits magge. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> nappahessati. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> dārūdakādīnaṃ, C<sup>o</sup> dārūdakānti. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> omit pi. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> adds pi. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> sakkō. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> gacchasi. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> bahu. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> ānisaṃsānaṃ. <sup>19</sup> C<sup>o</sup> anāmatṭha. <sup>20</sup> C<sup>o</sup> pasanna. <sup>21</sup> C<sup>v</sup> vikkiṇi-.

sāmīti<sup>1</sup>“. Bodhisatto pi pacchato gamane bahū ānisaṃse addasa, evaṃ<sup>2</sup> hi<sup>3</sup> assa ahosi: „purato<sup>4</sup> gacchantā<sup>5</sup> magge visamaṭṭhānaṃ samaṃ karissanti, ahaṃ tehi gatamaggena gamissāmi, purato gatehi balivaddehi parinātaṭṭhaddhatīṇe<sup>6</sup> khādite mama goṇā puna utṭhitāni<sup>7</sup> madhuraṭṭhāni<sup>8</sup> khādissanti<sup>9</sup>, gahitapaṇṇaṭṭhānato utṭhitāṃ manussānaṃ sūpeyyapaṇṇāni madhuraṃ bhavissati, anudake<sup>10</sup> thāne<sup>11</sup> khaṇitvā ete udakaṃ uppādessanti, parehi<sup>12</sup> katesu āvātesu mayāṃ udakaṃ pivissāma, agghaṭṭhapanāṃ nāma manussānaṃ jīvitaṃ voropanasadisāṃ, ahaṃ pacchato gantvā etehi ṭhapitagghen<sup>13</sup> eva<sup>14</sup> bhaṇḍaṃ vikkīṇissāmīti“, atha so ettake ānisaṃse disvā „samma tvaṃ purato gacchā<sup>15</sup>“ ‘ti āha. „Sādhu sammā“ ‘ti bālasatthavāho sakatāni yojetvā nikkhanto anupubbena<sup>16</sup> manussāvāsāṃ atikkamitvā kantāramukhaṃ pāpuṇi. Kantāraṃ<sup>17</sup> nāma corakantāraṃ vālakantāraṃ<sup>18</sup> nirudakakantāraṃ<sup>19</sup> amanussakantāraṃ appabhakkhakantāraṃ<sup>20</sup> ti pañca-vidhaṃ, tāttha corehi adhiṭṭhito maggo corakantāraṃ nāma, sīhādīhi adhiṭṭhitamaggo vālakantāraṃ<sup>21</sup> nāma, yattha nahāyitum vā pātum<sup>22</sup> vā udakaṃ n<sup>23</sup> atthi idaṃ nirudakakantāraṃ<sup>24</sup> nāma, amanussādhiṭṭhitam<sup>25</sup> amanussakantāraṃ nāma, mūlakhādanīyādivirahitam<sup>26</sup> appabhakkhakantāraṃ nāma, imasmiṃ pañcavidhe kantāre taṃ kantāraṃ nirudakakantāraṃ<sup>27</sup> c<sup>28</sup> eva amanussakantāraṃ ca<sup>29</sup>. Tasmā so satthavāhaputto sakatesu mahanta-mahantacāṭiyo<sup>30</sup> ṭhapetvā<sup>31</sup> udakassa pūrāpetvā satthiyojanikaṃ kantāraṃ paṭipajji. Ath<sup>32</sup> assa kantāramajjhaṃ gatakāle<sup>33</sup> kantāre adhivatthayakkho „imehi gahitaudakaṃ chaddāpetvā<sup>34</sup> dubbale katvā sabbe va ne<sup>35</sup> khādissāmīti“ sabbasetataruṇabalivadda-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> adds āha. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> evaṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> omits hi. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> ete purato. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> gacchanto. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> pariṭṭhaddhatīṇe. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> puna utṭhitāni. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> omits madhura. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> khāyissanti. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> anūdake. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> adds āvātaṃ. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> paresuhi. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> ṭhapitaggho, C<sup>o</sup> ṭhapitaggho. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> gacchāhi. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> anupubbo. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> kantāraṃ corrected to kantāra. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> vāla-. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> nirūdaka-. <sup>19</sup> C<sup>o</sup> -kantāraṃ. <sup>20</sup> C<sup>o</sup> pivitum. <sup>21</sup> C<sup>o</sup> amanussehi adhiṭṭhitam. <sup>22</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> -khādanīyā-. <sup>23</sup> C<sup>o</sup> ceva. <sup>24</sup> C<sup>o</sup> mahantamahantā-. <sup>25</sup> C<sup>o</sup> ṭhapāpetvā. <sup>26</sup> C<sup>o</sup> kantāramajjhakāle. <sup>27</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> chaddāpetvā. <sup>28</sup> C<sup>o</sup> sabbe jane.

yuttaṃ<sup>1</sup> manoramaṃ yānakaṃ māpetvā<sup>2</sup> dhanukalāpaphalakā-  
vudhahatthehi<sup>3</sup> dasahi dvādasahi amanussehi parivuto uppala-  
kumudāni piḷandhitvā<sup>4</sup> allasiso allavattho issarapuriso viya  
tasmiṃ yānake nisīditvā kaddamamakkhitehi<sup>5</sup> cakkehi paṭipa-  
tham agamāsi. Parivāramanussāpi 'ssa purato ca pacchato ca  
gacchantā allakesā allavatthā uppalakumudamālā piḷandhitvā<sup>4</sup>  
padumapūṇḍarikakalāpe gahetvā bhisamuḷālāni<sup>6</sup> khādantā uda-  
kabindūhi c' eva kalalena ca paggharantena agamanisu. Sat-  
thavāhā ca nāma yadā dhuravāto vāyati<sup>7</sup> tadā yānake nisi-  
ditvā upatṭhākparivutā rajam pariharantā purato gacchanti,  
yadā pacchato<sup>8</sup> vāyati tadā ten' eva nayena pacchato gac-  
chanti, tadā pana dhuravāto ahosi<sup>9</sup>, tasmā so satthavāhaputto  
purato agamāsi. Yakkho taṃ āgacchantam disvā attano yā-  
nakaṃ maggā okkametvā<sup>10</sup> „kham gacchathā“<sup>11</sup> ti tena saddhiṃ  
paṭisanthāram akāsi. Satthavāho pi attano yānakaṃ maggā  
okkamāpetvā<sup>10</sup> sakaṭṭhānaṃ gamanokāsaṃ datvā ekamantaṃ  
ṭhito<sup>11</sup> taṃ yakkham avoca: „bho, amhe tāva Bārāṇasito  
āgacchāma, tumhe pana uppalakumudāni piḷandhitvā paduma-  
pūṇḍarikahatthā bhisamuḷālāni<sup>12</sup> khādantā kaddamamakkhitā<sup>13</sup>  
udakabindūhi paggharantehi āgacchatha, kin<sup>14</sup> nu kho tumhehi<sup>15</sup>  
āgatamagge devo vassati uppalādisañchannāni<sup>16</sup> sarāni atthīti“  
pucchi. Yakkho tassa katham sutvā „samma, kiṃ nāma' etaṃ  
kathesi, esā nīlavanarāji paññāyati<sup>17</sup>, tato paṭṭhāya sakalam  
araññaṃ ekodakam, nibaddham<sup>18</sup> vassati, kandarā pūrā, tasmiṃ  
tasmiṃ<sup>19</sup> thāne padumādisañchannāni<sup>20</sup> sarānīti“<sup>21</sup> vaivā paṭipāṭiyā

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> sabbasetam-. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> adds udakakalalamakkhitehi. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> -vudhādihatthehi. <sup>4</sup> C<sup>s</sup>  
pilaudhitvā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -makkhite, C<sup>v</sup> -makkhite corrected to -makkhitehi. <sup>6</sup> C<sup>k</sup>  
-mulāni, C<sup>s</sup> -mūlāni corrected to -mūlālāni. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> yadādhuravāto purato vāyati, C<sup>s</sup>  
yadā purato vāto vāyati. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> adds vāto. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> tadā pana purato vāto ahosi, C<sup>v</sup>  
tadā pana dhuravāto purato ahosi. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> okkamitvā, <sup>10</sup> C<sup>s</sup> okkametvā. <sup>11</sup> C<sup>k</sup>  
yam. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> -mūlālāni corrected to -mūlāni, C<sup>s</sup> -mūlāni corrected to -mulālāni.  
<sup>13</sup> C<sup>s</sup> khādantā ca udakakalalamakkhitā. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> kin. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> tumhe. <sup>16</sup> C<sup>s</sup>  
uppalasañch- corrected to uppalādisañch-. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> paññāyati. <sup>18</sup> C<sup>s</sup> adds devo.  
<sup>19</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -pūrāya tasmiṃ tasmiṃ, C<sup>s</sup> -pūrā yasmim. <sup>20</sup> C<sup>s</sup> padumasañch-.  
<sup>21</sup> C<sup>s</sup> sarāni atthīti.

gacchantesu sakatesu „imāni sakatāni ādāya katham gacchathā“  
 'ti pucchi. „Asukam jāsapadam nāma“ ti. „Imasmīn ca  
 imasmīn ca sakate kim nāma bhandaṃ“ ti. „Asukaṃ ca asukaṃ  
 cā“ ti. „Pacchato āgacchantam sakatam ativiya garukam  
 hutvā āgacchati, etasmīn kim bhandaṃ“ ti. „Udakaṃ etthā“  
 'ti. „Parato tāva udakam āsentehi' vo maṇāpaṃ' katam, ito  
 paṭṭhāya pana udakena kiccāṃ s' atthi, purato bahum' udakam,  
 cāṭiyo' bhinditvā udakam chaddetvā' sakkhena gacchathā“ ti  
 āha, evaṃ ca pana vatvā „tumhe gacchatha, ambhākam papañco  
 hotiti“ thokam gantvā tesam adassanam patvā attano yakkha-  
 nagaram eva agamāsi. So pi kho' bālasatthavāho attano bāla-  
 tāya yakkhassa vacanam gahetvā cāṭiyo bhindāpetvā pasata-  
 mattam' pi udakam anavasesetvā sabbam chaddhetvā' sakatāni  
 pājāpesi'. Purato appamattakam pi udakam nāhosi. Manussā  
 pāṇiyam<sup>10</sup> alabhantā kilamimsu. Te yāva suriyass' atthagamanā'  
 gantvā sakatāni mocetvā parivattakena ṭhapetvā gone cakkesu  
 bandhiṃsu. N' eva goṇānam udakam<sup>11</sup> ahoṣi na manussānam  
 yāgubhattani vā<sup>12</sup>. Dubbalamanussā tattha tattha nipajjitvā  
 sayimsu. Rattibhāgasamaṇantare yakkhā yakkhanagarato āgantvā  
 sabbe pi gone ca manusse ca jīvitakkhayaṃ pāpetva maṃsam  
 khādītva atthini avasesetvā agamamsu<sup>14</sup>. Evam ekam bāla-  
 satthavāhaputtam nissāya sabbe te vināsam pāpuṇimsu, hat-  
 thatthikādini<sup>15</sup> disāvīdisāvippakinnāni<sup>16</sup> ahesum, pañca sakata-  
 satāni yathāpūritān' eva atthamsu. Bodhisatto pi kho bāla-  
 satthavāhaputtassa nikkhantadivasato māsadhamāsam vitinā-  
 metvā pañcahi sakatasatehi nagarā nikkhamma anupubbena  
 kantāramukham pāpuṇi. So tattha udakacāṭiyo pūretvā bahum  
 udakam ādāya khandhāvāre bheriṃ<sup>17</sup> carāpetvā manusse sanni-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> āharantehi. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> amanāpaṇi. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> bahu. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> udakacāṭiyo. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> chad-  
 dhetvā. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> omits kho. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> -mattam. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> chaddāpetvā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> pājāpesi.  
<sup>10</sup> C<sup>o</sup> pāṇiyam. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> suriyatthagamanā. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> adds vā yāgubhattani vā.  
<sup>13</sup> C<sup>o</sup> omits yāgubhattani vā. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> agamimsu. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> adds pi. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> disāvī-  
 disāsu vippak-. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> bheriṃ.



pātetvā evam āha: „mañ anāpucchitvā pasatamattam pi udakañ mā valañjayittha, kantāre visarukkhā nāma honti, pattam vā pupphañ vā phalañ vā tumhehi pure<sup>1</sup> akhāditapubbañ mañ anāpucchitvā mā khāditthā“<sup>2</sup> 'ti evañ manussānañ ovādañ datvā pañcahi sakaṭasatehi kantārañ paṭipajji. Tasmiñ kantāramajjhañ sampatte so yakkho purimanayen' eva Bodhisattassa paṭipathe attānañ dassesi. Bodhisatto tañ disvā va aññāsi<sup>3</sup>: „īmasmiñ kantāre udakañ n' atthi, nirūdakakantāro<sup>4</sup> nām' esa, ayañ ca nibbhayo rattanetto, chāyāpi 'ssa na paññāyati<sup>5</sup>, nissamsayañ iminā purato gato bālasatthavāhaputto sabbañ udakañ chaddāpetvā<sup>6</sup> kilametvā sapaṛiso khādito bhavissati, mayhañ pana paṇḍitabhāvañ upāyakosallañ na jānāti, maññe“<sup>7</sup> ti. Tato nam āha: „gacchatha tumhe, mayañ vāññā<sup>8</sup> nāma, aññāñ<sup>9</sup> udakañ adisvā gahitaudakañ<sup>10</sup> na chaddema, diṭṭhatthāne pana<sup>11</sup> chaddetvā sakaṭāni sallahukāni katvā gamisāma<sup>12</sup>“ 'ti. Yakkho thokañ gantvā adassanañ upagamma attano yakkhanagaram eva gato. Yakkhe pana gate manussā Bodhisattam āhamsu: „ayya, ete manussā 'esā nilavanarāji paññāyati, tato paṭṭhāya devo nibbaddhañ vassatīti<sup>13</sup> vatvā uppalakumudamālamlino<sup>14</sup> padumapundarikakalāpe ādāya bhisaṃjālañ<sup>15</sup> khādantā allavatthā allasīsā udakabindūhi paggharantehi āgatā, udakañ chaddetvā lahukehi sakaṭehi khippañ gacchāma<sup>16</sup>“ 'ti. Bodhisatto tesam vacanañ<sup>17</sup> sutvā sakaṭāni ṭhapāpetvā sabbamanusse<sup>18</sup> sannipātāpetvā „tumhehi 'īmasmiñ kantāre saro vā pokkharāñ<sup>19</sup> vā atthīti<sup>20</sup> kassaci sutapubban<sup>21</sup> ti pucchi. „Na ayyā sutapubban ti<sup>22</sup>, nirūdakakantāro<sup>23</sup> nāma eso<sup>24</sup>“ ti. „Idāni ekacce manussā 'etāya nilavanarājiyā parato devo vassatīti<sup>25</sup> vadanti, vuṭṭhivāto nāma kittakañ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> pure. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> aññāsi. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> paññāyati. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> chaddāpetvā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> vāññā, C<sup>v</sup> vāññā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> aññāñ. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> gahitañ-. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> omiṭṭa pana. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -mālāmlino. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -mulālañ, C<sup>v</sup> -mulāni corrected to -mulālañ. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> kathañ. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> sabbe-. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -ni. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> sutapubbanti corrected to sutapubbañ. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> nāmeso.

ʒhānaṃ vāyatīti<sup>1</sup>. „Yojanamattam ayyā“<sup>2</sup> 'ti. „Kacci pana vo ekassāpi sarire<sup>1</sup> vuṭṭhivāto paharatīti<sup>4</sup>. „N' atthi ayyā“<sup>5</sup> 'ti. „Meghasisam nāma kittake ʒhāne paññāyatīti<sup>6</sup>. „Yojanamatte<sup>3</sup> ayyā“<sup>7</sup> 'ti. „Atthi pana vo kenaci ekam pi meghasisam diṭṭhan“<sup>8</sup> ti. „N' atthi ayyā“<sup>9</sup> 'ti. „Vijjullatā nāma kittake ʒhāne paññāyatīti<sup>10</sup>. „Catupañcayojane ayyā“<sup>11</sup> 'ti. „Atthi pana vo kenaci vijjullatobhāso diṭṭho“<sup>12</sup> ti. „N' atthi ayyā“<sup>13</sup> 'ti. „Meghasaddo nāma kittake ʒhāne sūyatīti<sup>14</sup>. „Ekadvijojanamatte ayyā“<sup>15</sup> 'ti. „Atthi pana vo kenaci meghasaddo suto“<sup>16</sup> ti. „N' atthi ayyā“<sup>17</sup> 'ti. „Na ete<sup>6</sup> manussā, yakkhā ete, amhe udakam chaddāpetvā dubbale<sup>7</sup> katvā 'khādissāmā' 'ti āgatā bhavissanti, purato gato bālasatthavāhaputto na upāyakusalo, addhā so etehi udakam chaddāpetvā kilametvā khādito bhavissati, pañca sakatasatāni yathāpūritān' eva ʒhitāni<sup>8</sup> bhavissanti, ajja mayam tāni passissāma, pasatamattam pi udakam achaddētvā sighasigham<sup>9</sup> pājethā<sup>10</sup> 'ti pājāpesi. So gacchanto yathāpūritān' eva pañca sakatasatāni goṇamanussānañ<sup>11</sup> ca hatthāṭṭhikādini disāsu<sup>12</sup> vippakinnāni disvā sakatāni mocāpetvā sakataparivattakena khandhāvaram bandhāpetvā kālass' eva<sup>13</sup> manusse ca goṇe ca sāyamāsabhattam bhojāpetva manussānaṃ majjhe goṇe nipajjāpetvā sayam balanāyake gahetvā khaggahattho tiyāmarattim ārakkham gahetvā ʒhitako va arunaṃ utthāpesi. Punadvise pāto va sabbakiccāni niṭṭhāpetvā goṇe bhojētvā<sup>14</sup> dubbalasakatāni chaddētvā thirāni gāhāpetvā appaggham bhaṇam chaddāpetvā<sup>15</sup> mahaggham<sup>16</sup> āropētvā yathādhippetañ<sup>17</sup> ʒhānaṃ gantvā dvigunatigunena<sup>18</sup> mūlena bhaṇam vikkinitvā sabbam<sup>19</sup> parisam ādāya puna attano nagaram eva agamāsi.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> sariram. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> paññāyatīti. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> tiyojanamate. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> sūyatīti. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> -matte sūyatīti. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> ete na. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> dubbalam. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> ʒhitā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> sīgham. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> pājethā. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> goṇamanu-. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> disāvidisāsu. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> sakalasseva, C<sup>o</sup> sakalasseva corrected to sakalasseva. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> bhojāpetvā. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> chaddhāpetvā. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> adds bhaṇam. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> -ppeta. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> diguna-. <sup>19</sup> C<sup>o</sup> sabba.

Satthā imaṃ katham kathetvā „evam gahapati pubbe takka-gāhagāhino mahāvināsaṃ pattā, aparāṇṇakagāhino<sup>1</sup> pana amanussānaṃ hatthato muñcitvā sotthinaṃ icchitaṭṭhānaṃ gantvā puna sakatṭhānaṃ eva paccāgaminisū<sup>2</sup>“ 'ti dve pi vatthūni ghatetvā imissā<sup>3</sup> aparāṇṇakadhammadesanāya<sup>4</sup> abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Aparaṇṇakam ṭhānam eke dutiyaṃ āhu takkikā,  
etaḍ aññāya medhāvī taṃ gaṇhe yad aparāṇṇakan ti<sup>5</sup>. 1.

Tattha aparāṇṇakan ti ekamsikāṃ aviruddhaṃ niyyānikāṃ, ṭhānaṃ ti kāraṇaṃ, kāraṇaṃ hi yasmā tadāyattavuttitāya phalaṃ tittṭhati nāma tasmā ṭhānaṃ ti vuccati, „ṭhānaṃ ca ṭhānato aṭṭhānaṃ ca aṭṭhānato“ ti ādisu c' assa payogo vedītabbo, iti aparāṇṇakāṃ ṭhānaṃ<sup>6</sup> ti padadvayenaṇḍī<sup>7</sup> ekantaḥitasukkhā-vahattā<sup>8</sup> paṇḍitehi paṭipannaṃ ekamsikakāraṇaṃ aviruddhakāraṇaṃ niyyānikakāraṇaṃ<sup>9</sup> idan ti dīpeti, ayam ettha saṃkhepo, pabbhedo pana tiṇi saraṇā-gamaṇāni pañca sīlāni dasa sīlāni pātimokkhasaṃvaro indriyasāṃvaro ājīva-pārisuddhi paccayaṭṭisevanaṃ sabbam<sup>10</sup> pi catupārisuddhisīlāni indriyesu guttadvārāṇā bhojane mattaññūtā<sup>11</sup> jāgariyaṇuyogo jhānaṃ<sup>12</sup> vipassanā abhiññā samāpatti ariyamaggo ariyaphalaṃ sabbam p' etaṃ aparāṇṇakāṭṭhānaṃ aparāṇṇakapaṭipadā niyyānikapaṭipadā<sup>13</sup> ti attho, yasmā ca pana niyyānikapaṭipadāya etaṃ nāmaṃ tasmā yeva Bhagavā aparāṇṇakapaṭipadaṃ desento<sup>14</sup> imaṃ suttaṃ āha: „Tṭhi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu aparāṇṇakapaṭipadaṃ paṭipanno hoti, yoniso<sup>15</sup> c' assa āradḍho hoti āsavānaṃ khayāya, katamehi tīhi: idha bhikkhave bhikkhu<sup>16</sup> indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū<sup>17</sup> hoti, jāgariyaṃ anuyutto hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti: idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ dīsvā na nimittaggāhī<sup>18</sup> hoti -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū<sup>19</sup> hoti: idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṃkhā yoniso āhāraṃ āharetī<sup>20</sup> n' eva davāya na madāya -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu bhojane mattaññū<sup>21</sup> hoti, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhu<sup>22</sup> jāgariyaṃ anuyutto hoti: idha bhikkhave bhikkhu divasaṃ caṃkamena nisajjāya -pe- evaṃ kho bhikkhave bhikkhu jāgariyaṃ anuyutto hotīti<sup>23</sup>“, imasmiṃ<sup>23</sup> cāpi sutte tayo va dhammā vuttā, ayaṃ pana aparāṇṇakapaṭipadā yāva arahattaphalaṃ labbhatī<sup>20</sup>

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> aparāṇṇakagāhagāhino. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pacchā-, C<sup>o</sup> pacchā- corrected to paccā-.  
<sup>3</sup> C<sup>o</sup> imissāya. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -dhammaṃdesanāya. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> taṃ gaṇheyya aparāṇṇakam corrected, as it appears, to -dapaṇṇakam. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> aparāṇṇakāṭṭhānaṃ, C<sup>v</sup> aparāṇṇakāṭṭhānaṃ corrected to aparāṇṇakam ṭhānaṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> add yaṃ. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> -vahanta, C<sup>v</sup> -vahantā.  
<sup>9</sup> C<sup>o</sup> niyyānika-. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> sabbam. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> mattaññūtā, C<sup>v</sup> mattaññūtā, C<sup>o</sup> mattaññūtā.  
<sup>12</sup> C<sup>o</sup> jhāna. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> niyyānika- corrected to niyyānika. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> dassento. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> viriyi.  
<sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhikkhū. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> mattaññū, C<sup>v</sup> mattaññū. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> -ggāhī. <sup>19</sup> C<sup>v</sup> mattaññū.  
<sup>20</sup> so all three MSS. <sup>21</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> mattaññū. <sup>22</sup> C<sup>v</sup> bhikkhū. <sup>23</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> imasmiṃ.

eva, tattha arabattaphalam<sup>1</sup> pi phalasaṃpattivihārassa c' eva anupādāpari-  
 nibbānassa ca paṭipadāy' eva nāmañ<sup>2</sup> hoti, eke ti ekacce paṇḍitamanussa, tattha  
 kiñc' āpi asukā nāma<sup>3</sup> ti niyamo n' atthi, idam pana sapaṭisañ<sup>4</sup> Bodhisattān  
 yeva sandhāya vuttan ti vedittabbam; dutiyam āhu takkikā ti, dutiyan ti  
 pathamato apannakatthānato niyyānikakāraṇato<sup>5</sup> dutiyam takkagāhakāraṇaṃ<sup>6</sup>  
 aniyyānikakāraṇaṃ<sup>7</sup>, āhu takkikā ti ettha pana saddhīn purimapaḍena ayañ  
 yojanā: apannakatthānaṃ aviruddhakāraṇaṃ<sup>8</sup> niyyānikakāraṇaṃ eke<sup>9</sup> bodhisatta-  
 pamukhā paṇḍitamanussa gaṇhīṃsu, ye pana bālasattāvāhaputtapamukhā<sup>10</sup>  
 takkikā āhu te dutiyam sāparādham anekasīkaṭṭhānaṃ aniyyānikakāraṇaṃ<sup>11</sup>  
 aggahesum, tesu ye apannakatthānaṃ aggahesum te sukkapaṭipadaṃ paṭipanna<sup>12</sup>,  
 ye dutiyam „purato bhavitabbam udakena“<sup>13</sup> ti takkagāhasasīkhātaṃ aniyyānika-  
 kāraṇaṃ aggahesum te kaṇhapāṭipadaṃ paṭipanna, tattha sukkapaṭipadā aparī-  
 hānipāṭipadā kaṇhapāṭipadā parihaṇipāṭipadā, tasma ye sukkapaṭipadaṃ paṭi-  
 panna te aparīhīnā sotthibhāvān patta ye pana kaṇhapāṭipadaṃ paṭipanna  
 te pariḥīnā anayavyasaṇaṃ āpannā ti; Imam atthañ Bhagavā Anāthapiṇḍikassa  
 gaḥapatino vatvā<sup>14</sup> uttārīṃ idam āha: Etad aṇṇāya<sup>15</sup> medhāvī tañ gaṇhe  
 yad apannakan<sup>16</sup> ti, tattha etad aṇṇāya<sup>17</sup> mādāvīti medhā ti<sup>18</sup> lad-  
 dhanāmāya visuddhāya uttamāya paṇṇāya<sup>19</sup> samannāgato kulaputto, etañ<sup>17</sup>  
 apannakañ c' eva apannake cā<sup>19</sup> ti dvīsu atakkagāhatakkagāhasasīkhātesu (thānesu  
 guṇadosaṃ vuddhīhānīṃ atthānatthānīṃ natvā ti attho, tañ gaṇhe yad apan-  
 nakan<sup>19</sup> ti yañ apannakaṃ ekasīkasukkapāṭipadāparīhāniyapaṭipadāsī-  
 khātaṃ niyyānikakāraṇaṃ tad eva gaṇheyya, kasmā: ekasīkādibhāvato yeva,  
 itarañ pana<sup>20</sup> na gaṇheyya, kasmā: anekasīkādibhāvato yeva, ayañ hi<sup>21</sup>  
 apannakapaṭipadā nāma sabbesaṃ<sup>22</sup> Buddhapaccekabuddhabuddhaputtānañ  
 paṭipadā, sabbabuddhā hi apannakapaṭipadāyāṃ eva<sup>23</sup> thatvā dāhena vīriyena  
 pāramīyo pūretvā bodhitale Buddhā nāma honti, Paccakabuddhā paccakabodhīn  
 uppādentī, Buddhaputtā sāvakapāramiṇānañ<sup>24</sup> paṭivijjhanti.

Iti Bhagavā tesam upāsakānaṃ „tisso kusalasampattiyo“<sup>25</sup> cha  
 kāmasagge Brahmālokasampattiyo ca datvāpi<sup>26</sup> pariyoṣāne arahatta-

<sup>1</sup> C - phalañ. <sup>2</sup> Ck C' nāma. <sup>3</sup> C' sapaṭisaṃ corrected to sapaṭisa. <sup>4</sup> Ck  
 -karaṇato. <sup>5</sup> Ck C' -karaṇaṃ, C' takkagāhakāraṇaṃ. <sup>6</sup> Ck C' -karaṇa. <sup>7</sup> Ck  
 -karaṇaṃ. <sup>8</sup> Ck etc. <sup>9</sup> C' -vāhapamukhā. <sup>10</sup> Ck -karaṇa. <sup>11</sup> Ck paṭipanna.  
<sup>12</sup> Ck vatthā. <sup>13</sup> Ck aṇṇāya. <sup>14</sup> Ck gaṇheyyadapannakan, C' gaṇheyyapannakañ  
 corrected, as it appears, to -dapannakan. <sup>15</sup> Ck medhāya. <sup>16</sup> Ck paṇḍīya.  
<sup>17</sup> C' ekam. <sup>18</sup> Ck apannakañceva, C' apannakañceva sapaṇnake cā corrected  
 to -sapaṇnakañcā, C' apannakañ ceva apannañcā corrected to -sapaṇnake ca  
 (in a note apannakāpannañcā). <sup>19</sup> Ck tañ gaṇheyyadapannakan, C' tañ gaṇ-  
 heyya apannakan. <sup>20</sup> Ck omits pana. <sup>21</sup> C' omits hi. <sup>22</sup> Ck C' sabbesam.  
<sup>23</sup> Ck apannakapaṭipadāya ceva, C' -paṭipadāyayeva. <sup>24</sup> Ck -pāramiṇāna, C'  
 -pāramiṇānaṃ. <sup>25</sup> C' kusalasampattiyo. <sup>26</sup> C' datvā.

maggadāyikā apannakapaṭipadā nāma catūsu<sup>1</sup> apāyesu<sup>2</sup> pañcasu ca<sup>3</sup> nicakulesu nibbattidāyikā sapannakapaṭipadā<sup>4</sup> nāmā<sup>5</sup> 'ti imam apannakadhammadesanam dassetvā upari cattāri saccāni soḷasahi ākārehi pakāsesi. Saccapariyosāne sabbe pi te pañcasatā upāsakā sotāpatti-phale patiṭṭhahimsu.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā<sup>6</sup> dassetvā dve vatthūni ka-thetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tasmim samaye bālasatthavāhaputto Devadatto ahoṣi, tassa parisā Devadatta-parisā va<sup>6</sup>, paṇḍitasatthavāhaputtaparisā Buddhaparisā, paṇḍita-satthavāhaputto pana aham eva ahoṣin<sup>6</sup> ti desanam nitthapesi. Apannakajātakam.

## 2. Vaṇṇupathajātika.

Akilāsuno ti. Imam dhammadesanam Bhagavā Sāvattthiyam viharanto kathesi. Kam ārabbhā<sup>7</sup> ti. Ekam ossaṭṭhaviriyam bhikkhum. Tathāgate kira Sāvattthiyam viharante eko sāvattthivāsī<sup>7</sup> kulaputto Jetavanam gantvā Satthu santike dhammadesanam sutvā pasannacitto kāmesu ādinavam<sup>8</sup> disvā pabbajitvā upasampadāya pañcavassiko hutvā dve mātikā uggaṇhitvā vipassanācāram sikkhitvā Satthu santike attano cittaruciyaṃ kammaṭṭhānam gahetvā ekam araṇṇam<sup>9</sup> pavisitvā vassam upagantvā temāsam vāyamanto obhāsamattam vā nimittamattam vā uppādetum nāsakkhi. Ath<sup>7</sup> assa etad ahoṣi: „Satthārā cattāro puggalā kathitā, tesu mayā padaparamena bhavitabbam, n<sup>7</sup> atthi maññe<sup>10</sup> māyham imasmim attabhāve maggo<sup>11</sup> vā phalam vā, kiṃ karissāmi araṇṇavāsena<sup>12</sup>, Satthu santikam<sup>13</sup> gantvā rūpaggappattam Buddhasariram olokeno madhuradhammadesanam sunanto viharissāmīti<sup>14</sup> puna Jetavanam eva paccāgamāsi. Atha nam sandiṭṭhā sambhattā āhaṃsu: „āvuso, tvaṃ Satthu santike kammaṭṭhānam gahetvā 'samaṇadhammam karissāmīti' gato, idāni pana āgantvā saṃgaṇikāya abhiramamāno carasi, kiṃ nu kho te pabbajitakiccam matthakam pattam, appaṭisandhiko jāto sīti.“ „Avuso aham maggam vā phalam vā alabbhitvā 'abhabbapuggalena mayā bhavitabban' ti viriyam ossajitvā āgato 'mhīti'. „Akāraṇam<sup>14</sup> te āvuso kataṃ dalhavi-riyassa Satthu sāsane pabbajitvā viriyam ossajantena, ehi Tathāga-

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> pāyesu. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> omits ca. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> sappanna- <sup>5</sup> C<sup>v</sup> omits āharitvā. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> omits va. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sāvattthivāsī. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> ādinavam-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇṇam. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> maññe. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> magge. C<sup>s</sup> maggam. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇṇa-. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> santikā. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> akaraṇam.

tassa tam dassamā<sup>1</sup> 'ti tam ādāya Satthu santikaṃ agamaṃsu. Satthā disvā evam āha: „bhikkhave, tumhe etaṃ bhikkhuṃ aniccha-  
mānaṃ ādāya āgatā, kiṃ kataṃ iminā<sup>2</sup> ti. „Blhante ayaṃ bhikkhu  
evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā samaṇadhammaṃ karonto viriyaṃ  
ossajitvā āgato<sup>3</sup> ti. Atha naṃ Satthā āha: „saccaṃ kira tayū  
bhikkhu viriyaṃ ossattham<sup>4</sup>. „Saccaṃ Bhagavā<sup>5</sup> ti. „Kiṃ pana tvaṃ  
bhikkhu evarūpe sāsane pabbajitvā appiccho ti vā santuṭṭho ti vā  
pavivitto ti vā āradhaviṛiyo ti vā<sup>6</sup> evaṃ attānaṃ ajānāpetvā ossattha-  
viriyo bhikkhū ti jānāpesi, nanu tvaṃ pubbe viriyavā ahoṣi, tayā  
ekena kataviriyaṃ nissāya marukantāre<sup>7</sup> pañcasu sakaṭasatesu manussā  
ca goṇā ca pāniyaṃ<sup>8</sup> labhitvā sukhitā jātā, idāni kasmā viriyaṃ  
ossajasīti<sup>9</sup>. So bhikkhu ettakena upatthambhito ahoṣi. Tam pana  
kathaṃ sutvā bhikkhū<sup>4</sup> Bhagavantaṃ yācimsu: „bhante idāni iminā  
bhikkhunā viriyassa ossatthbahāvo amhākaṃ pākato, pubbe pana etassa  
ekassa viriyaṃ nissāya marukantāre goṇamanussānaṃ pāniyaṃ<sup>8</sup> labhitvā  
sukhitabhāvo paṭicchanno tumhākaṃ sabbaññūtañāpass<sup>9</sup> eva<sup>5</sup> pākato,  
amhākam p' etaṃ kāraṇaṃ katheṭhā<sup>6</sup> 'ti. „Tena hi bhikkhave  
suṇāthā<sup>7</sup> 'ti Bhagavā tesāṃ bhikkhūnaṃ satuppādaṃ janetvā bhavan-  
tarena paṭicchannakāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atīte Kāsiratthe Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ  
kārente Bodhisatto satthavāhakule paṭisandhiṃ gahetvā  
vayappatto pañcahi sakaṭasatehi vaṇijjaṃ karonto vicarati.  
So ekadā satthiyojanikaṃ marukantāraṃ paṭipajji. Tasmim  
kantāre sukhumavālikā muṭṭhinā gahitā hatthe na tiṭṭhati,  
suriyuggamanato paṭṭhāya aṅgārārāsi viya uṇhā hoti, na sakkā  
akkamituṃ, tasmā tam paṭipajjantā dārūdakatelataṇḍulādīni  
sakaṭehi ādāya rattim eva gantvā aruṇuggamane<sup>6</sup> sakaṭāni  
parivattaṃ<sup>7</sup> katvā matthake maṇḍapaṃ kāretvā kālass<sup>8</sup> eva<sup>5</sup>  
āhāraṅgiccam niṭṭhāpetvā chāyāya nisinnā divasaṃ khepetvā  
atthaṃ gate suriye sāyamāsaṃ bhūñjitvā bhūmiyā sītalāya  
jātāya sakaṭāni yojetvā gacchanti, samuddagamanasadisam eva  
gamaṇaṃ hoti, thalanīyāmakō<sup>9</sup> nāma laddhuṃ vaṭṭati, so tāra-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vā ti. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> marū-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> pāniyaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> bhikkhu. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> sabbaññūta-.

<sup>6</sup> C<sup>k</sup> aruṇugg-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> parivattakam. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> sakalasseva corrected to kālasseva.

<sup>9</sup> C<sup>k</sup> -niyyāmakō, C<sup>v</sup> phalanīyāmakō.

kasaññāya<sup>1</sup> satthani tāreti<sup>2</sup>. So pi satthavāho tasmiñ kāle iminā va niyāmena<sup>3</sup> tañ kantārañ gacchanto ekūnasatthiyojanāni gantvā „idāni ekaratten<sup>4</sup> eva marukantārā nikkhamanañ bhavis-satīti“ sāyamasañ bhuñjivā sabbam dārūdakam khepetvā sakatāni yojetvā pāyāsi. Niyāmakō<sup>5</sup> purimasakate āsandiñ santharāpetvā ākāse tārakā<sup>6</sup> olokento „ito pājethā“<sup>7</sup> 'ti vadamāno nipajji. So dīgham addhānañ aniddāyanabhāvena kilanto niddam okkami, goṇe<sup>8</sup> nivattitvā<sup>9</sup> āgatamaggam eva gaṇhante na aññāsi<sup>10</sup>. Goṇā<sup>10</sup> sabbarattim agamañsu. Niyāmakō<sup>4</sup> aruṇuggamanavelāya<sup>11</sup> pa-buddho nakkhattam oloketvā „sakatāni nivattetha<sup>12</sup> nivattethā“ 'ti āha. Sakatāni nivattetvā paṭipāṭim karontānañ yeva aruṇo uggamano<sup>13</sup>. Manussā „hiyyo amhākam nivittkhakhandhāvā-ratthānam ev<sup>14</sup> etañ, dārūdakam pi no<sup>14</sup> khīnañ<sup>15</sup>, idāni 'mhā natthā“ ti sakatāni mocetvā parivattakena ṭhapetvā matthake maṇḍapañ katvā attano attano sakatassa hetthā anusocantā nipajjimsu. Bodhisatto „mayi viriyam ossajante<sup>16</sup> sabbe vinas-sissantīti“ pāto sītalavelāyam eva āhiṇḍanto ekañ dabbatīṇa-gacchañ disvā „imāni tīṇāni hetthā udakasinehena utthitāni bhavissantīti“ cintetvā kuddālañ gāhāpetvā<sup>17</sup> tañ padesañ khañpesi. Satthihatthattānañ khañimsu. Ettakañ ṭhānañ khañivā paharantānañ kuddālo hetthā pāsāṇe paṭihaññi<sup>18</sup>, pa-haṭamatte sabbe viriyam ossajimsu. Bodhisatto pana „imassa pāsāṇassa hetthā udakena bhavitabban“ ti otarivā pāsāṇe ṭhito onamitvā<sup>19</sup> sotañ odahitvā saddam āvajjento hetthā udakassa pavattanasaddam sutvā uttarivā cūlupaṭṭhākañ āha: „tāta, tayā viriye ossatthe sabbe vinassissāma, tvañ viriyam anossajitvā imañ ayakūṭam gahetvā āvātañ otarivā etasmiñ pāsāṇe pahārañ dehīti<sup>20</sup>“. So tassa vacanañ sampatichchitvā

<sup>1</sup> Ck Cv -saññāya. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> tāresi. <sup>3</sup> Ck niyyāmena. <sup>4</sup> Ck Cv niyyāmakō. <sup>5</sup> Ck kārakā. <sup>6</sup> Cv ito pājetha ito pājethā. <sup>7</sup> Ck Cv goṇo. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> nivattetvā. <sup>9</sup> Ck Cv aññāsi. <sup>10</sup> Ck goṇo. <sup>11</sup> Ck aruṇugg-. <sup>12</sup> C<sup>2</sup> omits nivattetha. <sup>13</sup> uggato? Cv uggamato, C<sup>2</sup> aruṇo uggamanato. <sup>14</sup> Ck no. <sup>15</sup> C<sup>2</sup> khīnañ. <sup>16</sup> C<sup>2</sup> ossajante. <sup>17</sup> Ck gāhāpetvā, C<sup>2</sup> gāhañhāpetvā corrected to gañhāpetvā, Cv gāhāpetvā corrected to gāhāpetvā. <sup>18</sup> Ck Cv -haññi. <sup>19</sup> Cv onamitvā. <sup>20</sup> C<sup>2</sup> adds āha.

sabbesu viriyāṃ ossajitvā t̄hitesu pi<sup>1</sup> viriyāṃ anossajanto otaritvā pāsāṇe pahāraṃ adāsi. Pāsāṇo majjhe bhijjitvā hetthā patitvā sotaṃ sannirumbhitvā<sup>2</sup> atthāsi. Tālakkhandhappamānā<sup>3</sup> udakavattī<sup>4</sup> uggañchi<sup>5</sup>. Sabbe pāṇiyāṃ pivitvā nahāyimsu. Atīrekāni akkhayugādini phāletvā<sup>6</sup> yāgubhattaṃ pacitvā bhunjitvā<sup>7</sup> gone ca bhojetvā suriye atthaṃ gate udakāvātasamipe<sup>8</sup> dhajam<sup>9</sup> bandhitvā icchitaṭṭhānaṃ agamimsu. Te tattha bhaṇḍam vikkiniṭvā dviguṇam<sup>10</sup> catugguṇam bhogaṃ labhitvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ eva agamimsu. Te tattha yāvatāyukaṃ t̄atvā yathākammaṃ gatā. Bodhisatto pi dānādini puññāni<sup>11</sup> katvā yathākammaṃ eva gato.

Sammāsambuddho imaṃ dhammadeśanaṃ kathetvā abhisambuddho va imaṃ gātham kathesi:

Akilāsuno vaṇṇupathe<sup>12</sup> khaṇantā  
udaṅgaṇe tattha papaṃ avindum,  
evaṃ muni<sup>13</sup> viriyabalūpapanno  
akilāsu vinde hadayassa santin ti. 2.

Tattha akilāsuno ti nikkosajjā āradhviriyā, vaṇṇupathe ti, vanna vuccati vālukā, vālukāmagge ti attho, khaṇantā ti bhūmim khaṇamānā<sup>14</sup>, udaṅgaṇe ti, ettha uda iti nipāto, aṅgaṇe ti attho, manussānaṃ samcaranaṭṭhāne anāvate<sup>15</sup> bhūmibhāge ti attho, tatthā ti tasmim vaṇṇupathe, papaṃ avindun ti udakaṃ labhimsu, udakaṃ<sup>16</sup> hi papīyanaḥbhāvena<sup>17</sup> papā ti vuccati, pavattam<sup>18</sup> vā āpaṃ papaṃ, mahodakaṃ ti attho; evaṃ ti opamma-patipādanaṃ<sup>19</sup>, munīti<sup>20</sup>, monaṃ vuccati nānaṃ, kāyamoneyyādisu<sup>21</sup> vā aññataram<sup>22</sup>, tena samannāgatattā puggalo munīti<sup>20</sup> vuccati, so pan' esa agāriyamuni anagāriyamuni sekkhamuni asekkhamuni paccekamuni munimunīti<sup>23</sup> anekavidho, tattha agāriyamunīti gihī āgataphalo viññātasāsano<sup>24</sup>, anagāriyamunīti tathārūpo va pabbajito, sekkhamunīti sattasekhā, asekkhamunīti<sup>25</sup> khīṇāsavo, paccekamunīti paccekasambuddho, munimunīti sammāsambuddho. imasmim pan' atthe sabba-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> omits pi. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> sannirumbhitvā. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> -naṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> udakavaddhi, C<sup>o</sup> -vattī corrected to -vaddhi. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> uggañchi. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> pāletvā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> adds t̄hito. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> udakāvātasamipe. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> dhadham. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> diguṇam. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> puññāni. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> vanna-. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> muni, C<sup>o</sup> muni. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> khaṇantā. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> anāvate. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> udakam. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> papīyana- corrected, as it appears, to pīvana-. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> pavattam corrected, as it appears, to pavattham. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> -patipādanaṃ, C<sup>o</sup> -patipādanaṃ. <sup>20</sup> C<sup>k</sup> mūnīti. <sup>21</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -moneyyādisu. <sup>22</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aññataram. <sup>23</sup> C<sup>k</sup> musicunīti. <sup>24</sup> C<sup>o</sup> viññāta-. <sup>25</sup> C<sup>k</sup> -mūnīti.



samgāhikavasena<sup>1</sup> moneyyasamkhātāya paṇṇāya<sup>2</sup> samannāgato muniti vedītabbo, viriyabalūpapanno ti viriyena c'<sup>3</sup> eva kāyabalaṇṇabalena ca<sup>4</sup> samannāgato, akilāsū ti nikkosajjo, kāmaṃ<sup>5</sup> taco ca<sup>6</sup> nahāru<sup>6</sup> ca atthi<sup>7</sup> ca avasussatu upasussatu<sup>8</sup> sarīre maṃsalohitan ti evaṃ vuttena caturāṅgasamannāgatena viriyena samannāgatattā analaso, vinde hadayassa santin ti cittassa pi hadayarūpassa pi sītalabhāvakaranena santin ti samkhaṃ gatam jhānavipassanābhīnñā-arahattamaggaṇāṇasamikhātāma<sup>9</sup> ariyadhammaṃ vindati patilabhatiti attho. Bhagavatā hi: „dukkhaṃ bhikkhave kusīto vibarati vokiṇno pāpakehi akusalehi dhammehi mahantaṃ ca sadattham pariḥāpeti, āradbhaviriyo ca<sup>10</sup> kho bhikkhave sukhaṃ viharati pavivitto pāpakehi akusalehi dhammehi mahantaṃ ca sadattham paripūreti<sup>11</sup>, na bhikkhave hīnena aggassa pattī<sup>12</sup> hotīti“ evaṃ anekehi suttehi kusītassa dukkhavihāro āradbhaviriyassa sukhavihāro samvannito, idhāpi āradbhaviriyassa akatābhīnivesassa<sup>13</sup> vipassakassa viriyabalena adhigantabbam, tam eva sukhavihāraṃ dassento „evaṃ muni<sup>14</sup> viriyabalūpapanno akilāsū vinde badayassa santin“ ti āha. Idam vuttaṃ hoti: „yathā te vāṇijā akilāsuno vāṇupathe<sup>15</sup> khaṇantā udakam labhiṃsu evaṃ imasmim pi<sup>16</sup> sāsaṇe akilāsū hutvā vāyamamāno paṇḍito<sup>17</sup> bhikkhu imam jhānādibhedam hadayasantim<sup>18</sup> labhati, so tvaṃ bhikkhu pubbe udakamattassa atthāya viriyam katvā idāni evarūpe maggaphalattāya<sup>19</sup> niyyānikasāsane kasmā viriyam ossajasiti“.

Evaṃ imam dhammadesanaṃ dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatthaviriyo bhikkhu aggaphale arahatte patīṭṭhāsi.

Satthā dve vatthūni kathetvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tasmim samaye viriyam anossajitvā pāsānaṃ bhinditvā mahājanassa udakadāyako cūlupatthāko<sup>20</sup> ayam ossatthaviriyo bhikkhu ahoṣi, avasesaparīsā idāni Buddhaparīsā jātā, satthavāha-jetthako pana aham eva ahoṣin“ ti desanaṃ niṭṭhāpesi. Vāṇu-pathajātakam<sup>15</sup>.

### 3. Serivāṇijājātaka.

Idha ce hi naṃ virādhesiti. Imam<sup>21</sup> pi dhammadesanaṃ Bhagavā Sāvattthiyam viharanto ekaṃ ossatthaviriyaṃ eva bhikkhum ārabha kathesi. Tam hi purimanayen' eva bhikkhūhi ānitam Satthā āha: „tvaṃ bhikkhu<sup>22</sup> evarūpe maggaphaladāyake

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> sabbāhikavasena. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paṇṇāya. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> viriyabalūpapanno ti kāyabalena ceva nānabalena ca. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> kāman, C<sup>v</sup> kāman corrected to kāmaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> omits ca. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nahārū. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> atthi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> omits upasussatu. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -bhīnñā-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> va. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> pūreti. <sup>12</sup> so all three MSS. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> akatādhini-. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> muni. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> vānu-. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> hi. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> paṇḍite. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> hadayassa santim. <sup>19</sup> C<sup>v</sup> magge-. <sup>20</sup> C<sup>v</sup> -ṭṭhāke. <sup>21</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> idam. <sup>22</sup> C<sup>k</sup> bhikkhu tvaṃ.

sāsane pabbajitvā viriyam ossajanto sataśahassagghanikāya<sup>1</sup> kañ-  
canapātiyā parihīno Serivānījo<sup>2</sup> viya ciraṃ socissasīti<sup>3</sup>. Bhikkhū  
tassa atthassāvibhāvattam<sup>4</sup> Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavan-  
tarena pañicchannam kāraṇam pākaṭam akāsi:

Atīte ito pañcame kappe Bodhisatto Serivaratthe Se-  
rivo nāma kacchapuṭavānījo<sup>4</sup> ahoṣi. So Serivā nāma ekena  
lolakacchapuṭavānījena<sup>5</sup> saddhiṃ Telavāham<sup>6</sup> nāma nadiṃ utta-  
ritvā Andhapuram nāma nagaram pavisanto nagaravīthiyo  
bhājetvā attano pattavīthiyā bhaṇḍam vikkiṇanto<sup>7</sup> cari. Itaro  
attano pattam<sup>8</sup> vīthim gaṇhi. Tasmīṃ ca nagare ekam setthi-  
kulam pariṇṇam ahoṣi, sabbe puttabhātikā ca dhanaṃ ca  
parikkhayaṃ agamāsi. Ekā<sup>9</sup> dārikā ayyakāya saddhiṃ avasesā  
ahoṣi. Tā dve pi paresam bhatim katvā jīvanti. Gehe pana  
tesam mahāsetthiṇā paribhuttapubbā suvaṇṇapāti bhājanantare  
nikkhittā dīgharattam avalaṇṇiyamānā<sup>10</sup> malaggahitā<sup>11</sup> ahoṣi. Tā  
tāssā suvaṇṇapātibhāvam pi na jānanti. So lolavānījo tasmīṃ  
samaye „maṇike gaṇhatha<sup>12</sup>, maṇike gaṇhathā“<sup>13</sup> ti vicaranto  
gharadvāraṃ pāpuni. Sā kumārikā tam disvā ayyakam āha:  
„amma mayham ekam piḷandhanam<sup>13</sup> gaṇhā“<sup>14</sup> ti. „Amma  
ruyam duggatā, kim datvā gaṇhissāmā“<sup>15</sup> ti. „Ayaṃ no pāti  
atthi<sup>16</sup> no ca amhākam upakārā, imam datvā gaṇhā“<sup>17</sup>  
ti. Sā vānījam<sup>15</sup> pakkosāpetvā āsane nisīdāpetva tam pātim  
datvā „ayya imam gaṇetvā tava bhagīniyā kiñci eva dehīti“<sup>18</sup>  
āha. Vānījo<sup>16</sup> pātim hatthena gaṇetvā „suvaṇṇapāti bhavis-  
satīti“<sup>19</sup> parivattetvā pātipiṭṭhiyā<sup>17</sup> sūciyā lekham kaḍḍhitvā<sup>18</sup>  
suvaṇṇabhāvam ṇatvā<sup>19</sup> „imesam kiñci adatvā va imam pātim<sup>20</sup>  
harissāmīti“<sup>20</sup> „ayaṃ kiṃ agghati<sup>21</sup>, addhamāsako pi ṇssā mūlam

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> serivānījo, C<sup>k</sup> serivavānījo corrected to serivānījo.  
<sup>3</sup> C<sup>s</sup> tassatthāvibhā-, C<sup>v</sup> tassatthassāvī-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -vānījo, C<sup>s</sup> adds vohāratthāya  
gacchanto. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -vānījena. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> kelavāham, C<sup>s</sup> adds in parenthesis tilavāham.  
<sup>7</sup> C<sup>k</sup> vikkiṇanto. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> pattam corrected to patta. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> eka <sup>10</sup> C<sup>k</sup> avatīji-  
yamānā corrected to avajīyamānā, C<sup>v</sup> avalaṇṇiyamānā. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> malaggahitā. <sup>12</sup> C<sup>k</sup>  
omits maṇike gaṇhatha. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> piḷandhanam. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> anatti. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> vānījam.  
<sup>16</sup> C<sup>k</sup> vānījo. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pātipiṭṭhīm, C<sup>s</sup> pātipiṭṭhiyā corrected to pātipiṭṭhīm.  
<sup>18</sup> C<sup>s</sup> kaḍḍitvā. <sup>19</sup> C<sup>s</sup> jānitvā. <sup>20</sup> C<sup>k</sup> pāti. <sup>21</sup> C<sup>k</sup> agghiti.

na hotīti<sup>1</sup> bhūmiyaṃ khipitvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tena<sup>1</sup> pavisitvā nikkhantavīthim<sup>2</sup> itaro pavisituṃ labbhatīti Bodhisatto taṃ vīthim<sup>2</sup> pavisitvā „maṇike gaṇhathā“<sup>3</sup> 'ti tam eva gharadvāraṃ pāpuṇi. Puna sā kumārikā tath' eva ayyakaṃ āha. Atha naṃ ayyakā „amma, paṭhamāṃ āgatavāṇijo pātim bhūmiyaṃ<sup>4</sup> khipitvā gato, idāni kiṃ datvā gaṇhissāma“<sup>4</sup> 'ti āha. „Amma, so vāṇijo pharusavāco, ayaṃ pana piyadassano mudusallāpo, app-eva nāma naṃ gaṇheyyā“<sup>5</sup> 'ti. „Tena hi pakkosā“<sup>6</sup> 'ti. Sā taṃ pakkosi. Ath' assa gehaṃ pavisitvā nisinnassa taṃ pātim adamsu. So tassā suvaṇṇapātibhāvaṃ nātvā „amma, ayaṃ pāti satasahassaṃ agghati, pātiagghanakabhaṇḍam<sup>7</sup> mayhaṃ hatthe n' atthīti“<sup>8</sup> āha. „Ayya, paṭhamāṃ āgatavāṇijo 'ayaṃ addhamāsakaṃ pi na agghatīti' bhūmiyaṃ khipitvā gato, ayaṃ pana tava puññaṃ suvaṇṇapāti jāta bhavissatīti mayhaṃ imaṃ tuyhaṃ dema, kiñcid eva no datvā imaṃ gahetvā yāhīti“<sup>9</sup>. Bodhisatto tasmim khane hatthagatāni pañca kahāpanasatāni<sup>6</sup> pañcasatagghanakāṇ<sup>7</sup> ca bhaṇḍam sabbāṃ datvā „mayhaṃ imaṃ tulaṃ ca pasibbakaṃ ca attha ca kahāpane<sup>8</sup> dethā“<sup>9</sup> 'ti ettakaṃ yācitvā ādāya pakkāmi. So sīgham eva nadītiraṃ gantvā nāvikassa attha kahāpane<sup>9</sup> datvā nāvaṃ abhirūhi. Tato lolavāṇijo<sup>10</sup> pi puna gehaṃ<sup>11</sup> gantvā „āharatha taṃ<sup>12</sup> pātim, tumhākaṃ kiñcid eva dassāmīti“<sup>13</sup> āha. Sā taṃ paribhāsitvā „tvāṃ amhākaṃ satasahassagghanikaṃ<sup>12</sup> suvaṇṇapātim addhamāsakagghanikaṃ<sup>13</sup> pi na akāsi, tuyhaṃ pana sāmikasadiso eko dhammikavāṇijo amhākaṃ sahasaṃ datvā taṃ ādāya gato“<sup>14</sup> 'ti āha. Taṃ sutvā „tassa satasahassagghanikāya<sup>12</sup> hi<sup>14</sup> suvaṇṇapātiyā parihīno 'mhi, mahājānikaro vata me ayaṃ<sup>15</sup>“<sup>16</sup> 'ti sañjātabalavasoko satim<sup>16</sup> paccupatthāpetuṃ asak-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> kena, C<sup>v</sup> ekena. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -vīthi, C<sup>v</sup> -vīthī. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> vithi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> bhūmim. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> kahāpana-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> -satagghana-. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> attha kahāpane ca, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> attha ca kahāpane. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> kahāpane. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -vāṇijo. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> puṇa gehā. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> naṃ? <sup>13</sup> so all three MSS. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> omits hi. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> ayaṃ. <sup>16</sup> all three MSS. sati.

konto visānī<sup>1</sup> katvā attamo hatthagate kahāpane<sup>2</sup> e<sup>3</sup> eva bhandakañ ca gharadvāre yeva vikirivā nivāsapa rūpanam pahāya<sup>4</sup> tulādandañ muggarañ katvā ādāya Bodhisattassa anupadañ pakkanto nadūtirañ gantvā Bodhisattañ gacchantāñ disvā „ambho<sup>5</sup> nāvika<sup>6</sup> nāvañ nivattehīti“ āha. Bodhisatto „mā nivattayīti“ paṭisedheti. Itarassāpi Bodhisattañ gacchantāñ passantassa passantassa balavasoko udapādi. Hodayaṃ uñhañ ahosi, mukhato lohitañ uggañchi, vāpikaddamo viya hadayañ phali. So Bodhisatte āghātañ bandhitvā tatth<sup>7</sup> eva jīvitakkhayañ pāpuni. Idañ paṭhamañ Devadattassa Bodhisatte āghātabandhanañ. Bodhisatto dānādini puññāni karitvā yathākammañ agamāsi.

Sammāsambuddho imañ dhammaḍeṣanañ kathetvā abhisambuddho va imañ gāthañ kathesi:

Idha ce hi nañ virādhesi saddhammassa niyāmatāñ  
cirañ tvañ anutapessasi Serivāyañ va vāñjo ti. 3.

Tattha idha ce hi nañ virādhesi saddhammassa niyāmatāñ ti imasmim̄ sāsaṇe etañ saddhammassa niyāmatāsamkhātāñ<sup>7</sup> sotāpattimaggāñ virādhesi yaḍi virādhesi viriyañ ossajanto nādhigacchasi na paṭilabhasīti attho, cirañ tvañ anutapessasi evaṃ saṇṇe tvañ dīghaṃ addhānañ socanto pari-devanto anutapessasi, athavā ossatthaviriyatāya ariyamaggaṃ virādhītattā dīgharattañ nirayādīsu<sup>8</sup> uppanno nānappakarāni dukkhāni anubhavanto anutapessasi kilamissasīti<sup>9</sup>, syam ettha attho; kathañ: Serivāyañ va vāñjo<sup>10</sup> ti, Serivā ti evaṇṇāma ko 'yam, vā 'ti yathā, idañ vuttañ hoti: yathā pubbe Serivā nāma vāñjo sataṣaṣṭhaṅganikañ<sup>11</sup> suvañṇapātīñ labhitvā tassa gahaṇatthāya<sup>12</sup> viriyañ akatvā tato parihīno anutappi evaṃ eva tvañ<sup>13</sup> pi imasmim̄ sāsaṇe paṭiyatta-suvañṇapātīsāsaṇa ariyamaggañ ossatthaviriyatāya anadhigacchanto tato parihīno dīgharattañ anutappissasi<sup>14</sup>, sace pana viriyañ na ossajissasi<sup>15</sup> pañḍita-vāñjo suvañṇapātīñ viya mama sāsaṇe navavidhañ pi lokuttaradhammañ<sup>16</sup> paṭilabbissasīti<sup>17</sup>.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> visānī. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> kahāpane. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -pārūpanañ pahāya. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> amho. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> nāvika. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> nivattehīti corrected to nivatteyīti. <sup>7</sup> all three MSS. -tā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -disu. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> kilamissasīti. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> vāñjo. <sup>11</sup> so all three MSS. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> gahana-. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> tvañ. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> anutapissasi, C<sup>v</sup> anutappissasi corrected to anutapissasi. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> ossajissasi. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> lokuttarañ-. <sup>17</sup> all three MSS. -ssatīti.

Evam assa Satthā arahattena<sup>1</sup> kūṭam gaṇhanto imam dhamma-desanam dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatthaviriyo bhikkhu aggaphale arahatte<sup>2</sup> patitthāsi.

Satthāpi dve vatthūni kathetvā anusandhim ghetvā jātakam samodhānetvā dassesi: „Tadā bālavānijo<sup>3</sup> Devadatto ahosi, paṇḍitavānijo aham eva ahosin“ ti desanam nitthāpesi. Serivāṇijajātakam<sup>4</sup>.

#### 4. Cullakasetthijātaka.

Appakena pi medhāvīti. Imam dhammadesanam Bhagavā Rājagham upanissāya Jivakambavane viharanto Cullapanthakatheram ārabba kathesi. Tattha<sup>5</sup> Cullapanthakassa tāva nibbatti kathetabbā. Rājagahe kira dhanasetthikulassa dhītā attano dāsen' eva saddhim santhavam katvā „aṇṇe pi me imam kamman jāneyyun“ ti bhītā evam āha: „amhehi imasmim thāne vasitum na sakkā, sace me mātāpitaro imam dosam jānissanti khaṇḍākhaṇḍam karissanti, videsam gantvā vasissāmā“ ti hatthasāram ghetvā aggadvarena nikkhamitvā „yattha vā tattha vā aṇṇehi ajānanatthānam gantvā vasissāmā“ ti ubbo pi agamamsu. Tesam ekasmim thāne vasantānam samvāsam anvāya tassā kucchiyam gabbho patitthāsi. Sā gabbhaparipākam āgamma sāmikena saddhim mantesi: „gabbho me paripākam gato. nātibandhuvirahite ca thāne gabbhavutthānam nāma ubhinnam pi amhākam dukkham eva, kulageham gacchāmā“ ti. So „ajja gacchāma. sve gacchāmā“ ti<sup>6</sup> divase<sup>7</sup> atikkāmesi. Sā cintesi: „ayam bālo attano dosamahantatāya gantum na ussahati, mātāpitaro nāma ekantahitā, ayam gacchatu vā mā vā mayā gantum vaṭṭatitī“<sup>8</sup>. Tasmim gehā nikkhante gehaparikkhāram paṭisāmetvā attano kulagharam gatabhāvam anantaragehavāsīnam<sup>9</sup> ārocetvā maggam paṭipajji. Atha so puriso gharam āgato tam adisvā<sup>10</sup> paṭivissake pucchitvā „kulagharam gatā“ ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge<sup>11</sup> sampāpuṇi. Tassāpi tatth' eva gabbhavutthānam ahosi. So „kiṃ idam bhadde“ ti pucchi. „Sāmi, eko putto jāto“ ti. „Idāni kiṃ karissāmā“ ti. „Yass' atthāya mayam kulagharam gaccheyyāma tam kamman antarā va nipphannaṃ“<sup>12</sup>, tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattāmā“ ti dve pi ekacittā hutvā nivattimsu. Tassa ca dārakassa panthe jātattā Panthako ti nāman

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> arahatte. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> arahattāni. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -vānijo. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -vānija-. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> omits tattha. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> so ajja gacchāmā ti. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> divade. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> vaddhatitī. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> antarageha-, C<sup>k</sup> anantaragehavāsīnam. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> disvā. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> anantarā-. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> nippanno.

akāmsu. Tassā na cirass' eva aparo pi gabbho patiṭṭhahi. Sabbaṃ purimanayen' eva vitthāretabbaṃ. Tassa pi dārakassa panthe jātattā paṭhamajātassa Mahāpanthako ti nāmaṃ katvā itarassa Cullapanthako ti nāmaṃ akāmsu. Te dve pi dārake gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva āgatā. Tesam tattha vasantānaṃ ayaṃ Panthadārako aññe<sup>1</sup> dārake<sup>2</sup> cullapitā ti ayyako ti ayyakā ti<sup>3</sup> vadante<sup>4</sup> sutvā mātaraṃ pucchi: „amma aññe<sup>1</sup> dārakā cullapitā ti ayyako ti ayyakā ti<sup>5</sup> vadanti, amhākaṃ nātakā n' atthīti“. „Ama tāta, tumhākaṃ ettha nātakā n' atthi, Rājagahanagare pana<sup>6</sup> vo dhanasetthi<sup>7</sup> nāma ayyako, tattha tumhākaṃ bahuñātakā“ ti. „Kasmā tattha na gacchāma ammā“ ti. Sā attano agamanakāraṇaṃ<sup>8</sup> puttassa kathetvā puttesu punappuna kathentesu sāmikaṃ āha: „ime dārakā ativiya kilamenti, kiṃ no mātāpitāro disvā maṃsaṃ khādissanti, ehi dārakānaṃ ayyakakulāṃ dassemā“ ti. „Ahaṃ sammukhā va ṭhātum na sakkhissāmi, taṃ pana tattha nayissāmi“<sup>9</sup>. „Sādhu ayya, yena kenaci nayena dārakānaṃ ayyakakulam<sup>10</sup> eva daṭṭhum vaṭṭatīti“<sup>11</sup>. Dve pi janā dārake ādāya anupubbena Rājagahaṃ<sup>12</sup> patvā nagaradvāre<sup>13</sup> ekissā sālāya nivāsaṃ kappetvā dārakamātā dve dārake gahetvā<sup>14</sup> āgatabhāvaṃ mātāpitunnaṃ ārocāpesi. Te taṃ sāsanaṃ sutvā „saṃsāre carantānaṃ na putto dhītā<sup>15</sup> nāma n' atthi, te amhākaṃ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṃ cakkhupathe ṭhātum, ettakaṃ pana nāma dhanāṃ gahetvā dve pi janā phāsukaṭṭhānaṃ gantvā jīvantu, dārake<sup>16</sup> pana idha pesentū“ ti. Setthidhītā mātāpitūhi<sup>17</sup> pesitaṃ dhanāṃ gahetvā dārake āgatadūtānaṃ yeva hatthe datvā pesesi. Dārakā ayyakakule vaddhanti. Tesu Cullapanthako atidharo, Mahāpanthako pana ayyakena saddhiṃ Dasabalassa dhammakathaṃ sotum gacchati. Tassa niccaṃ Satthu sammukhā dhammaṃ suṇantassa pabbajjāya cittaṃ nami. So ayyakaṃ āha: „sace tumhe sampatiçchatha ahaṃ pabbajeyyan“ ti. „Kiṃ vadesi tāta, mayhaṃ sakalalokassāpi pabbajato tav' eva<sup>18</sup> pabbajjā bhaddikā, sace sakkosi pabbaja tāta“ ti sampatiçchitvā Satthu santikaṃ gato. Satthā „kiṃ mahāsetthi dārako te laddho“ ti. „Āma bhante, ayaṃ dārako mayhaṃ nattā“<sup>19</sup>

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññe. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> dārako. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> cullapitāayyakoayyakāti, C<sup>v</sup> cullapitātiayyako-  
kotiayyakāti. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> vadantesu. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> cullapitāayyikotiayyikāti, C<sup>s</sup> cullapitā-  
ayyakoayyakāti, C<sup>v</sup> cullapitātiayyakotiayyakāti. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> omits pana. <sup>7</sup> so all three  
MSS. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> āgamana-. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> na sakkhissāmi tvaṃ pana tattha nayissāmi, C<sup>v</sup>  
na sakkhissāmi taṃ pana nayissāmi. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> ayyakulam. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti.  
<sup>12</sup> C<sup>v</sup> -gahaṃ. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> -dvārena. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> ādāya. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> repeats dhītā, C<sup>v</sup> na dhītā.  
<sup>16</sup> C<sup>k</sup> dārako. <sup>17</sup> C<sup>v</sup> -pitūhi. <sup>18</sup> C<sup>s</sup> tameva. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> nattāṃ.

‘tumbhākam santike pabbajāmīti’<sup>1</sup> āha<sup>2</sup>. Sathhā aññataram<sup>3</sup> piṇḍa-cārikam „imam dārakam pabbājehīti“ ānāpesi<sup>4</sup>. Thero tassa taca-pañcakakammatthānam ācikkhitvā pabbājesi. So bahum Buddha-vacanam uggaṇhitvā paripunnāvasso upasampadam labhi, upasampanno yonisomanasikāre kammaṃ karonto arahattam<sup>5</sup> pāpuṇi<sup>6</sup>. So jhāna-sukhena maggasukhena ca vītināmento cintesi: „sakkā nu kho imam sukham Cullapanthakassa dātun“ ti. Tato ayyakasetthissa santikam gantvā „mahāseṭṭhi sace tumhe sampatiṇṇachatha aham Cullapanthakam pabbājeyyan“ ti āha. „Pabbājetha bhante“ ti. Thero Cullapanthaka-dārakam pabbājetvā dasasu sīlesu patitthāpesi. Cullapanthakasāmaṇero pabbajitvā va dandho ahosi,

Padumam yathā kokanadam sugandham  
pāto siyā phullam avitagandham  
Aṅgīrasam passa<sup>6</sup> virocamaṇam  
tapantam ādiccam iv’ antalikkhe ti

imam ekam gātham catuhi<sup>7</sup> māsehi gaṇhitum nāsakkhi. So kira Kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññavā<sup>8</sup> hutvā aññatarassa<sup>9</sup> dandhabhikkhuno uddesagahaṇakāle parihāsakejīm<sup>9</sup> akāsi. So bhikkhu tena parihāsenā<sup>10</sup> lajjito n’ eva uddesam gaṇhi na sajjhāyam akāsi. Tena kammenāyam pabbajitvā va<sup>11</sup> dandho jāto, gahitagahitam padam upari upari gaṇhantassa nassati, tassa imam eva gātham gahetum vāyaman-tassa cattāro māsā atikkantā. Atha nam Mahāpanthako āha: „Panthaka, tvaṃ imasmiṃ sāsane abhabbo, catuhi<sup>7</sup> māsehi ekam gātham pi gahetum na sakkosi<sup>12</sup>, pabbajitakiccaṃ pana tvaṃ katham matthakam pāpessasi, nikkhama ito vihārā“ ti nikkadḍhi. Cullapanthako Buddha-sāsane sinehena gihbhāvam<sup>13</sup> na pattheti. Tasmīṃ ca kāle Mahāpanthako bhattuddesako hoti. Jivako Komārabhacco<sup>14</sup> bahum gandha-mālam ādāya attano ambavanam gantvā Sathhāram piṇḍetvā dhanmam sutvā utthāyāsanaṃ Dasabalam vanditvā Mahāpanthakam upasamkamitvā „kittakā bhante Satthu santike bhikkhū“ ti pucchi. „Pañcamattāni satānīti.“ „Sve bhante buddhapamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākam nivesane bhikkham gaṇhathā“ ti. „Upāsaka, Cullapanthako nāma dandho avirūlhidhammo<sup>15</sup>, tam tḥapetvā sesānam nimantaṇam<sup>16</sup>

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> pabbajāmīti. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññā-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> añāpesi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> arahattam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> pāpuṇi. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> passa. <sup>7</sup> so all three MSS. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paññavā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> -kejam, C<sup>v</sup> paribhāsakellim. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> paribhāsenā. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> omits va. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> gahetumasakkosi. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gihī-. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> -bhaṇḍo. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> avirulhi-. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> nimantaṇam.

paṭicchāmiti“ thero āha. Tam sutvā Cullapanthako cintesi: „thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantaṇaṃ paṭicchanto maṃ bāhiraṃ katvā paṭicchati, nissamsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ<sup>1</sup> bhinnaṃ bhavissati, kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsanena, gihī hutvā dānādāni puññāni<sup>2</sup> karonto jīvissāmiti“ so punadvase pāto va „gihī bhavissāmiti“ pāyāsi. Satthā paccūsakāle yeva lokāṃ olokeno imaṃ kāraṇaṃ disvā paṭhamatarāṇi gantvā Cullapanthakassa gamanamagge dvāra-kotṭhake caṃkamanto aṭṭhāsi. Cullapanthako gharā nikkhamanto Satthāraṃ disvā upasaṃkamitvā vandi. Atha naṃ Satthā „kahaṃ pana tvam Cullapanthaka imāya velāya gacchasīti“ āha. „Bhātā maṃ bhante nikkadḍhati, tenāhaṃ vibbhamituṃ gacchāmiti“. „Cullapanthaka, tava pabbajjā nāma mama santakā, bhātarā nikkadḍhito kasmā mama santikaṃ nāgañchi, ehi kiṃ te gihibhāvena<sup>3</sup>, mama santike bhavissasīti“ Cullapanthakaṃ ādāya gantvā gandhakuṭipamukhe nisidāpetvā „Cullapanthaka puratthābhimukho hutvā imaṃ pilotikaṃ rajoharaṇaṃ rajoharaṇaṃ ti parimajjanto idh<sup>4</sup> eva hohīti“ iddhiyā abhisamkhaṭaṃ parisuddhaṃ pilotikaṃ datvā kāle ārocite bhikkhusaṅghaparivuto Jivakassa gehaṃ gantvā paññattāsane<sup>5</sup> nisīdi. Cullapanthako<sup>6</sup> pi suriyāṃ olokeno tam<sup>6</sup> pilotikakhaṇḍaṃ rajoharaṇaṃ rajoharaṇaṃ ti parimajjanto nisīdi. Tassa tam pilotikakhaṇḍaṃ parimajjantassa parimajjantassa kiliṭṭhaṃ ahosi. Tato cintesi: „idaṃ pilotikakhaṇḍaṃ ativiya<sup>7</sup> parisuddhaṃ, imaṃ pana attabhāvaṃ nissāya purimapakatīṃ vijahitvā evaṃ kiliṭṭhaṃ jātaṃ, aniccā vata saṃkhārā“ ti khayavayaṃ paṭṭhapento vipassanaṃ vadḍhesi. Satthā Cullapanthakassa<sup>8</sup> cittaṃ vipassanaṃ<sup>9</sup> ārūhaṇaṃ ti nātvā „Cullapanthaka<sup>8</sup>, tvam<sup>8</sup> etaṃ pilotikakhaṇḍaṃ eva saṃkiliṭṭhaṃ rajarañjitaṃ<sup>9</sup> jātaṃ<sup>9</sup> ti mā saññaṃ kari, abbhantare pana<sup>10</sup> te rāgarajādāyo atthi, te harāhīti“ vatvā obhāsaṃ vissajjetvā purato nisinna viya paññāyamānarūpo<sup>11</sup> hutvā imā gāthā abhāsi:

Rāgo rajo na ca pana reṇu<sup>12</sup> vuccati,  
rāgass<sup>7</sup> etaṃ adhivacanaṃ rajo ti;  
etaṃ rajaṃ vippajahitvā bhikkhavo  
viharanti te vigatarajassa sāsane.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> nissamsayaṃ mayi bhātikassa cittaṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> puññāni. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gihī-.  
<sup>4</sup> C<sup>o</sup> paññatte āsane, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paññattāsane. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cūla-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> tā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> ati.  
<sup>8</sup> C<sup>o</sup> vipassanā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> rajañjitaṃ corrected to rañjitaṃ. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> omits pana.  
<sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paññā-. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> reṇu.



Doso rajo -pe-

Moho rajo na ca pana reṇu<sup>1</sup> vuccati,  
mohass' etaṃ adhvacaṇaṃ rajo ti;  
etaṃ rajaṃ vippajahitvā bhikkhavo  
viharanti te vigatarajassa sāsaṇe ti.

Gāthāpariyosāṇe Cullapanthako<sup>2</sup> saha paṭisambhidāhi arahattam<sup>3</sup> pāpuni<sup>4</sup>,  
Paṭisambhidāhi 'yev' assa tīṇi<sup>5</sup> Pitakāni āgamimsu<sup>6</sup>. So kira pubbe  
rājā hutvā nagaram padakkhiṇaṃ karonto<sup>7</sup> nalātaṭo sede muṇcante<sup>8</sup>  
parisuddhena sātakena nalātaṇṇaṃ puñji<sup>9</sup>. Sātako kiliṭṭho ahoṣi. So  
,,imaṃ sarīraṃ nissāya evarūpo parisuddho sātako pakatiṃ jahitvā  
kiliṭṭho jāto, aniccā vata saṃkhāra<sup>10</sup> ti aniccasaṇṇaṃ<sup>10</sup> paṭilabhi, tena  
kāraṇeṇ' assa rajoharaṇaṃ eva paccayo jāto. Jīvako pi kho<sup>11</sup> Komāra-  
bhacco<sup>12</sup> Dasabalassa dakkhiṇodakam upanāmesi. Satthā ,,nanu Jīvaka  
vihāre bhikkhū<sup>13</sup> atthīti<sup>14</sup> hatthena pattaṃ pidahi. Mahāpanthako  
,,nanu bhante vihāre n' atthi bhikkhū ti<sup>14</sup> āha. Satthā ,,atthi Jivakā<sup>15</sup>  
'ti āha. Jīvako ,,tena hi bhāṇe<sup>15</sup> gaccha<sup>16</sup>, vihāre bhikkhūnaṃ atthi-  
bhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā jānāhīti<sup>17</sup> purisaṃ pesesi. Tasmīṃ khaṇe  
Cullapanthako<sup>2</sup> ,,mayhaṃ bhātiko 'vihāre bhikkhū n' atthīti' bhaṇati,  
vihāre<sup>17</sup> bhikkhūnaṃ atthibhāvaṃ assa pakāsessamīti<sup>18</sup> sakalaṃ amba-  
vanaṃ bhikkhūnaṃ nēva<sup>18</sup> pūresi. Ekacce bhikkhū cīvarakammaṃ  
karonti, ekacce rajanakammaṃ<sup>19</sup>, ekacce sajjhāyaṃ karontīti evaṃ  
aṇṇamaṇṇaṃ<sup>20</sup> asadisam bhikkhusahassaṃ māpesi. So puriso vihāre  
bahū bhikkhū disvā nivattitvā ,,ayya sakalaṃ ambavanaṃ bhikkhūhi  
paripuṇṇaṃ<sup>21</sup> ti Jīvakassa ārocesi. Thero pi kho tath' eva<sup>21</sup>

,,Sahasakkhattuṃ attānaṃ nimminivāna Panthako  
nisīdi ambavane ramme yāva kālappavedanā<sup>22</sup> ti.

Atha Satthā<sup>23</sup> taṃ purisaṃ āha: ,,vihāraṃ gantvā 'Satthā Cullapanthakam<sup>23</sup>  
nāma pakkosatīti' vadehīti<sup>24</sup>. Tena gantvā tathā vutte ,,ahaṃ Culla-  
panthako<sup>23</sup> ahaṃ Cullapanthako<sup>23</sup> ti mukhasahassaṃ utthahi. Puriso  
gantvā ,,sabbe pi kira bhante Cullapanthakā<sup>23</sup> yeva nāma<sup>25</sup> 'ti āha.  
,,Tena hi tvam gantvā yo 'ahaṃ Cullapanthako<sup>23</sup> ti pathamaṃ vadati

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> reṇu. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> cūla-. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> arahattani. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> pāpuni. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> tīni. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> agamimsu. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> karonte. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> muccante. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> puñji corrected to puñchi. <sup>10</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> -saṇṇaṃ. <sup>11</sup> C<sup>2</sup> omits kho. <sup>12</sup> C<sup>2</sup> -bhaṇḍo corrected to -bhacco? C<sup>2</sup> -bhaddho. <sup>13</sup> C<sup>2</sup> bhikkhu. <sup>14</sup> C<sup>2</sup> vihāre bhikkhū natthīti. <sup>15</sup> C<sup>2</sup> bhante. <sup>16</sup> C<sup>2</sup> repeats gaccha. <sup>17</sup> C<sup>2</sup> adds natthī. <sup>18</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> bhikkhūnaṃ nēva. <sup>19</sup> C<sup>2</sup> rajatakammaṃ? <sup>20</sup> C<sup>2</sup> aṇṇamaṇṇaṃ. <sup>21</sup> C<sup>2</sup> nattheva. <sup>22</sup> C<sup>2</sup> cūla-, C<sup>2</sup> cūla-. <sup>23</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> cūla-.

tām hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissantīti<sup>1</sup>. So tathā akāsi. Tāvad eva saḥassamattā bhikkhū antaradhāyimsu. Thero gaṭena purisena saddhim agamāsi. Satthā bhattāciccapariyosāne Jivakam āmantesi: „Jivaka, Cullapanthakassa<sup>1</sup> pattani gaṇha. ayan<sup>2</sup> te anumodanam karissatīti<sup>3</sup>. Jivako tathā akāsi. Thero sihanādam nadanto<sup>3</sup> taruṇasiho viya tīhi Piṭakehi saṁkhobhetvā anumodanam akāsi. Satthā utthāyāsana<sup>4</sup> bhikkhusaṁghaparivāro vibhāraṇ gantvā bhikkhūhi ratte dassite utthāyāsana<sup>4</sup> gandhakuṭipamukhe thatvā bhikkhusaṁghassa Sugatovādam datvā kammaṭṭhānam kathetvā bhikkhusaṁgham uyyojetvā surabhogandhavāsitaṁ<sup>4</sup> gandhakuṭim pavisitvā dakkhiṇena passena sihaseyyam upagato. Atha sāyaṇhasamaye dhammasabhāyāṁ bhikkhū ito c<sup>5</sup> ito ca samosarivā rattakambalasāniṁ parikkhipantā viya nisīditvā Satthu gaṇakatham ārabhiṁsu: „āvuso. Mahāpanthako Cullapanthakassa ajjhāsayaṁ ajānanto ‘catuḥi<sup>5</sup> māsehi ekam gātham gaṇhituṁ na sakkoti, dandho ayan<sup>6</sup> ti vihāra nikkadḍhi, Sammāsambuddho pana attano anuttaradhammārājatāya ekasmiṁ yev<sup>7</sup> assa antarabhatte saha paṭisambhidāya<sup>8</sup> arahattam adāsi, tiṇi Piṭakāni paṭisambhidāhi yeva āgatāni<sup>7</sup>, aho Buddhānam balan<sup>8</sup> nāma mahantan<sup>9</sup> ti. Atha Bhagavā dhammasabhāyāṁ imam kathāpavattim nātvā „ajja mayā gantuṁ vaṭṭatīti<sup>9</sup>“ Buddhaseyyāya utthāya surattadupaṭṭam nivāsetvā vijjullatā viya kāyabandhanam bandhitvā rattakambalasadisam Sugatamahācivaram pārupitvā<sup>10</sup> surabhogandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasihāvikkantavilāsenā<sup>11</sup> anantāya Buddhalīhāya dhammasabhāyāṁ gantvā alaṁkatamaṇḍapamajjhe supaññattavarabuddhāsanam<sup>12</sup> abhiruyha chabbaṇṇabuddharasmiyo vissaṁjento aṇṇavakucchim obhāsayaṁāno Yugandharamatthake bālasuriyo viya āsanamajjhe nisīdi. Sammāsambuddhe pana āgatamatte bhikkhusaṁgho katham pacchinditvā tuṇhi aho. Satthā mudukena mettacittena parisam oloketvā „ayam parisā ativiya sobhati, ekassa<sup>13</sup> pi hatthakukkuccam vā pādakukkuccam vā ukkāsitāsaddo vā khipitāsaddo vā n<sup>1</sup> atthi, sabbe p<sup>1</sup> ime Buddha-gāravena sagāravā Buddhatejena tajjitā mayi āyukappam pi akathetvā nisinne paṭhamam katham samutthāpetvā na kathesaanti, kathāsamutthāpanavattan nāma mayā va jānitabbam, aham eva paṭhamam kathessāmiti<sup>14</sup> madhurena brahmāssarena bhikkhū āmantetvā „kāya nu ttha

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> cullapanthassa. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> ayan. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> nadantena. <sup>4</sup> C<sup>1</sup> surabhogandhavāsavāsitaṁ, C<sup>v</sup> surabhogandhavāsamāsitaṁ. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>1</sup> paṭisambhidāhi. <sup>7</sup> C<sup>1</sup> paṭisambhidāyeva āgatā. <sup>8</sup> C<sup>1</sup> balan. <sup>9</sup> C<sup>1</sup> vaddhatīti, C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>10</sup> C<sup>1</sup> pārupitvā? <sup>11</sup> C<sup>1</sup> mattavāraṇa-. <sup>12</sup> C<sup>1</sup> C<sup>v</sup> supaññatta-. <sup>13</sup> C<sup>1</sup> phassa.

bhikkhave etarāhi kathāya sannisinā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā<sup>1</sup> ti āha. „Bhante, na mayam imasmim thāne nisinnā aññam tiracchānakatham kathena, tumhākam yeva pana gūṇe vaṇṇayamānā<sup>2</sup> nisinn<sup>3</sup> amhā“<sup>4</sup> ti. „āvuso, Mahāpanthako Cullapanthakassa ajjhāsayam ajananto -pe- aho Buddhānam balau nāma mahantan“<sup>5</sup> ti. Satthā bhikkhūnam katham sutvā „bhikkhave, Cullapanthako maṃ nissāya idāni tāva dhammesu dhammahantatāni patto, pubbe pana maṃ nissāya bhogesu. pi bhogamahantatāni pāpuṇīti“<sup>6</sup> āha. Bhikkhū tass<sup>7</sup> atthassa āvibhāvathāni Bhagavantāni yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannam kāraṇam pākaṭam akāsi:

Atīte Kāsiratthe Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto setthikule nibbattitvā vayappatto setthitthānam labhitvā Cullakasetthi<sup>8</sup> nāma aho. So paṇḍito vyatto sabbanimittāni jānāti. So ekadivasaṃ rājūpaṭṭhānam gacchanto antaravithiyam matamūsikam disvā taṃkhaṇe nakhattam samānetvā idam āha: „sakkā<sup>9</sup> cakkhumatā kulaputtena imam unduram gahetvā dārābharānam vā<sup>10</sup> kātum kammante ca<sup>11</sup> payojetun“<sup>12</sup> ti. Aññataro duggatakulaputto tam setthissa vacanam sutvā „nāyam ajānitvā<sup>13</sup> kathessatīti“<sup>14</sup> mūsikam gahetvā ekasmim āpane<sup>15</sup> biḷalass<sup>16</sup> atthāya datvā kākaṇikam<sup>17</sup> labhi. Tāya kākaṇikāya<sup>18</sup> phāṇitam<sup>19</sup> gahetvā ekena kuṭena pāniyam<sup>20</sup> gaṇhi. So araññato<sup>21</sup> āgacchante mālākāre<sup>22</sup> disvā thokam thokam phānitakhaṇam<sup>23</sup> datvā ulumkena pāniyam<sup>24</sup> adāsi. Te tassa ekekaṃ pupphamuṭṭhim adāmsu. So tena pupphamūlena punadivase pi phānitaṃ<sup>25</sup> ca pāniyaghaṭaṃ ca gahetvā pupphāram eva gato. Tassa tam divasaṃ mālākāre<sup>26</sup> adḍhositake<sup>27</sup> pupphagacche datvā agamaṃsu. So na cirass<sup>28</sup> eva iminā upāyena attha kahāpane labhi. Puna ekasmim vātavutthidivase rājuyyāne bahū<sup>29</sup> sukkhadāṇḍakā ca sakhā ca palāsaṃ ca vātena patitam hoti. Uyyānapālo chaḍdetum<sup>30</sup> upāyam na

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> vippakathā, C<sup>v</sup> vippakathā corrected to vippakatā. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> vaṇṇayamānā.

<sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> sakkhā. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> kammantena. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> ajānetva. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> āpane.

<sup>8</sup> C<sup>2</sup> kākaṇi-. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> phāṇitam. <sup>10</sup> C<sup>2</sup> pāniyam, C<sup>v</sup> pāniyam. <sup>11</sup> C<sup>2</sup> aññasotā, C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> araññato. <sup>12</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> mālākāre. <sup>13</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> phānita-. <sup>14</sup> C<sup>2</sup> pāniyam.

<sup>15</sup> C<sup>2</sup> phānitaṃ. <sup>16</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> mālākāre. <sup>17</sup> C<sup>2</sup> -vitake, C<sup>2</sup> -mitake. <sup>18</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> bahū.

<sup>19</sup> C<sup>2</sup> jaḍdetum, C<sup>2</sup> chaḍdetum.

passati. So tattha gantvā „sace imāni dārupaṇṇāni mayhaṃ dassasi ahan' te imāni sabbāni niharissāmīti“ uyyānapālāni āha. So „gaṇha ayyā“ 'ti sampaticchi. Cullantevāsiko dāra-kānaṃ keḷimaṇḍalaṃ' gantvā phāṇitaṃ' datvā muhuttena sab-bāni dārupaṇṇāni niharāpetvā uyyānadvāre rāsim kāresi<sup>4</sup>. Tada rājakumbhakāro rājakulānaṃ bhājanānaṃ pacanatthāya dārūni pariyesamāno uyyānadvāre tāni disvā tassa hatthato vikkinitvā gaṇhi. Tam divasaṃ Cullantevāsiko dāruvikkayena soḷasa kahāpaṇe cātiādīni ca pañca bhājanāni<sup>5</sup> labhi. So catuvisatiyā kahāpanesu jātesu „atthi ayaṃ upāyo mayhan“ ti nagaradvārato avidūratthāne ekaṃ pāṇiyacātiṃ thapetvā pañcasate tiṇahārake pāṇiyena upatthahi. Te āhaṃsu: „tvaṃ samma amhākaṃ bahūpakāro<sup>6</sup>, kin' te karomā“ 'ti. So „mayhaṃ kicce uppanne karissathā“ 'ti vatvā ito c' ito ca<sup>7</sup> vicaranto thalapathakammikena ca jalapathakammikena<sup>8</sup> ca saddhiṃ mittasanthavaṃ akāsi. Tassa thalapathakammiko „sve<sup>9</sup> imaṃ nagaraṃ assavāṇijako<sup>10</sup> pañca assasatāni gahetvā āgamissatīti“ ācikkhi. So tassa vacanaṃ sutvā tiṇahārake āha: „ajja mayhaṃ ekekaṃ tiṇakalāpaṃ detha, mayā ca tiṇe avikkite<sup>11</sup> attano tiṇaṃ mā vikkīnathā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti sampaticchitvā pañca tiṇakalāpasatāni āharitvā tassa ghare pātayimsu. Assavāṇijo<sup>11</sup> sakalanagare assānaṃ tiṇaṃ<sup>12</sup> alabhivā tassa sahasaṃ datvā tam tiṇaṃ gaṇhi. Tato katipāhaccayena tassa<sup>14</sup> jalapathakammikasahāyako ārocesi: „paṭṭanaṃ mahānāvā āgatā“ ti. So „atthi ayaṃ upāyo“ ti atthahi kahāpaṇehi sabbaparivārasampannaṃ<sup>15</sup> tāvakālikāṃ<sup>16</sup> rathāṃ gahetvā mahantena yasena nāvapaṭṭanaṃ gantvā ekaṃ aṅgulimuddikaṃ nāvāya saccakāraṃ datvā avidūratthāne sāṇiṃ parikkhipāpetvā nisinna purise āṇāpesi: „bāhirato vāṇijesu<sup>11</sup> āgatesu tatiyena pāṭihārena<sup>17</sup>

<sup>1</sup> C° abarā. <sup>2</sup> C° keli-, C° keḷimaṇḍalaṃ. <sup>3</sup> C° phāni-. <sup>4</sup> C° karesi. <sup>5</sup> C° omits pañca bhājanāni. <sup>6</sup> C° C° bahū upakāro. <sup>7</sup> C° kin. <sup>8</sup> C° omits ca. <sup>9</sup> C° jalakammikena. <sup>10</sup> C° ssa. <sup>11</sup> C° -vāni-. <sup>12</sup> C° C° avikkite. <sup>13</sup> C° C° cāriṃ. <sup>14</sup> C° C° ssa. <sup>15</sup> C° -parivāra-. <sup>16</sup> C° -kālikāṃ. <sup>17</sup> C° pāṭihāryena.

ārocethā“ 'ti. „Nāvā āgatā“ ti sutvā Bārānasito satamattā<sup>1</sup> vāñijā „bhaṇḍam gaṇhāmā“ 'ti āgamiṃsu. „Bhaṇḍam tumhe na labhissatha, asukatṭhāne nāma mahāvāñijena saccakāro dinno“ ti. Te tañ<sup>2</sup> sutvā tassa santikam āgatā. Pādamūlikapurisā purimasāññāvasena tatiyena pāṭihārena tesam<sup>3</sup> āgatabhāvam ārocesum. Te satamattāpi<sup>4</sup> vāñijā ekekam sahasam datvā tena saddhim nāvāya pattikā hutvā puna ekekam sahasam datvā pattim vissajjāpetvā bhaṇḍam attano santikam akāmsu. Cullantevāsiko dve sataśassāni gaṇhitvā Bārānasim āgantvā „kataññunā<sup>5</sup> bhavitum<sup>6</sup> vattatīti“ ekam sataśassam gāhāpetvā<sup>7</sup> Cullakasetṭhissa samīpam gato. Atha nam setṭhi<sup>8</sup> „kin te tāta katvā idam dhanam laddhan“ ti pucchi. So „tumhe<sup>9</sup> katti-  
taupāye ṭhatvā catumāsabbhantaren' eva laddhan“ ti mata-  
mūsikam ādim katvā sabbam vatthum kathesi. Cullamahāsetṭhi<sup>10</sup>  
tassa vacanam sutvā „na dāni evarūpam dārakam parasantakam  
kātum vattatīti<sup>10</sup>“ vayappattam dhītarān datvā sakalakuṭumbassa  
sāmikam akāsi<sup>11</sup>. So setṭhino accayena tasmim nagare setṭhit-  
ṭhānam labhi. Bodhisatto pi yathākammaṃ agamāsi.

Sammāsambuddho pi imam dhammadesanam kathetvā abhi-  
sambuddho va imam gātham kathesi:

Appakena pi medhāvī<sup>12</sup> pābhatena vicakkhaṇo  
samuṭṭhāpeti attānam aṇum aggīva santhaman ti. 4.

Tattha appakena pīti thokenāpi parittakenāpi, medhāvīti paññavā<sup>12</sup>,  
pābhatenā 'ti bhaṇḍamūlena, vicakkhaṇo ti vohārakusalā<sup>14</sup>, samuṭṭhāpeti  
attānam ti mahantaṃ dhanān ca yasaṃ ca<sup>15</sup> uppādetvā tattha attānam sanṭha-  
peti<sup>16</sup> patiṭṭhāpeti, yathā kim: aṇum aggīva santhamaṃ, yathā paṇḍito  
puriso parittam aggim anukkamena gomayacūṇṇādīni pakkhīpivā mukhavātena<sup>17</sup>  
dhamanto samuṭṭhāpeti vaḍḍheti mahantaṃ aggikkhandham karoti evam eva paṇḍito  
thokam pi pābhatam labhitvā nānūpāyehi payojetvā dhanān ca yasaṃ ca<sup>18</sup>

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> sattamattā, C<sup>v</sup> sattamattāni. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> omits tesam. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> sakamattāpi.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> kataññūtā? <sup>6</sup> C<sup>v</sup> bhāvitum. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> gāhāpetvā. <sup>8</sup> so all three MSS. <sup>9</sup> so  
all three MSS. instead of tumhehi? <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> ādasi, C<sup>v</sup> ādasi.  
<sup>12</sup> C<sup>k</sup> medhāvī. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paññavā. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vohārake kusalo. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> mahantaṃ  
dhanasañcayan. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> samṭhāpeti. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> sukhavātena. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> dhanasañ-  
cayāna, C<sup>k</sup> omits yasaṃ ca.

vaddheti vaddhetvā ca pana tattha attānaṃ paṭiṭṭhāpeti, tāya eva va pana dhanayasamahantatāya attānaṃ samuṭṭhāpeti, abhiññātaṃ<sup>1</sup> pākātaṃ karotiti attho.

Iti Bhagavā „bhikkhave. Cullapanthako maṃ nissāya idāni dhammesu dhammamahantataṃ patto, pubbe pana bhogesu pi bhogamahantataṃ pāpuṇīti“.

Evam imāṃ dhammadesanaṃ dassetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghatetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā Cullantevāsiko Cullapanthako ahoṣi, Cullakamahāsetthi<sup>2</sup> pana aham eva ahoṣin“ ti desanaṃ niṭṭhapesi. Cullakasetthijātakaṃ<sup>3</sup>.

### 5. Taṇḍulanālijātaka.

Kim agghati taṇḍulanālikā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Lāludāyittheraṃ<sup>4</sup> ārabha kathesi. Tasmiṃ samaye āyasmā Dabbo Mallaputto saṃghassa bhattuddesako hoti. Tasmiṃ pāto va salākabhattāni uddisamāne<sup>5</sup> Udāyittherassa<sup>6</sup> kadāci varabhattaṃ pāpuṇāti<sup>7</sup> kadāci lāmakabhattaṃ. So lāmakabhattassa pattadivase salākaggaṃ<sup>8</sup> ākulāṃ karoti: „kim Dabbo va<sup>9</sup> salākāṃ dātum jānāti, amhe na jānāma“ ti<sup>10</sup> vadati. Tasmiṃ salākaggaṃ ākulāṃ karonte „handa dāni tvam eva salākā dehīti“ salākapaṇḍhāṃ adāmsu. Tato paṭṭhāya so saṃghassa salākāṃ adāsi, dadanto pana idam varabhattaṃ ti vā lāmakabhattaṃ ti vā asukavassagge varabhattaṃ ṭhitāṃ asukavassagge lāmakabhattaṃ ti vā na jānāti, ṭhitikāṃ karonto pi asukavassagge ṭhitikā ti na sallakkheti, bhikkhūnaṃ ṭhitavelāya imasmim ṭhāne ayaṃ ṭhitikā ṭhitā imasmim ṭhāne<sup>11</sup> ayaṃ ti bhūmiyaṃ vā bhittiyaṃ vā lekhaṃ kaddhati<sup>12</sup>. Punadivase salākagge bhikkhū mandatarā vā honti bahutarā vā, tesu mandataresu lekhaṃ heṭṭhā hoti bahutareṣu upari, so ṭhitikāṃ ajānanto lekhasāññāya<sup>13</sup> salākāṃ deti. Atha naṃ bhikkhū „āvuso Udāyi<sup>14</sup> lekhaṃ nāma heṭṭhā vā hoti<sup>15</sup> upari vā, varabhattaṃ pana asukavassagge ṭhitāṃ lāmakabhattaṃ asukavassagge“ ti āhaṃsu. So bhikkhū<sup>16</sup> paṭipparanto „yadi evam ayaṃ lekhaṃ kasmā evam ṭhitā, kim ahaṃ tumbhākaṃ saddahāmi, imissā lekhyā saddahāmīti“ vadati. Atha naṃ daharā ca sāmaṇerā<sup>17</sup> ca „āvuso

<sup>1</sup> C\* C<sup>v</sup> abhiññātaṃ. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C\* cullasetthi-. <sup>4</sup> C\* C<sup>v</sup> lāludāyittheraṃ, C<sup>v</sup> lāludāyittheraṃ. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> uddisamāno. <sup>6</sup> C\* C<sup>v</sup> udāyittherassa. <sup>7</sup> C\* pāpuṇi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> salākabhattaṃ. <sup>9</sup> C\* omits va, C<sup>v</sup> dabbam va. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> adds pi. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> omits ayaṃ . . ṭhāne. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> kaddheti. <sup>13</sup> C\* C<sup>v</sup> -saññāya. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> udāyi. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> omits hoti. <sup>16</sup> C\* C<sup>v</sup> bhikkhu. <sup>17</sup> C\* sāmaṇerā.

Lālundāyi<sup>1</sup>, tayi salākā<sup>2</sup> dente bhikkhū lābhena parihāyanti, na tvaṃ dātuṃ anucchaviko, niggaçcha ito“ ti salākaggato nikkaddhimsu. Tasmim̃ khane salākagge mahantaṃ kolāhalam̃ ahoṣi. Tam̃ sutvā Satthā Anandattheram̃<sup>3</sup> pucchi: „Ananda, salākagge mahantaṃ kolāhalam̃, kiṃsaddo nāṃ' eso“ ti. Thero Tathāgatassa tam̃ attham̃ ārocesi. „Ananda, na idān' eva Udāyi<sup>4</sup> attano bālatāya paresam̃ lābhahānim̃ karoti, pubbe pi akāsi yevā“ 'ti āha. Thero tass' atthassa āvibhāvattam̃ Bhagavantam̃ yāci. Bhagavā bhavantarena pañcchannaṃ kāraṇam̃ pākaṭam̃ akāsi:

Atīte Kāsiratthe Bārāṇasīyam̃ Brahma datto rājā ahoṣi. Tadā amhākaṃ Bodhisatto tassa agghakārako ahoṣi, hatthiassādīni c' eva maṇisuvannaḍīni ca agghāpeti, agghāpetvā bhaṇḍasāmīkānam̃<sup>5</sup> bhaṇḍānurūpam̃ eva mūlam̃ dāpesi. Rājā pana luddho hoti, so lobhapakatiyā<sup>6</sup> evam̃ cintesi: „ayam̃ agghāpanako evam̃ agghāpento na cirass' eva mama gehe dhanam̃ parikkhayaṃ gamissati<sup>4</sup>, aññam̃<sup>7</sup> agghāpanakam̃ karissāmīti“ so sihapañjaram̃ ugghāṭetvā rājaṅgaṇam̃ olokeno ekam̃ gāmīka-manussam̃ lolabālam̃ rājaṅgaṇena gaçchantam̃ disvā, „esa mayham̃ agghāpanakakammam̃ kātuṃ sakkhissatīti“ tam̃ pakkosāpetvā „sakkhissasi bhane amhākaṃ agghāpanakakammam̃<sup>8</sup> kātun“ ti āha. „Sakkhissāmi devā“ 'ti. Rājā attano dhanarakkhaṇatthāya<sup>9</sup> tam̃ bālam̃ agghāpanakakamme<sup>10</sup> ṭhapesi. Tato paṭṭhāya so bālo hatthiassādīni agghāpento aggham̃ hāpetvā yathāruciya<sup>11</sup> katheti, tassa ṭhānantare ṭhitattā yaṃ so katheti tam̃ eva mūlam̃ hoti. Tasmim̃ kāle uttarāpathato eko assavāñijo<sup>12</sup> pañca assasatāni ānesi. Rājā tam̃ purisaṃ pakkosāpetvā asse agghāpesi. So pañcannaṃ assasatānam̃ ekam̃ taṇḍulanālikam̃<sup>13</sup> aggham̃ akāsi, katvā ca pana „assavāñijassa<sup>14</sup> ekam̃ taṇḍulanālikam̃<sup>13</sup> dethā“ 'ti vatvā asse assa-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> lālundāyi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> salākā corrected to salāke. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ānandattheram̃. <sup>4</sup> so all three MSS. instead of gamessati? <sup>5</sup> C<sup>v</sup> sāmīkānam̃. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> -pakatiyā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> aññam̃. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> agghapanika-, C<sup>v</sup> agghāpanika-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -rakkhana-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> agghāpaniyakamme, C<sup>v</sup> agghāpaniyakamme. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -rūciyā. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> -vāñijo. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> -nālikam̃. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> -vāñijassa.

sālāyaṃ saṅṭhāpesi. Assavaṇiyo<sup>1</sup> porāṇakaagghāpanikassa<sup>2</sup> santikaṃ gantvā taṃ pavattim ārocetvā „idāni kiṃ kattabban“ ti pucchi. So āha: „tassa purisassa lañcam<sup>3</sup> datvā evaṃ pucchatha: „ambhākaṃ tāva assā ekaṃ taṇḍulanālikam<sup>4</sup> agghantīti“ nātam etaṃ, tumhe pana nissāya taṇḍulanāliya<sup>5</sup> aggham jānitukāṃ amha<sup>6</sup>, sakkhissatha no rañño<sup>7</sup> santike thatvā ‘sā taṇḍulanālikā<sup>8</sup> idam nāma agghatīti’ vattun ti, sace ‘sakkomīti’ vadati taṃ gahetvā rañño<sup>9</sup> santikaṃ gacchatha, aham pi tattha āgamissāmīti“. Assavaṇiyo<sup>1</sup> „sādhū“ ‘ti Bodhisattassa vacanaṃ sampatiṇṇhitvā agghāpanikassa lañcam<sup>3</sup> datvā tam attham ārocāpesi. So lañcam<sup>3</sup> labhitvā va „sakkhissāmi taṇḍulanālim agghāpetun“ ti. „Tena hi gacchāma rājakulan“ ti taṃ ādāya rañño<sup>9</sup> santikaṃ agamāsi. Bodhisatto pi aññe pi bahuamaccā agamaṃsu. Assavaṇiyo<sup>1</sup> rājānaṃ vanditvā „ahaṃ deva pañcannaṃ assasatānaṃ ekaṃ taṇḍulanālim<sup>9</sup> agghanabhāvaṃ jānim, ‘sā pana taṇḍulanāli kiṃ agghatīti’ agghāpanikaṃ puccha devā“ ‘ti. Rājā taṃ pavattim ajānanto „ambho agghāpanika pañca assasatāni kiṃ agghantīti“<sup>10</sup> pucchi. „Taṇḍulanālim<sup>9</sup> devā“ ti. „Hotu bhāṇe, pañca assasatāni<sup>11</sup> tāva taṇḍulanālim<sup>12</sup> agghantu, sā pana kim agghati taṇḍulanālikā<sup>13</sup>“ ti pucchi. So bālapuriso „Bārāṇasim<sup>14</sup> santarabāhiraṃ agghati taṇḍulanālikā<sup>15</sup>“ ti āha. So kira pubbe rājānaṃ anuvattanto ekaṃ sālitaṇḍulanālim<sup>16</sup> assānaṃ aggham<sup>17</sup> akāsi, puna vāṇijakassa<sup>18</sup> batthato lañcam<sup>3</sup> labhitvā tassā<sup>19</sup> taṇḍulanālikāya<sup>6</sup> Bārāṇasim<sup>14</sup> santarabāhiraṃ aggham akāsi. Tadā pana Bārāṇasiyā pakāraparikkhepo dvādasayojaniko hoti, idam assā<sup>20</sup> antarabāhiraṃ<sup>21</sup> pana tiyojana-satikaraṭṭham<sup>22</sup>, iti so bālo evaṃ mahantaṃ Bārāṇasim<sup>23</sup> saantarabāhiraṃ<sup>24</sup> taṇḍulanālikāya<sup>6</sup> aggham akāsi. Taṃ sutvā amaccā

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -vāniyo. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> porāṇika-. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> lañjam. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> -nālīm, C<sup>2</sup> -nālikam. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> agghatīti, C<sup>2</sup> agghatīti corrected to agghantīti. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> -nāli-. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> jānitum kāmamha. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> rañño. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> -nālīm. <sup>10</sup> C<sup>2</sup> agghatīti. <sup>11</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> -sata. <sup>12</sup> C<sup>2</sup> -nālīm. <sup>13</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> -nālikā. <sup>14</sup> C<sup>2</sup> bārāṇasi, C<sup>2</sup> bārāṇasi corrected to bārāṇasim. <sup>15</sup> C<sup>2</sup> -nālikā. <sup>16</sup> C<sup>2</sup> sālīm, C<sup>2</sup> -nālīm. <sup>17</sup> C<sup>2</sup> agghim. <sup>18</sup> C<sup>2</sup> vāni-. <sup>19</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> tassā. <sup>20</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> assā. <sup>21</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> antarabāhiraṃ. <sup>22</sup> C<sup>2</sup> -santikam-. <sup>23</sup> C<sup>2</sup> bārāṇasiyam. <sup>24</sup> C<sup>2</sup> mahantaṃ sā antarabāhiraṃ corrected to mahantaṃ bārāṇasim antarabāhiraṃ, C<sup>2</sup> saantarabāhiraṃ, C<sup>2</sup> antarabāhiraṃ.



pāṇim<sup>1</sup> paharivā hasamānā „mayam pubbe pathaviṇ ca rajjaṇ ca anagghan ti saṇṇino<sup>2</sup> ahumha, evaṃ mahantaṃ kira sarājakam Bārāṇasirajjaṃ taṇḍulanālimattaṃ<sup>3</sup> agghati, aho agghāpanikassa paññāsampadā<sup>4</sup>, kham ettakam kalam agghāpaniko vihāsi, amhākam raṇṇo<sup>5</sup> eva anucchaviko“ ti parihāsam akaṃsu. Tasmiṃ kāle rājā lajjito taṃ bālam nikkaddhāpetvā Bodhisattass<sup>6</sup> eva agghāpanikatthānam adāsi. Bodhisatto pi yathākamam gato.

Satthā imam dhammalesanam āharivā dassetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghatetvā jātakam samodhānesi: „Tadā gāmika-bālaagghāpaniko Lāḷudāyi<sup>6</sup> ahosi, paṇḍitaagghāpaniko aham eva ahosin“ ti desanam niṭṭhapesi. Taṇḍulanālijātakam<sup>7</sup>.

### 6. Devadhammajātaka.

Hiriottappasampannā ti. Idam Bhagavā Jetavane viharanto aṇṇatarāṃ<sup>7</sup> bahubhaṇḍam bhikkhum ārabha kathesi. Sāvattivāsī<sup>8</sup> kir' eko kuṭumbiko<sup>9</sup> bhariyāya kālakatāya pabbaji. So pabbajanto attano parivenaṇ<sup>10</sup> ca aggisālaṃ ca bhaṇḍagabbhaṃ ca kāretvā bhaṇḍagabbham sappitaṇḍulādīhi pūretvā pabbaji, pabbajitvā pana attano dāse pakkosāpetvā yathārucitaṃ āhāram pacāpetvā bhuñjati. bahuparikkhāro ca ahosi, rattiṃ aṇṇam<sup>11</sup> nivāsana-pārūpanam<sup>12</sup> hoti divā aṇṇam, vihārapaccante vasati. Tass' ekadivasam cīvarapaccattharaṇādini niharitvā<sup>13</sup> pariveṇe<sup>14</sup> pattharivā sukkhāpentassa sambahulā jānapadā bhikkhū senāsanacārikaṃ āhiṇḍantā parivenam gantvā cīvarādini disvā „kass' imānīti“ pucchimsu. So „mayham āvuso“ ti āha. „Āvuso idam pi cīvaram idam pi cīvaram idam pi nivāsanam idam pi nivāsanam idam pi<sup>15</sup> paccattharaṇam<sup>16</sup> sabbam tuyham evā“ ti. „Āma mayham evā“ ti. „Āvuso, Bhagavatā tīṇi<sup>17</sup> cīvarāni anuṇṇātāni<sup>18</sup>, tvam evaṃ appicchassa Buddhassa sāsane pabbajitvā evaṃ bahuparikkhāro jāto, ehi taṃ Dasabalassa santikam nesaṃam“ ti taṃ ādāya Satthu santikam agamaṃsu. Satthā disvā „kin nu kho bhik-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> pāni, C<sup>s</sup> pānini. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> saṇṇino. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -nālī-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> paññā-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> raṇṇo. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -dāyi. 6. Cfr. Dasaratha-j. p. 39. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṇṇatarāni. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -vāsī. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> kuṭumbiko corrected to kuṭumbiko, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> kuṭumbiko. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> parivenaṇ. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṇṇam. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> omits nivāsana. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> -ṇādīhi niharitvā. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pariveṇe. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> omits idam pi. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> sapacca-. <sup>17</sup> C<sup>s</sup> ti. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> anuṇṇātāni.

khave anicchamānakam yeva bhikkhum gahetvā<sup>1</sup> āgat' atthā<sup>2</sup> ti āha. „Bhante ayam bhikkhu bahubhaṇḍo bahuparikkhāro“ ti. „Saccam kira tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo“ ti. „Saccam Bhagavā“ ti. „Kasmā pana tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo jāto, nanu ahaṃ appicchatāya santutthiya -pe- pavivekassa viriyārambhassa vaṇṇaṃ vadāmīti“. So Satthu vacanaṃ sutvā kupito „iminā dāni nīhārena carissāmīti“ pārupanaṃ chaddetvā<sup>2</sup> parisamajjhe ekacivaro atthāsi. Atha naṃ Satthā upatthambhayamāno „nanu tvaṃ bhikkhu pubbe hirottappagavesako<sup>3</sup> dakarakkhasakāle pi hirottappaṃ gavesamāno dvādasa saṃvaccharāni vihāsi, atha kasmā idāni evaṅgaruke Buddhasāsane pabbajitvā catuparisamajjhe pārupanaṃ chaddetvā<sup>2</sup> hirottappaṃ pahāya ghito sīti“. So Satthu vacanaṃ sutvā hirottappaṃ paccupatthāpetvā taṃ cīvaraṃ pārupitvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Bhikkhū tass' atthassa āvibhāvattaṃ Bhagavantaṃ yācīmsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atite Kāsiratthe Bārānasiyaṃ Brahmadatto rājā ahoṣi. Tadā Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucclisimī paṭisandhim gaṇhi<sup>4</sup>, tassa nāmagahaṇadivase Mahimsāsakumāro ti nāmaṃ akāmsu. Tassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle rañño<sup>5</sup> añño pi putto jāto, tassa Candakumāro ti nāmaṃ akāmsu. Tassa pana ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle Bodhisattamātā kalam akāsi. Rājā aññaṃ<sup>6</sup> aggamaheṣiṭṭhāne ṭhāpesi. Sā rañño<sup>5</sup> piyā ahoṣi manāpā. Sā piyasaṃvāsam anvāya ekam puttāṃ vijāyi, Suriyakumāro ti tassa nāmaṃ akāmsu. Rājā puttāṃ disvā tutthacitto „bhadde puttassa te<sup>7</sup> varaṃ dammīti“ āha. Devī varaṃ icchitakāle gahetabbaṃ katvā ṭhāpesi. Sā putte vayappatte rājānaṃ āha: „devena mayhaṃ puttassa jātakāle varo dinno, puttassa me<sup>8</sup> rajjaṃ dehīti“. Rājā „mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalamānā vicaranti, na sakkā tava puttassa rajjaṃ dātun“ ti paṭikkhipitvā taṃ punappuna<sup>9</sup> yācamānam eva disvā „ayam

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gaṇhitvā. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> jaddhetvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> hirottappagavesako. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> adds in the margin dasamāsaccayena puttāṃ vijāyi. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> rañño. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññaṃ.

<sup>7</sup> C<sup>k</sup> ne. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> add va. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> punappunāni.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

mayhaṃ puttānaṃ pāpakam pi cinteyyā<sup>1</sup> "ti putte pakkosā-  
 petvā āha: „tātā, ahaṃ Suriyakumārassa jātakāle varaṃ  
 adāsīm, idāni 'ssa mātā rajjaṃ yācati, ahaṃ tassa na dātukāmo,  
 mātugāmo nāma pāpo, tumhākaṃ pāpakam pi cinteyya, tumhe  
 araṇṇaṃ<sup>2</sup> pavisitvā mam' accayena kulasantake nagare rajjaṃ  
 kareyyāthā<sup>3</sup> "ti kanditvā roditvā sīse cumbitvā uyyojesi. Te<sup>4</sup>  
 pitaraṃ vanditvā pāsādā orohante rājaṅgaṇe<sup>5</sup> kilamāno<sup>6</sup> Suriya-  
 kumāro pi disvā taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „ahaṃ pi bhātikehi saddhiṃ  
 gamissāmīti<sup>7</sup> "tehi saddhiṃ yeva nikkhami. Te Himavantaṃ  
 pavisimsu. Bodhisatto maggā okkamma rukkhamaḷe nisīditvā  
 Suriyakumāraṃ āmantesi: „tāta Suriya etaṃ saraṃ gantvā  
 nahātvā ca pivitvā ca paduminipannehi<sup>8</sup> amhākaṃ pi pāṇīyaṃ  
 ānehīti<sup>9</sup> ". Taṃ pana saraṃ Vessavaṇassa<sup>7</sup> santikā ekena<sup>8</sup>  
 dakarakkhasena laddhaṃ hoti, Vessavaṇo<sup>9</sup> ca taṃ āha: „ṭha-  
 petvā devadhammajānanake ye añṇe<sup>10</sup> imaṃ saraṃ otaranti  
 te khādituṃ labhasi, anotiṇṇe na labhasīti<sup>11</sup> ". Tato paṭṭhāya  
 so rakkhaso ye taṃ saraṃ otaranti te devadhamme<sup>12</sup> pucchitvā  
 ye na jānanti<sup>11</sup> te khādati. Atha kho Suriyakumāro taṃ saraṃ  
 gantvā avīmaṃsitvā<sup>14</sup> va otari. Atha naṃ so rakkhaso gahetvā<sup>15</sup>  
 „devadhammaṃ jānāsīti<sup>14</sup> " pucchi. So „devadhammā nāma  
 Canda-Suriyā<sup>14</sup> " ti āha. Atha naṃ „tvam devadhamme na  
 jānāsīti<sup>14</sup> " udakaṃ pavesetvā attano vasaṇaṭṭhāne ṭhapesi. Bo-  
 dhisatto pi taṃ cirāyantaṃ<sup>16</sup> disvā Candakumāraṃ pesesi.  
 Rakkhaso taṃ pi gaṇhitvā „devadhamme jānāsīti<sup>14</sup> " pucchi.  
 „Āma jānāmi, devadhammo nāma<sup>17</sup> catasso disā<sup>14</sup> " ti. Rakkhaso  
 „na tvam devadhamme jānāsīti<sup>14</sup> " taṃ pi gahetvā tatth' eva  
 ṭhapesi. Bodhisatto tasmim pi cirāyante „ekena antarāyena  
 bhavitabban<sup>14</sup> " ti sayam tattha gantvā dvinnam pi otaraṇa-

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> araṇṇānaṃ, C<sup>2</sup> āraṇṇā. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> kareyyathā. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> ne. <sup>4</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> rājaṅgaṇe.  
<sup>5</sup> C<sup>1</sup> kila-. <sup>6</sup> C<sup>1</sup> -pannehi. C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -nassa. <sup>7</sup> C<sup>1</sup> eko. <sup>8</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -no. <sup>10</sup> C<sup>1</sup>  
 añṇo, C<sup>2</sup> añṇe. <sup>11</sup> C<sup>1</sup> labbhasīti. <sup>12</sup> C<sup>1</sup> -dhammesu. <sup>13</sup> C<sup>1</sup> jānti. <sup>14</sup> C<sup>1</sup>  
 avīmaṃsitvā. <sup>15</sup> C<sup>1</sup> gantvā. <sup>16</sup> C<sup>1</sup> pitaraṃ cirāyantaṃ corrected to pitaraṃ atci-  
 rāyantaṃ. <sup>17</sup> C<sup>1</sup> adds in the margin cattāro dissati.

padavalañjam<sup>1</sup> disvā „rakkhasapariggahītena<sup>2</sup> iminā sarena bhavitabban“ ti khaggaṃ sannayhitvā<sup>3</sup> dhanuṃ gahetvā atṭhāsi. Dakarakkhaso Bodhisattaṃ udakaṃ anotarantaṃ disvā vanakammikapuriso<sup>4</sup> viya hutvā Bodhisattaṃ āha: „bho purisa, tvaṃ maggakilanto, kasmā imaṃ saraṃ otarivā nahātvā<sup>5</sup> pivitvā bhisamulālaṃ<sup>6</sup> khāditvā pupphāni pilandhitvā<sup>7</sup> yathāsukhaṃ na gacchasīti“. Bodhisatto taṃ disvā „eso yakkho bhavissatīti“<sup>8</sup> natvā „tayā me bhātikā gahitā“ ti āha. „Āma mayā“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Ahaṃ imaṃ saraṃ otiṇṇake labhāmīti“. „Kim pana sabbe va labhasīti“<sup>9</sup>. „Ye devadhamme jānanti te ṭhapetvā avasese labhāmīti“. „Atthi pana te devadhammehi attho“ ti. „Āma atthi“. „Yadi evaṃ ahan<sup>10</sup> te devadhamme kathessāmīti“. „Tena hi kathehi, ahaṃ devadhamme suṇissāmīti“. Bodhisatto „ahaṃ devadhamme katheyyaṃ, kiliṭṭhagatto pan’ amhīti“ āha. Yakkho Bodhisattaṃ nahāpetvā bhojanaṃ bhojetvā pāṇiyaṃ pāyetvā pupphāni pilandhāpetvā<sup>10</sup> gandhehi vilimpāpetvā alaṃkatamaṇḍapamañjhe pallamaṃ attharivā adāsi. Bodhisatto āsane nisīditvā yakkhaṃ pādamaṃle nisīdāpetvā „tena hi ohitasoto sakkaccaṃ devadhamme suṇāhīti“<sup>11</sup> imaṃ gātham āha:

Hiriottappasampannā sukkadhammasamāhīta  
santo<sup>12</sup> sappurisā loke devadhammā ti vuccare ti. 5.

Tattha hiriottappasampannā ti hiriyā ca ottappena ca samannāgatā, tesu kāyaduccaritādihi hiriyatīti hiri, lajjāy’ etaṃ adhivacanaṃ, tehi yeva ottappatīti<sup>12</sup> ottappaṃ, pāpato ubbess’ etaṃ adhivacanaṃ, tattha ajjhattasammutṭhānā hiri bahiddhāsamutṭhānaṃ ottappaṃ, attādhipateyya<sup>14</sup> hiri lokādhipateyyaṃ ottappaṃ, lajjāsabbhāvasaṅghitā hiri bhayasabbhāvasaṅghitāṃ ottappaṃ, sappattissavalakkaṇā hiri vajjabhīrukabhayadassāvīlakkaṇaṃ<sup>15</sup> ottappaṃ; tattha ajjhattasammutṭhānaṃ hiriṃ<sup>16</sup> catuhi<sup>15</sup> kāraṇehi samutṭhāpeti, jātiṃ paccavekkhitvā vayaṃ paccā-

<sup>1</sup> Ck -valañjam. <sup>2</sup> Ck -parigahītena, C<sup>o</sup> -pariggahītena. <sup>3</sup> Ck sannayhitvā. <sup>4</sup> Ck vata-, C<sup>o</sup> vana-? C<sup>o</sup> vanakampika-. <sup>5</sup> Ck nahāyitvā. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> -mulālaṃ, Ck -mūlālaṃ. <sup>7</sup> Ck pilandhitvā. <sup>8</sup> Ck C<sup>o</sup> labbhasīti. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> ahaṃ. <sup>10</sup> Ck pilandhāpetvā. <sup>11</sup> Ck sunāhīti. <sup>12</sup> Ck satto. <sup>13</sup> Ck ottappatīti. <sup>14</sup> Ck -teyyaṃ, C<sup>o</sup> -teyyaṃ corrected to -teyyā. <sup>15</sup> so all three MSS. <sup>16</sup> all three MSS. -nā hiri.

vekkhitvā sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā bāhusaccaṃ paccavekkhitvā, kathaṃ? „pāpakaṛaṇaṃ nāṃ etaṃ na jātisampannānaṃ kammaṃ, hīnajaccānaṃ kevaṭṭādiṇaṃ idaṃ kammaṃ, tādisassa jātisampannassa idaṃ kammaṃ kātum na yuttaṃ“ ti evaṃ<sup>1</sup> tāva jātiṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpakaṛaṇaṃ nāṃ etaṃ daharehi kattabbakammaṃ<sup>2</sup>, tādisassa vaye ṭhitassa idaṃ kammaṃ<sup>3</sup> kātum na yuttaṃ“ ti evaṃ vayaṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpaṃ nāṃ etaṃ dubbala-jātikānaṃ kammaṃ, tādisassa sūrabhāvasampannassa idaṃ kammaṃ kātum na yuttaṃ“ ti evaṃ sūrabhāvaṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpakammaṃ nāṃ etaṃ andhabālānaṃ kammaṃ na paṇḍitānaṃ, tādisassa paṇḍitassa bahussutassa idaṃ kammaṃ kātum na yuttaṃ“ ti evaṃ bāhusaccaṃ paccavekkhitvā pānātipātādipāpaṃ akaronto hiriṃ samuṭṭhāpeti, evaṃ ajjhattasamuṭṭhānaṃ hiriṃ<sup>4</sup> catubi<sup>5</sup> kāraṇehi samuṭṭhāpeti, samuṭṭhāpetvā ca pana attano citte hiriṃ pavesetvā pāpakammaṃ na karoti, evaṃ hiri ajjhattasamuṭṭhānā nāma hoti; kathaṃ ottappaṃ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ nāma, „sace tvaṃ pāpakammaṃ karissasi catusu<sup>6</sup> parisaṃsū garahappatto bhavissasi,

Garahissanti taṃ viññū asuciṃ nāgariko yathā,

vivajjito<sup>7</sup> silavantehi kathaṃ bhikkhu karissatī<sup>8</sup>“

paccavekkhanto<sup>9</sup> bahiddhāsamuṭṭhitena ottappena pāpakammaṃ na karoti, evaṃ ottappaṃ bahiddhāsamuṭṭhānaṃ nāma hoti; kathaṃ hiri attādhipateyyā nāma, idh' ekacco kulaputto attānaṃ adhipatiṃ jeṭṭhakaṃ katvā „tādisassa saddhāpabbajjassa bahussutassa dhutavādissa na yuttaṃ pāpakammaṃ kātum“ ti pāpaṃ na karoti, evaṃ hiri attādhipateyyā nāma hoti, tenāha Bhagavā: „Yo attānaṃ yeva adhipatiṃ katvā akusalaṃ pajahati kusalaṃ bhāveti sāvajjaṃ pajahati anavajjaṃ bhāveti suddham attānaṃ pariharatīti“; kathaṃ ottappaṃ lokādhipateyyaṃ nāma, idh' ekacco kulaputto lokaṃ adhipatiṃ jeṭṭhakaṃ katvā pāpakammaṃ na karoti, yathāha: „Mahā kho paṇāyaṃ lokasannivāso, tasmīṃ<sup>9</sup> kho pana lokasannivāse santi samaṇabrāhmaṇā iddhimanto<sup>10</sup> dibbacakkhukā paracittaviduno<sup>11</sup>, te dūrato pi passanti āsanne pi<sup>12</sup> dissanti, cetasāpi cittaṃ pajānanti, te pi maṃ evaṃ jānissanti: 'passatha bho imaṃ kulaputtaṃ, saddhāya agārasmā anagāriyaṃ pabbajito samāno<sup>13</sup> vokiṇṇo<sup>14</sup> viharati pāpakehi akusalehi dhammehīti<sup>15</sup>, santi devatā iddhimanto dibbacakkhukā paracittaviduniyo<sup>16</sup>, tā dūrato pi passanti āsanne pi<sup>17</sup> dissanti, cetasāpi cittaṃ pajānanti, tāpi maṃ<sup>16</sup> jānissanti: 'passatha bho imaṃ kulaputtaṃ, saddhāya agārasmā anagāriyaṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> evaṃ. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> kattabbaṃ kammaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> omits kammaṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> -ṭṭhānā hiri. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> vajjito. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> karissasīti. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> adds hi. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> mahaṃ tasmīṃ. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> iddhimantā. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -vidūne, C<sup>v</sup> -vidune. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> adds na. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> omits samāno. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> vokiṇṇe. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> dhammehi. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> -vidūtīyo. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> adds na. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> adds evaṃ.

pabbajito samāno vokiṇṇo<sup>1</sup> vibharati pāpakehi akusalehi dhammehi<sup>2</sup>, so lokam yeva adhipatim karitvā akusalam pajabati kusalam<sup>3</sup> bhāveti sāvajjam pajabati anavajjam<sup>4</sup> bhāveti suddham attānam pariharatīti<sup>5</sup>, evam ottappam lokādhipateyyam nāma hoti<sup>6</sup>; lajjāsabhāvasaṅghitā hiri bhayasabhāvasaṅghitam<sup>7</sup> ottappan ti, ettha pana lajjā ti lajjanākāro tena sabbhāvena saṅghitā hiri, bhayan ti apāyabhayan tena sabbhāvena saṅghitam ottappam, tadubhayam pi pāparivajjane pākaṭam hoti, ekacco<sup>8</sup> hi yathā nām' eko kulaputto uccārapassāvādini karonto lajjitabbayuttakam<sup>9</sup> ekam disvā lajjanākārappatto bhaveyya hīlito<sup>10</sup> evam evam ajjhataṃ lajjidhammaṃ okkametvā pāpakammaṃ na karoti, ekacco<sup>11</sup> apāyabbayabhīto hutvā pāpakammaṃ na karoti, tatr' idam opammaṃ: yathā hi<sup>12</sup> dvīsu ayogulesu eko sitalo bhaveyya<sup>13</sup> gūthamakkhito eko upho āditto tattha paṇḍito sitalam gūthamakkhitatā jigucchanto na gaṇhāti itaram dāhabhāyena<sup>14</sup> tattha sitalassa gūthamakkhitasā jigucchāya agañhanam<sup>15</sup> viya ajjhataṃ lajjidhammaṃ okkametvā<sup>16</sup> pāpassa akaraṇam uphassa dāhabhāyena agañhanam<sup>17</sup> viya apāyabhāyena pāpassa akaraṇam veditabham; sappatissavalakkaṇā hiri vajjabhīrukabhayadassāvilakkaṇam<sup>18</sup> ottappan ti, idam pi dvayam pāparivajjane yeva pākaṭam hoti<sup>19</sup>, ekacco hi jātimahantapaccavekkaṇā<sup>20</sup> satthumahantapaccavekkaṇā<sup>21</sup> dāyajjamahantapaccavekkaṇā<sup>22</sup> sabrahmacārimahantapaccavekkaṇā<sup>23</sup> ti catuhi<sup>24</sup> kāraṇehi sappatissavalakkaṇam hirim samuṭṭhāpetvā pāpam na karoti, ekacco attānuvādabhayam parānuvādabhayam dandābhayam duggatibhayan<sup>25</sup> ti catuhi<sup>26</sup> kāraṇehi vajjabhīrukabhayadassāvilakkaṇam ottappam samuṭṭhāpetvā pāpam na karoti, tattha jātimahantapaccavekkaṇādini c' eva attānuvādabhāyādini ca vitthāretvā kathetabbāni, tesam vitthāro Aṅguttaraṭṭhā-kathāya vutto<sup>27</sup>; sukkadhammasamāhitā ti idam eva<sup>28</sup> hirottappam ādim katvā kattabbā<sup>29</sup> kusalā dhammā sukkadhammā nāma, te sabbasaṅgāhikanayena catubhūmakalokiyalokuttaradhammā, tehi samāhitā samannāgatā ti attho; santo sappurisā loke ti kāyakammādinam santatāya santo kataññūkataveditāya<sup>30</sup> sobhanapurisā<sup>31</sup> ti sappurisā, loko ti pana samkhāraloko sattaloko okāsaloko khandhaloko āyatanaloko dhātuloko ti anekavidho, tattha eko loko sabbe sattā āhāraṭṭhitikā<sup>32</sup> -pe- aṭṭhārasaloko aṭṭhārasa dhātuyo ti, ettha samkhāraloko vutto, khandhalokādayo tadantogadhā yeva, ayaṃ loko paraloko devaloko manussaloko ti ādisu pana sattaloko<sup>33</sup> vutto,

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vokiṇṇo. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> kusalam. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> anavajjam. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> hotīti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -saṅghitā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> ekacce. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> lajjitabbakayuttam. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> hīlito, C<sup>v</sup> hīlito, C<sup>s</sup> hīlito. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> adds hi. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> omits hi. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> bhaveyyam. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> dāha-. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> agañhanam, C<sup>v</sup> agañhātam. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> okkamitvā. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> agañhanam. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> -dassāvi-. <sup>17</sup> C<sup>s</sup> omits hoti. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> -nā. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> -nā, C<sup>s</sup> -cāri-. <sup>20</sup> so all three MSS. <sup>21</sup> C<sup>s</sup> -bhayan. <sup>22</sup> C<sup>k</sup> vutto. <sup>23</sup> C<sup>k</sup> idhameva. <sup>24</sup> C<sup>s</sup> kattabba. <sup>25</sup> C<sup>k</sup> katavedikāya. <sup>26</sup> C<sup>s</sup> sobhaṇa-. <sup>27</sup> C<sup>s</sup> āhara-. <sup>28</sup> C<sup>k</sup> ādisupantasantaloko.

Yāvata candimasuriyā pariharanti virocanaṁ  
tāva sahasadhā loko ettha te vattatī<sup>1</sup> vaso ti

ettha okāsaloko vutto, tesu idha sattaloko adhippeto, sattalokaśmim hi yeva evarūpā sappurisa; te devadhammā ti vuccare, tattha devā ti sammuti-devā uppattidevā visuddhidevā ti tivindhā, tesu Mahāsammatakālato paṭṭhāya lokena devā ti sammatattā<sup>2</sup> rājarājakumārādayo sammutidevā nāma, devaloke uppannā uppattidevā nāma, khīṇāsavā visuddhidevā nāma, vuttam pi c' etaṁ : sammutidevā nāma rājāno deviyo kumārā<sup>3</sup>, uppattidevā nāma bhummadeve upādāya tatuttarim devā, visuddhidevā nāma Buddhapaccekaḥkhiṇāsavā ti, imesaṁ devānaṁ dhammā ti devadhammā ti<sup>4</sup>, vuccare ti vuccanti, hīrottappamūlakā hi kusaladhammā<sup>5</sup>, kusalasampadāya c' eva devaloke nibbattiyā ca visuddhibhāvass' eva<sup>6</sup> kāraṇattā<sup>7</sup> kāraṇatṭhena tivindhānaṁ tesāṁ devānaṁ dhammā ti devadhammā, tehi devadhammehi samānāgatā puggalāpi devadhammā, tasāṁ puggalādhīṭṭhānāya desanāya<sup>8</sup> te dhamme dassento santo sappurisaṁ loka devadhammā ti vuccare ti āha.

Yakkho imaṁ dhammedesaṁ sutvā pasanno Bodhisattam āha: „paṇḍita, ahaṁ tumhākaṁ pasanno, ekaṁ bhātaraṁ demi, katarāṁ ānemīti“. „Kaniṭṭham<sup>9</sup> ānehīti“. „Paṇḍita, tvaṁ kevalaṁ devadhamme jānāsi yeva, na pana tesu vattasīti“. „Kimkāraṇā“ ti. „Yamkāraṇā jetṭham ṭhapetvā kaniṭṭham<sup>10</sup> ānāpento jetṭhāpacāyikakammaṁ nāma na karosīti<sup>11</sup>“. „Devadhamme cāhaṁ yakkha jānāmi tesu ca vattāmi, mayaṁ hi imaṁ araṇṇaṁ<sup>12</sup> etaṁ nissāya pavitṭhā, etassa hi atthāya amhākaṁ pitaraṁ etassa mātā rajjaṁ yāci, amhākaṁ pana pitā taṁ<sup>13</sup> varaṁ adatvā amhākaṁ anurakkhanatṭhāya<sup>14</sup> araṇṇāvāsaṁ<sup>15</sup> anujāni, so kumāro anivattitvā amhehi saddhim āgato, ‘taṁ araṇṇe eko<sup>16</sup> yakkho khādīti’ vutte pi na koci sad-dahissati, tenāhaṁ garahabhayabhīto<sup>17</sup> taṁ eva ānāpemīti“. „Sādhu sādhu paṇḍita, tvaṁ devadhamme ca jānāsi tesu ca

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vattatīti. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sammattā. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> kumārā corrected to rājakumārā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> omits ti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> kusalā-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> visuddhiyāvassava corrected to visuddhibhāvassava. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> kāraṇantā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> omits desanāya. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> kaniṭṭham corrected to kaniṭṭham. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> kaniṭṭham. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nāma karosīti, C<sup>v</sup> nāma karosīti corrected to na karosīti. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇṇaṁ. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> naṁ. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> anurakkhana-. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇṇa-, C<sup>v</sup> araṇṇe-. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> amraṇṇamūnevako corrected to amūnevako, C<sup>v</sup> araṇṇe eko. <sup>17</sup> so all three MSS.

vattasīti<sup>1</sup> pasannacitto yakkho Bodhisattassa sādhu-kāraṃ datvā dve pi bhātaro ānetvā adāsi. Atha nam Bodhisatto āha: „samma, tvaṃ pubbe attanā katena pāpakammaṃ paresaṃ maṃsalohitakhādako'yakkho hutvā nibbatto, idāni puna pi pāpam eva<sup>2</sup> karosi, idāni te pāpakammaṃ nirayādīhi muccitum na dassati, tasmā ito paṭṭhāya pāpāni pahāya kusalaṃ karohīti<sup>3</sup>, asakkhi ca pana taṃ<sup>4</sup> dametum. So taṃ yakkhaṃ dametvā tena<sup>5</sup> saṃvihitārakkho<sup>6</sup> tatth' eva vasanto ekadivasaṃ nak-khattaṃ oloketvā pitu kālakatabhāvāni nātvā yakkhaṃ ādāya Bārāṇasīṃ gantvā rajjāni gahetvā Candakumārassa oparajjāni Suriyakumārassa senāpatitthānaṃ datvā yakkhassa ramaṇīye tthāne āyatanāni kāretvā yathā so aggamālaṃ aggapupphaṃ aggabhattāni ca labhati tathā akāsi. So dhammena rajjāni kāretvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā dassetvā<sup>7</sup> saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale patitthahi. Sammā-sambuddho pi dve<sup>8</sup> vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāni samodhānesi: „Tadā dakarakkhaso bahubhaṇḍikabhikkhu ahoṣi, Suriya-kumāro Ānando, Candakumāro Sāriputto, jeṭṭhakabhātā Mahimsāsā-kumāro aham eva ahoṣin<sup>9</sup>“ ti. Devadhammajātakaṃ.

## 7. Kaṭṭhahārijātaka.

Putto tyāham<sup>10</sup> mahārājā ti. Idāni Satthā Jetavane viharanto Vāsabhakkhattiyāya vatthum ārabha katesi. Vatthum Dvādasanipāte Bhaddasārajātake āvibhavissati. Sā kira Mahānāmassa Sakkassa dhītā Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchimīni jātā Kosalarājassa aggamahesi ahoṣi. Sā<sup>11</sup> raṇṇō<sup>12</sup> puttāni vijāyi. Rājā paṇ' assā pacchā dāsibhāvāni nātvā tthānaṃ parihāpesi, puttassa Viḍūḍa-bhassāpi tthānaṃ parihāpesi yeva. Ubho pi antonivesane yeva vasanti. Satthā taṃ kāraṇaṃ nātvā pubbaṇhasamaye<sup>13</sup> pañcasatabhikkhupari-

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> maṃsalohit-. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> pāpakammeva corrected to pāpakameva. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> nam. <sup>4</sup> C<sup>1</sup> te. <sup>5</sup> C<sup>1</sup> saṃvihita-. <sup>6</sup> so all three MSS. <sup>7</sup> C<sup>1</sup> adds pi. <sup>8</sup> Cfr. Dbpd. p. 216. <sup>9</sup> C<sup>1</sup> tyāha, C<sup>2</sup> tyāha corrected to tyāham. <sup>10</sup> C<sup>1</sup> omits sā. <sup>11</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> raṇṇō. <sup>12</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> pubbaṇha-.



vuto<sup>1</sup> raṇṇo<sup>2</sup> nivesanaṃ gantvā paṇṇattāsane<sup>3</sup> nisiditvā „mahārāja kahaṃ Vāsabhakkhattiyā“ ti āha. Rājā taṃ kāraṇaṃ ārocesi. „Mahārāja Vāsabhakkhattiyā kassa dhītā“ ti. „Mahānāmassa bhante“ ti. „Āgacchamaṇā kassa āgatā“ ti. „Mayhaṃ bhante“ ti. „Mahārāja, esā raṇṇo<sup>4</sup> dhītā, raṇṇo<sup>5</sup> va āgatā, rājānaṃ yeva<sup>6</sup> paṭicca puttaṃ labhi, so<sup>6</sup> putto kinkāraṇā pitu santakassa rajjassa sāmiko na hoti, pubbe rājāno muhuttikāya kaṭṭhahārikāya kucchismiṃ puttaṃ labhitvā puttassa rajjānaṃ adamsū“ ti. Rājā tass’ atthassāvibhāvattāyā Bhagavantaṃ yāci. Bhagavā bhavantarena paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākaṭaṃ akāsi:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatto rājā mahantena yasena uyyānaṃ gantvā tattha pupphaphalalobhena vicaranto uyyānavasanaṇḍe<sup>7</sup> gāyitvā gāyitvā<sup>8</sup> dārūni<sup>9</sup> uddharamānaṃ ekaṃ itthiṃ disvā paṭibaddhacitto samvāsaṃ kappesi. Taṃ khaṇaṃ yeva Bodhisatto tassā kucchiyaṃ yeva paṭisandhiṃ gaṇhi. Tāvad eva tassā vajirapūritā viya garukā kucchi<sup>10</sup> ahoṣi. Sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ nātvā „gabbho me deva paṭiṭṭhito“ ti āha. Rājā aṅgulimuddikaṃ datvā „sace dhītā hoti imaṃ vissajjetvā poseyyāsi, sace putto hoti muddikāya saddhiṃ mama santikaṃ āneyyāsi<sup>11</sup>“ vatvā pakkāmi. Sāpi paripākagabbhā<sup>12</sup> Bodhisattaṃ vijāyi. Tassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle kelimaṇḍale<sup>13</sup> kilantassa<sup>14</sup> evaṃ vattāro<sup>15</sup> honti „nippitiken<sup>16</sup> amhā<sup>16</sup> pahaṭā“ ti. Taṃ sutvā Bodhisatto mātu santikaṃ gantvā „amma ko mayhaṃ pitā“ ti pucchi. „Tāta tvaṃ Bārāṇasiraṇṇo<sup>2</sup> putto“ ti. „Amma atthi pana koci sakkhīti“. „Tāta rājā imaṃ muddikaṃ datvā ‘sace dhītā hoti imaṃ vissajjetvā poseyyāsi, sace putto hoti imāya muddikāya saddhiṃ āneyyāsi<sup>11</sup>‘ vatvā gato“ ti. „Amma evaṃ sante kasmā maṃ pitu santikaṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> dvesata-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> raṇṇo. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> paṇṇattā-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> eva sā raṇṇo va corrected to evaṃ sā raṇṇo va, C<sup>k</sup> esā raṇṇo. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> yena. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> labhito. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -vasaṇḍena. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> omits one gāyitvā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> dārūni. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> has later added ssa. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -siti. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> paripākka- corrected to paripākka-. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> kelimaṇḍale, C<sup>k</sup> kelimaṇḍale kelimaṇḍale. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> kilantassa. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> cattāro, C<sup>v</sup> vattā corrected to vattāro. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> nippitikenamhā, C<sup>k</sup> nippitikenamahā.

nānesīti<sup>1</sup>. Sā puttassa ajjhāsayaṃ ūtvā rājadvāraṃ gantvā rañño<sup>1</sup> ārocāpesi rañño<sup>1</sup> ca<sup>2</sup> pakkosāpitā pavisitvā rājanāṃ vanditvā „ayaṃ te deva putto“ ti āha. Rājā jānanto pi parisamajjhe lajjāya „na mayhaṃ putto“ ti āha. „Ayaṃ<sup>3</sup> te deva muddikā, imaṃ sañjānāsīti“<sup>4</sup>. „Ayaṃ pi mayhaṃ muddikā na hotīti“<sup>5</sup>. „Deva idāni<sup>4</sup> ṭhapetvā saccakiriyaṃ aṅño<sup>6</sup> mama sakkhi<sup>6</sup> n' atthi, sac' āyaṃ dārako tumhe paṭicca jāto ākāse tiṭṭhatu, noce bhūmiyaṃ patitvā maratū“<sup>6</sup> 'ti Bodhisattaṃ pāde gahetvā ākāse khipi. Bodhisatto ākāse pallamaṃ ābhujitvā nisinno madhurassarena pitu dhammaṃ kathento imaṃ gātham āha:

Putto ty-āhaṃ mahārāja, tvaṃ maṃ posa janādhipa,  
aṅño<sup>7</sup> pi devo poseti kiñca devo sakaṃ pajan ti. 6.

Tattha putto tyāhan ti putto te ahaṃ, puttā ca nāṃ<sup>8</sup> ete<sup>8</sup> atrajo khettajo antevāsiko dinnako ti catubbidhā<sup>9</sup>, tattha attānaṃ paṭicca<sup>10</sup> jāto atrajo nāma, sayanapitthe pallānke ure ti evaṃ ādisu<sup>11</sup> nibbato khettajo nāma, santike sippuggaṇhako<sup>12</sup> antevāsiko nāma, posāvanatthāya dinno dinnako nāma, idha pana atrajaṃ sandhāya putto ti vuttāni, catuhi<sup>13</sup> saṅgahavatthūhi janaṃ rañjati rājā, mahanto rājā mahārājā, taṃ āmantento āha: mahārājā ti, tvaṃ maṃ posa janādhipā ti janādhipa mahājanajettṭhaka tvaṃ maṃ posa bharassu vaḍḍhehi, aṅño<sup>14</sup> pi devo posetiti aṅño<sup>15</sup> pi hatthibandhādayo manusse hatthiassādayo tiracchānagate bahujane ca devo poseti, kiñca devo sakaṃ pajan ti, ettha pana kiñcā ti garahatthe ca anuggahatthe<sup>16</sup> ca nipāto, sakaṃ pajan attano puttaṃ maṃ devo na posetiti pi<sup>17</sup> vadanto garahati nāma, aṅño<sup>18</sup> bahujane<sup>18</sup> posetiti vadanto anugaṇhanti<sup>19</sup> nāma, iti Bodhisatto garahanto pi anugaṇhanto<sup>20</sup> pi kiñca devo sakaṃ pajan ti āha.

Rājā Bodhisattassa ākāse nisiditvā evaṃ dhammaṃ desentassa sutvā „ehi tāta, ahaṃ eva posessāmi ahaṃ eva poses-sāmiti“<sup>21</sup> hatthaṃ pasāresi. Hatthasahassaṃ pasārayittha<sup>21</sup>.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -rañño. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> omits ca. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> ayaṃ. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> has later added imaṃ.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṅño. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> sakkhi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> aṅño. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> nāmete corrected to nāmesa.  
<sup>9</sup> C<sup>s</sup> catubbidhā corrected to catubbidho. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> paṭi. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ādisu. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sippuggaṇhako. <sup>13</sup> so all three MSS. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> aṅño, C<sup>v</sup> aṅño. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṅño. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> anuggaṇhatthe. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> posetititji. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> bahujana. <sup>19</sup> C<sup>v</sup> anugaṇhanti. <sup>20</sup> C<sup>v</sup> anugaṇhanto. <sup>21</sup> pasāryittha? C<sup>k</sup> pasāresiyittha.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

Bodhisatto aññassa<sup>1</sup> hatthe anotaritvā rañño<sup>2</sup> va hatthe otaritvā amke nisīdi<sup>3</sup>. Rājā tassa oparajjam datvā mātaram aggamahe-sim akāsi. So pitu accayena Katthavāhanarājā<sup>4</sup> nāma hutvā dhammena rajjam kāretvā yathākammaṃ gato.

Satthā Kosalarañño<sup>5</sup> imam dhammadesanam āharitvā dve vatthūni dassetvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā mātā Mahāmāyā ahoṣi, pitā Suddhodanamahārājā, Katthavāhanarājā<sup>6</sup> aham eva ahoṣin“ ti<sup>6</sup>. Katthahārijātakam.

### 8. Gāmanijātaka.

Api ataramānānam ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhavariyam bhikkhum ārabha kathesi. Imasmim pana jātake paccuppannavatthuṃ ca atītavatthuṃ ca Ekādasanipāte Sam-varajātake āvibhavisati, vatthuṃ hi tasmim ca imasmim ca ekasadisam eva, gāthā pana nānā. Gāmanikumāro<sup>7</sup> Bodhisattassa ovāde ṭhatvā bhātikasatassa kaṇiṭṭho<sup>8</sup> pi hutvā bhātikasataparivārito setacchattassa heṭṭhā varapallamke<sup>9</sup> nisinno attano yasasampattim oloketvā „ayam mayham yasasampatti amhākam<sup>10</sup> ācariyassa santakā“ ti tuṭṭho imam udānam udānesi:

Api ataramānānam phalāsā<sup>11</sup> va samijjhati,  
vipakkabrahmacariyo 'smi, evam jānāhi Gāmanīti<sup>12</sup>. 7.

Tattha apīti nipātamattam, ataramānānam ti paṇḍitānam ovāde ṭhatvā aturitvā avegā hitvā<sup>13</sup> upāyena kammaṃ karontānam, phalāsā<sup>14</sup> va samijjhatīti yathāpatthitaphale āsā<sup>15</sup> tassa phalassa nipphattiyā<sup>16</sup> samijjhati yeva, aha vā phalāsā<sup>17</sup> ti āsāphalam, yathāpatthitam<sup>18</sup> phalam samijjhati yevā ti attho, vipakkabrahmacariyo 'smīti ettha cattāri saṅgahavatthūni<sup>19</sup> seṭṭhacariyattā brahmacariyam nāma taṃ ca tammūlikāya yasasampattiyā paṭṭiladdhattā vipakkan<sup>20</sup> nāma, yo vāssa yaso nipphanno<sup>21</sup> so pi seṭṭhatthena brahmacariyam nāma, tenāha vipakkabrahmacariyo 'smīti, evam jānāhi Gā-

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> aññassa. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> rañño. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> nisīdi. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> katthavāhana-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -rañño. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> omits Satthā . . . ahoṣinti. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> gāmani-. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> kaṇiṭṭho. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> varapallamke. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> mayham. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> phalāsā, C<sup>v</sup> phalaṃsā corrected to phalāsā. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> gāmanīti. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> avegāhitvā, C<sup>v</sup> avegāhitvā corrected to avegāyitvā. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> phalāsā. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> āsā. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> nipphattiyā. <sup>17</sup> C<sup>v</sup> phalāsā. <sup>18</sup> C<sup>s</sup> omits yathā. <sup>19</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> saṅgaha-. <sup>20</sup> C<sup>s</sup> vipakkanam, C<sup>v</sup> vipakkata corrected to vipakkam. <sup>21</sup> C<sup>s</sup> nipphanno.

maṇṭi<sup>1</sup> kathaci gāmapuriso<sup>2</sup> pi gāmajetthako pi gāmani<sup>3</sup>, idha pana sabbe-  
jana-jetthakam attānam sandhāyāha: „ambho Gāmani<sup>4</sup>, tvam etam kāraṇam  
evam<sup>5</sup> jānāhi, ācariyam nissāya bhātikasatam atikkamitvā idam mahārajjam  
patto 'smid' udānam udānesi.

Tasmim pana rajjam patte sattatthadivasaccayena sabbe pi  
bhātaro attano vasanaṭṭhānam gatā. Gāmanirāja<sup>6</sup> dhammena rajjam  
kāretvā yathākammaṃ gato. Bodhisatto pi puññāni<sup>7</sup> katvā yathā-  
kammaṃ gato.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā dassetvā<sup>8</sup> saccāni pakāsesi.  
Saccapariyosāne ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahatte patitthito ti. Satthā  
dve vatthūni katvā anusandhim ghaṭetva jātakaṃ samodhānesi.  
Gāmanijātakaṃ<sup>9</sup>.

### 9. Makhādevajātaka.

Uttamaṅgaruhā<sup>10</sup> mayhan ti. Idam Satthā Jetavane  
viharanto mahānekkhammaṃ ārabha kathesi. Tam heṭṭhā  
Nidānakathāyaṃ kathitam eva. Tasmim pana kāle bhikkhū Dasaba-  
lassa nekkhammaṃ vaṇṇentā nisidimsu. Atha Satthā dhammasabham  
āgantvā Buddhāsane nisinno bhikkhū āmantesi: „kāya nu 'ttha  
bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „bhante na aṇṇāya  
kathāya, tumhākaṃ yeva<sup>11</sup> pana nekkhammaṃ vaṇṇayamānā nisin'  
amhā“ ti „bhikkhave, na Tathāgato etarahi yeva nekkhammaṃ  
nikkhanto, pubbe pi nikkhanto yevā“ ti āha. Bhikkhū tass' atthassā-  
vibhāvattam<sup>12</sup> Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena pa-  
ticchannaṃ<sup>13</sup> kāraṇam pākataṃ akāsi:

Atite Videharatthe Mithilāyaṃ Makhādevo nāma  
rājā ahoṣi dhammiko dhammarājā. So caturāsītivassasahassāni  
kumārakīlaṃ<sup>14</sup> tathā oparajjam tathā mahārajjam katvā dīgham  
addhānaṃ khepetvā ekadivasam kappakaṃ āmantesi: „yadā  
me samma kappaka siraṣmim phalitāni passeyyāsi atha me  
āroceyyāsīti“. Kappako pi<sup>15</sup> dīgham addhānaṃ khepetvā eka-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> gāmanīti <sup>2</sup> C<sup>v</sup> gāma-ka-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gāmaṇi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> eva. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> gāmanirāja,  
C<sup>k</sup> gāmanirāja, C<sup>v</sup> gāmanirāja. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> puññāni. <sup>7</sup> so all three MSS. <sup>8</sup> C<sup>v</sup>  
gāmaṇi-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> uttamaṅga-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> omits yeva. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -bhāvattam corrected  
to -bhāvattāya. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> paṭicchanna. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> -kīlaṃ. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> omits pi.

divasaṃ rañño<sup>1</sup> añjanavaṇṇānaṃ kesānaṃ antare ekam eva phalitaṃ divvā „deva ekan te<sup>2</sup> phalitaṃ dissatīti“ ārocesi, „tena hi me samma taṃ phalitaṃ uddharitvā paṇimhi t̥h-pehīti“ ca<sup>3</sup> vutto suvaṇṇasaṇḍāsena uddharitvā rañño<sup>1</sup> paṇimhi patit̥thāpesi. Tadā rañño<sup>1</sup> caturāsītivassasahassāni āyurh avasiṭṭhaṃ hoti. Evaṃ sante pi phalitaṃ divvā va<sup>4</sup> maccurājānaṃ āgantvā samīpe t̥hitaṃ viya attānaṃ ādittapaṇṇasālaṃ pavit̥thaṃ viya ca maññamāno<sup>5</sup> samvegāṃ āpajjitvā<sup>6</sup> „bāla Makhādeva yāva phalitass<sup>7</sup> uppādā<sup>7</sup> va ime kilese jahitum nāsakkhīti“ cintesi<sup>8</sup>. Tass<sup>9</sup> evaṃ phalitapātubhāvaṃ āvajjantassa āvajjantassa antodāho uppajji, sarirā sedā muccimsu, sātākā piḷetvā apañetabbākārappattā ahesum. So „ājji<sup>9</sup> eva mayā nikkhamitvā pabbajitum vattatīti<sup>10</sup>“ kappakassa satasahasutt̥hānaṃ gāmaṃ datvā jeṭṭhaputtaṃ pakkosāpetvā „tāta, mama sīse phalitaṃ<sup>11</sup> pātubhūtaṃ, mahallako 'mhi jāto<sup>12</sup>, bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, idāni dibbakāme pariyesissāmi, nekkhammakālo<sup>13</sup> mayhaṃ, tvaṃ imaṃ rajjaṃ paṭipajja, ahaṃ pana<sup>14</sup> pabbajitvā Makhādevambavanuyyāne<sup>15</sup> vasanto samaṇadhammaṃ karissāmi“ āha. Taṃ evaṃ pabbajitukāmaṃ amaccā upasaṃkamitvā „deva kiṃ tumhākaṃ pabbajjākāraṇaṃ“ ti pucchimsu. Rājā phalitaṃ<sup>11</sup> hatthena<sup>16</sup> gahetvā amaccānaṃ imaṃ gātham āha:

Uttamaṅgaruhā mayhaṃ ime jātā vayoharā  
pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā 'ti. 8.

Tattha uttamaṅgaruhā<sup>17</sup> ti kesā<sup>16</sup>, kesā hi sabbesaṃ hatthapādādināṃ aṅgānaṃ uttame siraṣsiṃ ruhattā<sup>19</sup> uttamaṅgaruhā<sup>20</sup> nāmā 'ti vuccanti, ime jātā vayoharā ti passatha tātā phalitapātubhāvena<sup>21</sup> tiṇṇaṃ vayanāṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> rañño. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> tena. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> omits ca. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> omits va. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> maññamāno. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> has later added cintesi. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> phali- corrected to pali-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> omits cintesi. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> palita-. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> palitaṃ. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> pāto. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> nekkhammakālo. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> omits pana. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> makhādevavanuyyāne. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> hatthe. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> uttamaṅga-. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> kesāruhātikesā. <sup>19</sup> C<sup>o</sup> rūhattā. <sup>20</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> uttamaṅga-. <sup>21</sup> C<sup>o</sup> palita.

haraṇato ime jātā vayoherā, pātubhūtā ti nibbattā, devadūtā ti, devo ti maccu, tassa dūtā ti devadūtā, sīrasmiṃ hi phalītesu pātubhūtesu maccurājassa santike t̥hito viya hoti, tasmā phalitāni maccudevassa dūtā ti vuccanti, devā viya dūtā ti pi devadūtā, yathā hi alamkatapaṭiyattāya devatāya ākāse t̥hatvā „asukadivase marissasīti“ vutte taṃ tath' eva hoti evaṃ sīrasmiṃ phalītesu pātubhūtesu devatāya vyākaraṇasadisam eva hoti, tasmā phalitāni devasadiā dūtā ti vuccanti, visuddhivānāni dūtā ti pi devadūtā, sabbabodhisattā hi jīṇṇavyādhimatapabbajite disvā va samivegam āpajjivā nikkhamma pabbajanti, yathāssa :

Jīṇṇā ca divā dukhitaṃ<sup>1</sup> ca vyādhitaṃ.  
mataṃ ca disvā gatam āyusaṃkhaṃ  
kāśāvattham pabbajitaṃ ca disvā  
tasmā ahaṃ pabbajito 'mhi rājā ti,

imā pariāyena phalitāni visuddhivānāni dūtattā devadūtā ti vuccanti, pabbajjāsama yo mamaṃ<sup>2</sup> ti gihbhāvato nikkhantaṭṭhena pabbajjā ti laddhanā-massa samanallīṅgagahaṇassa<sup>3</sup> kālo mayhaṃ ti dasseti.

So evaṃ vatvā<sup>4</sup> taṃ divasam eva rajjāṃ pahāya isipabbajjāṃ pabbajivā tasmiṃ<sup>5</sup> nēva Makhādevambavane viharanto caturāsītivassasahassāni cattāro brahmavihāre bhāvetvā aparihīnājjhāne t̥hito kālaṃ katvā Brahma-loke nibbattitvā puna tato cuto Mithilāyaṃ yeva Nimi nāma rājā hutva ossakka-mānaṃ<sup>6</sup> attano vaṃsaṃ ghaṭetvā tatth' eva ambavane pabbajivā brahmavihāre bhāvetvā puna brahmalokūpago va ahoṣi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idāṃ' eva mahābhinnikkhamaṃ nikkhanto, pubbe pi nikkhanto yevā“ 'ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā dassetvā cattāri saccāni pakāsesi. Keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino. Iti Bhagavā imāni dve vatthūni ka-thetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā kappako Ānando ahoṣi, putto Rāhulo, Makhādevarājā pana aham evā ti. Makhādevajātakaṃ.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dukhitaṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> mamaṃ corrected to mamā. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -gahaṇassa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vattā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> tasmiṃ. <sup>6</sup> sic! C<sup>v</sup> ossakka-mānaṃ.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

## 10. Sukhavihārijātaka.

Yaṅ ca aññe<sup>1</sup> na rakkhantīti. Idam Satthā Anūpiyanagaram<sup>2</sup> nissāya Anūpiyam Bavane<sup>3</sup> viharanto sukhavihārim Bhaddiyattheram<sup>4</sup> ārabha katesi. Sukhavihāri<sup>4</sup> Bhaddiyatthero<sup>5</sup> chakhattiyasamāgame<sup>6</sup> Upāli-sattamo pabbajito. Tesu Bhaddiyatthero<sup>5</sup> ca Kimblatthero<sup>7</sup> ca Bhagutthero ca Upālitthero ca arahattam pattā, Ānandatthero sotāpanno jāto, Anuruddhatthero dibbacakkhuko, Devadatto jhānalābhi<sup>8</sup> jāto. Channam pana khattiyānam vatthum yāva Anūpiyanagara<sup>9</sup> Khaṇḍahārajātaka āvibhāvissati. Ayasmā pana Bhaddiyo rājakāle attānam rakkhanto rakkhāsanividhānadevatā va<sup>10</sup> bahūhi<sup>11</sup> rakkhāhi rakkhiyamānassa upari pāsādāte mahāsāyane sauparivattamānassāpi<sup>12</sup> attano bhayapattīn<sup>13</sup> ca idāni arahattam patvā araññādisu<sup>14</sup> yattha katthaci vicaranto pi attano vigatabhayataṅ ca samanupassanto „aho sukham aho sukham“ ti udānam udānesi. Tam bhikkhū „āyasmā Bhaddiyo aññam<sup>15</sup> vyākaroṭīti“ Bhagavato ārocesum. Bhagavā „bhikkhave, Bhaddiyo na idān' eva sukhavihārī<sup>16</sup>, pubbe pi sukhavihārī yevā“ 'ti āha. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvathāya Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannam kāraṇam pākātam akāsi:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārayamāne Bodhisatto udiccabrāhmaṇamahāsalo lutva kamesu ādinavam<sup>17</sup> nekkhamme cānisaṁsam disvā kame pahāya Himavantam pavisitvā isipabbajam pabbajitvā attha samāpattiyo nibbatesi. Parivāro pi 'ssa mahā ahoṣi pañca tāpasasatāni. So vassakāle Himavantato nikkhamitvā tāpasagaṇaparivuto gāmanigamādisu<sup>18</sup> cārikam caranto Bārāṇasim patvā rājānam nissāya rājuyyāne vāsam kappesi. Tattha vassike<sup>19</sup> cattāro māse vasitvā rājānam āpucchi. Atha nam rājā „tumhe bhante mahallakā, kim vo Himavantena, antevāsike Himavantam pe-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> aññe. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> anupiya-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhaddiyatheram. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -vihāri.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhaddiyathero. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> omits cha, C<sup>v</sup> jakhattiya-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> kimblatthero.

<sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -lābhi. <sup>9</sup> all three MSS. anupiya-. <sup>10</sup> -devatāhiva? C<sup>s</sup> attānam rakkhanto

viviya rakkhāsamvidhānānceva tāva corrected to attano rakkhāvidhānam devatāva, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -samvidhānadevatāva. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bahūhi. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> -mānassapi. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> -pattān.

<sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araññādisu. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññam. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> -hāri. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> ādinavam.

<sup>18</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -mādisu. <sup>19</sup> C<sup>v</sup> vassiko.

setvā idh' eva vasathā<sup>1</sup> 'ti yāci. Bodhisatto jetthantevāsikan pañca tāpasasatāni paticchāpetvā „gaccha tvam, imehi saddhiṃ Himavante vasa, aham pana idh' eva vasissamīti“ te uyyojetvā tatth' eva vasaṃ kappesi. So pan' assa jetthantevāsiko rāja-pabbajito<sup>2</sup> mahantaṃ rajjaṃ pahāya pabbajitvā kasinaparikkamaṃ<sup>3</sup> katvā aṭṭhasamāpattilābhi<sup>4</sup> ahoṣi. So tāpasehi saddhiṃ Himavante vasamāno ekadivasam ācariyaṃ datṭhukāmo hutvā te tāpase āmantetvā „tumhe anukkaṇṭhamānā idh' eva vasatha, aham ācariyaṃ vanditvā āgamissamīti“ ācariyassa santikaṃ gantvā vanditvā paṭisanthāraṃ<sup>5</sup> katvā ekam taṭṭhikaṃ<sup>6</sup> attharitvā ācariyassa santike yeva nipajji. Tasmīṃ ca samaye rājā „tāpasam passissamīti“ uyyānam gantvā<sup>7</sup> vanditvā ekamantaṃ nisīdi<sup>8</sup>. Antevāsītāpaso<sup>9</sup> rājanaṃ disvāpi n' eva vutṭhāsi<sup>10</sup>, nipannako yeva pana<sup>11</sup> „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānesi. Rājā „ayaṃ tāpaso maṃ disvāpi<sup>12</sup> na utṭhito“ ti anattamaṃ Bodhisattaṃ āha: „bhante, ayaṃ tāpaso yadicchakaṃ bhutto bhavissati, udānaṃ udānento sukhasseyyam eva kappeti“ „Mahārāja, ayaṃ tāpaso pubbe tumhādiso eko rājā ahoṣi, sv-āyaṃ 'aham pubbe gihikāle<sup>13</sup> rajjasiriṃ anubhavanto āvudhahatthehi bahūhi rakkhiyamāno pi evarūpaṃ sukhaṃ nāma nālatthan' ti attano pabbajjāsukhaṃ jhānasukhaṃ ārabha imaṃ udānaṃ udāneti“ „evaṃ ca pana vatvā Bodhisatto rañño<sup>14</sup> dhammakathaṃ kathetuṃ imaṃ gātham āha:

Yaṃ ca aññe<sup>15</sup> na rakkhanti yo ca aññe<sup>15</sup> na rakkhati  
sa ve rāja sukhaṃ seti kāmesu anapekkhavā ti. 9.

Tattha yaṃ ca aññe<sup>15</sup> na rakkhanti yaṃ puggalaṃ aññe<sup>15</sup> bahū<sup>16</sup> puggalā na rakkhanti, yo ca aññe<sup>17</sup> na rakkhati yo ca „ekako aham rajjaṃ kāremīti“ aññe<sup>15</sup> bahū<sup>16</sup> na rakkhati, sa ve rāja sukhaṃ seti mahārāja

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> rājā-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> kasina-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -lābhi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> paṭisanthāraṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> taddhitaṃ, C<sup>v</sup> taddhikaṃ. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> āgantvā. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> nisīdi. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> antevāsi-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> vutṭhāsi. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> omīti pana. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> disvā. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gihī-. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> rañño. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> aññe. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññe. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> caññe. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> bahu, C<sup>o</sup> bahujane, jane being added later.



so puggalo eko adutiyo pavivitto kāyikaocetasikasukhasamaṅgī<sup>1</sup> hutvā sukhaṃ seti, idaṃ ca desanāsīsam eva: na kevalaṃ pana seti yeva, evarūpo pana puggalo sukhaṃ gacchati tīṭṭhati nisīdati sayatīti sabbiriyāpathesu sukhaṃ patto va hoti, kāmesu anapekkhāvā ti vatthukāmakilesakāmesu apekkhārahito vigatacchandarāgo nittanho, evarūpo puggalo sabbiriyāpathesu sukhaṃ viharatī mahārājā 'ti.

Rājā dhammadesanaṃ sutvā tuṭṭhamānaso vanditvā nive-sanam eva gato. Antevāsiko pi ācariyaṃ vanditvā Hima-vantam eva gato. Bodhisatto pana tath' eva viharanto apa-rihīnajjhāno kālaṃ katvā Brahma-loke nibbatti.

Satthā imaṃ desanaṃ<sup>2</sup> āharitvā dassetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā antevāsiko Bhaddi-yatthero<sup>3</sup> ahoṣi, gaṇasatthā aham evā“ 'ti. Sukhavihārījātakaṃ. A paṇṇakavaggo paṭhamo.

## 2. SĪLAVAGGA.

### 1. Lakkhaṇajātaka.

Hoti sīlavataṃ attho ti. Idaṃ Satthā Rājagahaṃ upa-nissāya Veluvane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Devadattassa vatthuṃ yāva Abhīmārapayojanā Khaṇḍahārajātaka āvibhavissati yāva Dhanapālakavissajjanā pana Cullahaṃsajātaka āvibhavissati yāva paṭhavipavesanā Soḷasaniṭṭhā Samuddavāṇijātaka āvibhavissati. Ekasmiṃ hi samaye Devadatto pañca vatthūni yācitvā alabhanto saṃghaṃ bhinditvā pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāsīse viharatī. Atha tesāṃ bhikkhūnaṃ nāṇaṃ<sup>4</sup> paripākāṃ agamāsi. Taṃ nātvā Satthā dve aggasāvake āmantesi: „Sāriputta, tumbhākaṃ nissitakā pañcasatā bhikkhū Devadattassa laddhiṃ rocetvā tena saddhiṃ gatā, idāni pana tesāṃ<sup>5</sup> nāṇaṃ<sup>4</sup> paripākāṃ gataṃ<sup>6</sup>, tumhe bahūhi bhikkhūhi saddhiṃ tatha gantvā tesāṃ dhammaṃ desetvā te bhikkhū maggaphalehi sambodhetvā gahetvā āgacchathā“ 'ti. Te tath' eva gantvā tesāṃ dhammaṃ desetvā maggaphalehi pabodhetvā punadvise

<sup>1</sup> C\* -samaṅgi, C<sup>v</sup> samāṅgī. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> dhammadesanaṃ. <sup>3</sup> C\* C<sup>v</sup> bhaddiyatthero.

<sup>4</sup> C<sup>v</sup> nāṇa. <sup>5</sup> C\* nesāṃ. <sup>6</sup> all three MSS. gatā.

arunuggamanavelāya te bhikkhū ādāya Veluvanam eva āgamāmsu. **Āgantvā** ca pana Sāriputtathero<sup>1</sup> Bhagavantaṃ vanditvā<sup>2</sup> ʃhitakāle bhikkhū therāṃ pasaṃsitvā Bhagavantaṃ āhāmsu: „bhante, amhākaṃ je-ṭṭhakabbhātiko dhammasenāpati pañcahi bhikkhusatehi parivuto āgacchanto ativiya sobhi, Devadatto pana pahīnaparivāro jāto“ ti. „Na bhikkhave Sāriputto idān' eva nātisaṃghaparivuto āgacchanto sobhati, pubbe pi sobhi yeva, Devadatto pi na idān' eva gaṇato parihīno, pubbe pi parihīno yevā“ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattāhāya Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantarena<sup>3</sup> paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākaṭaṃ akāsi:

Atīte Magadharatṭhe Rājagahanagare eko Magadhara-  
rājā rajjaṃ kāresi. Tadā Bodhisatto migayoniyaṃ paṭi-  
sandhim gahetvā vuddhippatto migasahassaparivāro araṇṇe<sup>4</sup>  
vasati. Tassa Lakkhaṇo<sup>5</sup> ca Kālo<sup>6</sup> cā ti dve puttā ahesuṃ.  
So attano mahallakakāle „tātā, ahaṃ idāni mahallako, tumhe  
imaṃ gaṇaṃ pariharathā“ ti pañca pañca migasatāni ekekaṃ  
puttaṃ paṭicchāpesi. Tato paṭṭhāya te dve janā<sup>7</sup> migagaṇaṃ  
pariharanti. Magadharatṭhasmiṃ<sup>8</sup> ca sassasamaye kiṭṭhasam-  
bādhe araṇṇe<sup>9</sup> migānaṃ paripantho hoti. Manussā sassakhādakā-  
naṃ māraṇattāhāya<sup>10</sup> tattha tattha opātaṃ khaṇanti<sup>11</sup> sūlāni ropenti  
pāsāṇayantāni<sup>12</sup> sajjenti kūṭapāsādayo pāse oḍḍenti<sup>13</sup>. Bahū<sup>14</sup>  
migā vināsaṃ āpajjanti. Bodhisatto kiṭṭhasambādhasamayaṃ  
nātvā putte pakkosāpetvā āha: „tātā<sup>15</sup>, ayaṃ kiṭṭhasambādha-  
samayo, bahū<sup>16</sup> migā vināsaṃ pāpuṇanti, mayaṃ mahallakā,  
yena ken' upāyena ekasmiṃ ʃhāne vitināmessāma, tumhe tumhā-  
kaṃ migagaṇe gahetvā araṇṇe<sup>9</sup> pabbatapādam pavisitvā sassā-  
naṃ uddhaṭakāle āgaccheyyāthā<sup>16</sup>“ ti. Te „sādhū“ ti pitu  
vacanaṃ sutvā saporivārā nikkhamimsu. Tesāṃ pana gamana-  
magge manussā jānanti: „imasmiṃ kāle migā pabbataṃ  
ārohanti, imasmiṃ kāle orohantīti“<sup>17</sup>. Te tattha tattha<sup>17</sup> pa-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -tthero. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> -tarena. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> araṇṇe. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> lakkhano. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> kālo. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> gaṇā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -smiṃ. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> araṇṇe, C<sup>v</sup> araṇṇe. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> maraṇa-, C<sup>v</sup> caraṇa- corrected to maraṇa-. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> khaṇanti. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> pāsāna-. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> oḍḍenti. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> bahū. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> tātā. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> āgaccheyyāthā. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> omits one tattha.

ṭicchannaṭṭhāne nilīnā bahumige vijjhivā mārenti. Kālamigo<sup>1</sup> pi attano dandhatāya „imāya nāma velāya gantabbaṃ, imāya velāya na gantabbaṃ“ ti aṅānanto migagaṇaṃ ādāya pubbaṃhe pi sāyaṃhe<sup>2</sup> pi padose pi paccūse pi<sup>3</sup> gāmadvārena<sup>4</sup> gacchati. Manussā tattha tattha pakatiyā va ṭhitā ca nilīnā ca bahū<sup>5</sup> mige vināsaṃ gamenti. Evaṃ so attano dandhatāya bahū<sup>6</sup> mige vināsaṃ pāpetvā appakeh<sup>7</sup> eva migeḥi araṇṇaṃ<sup>8</sup> pāvīsi. Lakkhaṇamigo pana paṇḍito vyatto upāyakusalo „imāya velāya gantabbaṃ<sup>9</sup>, imāya velāya na gantabbaṃ“ ti jānāti, so gāmadvārena pi na gacchati, dīvāpi na gacchati, padose pi paccūse pi na gacchati, migagaṇaṃ ādāya aḍḍharattasamāyena<sup>10</sup> eva gacchati, tasmā ekam pi migam avināsetvā<sup>11</sup> araṇṇaṃ<sup>12</sup> pāvīsi. Te tattha cattāro māse vasitvā sassesu uddhaṭṭesu pabbatā otarīmsu. Kālo<sup>13</sup> pacchā gacchanto pi purīmanāyena<sup>14</sup> eva avasesamige vināsaṃ pāpento ekako va āgami. Lakkhaṇo<sup>15</sup> pana ekamigam pi avināsetvā pañcahi pi migasatehi parivuto mātāpitunnaṃ santikaṃ āgami. Bodhisatto dve putte āgacchante disvā migagaṇena saddhiṃ mantento imaṃ gāthaṃ samuṭṭhāpesi:

Hoti sīlavataṃ attho paṭisaṅghāravuttināṃ, (Dhpd. p. 146).  
Lakkhaṇaṃ passa āyantaṃ nātisaṅghapurakkhataṃ,  
atha passas<sup>16</sup> imaṃ Kālam<sup>17</sup> suvihīnaṃ va nātihīti<sup>18</sup>. 10.

Tattha sīlavataṃ ti sukkaṣīlatāya sīlavantānaṃ ācārasampannānaṃ, attho ti<sup>14</sup> vadḍhi, paṭisaṅghāravuttināṃ ti dhammapaṭisaṅghāro ca āmisapaṭisaṅghāro ca etesaṃ vuttiti paṭisaṅghāravuttino, tesāṃ paṭisaṅghāravuttināṃ<sup>15</sup>, ettha ca pāpānīvaraṇaovādānūsāsānīvasena dhammapaṭisaṅghāro ca gocaraḷābhā pana gilānupaṭṭhānadhāmmikarakkhāvasena āmisapaṭisaṅghāro vedītabbo, imaṃ vuttaṃ hoti: imesu dvīsu paṭisaṅghāresu ṭhitānaṃ<sup>16</sup> paṇḍitānaṃ vadḍhi nāma hoti, idāni taṃ vadḍhiṃ dassetuṃ puttamātaraṃ ālapanto viya Lakkhaṇaṃ passa<sup>17</sup> ti ādim āha, tatrāyaṃ saṃkhepattho: ācārapaṭisaṅghārasampannānaṃ attano

<sup>1</sup> all three MSS. kāla-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> sāyaṃhe. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> omits paccūse pi. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> -dvārena. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> araṇṇaṃ, C<sup>v</sup> araṇṇaṃ. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> omits imāya velāya gantabbaṃ. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> vināsetvā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> kāle, C<sup>s</sup> kālo. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> -no. <sup>12</sup> all three MSS. kālam. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> nātībhīti. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> omits ti. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> vuttīnaṃ. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> adds ācārasampannānaṃ.

puttañ ekamigam pi avināsetvā nātisaṃghena purakkhataparivāritañ āgacchantañ passa, tāya pana ācārapatisanthārasampadāya vibhinam dandhapaññam<sup>1</sup> atha passasimam Kālam<sup>2</sup> ekam pi nātim anavasesetvā suvihīnam eva nātīhi<sup>3</sup> ekakam āgacchantan ti.

Evam puttam<sup>4</sup> abhinanditvā pana Bodhisatto yāvatāyukam thatvā yathākammañ gato.

Satthāpi „na bhikkhave Sāriputto idān' eva nātisaṃghaparivārito<sup>5</sup> sobhati, pubbe pi sobhi yeva, na ca Devadatto etarahi yeva gaṇamhā parihīno, pubbe pi parihīno<sup>6</sup> yevā“ 'ti imam dhammedesanam dassetvā dve vatthūni ghaṭetvā anusandhim yojetvā<sup>7</sup> jātakam samodhānesi: „Tadā Kālo<sup>8</sup> Devadatto ahosi, parisāpi 'ssa Devadattassa parisā va, Lakkhaṇo Sāriputto, parisā pan' assa Buddhaparisa, mātā Rāhulamātā ahosi, pitā pana aham eva ahosi“ ti. Lakkhaṇajātakam.

## 2. Nigrodhamigajātaka.

Nigrodham eva seveyyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kumārakassapatherassa mātaram ārabha kathesi. Sā kira Rājagahanagare mahāvibhavassa setthino dhītā ahosi ussannakusalamulā parimaddhitasamkhārā pacchimabhavikā, antokūṭe<sup>9</sup> padipo viy' assā<sup>10</sup> hadaye<sup>11</sup> arahattūpanissayo<sup>12</sup> jalati. Sā attānam jānana-kālato paṭṭhāya gehe anabhiratā pabbajitukāmā hutvā mātāpitāro āha: „amma tāta<sup>13</sup>, mayham ghārāvāse cittaṃ nābhūramati, aham niyyānike Buddhasāsane pabbajitukāmā, pabbājetha man“ ti. „Amma, kim vadesi, imam kulam bahuvibhavam, tvañ ca amhākam ekadhītakā<sup>14</sup>, na labbhā tayā pabbajitun“ ti. Sā punappuna yācitvāpi mātāpitunnam santikā pabbajjam alabhamānā cintesi: „hotu, patikulam gatā sāmikam ārādhetvā pabbajissamīti“ sā vayappattā patikulam gantvā patidevatā hutvā silavati<sup>15</sup> kalyāṇadhammā agāram ajjhāvasi. Ath' assā samvāsam anvāya kucchiyam gabbho patiṭṭhahi. Sā gabbhassa patiṭṭhita-bhāvam na aññāsi<sup>16</sup>. Atha tasmim nagare nakkhattam ghosayimsu.

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> -paññam, C<sup>v</sup> -paññā. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> kālam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> nātīhi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> vuttam.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> -parivuto. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> omīta pubbe pi parihīno. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> sopetvā? <sup>8</sup> C<sup>v</sup> kālo.  
 2. Cfr. Dhpd. p. 327. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> -kūṭe. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> viya issā corrected to viya assā.  
<sup>11</sup> C<sup>2</sup> hadayo. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> arahattūpa-, C<sup>v</sup> arahattūpa- corrected to arahattūpa-.  
<sup>13</sup> C<sup>v</sup> tāta. <sup>14</sup> C<sup>2</sup> -dhītakā, C<sup>v</sup> -dhītikā. <sup>15</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> silavati. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> aññāsi.

Sakalanagaravāsino nakkhattam kilimsu<sup>1</sup>. Nagaram devanagaram viya alamkatapatiyattam ahosi. Sā pana tāva ulārāya<sup>2</sup> pi nakkhatta-kilāya<sup>3</sup> vattamānāya attano sariram na vilimpati nālamkaroti, pakativesen<sup>4</sup> eva carati. Atha nam sāmiko āha: „bhadde, sakalanagaram nakkhattanissitam<sup>4</sup>, tvaṃ pana sariram na-ppaṭijaggasīti“. „Ayya, dvattimsāya me kuṇapehi<sup>5</sup> pūritam sariram, kim iminā alamkatena, ayaṃ hi kāyo n' eva devanimmito na brahmanimmito na suvaṇṇamayo na maṇimayo na haricandanamayo na puṇḍarīkakanaluppalagabbhasambhūto na amatosadhapūrito<sup>6</sup>, atha kho kuṇape<sup>7</sup> jāto mātāpettika-sambhavo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṇisanadhammo kaṭasivaddhano taṇhuppādinno<sup>8</sup> sokānam nidānam paridevānam vatthu sabbarogānam ālayo kammakaraṇānam paṭiggaho antopūtibahiniccappaggharano kimikulānam āvāso sīvathikapāyāto maraṇapariyosāno sabbalokassa cakkhupathe vattamāno pi

Atthinahārusamyutto<sup>9</sup> tacamamsavilepano<sup>10</sup>  
chaviyā kāyo paṭicchanno yathābhūtam na dissati

Antapūro udarapūro yakapeḷassa<sup>11</sup> vatthino  
hadayassa pappāsassa<sup>12</sup> vakkassa pihakassa ca  
Sīghānikāya<sup>13</sup> khelassa<sup>14</sup> sedassa medassa ca<sup>15</sup>  
lohitassa lasikāya<sup>16</sup> pittassa ca vasāya ca.

Ath' assa navahi sotehi asūci<sup>17</sup> savati sabbadā  
akkhimhā akkhigūthako kaṇṇamhā kaṇṇagūthako  
Sīghānikā<sup>18</sup> ca nāsāto mukhena vamati ekadā  
pittam semhā ca vamati kāyamhā sedajallikā.

Ath' assa susiram sisam matthalūṅgena pūritam,  
subhato nam maṇṇatī<sup>19</sup> bālo avijjāya purakkhato.

Anantādinavo kāyo visarukkhasamūpamo  
āvāso sabbarogānam puṇjo dukkhassa kevalo.

Sace imassa kāyassa anto bāhirato siyā  
daṇḍam nūna gahetvāna kāke soṇe ca vāraye.

Duggandho asucikāyo<sup>20</sup> kuṇapo<sup>21</sup> ukkarūpamo  
nindito cakkhubhūtehi kāyo bālābhīnandito.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> kilimsu. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> ulārāya. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> -kilāya. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> nakkhattam-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> kuṇapehi.  
<sup>6</sup> C<sup>k</sup> -pūjito. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> kuṇape. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> taṇhuppādinno, C<sup>s</sup> taṇhuppādinno. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> atthi-  
nāharu-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -ne. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> -pelassa. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> pappāsassa. <sup>13</sup> C<sup>k</sup>, C<sup>s</sup> sīghānikāya.  
<sup>14</sup> C<sup>s</sup> khelassa. <sup>15</sup> so all three MSS. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> lasikāya. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> asūci. <sup>18</sup> C<sup>s</sup> -nikā.  
<sup>19</sup> C<sup>s</sup> maṇṇatī. <sup>20</sup> C<sup>s</sup> asūci-. <sup>21</sup> C<sup>s</sup> kuṇapo.

Ayyaputta, imam kāyam alamkaritvā kim karissāmi, nanu imassa alamkaraṇam gūthapunnaghaṭassa bahicittakammakaraṇam viya hotīti<sup>1</sup>. Setthiputto tam tassā vacanam sutvā āha: „bhadde tvam imassa sarīrassa evam dose passamānā kasmā na pabbajasīti“. „Ayyaputta aham pabbajam labhamānā ajj’ eva pabbajeyyan“ ti. Setthiputto „sādhu, aham tam pabbājessāmīti“<sup>2</sup> vatvā mahādānam pavattetvā mahāsakkāram katvā mahantena parivārena bhikkhuniupassayam netvā tam pabbājento Devadatta-pakkhiyanam bhikkhunimam santike pabbājesi. Sā pabbajam labhitvā paripunnasamkappā attamanā ahosi. Ath’ assā gabbhe paripākam gacchante indriyānam aññhattam hatthapādapiṭṭhinam<sup>3</sup> bahalattam udarapaṭalassa ca mahantatam disvā bhikkhuniyo tam pucchimsu: „ayye tvam gabbhīni<sup>4</sup> viya paññāyasi<sup>5</sup>, kim etam“<sup>6</sup> ti. „Ayye ‘idam nāma kāraṇam’ ti na jānāmi, silam pana me paripunnam“ ti. Atha nam tā<sup>7</sup> bhikkhuniyo Devadattassa santikam netvā Devadattam pucchimsu: „ayya, ayam kuladhītā kicchena sāmikam ārādhetvā pabbajam labhi, idāni<sup>8</sup> pan’ assā gabbho paññāyati<sup>9</sup>, mayam imassa gabbhassa gihikāle<sup>10</sup> vā pabbajitakāle vā laddhabhāvam na jānāma, kim dāni karomā“<sup>11</sup> ti. Devadatto attano abuddhabhāvena khantimetānuddayānaṃ ca natthitāya evam cintesi: „Devadattassa pakkhikā bhikkhuni<sup>12</sup> kucchina<sup>13</sup> gabbham pariharati, Devadatto ca tam ajjuhekkhatīti<sup>14</sup> mayham garahā uppajjissati, mayā imam uppabbājetum vaṭṭatīti<sup>15</sup> so avimamsivā<sup>16</sup> va selagulam<sup>17</sup> pavattayamāno<sup>18</sup> viya pakkhanditvā „gacchatha, imam uppabbājethā“ ti āha. Tā tassa vacanam sutvā utthāya vanditvā upassayam gatā. Atha sā dharā tā bhikkhuniyo āha: „ayye, na Devadattathero Buddho, na pi mayham tassa santike pabbajjā, loke pana aggapuggalassa Sammāsambuddhassa santike mayham pabbajjā, yā<sup>19</sup> ca pana me dukkhena laddhā<sup>20</sup> mā nam<sup>21</sup> antaradhāpetha, etha<sup>22</sup> mam gahetvā Satthu santikam Jetavanam gacchathā“ ti. Tā tam ādāya Rājagahā<sup>23</sup> pañcatalisayojanam<sup>24</sup> maggam atikkamma anupubbena Jetavanam patvā Satthāram vanditvā tam attham ārocesum. Satthā cintesi: „kiñc’ āpi gihikāle<sup>25</sup> etissā gabbho patitṭhito evam sante pi ‘Samaṇo Gotamo

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -piṭṭhinam. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gabbhīni. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> paññāyasi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> etam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> nā. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> dāni. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> paññāyati. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gihī-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhikkhuni. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> kucchito. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> avi-. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> sevala-, C<sup>v</sup> selagulam. <sup>14</sup> all three MSS. pavaddhayamāno. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sā. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> laddha, C<sup>k</sup> laddhāna. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> na. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> omits etha. <sup>19</sup> C<sup>v</sup> rājagaha. <sup>20</sup> C<sup>k</sup> -lisa-.

Devadattena jahitikaṃ ādāya caratīti<sup>1</sup> titthiyānaṃ okāso bhavissati, tasmā imāṃ kathāṃ pacchinditūṃ sarājikāya parisāya majjhe imāṃ adhikaraṇaṃ vinicchitūṃ<sup>2</sup> vaṭṭatīti<sup>3</sup> punadvase rājānaṃ Pasenadikosalaṃ Mahānāthapiṇḍikaṃ Cūlanāthapiṇḍikaṃ<sup>4</sup> Visākhaṃ mahāupāsikaṃ amānāni<sup>5</sup> ca abhināṭāni<sup>6</sup> mahākulāni pakkosāpetvā sāyaṇhasamaye<sup>7</sup> catusu<sup>8</sup> parisāsu sannipatitāsu Upālitherāni<sup>9</sup> āmantesi: „gaccha, catuparisamajjhe imissā daharabhikkhuniyā kammaṃ sodhehīti“. „Sādhu bhante“ ti thero parisamajjham gantvā attano pattāsane nisiditvā raṇṇo<sup>10</sup> purato Visākhaṃ upāsikaṃ pakkosāpetvā imāṃ adhikaraṇaṃ paṭicchāpesi: „gaccha Visāke, ‘ayaṃ daharā asukamāse asukadvase pabbajitā’ ti tattato nātvā imassa gabbhassa pure vā pacchā vā laddhabhāvaṃ jānāhīti“. Upāsikā „sadhū“ ti sampatiṇḍhitvā sāni<sup>11</sup> parikkhipāpetvā antosāṇiyā<sup>12</sup> daharabhikkhuniyā hatthapādanābhiudara-pariyosānāni oloketvā māsadvase samānetvā gihibhāve<sup>13</sup> gabbhassa laddhabhāvaṃ tattato nātvā therassa santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. Thero catuparisamajjhe tam bhikkhuniṃ suddhiṃ<sup>14</sup> akāsi. Sā suddhā hutvā bhikkhusaṅghā<sup>15</sup> ca Satthāraṇā<sup>16</sup> ca vanditvā bhikkhuniṃ saddhiṃ upassayam eva gatā. Sā gabbhāparipākam anvāya Padumuttarapādā-mūle patthitapatthanaṃ mahānubhāvaṃ puttāṃ vijāyi. Ath’ ekadvasam rājā bhikkhuniupassayasamāpeṇa<sup>17</sup> gacchanto dārakasaddam sutvā amacce pucchi. Amaccā tam kāraṇaṃ nātvā „deva, sā daharabhikkhuni puttāṃ vijātā, tass’ eso ‘saddo’ ti āhaṃsu. „Bhikkhunīnaṃ bhane<sup>18</sup> dārakajaggananā nāma<sup>19</sup> palibodho, mayāṃ naṃ jaggiṣṣāma“ ti. Rājā tam dārakaṃ nātakitthinaṃ dāpetva kumārāparihāreṇa vadḍhāpesi. Nāmagahaṇadvase c’ assa Kassapo ti nāmaṃ akāṃsu. Atha naṃ kumārāparihāreṇa vadḍhitattā Kumārakassapo ti saṅjānimsu<sup>20</sup>. So sattavassikakāle Satthu santike pabbajitvā paripunnāvasso upasampadāṃ labhitvā gacchante gacchante<sup>15</sup> kāle dhammakathikesu citrakathī<sup>16</sup> ahoṣi. Atha naṃ Satthā „etadaggaṃ bhikkhave mama sāva-kānaṃ citrakathinaṃ<sup>17</sup> yadidaṃ Kumārakassapo“ ti etadagge ṭhāpesi. So pacchā Vammikasutte<sup>18</sup> arahattaṃ pāpuṇi. Mātāpi ’ssa bhikkhuni<sup>19</sup> vipassitvā aggaphalaṃ pattā. Kumārakassapo thero Buddhānaṃ sāsane<sup>20</sup>

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> vinicchinitūṃ. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> cūla-. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> abhināṭāni. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> sāyaṇha-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> raṇṇo. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> sāni. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> -sāni-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gihī-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -saṅghāni. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -raṇi. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> -samāpe. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -jaggananāma pall-, C<sup>v</sup> -jaggananāpali- corrected to -jagganāpali-. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> saṅjānimsu. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> omits one gacchante. <sup>16</sup> C<sup>o</sup> citrakathī corrected to cittakathī. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> -kathinaṃ, C<sup>o</sup> cittakathinaṃ. <sup>18</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vammika-. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhikkhuni. <sup>20</sup> C<sup>o</sup> buddhasāsane.

gaganamañjhe punṇacando viya pākato jāto. Ath' ekadivasam Tathāgato pacchābhataṃ piṇḍapātaṭṭikkanto<sup>1</sup> bhikkhūnaṃ ovādaṃ datvā gandhakuṭim pāvisi. Bhikkhū ovādaṃ gahetvā attano rattitṭhāna-divatṭhānesu<sup>2</sup> divasabhāgaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye<sup>3</sup> dhammasabhāyaṃ sannipatitvā „āvuso, Devadattena attano abuddhabhāvena c' eva khantimettādinaṃ ca abhāvena Kumārakassapathero ca therī<sup>4</sup> ca manam<sup>5</sup> nāsitā, Sammāsambuddho pana attano dhammarājatāya c' eva khantimettānuddayasampattiyaṃ ca ubhinnaṃ pi tesam paccayo jāto“ ti Buddhagūṇe vaṇṇayamānā nisidimsu. Satthā Buddhalīhāya<sup>6</sup> dhammasabhaṃ āgantvā paññattāsane<sup>7</sup> nisiditvā „kāya nu tṭha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. „Bhante tumhākaṃ eva guṇakathāya“ ti sabbaṃ ārocayimsu. „Na bhikkhave Tathāgato idān' eva imesaṃ ubhinnaṃ paccayo ca patitṭhā ca jāto, pubbe pi ahoṣi yevā“ ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvattathāya Bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā bhavantaṃ paṭicchannaṃ kāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārayamāne Bodhisatto migayoniyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. So mātu kucchito nikkhanto suvaṇṇavaṇṇo ahoṣi, akkhīni c' assa maṇigūlasadisāni<sup>8</sup> ahesuṃ, siṅgāni rajatavaṇṇāni, mukhaṃ ratta-kambalapuñjavanṇaṃ, hatthapādapariyantā lākhā parikammakatā viya, vāladhī camarassa viya ahoṣi, sarīraṃ pan' assa mahantaṃ assapotakappamānaṃ<sup>9</sup> ahoṣi. So pañcasatamigaparivāro araṇṇe<sup>10</sup> vāsaṃ kappesi nāmena Nigrodhamigarājā nāma. Avidūre pan' assa aṇṇo<sup>11</sup> pi pañcasatamigaparivāro Sākhā migo nāma vasati, so pi suvaṇṇavaṇṇo va ahoṣi. Tena samayena Bārāṇasirājā<sup>12</sup> migavadhapasuto<sup>13</sup> hoti, vinā maṃsena na bhūñjati, manussānaṃ kammacchedaṃ<sup>14</sup> katvā sabbe<sup>15</sup> negamañjanapade<sup>16</sup> sannipātetvā devasikaṃ migavaṃ gacchati. Manussā cintesuṃ: „ayaṃ rājā ambhākaṃ kammacchedaṃ karoti, yaṃ nūna mayaṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -paṭipakkanto. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> -divatṭhānesu. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sāyaṇha-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> therī.  
<sup>5</sup> C<sup>o</sup> manena. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> -līhāya, C<sup>k</sup> -līhāya. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> paññattā. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> maṇigūla-  
<sup>9</sup> C<sup>o</sup> -mānaṃ, C<sup>v</sup> -potappamānaṃ. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇṇe. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> aṇṇo. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> -sī-  
<sup>13</sup> C<sup>o</sup> migavadhapasuto. <sup>14</sup> C<sup>o</sup> kammacchedaṃ. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> omits sabbe. <sup>16</sup> C<sup>o</sup>  
C<sup>v</sup> -janapade.



uyyāne migānaṃ nivāpaṃ vapitvā<sup>1</sup> pāṇīyaṃ<sup>2</sup> sampādetvā bahu-  
 mige uyyāne pavesetvā dvāraṃ bandhītvā rañño<sup>3</sup> niyyādemā<sup>4</sup> “  
 ’ti te sabbe uyyāne nivāpatīnaṃ<sup>5</sup> ropetvā udakaṃ sampādetvā  
 dvāraṃ yojāpetvā nāgare ādāya muggarādīnānāvudhahatthā<sup>6</sup>  
 araññaṃ<sup>7</sup> pavisitvā mige pariyesamānā „majjhe t̥hite mige  
 gaṇhissāmā<sup>8</sup>“ ’ti yojanamattaṃ t̥hānaṃ parikkhipitvā saṃkhi-  
 pamānā Nigrodhamiga-Sākhāmigānaṃ vasanaṭṭhānaṃ majjhe  
 katvā parikkhipīmsu. Atha naṃ migagaṇaṃ disvā rukkha-  
 gumbādayo ca bhūmīṃ ca muggarehi paharantā migagaṇaṃ  
 gahanat̥ṭhānato nīharitvā asisattidhanuādīni<sup>9</sup> āvudhāni uggiritvā  
 mahānādaṃ nadantā naṃ migagaṇaṃ uyyānaṃ pavesetvā  
 dvāraṃ pidhāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, nibaddhaṃ  
 migavaṃ gacchantā amhākaṃ kammaṃ nāsetha, amhehi araṇ-  
 ñato<sup>10</sup> mige ānetvā tumhākaṃ uyyānaṃ pūritaṃ, ito paṭṭhāya  
 tesāṃ maṃsaṃ khādathā“ ’ti rājānaṃ apucchitvā pakkamīmsu.  
 Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā uyyānaṃ gantvā mige olokento dve  
 suvaṇṇamige disvā tesāṃ abhayaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya pana  
 kadāci sāmāṃ gantvā ekamigaṃ vijjhītvā āneti, kadāci ’ssa  
 bhattakārako gantvā vijjhītvā āharati. Migā dhanuṃ disvā va  
 maraṇabhayena tajjitā palāyanti, dve tayo pahāre labhitvā  
 kilamanti pi gilānāpi honti maraṇaṃ pi pāpuṇanti. Migagaṇo  
 taṃ pavattīṃ Bodhisattassa ārocesi. So Sākhāṃ pakkosāpetvā  
 āha: „samma, bahū<sup>11</sup> migā nassanti, ekamīsenā maritabbe sati<sup>12</sup>  
 ito paṭṭhāya mā kaṇḍena mige vijjhantu, dhammagañṭhikat̥ṭhāne<sup>13</sup>  
 migānaṃ vāro<sup>14</sup> hotu, ekadivasaṃ mama parisāya vāro pāpuṇātu,  
 ekadivasaṃ tava parisāya vāro pāpuṇātu, vārappatto migo  
 gantvā dhammagañṭhikāya<sup>15</sup> sīsaṃ t̥hapetvā nipajjatu, evaṃ  
 sante migā vaṇitā<sup>16</sup> na bhavissantīti“ . So „sādhū“ ’ti sam-  
 paṭicchī. Tato paṭṭhāya vārappatto va migo gantvā dhamma-

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> vasitvā. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> pāṇīyaṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> rañño. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> niyyā-. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> -tanaṃ, C<sup>v</sup>  
 -tīnaṃ. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> -nānāvudha-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇñānaṃ. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> gaṇhi-. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> -ādīni.  
<sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araṇñāto. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> ekamīsenassitabbe sati. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup>  
 -gaṇḍika-. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> dvāro. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> -gaṇḍi-, C<sup>v</sup> -gaṇḍhi-. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> vaṇitā.

gaṇṭhikāya<sup>1</sup> gīvaṃ ṭhapetvā nipajjati. Bhattakārako āgantvā tattha nipannakam eva gahetvā gacchati. Ath' ekadivasaṃ Sākhāmiġassa parisāya ekissā gabbhinimigiyā<sup>2</sup> vāro pāpuṇi. Sā Sākhāmi upasaṃkamitvā „sāmi, aham pi gabbhinī<sup>3</sup>, puttakaṃ vijāyitvā dve janā vāraṃ gamissāma, mayhaṃ vāraṃ atikkamehīti“ āha. So „na sakkā tava vāraṃ aññesaṃ<sup>4</sup> pāpetuṃ, tvam eva tuyhaṃ pattaṃ jānissasi, gacchāhīti“ āha. Sā tassa santikā anuggahaṃ alabhamānā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ ārocesi. So tassā vacanaṃ sutvā „hotu, gaccha tvam, ahan te vāraṃ atikkameśāmiti“ sayāṃ gantvā dhammagāṇṭhikāya<sup>5</sup> sīsaṃ katvā nipajji. Bhattakārako taṃ diśvā „laddhābhayo migarājā gāṇṭhikāya<sup>6</sup> nipanno, kin nu kāraṇaṃ“ ti vegena gantvā rañño<sup>7</sup> ārocesi. Rājā tāvad eva rathaṃ āruya mahantena parivārena āgantvā Bodhisattaṃ diśvā āha: „samma migarājā<sup>8</sup>, nanu mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnāṃ, kasmā tvam<sup>9</sup> idha nipanno“ ti. „Mahārāja, gabbhinī<sup>10</sup> migi<sup>11</sup> āgantvā<sup>12</sup> 'mama vāraṃ aññassa<sup>13</sup> pāpehīti' āha, na sakkā kho pana mayā ekassa maraṇadukkhāṃ aññassa<sup>14</sup> upari pakkhipituṃ, sv-āhaṃ attano jīvitaṃ tassā datvā tassā santakaṃ maraṇaṃ gahetvā idha nipanno, mā aññaṃ<sup>15</sup> kiñci āsaṃkittha mahārājā“ ti. Rājā āha: „sāmi suvaṇṇavaṇṇamigarājā<sup>16</sup>, mayā tādiso khantimettānuddayasampanno manussesu pi na ditṭhapubbo, tena te pasanno 'smi, utṭhehi, tuyhaṃ ca tassā ca abhayaṃ dammiti“ ti. „Dvihi abhaye laddhe avasesā kiṃ karissanti narindā“ ti. „Avasesānam pi abhayaṃ damma<sup>17</sup> sāmiti“ ti. „Mahārāja, evam pi uyyāne yeva migā abhayaṃ labhissanti, sesā kiṃ karissantīti“ ti. „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmiti“ ti. „Mahārāja, migā tāva abhayaṃ labhantu, sesā catuppadā kiṃ karis-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -gaṇṭhikāya, C<sup>s</sup> -gaṇṭhikāya. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> gabbhinī-. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> gabbhinī. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññesaṃ. <sup>5</sup> all three MSS. -gaṇṭhī-. <sup>6</sup> all three MSS. gaṇṭhī-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> rañño. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> -rājā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> tuvaṃ. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> gabbhinī. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> migi. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> gantvā. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññassa. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> aññassa. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aññaṃ. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> svanna-varāramigarāja. <sup>17</sup> C<sup>v</sup> dammi.

santīti“ . „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti“ . „Mahārāja, catuppadā tāva abhayaṃ labhantu, dvijagaṇā kiṃ karissantīti“ . „Etesam pi<sup>1</sup> dammi sāmīti“ . „Mahārāja, dvijagaṇā<sup>2</sup> tāva abhayaṃ labhissanti, uduke vasantā macchā kiṃ karissantīti“ . „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti“ . Evaṃ Mahāsatto rājānaṃ sabbasattānaṃ abhayaṃ yācivā utthāya rājānaṃ pañcasu sīlesu patitthāpetvā „dhammaṃ cara mahārāja, mātāpitusu<sup>3</sup> puttadhītāsu brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu<sup>4</sup> dhammaṃ caranto samaṃ caranto<sup>5</sup> kāyassa bhedaṃ sugatim Saggam lokam gamissasīti“<sup>6</sup> rañño Buddhalīhāya<sup>7</sup> dhammaṃ desevā katipāham uyyāne vasitvā rañño<sup>8</sup> ovādam datvā migagaṇa-parivuto araññaṃ<sup>9</sup> pāvisi. Sāpi kho migadhenu pupphakaṇṇikasadisam puttaṃ vijāyi. So kiḷamāno<sup>10</sup> Sākhmagassa santikaṃ gacchati. Atha naṃ mātā tassa santikaṃ gacchantam disvā „putta, ito paṭṭhāya mā etassa santikaṃ gaccha, Nigrodhass<sup>11</sup> eva santikaṃ gaccheyyāsīti“<sup>12</sup> ovaḍanti<sup>13</sup> imaṃ gātham āha :

Nigrodham eva seveyya, na Sākhmaṃ<sup>3</sup> upasaṃvase,

Nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo yañce Sākhasmim<sup>3</sup> jīvitam ti. 11.

Tattha nigrodham eva seveyyā ti tāta tvaṃ vā añño<sup>12</sup> vā attano hitakāmo Nigrodham eva seveyya bhajeyya upasaṃkameyya, na sākhmaṃ upasaṃvase ti Sākhmagam pana na upasaṃvase, upagamma na saṃvaseyya, etaṃ nissāya jīvikam na kappeyya, nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo ti Nigrodharañño<sup>13</sup> pādamūle maraṇam pi seyyo varaṃ uttamaṃ, yañce sākhasmim jīvitam ti yaṃ pana Sākhassa santike jīvitam tam n' eva seyyo na varaṃ na uttamaṃ ti attho.

Tato paṭṭhāya ca pana abhayaladdhakā migā manussānaṃ sassāni khādanti. Manussā „laddhābhayā ime migā“ ti paharituṃ vā palāpetuṃ vā na visahanti. Te rājaṅgaṇe<sup>14</sup> sannipatitvā rañño<sup>15</sup> tam attham ārocesuṃ. Rājā „mayā pasannena

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> adds abhayaṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> dvijagaṇā. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -janapadesu. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> omits samaṃ caranto. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> gamissanti corrected to gamissasīti, C<sup>v</sup> gamissasīti. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> -līhāya. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> rañño. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> araññaṃ. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> kiḷa-. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ovaḍanti. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> añño. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -rañño. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> rājaṅgaṇe, C<sup>v</sup> rājaṅgaṇe. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> rañño.

Nigrodhamigavarassa varo dinno, aham rajjam jaheyyam<sup>1</sup> na ca tam<sup>2</sup> paṭiññam<sup>3</sup>, gacchatha, na koci mama vijite mige paharituṃ labhatīti<sup>4</sup>. Nigrodhamigo tam pavattim sutvā migagaṇam sannipātāpetvā „ito paṭṭhāya paresam sassam khādituṃ na<sup>4</sup> labhathā“<sup>5</sup> 'ti mige vāretvā manussānam ārocāpesi: „ito paṭṭhāya sassakārakamanussā sassarakkhanattham<sup>5</sup> vatim<sup>6</sup> mā karontu, khettam pana āvijjhivā<sup>7</sup> paññasāññam<sup>8</sup> bandhantū“<sup>9</sup> 'ti. Tato paṭṭhāya kira khettesu paññabandhanasaññam<sup>9</sup> udapādi, tato paṭṭhāya paññasāññam<sup>10</sup> atikkamānakamigo nāma n' atthi, ayam kira nesam Bodhisattato laddhaovādo. Evaṃ migagaṇam ovaditvā Bodhisatto yāvatāyukam ṭhatvā saddhim migehi yathākanimam gato. Rājāpi Bodhisattassa ovāde ṭhatvā puññāni<sup>11</sup> katvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave idān' evāham theriyā ca Kumārakassapassa ca avassayo, pubbe pi avassayo evā“<sup>12</sup> 'ti imam dhammedesanaṃ āharitvā catusaccadhammedesanaṃ vinivāṭṭetvā dve vatthūni kathetvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Sākhmigo Devadatto ahoṣi, paṭisāpi 'ssa Devadattapaṭisā va<sup>13</sup>, migadhenū theri<sup>13</sup> ahoṣi, putto Kumārakassapo, rājā Ānando, Nigrodhamigarājā pana aham eva ahoṣin“<sup>14</sup> ti. Nigrodhamigajātakaṃ.

### 3. Kaṇḍinajātaka.

Dhirathu kaṇḍinam sallan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyaikapalobhanam ārabha kathesi. Tam Aṭṭhanipāte Indriyajātaka āvibhavissati. Bhagavā pana tam bhikkhum etad avoca: „bhikkhu pubbe pi tvam etam mātugāmaṃ nissāya jivitaṃ kkhayam patvā vitaccikesu<sup>14</sup> aṅgāresu pakko“<sup>15</sup> ti. Bhikkhū tass' atthassāvibhāvathāya Bhagavantam yācimsu. Bhagavā bhavantarena paṭicchannam kāraṇam pākātam akāsi. Itoparam pana bhikkhūnam

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> haheyyam. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> nam. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> paṭiññam. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> omits na. <sup>5</sup> so C<sup>o</sup> C<sup>v</sup>, C<sup>k</sup> -rakkhaṇa. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> tim. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> avijjhivā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> paññasam, C<sup>v</sup> paññasāññam, C<sup>o</sup> paññasāññam. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> panna-, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -saññam. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -saññam, C<sup>o</sup> paññasāññam. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> puññāni. <sup>12</sup> C<sup>o</sup> ca. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> theri. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> vitaccikesu, C<sup>o</sup> vitakaccikesu.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

yācanam bhavantarapaṭicchannatañ ca avatvā „atītam āharīti“ ettakam eva vakkhāma, ettake vutte pi āyācanam valāhakagabbhato candaniharanūpamā ca bhavantarapaṭicchannakāraṇabhāvo cā 'ti sabbam etaṃ heṭṭhāvuttanayen' eva yojetvā veditabbam<sup>1</sup>.

Atite Magadharatṭhe Rājagahe Magadharājā rajjam kāreti. Magadhavāsikānam sassasamaye migānam<sup>2</sup> mahāparipantho hoti. Te araṇṇe<sup>3</sup> pabbatapādam pavisanti. Tattha eko araṇṇāvāsipabbateyyamigo<sup>4</sup> ekāya gāmantavāsiniyā<sup>5</sup> migapotikāya saddhim santhavam katvā tesam migānam pabbatapādato oruyha puna gāmantam osaraṇakāle migapotikāya paṭibaddhacittatā tehi saddhim yeva otari<sup>6</sup>. Atha nam sā āha: „tvam kho si ayya pabbateyyo bālamigo, gāmanto ca nāma sāsamko sappatibhayo, mā amhehi saddhim otarāhīti“<sup>7</sup>. So tassā paṭibaddhacittatāya anivattitvā saddhim yeva agamāsi. Magadhavāsino „idāni migānam pabbatapāda otaraṇakālo“ ti ṇatvā magge paṭicchannakotṭhakesu tiṭṭhanti. Tesam pi dvinnam āgamanamagge eko luddako paṭicchannakotṭhake tṭhito hoti. Migapotikā manussagandham ghāyitvā „eko luddako tṭhito bhavissatīti“ tam bālamigam purato katvā sayam pacchato ahoṣi. Luddako ekena sarappahārena migam tath' eva pātesj. Migapotikā tassa viddhabhāvam ṇatvā uppatitvā<sup>8</sup> vātagatiyā palāyi. Luddako kotṭhakā nikkhamitvā migam okkantitvā aggam katvā vitaccikesu<sup>9</sup> aṅgāresu<sup>10</sup> madhuramamsam pacitvā khādītva pāṇiyam<sup>11</sup> pivitvā avasesam lohitabindūhi<sup>12</sup> paggharantehi kācenādāya<sup>13</sup> dārake tosentto gharam agamāsi. Tadā Bodhisatto tasmim vanasaṇḍe devatā hutvā nibbatto hoti. So tam kāraṇam disvā „imassa bālamigassa maraṇam n' eva mātaram nissāya na pitaram nissāya atha kho kāmam nissāya,

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> veditabbā. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> omits migānam. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> araṇṇe. <sup>4</sup> C<sup>1</sup> araṇṇā-, C<sup>2</sup> araṇṇā-, C<sup>3</sup> araṇṇāvāsī-. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> gāmantā-. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> otari. <sup>7</sup> C<sup>1</sup> otarāhīti. <sup>8</sup> C<sup>1</sup> uppatitvā, C<sup>2</sup> uppatitvā corrected to uppatitvā. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> vitaccikesu, C<sup>3</sup> vitasikesu. <sup>10</sup> C<sup>1</sup> aṅgāresu. <sup>11</sup> C<sup>2</sup> pāṇiyam. <sup>12</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -bindūhi. <sup>13</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> kājenādāya.

kāmanimittamhi sattā<sup>1</sup> sugati yāva hatthacchedā<sup>2</sup> duggatiyañ  
ca pañcavidhabandhanādinānappakārakam dukkham pāpuṇanti,  
paresam maraṇadukkhuppādanam pi nāma imasmiṃ loke garahi-  
tam eva, yaṃ janapadam mātugāmo vicāreti anusāsati so itthi-  
parināyako<sup>3</sup> janapado garahito va, ye sattā mātugāmassa vasaṃ  
gacchanti te pi garahitā vā<sup>4</sup> 'ti ekāya gāthāya tīṇi garaha-  
vatthūni dassetvā vanadevatāsu sādhu-kāram datvā gandha-  
puppādāhi pūjayamānāsu madhurena sarena taṃ vanasaṇḍam  
unnādentō imāya gāthāya dhammāṃ deseti:

Dhi-r-atthu<sup>4</sup> kaṇḍinam sallam purisam gālhavedhinam,  
dhi-r-atthu<sup>5</sup> taṃ janapadam yatth' itthi<sup>6</sup> parināyikā<sup>7</sup>,  
te cāpi dhikkitā sattā ye itthinam vasaṃ gatā ti. 12.

Tattha dhiratthū 'ti garahanatthe<sup>8</sup> nipāto, sv-āyam idha uttāsaubbegavasena  
garahane<sup>9</sup> datthabbo, uttasitubbiggā<sup>8</sup> hi honto Bodhisatto evam āha, kaṇḍam  
assa atthiti kaṇḍitam<sup>9</sup> kaṇḍinam<sup>10</sup>, taṃ<sup>11</sup> pana kaṇḍam anupavisanaṭṭhena<sup>12</sup>  
sallan ti vuccati, tasmā kaṇḍinam sallan ti, ettha sallam kaṇḍin ti attho, sallam  
vā assa atthiti sallo<sup>13</sup>, taṃ<sup>14</sup> sallo ca<sup>15</sup> mahantaṃ vaṇamukham<sup>16</sup> katvā bala-  
vappahāram<sup>17</sup> dento gāham<sup>18</sup> vijjhatiti gālhavedhitam<sup>19</sup> gālhavedhinam<sup>20</sup>,  
nānappakārakena kaṇḍena kumudapattasaṅghānathalena<sup>21</sup> ujugagamanen' eva<sup>22</sup>  
sallena ca samannāgataṃ gālhavedhinam<sup>23</sup> purisam dhiratthū 'ti ayam ettha  
attho, parināyikā<sup>24</sup> ti issarā samvidhāyikā, dhikkitā<sup>25</sup> ti garahitā, sesam  
ettha uttānattham eva, itoparam pana ettakam pi avatvā yaṃ yaṃ anuttānam  
taṃ tad eva vaṇṇayissāma.

Evam ekāya gāthāya tīṇi garahavatthūni dassetvā Bodhi-  
satto vanam unnādetvā Buddhalīlāyā<sup>26</sup> dhammāṃ desesi.

Satthā inam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-  
pariyosāne ukkaṅghitabhikkhu<sup>27</sup> sotāpattiphale patitthahi. Satthā dve

<sup>1</sup> read sattānam? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -chedādi. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> itthiparināyako, C<sup>v</sup> itthiparināyako.

<sup>4</sup> C<sup>s</sup> dhī-, C<sup>v</sup> dhī- corrected to dhi-. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> dhī-. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> itthi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> parināyikā.

<sup>8</sup> so all three MSS. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> kaṇḍinam? <sup>10</sup> C<sup>s</sup> kaṇḍinam, C<sup>v</sup> kaṇḍinam later  
put in parenthesis. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> nam. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> -ṭṭhe. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> sallo. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> nam. <sup>15</sup> C<sup>s</sup>  
sallanti. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> vana-. <sup>17</sup> C<sup>s</sup> -haram. <sup>18</sup> C<sup>s</sup> gāham. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> gālhavedhitam,

C<sup>v</sup> gālhavedhitā, C<sup>s</sup> gālhavedhitam. <sup>20</sup> C<sup>k</sup> gālhavedhitam, C<sup>s</sup> gālhavedhinam.

<sup>21</sup> C<sup>s</sup> -samthāna-. <sup>22</sup> C<sup>v</sup> ujugamaneneva. <sup>23</sup> C<sup>k</sup> -vedhitam, C<sup>s</sup> gālhavedhinam.

<sup>24</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> parināyikā. <sup>25</sup> C<sup>s</sup> dhikkikā. <sup>26</sup> C<sup>s</sup> -līhāya. <sup>27</sup> C<sup>s</sup> ukkamthita-.

vattūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi. Itoparamā pana „dve vattūni kathetvā“ ti imam avatvā „anusandhiṃ ghaṭetvā“ ti ettakam eva<sup>1</sup> vakkhāma, avuttam pi pana heṭṭhāvuttanayen' eva yojetvā gahetabbam. „Tadā pabbateyyo migo ukkaṇṭhitabhikkhu“<sup>2</sup> ahoṣi, migapotikā purānadutiyaikā<sup>3</sup>, kāmesu dosaṃ dassetvā dhammān desitadevatā pana aham eva ahoṣin“ ti. Kaṇḍinajātakam.

#### 4. Vātamigajātaaka.

Na kiratthi raṭṭhehi pāpiyo ti. Idam Saṭṭhā Jetavane viharanto Cullapiṇḍapātikatisatheram<sup>4</sup> ārabba kathesi. Satthari kira Rājagaham upanissāya Veluvane viharante Tissakumāro nāma mahāvibhavassa seṭṭhikulassa putto ekadivasam Veluvanam gantvā Satthu dhammadesanam sutvā pabbajitukāmo pabbajam yācitvā mātāpitūhi<sup>5</sup> ananūñātattā paṭikkhitto sattāham bhattachedaṃ katvā Raṭṭhapālathero<sup>6</sup> viya mātāpitāro anujānāpetvā Satthu santike pabbaji. Satthā tam pabbājetvā addhamāsamattam Veluvane viharitvā Jetavanam agamāsi. Tatrāyam kulaputto terasa dhutaṅgāni samādaya Sāvattihyam sapadānam piṇḍāya caramāno kālam vitināmeti. Cullapiṇḍapātikatisatthero<sup>6</sup> nāmā ti vutte<sup>7</sup> gaganatale cando viya Buddhasāsane pākaṭo paṇṇāto ahoṣi. Tasmim kāle Rājagahe nakkhattakīlaya vattamānāya therassa mātāpitāro yan tassa gihikāle<sup>8</sup> ahoṣi ābharanabhaṇḍakan<sup>9</sup> tam rajatacamgotake nikkhipivā ure ṭhapetvā „aṇṇāsu nakkhattakīlasu amhākam putto iminā iminā alaṃkārena alaṃkato nakkhattam kilāti, tan no ekaputtakam gahetvā Samaṇo Gotamo Sāvattihinagaram gato, kham nu kho so etarahi nisinno, kham ṭhito“ ti vatvā rodanti. Ath' ekā vaṇṇadāsī<sup>10</sup> tam kulam gantvā seṭṭhibhariyam rodantiṃ divā pucchi: „kiṃ ayye rodasīti“. Sā tam attham ārocesi. „Kiṃ pana ayye ayyaputto piyāyatīti“. „Asukaṃ ca asukaṃ cā“ ti. „Sace tumhe imasmim gehe sabbam issariyam mayham detha aham vo puttam ānessāmīti“. Seṭṭhibhariyā „sādhū“ ti sampaṭicchitvā paribbayaṃ datvā mahantena parivārena tam uyyojesi: „gaccha, attano balena mama puttam ānehīti“. Sā paṭicchannayāne nisinnā Sāvattihim gantvā therassa bhikkhācāravithiyam nivāsam gahetvā seṭṭhikulā āgata-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> etthakameva. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> ukkaṇṭhita-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -dūti-. <sup>4</sup> so all three MSS. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -pitūhi. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> -tissathero ti, C<sup>k</sup> -tissathero ti. <sup>7</sup> so all three MSS. instead of vutto? <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> gihī-. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> -kan corrected to -kaṃ. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> vaṇṇadāsīnam, C<sup>v</sup> vaṇṇadāsī.

manusse therassa adassetvā attano parivāren' eva parivutā therassa piṇḍāya pavitṭhassa ādito va ulumkabhikkhaṃ sarakabhikkhaṃ ca datvā rasataṇhāya bandhitvā anukkamena gehe nisīdāpetvā bhikkhaṃ dadamānā attano vasam upagatabhāvam nātvā gilānālayam dassetvā antogabbhe nipajji. Thero pi bhikkhācāravēlaya sapadānam caranto gehadvāram agamāsi. Parijano therassa pattam gahetvā theram ghare nisīdāpesi<sup>1</sup>. Thero nisīditvā va „khaṃ upāsikā“ ti pucchi. „Gilānā bhante, tumhākaṃ dassanam icchatīti“. So rasataṇhāya<sup>2</sup> baddho attano vatasamādānam<sup>3</sup> bhinditvā tassāpi<sup>4</sup> nipannaṭṭhānam pāvisi. Sā attano āgatakāraṇam kathetvā tam palobhetvā rasataṇhāya<sup>2</sup> bandhitvā uppabbājetvā attano vase<sup>5</sup> ṭhapetvā yāne nisīdāpetvā mahantena parivārena Rājagaham eva agamāsi. Sā pavatti pākāṭā jātā. Bhikkhū dhammasabhāyam sannisinnā „Cullapiṇḍapātikatissatheram“<sup>6</sup> kira ekā vaṇṇadāsī<sup>7</sup> rasataṇhāya<sup>2</sup> bandhitvā ādāya gatā<sup>8</sup> ti katham samuṭṭhāpesum. Satthā dhammasabham upagantvā alamkātasane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti āha. Te tam pavattim kathayimsu. „Na bhikkhave idān' eva eso bhikkhu rasataṇhāya bandhitvā<sup>8</sup> tassā vasam gato, pubbe pi tassā vasam gato yevā“ 'ti vatvā atītam āhari<sup>9</sup>:

Atīte Bārāṇasiyam rañño Brahmaddattassa Sañjaya nāma uyyānapālo ahoṣi. Ath' eko vātamigo tam<sup>10</sup> uyyānam āgantvā Sañjayam divvā palāyati. Sañjayo pi na tam tajjetvā nīharati. So punappuna āgantvā uyyāne yeva carati. Uyyānapālo uyyāne nānappakārakāni pupphaphalāni gahetvā divase divase rañño abhiharati. Atha nam ekadivasam rājā pucchi: „atthi pana samma uyyānapāla uyyāne kiñci acchariyam passasīti“<sup>11</sup>. „Deva aññam na passāmi, eko pana vātamigo āgantvā uyyāne carati, etaṃ passāmi“<sup>11</sup>. „Sakkhissasi pana tam gahetun“ ti. „Thokam madhum labhanto imam antorājanivesanam pi tam ānetum sakkhissāmi“<sup>11</sup>. Rājā tassa madhum dāpesi. So tam gahetvā uyyānam gantvā vātamigassa caraṇaṭṭhāne<sup>12</sup> tiṇāni

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -pesi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -taṇhāya. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -dānam. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> tassāpi. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> attanā vase. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> -tissatheram. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> vaṇṇadāsī, C<sup>v</sup> vannadāsī. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> bajjhivā. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> āhari. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> omits tam. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> acchariyam passasīti. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> maraṇa-, C<sup>v</sup> varana-corrected to carana-.



madhunā makkhetvā nillyi<sup>1</sup>. Migo āgantvā madhumakkhitāni  
 tiṇāni khāditvā rasatanhāya baddho aññattha agantvā<sup>2</sup> uyyānam  
 eva āgacchati. Uyyānapālo tassa madhumakkhitatiṇesu pa-  
 luddhabhāvaṃ ṇatvā anukkamena attānaṃ dassesi. So taṃ  
 disvā katipāhaṃ palāyitvā punappuna passanto vissāsaṃ āpajjitvā  
 anukkamena uyyānapālassa hatthe ttitatiṇāni khādituṃ āradhho.  
 So tassa vissāsaṃ āpannabhāvaṃ ṇatvā yāva<sup>3</sup> rājanivesanā<sup>4</sup>  
 vithiṃ kilañjehi parikkhipitvā vatahaṃ sākhabhaṅgaṃ pātetvā  
 madhulābukaṃ aṃse laggetvā<sup>5</sup> tiṇakalāpaṃ upakacchake ttha-  
 petvā madhumakkhitāni tiṇāni migassa purato purato vikiranto  
 antorājanivesanaṃ yeva agamāsi. Mige<sup>6</sup> antopaviṭṭhe<sup>7</sup> dvāraṃ  
 pidahiṃsu. Migo manusse disvā kampamāno maraṇabhayabhito  
 antonivesanaṃ gato<sup>8</sup> ādhāvati paridhāvati. Rājā pāsādā oruyha  
 taṃ kampamānaṃ disvā „vātamigo nāma manussānaṃ ditthattā-  
 naṃ sattāhaṃ na gacchati, tajjitatthānaṃ yāvajivaṃ na gacchati,  
 so evarūpo gahananissito<sup>9</sup> vātamigo, rasatanhāya baddho idāni  
 evarūpaṃ tthānaṃ<sup>10</sup> āgato, n' atthi vata bho loke rasatanhāya  
 pāpakataraṃ nāmā<sup>11</sup> 'ti imāya gāthāya dhammadesanaṃ  
 patthapesi:

Na kir' atthi rasehi pāpiyo  
 āvāsehi vā santhavehi vā,  
 vātamigaṃ gehanissitaṃ  
 vasam ānesi rasehi Sañjayo ti. 13.

Tattha kirā ti anussavatthe nipāto, rasehīti jivhāvīṇṇeyyehi<sup>11</sup> madhuram-  
 bilādīhi, pāpiyo ti pāpataro, āvāsehi vā santhavehi vā ti nibaddha-  
 vanaṃ tthānaṃ khātesu hi āvāsesu pi mittasanthavesu pi chandarāgo pāpako va  
 tehi pana sacchandarāgaparibhogehi<sup>12</sup> āvāsehi vā mittasanthavehi vā sataguṇena  
 sahasaguṇena madhuvapaṭisevanatthena<sup>13</sup> āhāraṃ vīnā jīvitindriyapālanāya<sup>14</sup>  
 abhāvena ca sacchandarāgaparibhogerasā va pāpatarā<sup>15</sup> ti Bodhisatto pana anu-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> nillyi, C<sup>v</sup> nillyi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> āgantvā, C<sup>k</sup> āgantvā corrected to nāgantvā. <sup>3</sup> C<sup>v</sup>  
 omits yāva. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -nivesanaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> lagetvā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> migo. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -paṭiṭṭhe.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> -nivesanaṃ gato corrected to -nivesanaṃ gāṇo, C<sup>v</sup> -nivesanaṃ gane. <sup>9</sup> C<sup>v</sup>  
 gahananissito. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> evarūpatthānaṃ. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -vīṇṇeyyāhi. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> -rāgabhogehi.  
<sup>13</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> cadhuva-. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> jīvitendri-. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> pāpataro.

svāgataṃ viya imam atthaṃ katvā na kiratthi rasehi pāpiyo āvasehi vā santhavehi vā ti āha, idāni tesaṃ pāpiyabhāvaṃ dassento vātamigan-ti-ādim āha, tattha gehanissitan ti gahanatthānanissitaṃ, idāṃ vuttaṃ hoti: pas-satha<sup>1</sup> rasānaṃ pāpiyabhāvaṃ, imaṃ nāma<sup>2</sup> araṇṇāyatane gahananissitaṃ vātamigaṃ Saṅjayo uyyānapālo madhura-sehi attano vasaṃ ānesi, sabbathāpi sacca-ban-darāgaparibbogehi rasehi samaṃ aṇṇaṃ pāpakataṃ lāmakataṃ n' atthi ti rasatanhāya ādinavaṃ<sup>3</sup> kthesi kathetvā ca pana taṃ miḡaṃ araṇṇaṃ eva pesesi.

Satthā „na bhikkhave sā vaṇṇadāsī<sup>4</sup> idāni etaṃ rasatanhāya bandhitvā attano vase karoti, pubbe pi akāsi yevā“<sup>5</sup> 'ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Saṅjayo ayaṃ vaṇṇadāsī<sup>4</sup> aho-si, vātamigo Cullapīṇḍapātiyo, Bārāṇasirājā pana aham eva aho-sin“ ti. Vātamigajātakam.

### 5. Kharādiyājāta.

Aṭṭhakkhuram Kharādiye ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aṇṇataṃ dubbacabhikkhum ārabba kthesi. So kira bhikkhu dubbaco ovādam na gaṇhati. Atha nam Satthā pucchi: „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dubbaco ovādam na gaṇhasīti“. „Saccaṃ Bhagavā“<sup>6</sup> ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ dubbacatāya paṇḍitānaṃ ovādam agahetvā pāsena baddho va jīvitakkhayaṃ patto“<sup>7</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto migo hutvā migaganaparivuto araṇṇe vasati. Ath' assa bhagini<sup>8</sup> migi puttakam dassetvā „bhātika, ayan<sup>9</sup> te bhāgineyyo, etaṃ migamāyam uggaṇhāpehiti“<sup>10</sup> paṭicchāpesi. So taṃ bhāgineyyam „asukavelāya nāma āgantvā uggaṇhāhīti“<sup>11</sup> āha. So vuttavelāya na gacchati, yathā ekadivasam evam sattadivase sattovāde atikkanto so migamāyam anuggaṇhitvā<sup>12</sup> va vicaranto pāse bajji. Mātāpi 'ssa bhātaram upasaṃkamitvā „kin te bhātika bhāgineyyo migamāyam uggaṇhāpito“<sup>13</sup> ti pucchi. Bodhisatto ca „tassa anovādakassa mā cintayī“<sup>14</sup>

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> passa. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> C<sup>o</sup> nāman. <sup>3</sup> all three MSS. ādinavaṃ. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> C<sup>o</sup> vaṇṇadāsī, C<sup>o</sup> vaṇṇadāsī. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> bhagini. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> aya, C<sup>o</sup> ayaṃ. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> uggaṇhā-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> anuggaṇhitvā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> cintayī.

na te<sup>1</sup> puttana migamāyā<sup>2</sup> uggahitā<sup>3</sup> ti vatvā idāni pi taṃ anovaditukāmo va hutvā imaṃ gātham āha:

Atṭhakhuraṃ Kharādiye migam vaṃkātivamkinam  
sattahi kālāh' atikkantaṃ na naṃ ovadit' ussahe ti. 14.

Tattha atṭhakhuraṃ ti ekekasmim pāde dvinnam dvinnam vasena atṭhakhuraṃ, Kharādiye ti taṃ nāmena ālapati, migam ti sabbasamgāhikavacanaṃ<sup>4</sup>, vaṃkātivamkinam ti mūle vaṃkāni agge ativaṃkāni tādisāni siṅgāni assa atthitī vaṃkātivamkinam, sattahi kālāhatikkantaṃ ti sattahi ovādakālehi ovādaṃ atikkantaṃ, na naṃ ovaditussahe ti evaṃ dubbacamigaṃ<sup>5</sup> ahaṃ ovaditum na ussahāmi, etassa me ovādanatthāya cittaṃ pi na uppajjatīti dasseti.

Atha naṃ dubbacamigaṃ pāse baddham luddo māretvā maṃsaṃ ādāya pakkāmi.

Satthāpi „na tvam bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yevā“<sup>6</sup> ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi<sup>6</sup>: „Tadā bhāgineyyo migo dubbacabhikkhu<sup>7</sup> ahoṣi, bhagini<sup>8</sup> Uppalavaṇṇā, ovādakamigo pana aham eva ahoṣi“ ti. Kharādiyajātakam.

## 6. Tipallatthamigajātaka.

Migam tipallatthan ti. Idam Satthā Kosambiyam Badarīkārāme<sup>9</sup> viharanto sikkhākāmaṃ Rāhulattheraṃ ārabha kathesi. Ekasmim hi kāle Satthari Ālavinagaraṃ<sup>10</sup> nissāya Aggālave<sup>11</sup> Cetiye viharante bahū<sup>12</sup> upāsikā ca bhikkhuniyo ca vihāraṃ dhammasavanāya gacchanti. Divā dhammasavanam hoti, gacchante pana kāle upāsikā ca bhikkhuniyo ca na gacchiṃsu, bhikkhū c' eva upāsakā ca ahesum. Tato paṭṭhāya rattim<sup>13</sup> dhammasavanam jātam. Dhammasavanapariyosāne therā bhikkhū<sup>14</sup> attano attano vasanaṭṭhānāni gacchanti. Daharā upāsakehi saddhim upaṭṭhānasālāya sayanti. Tesu<sup>15</sup> niddam upagatesu ekacce ghurughurupassasā<sup>16</sup> kākacchamānā dante khādantā nipajjiṃsu,

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> tesu. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -māyam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> uggahitā corrected to uggaṇhitā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> sabbasamgāhika-, C<sup>v</sup> sabbasamkhagāhika-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> dubbajamigaṃ, C<sup>v</sup> dubbamidam. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> omits dubbacamigaṃ aham... samodhānesi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> dubbaja-, C<sup>v</sup> dubbaja- corrected to dubbaca-. <sup>8</sup> all three MSS. bhagini. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> khabadarikā-, C<sup>k</sup> badirakā-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> ālavi-. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> aggālave. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> rattim corrected to ratti. <sup>14</sup> C<sup>v</sup> atṭhabhikkhu, C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhikkhu. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> tesu corrected to kesu. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> -passasā, C<sup>v</sup> ghuruguru-, C<sup>v</sup> ghuruguru- corrected to ghurughurū-.

ekacce muhuttam niddāyitvā utṭhahimsu. Te tam vippakāram disvā Bhagavato ārocesum. Bhagavā „yo pana bhikkhu<sup>1</sup> anupasampannena saha seyyam kappeyya pācittiyam“ ti sikkhāpadam paññāpetvā<sup>2</sup> Kosambim agamāsi. Tattha bhikkhū<sup>3</sup> āyasmantaṃ Rāhulam āhaṃsu: „āvuso Rāhula, Bhagavatā sikkhāpadam paññattam, idāni tvam attano vasaṇaṭṭhānam jānāhīti“. Pubbe pana te bhikkhū Bhagavati ca gāravam tassa cāyasmato sikkhākāmatam paṭicca tam attano vasaṇaṭṭhānam āgataṃ ativiya saṃgaṇhanti, khuddakamañcakam paññāpetvā<sup>4</sup> ussīsakaraṇaṭṭhāya cīvaram denti, tam divasaṃ pana sikkhāpadabhayena vasaṇaṭṭhānam pi na adāmsu. Rāhulabhaddo „pitā me“ ti Dasabalassa vā „upajjhāyo<sup>5</sup> me“ ti dhammaṣeṇāpatino vā „ācariyo me“ ti Mahāmogallānassa vā „cullapitā me“ ti Ānandatherassa<sup>6</sup> vā santikam<sup>7</sup> agantvā<sup>8</sup> Dasabalassa valaṅjanavaccakuṭim<sup>9</sup> brahmavimānam pavisanto viya pavisitvā vāsam kappesi. Buddhānam hi<sup>10</sup> valaṅjanakuṭiyā<sup>11</sup> dvāram supihitam hoti, gandhapariḥhaṇḍakatā bhūmi, gandhadāmaṃlādāmaṃ<sup>12</sup> ośarītān<sup>13</sup> eva honti, sabbarattim dīpo jhāyati<sup>14</sup>. Rāhulabhaddo pana na<sup>15</sup> tassa<sup>16</sup> kuṭiyā imam sampattim paṭicca tattha vāsam upagato, bhikkhūhi pana „vasaṇaṭṭhānam jānāhīti“ vuttattā ovādagāravena sikkhākāmatāya tattha vāsam upagato, antarantarā<sup>17</sup> hi bhikkhū pi tam āyasmantaṃ dūrato vā gacchantaṃ disvā tassa vimānasaṇaṭṭhāya<sup>18</sup> muṭṭhisammujjanim<sup>19</sup> vā kacavarachaddanakam<sup>20</sup> vā bahi khipitvā tasmim āgate „āvuso imam kena chadditam“ ti vadaṇṭi, tattha kehici „Rāhulo iminā maggena gato“ ti vutte<sup>21</sup> so āyasmā „nāham bhante etaṃ jānāhīti“ avatvā va<sup>22</sup> tam paṭisāmetvā va „khamatha me bhante“ ti khamāpetvā gacchati, evam esa sikkhākāmo, so tam sikkhākāmatam yeva paṭicca tattha vāsam upagato. Atha Satthā pure aruṇam yeva vaccaḷḷidvāre ṭhatvā ukkāsi, so paṇāyasmā ukkāsi: „ko eso“ ti. „Aham Rāhulo“ ti nikkhamitvā vandi. „Kasmā tvam Rāhula idha nipanno“ ti. „Vasaṇaṭṭhānassa abhāvato, pubbe hi bhante bhikkhū mama saṃgaham<sup>23</sup> karonti, idāni attano āpattibhayena vasa-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bhikkhū. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> bhikkhu. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> adds vā. <sup>4</sup> so all three MSS. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> adds na. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> āgantvā, C<sup>v</sup> āgantvā corrected to agantvā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> valañjana-, C<sup>v</sup> valañjana corrected to valañchana-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> buddhānamhi, C<sup>v</sup> -nampi, C<sup>v</sup> buddhānamhi corrected to buddhānamhi. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> valañjana- corrected to valañchana-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -mālā-. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> jhāyati, C<sup>v</sup> jhāyati corrected to jhāyati. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pana, omitting na, C<sup>v</sup> pana corrected to pana na. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> nassā. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> antanta, C<sup>v</sup> antararā corrected to antarantarā. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> vimānasaṇaṭṭhāya. <sup>16</sup> C<sup>v</sup> -sammujja- corrected to -sammujja-, C<sup>v</sup> -sammujja-. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> -chaddha-, C<sup>v</sup> jadḍanaka corrected to chaddanakam. <sup>18</sup> C<sup>v</sup> vutto. <sup>19</sup> C<sup>k</sup> omits va. <sup>20</sup> C<sup>v</sup> saṅgaham.

naṭṭhānaṃ na denti, sv-āhaṃ 'idam aññesaṃ asaṃghaṭṭanaṭṭhānaṃ' ti iminā kāraṇena idha nipanno" ti. Atha Bhagavato „Rāhulaṃ tava bhikkhū evaṃ pariccajantā aññe kuladārake pabbājetvā kiṃ karissantīti" dhammasaṃvego udapādi. Atha pāto va bhikkhū sannipātetvā dhammasenaṭṭhānaṃ paṭipucchi: „jānāsi pana tvaṃ Sāriputta ajja katthaci Rāhulassa vutthabhāvan" ti. „Na jānāmi bhante" ti. „Sāriputta ajja Rāhulo vaccaṭṭiyāṃ vasi, Sāriputta tumhe Rāhulaṃ evaṃ pariccajantā aññe kuladārake pabbājetvā kiṃ karissatha, evaṃ hi sante<sup>1</sup> imasmiṃ sāsane pabbajitā na-ppatiṭṭhā bhavissanti, ito dāni paṭṭhāya anupasaṃpannena ekadve va divase attano santike vasāpetvā tatiyadivase tesam vasaṇaṭṭhānaṃ nātvā bahi vāsethā" ti imam anuppaññattim<sup>2</sup> katvā puna sikkhāpadaṃ paññāpesi. Tasmiṃ samaye dhammasabhāyaṃ sannisinnā bhikkhū Rāhulassa guṇaṃ kathenti: „passathāvuso yāva sikkhākāmo vatāyaṃ Rāhulo 'tava vasaṇaṭṭhānaṃ jānāhīti' vutto nāma 'ahaṃ Dasabalassa putto, tumhe ke senāsanassa, tumhe yeva nikkhamathā' ti ekabhikkhum pi appaṭṭipharitvā vaccaṭṭiyāṃ<sup>3</sup> vasaṃ kappesi" ti. Evam tesu kathayamānesu Satthā dhammasabhaṃ upagantvā alaṃkatāsane nisīditvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti āha. „Bhante Rāhulassa sikkhākāma-kathāya<sup>4</sup>, na aññāya kathāya<sup>5</sup>" ti. Satthā „na bhikkhave Rāhulo idān' eva sikkhākāmo, pubbe tiracchānayaṇiyāṃ nibbatto pi sikkhākāmo yevā" ti vatvā atītaṃ āhari:

Atite Rājagahe eko Magadharājā rajjaṃ kāreti. Tadā Bodhisatto migayoniyaṃ nibbattitvā migaganaparivuto araññe vasati. Ath' assa bhaginī attano puttakaṃ upanetvā „bhātika imam bhāgineyyaṃ migamāyaṃ sikkhāpehīti" āha. Bodhisatto „sādhū" ti paṭisunītvā „gaccha tāta, asukavelāya nāma āgantvā sikkheyyāsīti" āha. So mātulena vuttavelaṃ anatikkamētvā taṃ upasaṃkamitvā migamāyaṃ sikkhi. So ekadivasaṃ vane vicaranto pāsena baddho baddharāvaṃ ravi. Migagaṇo palāyitvā „putto te pāsena baddho" ti tassa mātuyā ārocesi. Sā bhātu santikaṃ gantvā „bhātika bhāgineyyo te migamāyaṃ sikkhāpito" ti pucchi. Bodhisatto „mā tvaṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> bhante. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> idam maṃ anuppattim. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -kūṭiyāṃ. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -kathāya.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> omits na aññāya kathāya.

puttassa kiñci pāpakam āsaniki, saggahitā<sup>2</sup> nena<sup>3</sup> migamāyā,  
idāni tam<sup>4</sup> hāsavamāno aggaḥissasānti<sup>5</sup> vata<sup>6</sup> imam piṭṭham kha:

Migam upalambham anekamāyan

atthakhoram uddhamatābhāvāyā

ekena setena chamāssasānti<sup>7</sup>

chahi<sup>8</sup> kalā<sup>9</sup> atthi<sup>10</sup> bhāgineyya<sup>11</sup> || 15

Tatha migam ti bhāgineyyamūḥa. 1. ja. atthi<sup>10</sup> ti palambham vācaka  
sayanam, ubbāhi pāsena tyutam eva ca gomūhānācāvanā<sup>1</sup> x ti<sup>11</sup> bhāginey  
palambham asa, cini vā palambhāni asā x utpalambhā. tam<sup>4</sup> upalambham  
anekamāyan ti bahumāyan<sup>2</sup> bahumāyanā<sup>3</sup>. atthakhorā<sup>4</sup> x atthakhorā  
pāde dvivānā dvivānā vācaka vācaka khorā<sup>5</sup> vācaka. atthakhorā vācaka  
pāyā ti purimāyanā atthakhorā mahājanāyanā atthakhorā agāyā jāyāyanā  
pāvanāte ajāharate avāpāvanāte avāpāvanāte vācaka x atthakhorā atthakhorā x atthakhorā  
mama bhāgineyyam migam aham sādhanam migamāyan aggaḥissasānti<sup>5</sup> katham  
yathā<sup>12</sup> ekena setena chamāssasānti<sup>7</sup> vācaka. 7. ka. atthakhorā  
bhāgineyyo ti idāni vācaka khorā<sup>4</sup> aham x tava jūtam yathā aggaḥissasānti<sup>5</sup>  
yathā ekasmān uparimānasikā<sup>13</sup> vācaka sannirumbhānāte<sup>14</sup> palambham alāpāna  
ekena hetthimānāte tathā eva chamāyanā<sup>15</sup> atthakhorā<sup>4</sup> vācaka. 8. ka. atthakhorā  
atthi<sup>10</sup> chahi<sup>8</sup> khorā<sup>4</sup> atthakhorā vācaka. 9. ka. atthakhorā vācaka  
cattāro pāde pāsirevā ekena pāsena seyyā<sup>16</sup> khorā<sup>4</sup> atthakhorā vācaka. 10. ka.  
jivhānānāmanāna udāra<sup>17</sup> uddhamatābhāvācāvanā<sup>18</sup> atthakhorā<sup>4</sup> vācaka. 11. ka.  
vācaka sannirumbhānāte<sup>14</sup> ti. apāro atthakhorā<sup>4</sup> pācaka atthakhorā vācaka. 12. ka.  
patipānāmanāna<sup>17</sup> ubbāto pāsena atthakhorā<sup>4</sup> vācaka atthakhorā vācaka atthakhorā  
avakṭhapanā<sup>19</sup> ti imāhi chahi kalā<sup>9</sup> yathā atthakhorā<sup>4</sup> vācaka. 13. ka. atthakhorā<sup>4</sup>  
uppādavā vācaka, evam nam migamāyanā<sup>2</sup> aggaḥissasānti<sup>5</sup> ti. 14. ka. atthakhorā<sup>4</sup>  
tathā nam aggaḥissasānti<sup>5</sup> yathā ekena setena chamāssasānti<sup>7</sup> vācaka. 15. ka. atthakhorā<sup>4</sup>  
dvivā<sup>10</sup> pi. apāro atthakhorā<sup>4</sup> chahi khorā<sup>4</sup> atthakhorā<sup>4</sup> vācaka. 16. ka. atthakhorā<sup>4</sup> vācaka.

1 C<sup>o</sup> asaniki, 2 C<sup>o</sup> saggahitā. 3 C<sup>o</sup> tena. 4 C<sup>o</sup> vācaka tam. 5 C<sup>o</sup> jamāssasānti.  
6 C<sup>o</sup> chāhi, C<sup>o</sup> jāhi. 7 C<sup>o</sup> kalābhāvā. 8 C<sup>o</sup> tam. C<sup>o</sup> tat. 9 C<sup>o</sup> bahumāyan  
ti bahumāyan, C<sup>o</sup> bahumāyanā. 10 C<sup>o</sup> khorā. C<sup>o</sup> khorā. C<sup>o</sup> khorā.  
vācaka corrected to bahuvācaka. 11 C<sup>o</sup> jāyāyā. 12 C<sup>o</sup> khorā. 13 C<sup>o</sup> khorā.  
14 C<sup>o</sup> uparimānasika. 15 C<sup>o</sup> chamāssasānti. 16 C<sup>o</sup> jāhi. 17 C<sup>o</sup> atthakhorā.  
18 C<sup>o</sup> jāhi. 19 C<sup>o</sup> vācaka. C<sup>o</sup> vācaka corrected to vācaka. 20 C<sup>o</sup> C<sup>o</sup>  
seyyāyā. C<sup>o</sup> seyyāya corrected to seyyāya. 21 C<sup>o</sup> atthakhorā. 22 C<sup>o</sup>  
uddhamatābhāvā. 23 C<sup>o</sup> sannirumbhānāte, C<sup>o</sup> sannirumbhāte. 24 C<sup>o</sup> -khorā.  
25 C<sup>o</sup> -khorā. 26 C<sup>o</sup> -patipānāna. 27 C<sup>o</sup> atthakhorā. 28 so all three MSS. 29 C<sup>o</sup>  
chamāssasānti. 30 C<sup>o</sup> -dvivā. 31 C<sup>o</sup> omits kalābhā.

vañcessatīti, bhottīti<sup>1</sup> bhaginīm ālapati, bhāgineyyo ti evaṃ chahi<sup>2</sup> kāra-  
nehi vañcanakam bhāgineyyam niddissati<sup>3</sup>.

Evaṃ Bodhisatto bhāgineyyassa migamāyāya sādhu-kam  
uggahitabhāvaṃ dassento bhaginīm samassāsesi. So pi miga-  
potako pāse baddho avipphanditvā yeva bhūmiyaṃ mahāphā-  
sukapassena<sup>4</sup> pāde pasāretvā nipanno pādānaṃ āsannaṭṭhāne  
khureh' eva paharivā paṃsu ca tināni ca uppādetvā uccāra-  
passāvaṃ vissajjetvā sīsam pādetvā jivhaṃ ninnāmetvā sarīraṃ  
kheḷakilinnam<sup>5</sup> katvā vātaggahaṇena udaraṃ uddhumātakam  
katvā akkhīni parivattetvā hetṭhānāsikasotena vātaṃ sañcarā-  
pento<sup>6</sup> uparimanāsikasotena<sup>7</sup> vātaṃ sannirumhitvā<sup>8</sup> sakalasarīraṃ  
thaddhabhāvaṃ gāhāpetvā<sup>9</sup> matakākāraṃ dassesi. Nīlamakkhi-  
kāpi naṃ samparivāresuṃ. Tasmīn tasmīm ṭhāne kākā nīli-  
yīmsu. Luddo āgantvā udare hatthena paharivā „pāto va  
baddho bhavissati, pūtikō jāto“ ti tassa bandhanarajjukam  
mocetvā<sup>10</sup> „ethh' eva dāni naṃ ukkantitvā maṃsam ādāya  
gamissāmīti“<sup>11</sup> nirāsamko hutvā sākḥāpalāsaṃ gahetuṃ āradhho.  
Migapotako pi utṭhāya catūhi<sup>11</sup> pādehi ṭhatvā kāyaṃ vidhū-  
nitvā<sup>12</sup> gīvaṃ pasāretvā mahāvātena chinnavalāhako<sup>13</sup> viya  
vegena mātu santikam agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Rāhulo idān' eva sikkhākāmo, pubbe  
pi sikkhākāmo<sup>14</sup> yevā“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharivā anusandhiṃ  
gḥetvā jātakam samodhānesi: „Tadā bhāgineyyo migapotako Rāhulo  
ahosi, mātā Uppalavannā, mātulanigo pana aham eva ahosin“ ti.  
Tipallattha migajātakam.

## 7. Māluta-jātaka.

Kāle<sup>15</sup> vā yadi vā juṇhe ti. Idam Satthā Jetavane  
viharanto dve buddhapabbajitē ārabha kathesi. Te kira Kosala-

<sup>1</sup> Ck C<sup>v</sup> hofīti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> jahi. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> niddissati. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -phāsupassena. <sup>5</sup> Ck C<sup>v</sup>  
khela-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> sañcarā-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> uparimānā-, C<sup>v</sup> uparimanāsikasotē. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> sanni-  
rumhitvā. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> gāhāpetvā. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> mecetvā. <sup>11</sup> Ck C<sup>v</sup> catūhi. <sup>12</sup> Ck  
vidhuutvā. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> jinna-. <sup>14</sup> Ck adds pi. <sup>15</sup> Ck kālo, C<sup>v</sup> kālo corrected to  
kāle, C<sup>v</sup> kāle.

janapade ekasmiṃ araṇṇāvāse<sup>1</sup> vasanti eko Kāḷatthero<sup>2</sup> nāma eko  
 Juṇḥatthero<sup>3</sup> nāma. Ath' ekadivasam Juṇho Kālam<sup>4</sup> pucchi:  
 „bhante<sup>5</sup> sītam<sup>6</sup> nāma kasmim kāle hotīti“. So „kāle<sup>7</sup> hotīti“ āha.  
 Ath' ekadivasam Kālo<sup>8</sup> Juṇham<sup>9</sup> pucchi: „bhante Juṇha sītam nāma  
 kasmim kāle hotīti“. So „juṇhe<sup>10</sup> hotīti“ āha. Te ubho pi attano  
 kaṅkham chinditum<sup>11</sup> asakkontā Satthu santikam gantvā Satthāram  
 vanditvā „bhante sītam nāma kasmim kāle hotīti“ pucchiṃsu. Satthā  
 tesam katham sutvā „pubbe p' āham bhikkhave tumhākam imam  
 pañham kathesim, bhavasamkhepagatattā pana na sallakkhayitthā“<sup>12</sup> ti  
 vatvā atītam āhari:

Atīte ekasmiṃ pabbatapāde sīho ca<sup>13</sup> vyaggho ca dve  
 sahāyakā ekissā yeva guhāyam vasanti. Tadā Bodisatto pi  
 isipabbajjam pabbajitvā tasmim yeva<sup>14</sup> pabbatapāde vasati.  
 Ath' ekadivasam tesam sahāyakānam sītam nissāya vivādo  
 udapādi, vyaggho „kāle<sup>15</sup> yeva sītam hotīti“ āha, sīho „juṇhe<sup>16</sup>  
 yevā“ ti. Te ubho pi attano kaṅkham chinditum<sup>16</sup> asakkontā  
 Bodhisattam pucchiṃsu. Bodhisatto imam gātham āha:

Kāle<sup>17</sup> vā yadi vā juṇhe<sup>15</sup> yadā vāyati māluto,  
 vātajāni<sup>18</sup> hi sītāni, ubho 'ttha-m-aparājītā ti. 16.

Tattha kāle<sup>17</sup> vā yadi vā juṇhe<sup>15</sup> ti kālapakkhe<sup>19</sup> vā juṇhapakkhe<sup>20</sup>  
 vā, yadā vāyati māluto ti yasmim samaye puratthimādibhedo vāto vāyatī  
 tasmim samaye sītam hotī, kīṅkaraṇā: vātajāni<sup>21</sup> hi sītāni<sup>22</sup> yasmā vāte<sup>23</sup>  
 vijante yeva sītāni<sup>23</sup> hontī, kālapakkhe<sup>19</sup> vā juṇhapakkhe vā ettha appamaṇam ti  
 vuttam hotī, ubhotthamaparājītā ti ubho pi tumhe imasmim pañhe  
 aparājītā ti.

Evam Bodhisatto te sahāyake saññāpesi.

Satthāpi „bhikkhave pubbe pi mayā tumhākam ayam pañho  
 kathito“ ti imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> araṇṇe vāse, C<sup>o</sup> araṇṇāvāse. <sup>2</sup> all three MSS. kāla-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> juṇha-  
<sup>4</sup> C<sup>o</sup> kālam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> omits kālam pucchi bhante. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> sītam. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> kālo,  
 C<sup>o</sup> kāle. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> kālo. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> juṇham. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> juṇho. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> jinditum.  
<sup>12</sup> C<sup>o</sup> omits ca. <sup>13</sup> C<sup>o</sup> tasmim samaye ca. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> kāle. <sup>15</sup> C<sup>o</sup> juṇhe.  
<sup>16</sup> C<sup>o</sup> jinditum. <sup>17</sup> C<sup>o</sup> kāle. <sup>18</sup> C<sup>o</sup> -jāni, C<sup>o</sup> jātajāni corrected to vātajāni.  
<sup>19</sup> C<sup>o</sup> kāla-. <sup>20</sup> C<sup>o</sup> juṇha-. <sup>21</sup> C<sup>k</sup> vātajāni, C<sup>o</sup> jātajāni, C<sup>o</sup> jātajāni corrected  
 to vātajāni. <sup>22</sup> C<sup>o</sup> sītāni. <sup>23</sup> C<sup>o</sup> yasmim te.



pariyosāne dve pi te therā sotāpattiphale patitthahiṃsu. Satthā anu-sandhiṃ ghatetvā jātakam samodhānesi: „Tadā vyaggho Kālo<sup>1</sup> ahoṣi, siho Juṅho, pañhavissajjanakatāpaso pana aham eva ahoṣin“ ti. Mālu-tajātakam.

### 8. Matakabhattajātaka.

Evan ce sattā jāneyyuntī. Idam Satthā Jetavane viharanto matakabhattam ārabha katesi. Tasmim hi kāle manussā bahū<sup>2</sup> ajeḷakādayo<sup>3</sup> māretvā kālakate nātake uddissa matakabhattam nāma denti. Bhikkhū te manusse tathā karonte disvā Satthāraṃ pucchīṃsu: „etarahi bhante manussā bahū<sup>4</sup> paṇe jīvitakkhayaṃ pāpetvā matakabhattam nāma denti, atthi nu kho bhante ettha vaḍḍhīti<sup>5</sup>“. Satthā „na bhikkhave matakabhattam dassāmā ti, kate pi paṇātipāte kāci vaḍḍhi nāma atthi, pubbe paṇḍitā ākāse nisajja dhammam desetvā ettha ādinavaṃ<sup>6</sup> kathetvā sakalajambudīpavāsike etaṃ kammaṃ jahāpesuṃ, idāni pana bhavasamkhepagatattā<sup>7</sup> puna pātubbhūtan“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente eko tiṇṇam vedānam pāragū<sup>8</sup> disāpāmokkho ācāriyo brāhmaṇo „matakabhattam dassāmīti“<sup>9</sup> ekaṃ eḷakam gahāpetvā<sup>10</sup> antevāsike āha: „tātā imaṃ eḷakam nadiṃ netvā nahāpetvā kaṇthe“<sup>11</sup> mālam parikkhipitvā pañcaṅgulikam datvā maṇḍetvā ānethā“ ti. Te „sādhū“ ti paṭisunītvā taṃ ādāya nadiṃ gantvā nahāpetvā maṇḍetvā nadītīre ṭhapesuṃ. So eḷako<sup>12</sup> attano pubbakammaṃ disvā „evarūpā nāma dukkhā ajja muccissāmīti“<sup>13</sup> somanassajāto ghaṭam bhindanto viya mahāhasitam hasitvā puna „ayaṃ brāhmaṇo<sup>14</sup> maṃ ghātetvā mayā laddham dukkham labhissasīti“<sup>15</sup> brāhmaṇe<sup>16</sup> kāruṇṇam uppādetvā mahantena saddeha parodi. Atha nam te mānavakā pucchīṃsu: „samma

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> kālo. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> omits bahū, C<sup>s</sup> has later added bahu. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ajeḷakā-, C<sup>v</sup> ajeḷakā-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> vaḍḍhīti. <sup>6</sup> all three MSS. ādinavaṃ. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> -khepatantā, C<sup>v</sup> -khepanattā? corrected to -khepaganattā. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> pāragu. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> dassāmīti. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> gahāpetvā. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> kaṇthe. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> elako. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> brāhmaṇe. <sup>14</sup> so all three MSS. instead of labhissasīti. <sup>15</sup> C<sup>s</sup> brāhmaṇo, C<sup>v</sup> brāhmaṇo.

eḷaka, tvaṃ mahāsaddena hasi c' eva rodi ca', kena nu kāraṇena hasi, kena kāraṇena rodīti". „Tumhe maṃ imaṃ kāraṇaṃ attano ācariyassa santike puccheyyāthā"<sup>1</sup> ti. Te taṃ ādāya gantvā idaṃ kāraṇaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Ācariyo tesāṃ vacanaṃ sutvā eḷakaṃ pucchi: „kasmā tvaṃ eḷaka hasi, kasmā rodīti". Eḷako attanā katakammaṃ<sup>2</sup> jātissaraṇāṇena<sup>3</sup> anussarītvā brāhmaṇassa kathesi: „ahaṃ brāhmaṇa pubbe tādiso va mantajjhāyakabrāhmaṇo<sup>4</sup> hutvā 'matakabhataṃ dassāmiti' eḷakaṃ māretvā adāsīm, sv-āhaṃ ekassa eḷakassa ghātitattā eken' ūnesu<sup>5</sup> pañcasu attabhāvasatesu sīsacchedaṃ pāpuṇim, ayaṃ me koṭiyaṃ ṭhito pañcasatimo attabhāvo, 'sv-āhaṃ ajja evarūpā dukkhā muccissāmiti' somanassajāto iminā kāraṇena hasīm, rodanto pana 'ahaṃ tāva ekaṃ eḷakaṃ māretvā pañcajātisatāni' sīsacchedadukkhāṃ patvā ajja tasmā dukkhā muccissāmiti, ayaṃ pana brāhmaṇo maṃ māretvā ahaṃ viya pañcajātisatāni sīsacchedadukkhāṃ labhissatīti' tayi kāruṇṇena rodin"<sup>6</sup> ti. „Eḷaka, mā bhāyi, nāhan taṃ māressāmiti". „Brāhmaṇa, kiṃ vadesi, tayi mārente pi amārente pi na sakkā ajja mayā maraṇā muccitun"<sup>7</sup> ti. „Eḷaka, mā bhāyi, ahan te ārakkhaṃ gahevā tayā saddhīm yeva vicarissāmiti". „Brāhmaṇa, appamattako tava ārakkho, mayā katapāpaṃ pana<sup>8</sup> mahantaṃ balavan"<sup>9</sup> ti. Brāhmaṇo eḷakaṃ muñcitvā „imaṃ eḷakaṃ kassaci pi māretuṃ<sup>9</sup> na dassāma"<sup>10</sup> ti antevāsike ādāya eḷaken' eva saddhīm vicari. Eḷako vissatṭhamatto va ekaṃ pāsānapitṭhaṃ nissāya jātagumbe<sup>10</sup> gīvaṃ ukkhipitvā paṇṇāni khādītuṃ āradhho. Taṃ khaṇaṃ yeva<sup>11</sup> tasmīm pāsānapitṭhe asani patitā. Ekā pāsānasakalikā<sup>12</sup> chijjītvā eḷakassa pasāritagīvāya patitvā sīsaṃ chindi. Mahājano sannipati. Tada

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> hasitaṃ ce rodi ca, C<sup>3</sup> hasitañce rodita corrected to -rodica, C<sup>4</sup> hasikaṃ ceva rodi ca corrected to hasi ceva rodi ca. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> puccheyyathā. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> omits kata. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> jātiramāṇāna, C<sup>3</sup> jātissaramāṇāna corrected to jātissaraṇāṇena. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> mantasajjhāyaka-. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> ekenunesu. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> pañcajātī. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> adda ca. <sup>9</sup> C<sup>3</sup> māretvā. <sup>10</sup> C<sup>2</sup> jātagumbe. <sup>11</sup> C<sup>2</sup> omits yeva. <sup>12</sup> C<sup>2</sup> -sakkhalikā.

Bodhisatto tasmim̄ thāne rukkhadavatā hutvā nibbatto. So passantass' eva tassa' mahājanassa devatānubhāvena ākāse pallamkena nisīditvā „ime sattā evam̄ pāpassa phalaṃ jānāmanā app-eva nāma pānātipātāṃ na kareyyun“ ti madhurena sarena dhammaṃ desento imaṃ gātham̄ āha :

Evaṃ ce sattā jāneyyūṃ 'dukkh' āyaṃ jātisambhavo'  
na paṇo pāṇinaṃ haññe, pāṇaghātī hi socatīti. 17.

Tattha evaṃ ce sattā jāneyyūṃ ti ime sattā evaṃ ce jāneyyūṃ, kathaṃ : dukkhāyaṃ jātisambhavo ti ayaṃ tattha tattha jāti<sup>2</sup> ca jātassa anukkāmena vadḍhisam̄khāto sambhavo ca jarāvādhimarāṇaappiyasampayogaplyavippayogahatthapādāchedādīnaṃ<sup>3</sup> dukkhānaṃ vatthubhūtattā<sup>4</sup> dukkho ti yadi jāneyyūṃ, na paṇo pāṇinaṃ haññe ti paraṃ vadhento jātisambhavo vadhaṃ labhati pīlento pīlaṃ labhatīti jātisambhavassa dukkhavatthutāya dukkhabhāvaṃ jānanto koci paṇo aññaṃ pāṇinaṃ na haññe, satto sattaṃ na haṇeyyā ti attho, kīṃkāraṇā : pāṇaghātī hi socatī yasmā sāhatthikādīsu chasu payogesu yena kenaci payogena parassa jīvitindriyupacchedanena pāṇaghātapuggalo aṭṭhasu mahānirāyesu soḷasasu ussadanirāyesu nānappakārāya tiracchānāyoniyā petti-visaye<sup>5</sup> asurakāye ti imesu catusu apāyesu mahādukkhaṃ anubhavamāno diḡharattaṃ antoniḡbhāyanalakkhaṇena sokena socatī, yathā vā ayaṃ oḷako marāṇabhayena soci evaṃ diḡharattaṃ socatīti pi ṇatvā na paṇo pāṇinaṃ haññe, koci pāṇātipātakammaṃ nāma na kareyya, mohena pana mūlā avijjāya andhikatā<sup>6</sup> imaṃ ādīnavaṃ<sup>7</sup> apassantā pāṇātipātāṃ karontīti.

Evaṃ Mahāsatto nirayabhayena tajjtvā dhammaṃ desesi. Manussā taṃ dhammadesanaṃ sutvā nirayabhayabhītā pāṇātipātā viramiṃsu. Bodhisatto pi dhammaṃ desetvā mahājānaṃ sile patitṭhāpetvā<sup>8</sup> yathākamaṃ gato. Mahājano pi Bodhisattassa ovāde thātvā<sup>9</sup> dānādīni puññāni katvā devanagaraṃ pūresi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam̄ samodhānesi : „Ahan tena samayena rukkhadavatā ahoṣin“ ti. Matakabhattajātakam̄.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> omits tassa. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> jāti. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> -dīnaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -bhūtattā corrected to bhūtattā. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -visayesu. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> andhikatā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> ādīnavaṃ. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> patitṭhāpetvā. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> thāpetvā.

## 9. Āyācitabhaddajātaka.

Sace muñce ti. Idam Satthā Jetavane viharanto devatānam āyācanabalikammaṃ ārabba katthesi. Tadā kira manussā vanijjāya<sup>1</sup> gacchantā paṇe vadhitvā devatānam balikammaṃ katvā „mayam anantarāyena atthasiddhiṃ patvā āgantvā puna tumhākaṃ balikammaṃ karissāma“ ti āyācitvā gacchanti. Tattha anantarāyena atthasiddhiṃ patvā āgatā „devatānubhāvena idam jātan“ ti maññamānā bahū<sup>2</sup> paṇe vadhitvā āyācanato muccitum balikammaṃ karonti. Tam divā bhikkhū „atthi nu kho bhante ettha attho“ ti Bhagavantam pucchimsu. Bhagavā atītam āhari:

Atīte Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake kuṭimbiko gāma-dvāre ṭhite<sup>3</sup> nigrodharukkhe devatāya balikammaṃ paṭijānitvā anantarāyena āgantvā bahū paṇe vadhitvā „āyācanato<sup>4</sup> muccis-sāmiti“ rukkhamulāṃ gato. Rukkhadevatā khandhaviṭape ṭhatvā imam gātham āha:

Sace muñce pecca muñce, muccamāno hi bajjhati,  
na h' evaṃ dhīrā muccanti, mutti bālassa bandhanan ti.

Tattha sace muñce pecca muñce ti bho purisa tvam sace muñce yadi muccitukāmo si pecca muñce yathā paralokena bajjhasi, evaṃ muccamāno hi bajjhatīti yathā pana tvam paṇam vadhitvā muccitum icchasi evaṃ muccamāno hi pāpakammaṃ bajjhasīti, tasmā na hevaṃ dhīrā muccanti ye paṇḍita-purisa te evaṃ paṭisevato na muccanti, kimkāraṇa: evarūpā hi mutti bālassa bandhanam eṣā paṇātipātā<sup>5</sup> katvā mutti nāma bālassa bandhanam eva hotīti dhammaṃ desesi.

Tato paṭṭhāya manussā evarūpā paṇātipātakammā<sup>6</sup> viratā dhammaṃ caritvā devanagaraṃ pūrayimsu.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghatetvā jātakaṃ samodhānesi: „Ahan<sup>7</sup> tena samayena rukkhadevatā ahoṣin“ ti. Āyācitabhaddajātakaṃ.

<sup>1</sup> all three MSS. vanijjāya. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> bahu, C<sup>3</sup> bahu corrected to bahū. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> ṭhito corrected to ṭhite. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> āyācantā, C<sup>3</sup> āyācantā corrected to āyācanato. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> paṇātipātā, C<sup>3</sup> paṇātipātā, C<sup>3</sup> paṇātipātā corrected to -tam. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> paṇātipātā-, C<sup>3</sup> paṇātipātā-, C<sup>3</sup> paṇātipāpākammā. <sup>7</sup> C<sup>3</sup> ahaṃ.

## 10. Naḷapānajātaka.

Disvā padam anuttiṇṇan ti. Idam Satthā Kosalesu cārikaṃ<sup>1</sup> caramāno Naḷakapānagāmaṃ<sup>2</sup> patvā Naḷakapānapokkharāṇiyam<sup>3</sup> Ketakavane<sup>4</sup> viharanto naḷadaṇḍake ārabha kathesi. Tadā pana bhikkhū Naḷakapānapokkharāṇiyam<sup>5</sup> nahātvā sūoigharattḥāya<sup>6</sup> sāmaṇehi naḷadaṇḍake<sup>7</sup> gāhāpetvā<sup>8</sup> te sabbatthakam eva chidde disvā Satthāraṃ upasaṃkamitvā „bhante mayam sūcigharattḥāya naḷadaṇḍake<sup>7</sup> gaṇhāpema, te mūlato yāva aggā sabbatthakam eva chiddā, kin nu kho etan“ ti pucchimsu. Satthā „idam bhikkhave mayham porāṇakādhiṭṭhānan<sup>9</sup>“ ti vatvā atītam āhari:

Pubbe kira so vanasaṇḍo araṇṇo ahoṣi. Tassāpi pokkharāṇiyā eko dakarakkhaso otiṇṇotiṇṇe<sup>10</sup> khādati. Tadā Bodhisatto rohitamigapotappamaṇo<sup>11</sup> kapirājā hutvā asītisahasamattavānaraparivuto yūtham pariharanto tasmiṃ araṇṇe vasati. So vānaragaṇassa ovādam adāsi: „tātā imasmim araṇṇe visarukkhāpi amanussapariggahitā<sup>12</sup> pokkharāṇiyo pi honti, tumhe akhādītapubbam phalāphalam khādantā vā apīta-pubbam pāṇiyam<sup>13</sup> pivantā vā maṃ<sup>14</sup> paṭipuccheyyāthā“ ti. Te „sādhū“ ti paṭisunītvā<sup>15</sup> ekadivasam agatapubbatthānam gatā. Tattha bahu-d-eva divasam caritvā pāṇiyam<sup>13</sup> gavesamānā ekam pokkharāṇim disvā pāṇiyam<sup>16</sup> apivtvā va Bodhisattassa āgamanam olokayamānā nisīdimsu. Bodhisatto āgantvā „kim tātā pāṇiyam<sup>16</sup> na pivathā“ ti āha. „Tumhākam āgamanam olokemā“ ti. „Sutthū tātā“ ti Bodhisatto pokkharāṇim āvijjhītvā<sup>17</sup> padam paricchindanto otiṇṇam eva passi na uttiṇṇam. So „nissamsayam esā<sup>18</sup> amanussapariggahitā<sup>19</sup>“ ti ṇatvā „sutthū vo kataṃ tātā<sup>20</sup> pāṇiyam<sup>16</sup> apivantehi, amanussapariggahitā<sup>21</sup> ayan“ ti āha. Dakarakkhaso pi tesam anotarāṇa-

10. Cfr. supra p. 126 and Dh. p. 304. <sup>1</sup> C<sup>s</sup> cārikam, C<sup>v</sup> kārikaṃ corrected to cārikam. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> nalaka-. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> nalaka-, C<sup>v</sup> -ṇiyam. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> ketavane. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -ṇiyam, C<sup>s</sup> nalaka-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> sūci. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> nala-. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> gahāpetvā corrected to gāhāpetvā. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> porāṇakādi-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> otiṇṇotiṇṇo, C<sup>s</sup> otinno. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> -potakappamaṇo. <sup>12</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> -hitā. <sup>13</sup> C<sup>s</sup> pāṇiyam. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> maṃ. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> -sunitvā. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> pāni-. <sup>17</sup> C<sup>s</sup> avijjhītvā. <sup>18</sup> all three MSS. esa. <sup>19</sup> all three MSS. -ggahitā. <sup>20</sup> C<sup>s</sup> adds ti. <sup>21</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> -ggahitā.

bhāvaṃ nātvā nilodaro paṇḍaramukho surattahatthapādo bhī-  
bhacchadassano<sup>1</sup> hutvā udakaṃ dvidhā katvā nikkhamitvā  
„kasmā nisinn' attha, otarivā pāṇiyāṃ<sup>2</sup> pivathā“ ti āha. Atha  
naṃ Bodhisatto, pucchi: „tvāṃ idha nibbattadakarakkhaso“ ti.  
„Āma ahan“<sup>3</sup> ti. „Tvāṃ pokkharāṇiṃ otiṇṇake<sup>4</sup> labhasīti“.  
„Āma labhāmīti<sup>5</sup>, ahaṃ idh' otiṇṇaṃ antamaso sakunikaṃ<sup>6</sup>  
upādāya na kiñci muñcāmi, tumhe pi sabbe khādissāmīti“.  
„Na mayāṃ attānaṃ tuyhaṃ khādītum dassāmā“ ti. „Pāṇi-  
yāṃ<sup>7</sup> pana pivissathā“ ti. „Āma pāṇiyāṃ<sup>8</sup> ca pivissāma, na  
ca te vasaṃ<sup>9</sup> gamissāmā“ ti. „Atha kathaṃ pāṇiyāṃ<sup>9</sup> pi-  
vissathā“ ti. „Kiṃ pana tvāṃ maññasi<sup>10</sup> 'otarivā pivissantīti',  
mayāṃ hi anotarivā asītisahassāpi<sup>10</sup> ekamekaṃ naḷadaṇḍakaṃ<sup>10</sup>  
gahetvā uppalanālena<sup>11</sup> udakaṃ pivantā viya tava pokkha-  
raṇiyā pāṇiyāṃ<sup>9</sup> pivissāma, evaṃ no tvāṃ khādītum na sakkhis-  
sasīti“<sup>11</sup>. Etam atthaṃ viditvā Satthā abhisambuddho hutvā  
imissā gāthāya purimapadadvayaṃ abhāsi:

Disvā padam anuttiṇṇaṃ disvāṃ<sup>12</sup> otaritaṃ padan ti

[naḷena vārim pivissāma n' eva maṃ tvāṃ vadhissasīti]<sup>12</sup>. 19.

Tass' attho: bhikkhave, so kapiṛājā tassā pokkharāṇiyā ekam pi uttiṇṇaṃ  
padam nāddasa, otaritaṃ pana otiṇṇapadam eva addasa, evaṃ disvā padam  
anuttiṇṇaṃ disvāna otaritaṃ padam, addhā ayaṃ pokkharāṇi<sup>13</sup> ama-  
nussapariggahitā<sup>14</sup> ti nātvā tena saddhīṃ sallapanto sapaṇiso āha: naḷena<sup>15</sup>  
vārim pivissāmā ti, tass' attho: mayāṃ tava pokkharāṇiyā naḷena<sup>15</sup> pāṇi-  
yāṃ<sup>16</sup> pivissāmā ti, puna Mahāsatto va āha: neva maṃ tvāṃ vadhissasīti  
evaṃ naḷena<sup>15</sup> pāṇiyāṃ<sup>9</sup> pivantaṃ sapaṇisam pi maṃ tvāṃ n' eva vadhissa-  
sīti attho.

Evaṃ vatvā pana Bodhisatto ekam naḷadaṇḍakaṃ<sup>17</sup> āharā-  
petvā pāramiyo āvajjitvā saccakiriyaṃ katvā mukhena pumi.

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -ddassano. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> pāni-. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> ahan, C<sup>v</sup> ahan corrected to ahan. <sup>4</sup> C<sup>2</sup>  
adda va. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> labhāmīki corrected to labhāmi. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> sakunikaṃ. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> saṃ-  
vasaṃ. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> maññasi, C<sup>v</sup> maññasi. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> -sahassānipl corrected to -sahas-  
sāpi, C<sup>v</sup> -sahassānapi. <sup>10</sup> C<sup>2</sup> nala-. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -nālena. <sup>12</sup> This hemistich is omitted  
in all three MSS., but I have supplied it from the comment. <sup>13</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> -ṇiṃ,  
C<sup>v</sup> -ṇiṃ corrected to ṇi. <sup>14</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> -gahitā. <sup>15</sup> C<sup>2</sup> naḷena. <sup>16</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> pāṇiyāṃ,  
C<sup>2</sup> pāṇiyāṃ. <sup>17</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> nala-.

Nalo<sup>1</sup> anto kiñci gaṇṭhim asesetvā sabbatthakam eva susiro ahoṣi. Iminā niyāmena aparam pi aparam pi āharāpetvā pumitvā adāsīti evaṃ sante pi na<sup>2</sup> sakkā niṭṭhapetuṃ, tasmā evaṃ na gaḥetabbaṃ. Bodhisatto pana imaṃ pokkharāṇiṃ parivāretvā „jātā sabbe pi na<sup>3</sup> ekacchiddā hontū“<sup>4</sup> ti adhiṭṭhāsi. Bodhisattānaṃ hi hitupacārassa<sup>4</sup> mahantatāya adhiṭṭhānaṃ samijjhati. Tato paṭṭhāya sabbe pi taṃ pokkharāṇiṃ parivāretvā utṭhitana<sup>5</sup> ekacchiddā jātā. Imasimiṃ kappe cattāri kappatthiypāṭihāriyāni nāma, katamāni cattāri: candassa sasalakkhaṇaṃ sakalam pi imaṃ kappam ṭhassati, Vattakajātaka<sup>6</sup> aggito nibbutatṭhānaṃ sakalam pi imaṃ kappam aggi na jhāpessati, ghaṭikāranivesanatṭhānaṃ<sup>7</sup> sakalam pi imaṃ kappam anovassakaṃ ṭhassati, imaṃ pokkharāṇiṃ parivāretvā utṭhitana<sup>5</sup> sakalam pi imaṃ kappam ekacchiddā bhavissantīti, imāni cattāri kappatthiypāṭihāriyāni nāma. Bodhisatto evaṃ adhiṭṭhahitvā ekaṃ na<sup>8</sup> ādāya nisīdi. Te pi asītisahassavānarā ekekaṃ ādāya pokkharāṇiṃ parivāretvā nisidimsu. Te pi Bodhisattassa na<sup>9</sup> ākaḍḍhitvā pāṇiyaṃ<sup>10</sup> pivanakāle sabbe tīre nisinnā va pivimsu. Evaṃ<sup>11</sup> tehi pāṇiye<sup>10</sup> pīte dakarakkhaso kiñci alabhivā anattamano sakanivesanam eva gato. Bodhisatto pi saparivāro araṇṇam eva pāvisi.

Satthā pana „imesaṃ bhikkhave na<sup>12</sup> ekacchiddabhāvo mayham ev' etaṃ porāṇakaṃ adhiṭṭhānaṃ“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā dakarakkhaso Devadatto ahoṣi, asītisahassavānarā Buddhaparisā, upāyakkusalo pana kapirājā aham eva ahoṣi“ ti. Na<sup>12</sup> pāna<sup>12</sup> jātaṃ. Silavaggo dutiyo.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> nalo. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sante pana na, C<sup>v</sup> sante pana corrected to sante pi na, C<sup>s</sup> sante na.  
<sup>3</sup> C<sup>o</sup> na<sup>3</sup>. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> gi hitupavārassa, C<sup>s</sup> hi hitupacārassa. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> -na<sup>5</sup>. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> vaddhaka-. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> ghaṭi-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> na<sup>8</sup>. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> na<sup>9</sup>. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> pāni-. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> evaṃ.  
<sup>12</sup> C<sup>o</sup> na<sup>12</sup>.

## 3. KURUṄGAVAGGA.

## 1. Kuruṅgamigajātaka.

Nātam etaṃ kuruṅgassā ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Ekasmim hi samaye dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso Devadatto Tathāgatassa ghātanatthāya<sup>1</sup> dhanuggahe payojesi silaṃ pavijjhi Dhanapālakaṃ vissajjesi, sabbathāpi Dasabalassa vadhāya parisakkatīti“ Devadattassa avannaṃ<sup>2</sup> kathentā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā paññattāsane nisinno „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. „Bhante 'Devadatto tumbhākaṃ vadhāya parisakkatīti' tassa aguṇa-kathāya<sup>3</sup> sannisinn' amhā“ ti. Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mama vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati yeva, na ca pana vadhituṃ asakkhīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto kuruṅgamigo hutvā ekasmim araññāyatane phalāni khādanto vasati. So ekasmim kāle phalasampanne sepaṇṇirukkhe<sup>4</sup> sepaṇṇiphalāni<sup>4</sup> khādati. Ath' eko gāma-va-siattakaluddako phalarukkhamūlesu migānaṃ padāni upadhāretvā uparirukkhe aṭṭakaṃ bandhitvā tattha nisīditvā phalāni khādituṃ āgatāgate mige sattiya vijjhivā tesam maṃsaṃ vikkiṇanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasam tasmim rukkhamūle Bodhisattassa padavalañjaṃ disvā tasmim sepaṇṇirukkhe<sup>4</sup> aṭṭakaṃ bandhitvā pāto va bhujjivā sattim ādāya vanam pavisitvā taṃ rukkham abhirūhitvā<sup>5</sup> aṭṭake<sup>6</sup> nisīdi. Bodhisatto pi pāto va vaṣanattānā nikkhamitvā „sepaṇṇiphalāni<sup>4</sup> khādissāmīti“ āgamma taṃ rukkhamūlaṃ sahasā va apavisitvā „kadāci aṭṭakaluddakā rukkhesu aṭṭakaṃ<sup>7</sup> bandhanti, atthi nu kho evarūpo upaddavo“ ti parigaṇhanto bāhirato va atthāsi. Luddako pi Bodhisattassa anāgamanabhāvaṃ ñātvā aṭṭake<sup>6</sup>

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> ghātata-, C<sup>o</sup> ghātaka-. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> devadattassavannaṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> tassāguṇa-. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> sepaṇṇi-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -ruhitvā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> addhake. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> addhakaṃ.



nisinno va sepaṇṇiphalāni<sup>1</sup> khipitvā tassa purato pātesi. Bodhisatto „imāni phalāni āgantvā mayhaṃ purato patanti, atthi nu kho upari luddako“ ti punappuna ullokeno luddakaṃ disvā apassanto viya hutvā „ambho<sup>2</sup> rukkha, pubbe tvaṃ olambakaṃ cārento viya ujukam eva phalāni pātesi, ajja pana te rukkha-dhammo pariccatto, evaṃ tayā rukkhadhamme pariccatte<sup>3</sup> aham pi aññaṃ rukkhamūlaṃ upasaṃkamitvā mayhaṃ āhāraṃ pariyesissāmīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Ñātam etaṃ kuruṅgassa yaṃ tvaṃ sepaṇṇi<sup>4</sup> seyyasi,  
aññaṃ sepaṇṇiṃ<sup>5</sup> gacchami, na me te ruccate phalan ti. 20.

Tattha ñātan ti pākataṃ jātaṃ, etan ti idaṃ<sup>6</sup>, kuruṅgassā ti kuruṅgamigassa, yaṃ tvaṃ sepaṇṇi<sup>4</sup> seyyasīti yaṃ tvaṃ hambho sepaṇṇirukkha<sup>7</sup> purato purato phalāni pātayamāno seyyasi viseyyasi<sup>8</sup> viṣiṇṇaphalo<sup>9</sup> hoti<sup>10</sup> taṃ sabbhaṃ kuruṅgassa pākataṃ jātaṃ, na me ruccate ti evaṃ phalaṃ dadamānāya me<sup>11</sup> tava phalaṃ na ruccati, titṭha tvaṃ, ahaṃ aññaṃ tvaṃ gamissāmīti agamāsi.

Ath' assa luddako aṭṭake<sup>12</sup> nisinno va sattim khipitvā „gaccha, viraddho dāni 'mhi tan“ ti āha. Bodhisatto nivattitvā ṭhito āha: „ambho<sup>3</sup> purisa<sup>13</sup>, idāni si<sup>14</sup> kinc' āpi maṃ viraddho, aṭṭha pana mahāniraye soḷasa ussadaniraye pañcavidhabandhanādāni ca kammakaraṇāni aviraddho<sup>15</sup> yevāsīti“ evaṃ ca pana vatvā palāyitvā yathārucim gato. Luddako pi otaritvā yathārucim gato.

Satthāpi „na bhikkhave Devadatto idān' eva mama vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati, na ca pana vadhituṃ asakkhīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghatetvā jātakam samodhānesi: „Tadā aṭṭakaluddo<sup>16</sup> Devadatto aho si, kuruṅgamigo pana<sup>17</sup> aham evā“ ti. Kuruṅgamigajātakam.

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> sepaṇṇi-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> amho. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> omits evaṃ . . . pariccatte. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> sepaṇṇi. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> sepaṇṇiṃ. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> imaṃ. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> sepaṇṇi-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> viseyya. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> siṇṇa-, C<sup>s</sup> viṣiṇṇa-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> hosi. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> omits me. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> addhake. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> sepaṇṇirisa corrected to sepaṇṇirisa. <sup>14</sup> C<sup>s</sup> omits si. <sup>15</sup> C<sup>v</sup> aviruddho. <sup>16</sup> C<sup>s</sup> -luddako. <sup>17</sup> C<sup>s</sup> omits pana.

## 2. Kukkurajātaka.

Ye kukkurā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto nā-tatthacariyam<sup>1</sup> ārabha kathesi. Sā Dvādasanipāte Bhaddasāla-jātake āvibhavissati. Idam pana vatthum patitthapetvā<sup>2</sup> atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tathārūpaṃ<sup>3</sup> kamman paṭicca kukkurayoniyam nibbattivā anekasatakukkuraparivuto mahāsusāne vasati. Ath' ekadivasam rājā setasindhavayuttam sabbālamkārapatimaṇḍitam ratham abhiruyha uyyānam gantvā tattha divasabhāgam kīlītvā attham gate suriye nagaram pāvīsi. Tassa tam rathavarattam<sup>4</sup> yathānaddham eva rājamgaṇe thapayimsu. So rattim deve vassante tinto. Uparipāsādato koleyyakasunakhā otarītvā tassa cammā ca nandiṃ ca khādīmsu. Punadvase rañño ārocayimsu: „deva niddhamanamukhena sunakhā pavisitvā rathassa cammā ca nandiṃ ca khādīmsū“<sup>5</sup> 'ti. Rājā sunakhānam kujjhitvā „ditthaditthāhāne sunakhe ghāthethā“<sup>6</sup> 'ti āha. Tato paṭṭhaya sunakhānam mahāvyaśanam udapādi. Te ditthaditthāhāne ghātiyamānā palāyītvā susānam gantvā Bodhisattassa santikam agamamsu. Bodhisatto „tumhe bahū sannipatitā, kin nu kho kāraṇam“<sup>7</sup> ti pucchi. Te „antepure kira rathassa cammā ca nandiṃ<sup>8</sup> ca sunakhehi khādītā' ti kuddho rājā sunakhavadham ānāpesi, bahū sunakhā vinassanti, mahābhayam uppannam“<sup>9</sup> ti āhamsu. Bodhisatto cintesi: „ārakkhatthāne<sup>6</sup> bahi sunakhānam okāso n' atthi, anto rājanivesane koleyyakasunakhānam yeva tam kamman bhavissati, idāni pana corānam kiñci n' atthi, acorā maraṇam labhanti, yan nūnāham core rañño dassetvā nātisaṃghassa jivitadānam dadeyyam“<sup>10</sup> ti so nātike samassāsetvā „tumhe mā bhāyittha, aham vo abhayam āharissāmi,

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> nātattha- corrected to nātakattha-. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> patitthapetvā corrected to -tthapetvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> yathārūpaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> rathavattam, C<sup>o</sup> rathavaranttam corrected to rathavattam, C<sup>o</sup> rathavarattam corrected to rathavarām. <sup>5</sup> so all three MSS. instead of nandi? <sup>6</sup> C<sup>o</sup> ārakkhatthāne.

yāva rājānaṃ passāmi tāva idh' eva hothā" 'ti pāramiyo āvaj-  
 jetvā mettābhāvanānaṃ purecārikaṃ katvā „mayhaṃ upari  
 leḍḍuṃ vā muggaraṃ vā mā koci khipituṃ ussaḥīti“ adhiṭṭhāya  
 ekako va antonagaraṃ pāvīsi. Atha naṃ disvā ekasatto pi  
 kujjhītvā olokento nāma nāhosi<sup>1</sup>. Rājāpi sunakhavadhaṃ āṇā-  
 petvā sayāṃ vinicchaye nisinno hoti. Bodhisatto tatth' eva  
 gantvā pakkhanditvā rañño āsanassa heṭṭhā pāvīsi. Atha naṃ  
 rājapurisā nīharitūṃ āraddhā. Rājā pana vāresi. So thokaṃ  
 samassāsītva<sup>2</sup> heṭṭhāsanā nikkhamitvā rājānaṃ vanditvā „tumhe  
 kukkure mārāpethā“ 'ti pucchi. „Āma ahan“ ti. „Ko tesāṃ  
 aparāḍho narindā“ 'ti. „Rathassa me parivāracammaṃ<sup>3</sup> ca nan-  
 diṅ ca khādīmsū“ 'ti. „Ye khādīmsu te jānāthā“ 'ti. „Na  
 jānāmā“ 'ti. „Ime nāma cammakhādakacorā' ti tatvato<sup>4</sup>  
 ajānitvā va diṭṭhaditṭhaṭṭhāne<sup>5</sup> yeva mārāpanaṃ na yuttaṃ  
 devā“ 'ti. „Rathacammaṃ kukkurehi khādītattā diṭṭhaditṭhe  
 sabbe va mārethā' ti sunakhavadhaṃ āṇāpesin“ ti. „Kiṃ  
 pana vo manussā sabbe ca kukkure mārenti udāhu maraṇaṃ  
 alabhantāpi atthīti“. „Atthi, amhākaṃ ghare koleyyakā mara-  
 ṇaṃ na labhantīti“. „Mahārāja, idāṃ' eva tumhe 'rathacam-  
 massa kukkurehi khādītattā diṭṭhaditṭhe va sabbe mārethā ti  
 sunakhavadhaṃ āṇāpesin' ti avocuttha, idāni pana 'amhākaṃ  
 ghare koleyyakā maraṇaṃ na labhantīti' vadetha, nanu evaṃ  
 sante tumhe chandādivasena agatigamaṇaṃ gacchathā 'ti,  
 agatigamaṇaṃ ca nāma na yuttaṃ, na ca rājadhammo, rañño<sup>6</sup>  
 nāma kāraṇagavesakena tulāsadisena bhavitūṃ vaṭṭati<sup>7</sup>, idāni  
 ca koleyyakā maraṇaṃ na labhanti dubbalasunakhā va labhanti,  
 evaṃ sante nāyaṃ sabbasunakhaghaccā<sup>8</sup>, dubbalaghātikā nāṃ'  
 esā“ ti evaṃ ca pana vatvā Mahāsatto madhurassaraṃ nicchā-  
 retvā „mahārāja yaṃ tumhe karotha nāyaṃ dhammo“ ti rañño  
 dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> nahoei. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> samassāsītva. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> parivāricammaṃ corrected to parivā-  
 ritacammaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> tatthato corrected to tattato, C<sup>s</sup> tattaso corrected to tathato.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> diṭṭhaditṭhaṭṭhāne. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> rañña. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vaddhati, C<sup>s</sup> vaddhati corrected  
 to vaṭṭati. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> -ghāccā.

Ye kukkurā rājakulasmi<sup>1</sup> vaddhā  
 koleyyakā vaṇṇabalūpapannā  
 te 'me na vajjhā, mayam asma<sup>2</sup> vajjhā,  
 nāyaṃ saghaccā dubbalaghātikāyaṃ ti. 21.

Tattha ye kukkurā ti ye sunakhā, yathā hi dhāruṇho pi passāvo pūti-  
 muttan ti tadahujāto pi sigālo jarasigālo ti komalāpi galocilatā<sup>3</sup> pūtilatā ti  
 suvaṇṇavanno pi kāyo pūtikāyo ti vuccati evamevaṃ vassasatko pi sunakho  
 kukkuro ti vuccati, tasamā mahallakā<sup>3</sup> kāyūpapannāpi te kukkurā t'eva vuttā,  
 vaddhā ti vadḍhitā, koleyyakā ti rājakule jātā sambhūtā<sup>3</sup> samvaddhā,  
 vaṇṇabalūpapannā ti sarīravaṇṇena c'eva kāyabalena ca sampannā, te me  
 na vajjhā ti te ime sassāmikā sārakkhā na vajjhā, mayam asma<sup>4</sup> vajjhā  
 ti assāmikā anārakkhā mayam vajjhā nāma jātā, nāyaṃ saghaccā ti evaṃ  
 sante ayaṃ avisesena saghaccā nāma na hoti, dubbalaghātikāyaṃ ti ayaṃ  
 paṇa dubbalānaṃ yeva ghātanato dubbalaghātikā nāma hoti, rājūhi nāma corā  
 niggaḥhitabbā no acorā, idha paṇa corānaṃ kiñci n'atthi, acorā maraṇaṃ  
 labhanti, aho imasmiṃ loke ayuttānaṃ vattati, aho adhammo vattatīti.

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā āha: „jānāsi tvam  
 paṇḍita asukaṃ nāma rathacammaṃ khāditan“ ti. „Āma  
 jānāmīti“. „Kehi khāditan“ ti. „Tumhākaṃ gehe vasanakehi  
 koleyyakasunakhehīti“. „Kathaṃ tehi khādita bhāvo jānitabbo“  
 ti. „Ahaṃ tehi khādita bhavaṃ dassessāmīti“. „Dassehi  
 paṇḍita“ 'ti. „Tumhākaṃ ghare koleyyakasunakhe anāpetvā  
 thokaṃ takkaṃ ca dabbatiṇāni ca āharāpethā“ 'ti. Rājā tathā  
 akāsi. Atha naṃ Mahāsatto „imāni tiṇāni takke maddāpetvā  
 ete sunakhe pāyethā“ 'ti āha. Rājā tathā katvā pāyāpesi.  
 Pītapītasunakhā saddhiṃ cammehi vamiṃsu. Rājā sabbaññū-  
 Buddhassa vyākaraṇaṃ viyā 'ti tuṭṭho Bodhisattassa setacchattena  
 pūjaṃ akāsi. Bodhisatto „dhammaṃ cara<sup>5</sup> mahārāja mātā-  
 pitusu<sup>3</sup> khattiyā“ 'ti ādihi Tesakuṇajātaka<sup>6</sup> āgatāhi dasahi  
 dhammacariyagāthāhi rañño dhammaṃ desetvā „mahārāja ito  
 paṭṭhāya appamatto hohīti“ rājānaṃ pañcasu silesu patitṭhā-  
 petvā<sup>7</sup> setacchattam rañño va<sup>8</sup> paṭiadāsi. Rājā Mahāsattassa

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>v</sup> -kulasmiṃ. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> mayamasva. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> all three MSS.  
 mayamassa. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> dhammañcara. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> tesakuna-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> patitṭhapetvā. <sup>8</sup> C<sup>o</sup>  
 va corrected to ca.

dhammakathaṃ sutvā sabbasattānaṃ abhayaṃ datvā Bodhisattaṃ ādim katvā sabbasunakhānaṃ attano bhojanasadisam eva niccabhattaṃ paṭṭhapetvā Bodhisattassa ovāde t̥hito yāvatāyukaṃ dānādīni puññāni karitvā kalam katvā devaloke uppajji. Kukkurovādo dasavassasahassāni pavatti. Bodhisatto pi yāvatāyukaṃ thatvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva nātakānaṃ atthaṃ carati, pubbe pi cari yevā“ 'ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, avasesā<sup>1</sup> Buddhaparisā, kukkuro pana aham evā“ 'ti. Kukku-  
rajātakaṃ.

### 3. Bhojājānīyajātaka.

Api passena semāno ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam ossaṭṭhaviriyam bhikkhum ārabha kathesi. Tasmim hi samaye Satthā taṃ bhikkhum āmantetvā „bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyatane pi viriyam akāmsu, pahāram laddhāpi n' eva ossajimsū“ ti vatvā atitā āhari:

Atīte Bārānasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto bhojājānīyasindhavakule nibbatto sabbālamkārasampanno Bārānasirañño maṅgalaasso ahoṣi. So satasahas-sagghanikāya<sup>2</sup> suvaṇṇapātiyam yeva nānaggarasasampannaṃ tivas-sikasālibhojanaṃ bhujjati catujātikagandhūpalittāyam<sup>3</sup> eva bhūmiyam tiṭṭhati. Tam thānaṃ rattakambalasāṇiparikkhitaṃ<sup>4</sup> upari suvaṇṇatārakhacitaṃ celavitānaṃ samosaritagandhadāma-māladāmaṃ avijahitagandhatelappadīpaṃ hoti. Bārānasirajjam pana apatthentā rājāno nāma n' atthi. Ekam samayam satta rājāno Bārānasim<sup>5</sup> parikkhipitvā „amhākam rajjam vā detu yuddham vā“ ti Bārānasirañño paṇṇam pesayimsu. Rājā amacce sannipātetvā taṃ pavattim ācikkhitvā „idāni kim karoma tātā“ 'ti pucchi. „Deva, tumhehi tāva ādito va yuddhāya na gantabbam,

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> avasso. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -gandhupa-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -sāni-.

<sup>5</sup> all three MSS. -nāsīyam.

asukam<sup>1</sup> nāma assāroham pesetvā yuddham kāretha, tasmim asakkonte pacchā jānissāmā<sup>2</sup> 'ti. Rājā tam pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta sattahi rājūhi yuddham kātun<sup>3</sup>“ ti āha. „Deva, sace bhojājānīyasindhavam<sup>4</sup> labhāmi tiṭṭhantu satta rājāno, sakala-Jambudīpe rājūhi<sup>5</sup> saddhim yujjhitum sakkhissāmīti<sup>6</sup>“. „Tāta, bhojājānīyasindhavo vā hotu añño vā, yaṃ icchasi tam gahetvā yuddham karohīti<sup>7</sup>“. So „sādhu devā<sup>8</sup>“ 'ti rājānam vanditvā pāsādā oruyha bhojājānīyasindhavam āharāpetvā suvammitam katvā attanāpi<sup>9</sup> sabbasannāhasannaddho khaggaṃ bandhitvā sindhavapitṭhivaragato nagarā nikkhamma vijju viya vicaramāno paṭhamam balakoṭṭhakaṃ bhinditvā ekaṃ<sup>10</sup> rājānam jīvagāham eva gahetvā āgantvā nagare balassa niyyādetvā puna gantvā dutiyam balakoṭṭhakaṃ bhinditvā tatiyan ti evam pañca rājāno jīvagāham gahetvā chaṭṭham balakoṭṭhakaṃ bhinditvā<sup>11</sup> chaṭṭhassa rañño gahitakāle bhojājāniyo<sup>12</sup> pahāram labhi. Lohitam paggharati, vedanā balavatiyo vattanti. Assāroho tassa pahatabhāvam nātva bhojājānīyasindhavam<sup>13</sup> rājadvāre nipajjāpetvā sannāham sithilam katvā aññam assam sannayhitum āradddho. Bodhisatto mahāphāsukapassena<sup>14</sup> nipanno va akkhīni ummīletvā<sup>15</sup> assāroham disvā „ayam aññam assam sannayhati, ayañ ca asso sattamaṃ balakoṭṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānam gaṇhitum na sakkhissati, mayā katakammaṃ vinasissati, appaṭisamo assāroho pi nassissati, rājāpi parahattham gamissati, ṭhapetvā maṃ añño asso sattamaṃ balakoṭṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānam gahetum samattho nāma n' atthīti<sup>16</sup>“ nipannako va assāroham pakkosāpetvā „samma assāroha sattamaṃ balakoṭṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānam gahetum samattho ṭhapetvā maṃ añño asso nāma n' atthi, nāham mayā katakammaṃ nāsessāmi, mamaṃ ñeva utthapetvā sannayhā<sup>17</sup>“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> asukan. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -jāniya-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> rājūhi. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> attanā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> eka. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> chin-ditvā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> -jāniyo. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -jāniya. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> -pāsuka-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> ummīletvā corrected to ummīletvā.

Api passena semāno sallehi sallalīkato  
seyyo va vaḷavā<sup>1</sup> bhojjho<sup>2</sup>, yuñja maṃ ṇeva sārathīti. 22.

Tattha api passena semāno ti ekena passena sayamāno pi, sallehi sallalīkato ti sallehi viddho pi samāno, seyyo va vaḷavā<sup>1</sup> bhojjho<sup>2</sup> ti, vaḷavo<sup>3</sup> ti sindhavakule ajāto khaḷuṃkasso<sup>4</sup>, bhojjho<sup>2</sup> ti bhojājāniya-sindhavo, iti etasmā vaḷavā<sup>1</sup> sallehi viddho pi bhojājāniyasindhavo va seyyo varo uttamo. yuñja maṃ ṇeva sārathīti yasmā evaṃ gato pi aham eva seyyo tasmā mamaṃ ṇeva<sup>5</sup> yojehi, maṃ vammehīti vadati.

Assāroho Bodhisattaṃ utṭhapetvā<sup>6</sup> vaṇaṃ bandhitvā susan-naddhaṃ sannayhitvā tassa piṭṭhiyaṃ nisīditvā sattamaṃ bala-kotthakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānaṃ jīvagahaṃ gahetvā rājabalassa niyyādesi<sup>7</sup>. Bodhisattaṃ<sup>8</sup> pi rājadvāraṃ ānayaṃsu. Rājā tassa dassanathāya nikkhami. Mahāsatto rājānaṃ āha: „mahārāja, satta rājāno mā ghātayittha, sapathaṃ kāretvā vissajjetha, mayhaṃ ca assārohassa ca<sup>9</sup> dātubbaṃ yasaṃ assā-rohassa<sup>9</sup> eva detha, satta rājāno gahetvā dinnayodhan nāma nāsetuṃ na vaṭṭati<sup>10</sup>, tumhe pi dānaṃ detha, sīlaṃ rakkhatha, dhammena samena rajjaṃ kārethā<sup>11</sup> ti. Evaṃ Bodhisattena rañño ovāde dinne Bodhisattassa sannāhaṃ mocayaṃsu. So sannāhe muñcante muñcante yeva nirujjhi. Rājā tassa sarīra-kiccaṃ kāretvā assārohassa mahantaṃ yasaṃ datvā satta rājāno puna attano adūbhāyasapathaṃ<sup>11</sup> kāretvā sakatthānāni pesetvā dhammena samena rajjaṃ kāretvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyatane pi viriyam akāṃsu, evarūpaṃ pahāraṃ laddhāpi na ossajjīsu<sup>12</sup>, tvaṃ pana eva-rūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā viriyam ossajjasi<sup>13</sup>“ vatvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossatthaviriyo bhikkhu arahattaphale patitthāsi. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> vaḷavā. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> bhojjo. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> vaḷavo. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> kaḷuṃkasso. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> mamaṃṇeva.

<sup>6</sup> C<sup>v</sup> utṭhapetvā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> niyyādesi, C<sup>v</sup> niyyādesi corrected to -desi. <sup>8</sup> so all three MSS.

<sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> assārohassaṇca, C<sup>v</sup> -hassaṇca corrected to -hassaca. <sup>10</sup> all three MSS. vaddhati. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> adubhāya-. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> ossajjīṃsu, C<sup>v</sup> ossajjīsu. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> ossajjisi, C<sup>v</sup> ossajjisīti corrected to ossajjasiṭi.

anusandhim ghatetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, assāroho Sāriputto, bhojājānīyasindhavo pana aham eva ahoṣin“ ti. Bhojājānīyajātakaṃ<sup>1</sup>.

#### 4. Ājaññajātaka.

Yadā yadā ti. Idam pi Satthā Jētavane viharanto ossaṭṭhaviṛiyam eva ārabha kathesi. Tam pana bhikkhum Satthā āmantetvā „bhikkhu pubbe paṇḍitā anāyatane pi laddhappahārā hutvā viriyam akamsū“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārānasiyam Brahmadatte rajjam kārente purimanayen' eva satta rājāno nagaram parivārayimsu. Ath' eko rathikayodho<sup>2</sup> dve bhātikasindhavo rathe yojetvā nagarā nikkhamma cha balakoṭṭhake bhinditvā cha rājāno aggahesi<sup>3</sup>. Tasmim khāṇe jetṭhakaasso pahāram labhi. Rathiko ratham pesento rājadvāram āgantvā jetṭhakabhātikam rathā mocetvā sannāham sithilam katvā ekena passena nipajjāpetvā aññam assam sannayhitum<sup>4</sup> āradhho. Bodhisatto tam disvā purimanayen' eva cintetvā rathikam pakkosāpetvā nipannako va imam gātham āha:

Yadā yadā yattha yadā yattha yattha yadā yadā  
ājañño kurute vegam hāyanti tattha vālavā<sup>5</sup> ti. 23.

Tattha yadā yadā ti pubbañhādisu yasmim yasmim kāle, yatthā<sup>6</sup> ti yasmim thāne magge vā saṅgāmasiṣe vā, yadā ti yasmim khāṇe, yattha yatthā<sup>7</sup> ti sattannaṃ balakoṭṭhakānaṃ vasaṇa bahusu<sup>8</sup> yuddhamaṇḍalesu, yadā yadā ti yasmim yasmim kāle pahāraṃ laddhakāle vā aladdhakāle vā, ājañño kurute vegam ti sārathissa cittarucitaṃ<sup>9</sup> kāraṇam ājānanaśabhāvo<sup>10</sup> ājañño varasindhavo vegam karoti vāyamaṭṭi viriyam ārabhati, hāyanti tattha vālavā<sup>9</sup> ti tasmim vege kayiramāne itare valavasamikkhātā<sup>10</sup> khaḷumkassā hāyanti parihāyanti, tasmā imasmim rathe maṃ yeva yojeḥhīti āha.

Sārathi Bodhisattam utthāpetvā yojetvā sattamaṃ balakoṭṭhakaṃ bhinditvā sattamaṃ rājānaṃ ādāya ratham pesento

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -jāniyya-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> rathiyodho. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> agahesi. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> sannayhitum. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> vālavā. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> bahu. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> mittharucitaṃ. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> ājānana-, C<sup>o</sup> ājānana- corrected to ājānana-. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> vālavā. <sup>10</sup> C<sup>o</sup> valava-.



rājadvāraṃ āgantvā sindhavaṃ mocesi. Bodhisatto ekena passena nipanno purimanayen' eva rañño ovādaṃ datvā nrujjhi. Rājā tassa sarīrakiccaṃ kāretvā rathikassa' sammānaṃ katvā dhammena rajjaṃ kāretvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu arahatte patitthāsi) „Tadā rājā Ānandathero ahoṣi, asso Sammāsambuddho“ ti. Ājaññajātakaṃ.

### 5. Titthajātaka.

Aññaṃaṇṇehi titthehi. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatissa saddhivihārikaṃ ekaṃ suvaṇṇakārapubbakaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Āsayānusayaññaṃ hi Buddhānaṃ yeva hoti na aññesaṃ, tasmā dhammasenāpati attano āsayānusayaññaṃ natthitāya saddhivihārikassa āsayānusayaññaṃ<sup>1</sup> ajānanto asubhakammaṭṭhānaṃ eva kathesi. Tassa taṃ na sappāyam ahoṣi, kasmā? so kira paṭipāṭiyā pañca jātisatāni suvaṇṇakāragehe yeva paṭisandhiṃ gaṇhi. Ath' assa dīgharattaṃ parisuddhasuvaṇṇadassanass' eva paricittā asubhaṃ na sappāyam ahoṣi. So tattha nimittamattam pi uppādetuṃ asakkonto cattāro māse khepesi. Dhammasenāpati attano saddhivihārikassa arahattaṃ dātuṃ asakkonto „addhā ayaṃ Buddhaveneyyo bhavissati, Tathāgatassa santikaṃ nessāmīti“ cintetvā pāto va taṃ ādāya Satthu santikaṃ agamāsi. Satthā „kin nu kho Sāriputta ekaṃ bhikkhuṃ ādāya āgato sīti“ pucchi. „Ahaṃ bhante imassa kammaṭṭhānaṃ adāsiṃ, catuhi māsehi nimittamattam pi na uppādesi, sv-āyaṃ<sup>2</sup> 'Buddhaveneyyo eso bhavissatīti' cintetvā tumhākaṃ santikaṃ ādāya āgato“ ti. „Sāriputta kataraṃ pana te kammaṭṭhānaṃ saddhivihārikassa dinnan“ ti. „Asubhakammaṭṭhānaṃ bhagavā“ ti. „Sāriputta, n' atthi tava sattānaṃ<sup>3</sup> āsayānusayaññaṃ, gaccha tvam, sāyaṇhasamaye<sup>4</sup> āgantvā tava saddhivihārikaṃ ādāya gaccheyyāsīti“. Evam Satthā theram uyyojetvā tassa bhikkhussa maṇāpanivāsanaṃ ca cīvaraṃ ca dāpetvā taṃ ādāya<sup>5</sup> yeva piṇḍāya pavisitvā paṇītaṃ<sup>6</sup> khādaniyabhōjanīyaṃ<sup>2</sup> dāpetvā mahābhikkhusaṃghaparivāro puna vihāraṃ āgantvā gandhakuṭīyaṃ divasabhāgam

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> sārathikassa. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> santānaṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> sāyaha-, C<sup>o</sup> sāyāṃha- corrected to sāyāṇha-. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> adāsi, C<sup>o</sup> adā. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> paṇītaṃ.

khepetvā sāyaṇhasamayē<sup>1</sup> tam bhikkhum gahevā vihāracārikam<sup>2</sup>  
 caramāno ambavane ekam pokkharāṇiṃ māpetvā tatha mahantaṃ  
 padumaigacchaṃ tatrāpi ca mahantaṃ ekam padumapupphaṃ māpetvā  
 „bhikkhu imaṃ pupphaṃ olovento nisidāhīti“ nisidāpetvā gandhakuṭṭiṃ  
 pāvisi. So bhikkhu tam pupphaṃ punappuna oloketi<sup>3</sup>. Bhagavā tam  
 pupphaṃ jaraṃ pāpesi. Tam tassa passantass<sup>4</sup> eva jaraṃ patvā  
 vivaṇṇam ahoṣi. Ath' assa pariyaṇtato<sup>5</sup> paṭṭhāya pattāni patantāni,  
 muhuttena sabbāni patimsu. Tato kiṇṇajakkham<sup>6</sup> pati, kaṇṇikā va  
 avasissi. So bhikkhu tam passanto cintesi: „idaṃ padumapupphaṃ  
 idān' eva abhirūpaṃ ahoṣi dassanīyaṃ, ath' assa vaṇṇo parinato<sup>6</sup>  
 pattāni ca kiṇṇajakkhaṃ ca patitaṃ kaṇṇikamattam eva ṭhitaṃ, eva-  
 rūpassa nāma padumassa jarā pattā, mayhaṃ sarīrassa kiṇ<sup>7</sup> na  
 pāpunissasīti, sabbe saṃkhārā aniccā“ ti vipassanaṃ paṭṭhapesi.  
 Sattā „tassa cittaṃ vipassanaṃ ārūhaṃ“ ti nātvā gandhakuṭṭiyaṃ  
 nisinna va obhāsaṃ pharivā imaṃ gātham āha:

Ucchinda sineham attano  
 kumudaṃ sārādikam va paṇiṇā,  
 santimaggam eva brūhaya  
 nibbānaṃ Sugatena desitaṃ ti. (Dhp. v. 285).

So bhikkhu gāthāpariyosāne arahattaṃ patvā „mutto vat' amhi sab-  
 babbavehīti“ cintevā

So vutthavāso paripunṇamānaso  
 khīṇāsavo antimadehadhārī<sup>8</sup>  
 visuddhasīlo susamāhitindriyo  
 cando yathā Rāhumukhā pamutto

Samo tataṃ<sup>9</sup> mohamahandhakāraṃ  
 vinodayiṃ sabbamalaṃ asesāṃ  
 ālokaṃ ujjotakaro pabhaṅkaro  
 sahasaraṃsī viya bhānumā nabhe ti

ādīhi gāthāhi udānaṃ udānesi udānetvā ca pana gantvā Bhagavantaṃ  
 vandi. Thero pi āgantvā Sattāraṃ vanditvā attano saddhivihārikam  
 gahevā agamāsi. Ayaṃ pavatti bhikkhūnaṃ antare pākāṭā jātā.

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>1</sup> sāyaṇha-, C<sup>2</sup> sāyāmbha-. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> -cārikaṃ. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> olokesiti. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> parisantato.  
 C<sup>1</sup> parisantato corrected to parinatato. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> C<sup>1</sup> kiṇṇajakkham. <sup>6</sup> C<sup>1</sup> paritato,  
 C<sup>2</sup> parinato. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> kiṇ. <sup>8</sup> C<sup>1</sup> -dhārī. <sup>9</sup> C<sup>2</sup> nataṃ.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ Dasabalassa guṇe vaṇṇayamānā nisīdīmsu: „āvuso Sāriputtathero āsayānusayañāṇassa<sup>1</sup> abhāvena attano saddhivihārikassa āsayam na jānāti, Satthā pana ñatvā ekadivaseṇ<sup>2</sup> eva tassa saha paṭisambhidāhi arahattaṃ adāsi, aho Buddhā nāma mahānubhāvā<sup>3</sup>“ ti. Satthā āgantvā paññattāsane nisīditvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“<sup>4</sup> ti pucchi. „Na Bhagavā aññāya tumbhākaṃ nēva pana dhammasenāpatino saddhivihārikassa āsayānusayañāṇakathāyā“<sup>5</sup> ti. Satthā „na bhikkhave etaṃ acchariyam, sv-āhaṃ etarahi Buddho hutvā tassa āsayam jānāmi, pubbe p' āhan tassa āsayam jānāmi yevā“<sup>6</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaddatto rajjaṃ kāresi. Tadā Bodhisatto taṃ rājānaṃ atthe ca dhamme ca anusāsati. Tadā rañño maṅgalassanahānatitthe aññātaraṃ vaḷavaṃ<sup>7</sup> khaḷumkaṃ nahāpesuṃ. Maṅgalasso vaḷavena<sup>8</sup> nahāpitattitthaṃ otariyamāno<sup>9</sup> jigucchitvā otaritum na icchi. Assagopako<sup>5</sup> gantvā rañño ārocesi: „deva maṅgalasso titthaṃ otaritum na icchatīti“<sup>6</sup>. Rājā Bodhisattaṃ pesesi: „gaccha paṇḍita, jānāhi kena kāraṇena asso titthaṃ otariyamāno na otaratīti“<sup>7</sup>. Bodhisatto „sādhu devā“<sup>8</sup> 'ti nadītīraṃ gantvā assaṃ oloketvā nirogabhāvassa<sup>9</sup> ñatvā „kena nu kho kāraṇena ayaṃ imaṃ titthaṃ na otaratīti“<sup>10</sup> upadhārento „paṭhamataraṃ ettha añño nahāpito bhavissati, ten' esa jigucchiyamāno titthaṃ na otarati<sup>8</sup> maññe“<sup>11</sup> ti cintetvā assagopake pucchi: „hambho<sup>9</sup> imasmim titthe kaṃ paṭhamaṃ nahāpayitthā“<sup>10</sup> 'ti. „Aññātaraṃ vaḷavassaṃ<sup>11</sup> sāmīti“<sup>12</sup>. Bodhisatto „esa attano siṅgāratāya jigucchanto ettha nahāyitum na icchati, imaṃ aññasmim titthe nahāpetum vaṭṭatīti“<sup>10</sup> tassa āsayam ñatvā „bho assagopaka, sappimadhupphāṇitābhisamkhataṃ<sup>11</sup> pāyāsam pi tāva punappuna bhuñjantassa titti hoti, ayaṃ asso bahuvāre idha titthe nahāto, aññaṃ pi tāva nam<sup>13</sup>

<sup>1</sup> C<sup>s</sup> -ñānasa, C<sup>k</sup> ñānassa. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> vaḷavaṃ. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> vala-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> otarimāno.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> assa assagopako, C<sup>v</sup> assa assagopako corrected to assagopako. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> otaritīti corrected to otaratīti, C<sup>s</sup> otaritīti corrected to otaratīti. <sup>7</sup> so all three MSS. <sup>8</sup> C<sup>s</sup> otarīti. <sup>9</sup> C<sup>s</sup> hambho, C<sup>v</sup> omits hambho. <sup>10</sup> all three MSS. vaddhatīti. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -tāhīsamkhataṃ, C<sup>s</sup> sasappimadhupphāṇitāhīsamkhataṃ. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> taṃ.

tittham otāretvā nahāpetha ca pāyetha cā“ 'ti vatvā imam  
gātham āha :

Aññamaññehi titthehi assam pāyehi sārathi,  
accāsanassa puṇiso pāyāsassa pi tappatīti. 24.

Tattha aññamaññehi aññehi aññehi, pāyehīti desanāsissam etaṃ  
nahāpeti<sup>1</sup> ca pāyehi cā ti attho, accāsanassa 'ti karaṇatthe sāmivacanāṃ,  
atīsanena atībhuttenā ti attho. pāyāsassa pi tappatīti sappiādiabhi-  
sāṃkhatena madhurapāyāsena tappati titto hoti dhāto subhito na puna bhujjitu-  
kīmatā āpajjati, tasmā ayam pi asso imasmim titthe nibaddhanāhānena<sup>2</sup> pari-  
yattim āpanno bhavissati, aññattha taṃ<sup>3</sup> nahāpethā 'ti.

Te tassa vacanāṃ sutvā assam aññatittham otāretvā  
pāyesuṃ c' eva nahāpesuṃ ca<sup>4</sup>. Bodhisatto assassa pānīyam  
pivitvā nahānakāle rañño santikaṃ agamāsi. Rājā „kiṃ tāta  
asso nahāto ca pīto cā“ ti. „Āma devā“ 'ti. „Paṭhamam  
kiṃkāraṇā na icchatīti“. „Iminā nāma pakārenā“ 'ti sabbaṃ  
ācikkhi. Rājā „evarūpassa tiracchānassāpi nāma āsayam jānāti,  
aho paṇḍito“ ti Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ datvā jīvita-  
pariyosāne yathākammaṃ gato. Bodhisatto pi yathākammam  
eva gato.

Satthā „na bhikkhave aham etassa idān' eva āsayam jānāmi,  
pubbe pi jānāmi yevā“ ti imam dhammadesanāṃ āharitvā anusandhim  
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā maṅgalasso ayam bhikkhu  
ahosi. rājā Ānando, paṇḍitaamacco pana aham evā“ 'ti. Tittha-  
jātakam.

## 6. Mahilāmukhajātaka.

Purāṇacorānam vaco nisammā ti. Idam Satthā Veḷu-  
vane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Devadatto Ajā-  
tasattukumāraṃ pasādetvā lābhasakkāraṃ nippādesi<sup>5</sup>. Ajātasattu-  
kumāro Devadattassa Gayāsise vihāraṃ kāretvā nāggarasehi tivassi-

<sup>1</sup> all three MSS. nahāpeti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> nibandha-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> aññattha na taṃ corrected  
to aññatittham na taṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> omit ca, C<sup>v</sup> pāyesuṃ ce nahāpesuṃ ca cor-  
rected to pāyesuṃ ca nahāpesuṃ ca. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> nippādesi.

kagandhasālibhojanassa divāse divāse pañca thālipākasatāni abbhari. Lābhasakkāraṃ nissāya Devadattassa parivāro mahanto jāto. Devadatto parivārena saddhīm vihāre yeva hoti. Tena samayena Rājagaha-vāsikā dve saḥāyā. Tesu eko Satthu santike pabbajito, eko Devadattassa. Te aññamaññaṃ tasmim' tasmim' thāne pi passanti vihāraṃ gantvāpi passanti yeva. Ath' ekadivasam Devadattassa nissitako itaraṃ āha: „āvuso kiṃ tvaṃ devasikaṃ sedehi muccamānehi piṇḍāya carasi, Devadatto Gayāsīsavihāre nisīditvā va nānaggarasehi subhojanaṃ bhuñjati, evarūpo upāyo n' atthi, kiṃ tvaṃ dukkhaṃ anubhosi, kiṃ te pāto va Gayāsīsam āgantvā sauttaribhaṅgam yāgum pivitvā atthārasavidham khajjakam khādītva nānaggarasehi subhojanaṃ bhuñjitum na vaṭṭatīti“. So punappuna vuccamāno gantukāmo hutvā tato paṭṭhāya Gayāsīsam gantvā bhuñjitvā bhuñjitvā kālass' eva Vejūvanam āgacchati. So sabbakāle paṭicchadetum nāsakkhi, „Gayāsīsam gantvā Devadattassa paṭṭhapitam bhattam bhuñjatīti“ na cirass' eva pākato jāto. Atha nam saḥāyā pucchimsu: „saccam kira tvaṃ āvuso Devadattassa paṭṭhapitam bhattam bhuñjasīti“. „Ko evam āhā“ 'ti. „Asuko ca asuko cā“ 'ti. „Saccam aham āvuso Gayāsīsam gantvā bhuñjāmi, na pana me Devadatto bhattam deti, aññe<sup>1</sup> manussā dentīti“. Avuso, Devadatto Buddhānam paṭikaṅṭako, dussilo Ajātasattum pasādetvā adhammena attano lābhasakkāraṃ uppādesi, tvaṃ evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannam bhojanaṃ bhuñjasi, ehi tam Satthu santikam nessamā“ 'ti tam bhikkhum ādāya dhammasabham āgamimsu. Satthā disvā va „kiṃ bhikkhave etaṃ bhikkhum anicchantaṃ ōeva ādāya āgat' atthā“ 'ti. „Āma bhante, ayaṃ bhikkhu tumhākaṃ santike pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannam bhojanaṃ bhuñjatīti“. „Saccam kira tvaṃ bhikkhu Devadattassa adhammena uppannam bhojanaṃ bhuñjasīti“. „Na bhante Devadatto mayham deti, aññe<sup>2</sup> manussā denti, tam aham bhuñjāmīti“. Satthā „mā bhikkhu ettha parihāraṃ kari, Devadatto anācāro dussilo, katham hi nāma tvaṃ idha pabbajitvā mama sāsanaṃ bhajanto yeva Devadattassa bhattam bhuñjasi, niccākālam pi bhajanasilako va tvaṃ diṭṭhe diṭṭhe yeva bhajasīti“<sup>3</sup> vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente  
Bodhisatto tassa amacco ahoṣi. Tadā rañño Mahilā mukho

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> añña. <sup>2</sup> instead of yam aññe? <sup>3</sup> C<sup>o</sup> bhuñjasīti.

nāma maṅgalaḥatthi<sup>1</sup> ahoṣi sīlavā ācārasampanno, na kiñci vihettheti. Ath' ekadivasam tassā sālāya samīpe rattibhāgasamanantare corā āgantvā tassa avidūre nisinnā corā mantam mantayimsu: „evam ummaggo bhinditabbo, evam sandhicchedakammaṃ kattabbaṃ, ummaggaṃ ca sandhicchedaṃ ca maggasadisam tittasadisam nijjātam niggumbaṃ katvā bhaṇḍam haritum vaṭṭati, harantena māretvā va haritabbaṃ, evam utthātum samattho nāma na bhavissati, corena ca nāma sīlacārayuttena na bhavitabbaṃ, kakkhalena<sup>2</sup> pharusena sāhasikena bhavitabbaṃ“ ti evam mantevā aññaṃaññaṃ uggaṇhāpetvā agamaṃsu. Eten' eva upāyena punadivase pīti bahudivase tattha āgantvā mantayimsu. So tesam vacanam sutvā „mam sikkhāpentīti“ saññāya „idāni mayā kakkhalena<sup>3</sup> pharusena sāhasikena bhavitabbaṃ“ ti tathārūpo va<sup>4</sup> ahoṣi, pāto va āgataṃ hatthigopakaṃ soṇḍāya gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā māresi, aparam pi tathā aparam pi tathā ti āgatāgataṃ māreti<sup>5</sup> yeva. „Mahilāmukho ummattako jāto ditṭhaditṭhe māretīti“ rañño ārocayimsu. Rājā Bodhisattaṃ pahīni: „gaccha paṇḍita, jānāhi kena kāraṇena so dutṭho jāto“ ti. Bodhisatto gantvā tassa sarīre rogābhāvaṃ nātvā „kena nu kho kāraṇen' esa dutṭho jāto“ ti upadhāretvā „addhā avidūre kesañci vacanam sutvā 'mam ete<sup>6</sup> sikkhāpentīti' saññāya dutṭho jāto“ ti sanitṭhānaṃ katvā hatthigopake pucchi: „atthi nu kho hatthisālāsamīpe<sup>7</sup> rattibhāge kehici kiñci kathitapubbaṃ“ ti. „Āma sāmī, corā āgantvā kathayimsū“ 'ti. Bodhisatto gantvā rañño ārocesi: „deva, añño hatthissa sarīre vikāro n' atthi, corānaṃ katham sutvā dutṭho jāto“ ti. „Idāni kiṃ kātum vaṭṭatīti<sup>8</sup>“ „Sīlavante samaṇabrāhmaṇe hatthisālāyaṃ nisīdāpetvā sīlacarakamaṃ kathetum vaṭṭatīti<sup>8</sup>“ „Evam kārehi tāta“ 'ti. Bodhisatto sīlavante samaṇabrāhmaṇe hatthisālāya nisīdāpetvā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -hatthiṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> kakkhalena, C<sup>o</sup> kakkhalena. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> -lena. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> ca. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> māresiiti. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> eke. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> -sāla-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> vaddhatīti.

“...hatthissa avidūre  
...māraṇā... arāmasitāpoo na māretabbo, silācārasam-  
...sādhena māraṇetiānādayayuttena bhavitum vaṭṭatīti”<sup>1</sup> silā-  
cārasam sabbagūṇesu. So tam sutvā „maṃ ete sikkhāpenti,  
so maṃ hatthāyā silavatā bhavitabban”<sup>2</sup> ti silavā ahoṣi. Rājā  
Bodhisattān pucchīti: „kim tāta silavanto jāto”<sup>3</sup> ti. Bodhisatto  
“maṃ evā”<sup>4</sup> ti. evarupo dutthahatthi paṇḍite nissāya porānakā-  
kammaṃ eva patitthito”<sup>5</sup> ti vatvā imaṃ gātham āha:

Purānacorāna<sup>6</sup> vaco nisamma  
Mahilāmukho pothayam ānucāri,  
susaññātānaṃ hi vaco nisamma  
gajuttamo sabbagūṇesu aṭṭhā ti. 25.

Tasma purānacoraṇesu ‘ti purānacoraṇaṃ, nisammā ‘ti sutvā, paṭhamāṃ  
ordhanā vacanaṃ sutva ti aṭṭho, Mahilāmukho ti hatthinimukhena sadisa-  
mukho. yathā va<sup>7</sup> mahila purato olokiyamānā sobhati na pacchato tathā so pi  
purato olokiyamāno sobhati, tasmā Mahilāmukho ti ‘ssa nāmaṃ akāṃsu, po-  
thayamaṇucāriti<sup>4</sup> pothayanto mārento<sup>5</sup>, ānucāri ayam eva vā pāṭho, su-  
saññātānaṃ ti sutthū saññātānaṃ silavantaṇaṃ, gajuttamo ti uttamagajo  
maggahatthi, sabbagūṇesu aṭṭhā ti sabbesu porānakagūṇesu patitthito.

Rājā „tiracchānagatassāpi āsayaṃ jānātīti”<sup>8</sup> Bodhisattassa  
mahantaṃ yasam adāsi. So yāvatāyukam tathvā saddhim  
Bodhisattena yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe pi tvam bhikkhu ditthaditthake va bhaji, corānaṃ  
vacanaṃ sutvā core bhaji, dhammikānaṃ vacanaṃ sutvā dhammike  
bhajate”<sup>9</sup> muam dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim ghatetvā jātakaṃ  
sambhavesi. “Tadā Mahilāmukho vipakkhasevakabhikkhu ahoṣi,  
“Maṃ anudā, ānucāro pana aham evā”<sup>10</sup> ti. Mahilāmukhajātakaṃ.

## 7. Abhiñhajātaka.

Nāloṃ kābalaṃ padātave ti. Idam Satthā Jetavane  
kābalaṃ ākāṃ upāsakaṃ ca mahallakatheraṃ ca ārabha

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>3</sup> C<sup>4</sup> C<sup>5</sup> C<sup>6</sup> C<sup>7</sup> C<sup>8</sup> C<sup>9</sup> C<sup>10</sup> C<sup>11</sup> C<sup>12</sup> C<sup>13</sup> C<sup>14</sup> C<sup>15</sup> C<sup>16</sup> C<sup>17</sup> C<sup>18</sup> C<sup>19</sup> C<sup>20</sup> C<sup>21</sup> C<sup>22</sup> C<sup>23</sup> C<sup>24</sup> C<sup>25</sup> C<sup>26</sup> C<sup>27</sup> C<sup>28</sup> C<sup>29</sup> C<sup>30</sup> C<sup>31</sup> C<sup>32</sup> C<sup>33</sup> C<sup>34</sup> C<sup>35</sup> C<sup>36</sup> C<sup>37</sup> C<sup>38</sup> C<sup>39</sup> C<sup>40</sup> C<sup>41</sup> C<sup>42</sup> C<sup>43</sup> C<sup>44</sup> C<sup>45</sup> C<sup>46</sup> C<sup>47</sup> C<sup>48</sup> C<sup>49</sup> C<sup>50</sup> C<sup>51</sup> C<sup>52</sup> C<sup>53</sup> C<sup>54</sup> C<sup>55</sup> C<sup>56</sup> C<sup>57</sup> C<sup>58</sup> C<sup>59</sup> C<sup>60</sup> C<sup>61</sup> C<sup>62</sup> C<sup>63</sup> C<sup>64</sup> C<sup>65</sup> C<sup>66</sup> C<sup>67</sup> C<sup>68</sup> C<sup>69</sup> C<sup>70</sup> C<sup>71</sup> C<sup>72</sup> C<sup>73</sup> C<sup>74</sup> C<sup>75</sup> C<sup>76</sup> C<sup>77</sup> C<sup>78</sup> C<sup>79</sup> C<sup>80</sup> C<sup>81</sup> C<sup>82</sup> C<sup>83</sup> C<sup>84</sup> C<sup>85</sup> C<sup>86</sup> C<sup>87</sup> C<sup>88</sup> C<sup>89</sup> C<sup>90</sup> C<sup>91</sup> C<sup>92</sup> C<sup>93</sup> C<sup>94</sup> C<sup>95</sup> C<sup>96</sup> C<sup>97</sup> C<sup>98</sup> C<sup>99</sup> C<sup>100</sup> C<sup>101</sup> C<sup>102</sup> C<sup>103</sup> C<sup>104</sup> C<sup>105</sup> C<sup>106</sup> C<sup>107</sup> C<sup>108</sup> C<sup>109</sup> C<sup>110</sup> C<sup>111</sup> C<sup>112</sup> C<sup>113</sup> C<sup>114</sup> C<sup>115</sup> C<sup>116</sup> C<sup>117</sup> C<sup>118</sup> C<sup>119</sup> C<sup>120</sup> C<sup>121</sup> C<sup>122</sup> C<sup>123</sup> C<sup>124</sup> C<sup>125</sup> C<sup>126</sup> C<sup>127</sup> C<sup>128</sup> C<sup>129</sup> C<sup>130</sup> C<sup>131</sup> C<sup>132</sup> C<sup>133</sup> C<sup>134</sup> C<sup>135</sup> C<sup>136</sup> C<sup>137</sup> C<sup>138</sup> C<sup>139</sup> C<sup>140</sup> C<sup>141</sup> C<sup>142</sup> C<sup>143</sup> C<sup>144</sup> C<sup>145</sup> C<sup>146</sup> C<sup>147</sup> C<sup>148</sup> C<sup>149</sup> C<sup>150</sup> C<sup>151</sup> C<sup>152</sup> C<sup>153</sup> C<sup>154</sup> C<sup>155</sup> C<sup>156</sup> C<sup>157</sup> C<sup>158</sup> C<sup>159</sup> C<sup>160</sup> C<sup>161</sup> C<sup>162</sup> C<sup>163</sup> C<sup>164</sup> C<sup>165</sup> C<sup>166</sup> C<sup>167</sup> C<sup>168</sup> C<sup>169</sup> C<sup>170</sup> C<sup>171</sup> C<sup>172</sup> C<sup>173</sup> C<sup>174</sup> C<sup>175</sup> C<sup>176</sup> C<sup>177</sup> C<sup>178</sup> C<sup>179</sup> C<sup>180</sup> C<sup>181</sup> C<sup>182</sup> C<sup>183</sup> C<sup>184</sup> C<sup>185</sup> C<sup>186</sup> C<sup>187</sup> C<sup>188</sup> C<sup>189</sup> C<sup>190</sup> C<sup>191</sup> C<sup>192</sup> C<sup>193</sup> C<sup>194</sup> C<sup>195</sup> C<sup>196</sup> C<sup>197</sup> C<sup>198</sup> C<sup>199</sup> C<sup>200</sup> C<sup>201</sup> C<sup>202</sup> C<sup>203</sup> C<sup>204</sup> C<sup>205</sup> C<sup>206</sup> C<sup>207</sup> C<sup>208</sup> C<sup>209</sup> C<sup>210</sup> C<sup>211</sup> C<sup>212</sup> C<sup>213</sup> C<sup>214</sup> C<sup>215</sup> C<sup>216</sup> C<sup>217</sup> C<sup>218</sup> C<sup>219</sup> C<sup>220</sup> C<sup>221</sup> C<sup>222</sup> C<sup>223</sup> C<sup>224</sup> C<sup>225</sup> C<sup>226</sup> C<sup>227</sup> C<sup>228</sup> C<sup>229</sup> C<sup>230</sup> C<sup>231</sup> C<sup>232</sup> C<sup>233</sup> C<sup>234</sup> C<sup>235</sup> C<sup>236</sup> C<sup>237</sup> C<sup>238</sup> C<sup>239</sup> C<sup>240</sup> C<sup>241</sup> C<sup>242</sup> C<sup>243</sup> C<sup>244</sup> C<sup>245</sup> C<sup>246</sup> C<sup>247</sup> C<sup>248</sup> C<sup>249</sup> C<sup>250</sup> C<sup>251</sup> C<sup>252</sup> C<sup>253</sup> C<sup>254</sup> C<sup>255</sup> C<sup>256</sup> C<sup>257</sup> C<sup>258</sup> C<sup>259</sup> C<sup>260</sup> C<sup>261</sup> C<sup>262</sup> C<sup>263</sup> C<sup>264</sup> C<sup>265</sup> C<sup>266</sup> C<sup>267</sup> C<sup>268</sup> C<sup>269</sup> C<sup>270</sup> C<sup>271</sup> C<sup>272</sup> C<sup>273</sup> C<sup>274</sup> C<sup>275</sup> C<sup>276</sup> C<sup>277</sup> C<sup>278</sup> C<sup>279</sup> C<sup>280</sup> C<sup>281</sup> C<sup>282</sup> C<sup>283</sup> C<sup>284</sup> C<sup>285</sup> C<sup>286</sup> C<sup>287</sup> C<sup>288</sup> C<sup>289</sup> C<sup>290</sup> C<sup>291</sup> C<sup>292</sup> C<sup>293</sup> C<sup>294</sup> C<sup>295</sup> C<sup>296</sup> C<sup>297</sup> C<sup>298</sup> C<sup>299</sup> C<sup>300</sup> C<sup>301</sup> C<sup>302</sup> C<sup>303</sup> C<sup>304</sup> C<sup>305</sup> C<sup>306</sup> C<sup>307</sup> C<sup>308</sup> C<sup>309</sup> C<sup>310</sup> C<sup>311</sup> C<sup>312</sup> C<sup>313</sup> C<sup>314</sup> C<sup>315</sup> C<sup>316</sup> C<sup>317</sup> C<sup>318</sup> C<sup>319</sup> C<sup>320</sup> C<sup>321</sup> C<sup>322</sup> C<sup>323</sup> C<sup>324</sup> C<sup>325</sup> C<sup>326</sup> C<sup>327</sup> C<sup>328</sup> C<sup>329</sup> C<sup>330</sup> C<sup>331</sup> C<sup>332</sup> C<sup>333</sup> C<sup>334</sup> C<sup>335</sup> C<sup>336</sup> C<sup>337</sup> C<sup>338</sup> C<sup>339</sup> C<sup>340</sup> C<sup>341</sup> C<sup>342</sup> C<sup>343</sup> C<sup>344</sup> C<sup>345</sup> C<sup>346</sup> C<sup>347</sup> C<sup>348</sup> C<sup>349</sup> C<sup>350</sup> C<sup>351</sup> C<sup>352</sup> C<sup>353</sup> C<sup>354</sup> C<sup>355</sup> C<sup>356</sup> C<sup>357</sup> C<sup>358</sup> C<sup>359</sup> C<sup>360</sup> C<sup>361</sup> C<sup>362</sup> C<sup>363</sup> C<sup>364</sup> C<sup>365</sup> C<sup>366</sup> C<sup>367</sup> C<sup>368</sup> C<sup>369</sup> C<sup>370</sup> C<sup>371</sup> C<sup>372</sup> C<sup>373</sup> C<sup>374</sup> C<sup>375</sup> C<sup>376</sup> C<sup>377</sup> C<sup>378</sup> C<sup>379</sup> C<sup>380</sup> C<sup>381</sup> C<sup>382</sup> C<sup>383</sup> C<sup>384</sup> C<sup>385</sup> C<sup>386</sup> C<sup>387</sup> C<sup>388</sup> C<sup>389</sup> C<sup>390</sup> C<sup>391</sup> C<sup>392</sup> C<sup>393</sup> C<sup>394</sup> C<sup>395</sup> C<sup>396</sup> C<sup>397</sup> C<sup>398</sup> C<sup>399</sup> C<sup>400</sup> C<sup>401</sup> C<sup>402</sup> C<sup>403</sup> C<sup>404</sup> C<sup>405</sup> C<sup>406</sup> C<sup>407</sup> C<sup>408</sup> C<sup>409</sup> C<sup>410</sup> C<sup>411</sup> C<sup>412</sup> C<sup>413</sup> C<sup>414</sup> C<sup>415</sup> C<sup>416</sup> C<sup>417</sup> C<sup>418</sup> C<sup>419</sup> C<sup>420</sup> C<sup>421</sup> C<sup>422</sup> C<sup>423</sup> C<sup>424</sup> C<sup>425</sup> C<sup>426</sup> C<sup>427</sup> C<sup>428</sup> C<sup>429</sup> C<sup>430</sup> C<sup>431</sup> C<sup>432</sup> C<sup>433</sup> C<sup>434</sup> C<sup>435</sup> C<sup>436</sup> C<sup>437</sup> C<sup>438</sup> C<sup>439</sup> C<sup>440</sup> C<sup>441</sup> C<sup>442</sup> C<sup>443</sup> C<sup>444</sup> C<sup>445</sup> C<sup>446</sup> C<sup>447</sup> C<sup>448</sup> C<sup>449</sup> C<sup>450</sup> C<sup>451</sup> C<sup>452</sup> C<sup>453</sup> C<sup>454</sup> C<sup>455</sup> C<sup>456</sup> C<sup>457</sup> C<sup>458</sup> C<sup>459</sup> C<sup>460</sup> C<sup>461</sup> C<sup>462</sup> C<sup>463</sup> C<sup>464</sup> C<sup>465</sup> C<sup>466</sup> C<sup>467</sup> C<sup>468</sup> C<sup>469</sup> C<sup>470</sup> C<sup>471</sup> C<sup>472</sup> C<sup>473</sup> C<sup>474</sup> C<sup>475</sup> C<sup>476</sup> C<sup>477</sup> C<sup>478</sup> C<sup>479</sup> C<sup>480</sup> C<sup>481</sup> C<sup>482</sup> C<sup>483</sup> C<sup>484</sup> C<sup>485</sup> C<sup>486</sup> C<sup>487</sup> C<sup>488</sup> C<sup>489</sup> C<sup>490</sup> C<sup>491</sup> C<sup>492</sup> C<sup>493</sup> C<sup>494</sup> C<sup>495</sup> C<sup>496</sup> C<sup>497</sup> C<sup>498</sup> C<sup>499</sup> C<sup>500</sup> C<sup>501</sup> C<sup>502</sup> C<sup>503</sup> C<sup>504</sup> C<sup>505</sup> C<sup>506</sup> C<sup>507</sup> C<sup>508</sup> C<sup>509</sup> C<sup>510</sup> C<sup>511</sup> C<sup>512</sup> C<sup>513</sup> C<sup>514</sup> C<sup>515</sup> C<sup>516</sup> C<sup>517</sup> C<sup>518</sup> C<sup>519</sup> C<sup>520</sup> C<sup>521</sup> C<sup>522</sup> C<sup>523</sup> C<sup>524</sup> C<sup>525</sup> C<sup>526</sup> C<sup>527</sup> C<sup>528</sup> C<sup>529</sup> C<sup>530</sup> C<sup>531</sup> C<sup>532</sup> C<sup>533</sup> C<sup>534</sup> C<sup>535</sup> C<sup>536</sup> C<sup>537</sup> C<sup>538</sup> C<sup>539</sup> C<sup>540</sup> C<sup>541</sup> C<sup>542</sup> C<sup>543</sup> C<sup>544</sup> C<sup>545</sup> C<sup>546</sup> C<sup>547</sup> C<sup>548</sup> C<sup>549</sup> C<sup>550</sup> C<sup>551</sup> C<sup>552</sup> C<sup>553</sup> C<sup>554</sup> C<sup>555</sup> C<sup>556</sup> C<sup>557</sup> C<sup>558</sup> C<sup>559</sup> C<sup>560</sup> C<sup>561</sup> C<sup>562</sup> C<sup>563</sup> C<sup>564</sup> C<sup>565</sup> C<sup>566</sup> C<sup>567</sup> C<sup>568</sup> C<sup>569</sup> C<sup>570</sup> C<sup>571</sup> C<sup>572</sup> C<sup>573</sup> C<sup>574</sup> C<sup>575</sup> C<sup>576</sup> C<sup>577</sup> C<sup>578</sup> C<sup>579</sup> C<sup>580</sup> C<sup>581</sup> C<sup>582</sup> C<sup>583</sup> C<sup>584</sup> C<sup>585</sup> C<sup>586</sup> C<sup>587</sup> C<sup>588</sup> C<sup>589</sup> C<sup>590</sup> C<sup>591</sup> C<sup>592</sup> C<sup>593</sup> C<sup>594</sup> C<sup>595</sup> C<sup>596</sup> C<sup>597</sup> C<sup>598</sup> C<sup>599</sup> C<sup>600</sup> C<sup>601</sup> C<sup>602</sup> C<sup>603</sup> C<sup>604</sup> C<sup>605</sup> C<sup>606</sup> C<sup>607</sup> C<sup>608</sup> C<sup>609</sup> C<sup>610</sup> C<sup>611</sup> C<sup>612</sup> C<sup>613</sup> C<sup>614</sup> C<sup>615</sup> C<sup>616</sup> C<sup>617</sup> C<sup>618</sup> C<sup>619</sup> C<sup>620</sup> C<sup>621</sup> C<sup>622</sup> C<sup>623</sup> C<sup>624</sup> C<sup>625</sup> C<sup>626</sup> C<sup>627</sup> C<sup>628</sup> C<sup>629</sup> C<sup>630</sup> C<sup>631</sup> C<sup>632</sup> C<sup>633</sup> C<sup>634</sup> C<sup>635</sup> C<sup>636</sup> C<sup>637</sup> C<sup>638</sup> C<sup>639</sup> C<sup>640</sup> C<sup>641</sup> C<sup>642</sup> C<sup>643</sup> C<sup>644</sup> C<sup>645</sup> C<sup>646</sup> C<sup>647</sup> C<sup>648</sup> C<sup>649</sup> C<sup>650</sup> C<sup>651</sup> C<sup>652</sup> C<sup>653</sup> C<sup>654</sup> C<sup>655</sup> C<sup>656</sup> C<sup>657</sup> C<sup>658</sup> C<sup>659</sup> C<sup>660</sup> C<sup>661</sup> C<sup>662</sup> C<sup>663</sup> C<sup>664</sup> C<sup>665</sup> C<sup>666</sup> C<sup>667</sup> C<sup>668</sup> C<sup>669</sup> C<sup>670</sup> C<sup>671</sup> C<sup>672</sup> C<sup>673</sup> C<sup>674</sup> C<sup>675</sup> C<sup>676</sup> C<sup>677</sup> C<sup>678</sup> C<sup>679</sup> C<sup>680</sup> C<sup>681</sup> C<sup>682</sup> C<sup>683</sup> C<sup>684</sup> C<sup>685</sup> C<sup>686</sup> C<sup>687</sup> C<sup>688</sup> C<sup>689</sup> C<sup>690</sup> C<sup>691</sup> C<sup>692</sup> C<sup>693</sup> C<sup>694</sup> C<sup>695</sup> C<sup>696</sup> C<sup>697</sup> C<sup>698</sup> C<sup>699</sup> C<sup>700</sup> C<sup>701</sup> C<sup>702</sup> C<sup>703</sup> C<sup>704</sup> C<sup>705</sup> C<sup>706</sup> C<sup>707</sup> C<sup>708</sup> C<sup>709</sup> C<sup>710</sup> C<sup>711</sup> C<sup>712</sup> C<sup>713</sup> C<sup>714</sup> C<sup>715</sup> C<sup>716</sup> C<sup>717</sup> C<sup>718</sup> C<sup>719</sup> C<sup>720</sup> C<sup>721</sup> C<sup>722</sup> C<sup>723</sup> C<sup>724</sup> C<sup>725</sup> C<sup>726</sup> C<sup>727</sup> C<sup>728</sup> C<sup>729</sup> C<sup>730</sup> C<sup>731</sup> C<sup>732</sup> C<sup>733</sup> C<sup>734</sup> C<sup>735</sup> C<sup>736</sup> C<sup>737</sup> C<sup>738</sup> C<sup>739</sup> C<sup>740</sup> C<sup>741</sup> C<sup>742</sup> C<sup>743</sup> C<sup>744</sup> C<sup>745</sup> C<sup>746</sup> C<sup>747</sup> C<sup>748</sup> C<sup>749</sup> C<sup>750</sup> C<sup>751</sup> C<sup>752</sup> C<sup>753</sup> C<sup>754</sup> C<sup>755</sup> C<sup>756</sup> C<sup>757</sup> C<sup>758</sup> C<sup>759</sup> C<sup>760</sup> C<sup>761</sup> C<sup>762</sup> C<sup>763</sup> C<sup>764</sup> C<sup>765</sup> C<sup>766</sup> C<sup>767</sup> C<sup>768</sup> C<sup>769</sup> C<sup>770</sup> C<sup>771</sup> C<sup>772</sup> C<sup>773</sup> C<sup>774</sup> C<sup>775</sup> C<sup>776</sup> C<sup>777</sup> C<sup>778</sup> C<sup>779</sup> C<sup>780</sup> C<sup>781</sup> C<sup>782</sup> C<sup>783</sup> C<sup>784</sup> C<sup>785</sup> C<sup>786</sup> C<sup>787</sup> C<sup>788</sup> C<sup>789</sup> C<sup>790</sup> C<sup>791</sup> C<sup>792</sup> C<sup>793</sup> C<sup>794</sup> C<sup>795</sup> C<sup>796</sup> C<sup>797</sup> C<sup>798</sup> C<sup>799</sup> C<sup>800</sup> C<sup>801</sup> C<sup>802</sup> C<sup>803</sup> C<sup>804</sup> C<sup>805</sup> C<sup>806</sup> C<sup>807</sup> C<sup>808</sup> C<sup>809</sup> C<sup>810</sup> C<sup>811</sup> C<sup>812</sup> C<sup>813</sup> C<sup>814</sup> C<sup>815</sup> C<sup>816</sup> C<sup>817</sup> C<sup>818</sup> C<sup>819</sup> C<sup>820</sup> C<sup>821</sup> C<sup>822</sup> C<sup>823</sup> C<sup>824</sup> C<sup>825</sup> C<sup>826</sup> C<sup>827</sup> C<sup>828</sup> C<sup>829</sup> C<sup>830</sup> C<sup>831</sup> C<sup>832</sup> C<sup>833</sup> C<sup>834</sup> C<sup>835</sup> C<sup>836</sup> C<sup>837</sup> C<sup>838</sup> C<sup>839</sup> C<sup>840</sup> C<sup>841</sup> C<sup>842</sup> C<sup>843</sup> C<sup>844</sup> C<sup>845</sup> C<sup>846</sup> C<sup>847</sup> C<sup>848</sup> C<sup>849</sup> C<sup>850</sup> C<sup>851</sup> C<sup>852</sup> C<sup>853</sup> C<sup>854</sup> C<sup>855</sup> C<sup>856</sup> C<sup>857</sup> C<sup>858</sup> C<sup>859</sup> C<sup>860</sup> C<sup>861</sup> C<sup>862</sup> C<sup>863</sup> C<sup>864</sup> C<sup>865</sup> C<sup>866</sup> C<sup>867</sup> C<sup>868</sup> C<sup>869</sup> C<sup>870</sup> C<sup>871</sup> C<sup>872</sup> C<sup>873</sup> C<sup>874</sup> C<sup>875</sup> C<sup>876</sup> C<sup>877</sup> C<sup>878</sup> C<sup>879</sup> C<sup>880</sup> C<sup>881</sup> C<sup>882</sup> C<sup>883</sup> C<sup>884</sup> C<sup>885</sup> C<sup>886</sup> C<sup>887</sup> C<sup>888</sup> C<sup>889</sup> C<sup>890</sup> C<sup>891</sup> C<sup>892</sup> C<sup>893</sup> C<sup>894</sup> C<sup>895</sup> C<sup>896</sup> C<sup>897</sup> C<sup>898</sup> C<sup>899</sup> C<sup>900</sup> C<sup>901</sup> C<sup>902</sup> C<sup>903</sup> C<sup>904</sup> C<sup>905</sup> C<sup>906</sup> C<sup>907</sup> C<sup>908</sup> C<sup>909</sup> C<sup>910</sup> C<sup>911</sup> C<sup>912</sup> C<sup>913</sup> C<sup>914</sup> C<sup>915</sup> C<sup>916</sup> C<sup>917</sup> C<sup>918</sup> C<sup>919</sup> C<sup>920</sup> C<sup>921</sup> C<sup>922</sup> C<sup>923</sup> C<sup>924</sup> C<sup>925</sup> C<sup>926</sup> C<sup>927</sup> C<sup>928</sup> C<sup>929</sup> C<sup>930</sup> C<sup>931</sup> C<sup>932</sup> C<sup>933</sup> C<sup>934</sup> C<sup>935</sup> C<sup>936</sup> C<sup>937</sup> C<sup>938</sup> C<sup>939</sup> C<sup>940</sup> C<sup>941</sup> C<sup>942</sup> C<sup>943</sup> C<sup>944</sup> C<sup>945</sup> C<sup>946</sup> C<sup>947</sup> C<sup>948</sup> C<sup>949</sup> C<sup>950</sup> C<sup>951</sup> C<sup>952</sup> C<sup>953</sup> C<sup>954</sup> C<sup>955</sup> C<sup>956</sup> C<sup>957</sup> C<sup>958</sup> C<sup>959</sup> C<sup>960</sup> C<sup>961</sup> C<sup>962</sup> C<sup>963</sup> C<sup>964</sup> C<sup>965</sup> C<sup>966</sup> C<sup>967</sup> C<sup>968</sup> C<sup>969</sup> C<sup>970</sup> C<sup>971</sup> C<sup>972</sup> C<sup>973</sup> C<sup>974</sup> C<sup>975</sup> C<sup>976</sup> C<sup>977</sup> C<sup>978</sup> C<sup>979</sup> C<sup>980</sup> C<sup>981</sup> C<sup>982</sup> C<sup>983</sup> C<sup>984</sup> C<sup>985</sup> C<sup>986</sup> C<sup>987</sup> C<sup>988</sup> C<sup>989</sup> C<sup>990</sup> C<sup>991</sup> C<sup>992</sup> C<sup>993</sup> C<sup>994</sup> C<sup>995</sup> C<sup>996</sup> C<sup>997</sup> C<sup>998</sup> C<sup>999</sup> C<sup>1000</sup>

kathesi. Sāvattiyān kira dve saḥayakā. Yesu eka paṇḍitavā devasikān itarassa gharān gacchasi. So maṃa bhikkhūna maṃvā saṃsaṃ pi bhujjivā teṃ' eva saddhīm vīḥānaṃ āgantvā yāva saṃsaṃ' atthaṅgamā allāpasallāpēna maṃvātvā nagarān paṇḍitā. Itarā pi maṃ yāva nagaradvāraṃ avagantvā nivattasi. Si teṃsaṃ vīḥānā bhikkhūnaṃ antare pakāṇo jāto. Ath' ekadvāraṃ bhikkhūnā teṃsaṃ vīḥānācchānaṃ kathentā dhammasabbhāvaṃ maṃvānaṃ. Saṃthā āgantvā „kāyaṃ me maṃ bhikkhave etarahi kathāya saṃvāsinaṃ" ti paṇḍitā. Ye „amāya maṃ bhante" ti kathayimāsu. Saṃthā „na bhikkhave me dānaṃ eva vīḥānā, pubbe pi vissāsikā abhesuṃ" ti teṃsaṃ ānā:

Atite Bārānasiyān Brahmadatta rajān kāreṃte Bodhisatto amāccho abhesi. Itarā eka bhikkhūna maṃgala-hatthisālān gantvā maṃgalaḥatthisā paṇḍitānaṃ pāṇḍitānā bhattasitthānī khādati. So teṃ' eva tōḍḍāpēna saṃvāsaṃmaṇā<sup>1</sup> maṃgalaḥatthisā viśāsikā jāto. Itarā eka saṃsaṃ' vīḥānā. Uḥho pi vinā vattitān sa saḥkari. So maṃvānaṃ saḥkariya gahetvā aparāparaṃ karōto āpāto. Ath' ekadvāraṃ eka gāmikamanusso hatthigopakassa nīḥānā gantvā taṃ ākāraṃ ādāya attano gāmaṃ āgamaesi. Itarā paṇḍitāya eka hatthi kikkurān apassanto n' eva khādati sa pūṇāti sa saḥayati. Tam atthaṃ rañño ārocayimāsu. Rājā Bodhisattān paṇḍitā: „gaccha paṇḍita, jānāhi kimkāraṇā hatthi evaṃ karōtū". Bodhisatto hatthisālān gantvā hatthisā dhammasabbhāvaṃ kātvā „imassa sarīre rogo na pañḥayati. kenaci paṇ' assa saddhīm mittha-santhavena bhavitabbān, taṃ apassanto eka maṃvā<sup>2</sup> sokā-bhibhūto" ti hatthigopake peccati: „atthi sa kko imassa kenaci saddhīm viśāso" ti. „Āma sāmi, ekena sunakhena saddhīm balavā mettiti". „Kahaṃ so etarahiti". „Ekena maṃsassa nito" ti. „Jānātha paṇ' assa nivāsanatthānaṃ" ti. „Na jānāma sāmiti". Bodhisatto rañño santikān gantvā „n' atthi deva hatthisā koci ābādho, ekena paṇ' assa sunakhena saddhīm

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> te etesu. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> gantvā. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> -sittāni corrected to sitthāni. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> saṃvaddhamāno. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> maṃvā.



„silakathaṃ kathetha bhante“ ti āha. Te hatthissa avidūre nisinnā „na koci parāmasitabbo na māretabbo, silācārasampanna khantimettānuddayayuttena bhavitum vattatīti“ silakathaṃ kathayimsu. So taṃ sutvā „maṃ ete sikkhāpentī, ito dānī paṭṭhāya silavatā bhavitabban“ ti silavā ahoṣi. Rājā Bodhisattaṃ pucchi: „kim tāta silavanto jāto“ ti. Bodhisatto „āma devā 'ti, evarūpo duṭṭhahatthi paṇḍite nissāya porāṇakadhamme yeva patitṭhito“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Purāṇacorāna<sup>1</sup> vaco nisamma  
 Mahilāmukho pothayam ānucāri,  
 susaṇṇatānaṃ hi vaco nisamma  
 gajuttamo sabbagūṇesu aṭṭhā ti. 25.

Tattha purāṇacorānaṃ 'ti purāṇacorānaṃ, nisammā 'ti sutvā, paṭhamaṃ corānaṃ vacanaṃ sutvā ti attho, Mahilāmukho ti hatthinimukhena sadisamukho, yathā va<sup>2</sup> mahilā purato olokiyamānā sobhati na pacchato tathā so pi purato olokiyamāno sobhati, tasmā Mahilāmukho ti 'ssa nāmaṃ akaṃsu, pothayamānucāriti<sup>4</sup> pothayanto mārento<sup>5</sup>, anvacāri ayam eva vā pāṭho, susaṇṇatānaṃ ti sutṭhu saṇṇatānaṃ silavantaṃ, gajuttamo ti uttamagajo maṅgalahatthi, sabbagūṇesu aṭṭhā ti sabbesu porāṇakagūṇesu patitṭhito.

Rājā „tiracchānagatassāpi āsayam jānātīti“<sup>6</sup> Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So yāvatāyukam taṭvā saddhiṃ Bodhisattena yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe pi tvam bhikkhu ditṭhaditṭhake va bhaji, corānaṃ vacanaṃ sutvā core bhaji, dhammikānaṃ vacanaṃ sutvā dhammike bhajīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Mahilāmukho vipakkhasevakabhikkhu ahoṣi, rājā Ānando, amacco pana aham evā“ ti. Mahilāmukhajātakam.

## 7. Abhiṇḥajātaka.

Nālaṃ kabalaṃ padātave ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ upāsakaṃ ca mahallakatheraṃ ca ārabha

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> purāṇacorāna, C<sup>v</sup> purāṇacorānaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> varā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> pothayamanucāriti. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> cārento. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> jānāsītīti.

kathesi. Sāvattthiyāṃ kira dve saḥāyakā. Tesu<sup>1</sup> eko pabbajitvā devasikāṃ itarassa ghaṃṇāṃ gacchati. So tassa bhikkhāṃ datvā sayam pi bhūñjitvā ten' eva saddhim vihāraṃ āgantvā<sup>2</sup> yāva suriyass' atthaṅgamā allāpasallāpena nisīditvā nagaraṃ pavisati. Itaro pi naṃ yāva nagaradvāraṃ anugantvā nivattati. So tesāṃ vissāso bhikkhūnaṃ antare pākato jāto. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū tesāṃ vissāsakathaṃ kathentā dhammasabhāyaṃ nisīdīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te „imāya nāma bhante“ ti kathayīmsu, Satthā „na bhikkhave ime idān' eva vissāsikā, pubbe pi vissāsikā ahesun“ ti atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente Bodhisatto amacco ahosi. Tadā eko kukkuro maṅgala-hatthisālaṃ gantvā maṅgalahatthissa bhūñjanatthāne patitāni bhattasitthāni<sup>3</sup> khādati. So ten' eva bhojanena samvattamāno<sup>4</sup> maṅgalahatthissa vissāsiko jāto hatthiss' eva santike bhūñjati. Uḥho pi vinā vattitum na sakkonti. So hatthino soṇḍāya gahetvā aparāparaṃ karonto kilati. Ath' ekadivasaṃ eko gāmikamanusso hatthigopakassa mūlaṃ datvā taṃ kukkuraṃ ādāya attano gāmaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya so hatthi kukkuraṃ apassanto n' eva khādati na pivati na nahāyati. Tam atthaṃ rañño ārocayīmsu. Rājā Bodhisattaṃ paḥiṇi: „gaccha paṇḍita, jānāhi kiṃkāraṇā hatthi evaṃ karotīti“. Bodhisatto hatthisālaṃ gantvā hatthissa dummanabhāvaṃ ñatvā „imassa sarīre rogo na paññāyati, kenaci pan' assa saddhim mittasanthavena bhavitabbam, taṃ apassanto esa maññe<sup>5</sup> sokābhūto“ ti hatthigopake pucchi: „atthi nu kho imassa kenaci saddhim vissāso“ ti. „Āma sāmi, ekena sunakhena saddhim balavā mettīti“. „Kahaṃ so etarahīti“. „Ekena manussena nīto“ ti. „Jānātha pan' assa nivāsanaṭṭhānaṃ“ ti. „Na jānāma sāmīti“. Bodhisatto rañño santikaṃ gantvā „n' atthi deva hatthissa koci ābādho, ekena pan' assa sunakhena saddhim

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> te etesu. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> gantvā. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> -sittāni corrected to sitthāni. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> samvaddhamāno. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> mañño.

balavavissāso, taṃ apassanto na bhuñjati maññe“ ti vatvā  
imaṃ gātham āha:

Nālaṃ kabalaṃ padātave  
na ca piṇḍaṃ na kuse, na ghaṃsitum,  
maññāmi: abhiṇhadassanā  
nāgo sineham akāsi kukkure ti. 26.

Tattha nālan ti na samattho, kabalan ti bhojanakāle paṭhamam eva  
dinnam kaṭukakabalaṃ, padātave ti padātave<sup>1</sup> sandhivasena ākārālopo<sup>2</sup> vedi-  
tabbo, gahetun ti attho, na piṇḍan ti vaddhetvā dīyamānaṃ hatthapiṇḍam pi  
nālaṃ gahetum, na kuse ti khādanatthāya dinnāni tiṇāni pi nālaṃ gahetum,  
na ghaṃsitun ti nahāpiyamaṃ sarīram pi ghasitum<sup>3</sup> nālaṃ; evaṃ yaṃ yaṃ  
so hatthi kātum na samattho taṃ sabbam rañño ārocetvā tassa asamatthabhāve  
attanā sallakkhitakāraṇaṃ ārocento maññāmiti ādim āha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „idāni kiṃ kātappaṃ paṇḍitā“  
'ti pucchi. „Amhākaṃ kira maṅgalahatthissa sahāyasunakhaṃ  
eko manusso gahetvā gato, yassa ghare taṃ sunakhaṃ passanti  
tassa ayaṃ nāma daṇḍo' ti bheriṃ carāpetha' devā“ 'ti. Rājā  
tathā kāresi. Taṃ pavattim sutvā so puriso sunakhaṃ vis-  
sajjesi. Sunakho vegena gantvā hatthisantikam eva agamāsi.  
Hatthi<sup>4</sup> taṃ soṇḍāya gahetvā kumbhe ṭhapetvā roditvā pari-  
devitvā kumbhā otāretvā tena bhutte pacchā attanā bhuñji.  
„Tiracchānagatassa āsayam jānīti“ rājā Bodhisattassa ma-  
hantaṃ yasaṃ adāsi.

Satthā „na bhikkhave ime idān' eva vissāsikā, pubbe pi vis-  
sāsikā“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā catusaccakathāya vini-  
vaṭṭetvā<sup>5</sup> anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: (Idaṃ catusacca-  
kathāya vinivaṭṭan nāma sabbajātakesu pi atthi yeva, mayam pana  
naṃ yatth' assa ānisamaṃ paññāyati tatth' eva dassayissāma) „Tadā  
sunakho upāsako ahoṣi, hatthi mahallako thero, amaccapaṇḍito pana  
aham eva ahoṣin“ ti. Abhiṇhajātakam.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> padātave corrected to pādātave. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> akāra-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> ghasitum corrected  
to ghaṃsitum. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> heridvārāpetha, C<sup>v</sup> bheriṃcarāpetha corrected to -carāpetha.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> hatthi. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> vinivaddhetvā.

## 8. Nandivisāljātaka.

Manuññam eva bhāseyyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto chabbaggiyānam bhikkhūnam omasavādam ārabba kathesi. Tasmim hi samaye chabbaggiyā kalaham karontā pesale bhikkhū khumsenti vambahenti ovijjhanti dasahi akkosavatthūhi akkosanti. Bhikkhū Bhagavato ārocesum. Bhagavā chabbaggiye pakkosāpetvā „saccam kira bhikkhave“ ti pucchitvā „saccan“ ti vutte vigarahitvā „bhikkhave pharusā vācā nāma tiracchānagatānam pi amanāpā, pubbe pi eko tiracchānagato attānam pharusena samudācarantaṃ sahasaṃ parājesitī“ vatvā atitaṃ āhari;

Atīte Gandhāraratthe Takkaṣilāyaṃ Gandhārarājā rajjāṃ kāresi. Bodhisatto goyoniyaṃ nibbatti. Atha naṃ tarunavacchakakāle<sup>1</sup> yeva eko brāhmaṇo godakkhinā-dāyakānaṃ<sup>2</sup> santikaṃ gantvā goṇaṃ<sup>3</sup> labhitvā Nandivisālo ti nāmaṃ katvā puttattāhāne t̥hapetvā sampiyāyamaṇo yāgu-bhattādini datvā posesi. Bodhisatto vayappatto cintesi: „ahaṃ iminā brāhmaṇena kicchena paṭijaggito, mayā ca<sup>4</sup> saddhiṃ sakala - Jambudīpe añño samadhuro goṇo<sup>5</sup> nāma n' atthi, yan nūnāhaṃ attano balaṃ dassetvā brāhmaṇassa posāvaniyaṃ dadeyyan“ ti. So ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ āha: „gaccha brāhmaṇa ekaṃ govittakaṃ seṭṭhiṃ upasaṃkamtvā 'mayhaṃ balivaddo atibaddhasakatasataṃ pavatṭetīti<sup>6</sup>“ vatvā sahasena abbhutaṃ karohīti“. So brāhmaṇo seṭṭhissa santikaṃ gantvā kathāṃ samuttāpesi: „imasmiṃ nagare kassa goṇa<sup>7</sup> thāma-sampannā“ ti. Atha naṃ seṭṭhi „asukassa asukassa cā“ ti vatvā „sakalanagare pana amhākaṃ goṇehi<sup>8</sup> sadiso n' atthīti“ āha. Brāhmaṇo „mayhaṃ eko goṇo<sup>9</sup> atibaddhaṃ sakatasataṃ pavatṭetuṃ samattho atthīti“ āha. Seṭṭhi gahapati „kuto evarūpo goṇo<sup>10</sup>“ ti āha. Brāhmaṇo „mayhaṃ gehe atthīti“. „Tena hi abbhutaṃ karohīti“. „Sādhu karomīti“ sahasena

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -vacchaka- corrected to -vaccha-. <sup>2</sup> C<sup>s</sup> -dakkhina-, C<sup>k</sup> -dakkhīna-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> omit goṇaṃ, C<sup>s</sup> goṇaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> omits ca, C<sup>s</sup> va. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> gono. <sup>6</sup> all three MSS. pavaddhetīti. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> gonā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> gonehi. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> gono. <sup>10</sup> C<sup>s</sup> gono

abbhutaṃ akāsi. So sakatasataṃ vālikasakkharapāsāṇānaṃ yeva pūretvā paṭipāṭiyā t̥hapetvā sabbāni akkhabandhanayottena ekato bandhitvā Nandivīsālaṃ nahāpetvā gandhena pañcaṅgulim datvā kaṅthe mālaṃ piḷandhitvā<sup>1</sup> purimasakatadhure ekakam eva yojetvā sayam dhure nisīditvā patodaṃ ukkhipitvā<sup>2</sup> „aṅja<sup>3</sup> kūta vahassu kūṭā“ ti āha. Bodhisatto „ayam maṃ akūtaṃ kūtavādena samudācaratīti“ cattāro pāde thambhe viya niccale katvā atthāsi. Setthi taṃ khaṇaṃ nēva brāhmaṇaṃ sahasaṃ āharāpesi. Brāhmaṇo sahasaṃ parājito goṇaṃ muñcitvā gharāṃ gantvā sokābhibhūto nipajji. Nandivīsālo caritvā āgato brāhmaṇaṃ sokābhibhūtaṃ disvā upasaṃkamtvā „kim brāhmaṇa niddāyasīti“ āha. „Kuto me niddā sahasaṃ parā-jitassā“ ti. „Brāhmaṇa mayā ettakaṃ kālaṃ tava gehe vasantena atthi kiñci bhājanaṃ vā bhinnapubbaṃ koci vā madditapubbo atthāne vā pana uccārapassāvo katapubbo“ ti. „N’ atthi tātā“ ti. „Atha maṃ kasmā kūtavādena samudā-carasi, tav’ eso doso, mayhaṃ doso n’ atthi, gaccha tena saddhiṃ dvīhi sahassehi abbhutaṃ karohi, kevalaṃ maṃ akūtaṃ kūtavādena na samudācarā“ ti. Brāhmaṇo tassa vacanaṃ sutvā gantvā dvīhi sahassehi abbhutaṃ katvā puri-manayen’ eva sakatasataṃ atibandhitvā Nandivīsālaṃ maṇḍetvā purimasakatadhure yojesi, kathaṃ yojesīti yugaṃ dhure niccalaṃ bandhitvā ekāya koṭiyā Nandivīsālaṃ yojetvā ekaṃ koṭiṃ dhurayottena palivethetvā yugakoṭiṃ ca akkhāni pādāṃ ca nissāya muṇḍarukkhadāṇḍakaṃ datvā tena yottena niccalaṃ bandhitvā t̥hapesi, evaṃ hi kate<sup>3</sup> yugaṃ etto vā ito vā na gacchati, sakkā hoti eken’ eva goṇena ākaddhituṃ. Ath’ assa brāhmaṇo dhure nisīditvā Nandivīsālassa piṭṭhiṃ parimajjitvā „aṅja bhadra vahassu bhadrā“ ti āha. Bodhisatto atibaddhaṃ sakatasataṃ ekavegen’ eva ākaddhitvā pacchāṭhitaṃ sakataṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> piḷandhitvā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> aṅjana, C<sup>v</sup> aṅjana corrected to aṅja. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> evaṃ kate, C<sup>v</sup> tavaṃ hi kate corrected to tathā hi kate.

puratoḥitasakatassa thāne thapesi. Govittakasetṭhi parājito brāhmaṇassa dve saḥassāni adāsi, aññe pi manussā Bodhisattassa bahum' dhanam adamsu, sabbam brāhmaṇass' eva ahoṣi. Evaṃ Bodhisattam nissāya bahum' dhanam labhi.

Satthā „na bhikkhave pharusavacanam nāma kassaci manāpan“ ti chabbaggiye garahitvā sikkhāpadaṃ paṇṇāpetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Manuṇṇam eva bhāseyya nāmanuṇṇam kudācanam,  
manuṇṇam bhāsamanassa garum bhāram udaddhari,  
dhanā ca nam alabbhesi<sup>4</sup>, tena c' attamano ahū 'ti. 27.

Tattha manuṇṇam eva bhāseyyā ti parena saddhim bhāsamāno catu-dosavirahitam madhuram<sup>2</sup> manāpan sapham mudukam piyavacanam eva bhāseyya, garum bhāram udaddharitī Nandivīsālavaliddo amanāpan bhāsamanassa bhāram anuddharitvā pacchā manāpan piyavacanam bhāsamanassa brāhmaṇassa garum bhāram udaddhari, uddharitvā kaḍḍhitvā pavatteṣitī<sup>3</sup> attho, dakāro pan' ettha vyañjanasandhivasena padasandhikāro.

Iti Satthā manuṇṇam eva bhāseyyā ti imaṃ dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahoṣi, Nandivīsālo pana aham evā“ 'ti. Nandivīsāljātakam.

## 9. Kaṇḥajātaka.

Yato yato garu dhuran ti. Idam Satthā Jetavane viharanto yamakapāṭihāriyam ārabha kathesi. Tam saddhim devorohanena Terasanipāte Sarabhamigajātake āvibhavissati. Sammā-sambuddho pana yamakapāṭihāriyam katvā devaloke vasitvā mahā-pavāranāya Saṃkassanagare oruyha mahantena parivārena Jetavanam pavitṭhe<sup>4</sup>. Bhikkhū dhammasabhāyam sannipatitā „āvuso, Tathāgato nāma asamadhuro, Tathāgatena vūlham dhuram añño vahitum samattho nāma n' atthi, cha satthāro 'mayam eva pāṭihāriyam karissāma, mayam eva pāṭihāriyam karissāmā' 'ti vatvā ekam pi pāṭihāriyam na akamsu, aho Satthā asamadhuro“ ti Satthu gūṇakatham<sup>5</sup> kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sanni-

<sup>1</sup> C° bahu. <sup>2</sup> C\* C° madhura, C° madhura corrected to madhuram. <sup>3</sup> all three MSS. pavaddhesitī. <sup>4</sup> so all three MSS. <sup>5</sup> C\* gūṇakatham.

sinnā“ ti pucchi. „Na bhante aññāya evarūpāya nāma tumhākam eva gunakathāyā“ ti. Satthā „bhikkhave, idāni mayā vūlham<sup>1</sup> dhuraṃ ko vahissati, pubbe tiracchānayanoniyam nibbatto pi aham attanā sama-dhuraṃ kañci nālatthan“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto goyoniyam paṭisandhim ganhi. Atha nam sāmikā taruṇavacchakakāle yeva ekissā mahallikāya ghare vasitvā nivāsavetanam<sup>2</sup> paricchinditvā adamsu. Sā tam yāgu-bhattādihi<sup>3</sup> paṭijaggamānā puttattāhāne ṭhapetvā vaḍḍhesi. So Ayyakākālakō<sup>4</sup> t' eva paññāyittha, vayappatto ca<sup>5</sup> añjanavanṇo hutvā gāmagonehi saddhim carati, silācārasampanno ahosi. Gāmadārakā siṅgesu pi kaṇṇesu pi galesu pi gahetvā olambanti, naṅgutthe pi gahetvā kiḷanti, piṭṭhiyam pi nisidanti. So ekadivasam cintesi: „mayham mātā duggatā, mam puttattāhāne ṭhapetvā dukkhena posesi, yan nūnāham bhatim katvā imam duggatabhāvato moceyyāmiti“<sup>6</sup>. So tato paṭṭhāya bhatim upadhārento carati. Ath' ekadivasam eko satthavāhaputto pañcahi sakaṭasatehi visamatittham sampatto. Tassa goṇā sakaṭāni uttāretum na sakkonti, pañcasu sakaṭasatesu goṇā yugaparamparāya yojitā ekam pi sakaṭam uttāretum nāsakkhimsu. Bodhisatto pi gāmagorūpehi saddhim titthasamīpe carati. Satthavāhaputto pi gosuttavittako, so „atthi nu kho etesam gunnam antare imāni sakaṭāni uttāretum samattho usabhājāniyo“<sup>7</sup> ti upadhārayamāno Bodhisattam disvā „ayam ajāniyo<sup>8</sup> sakkhissati mayham sakaṭāni uttāretum, ko nu kho assa sāmiko“ ti gopālake pucchi: „ko nu kho bho imassa sāmiko, aham imam sakate yojetvā sakaṭesu uttāritesu vetanam dassāmiti“<sup>9</sup>. Te āhamsu<sup>10</sup>: „gahetvā nam yojetha, n' atthi imassa imasmim ṭhāne sāmiko“ ti. So tam nāsāya rajjukena ban-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vūlhā, C<sup>v</sup> cuḷham, C<sup>s</sup> vūlham. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -vetana, C<sup>v</sup> -vetana corrected to -vetanam, C<sup>s</sup> vetanato. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> -dihi. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> -kālako. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> va. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> -jāniyo. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> ajāniyyo. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ahamsu.

dhitvā kaḍḍhento cāletum nāsakkhi. Bodhisatto kira „bhatiyā kathitāya gamissāmīti“ na agamāsi. Satthavāhaputto tassā-dhippāyam nātvā „sāmi tayā pañcasu sakatasatesu uttāritesu ekasakatassa dve kahāpaṇāni bhatim katvā sahasam dassāmīti“ āha. Tadā Bodhisatto sayam eva agamāsi. Atha nam purisā sakatesu yojesum. Atha nam ekavegen' eva ukkhipitvā thale patiṭṭhāpesi, eten' upāyena sabbasakatāni uttāresi. Satthavāhaputto ekassa sakatassa ekaṃ katvā pañca satāni bhaṇḍikaṃ katvā tassaḡ gale bandhi. So „ayam mayham yathā-paricchinnam<sup>1</sup> bhatim na deti, na dāni 'ssa gantum dassāmīti“ gantvā sabbapurimassa sakatassa purato maggam nivāretvā atthāsi<sup>2</sup>, apanetum vāyamantāpi nam apanetum nāsakkhimsu. Satthavāhaputto „jānāti maññe esa attano bhatiyā ūnabhāvan“ ti ekasmiṃ sātaka<sup>3</sup> sahasam bhaṇḍikaṃ bandhitvā „ayan te sakatuttaraṇabhatīti“ gīvāya laggesi. So sahasabhaṇḍikaṃ ādāya mātu santikaṃ agamāsi. Gāmadārakā „kim nām' etaṃ Ayyakākālassa<sup>4</sup> gale“ ti Bodhisattassa santikaṃ āgacchanti. So te anubandhitvā dūrato va palāpento mātu santikaṃ gato. Pañcannam pana sakatasatānam uttāritattā rattehi akkhihi kilantarūpo paññāyittha. Upāsikā<sup>5</sup> tassa gīvāya sahasatthavikaṃ disvā „tāta ayan te kham laddhan“<sup>6</sup> ti gopālādārake pucchitvā tam attham sutvā „tāta kim aham tayā laddhabhatiyā jivitukāmā, kimkāraṇā evarūpaṃ dukkham anubhosīti“ vatvā Bodhisattam uṇhodakena nahāpetvā sakalasarīram telena makkhetvā pāniyam<sup>7</sup> pāyevtvā sappāyabhojanam bhojtvā jivita-pariyosāne saddhim Bodhisattena yathākammaṃ gatā.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva asamadhuro, pubbe pi asamadhuro yevā“ ti imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -echinna. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> atthāsītī. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> sākate corrected to sakate. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> -kālassa. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> uvāsikā, C<sup>o</sup> upāvāsikā corrected to upāsikā. <sup>6</sup> so all three MSS. instead of laddhā. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> pāniyam.



Yato yato garu dhuraṃ yato gambhīravattani  
tad' assu kaṇhaṃ yuñjanti sv-āssu taṃ vahate dhuran ti. 28.

Tattha yato yato garu dhuran ti yasmīṃ yasmīṃ thāne dhuraṃ garuṃ<sup>1</sup> bhārikāṃ hoti aññe balivaddā ukkhipitum na sakkonti, yato gambhīravattanti, vattanti etthā 'ti vattanti, maggass' etaṃ nāmaṃ, yasmīṃ thāne udakacikkhalla mahantatāya vā visamacchinnataṭṭabhāvena vā maggo gambhīro hoti attho, tadassu kaṇhaṃ yuñjanti, assū ti nipātamattaṃ, tadā kaṇhaṃ yuñjanti attho, yadā dhuraṃ ca garuṃ<sup>2</sup> hoti maggo ca gambhīro tadā aññe balivadde apanetvā kaṇham eva yojeṇtī vuttaṃ hoti, svāssu taṃ vahate dhuran ti, etthāpi assū 'ti nipātamattaṃ eva, so taṃ dhuraṃ vahati attho.

Evam Bhagavā „tadā bhikkhave kaṇho va taṃ dhuraṃ vahati“ dassetvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mahallikā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Ayyakākālakō<sup>3</sup>. pana aham evā“ ti. Kaṇhajātakaṃ.

### 10. Muṇikajātika.

Mā muṇikassā<sup>4</sup> 'ti. Idam Sathā Jetavane viharanto thullakumārikapalobhanaṃ ārabba kathesi. Taṃ Terasanipāte Cullanāradakassapajātake āvibhavissati. Sathā pana taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti puccā. „Āma bhante“ ti. „Kiṃ nissāya“ 'ti. „Thullakumārikapalobhanaṃ bhante“ ti. Sathā „bhikkhu, esā tava anattakārikā, pubbe pi tvaṃ imissā vivāhadivase jīvitakkhayaṃ patvā mahājanassa uttaribhaṅgabhāvaṃ patto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ gāmake ekassa kuṭumbikassa gehe goyonīyaṃ nibbatti Mahālohito ti nāmena. Kaniṭṭhabhātāpi 'ssa Cullalohito nāma ahoṣi. Te yeva dve bhātike nissāya tasmīṃ kule kammadhuraṃ vadḍhati. Tasmīṃ pana kule ekā kumārikā atthi. Taṃ eko nagaravāsikulaputto attano puttassa vāreti<sup>5</sup>. Tassā mātāpitāro kumārikāya vivāhakāle „āgatānaṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> garu. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> gurum. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> ayakakālakō corrected to ayakakālakō, C<sup>o</sup> ayakkakālakō, C<sup>o</sup> ayakabhikkālakō. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> muni-. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> vāresi.

pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatī<sup>1</sup>“ yāgubhattaṃ datvā Muṇikaṃ<sup>2</sup> nāma sūkaraṃ posesuṃ. Taṃ disvā Cullalohito bhātaraṃ pucchi: „imasmiṃ kule kammadhuraṃ vadḍhamānaṃ amhe dve bhātike nissāya vadḍhati, ime pane amhākaṃ tiṇapalālādīn’ eva denti, sūkaraṃ yāgubhattena posenti, kena nu kho kāraṇen’ esa etaṃ labhatīti“. Ath’ assa bhātā „tāta Cullalohita, mā tvaṃ etassa bhojanaṃ pihayi, ayaṃ sūkaro maraṇabhattaṃ<sup>3</sup> bhuñjati, ‘etissā hi kumārikāya vivāhakāle āgatānaṃ pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatī’ ime etaṃ sūkaraṃ posenti, ito katipāhass’ accayena te manussā āgamiṃsanti, atha naṃ sūkaraṃ pādesu gahetvā kaḍḍhentā heṭṭhāmaṅcato niharitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā pāhunakānaṃ sūpavyañjanaṃ kāriyamānaṃ passissasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Mā Muṇikassa<sup>4</sup> pihayi, āturaṇānī<sup>5</sup> bhuñjati,  
apossukko bhusaṃ khāda, etaṃ dīghāyulakkhaṇaṃ ti. 29.

Tattha mā Muṇikassa<sup>4</sup> pihayīti Muṇikassa<sup>4</sup> bhojane piham mā uppādesi, esa subhojanaṃ bhuñjatīti mā Muṇikassa<sup>4</sup> pihayi, kadā nu kho aham pi evaṃ sukhito bhaveyyan ti mā Muṇikabhāvaṃ<sup>6</sup> patthayi, ayaṃ pi āturaṇānī bhuñjatīti āturaṇānīti maraṇabhojanāni, appossukko bhusaṃ khāda ‘ti tassa bhojane nirussukko hutvā attanā laddham bhusaṃ khāda, etaṃ dīghāyulakkhaṇaṃ ti etaṃ dīghāyubhāvassa kāraṇaṃ.

Tato na cirass’ eva te manussā āgamiṃsu. Muṇikaṃ ghātetvā nānappakārehi pacīṃsu. Bodhisatto Cullalohitaṃ āha: „ditṭho te tāta Muṇiko“<sup>1</sup> ti. „Ditṭham me bhātika Muṇikassa<sup>4</sup> bhojanaphalaṃ, etassa bhattato satagūṇena sahasa-gūṇena amhākaṃ tiṇapalālābhusamattam eva uttamaṃ ca ana-vajjaṃ ca dīghāyulakkhaṇaṃ cā“<sup>2</sup> ‘ti.

Satthā „evaṃ kho tvaṃ bhikkhu pubbe pi imaṃ kumārikaṃ nissāya jīvitakkhayaṃ patvā mahājanassa uttaribhaṅgikabhāvaṃ

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> bhavissasīti. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> muṇikaṃ. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> -bhatte. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> muni-. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> āturaṇānī corrected to āturaṇānī, C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> āturaṇānī. <sup>6</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> muni-.

gato“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-  
pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Satthāpi  
anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Muṇikasūka<sup>1</sup>  
ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi, thullakumārikā sā eva, Cullalohito Ānando,  
Mahāloḥito pana aham evā“ <sup>2</sup>ti. Muṇikajātakaṃ<sup>1</sup>. Kuruṅga-  
vaggo tatiyo.

#### 4. KULĀVAKAVAGGA.

##### 1. Kulāvakajātaka.

Kulāvakā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aparissā-  
vetvā pāṇīyaṃ pītaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Sāvattḥito  
kira dve saḥāyakā daharā bhikkhū janapadaṃ gantvā ekasmiṃ phā-  
sukaṭṭhāne yathājñhāsayaṃ vasitvā „Sammāsambuddhaṃ passissāma“  
<sup>1</sup>ti puna tato nikkhamitvā jetavanābhimukhā pāyimsu. Ekassa hatthe  
parissāvanaṃ atthi, ekassa n<sup>2</sup> atthi, dve pi ekato pāṇīyaṃ parissāvetvā  
pivanti. Te ekadivasaṃ vivādaṃ akaṃsu. Parissāvanaṃ itarassa  
parissāvanaṃ adatvā sayam eva pāṇīyaṃ parissāvetvā pivi. Itaro pana  
parissāvanaṃ alabhivā pipāsaṃ sandhāretuṃ asakkonto aparissāvetvā  
pāṇīyaṃ pivi. Te ubho pi anupubbena Jetavanaṃ āgantvā Satthāraṃ  
vanditvā nisīdīmsu. Satthā sammodaniyaṃ kathaṃ katvā „kuto āgat<sup>3</sup>  
atthā“ <sup>1</sup>ti pucchi. „Bhante mayā Kosalajanapade ekasmiṃ gāmake  
vasitvā tato nikkhamitvā tumhākaṃ dassanathāya āgatā“ ti. „Kacci  
pana samaggā āgat<sup>3</sup> atthā“ <sup>1</sup>ti. Aparissāvanaṃ āha: „ayaṃ bhante  
antarāmagge mayā saddhiṃ vivādaṃ katvā parissāvanaṃ na<sup>2</sup> dāsīti.“  
Itaro „ayaṃ bhante aparissāvetvā va jānaṃ sappānakaṃ udakaṃ  
pivīti“ āha. „Saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu jānaṃ sappānakaṃ udakaṃ  
pivīti“. „Āma bhante aparissāvitaṃ udakaṃ pītaṃ mayā“ ti. Satthā  
„bhikkhu pubbe paṇḍitā devanagare rajjaṃ kārentā<sup>3</sup> yuddhaparājītā  
samuddapitṭhena palāyantaṃ issariyaṃ nissāya ‘pāṇavadhaṃ na ka-  
rissāma’ <sup>1</sup>ti tāva mahantaṃ yasaṃ pariccajītvā supaṇṇapotakānaṃ  
jīvitaṃ datvā rathaṃ nivattayīmsū“ <sup>1</sup>ti vatvā atītaṃ āhari:

1. Cfr. Dhammapada p. 186. <sup>1</sup> C<sup>o</sup> muni-. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> nā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> kārento.

Atīte Magadharatṭhe Rājagahe eko Magadharājā  
 rajjam karesi. Tadā Bodhisatto yathā etarahi Sakko purime  
 attabhāve Magadharatṭhe Macalagāmake nibbatti evaṃ tasmim  
 yeva Macalagāmake mahākulassa putto hutvā nibbatti, nāma-  
 gahaṇadivase c' assa Maghakumāro tv-eva nāmaṃ akāmsu.  
 So vayappatto Maghamāṇavo ti paññāyittha. Ath' assa mā-  
 tāpitaro samānāĵīyaṃ kulato dārikaṃ ānayimsu. So putta-  
 dhītāhi vaḍḍhamāno dānapatī<sup>1</sup> ahoṣi, pañca silāni rakkhati.  
 Tasmim ca gāme tiṃs' eva kulāni honti, te ca tiṃsa kulama-  
 nussā ekadivasaṃ gāmamajjhe ṭhatvā gāmakammaṃ karonti.  
 Bodhisatto ṭhitatṭhāne pādehi paṃsuṃ viyūhitvā taṃ padesaṃ  
 ramaṇiyaṃ katvā atṭhāsi, atḥ' añño eko āgantvā tasmim ṭhāne  
 ṭhito. Bodhisatto aparaṃ ṭhānaṃ ramaṇiyaṃ kāvā atṭhāsi,  
 tatthāpi añño ṭhito. Bodhisatto aparaṃ pi aparaṃ pīti sabbe-  
 sam<sup>2</sup> pi ṭhitatṭhānaṃ<sup>3</sup> ramaṇiyaṃ katvā aparena samayena  
 tasmim ṭhāne maṇḍapaṃ kāresi, maṇḍapaṃ pi apanetvā sālāṃ  
 kāresi, tattha phalakāsanāni santharivā pāṇiyacāṭim ṭhapesi.  
 Aparena samayena te pi tiṃsa janā<sup>4</sup> Bodhisattena samā-  
 nacchandā ahesuṃ. Te Bodhisatto pañcasu<sup>5</sup> sīlesu patitṭhā-  
 petvā tato paṭṭhāya tehi saddhim puññāni karonto vicarati.  
 Te pi ten' eva saddhim puññāni karontā kālāss' eva vuṭṭhāya  
 vāsipharasumusalahatthā catumahāpathādīsu<sup>6</sup> musalena pāsāṇe  
 ubbattetvā pavatṭenti<sup>7</sup>, yānānaṃ akkhapatighātarukkhe haranti,  
 visamaṃ samaṃ karonti, setuṃ attharanti, pokkharaniyo  
 khaṇanti<sup>1</sup>, sālāṃ karonti, dānāni denti, silāṃ rakkhanti, evaṃ  
 yebhuyyena sakalagāmaṃvāsino Bodhisattassa ovāde ṭhatvā  
 silāni rakkhimsu. Atha nesaṃ gāmaḥojako cintesi: „ahaṃ  
 pubbe etesu suraṃ pivantesu pāṇātipātādīni karontesu cāṭikahā-  
 paṇādivasena c' eva daṇḍabalivasena ca dhanāṃ labhāmi, idāni  
 pana Magho māṇavo 'silāṃ rakkhāpemi' tesam<sup>8</sup> pāṇātipātādīni

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sabbesaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> ṭhitatṭhitatṭhānaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> jāta  
 corrected to jāta, C<sup>v</sup> jānā corrected to janā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> pañcā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -pathādīsu.  
<sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> pavaddhenti, C<sup>v</sup> pavaddhenti corrected to pavatṭenti. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> nesaṃ.

kātum na deti, idāni pana te pañca silāni rakkhāpessāmīti<sup>1</sup> kuddho rājānam upasamkamitvā „deva bahū<sup>2</sup> corā gāmaghāta-kādīni karontā vicarantīti“ āha. Rājā tassa vacanam sutvā „gaccha, te ānehīti“ āha. So gantvā sabbe pi te bandhitvā ānetvā „ānītā deva corā“ ti rañño ārocesi. Rājā tesam kammaṃ asodhetvā va „hatthinā te maddāpethā“<sup>3</sup> ti āha. Tato sabbe pi te rājāṅgaṇe nipajjāpetvā hatthim ānayimsu. Bodhisatto tesam ovādam adāsi: „tumhe silāni āvajjetha, pesuññākārake ca raññe ca hatthimhi ca attano sarīre ca ekasādisam eva mettam bhāvēthā“<sup>4</sup> ti. Te tathā akāmsu. Atha nesam maddanathāya hatthim upanesum. So upanīyamāno<sup>5</sup> pi na upagacchati, mahāviraṇam viravitvā palāyati. Aññam aññam hatthim ānayimsu. Te pi tath' eva palāyimsu. Rājā „etesam hatthe kiñci osadham bhavissatīti“ cintetvā „vicinathā“<sup>6</sup> ti āha. Vicinantā adisvā<sup>7</sup> „n' atthi devā“<sup>8</sup> ti āhamsu. „Tena hi kiñci mantam parivattessanti, pucchatha te: 'atthi vo parivattanamantā“<sup>9</sup> ti. Rājapurisā pucchimsu. Bodhisatto „atthīti“ āha. Rājapurisā „atthi kira devā“<sup>10</sup> ti ārocayimsu. Rājā sabbe pi te pakkosāpetvā „tumhākaṃ jānanamantaṃ kathethā“<sup>11</sup> ti āha. Bodhisatto avoca: „deva añño amhākaṃ manto nāma n' atthi, amhe pana timsamattā janā pāṇam na hanāma, adinnaṃ nādiyāma, micchā na carāma, musāvādam na kathema, majjam na pivāma, mettam bhāvēma, dānam dema, maggam samaṃ karoma, pokkharaniyo khanāma<sup>12</sup>, sālam kārema<sup>13</sup>, ayaṃ amhākaṃ manto ca parittaṃ ca vaḍḍhiṃ<sup>14</sup> cā“<sup>15</sup> ti. Rājā tesam pasanno pesuññakārakassa sabbam gehavibhavam taṃ ca tesaṃ<sup>16</sup> űeva dāsam katvā adāsi, tam hatthiṃ ca gāmaṃ ca tesaṃ<sup>17</sup> űeva adāsi. Te tato paṭṭhāya yathāruciya puññāni karontā „catumahāpathe mahantaṃ<sup>18</sup> sālam kāressāmā“<sup>19</sup> ti vaḍḍhakim pakkosāpetvā sālam paṭṭhapesum, mātugāmesu pana viga-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> bahu. <sup>2</sup> all three MSS. upanīyamāno. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> ādisvā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> khanāma. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> kārema, C<sup>o</sup> karoma. <sup>6</sup> so all three MSS. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> tesam. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> mahattham <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> karessāmā.

tacchandatāya tassā sālāya mātugāmānaṃ pattimā nādaṃsu. Tena samayena Bodhisattassa gehe Sudhammā Citta Nandā Sujātā ti catasso itthiyo hoti. Tāsu Sudhammā vaḍḍhakiṇā saddhim ekato hutvā „bhātika imissā sālāyaṃ maṃ jetṭhikaṃ karohīti“ vatvā laṅcam adāsi. So „sādhū“<sup>1</sup> ti sampaticchitvā paṭhamam eva kaṇṇikarukkhaṃ sakkhāpetvā tacchetvā vijjhivā kaṇṇikaṃ niṭṭhāpetvā<sup>2</sup> vatthena paliveṭṭhetvā ṭhapesi. Atha sālāṃ niṭṭhāpetvā<sup>3</sup> kaṇṇikāropanakāle „aho“<sup>4</sup> ayyā ekam na karimhā“<sup>5</sup> ti āha. „Kin nāma hoti“. „Kaṇṇikā laddhum vaṭṭatīti“. „Hotu, āharissamā“<sup>6</sup> ti. „Idāni chinnarukkheṇa kātum na sakkā, pubbe yeva chinditvā tacchetvā vijjhivā ṭhapita-kaṇṇikā laddhum vaṭṭatīti“. „Idāni kiṃ kātābban“<sup>7</sup> ti. „Sace kassaci gehe niṭṭhāpetvā<sup>8</sup> ṭhapitavikkāyikakaṇṇikā atthi sā pariyesitabbā“<sup>9</sup> ti. Te pariyesantā Sudhammāya gehe disvā mūlena na labhiṃsu. „Sace maṃ sālāya pattikaṃ karotha dassāmīti“<sup>10</sup> vutte pana „mayāṃ mātugāmānaṃ pattimā na damhā“<sup>11</sup> ti āhaṃsu. Atha ne vaḍḍhaki<sup>12</sup> āha: „ayyā tumhe kiṃ kaṭṭhetha, ṭhāpetvā Brahmaloḷkaṃ aṇṇāṃ mātugāmarahitaṭṭhānaṃ nāma n’ atthi, gaṇhatha kaṇṇikaṃ, evaṃ sante amhākaṃ kammaṃ niṭṭham gamissatīti“. Te „sādhū“<sup>13</sup> ti kaṇṇikaṃ gaṭhetvā sālāṃ niṭṭhāpetvā āsanaphalākāni santharivā pānīyacāṭiyo<sup>14</sup> ṭhāpetvā yāgubhattaṃ nibandhiṃsu, sālāṃ pākāreṇa parikkhipivā dvāraṃ yojetvā anto pākāre vālukam<sup>15</sup> ākiritvā bahi pākāre tālapantim<sup>16</sup> ropesuṃ. Cittāpi tasmim ṭhāne uyyānaṃ kāresi, „pupphūpagaphalūpagarukkho“<sup>17</sup> asuko nāma tasmim n’ atthiti“<sup>18</sup> nāhosi. Nandāpi tasmim yeva ṭhāne pokkharāṇim kāresi pañcavaṇṇehi padumehi sañchannaṃ raṃaṇiyāṃ. Sujātā kiñci na<sup>19</sup> akāsi. Bodhisatto „mātu upatṭhānaṃ pitu upatṭhānaṃ kule jetṭhāpacāyikakammaṃ saccavācam

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> niṭṭhāpetvā. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> niṭṭhāpetvā. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> aho. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> sarimhā. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> pānīya-. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> vālukam. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -pannim. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> pupphūpagaphalūpaga-. <sup>10</sup> C<sup>2</sup> omits na.

apharusavācam<sup>1</sup> apisunavācam<sup>1</sup> maccheravinayan<sup>2</sup>“ ti imāni  
satta vatapadāni pūretvā

Mātāpettibharam<sup>3</sup> jantum kule jetthāpacāyinaṃ  
saṅham sakhilasambhāsam pesuneyyappahāyinaṃ<sup>4</sup>  
Maccheravinaye yuttam<sup>5</sup> saccam<sup>6</sup> kodhābhibhum<sup>7</sup> naram<sup>8</sup>  
tam ve devā tāvatimsā āhu sappuriso itīti

evam pasamsiyabhāvam āpajjitvā jīvitapariyosāne tāvatimsa-  
bhavane Sakko va<sup>5</sup> devarājā hutvā nibbatti. Te pi 'ssa sahāyā  
tath' eva nibbattimsu. Tasmim kāle tāvatimsabhavane asurā  
paṭivasanti. Sakko devarājā „kim no sādharāṇena rajjenā“  
'ti asure dibbapānam pāyevvā matte samāne pādesu gahetvā  
Sinerupapāte khipāpesi. Te asurabhavanam eva sampā-  
puniṃsu. Asurabhavanam nāma Sinerussa heṭṭhimatale tāva-  
timsadevalokappamānam eva, tattha devānam pāricchattako  
viya Cittapātali<sup>6</sup> nāma kappatṭhiyarukkho hoti. Te Cittapātaliyā  
pupphitāya jānanti: „nāyam amhākam devaloko, devalokasmim  
hi pāricchattako pupphatīti“. Atha te „jara-Sakko amhe  
matte katvā mahāsamuddapitṭhe khipitvā amhākam devana-  
garam gaṇhi“. Te „mayam<sup>7</sup> tena saddhim yujhitvā amhākam  
devanagaram eva gaṇhissāmā“ 'ti pipillikā viya thambham  
Sinerum anusāncaramānā utṭhahimsu. Sakko „asurā kira  
utṭhitā“ ti sutvā samuddapitṭhe yeva abbhuggantvā yujjhamāno  
tehi parājito diyaddhoyojanasatikena Vejayantarathena dakkhiṇa-  
samuddassa matthakamatthakena palāyitum āraddho. Ath'  
assa ratho samuddapitṭhena vegena gacchanto Simbalivanam<sup>8</sup>  
pakkhanto<sup>9</sup>. Tassa gamanamagge Simbalivanam<sup>8</sup> tālavanam  
viya chijjitvā chijjitvā samuddapitṭhe patati. Supaṇṇapotakā  
samuddapitṭhe parivattentā mahāravam ravimsu. Sakko Mā-  
taliṃ pucchi: „samma Mātali, kimsaddo nām' esa, atikaruṇo

<sup>1</sup> O<sup>h</sup> -suṇa-, C<sup>v</sup> -sūṇa-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> O<sup>h</sup> tam maccheravinayam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -haram, C<sup>v</sup> -hāram.  
<sup>4</sup> O<sup>h</sup> pesuneyya-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> ca, C<sup>v</sup> va added. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> -pātali. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> mayan. <sup>8</sup> C<sup>v</sup>  
simbali-. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> pakkhante.

ravo vattatīti“ . „Deva tumhākaṃ rathavegavicunṇite Simbalivane patante supaṇṇapotakā maraṇabhayatajĵitā ekaviravaṃ viravantīti“ . Mahāsatto „samma<sup>1</sup> Mātali<sup>2</sup>, mā amhe nissāya ete kilamantu, na mayaṃ issariyaṃ nissāya paṇavadhakammaṃ karoma, etesaṃ pana atthāya mayaṃ jīvitaṃ pariccajitvā asurānaṃ dassāma, nivattay<sup>3</sup> etaṃ rathan“ ti vatvā imaṃ gātham āha :

Kulāvakā Mātali Simbalismiṃ  
isāmukhena parivajjayassu,  
kāmaṃ cajāma asuresu paṇaṃ,  
mā-y-ime dijā vikulāvā ahesun ti. 30.

Tattha kulāvakā ti supaṇṇapotakā, Mātali ti sārathīṃ āmantesi, Simbalismiṃ ti passa ete simbalirukkhe<sup>3</sup> olambantā ṭhitā ti dasseti, isāmukhena parivajjayassū<sup>4</sup> ti ete etassa rathassa isāmukhena yathā na haññanti evan te parivajjayassu, kāmaṃ cajāma asuresu paṇaṃ ti yadi amhesu asurānaṃ paṇaṃ cajantesu etesaṃ sotthi hoti kāmaṃ<sup>4</sup> cajāma ekamaṃ<sup>5</sup> eva mayaṃ asuresu ambhākaṃ paṇaṃ<sup>5</sup> cajāma, māyime dijā vikulāvā ahesun ti ime pana dijā ime garuḷapotakā viddhastavicunṇitakulāvakatāya<sup>6</sup> vikulāvā mā ahesuṃ mā ambhākaṃ dukkhaṃ etesaṃ uparikkhipa, nivattaya nivattaya rathan ti.

Mātali<sup>7</sup> saṃgāhako tassa vacanaṃ sutvā rathaṃ nivattetvā aññena maggena devalokābhimukhaṃ akāsi. Asurā pana taṃ nivattayamaṇam eva disvā „addhā aññehi pi cakkavālehi Sakkā āgacchanti, balaṃ labhitvā ratho nivatto bhavissatīti“ maraṇabhayabhītaṃ palāyitvā asurabhavanam eva pavisiṃsu. Sakko pi devanagaraṃ pavisitvā dvīsu devalokesu devagaṇena parivuto nagaramajjhe atthāsi. Tasmīṃ khaṇe paṭhaviṃ bhinditvā yojanasahasubbedho Vejayantapāsādo utthahi. Vijayante utthitattā Vejayanto t<sup>7</sup> eva nāmaṃ akāmsu. Atha Sakko puna asurānaṃ anāgamanatthāya pañcasu ṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapesi, yaṃ sandhāya vuttaṃ :

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> sammā. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> mātali. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> simbalī-. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> kāmaṃ. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> paṇaṃ.

<sup>6</sup> C<sup>o</sup> viddhvasta-. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> mātali.



Antarā dvinnam<sup>1</sup> ayujjhapurānam  
 pañcavidhā ṭhapitā abhirakkhā:  
 uragakaroṭi payassa ca hāri<sup>2</sup>  
 madanayutā caturo ca mahantā ti.

Dve nagarāni pi yuddhena gahetuṃ asakkuṇeyyatāya ayujjhapurāni nāma jātāni devanagaraṃ ca asuranagaraṃ ca, yadā hi asurā balavantā honti atha devehi palāyitvā devanagaraṃ pavisitvā dvāre piḥite asurānaṃ satasahassam pi kiñci kātuṃ na sakkoti<sup>3</sup>, yadā devā balavantā honti atha asurehi palāyitvā asuranagaraṃ dvāre piḥite Sakkānaṃ satasahassam pi kiñci kātuṃ na sakkoti<sup>4</sup>. Iti imāni dve nagarāni ayujjhapurāni nāma. Nesaṃ antarā etesu uragādisu pañcasu ṭhānesu Sakkena rakkhā ṭhapitā. Tattha uragasaddena nāgā gahitā, te udake balavantā honti, tasmā Sinerussa paṭhamālinde<sup>5</sup> tesam ārakkhā, karotiṣaddena supaṇṇā gahitā, tesam kira karoti nāma pānabhojanam, tena nāmaṃ labhimsu, dutiyālinde<sup>6</sup> tesam ārakkhā, payassa hārisaddena kumbhaṇḍā gahitā, dānavarakkhasā kir' ete, tatiyālinde<sup>6</sup> tesam ārakkhā, madanayutasaddena yakkhā gahitā, visamacārino kir' ete yuddhamsoṇḍā<sup>7</sup>, catutthālinde<sup>6</sup> tesam ārakkhā, caturo ca mahantā ti cattāro mahārājāno vuttā, pañcamālinde<sup>6</sup> tesam ārakkhā, tasmā yadi asurā kupitā āvilacittā devapuraṃ upayanti pañcavidhesu yaṃ girino paṭhamam paribhaṇḍam taṃ uragā paribāhiya tittḥanti, evam sesesu sesā.

Imesu pana pañcasu ṭhānesu ārakkham ṭhapetvā Sakko<sup>8</sup> devānam indo<sup>9</sup> dibbasampattim anubhavamāne Sudhammā cavitvā tass' eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, kaṇṇikāya dinnanissandena c' assā pañcayojanasatikā Sudhammā nāma devamanisabhā udapādi, yattha dibbasetacchattassa heṭṭhā yojanappamāṇe kañcanapallaṅke<sup>10</sup> nisinnā Sakko devānam indo devamanussānaṃ kattabbakiccāni karoti. Cittāpi cavitvā tass' eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, uyyānassa karaṇanissandena c' assā Cittalatāvanam nāma uyyānam udapādi. Nandāpi cavitvā tass' eva pādapariṇāṇikā hutvā nibbatti, pokkharāṇinissandena<sup>11</sup> c' assā Nandā nāma pokkharāṇi udapādi. Sujātā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dinnam. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> hāri. <sup>3</sup> C<sup>s</sup> sakkonti. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> sakkonti corrected to sakkoti.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> -linde. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -linde. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> yuddhamsoṇḍā. <sup>8</sup> so all three MSS., instead of Sakke? <sup>9</sup> so all three MSS., instead of inde? <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -pallaṅke. <sup>11</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> pokkharāṇi-

pana kusalakammassa akatattā ekasmiṃ araṇṇe kandarāya bakasakunṇikā hutvā nibbattā. Sakko „Sujātā na paññāyati, kattha nu kho nibbattā“ ti āvajjento disvā tattha gantvā taṃ ādāya devalokaṃ gantvā tassā ramaṇīyaṃ devanagaraṃ Sudhammaṃ devasabhaṃ Cittalatāvanaṃ Nandāpokkharāṇiṃ ca dassetvā „etā kusalaṃ katvā mayhaṃ pādaparicārīkā hutvā nibbattā, tvaṃ pana kusalaṃ akatvā tīracchānāyoniyaṃ nibbattā, ito paṭṭhāya sīlaṃ rakkhā“<sup>1</sup> ti taṃ ovaḍitvā pañcasu sīlesu patitṭhapetvā<sup>1</sup> tatth' eva netvā vissajjesi. Sāpi tato paṭṭhāya sīlaṃ rakkhati. Sakko katipāhaccayena „sakkā nu kho sīlaṃ rakkhitu“ ti gantvā maccharūpena uttāno hutvā purato nipajji. Sā „matamacchako“ ti saññāya sīse aggahesi, maccho naṅgutṭhaṃ<sup>2</sup> cālesi, atha naṃ „jīvati, maññe“ ti vissajjesi. Sakko „sādhu sādhu, sakkhissasi sīlaṃ rakkhitu“ ti agamāsī. Sā tato cutā Bārāṇasīyaṃ kumbhakāragehe nibbatti. Sakko „kahaṃ<sup>3</sup> nu kho nibbattā“ ti tattha nibbattabhāvaṃ ūtvā suvaṇṇa-elāḷukānaṃ<sup>4</sup> yānakaṃ pūretvā majjhe gāmassa mahallakavesena nisīditvā „elāḷukāni<sup>5</sup> gaṇhatha, elāḷukāni<sup>5</sup> gaṇhatha“<sup>6</sup> ti ugghosesi. Manussā āgantvā „dehi tātā“<sup>7</sup> ti āhaṃsu. „Ahaṃ sīlaṃ<sup>8</sup> rakkhakānaṃ demi, tumhe sīlaṃ rakkhathā“<sup>9</sup> ti. „Mayaṃ sīlaṃ nāma na jānāma, mūlena dehīti“. „Nā mayhaṃ mūlena attho, silarakkhakānaṃ<sup>7</sup> nēvāhaṃ dammīti“. Manussā „koci ayaṃ lālako“<sup>8</sup> ti pakkamīṃsu. Sujātā taṃ<sup>9</sup> pavattim sutvā „mayhaṃ ānitaṃ bhavissatīti“ cintetvā gantvā „dehi tātā“ ti āha. „Sīlaṃ rakkhasi amma“ ti. „Āma rakkhāmīti“. „Idaṃ mayā tuyhaṃ eva atthāya ābhatan“ ti saddhim yānakena gehadvāre ṭhapetvā pakkāmi. Sāpi yāvajjivaṃ sīlaṃ rakkhitvā tato cutā Vepacittiyassa asurindassa dhītā hutvā nibbatti, silānisamsena abhirūpā ahoṣi. So tassā vayappattakāle „mayhaṃ dhītā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhatū“<sup>9</sup> ti asure sanni-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> patitṭhapetvā. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> naṅgu-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> kahaṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> suvaṇṇalūkānaṃ. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> elāḷukāni. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> sīla. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> sīlaṃ-. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> elāḷuko. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> naṃ.

pātesi. Sakko „kham nu sā nibbattā“ ti olokeno tattha nibbattabhāvaṃ űatvā „Sujātā cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhanti<sup>1</sup> maṃ gaṇhissatīti“ asuravaṇṇaṃ māpetvā tattha agamāsi. Sujātaṃ<sup>2</sup> alaṃkaritvā sannipātaṭṭhānaṃ ānetvā „cittarucitaṃ sāmikaṃ gaṇhā“<sup>3</sup> ti āhaṃsu. Sā olokeni<sup>3</sup> Sakkaṃ disvā pubbe pi sinehavasena „ayam me sāmiko“ ti aggahesi. So taṃ devanagaraṃ ānetvā adḍhatiyānaṃ nāṭakakoṭīnaṃ jēṭṭhikaṃ katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā devarajjaṃ kārayamaṇā attano jivitaṃ pariccajantāpi paṇātipātaṃ na karīṃsu, tvaṃ nāma evarūpe niyyānikasāsaṇe pabbajitvā aparissāvitaṃ sappākaṃ udakaṃ pivissasīti“ taṃ bhikkhuṃ garahitvā anusandhiṃ ghaṭṭevā jātaṃ samodhānesi: „Tadā Mātali saṃgahaḥko ānando ahoṣi, Sakko pana aham evā“<sup>4</sup> ti. Kulāvakaṃ jātaṃ.

## 2. Naccajātaka.

Rudaṃ manuṇṇaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ bahubhaṇḍikaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. Vatthum heṭṭhā Devadhammajātaka vuttasadisam eva. Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. „Kiṃkāraṇaṃ tvaṃ bahubhaṇḍo jāto“ ti. So ettakaṃ sutvā va kuddho nivāsanapārūpanaṃ<sup>4</sup> chaḍḍetvā<sup>5</sup> „iminā dāni nihārena vicarāmiti“ Satthu purato naggo atṭhāsi. Manussā dhi<sup>6</sup> dhīti āhaṃsu. So tato palāyitvā hināyāvatto. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinā „Satthu nāma purato evarūpaṃ karissasīti“ tassa aḡuṇakathaṃ kathesaṃ. Satthā āgantvā „kāya nu tṭha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti bhikkhū pucchi. „Bhante ‘so hi nāma bhikkhu tumhākaṃ purato catuparisamaṃjhe hirottappaṃ pahāya gāmaḍarako viya naggo ṭhatvā<sup>7</sup> manussehi jigucchiyamāno hināya vattitvā sāsaṇā parihiṇo’ ti tassa aḡuṇakathāya nisinn’ amhā“<sup>8</sup> ti. Satthā „na bhikkhave idān’ ev’ eso<sup>8</sup> bhikkhu hirottappābhāvena ratanaśāsaṇā parihiṇo, pubbe itthiratanapaṭilābhato pi parihiṇo yevā“<sup>9</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> gaṇhanti, C<sup>s</sup> gaṇhanti. <sup>2</sup> all three MSS. sujātā. <sup>3</sup> all three MSS. olokeni. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -pārūpanaṃ. <sup>5</sup> C<sup>s</sup> chaḍḍetvā. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> dhī. <sup>7</sup> C<sup>s</sup> gāmaḍarako viya naggo viya hutvā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> idānevaso.

Atīte paṭhamakappe catuppadā Sīham rājānaṃ akaṃsu, macchā Ānandamacchā, sakuṇā Suvannaḥaṃsaṃ. Tassa pana Suvannaṛājahaṃsassa dhītā haṃsapotikā abhirūpā ahoṣīti so tassā varaṃ adāsi. Sā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ vāresi. Haṃsarājā tassā varaṃ datvā Himavante sabbasakuṇe sannipātāpesi. Nānappakārā<sup>1</sup> haṃsamorādayo sakuṇagaṇā samāgantvā ekasmiṃ mahante pāsānatale sannipatimsu. Haṃsarājā „attano cittarucitaṃ sāmikaṃ āgantvā gaṇhatū“<sup>2</sup> 'ti dhītaraṃ pakkosāpesi. Sā sakuṇasaṃghaṃ olokeṇti<sup>3</sup> manivaṇṇagīvaṃ citrapekhuṇaṃ<sup>4</sup> moraṃ disvā „ayaṃ me sāmiko hotū“<sup>5</sup> 'ti rocesi. Sakuṇasaṃghā moraṃ upasaṃkamitvā āhaṃsu: „samma mora ayaṃ rājadhītā ettakānaṃ sakuṇānaṃ majjhe sāmikaṃ rocenti<sup>6</sup> tayi ruciṃ uppādesīti“. Moro „ajjāpi tāva me balaṃ na passasīti“<sup>7</sup> atituṭṭhiyā<sup>8</sup> hirottappaṃ bhinditvā tāva mahato sakuṇasaṃghassa majjhe pakkhe pasāretvā naccitūṃ ārabhi, naccanto appaṭicchanno ahoṣi. Suvannaḥaṃsarājā lajjito imassa n' eva ajjhattasamuṭṭhānā hiri atthi na bahiddhāsamuṭṭhānaṃ ottappaṃ, nāssa bhinnahirottappassa mama dhītaraṃ dassāmīti“<sup>9</sup> sakuṇasaṃghamajjhe imaṃ gātham āha:

Rudam<sup>6</sup> manuṇṇaṃ rucirā ca piṭṭhi  
 veḷuriyavaṇṇūpanibhā ca gīvā  
 vyāmaṃmattāni ca pekkhuṇāni,  
 naccena te dhītaraṃ no dadāmi. 31.

Tattha rudam manuṇṇaṃ ti, takāssa dakāro kato, rudam manāpaṃ, vassitasaddo madhuro ti attho, rucirā ca piṭṭhīti piṭṭhi<sup>7</sup> pi te citrā c' eva sobhaṇā ca, veḷuriyavaṇṇūpanibhā ti veḷuriyamaṇivaṇṇasaddisā, vyāmaṃmattāni<sup>8</sup>ti ekavyāmapamāṇāni, pekkhuṇāni<sup>9</sup>ti piṇḍāni, naccena te dhītaraṃ no dadāmi<sup>10</sup>ti hirottappaṃ bhinditvā naccitabhāven' eva te evarūpassa nilajjassa dhītaraṃ no dadāmi<sup>11</sup>ti vatvā

Haṃsarājā tasmīṃ yeva parisamajjhe attano bhāgineyyahaṃsapotakassa dhītaraṃ adāsi. Moro haṃsapotikaṃ ala-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -kārānaṃ, C<sup>s</sup> -kāra. <sup>2</sup> all three MSS. olokeṇti. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -pekhuṇaṃ, C<sup>s</sup> -pekhu-  
 naṃ. <sup>4</sup> all three MSS. rocenti. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> atituṭṭhiyā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>s</sup> rudam. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> C<sup>s</sup> piṭṭhi.

bhītvā lajjitvā tato va utṭhahitvā palāyi. Hamsarājāpi attano vasaṇaṭṭhānam eva gato.

Satthā „na bhikkhave idān' ev' esa hirottappaṃ bhinditvā ratanaśāsanā parihiṇo, pubbe itthiratanapaṭilābhato pi parihiṇo yevā“ 'ti imaṃ dhammaśāsanāṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā moro bahubhaṇḍiko ahoṣi, haṃsarājā pana aham evā“ 'ti. Naccajātakāṃ.

### 3. Sammodamāna-jātaka.

Sammodamānā ti. Idam Satthā Kapilavatthum upanisāya nigrodhārāme viharanto cumbaṭakalaham ārabha kathesi. So Kuṇāla-jātaka āvibhaviṣṣati. Tadā pana Satthā nātaka āmantetvā „mahārājāno, nātakānaṃ aṇṇamaṇṇānaṃ viggaho nāma na yutto, tiracchānagatāpi pubbe samaggakāle paccāmitte abhibhavitvā yadā vivādam āpannā tadā mahāvīnaśāṃ pattā“ ti nātīrājakulehi āyācīto atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjāṃ kārente Bodhisatto vaṭṭakayoniyāṃ nibbattitvā anekavaṭṭakasaḥassaparivāro araṇṇe vasati. Tadā eko vaṭṭakaluddako tesāṃ vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā vaṭṭakavassitaṃ katvā tesāṃ sannipatitabhāvaṃ nātvā tesāṃ upari jālaṃ khipitvā pariyañtesu maddanto sabbe ekato katvā pacchiṃ pūretvā gharaṃ gantvā te<sup>1</sup> vikkiṇitvā tena mūlena jīvikaṃ kappeti. Ath' ekadivaśāṃ Bodhisatto te vaṭṭake āha: „ayaṃ sākuṇiko<sup>2</sup> amhākaṃ nātaka vīnaśāṃ pāpeti, ahaṃ ekaṃ upāyaṃ jānāmi yen' esa amhe gañhitum na sakkhiṣṣati, ito dāni paṭṭhāya etena<sup>3</sup> tumhākaṃ upari jāle khittamate ekeko ekekaṃ jālakkhike sīsaṃ ṭhapetvā jālaṃ ukkhipitvā icchitaṭṭhānaṃ haritvā ekaṃ kaṇṭakagumbe pakkhipatha, evaṃ sante tena tena ṭhānena palāyissāma<sup>4</sup>“ 'ti. Te sabbe „sādhū“ 'ti paṭisaṇṇīsu. Dutiyadivase upari jālaṃ khittite<sup>4</sup> Bodhisattena vuttanāyena<sup>4</sup> eva jālaṃ ukkhi-

3. Cfr. J. R. A. S. December, 1870. <sup>1</sup> C<sup>2</sup> ne. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> C<sup>2</sup> sakuniko, C<sup>2</sup> sakuniko. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> etc. <sup>4</sup> so all three MSS.

pitvā ekasmim kaṇṭakagumbe khipitvā sayam heṭṭhābhāgena tato palāyimsu. Sākuṇikassa gumbato jālam mocentass' eva vikālo jāto. So tucchahattho va' agamāsi. Punadivasato paṭṭhāya pi vaṭṭakā tath' eva karonti. So pi yāva suriyass' atthagamanā jālam eva mocento kiñci alabhivā tucchahattho va geham gacchati. Ath' assa bhariyā kujjhivā „tvam divase divase tucchahattho āgacchasi, aññam pi te bahi positabbaṭṭhānam atthi maññe“ ti āha. Sākuṇiko „bhadde mama aññam<sup>1</sup> positabbaṭṭhānam n' atthi, api ca kho pana te vaṭṭakā samaggā hutvā caranti, mayā khittamattam jālam ādāya kaṇṭakagumbe khipitvā gacchanti, na kho pana te sabbakālam eva sammodamānā viharissanti, tvam mā cintayī<sup>2</sup>, yadā te vivādam āpajjissanti tadā te sabbe vādāya tava mukham hāsaya-māno āgacchissāmīti“ vatvā bhariyāya<sup>4</sup> imam gātham āha:

Sammodamānā gacchanti jālam ādāya pakkhino,  
yadā te vivadissanti tadā ehinti me vasan ti. 32.

Tattha yadā te vivadissantīti yasmiṃ kāle te vaṭṭakā nānāladhikā nānāgāhā hutvā vivadissanti kalaham karissantīti attho, tadā ehinti me vasan ti tasmim kāle sabbe pi te mama vasaṃ āgacchissanti, athāhan te gahetvā tava mukham hāsayanto āgacchissāmīti bhariyam samassāseesi.

Katipāhass' eva pana accayena eko vaṭṭako gocarabhūmim otaranto asallakkhetvā aññassa sīsam akkami<sup>3</sup>. Itaro „ko mam sīse akkamīti“ kujjhi. „Aham asallakkhetvā akkamim, mā kujjhīti“ vutte pi ca kujjhi yeva. Te punappuna kathentā „tvam eva maññe jālam ukkhipasīti“ aññamaññam vivadam karimsu. Tesu vivadantesu Bodhisatto cintesi: vivā-dake sotthibhāvo nāma n' atthi, idān' eva te jālam no ukkhipissanti, tato mahantaṃ vināsam pāpuṇissanti, sākuṇiko okāsam labhissati, mayā imasmim ṭhāne na sakkā vasitun<sup>5</sup>“ ti so attano parisam ādāya aññattha gato. Sākuṇiko pi kho

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> omits va. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> mamaññam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> cintayī. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> omits bhariyāya. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> akkami.

katipāhaccayena āgantvā vaṭṭakavassitaṃ vassitvā tesāṃ sanni-  
patitānaṃ upari jālaṃ pakkhipi. Ath' eko vaṭṭako „tuyhaṃ  
kira jālaṃ ukkhipantass' eva matthake lomāni patitāni, idāni  
ukkhipā“ 'ti āha. Aparo „tuyhaṃ kira jālaṃ ukkhipantass'  
eva dvisu pakkhesu pattāni patitāni, idāni ukkhipā“ 'ti āha.  
Iti tesāṃ „tvāṃ ukkhipā“ 'ti vadantānaṃ<sup>1</sup> űeva sākuṇiko jālaṃ  
ukkhipitvā sabbe va te ekato katvā pacchimā pūretvā bhariyaṃ  
hāsayamāno gehaṃ agamāsi.

Satthā „evaṃ mahārāja nātakānaṃ kalaho nāma na yutto, kalaho  
vināsamūlam eva hotīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ  
ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā apaṇḍitavaṭṭako Devadatto aho-  
si, paṇḍitavaṭṭako pana aham evā“ 'ti. Sammodamaṇajātakāṃ.

#### 4. Macchajātaka.

Na maṃ sītaṃ na maṃ uṇhaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane  
vihāranto purāṇadutiyaikapalobhanaṃ<sup>2</sup> ārabha kathesi. Tadā  
hi Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvāṃ bhikkhu<sup>3</sup> ukkaṇṭhito“  
ti pucchi. „Saccaṃ Bhagavā“ 'ti. „Kenāsi ukkaṇṭhāpito“ ti. „Pu-  
rāṇadutiyaikā<sup>4</sup> me bhante madhuraḥattharasā, naṃ jahitūṃ na sakko-  
mīti“. Atha naṃ Satthā „bhikkhu, esā itthi<sup>5</sup> tava anattakārikā,  
pubbe pi tvāṃ etaṃ nissāya maraṇaṃ pāpuṇanto maṃ āgama  
maraṇamutto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente  
Bodhisatto tassa purohito ahoṣi. Tadā kevaṭṭā nadiyaṃ  
jālaṃ khipiṃsu. Ath' eko mahāmaccho rativasena attano  
macchiyā saddhiṃ kiḷamāno āgacchati. Tassa sā macchi<sup>5</sup>  
purato gacchamānā jālagandhaṃ ghāyitvā jālaṃ pariharamānā  
gatā. So pana kāmagiḷjo lolamaccho jālakucchim eva pa-  
viṭṭho. Kevaṭṭā tassa jālaṃ pavitṭhabhāvaṃ űatvā jālaṃ  
ukkhipitvā macchaṃ gahetva amāretvā va vālikapitṭhe<sup>6</sup> khi-

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -naṃ. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> -dūti-. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> omit saccaṃ kira tvāṃ bhikkhu. <sup>4</sup> C<sup>1</sup>  
itthi. <sup>5</sup> C<sup>1</sup> macchi. <sup>6</sup> C<sup>1</sup> vāliṇa-.

pitvā „imam āngāresu pacitvā khādissāmā“ 'ti āngāre karonti sūlam tacchenti. Maccho „etam<sup>1</sup> āngaratāpanam<sup>2</sup> vā sūlavedhanam vā aññam vā pana dukkham na mam kilameti, yam pana sā macchi<sup>3</sup> 'aññam so nūna gato' ti mayi domanassam āpajjati tad eva mam bādhatīti“ paridevamāno imam gātham āha:

Na mam sītam na mam uṇham na mam jālasmiṃ bādhanam,  
yañ ca mam maññate macchi<sup>3</sup> 'aññam so ratiyā gato' ti. 33.

Tattha na mam sītam na mam uṇham ti macchānam udakā nīhaṭakāle<sup>4</sup> sītam hoti, tasmim vigate uṇham hoti, tadubhayam sandhāya na mam sītam na mam uṇham bādhatīti paridevati, yam<sup>5</sup> pi tam āngāresu paccanamūlakam dukkham bhavissati tam pi sandhāya na mam uṇham ti paridevat' eva, na mam jālasmiṃ bādhanam ti yam pi me jālasmiṃ bādhanam ahoṣi tam pi mam na bādhesīti paridevati, yañ ca man ti ādisu<sup>6</sup> ayam piṇḍatto: sā macchi mama jāle patitassa imehi kevaṭṭehi gaṇitabhāvam ajānantī<sup>7</sup> mam apassamānā „so maccho idāni aññam macchim kāmaratiyā gato<sup>8</sup> bhavissatīti“ cinteti, tam tassā domanassappattāya cintanam mam bādhatīti vālikapiṭṭhe nipanno paridevati.

Tasmim samaye purohito dāsaparisaparivuto nahānatthāya nadītiram āgato. So pana sabbarutaññu<sup>9</sup> hoti. Ten' assa macchaparidevitam sutvā etad ahoṣi: „ayam maccho kilesa-paridevitam paridevati, evam āturacitto kho pan' esa miyamāno niraye yeva nibbattissati, aham<sup>9</sup> assa avassayo bhavissā-mṃti“ kevaṭṭānam santikam gantvā „ambho tumhe amhākam ekadivasam pi vyañjanatthāya maccham na dethā“ 'ti āha. Kevaṭṭā „kim vadetha sāmi, tumhākam ruccanakamaccham gaṇhitvā gacchathā“ 'ti āhamso. „Amhākam aññena kammaṃ n' atthi, imañ<sup>10</sup> ñeva dethā“ 'ti. „Gaṇhatha sāmīti“. Bodhisatto tam ubhoḥi hatthehi gahetvā nadītīre nisīditvā „ambho<sup>11</sup> maccha, sace t' āham aḷḷa na passeyyam jīvitakkhamam pāpuṇeyyāsi, idāni ito paṭṭhāya mā kilesavasiko<sup>12</sup> ahoṣīti“ ovaḍitvā udake vissajjetvā nagaram pāvisi.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> ekam, C<sup>v</sup> emits etam. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> āngāre-. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> nīhaṭa-, C<sup>v</sup> nehaṭa-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> yam. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> ādisu. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ajānantī. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> gato. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> aham, C<sup>v</sup> amham. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> imañ. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> amho. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> -vasito.



Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṅṅhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā macchī<sup>1</sup> purāṇa-dutiyyikā<sup>2</sup> ahoṣi, maccho ukkaṅṅhitabhikkhu, purohito aham eva ahoṣin<sup>3</sup>“ ti. Macchajātakaṃ.

### 5. Vaṭṭakajātaka.

Santi pakkhā ti. Imaṃ Satthā Magadhesu cārikaṃ caramāno dāvagginibbānaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Satthā Magadhesu cārikaṃ caramāno aññatarasmiṃ Magadhagāmake piṇḍāya caritvā pacchābhataṃ piṇḍapātaṭṭikkanto bhikkhuganapari-vuto maggaṃ paṭipajji. Tasmīṃ samaye mahādāvo utṭhahi. Purato ca pacchato ca bahū bhikkhū<sup>3</sup>. So pi kho aggi ekadhūmo ekajālo hutvā avattharamāno āgacchat<sup>4</sup> eva. Tatra eke<sup>5</sup> puthujjanabhikkhū maraṇabhayaḅhitā „paṭagginīṃ dassāma, tena daḍḍhaṭṭhānaṃ itaro aggi na ottharissatīti<sup>6</sup>“ araṇi<sup>7</sup> sahitaṃ<sup>8</sup> niharitva agginīṃ karonti. Apare āhamsu: „āvuso, tumhe kin nāma karoṭha, gaganamaḅjhe<sup>9</sup> ṭhitaṃ candaṃ pācīnalokadhātuto uggacchantāṃ sahasaramāṣipatimaṇḍitaṃ suriyamaṇḍalaṃ<sup>9</sup> velāṭire ṭhitaṃ samuddaṃ Sineruṃ nissāya ṭhitaṃ Sineruṃ apassantā viya sadevake loke aggaṭṭhalaṃ attanā saddhiṃ gacchantam eva Sammāsambuddhaṃ anoloketvā ‘paṭagginīṃ demā’ ti vadetha, Buddhabalaṃ nāma na jānāṭha, etha Satthu santikaṃ gamis-sāmā<sup>10</sup>’ ti purato ca pacchato ca gacchantā sabbe pi ekato hutvā Dasa-balassa santikaṃ agamaṃsu. Satthā mahābhikkhusaṃghaparivāro<sup>10</sup> aññatarasmiṃ padese aṭṭhāsi. Dāvaggi abhibhavanto viya viravanto āgacchati, āgantvā Tathāgataṣṣa ṭhitaṭṭhānaṃ<sup>11</sup> patvā tassa padesaṣṣa samantā soḷasaḅkarisaṃmattaṃ<sup>12</sup> ṭhānaṃ patto uḅake opilāṭipatiṇṅkā<sup>13</sup> viya nibbāyi, vibbedhato dvattisaḅkarisaṃmattaṭṭhānaṃ avattharituṃ nāsakkhi. Bhikkhū Satthu gūṇakathaṃ<sup>14</sup> āraḅhimsu: „aho Buddhānaṃ gūṇaṃ nāma, ayaṃ hi nāma acetano aggi Buddhānaṃ ṭhitaṭṭhānaṃ avattharituṃ na sakkoti, uḅake ṭiṇṅkā viya nibbāyati, aho Buddhā-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> macchī. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -dū-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> bahu bhikkhu, C<sup>v</sup> bahu bhikkhu corrected to bahū bhikkhū. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> etc. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> ottharissatīti. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> araṇi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> sahita, C<sup>v</sup> sahita corrected to sahitaṃ. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> gagaṇa-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> sūriya-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -saṅgha-. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -nam. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> solasa-. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> -ṭiṇṅkā. <sup>14</sup> C<sup>k</sup> gūṇaṃkathaṃ.

nam ānubhāvo nāmā“<sup>1</sup> ti. Sattā tesam katham sutvā „na bhikkhave idam etarahi mayham balaṃ, yaṃ imaṃ bhūmippadesam patvā esa aggo nibbāyati idam pana mayham porāṇakasaccabalaṃ, imasmim hi padese sakalam pi imaṃ kappam aggi na jalissati, kappatthiypāṭihāriyam nām' etan“<sup>2</sup> ti āha. Athāyasmā Ānando Sattu nisīdanatthāya catuggunam saṃghātim paññāpesi. Nisīdi Sattā. Palamkam ābhujitvā<sup>1</sup> bhikkhusaṃgho pi Tathāgataṃ vanditvā parivāretvā nisīdi. Atha Sattā „idam tāva bhante ambakam pākataṃ, atītam paṭicchannam, tam no pākataṃ karothā“<sup>3</sup> ti bhikkhūhi āyācīto atītam āhari:

Atīte Magadharatthe tasmim yeva padese Bodhisatto vaṭṭakayoniyam paṭisandhim gahetvā mātu kucchito jāto aṇḍako sampadāletvā nikkhantakāle mahābheṇḍukappamāṇo vaṭṭakapotako ahoṣi. Atha nam mātāpitaro kulāvake nipajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaram āharitvā posenti. Tassa pakkhe pasāretvā ākāśagamanabalaṃ vā pāde ukkhipitvā thale gamanabalaṃ vā n' atthi. Tañ ca padesaṃ saṃvacchare saṃvacchare dāvaggi gaṇhāti. So tasmim<sup>2</sup> pi samaye mahāravam ravanto tam padesaṃ gaṇhi. Sakuṇasaṃghā attano attano kulāvakehi nikkhamitvā maraṇabhayabhītā viravantā palāyanti. Bodhisattassa pi mātāpitaro maraṇabhayabhītā Bodhisattam chaḍḍetvā palāyimsu. Bodhisatto kulāvake nipannako va gīvam ukkhipitvā avattharitvā āgacchantam aggim disvā cintesi: „sace mayham pakkhe pasāretvā ākāśena gamanabalaṃ bhaveyya uppatitvā aññattha gaccheyyam, sace pāde ukkhipitvā gamanabalaṃ bhaveyya pādavārena aññattha gaccheyyam, mātāpitaro pi kho me maraṇabhayabhītā main ekakam pahāya attānam parittāyantā palātā, idāni me aññam paṭisaraṇam n' atthi, attāno<sup>3</sup> 'mhi asaraṇo, kiṃ nu kho ajja mayā kātum vaṭṭatīti“. Ath' assa etad ahoṣi: „imasmim loke silaguṇo nāma atthi, sacca-guṇo nāma atthi, atīte pāramiyo pūretvā bodhitale nisīditvā abhisambuddhā silasamādhipaññāvimuttivimuttiñānadassanasam-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> ābhujitvā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> tasmim. <sup>3</sup> all three MSS. attāno.

pannā saccānuddayakāruṇṇākhantisamannāgatā sabbasattesu samapavattamettabhāvanā sabbaññu-Buddhā nāma atthi, tehi ca paṭividdhā dhammaguṇā nāma atthi, mayhaṃ cāpi ekaṃ<sup>1</sup> saccaṃ atthi, saṃvijjamāno eko sabhāvadhammo paññāyati, tasmā atīte Buddhe c' eva tehi paṭividdhagūṇe ca āvajjitvā mayi vijjamānaṃ saccasabhāvadhammaṃ gahetvā saccakiriyaṃ katvā aggim paṭikkamāpetvā ajja mayā attano c' eva sesasa-kuṇānaṃ ca sotthibhāvaṃ kātuṃ vaṭṭatīti<sup>2</sup>. Tena vuttaṃ:

Atthi loke silagūṇo, saccaṃ soceyy' anuddayā,  
tena saccena kāhāmi saccakiriyaṃ anuttamaṃ.  
Āvajjitvā dhammabalaṃ saritvā pubbake Jine  
saccabalaṃ apassāya saccakiriyaṃ akāsaṃ ahan ti.

Atha Bodhisatto atīte parinibbutānaṃ Buddhānaṃ gūṇe āvajjitvā attani vijjamānaṃ saccasabhāvaṃ ārabha saccakiriyaṃ karonto imaṃ gātham āha:

Santi pakkhā apatanā, santi pādā aṇācanā,  
mātāpitā ca nikkhantā, jātaveda paṭikkamā ti. 34.

Tattha santi pakkhā apatanā ti mayhaṃ pakkhā nāma atthi upalabbhanti, na ca kho sakkā etehi uppatitūṃ ākāseṇa gantun ti apatanā, santi pādā aṇācanā ti pādāpi me atthi tehi pana vañcītūṃ pādācāragamanena gantūṃ na sakkā ti aṇācanā, mātāpitā ca nikkhantā ti ye ca maṃ aṇānttha neyyuṃ te pi maraṇabhayaṇa mātāpitāro nikkhantā, jātavedā ti aggim ālapati, so hi jāto vediyati paññāyati, tasmā jātavedo ti vuccati, paṭikkamā ti paṭigaccha nivattā 'ti jātavedaṃ ānāpeti<sup>3</sup>. Iti Mahāsatto sace mayhaṃ pakkhānaṃ atthibhāvo c' eva te ca pasāretvā ākāse apatanabhāvo saccaṃ pādānaṃ atthibhāvo te ca ukkhāpitvā aṇācanabhāvo mātāpitūnaṃ maṃ kulāvake yeva chaḍḍetvā palātabhāvo ca sacco sabhāvabhūto yeva, jātaveda etena saccena tvaṃ ito paṭikkamā ti kulāvake nipanno yeva saccakiriyaṃ akāsi.

Tassa<sup>4</sup> saha saccakiriyaṃ soḷasakarīsamatte<sup>5</sup> thāne jāta-vedo paṭikkami, paṭikkamanto ca na-jjhāpayamāno va<sup>5</sup> araṇṇānaṃ gato, uduke pana opilāpitā ukkā viya tatth' eva nibbāyi. Tena vuttaṃ:

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> eka. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> ānāpeti. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nassa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -matta. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> ca.

Saha saccakate mayhaṃ mahā pajjali sikhī<sup>1</sup>,  
vajjesi soḷasa karisāni udakaṃ patvā yathā sikhīti.

Tam pan' etaṃ ṭhānaṃ sakale pi imasmiṃ kappe agginā ana-  
bhībhavanīyattā kappatṭhiyapāṭihāriyaṃ nāma jātaṃ. Evaṃ Bo-  
dhisatto saccakiriyaṃ katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave imassa vanassa agginā anañjhottharaṇaṃ  
etarahi mayhaṃ balaṃ, porānaṃ pan' etaṃ vaṭṭakapotakakāle mayham  
eva saccabalaṃ“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi.  
Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino keci  
anāgāmino ahesuṃ, keci arahattaṃ pattā ti. Satthāpi anusandhiṃ  
ghaṭṭevā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mātāpitaro etarahi mātāpitaro  
va<sup>2</sup> ahesuṃ, vaṭṭakarājā pana aham evā“<sup>3</sup> ti. Vaṭṭakajātakaṃ.

## 6. Sakuṇajātaka.

Yam<sup>3</sup> nissitā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto daḍ-  
ḍhapannaṣālāṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Eko kira bhikkhu  
Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā Jetavanato nikkhamma Ko-  
salesu ekam paccantagāmaṃ upanissāya ekasmiṃ araṇṇe senāsane  
vasati. Ath' assa paṭhamamāse yeva paṇṇasālā dayhittha. So  
„paṇṇasālā me daddhā, dukkhaṃ vasāmiti“ manussānaṃ ācikkhi.  
Manussā „idāni no khettaṃ parisukkhaṃ, kedāre pāyevā karissāma,  
tasmiṃ pāyite bijaṃ vapitvā bje vutte<sup>4</sup> vatim katvā vatiyā katāya  
niḍḍāyitvā layitvā madditvā“ ti evaṃ<sup>5</sup> taṃ taṃ kammaṃ apadisantā  
yeva temāsāṃ vītināmesuṃ. So bhikkhu temāsāṃ abbhokāse dukkhaṃ  
vasanto kammaṭṭhānaṃ vadḍhetvā viśesaṃ nibbattetuṃ nāsakkhi,  
pavāretvā pana Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamante nisīdi.  
Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kiṃ bhikkhu sukkena  
vassaṃ vuttho si, kammaṭṭhānaṃ te matthakaṃ pattan“ ti pucchi.  
So taṃ pavattim ācikkhitvā „senāsanasappāyassa me abhāvena kam-  
maṭṭhānaṃ matthakaṃ na pattan“ ti āha. Satthā „pubbe bhikkhu  
tiracchānagatāpi attano sappāyāsappāyaṃ jānimsu, tvaṃ kasmā na  
aṇṇāsīti“ vatvā atītaṃ āhari:

<sup>1</sup> so all three MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> ca. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> yan. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> vutthe, C<sup>v</sup> vunte. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> evan.

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto sakunayoniam nibbattivā sakunasaṅghapari-vuto araṇṇāyatane sākhaṇḍapasaṃpannam mahārukkham nissāya vasati. Ath' ekadivasaṃ tassa rukkhasa sākhasu aññamaññaṃ ghaṃsantīsu cunnam patati. Dhūmo utthāti. Tam disvā, Bodhisatto cintesi: „imā dve sākha evaṃ ghaṃsamānā aggim vissajjessanti, so pativā purāṇapaṇṇāni gaṇhissati, tato paṭṭhāya imam pi rukkham jhāpessati<sup>1</sup>, na sakkā idha ambehi vasitum, ito palāyivā aññattha gantum vattatīti“ so sakunasaṅghassa imam gātham āha:

Yam nissitā jagatiruhan<sup>2</sup> vihaṅgamā

sv-āyam aggim pamuñcati,

disā bhajatha vakkamgā, jātam saraṇato bhayan ti. 35.

Tattha jagatiruhan<sup>2</sup> ti, jagati vuccati paṭhavi, tattha jātattā rukkho jagatirūho ti vuccati, vihaṅgamā ti viham vuccati ākāsam, tattha gamanato pakkhī vihaṅgamā ti vuccanti, disā bhajathā ti imam rukkham muñcivā aññato palāyantā catasso disā bhajatha, vakkamgā ti sakunē ālapati, te hi uttamaṅgam galam<sup>4</sup> kadāci kadāci vakkam<sup>5</sup> karonti, tasmā vakkamgā ti vuccanti, vaṅkā vā tesam ubhosu passesu pakkhā jātā ti pi vakkamgā, jātam saraṇato bhayan ti ambhākam avassayarukkhatto yeva bhayam nibbattam, etha aññattha gacchāmā ti.

Bodhisattassa vacanakarā paṇḍitā sakunā tena saddhim ekappahāren' eva uppativā aññattha gatā, ye pana apaṇḍitā te „evamevaṃ esa bindumatte uduke kumbhile passatīti“ tassa vacanam agahetvā tath' eva vasimsu. Tato na cirass' eva Bodhisattena cintitākāren' eva aggim nibbattivā nam rukkham aggahehi. Dhūme ca jalāsu ca utthitāsu dhūmandhā sakunā aññattha gantum nāsakkhimsu, aggimhi pativā pativā vināsam pāpunimsu.

Sathā „evaṃ bhikkhu pubbe tiracchānagatāpi rukkhaḅge vasantā attano sappāyāsappāyam jānanti, tvaṃ kasmā na aññāsīti“

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> jhāpessasi, C<sup>e</sup> pessati. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -rūham. Is jagatiruhan an interpolation?

<sup>3</sup> C<sup>v</sup> -rūhan. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>e</sup> uttamaṅgalam. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vaṅkam.

imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiṃ phale paṭiṭṭhito. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Bodhisattassa vacanakarā sakunā Buddha-parisā ahesuṃ, paṇḍitasakuno pana aham evā“<sup>1</sup> ti. Sakunajātakam.

## 7. Tittirajātaka.

Ye vaddham apacāyantīti, Idam Satthā Sāvattthim<sup>1</sup> gacchanto Sāriputtatherassa senāsanapaṭibāhanam<sup>2</sup> ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikena hi vihāram karetvā dūte pesite Satthā Rājagahā nikkhamma Vesālim patvā tattha yathābhirantaṃ viharitvā „Sāvattthim gamissāmīti“ maggam paṭipajji. Tena ca samayena Chabbaggikānam antevāsikā purato gantvā therānam senāsanesu agahitesv-eva „idam senāsanam amhākam upajjhāyassa idam ācariyassa idam amhākam eva bhavissatīti“ senāsanāni palibuddhanti. Pacchā āgatā therā senāsanāni na labhanti. Sāriputtatherassāpi antevāsikā therassa senāsanam pariyesantā na labhiṃsu. Thero senāsanam alabhanto Satthu senāsanassa avidūre ekasmim rukkhamūle nisajjāya caṅkamaṇa<sup>3</sup> ca vītināmesi. Satthā paccūsasamaye nikkhamitvā ukkāsi. Thero pi ukkāsi. „Ko eso“ ti. „Aham bhante Sāriputto“ ti. „Sāriputta imāya velāya idha kim karosīti“. So tam pavattim ārocesi. Satthā therassa vacanam sutvā „idāni tāva mayi jīvante yeva bhikkhū aññamaññam agāravā appatissā, parinibbuta nu kho kim karissantīti“ āvajjantassa dhammasamvego udapādi. So pabhātāya rattiyā bhikkhusamgham sannipātāpetvā bhikkhū pucchi: „saccam kira bhikkhave Chabbaggiyā purato purato gantvā therānam bhikkhūnam senāsanam paṭibāhantīti“. „Saccam Bhagavā“<sup>4</sup> ti. Tato chabbaggiye garahitvā dhammakatham kathetvā bhikkhū āmantesi: „ko nu kho bhikkhave aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam arahatīti“. Ekacce „khattiyakulā pabbajito“ ti āhaṃsu, ekacce „brāhmaṇakulā gahapatikulā pabbajito“ ti, apare „vinayadharo dhammakathiko paṭhamassa jhānassa lābhī<sup>5</sup> dutiyassa tatiyassa catutthassa jhānassa lābhīti“, apare „sotāpanno sakadāgāmi<sup>6</sup> anāgāmi<sup>6</sup> arahā tevijjo chala-bhiṇṇo“ ti āhaṃsu. Evaṃ tehi bhikkhūhi attano attano rucivasena aggāsanādirahānam<sup>7</sup> kathitakāle<sup>8</sup> Satthā āha: „na hi bhikkhave

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> sāvattthiyam. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> senāsanam-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> caṅkamaṇa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> lābhī. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> -gāmi. <sup>6</sup> all three MSS. anāgāmi. <sup>7</sup> so all three MSS. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> karita-.

mayham sāsane aggāsanaḍiṇi patvā khattiyakulā<sup>1</sup> pabbajito pamāṇam, na brāhmaṇakulā na gahapatikulā pabbajito na vinayadharo na suttantiko nābhidhammiko na paṭhamajjhānādilābhino na sotāpannādayo pamāṇam, atha kho bhikkhave imasmim sāsane yathābuddham<sup>2</sup> abhivādanapaccuṭṭhānam aṅjalikammaṃ sāmīcikkammaṃ kātabbam, aggāsanaṃ aggodakaṃ aggaṇiṇo laddhabbo, idam ettha pamāṇam, tasmā buddhataro bhikkhu etesaṃ anucchaviko, idāni kho pana bhikkhave Sāriputto mayham aggasāvako anudhammacakkaṃ pavattako mamānantaraṃ senāsanaṃ laddhum arabhati, so imaṃ rattim senāsanaṃ alabhanto rukkhamaḷe vitināmesi, tumhe idān' eva evaṃ agāravā appatissā gacchante gacchante kāle kin ti katvā viharissathā<sup>3</sup> 'ti. Atha nesaṃ ovādadānatthāya „pubbe bhikkhave tīracchānagatāpi 'na kho pan' etaṃ amhākaṃ patirūpaṃ yaṃ mayaṃ añña-maññaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino vihareyyāma, ahesu mahallakatarāṃ jānitvā tassa abhivādanāḍiṇi karissāma<sup>4</sup> 'ti sādhukaṃ vimāsitvā 'ayaṃ no mahallako' ti nātvā tassa abhivādanāḍiṇi katvā devapathaṃ pūrayamānā gatā<sup>5</sup> 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Himavantapasse ekaṃ mahānigrodham upanisāya tayo sahāyā viharimsu: tittiro makkāṇo hatthīti. Te añña-maññaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino ahesuṃ. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „na yuttaṃ amhākaṃ evaṃ viharituṃ, yaṃ nūna mayaṃ yo no mahallakataro tassa abhivādanāḍiṇi karontā vihareyyāma<sup>6</sup> 'ti. „Ko pana no mahallakataro<sup>6</sup> 'ti cintetvā ekadivasaṃ „atth' eso upāyo<sup>6</sup> 'ti tayo pi janā nigrodhamūle nisīditvā tittiro ca makkāṇo ca hatthim pucchimsu: „samma hatthi tvam imaṃ nigrodharukkham kīvappamaṇakālato paṭṭhāya jānāsīti<sup>6</sup>. So āha: „samma<sup>3</sup> aham<sup>4</sup> taruṇapotakakāle imaṃ nigrodhagacchaṃ antarasatthīsu katvā gacchāmi, antartarivā<sup>3</sup> ṭhitakāle ca pana me etassa aggasākhā nābhim ghaṭṭeti, ev' āham<sup>6</sup> imaṃ gacchakālato paṭṭhāya jānāmīti<sup>6</sup>. Puna ubho janā purimanayen' eva makkāṇaṃ pucchimsu. So āha: „aham samma makkāṇacchāpako samāno bhūmiyaṃ nisīditvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -kula. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -vuddham. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> sammā, C<sup>k</sup> sammā corrected to samma.

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> ahan. <sup>5</sup> so all three MSS. <sup>6</sup> all three MSS. evāha.

gīvaṃ anukkipitvā va imassa nigrodhapotakassa aggamkure khādāmi, evam ahaṃ imaṃ khuddakakālato paṭṭhāya jānāmiti<sup>1</sup>. Atha itare ubho purimanayen' eva tittiraṃ pucchimsu. So āha: „samma pubbe asukasmim' nāma ṭhāne mahānigrodharukkho ahoṣi, ahaṃ tassa phalāni khādītva etasmim' ṭhāne vaccaṃ pātesim', tato esa rukkho jāto, ev' āhaṃ' imaṃ ajātakālato paṭṭhāya jānāmi, tasmā ahaṃ tumhehi jātiyā mahallakataro<sup>2</sup> ti. Evaṃ vutte makaṭo ca hatthi ca tittirapaṇḍitaṃ āhaṃsu: „samma, tvaṃ amhehi mahallakataro, ito paṭṭhāya mayaṃ tava sakkāragarukāramānavandanapūjanāni c' eva abhivādanapaccuṭṭhānaañjalikammasāmīcīkammāni ca karissāma, ovāde ca te ṭhassāma, tvaṃ pana ito paṭṭhāya amhākaṃ ovādānusāsāniyaṃ<sup>3</sup> dadeyyāsi<sup>4</sup>. Tato paṭṭhāya tittiro tesāṃ ovādaṃ adāsi<sup>5</sup>, silesu paṭiṭṭhāpesi, sayam pi silāni samādiyi. Te tayo pi janā pañcasīlesu paṭiṭṭhāya aññamaññaṃ sagāravā sappatissā sabhāgavuttino hutvā jīvitapariyosāne devaloka-parāyanā<sup>6</sup> ahesuṃ.

„Tesāṃ tiṇṇaṃ samādānaṃ tittiriyabrahmacariyaṃ nāma ahoṣi, te hi nāma bhikkhave tiracchānagatā aññamaññaṃ<sup>7</sup> sagāravā sappatissā viharimsu, tumhe evaṃ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā kasmā aññamaññaṃ agāravā appatissā viharatha, anujānāmi bhikkhave ito paṭṭhāya tumhākaṃ yathābuddhaṃ abhivādanapaccuṭṭhānaṃ añjalikammaṃ<sup>8</sup> sāmīcīkammaṃ yathābuddhaṃ aggāsanaṃ aggodakaṃ agga-piṇḍaṃ ito paṭṭhāya ca navakatarena buddhataro senāsānena na paṭi-bāhitabbo, yo paṭibāheyya āpatti dukkaṭassā<sup>9</sup>“ ti.

Evaṃ Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Ye vaddham apacāyanti narā dhammassa kovidā  
diṭṭhe va dhamme pāsānsā samparāye ca suggaṭṭi. 36.

Tattha ye vaddham apacāyantīti jātivaddho vayovaddho guṇavaddho ti tayo vaddhā, tesu jātisampanno jātivaddho nāma, vaye ṭhito vayovaddho

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> C<sup>v</sup> evāha. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -niyaṃ. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> adāsi. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> devaloke. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> aññamañña.  
<sup>6</sup> C<sup>v</sup> -kamma. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> dukkaṭakassā.



nāma, guṇasampanno guṇavaddho nāma, tesu guṇasampanno vayoṇvaddho imasmim̄ thāne vaddho ti adhippeto, a pacāyantīti jetṭhāpacāyīkakammaṇa pūjenti, dhammassa kovīdā ti jetṭhāpacāyanadhammassa kovīdā ti kusalā, ditṭhe va dhamme ti imasmim̄ yeva attabhāve, pāsamsā ti pasamsārahā, samparāye ca suggatīti samparetabbe imāni lokāni hitvā gantabbe paraloke pi tesāni sugatī yeva hotīti; ayam pan' ettha piṇḍattho: bhikkhave khattiyā vā hontu brāhmaṇā vā vessā vā suddā vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā tiracchānagatā vā ye keci sattā jetṭhāpacitīkamme chekā kusalā guṇasampannānaṇi vayoṇvuddhānaṇi apacitīni karonti te imasmim̄<sup>1</sup> ca attabhāve jetṭhāpacitīkarakā ti pasamsānaṇi vaṇṇanaṇi thomaṇaṇi labhanti kāyassa ca bheda sagge nibbattantīti.

Evāni Satthā jetṭhāpacitīkammaṇa guṇaṇi kathetvā anusandhim̄ ghaṭetvā jātakāni samodhānesi: „Tadā hatthināgo Moggallāno ahoṇi, makkāto Sāriputto, tittirapaṇḍito pana aham evā“<sup>2</sup> ti. Tittirajātakāni.

### 8. Bakajātaka.

Nāccanta nīkatippaṇṇo ti. Idāni Satthā Jetavane viharanto cīvaravaḍḍhakaṇi bhikkhuṇi ārabba kathesi. Eko kira jetavanavāsiko bhikkhu yaṇi kiṇci cīvare kattabbaṇi chedanaghaṭṭana-vīcāraṇasibbanādīkaṇi<sup>3</sup> kammaṇi tattha sukusalo. So tāya kusalatāya cīvaraṇi vaḍḍheti, tasmā cīvaravaḍḍhako t' eva paṇṇāyittha. Kiṇi pan' esa karotīti jīṇṇapilotīkāsu hatthakammaṇi dassetvā suphassitaṇi<sup>4</sup> manāpaṇi cīvaraṇi katvā rajanapariyosāne piṭṭhodakena raṇṇijitvā saṇkkena ghaṇsitvā<sup>5</sup> ujjalaṇi manuṇṇaṇi katvā nikkhipatī<sup>6</sup>. Cīvarakammaṇi kātum̄ ajānantaṇi bhikkhū ahaṇe sātāke gahetvā tassa saṇtikāni āgantvā „mayāni cīvaraṇi kātum̄ na jānāma, cīvaraṇi no katvā dethā“<sup>7</sup> ti vadanti. So „cīvaraṇi āvuso kayiraṇaṇi cirena niṭṭhātī, mayā katacīvaraṇi eva atthi, ime sātāke ṭhapetvā gaṇhitvā gacchathā“<sup>8</sup> ti niharitvā dasseti<sup>9</sup>. Te tassa vaṇṇasampattīni yeva disvā antaraṇi ajānantaṇi thiraṇi ti saṇṇāya ahaṇasātāke cīvaravaḍḍhakassa datvā gaṇhitvā gacchanti. Taṇi tehi thokaṇi kilīṭṭhakāle uṇhodakena dho-viyamaṇaṇi attano pakatīni dassesi, tattha tattha jīṇṇaṭṭhaṇaṇi paṇṇāyati. Te vippaṭṭisarīno honti. Evāni āgatāgate pilotīkāhi vaṇcento so bhikkhu sabbattha pākāto jāto. Yathā c' esa Jetavane tathā aṇṇatarasim̄i gāmake pi eko cīvaravaḍḍhako lokaṇi vaṇceti.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> imasmim̄. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -vīcāraṇa-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> supassitaṇi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> ghaṇsitvā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> nikkhipatī, C<sup>v</sup> nikkhipatī. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> dassesi, C<sup>v</sup> dasseti corrected to dasseti.

Tassa sambhattā<sup>1</sup> bhikkhū<sup>2</sup> „bhante Jetavane kira eko cīvaravaḍḍhako evaṃ lokam vañcētīti“ ārocayīmsu. Ath' assa etad ahoṣi: „hand' ahan taṃ nagaravāsikam vañcēmīti“ pilotikacīvaram atimanāpam katvā surattam rañjītvā<sup>3</sup> taṃ pārupitvā Jetavanam agamāsi. Itaro taṃ disvā va lobham uppādetvā „bhante imam cīvaram tumhehi katan“ ti pucchi. „Āma āvuso“ ti. „Bhante, imam cīvaram mayham detha, tumhe aññam labhissathā“ 'ti. „Āvuso, mayam gāmvāsikā dullabhappaccayā, im' āham tuyham datvā attanā kiṃ pārupissāmīti“. „Bhante, mama santike ahatasātakā atthi, te gahetvā tumhākam cīvaram karothā“ 'ti. „Āvuso, mayā ettha hatthakammaṃ dassitam, tayi pana evaṃ vadante kiṃ sakkā kātum, gaṇhāhi ṇan“ ti tassa pilotikacīvaram datvā ahatasātake ādāya taṃ vañcetvā pakkāmi. Jetavanavāsiko pi taṃ cīvaram pārupitvā katipāhaccayena uṇhodakena dhovanto jīṇṇapilotikam disvā lajjito. „Gāmvāsīcīvaravaḍḍhakena kira Jetavanavāsiko vañcīto“ ti tassa vañcītabhāvo saṃghamajjhe pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam bhikkhū dhammasabhāyam taṃ katham kathentā nisīdīmsu. Sathā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te tam attham ārocesum. Sathā „na bhikkhave jetavanavāsīcīvaravaḍḍhako<sup>3</sup> idān' eva aññe vañceti, pubbe pi vañceti yeva, na gāmvāsīkenāpi idān' eva esa jetavanavāsīcīvaravaḍḍhako vañcīto, pubbe pi vañcīto yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte ekasmim araññāyatane Bodhisatto aññataram padumasaram nissāya t̥hite rukkhe rukkhadavatā hutvā nibbatti. Tādā aññatarasmim nātimahante sare nidāghasamaye udakam mandam ahoṣi, bahū c' ettha macchā honti. Ath' eko bako te macche disvā „eken' upāyena ime macche vañcetvā khādissāmīti“ gantvā udakapariyante cintento nisīdi. Atha taṃ macchā disvā „kiṃ ayya cintento nisinno sīti“ pucchīmsu. „Tumhākam cintento nisinno 'mhīti“. „Amhākam kiṃ cintesi ayyā“ 'ti. „Imasmim sare udakam parittam gocaro ca mando nidāgho ca mahanto, 'idān' ime macchā kiṃ nāma karissantīti' tumhākam cintento nisinno 'mhīti“. „Atha kiṃ karoma ayyā“ 'ti. „Tumhe sace mayham vacanam ka-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> sampattā. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> C<sup>o</sup> rajitvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>o</sup> -vāsī-.

reyyātha ahaṃ vo ekekaṃ mukhatuṇḍakena gaheṭvā etaṃ pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ<sup>1</sup> mahāsaraṃ netvā vissajjeyyan<sup>2</sup> ti. „Ayya, paṭhamakappikato paṭṭhāya macchānaṃ cintanaka-bako nāma n' atthi, tvaṃ amhesu ekekaṃ khāditukāmo sīti<sup>3</sup>“. „Nāhaṃ tumhe mayhaṃ saddahante khādissāmi, sace pana sarassa atthibhāvaṃ mayhaṃ na saddahatha ekaṃ macchaṃ mayā saddhiṃ saraṃ passitum pesethā<sup>4</sup>“ ti. Macchā tassa saddahitvā „ayaṃ jale pi thale pi samattho“ ti ekaṃ kāṇamahāmacchaṃ adāmsu. „Imaṃ gaheṭvā gacchathā<sup>5</sup>“ ti. So taṃ gaheṭvā netvā sare vissajjētvā sabbaṃ saraṃ dassētvā puna ānetvā tesāṃ macchānaṃ santike vissajjesi. So tesāṃ macchānaṃ sarassa sampattim vaṇṇesi. Te tassa kathaṃ sutvā gantukāmā hutvā „sādhu ayya amhe gaṇhitvā gacchāhīti<sup>6</sup>“ āhaṃsu. Bako paṭhaman taṃ kāṇamahāmacchaṃ eva gaheṭvā saratīraṃ netvā saraṃ dassētvā saratīre jāte varaṇarukkhe niliyitvā taṃ viṭapantare pakkhipitvā tuṇḍena vijjhanto jīvitakkhayaṃ pāpetvā maṃsaṃ khāditvā kaṇṭake<sup>7</sup> rukkhamaṇe pāpetvā<sup>8</sup> puna gantvā „vissatṭho me so maccho, añño āgacchatū<sup>9</sup>“ ti eten' upāyena ekekaṃ gaheṭvā sabbamacchake khāditvā puna āgato ekanacchaṃ pi nāddasa. Eko pan' ettha kakkāṭako avasiṭṭho. Bako taṃ pi khāditukāmo hutvā „bho kakkāṭaka, mayā sabbe te macchā netvā padumasañchane<sup>10</sup> mahāsare vissajjitā, ehi tvaṃ pi nessāmīti<sup>11</sup>“. „Maṃ gaheṭvā gacchanto kathaṃ gaṇhissasīti<sup>12</sup>“. „Dasitvā gaṇhissāmīti<sup>13</sup>“. „Tvaṃ evaṃ gaheṭvā gacchanto maṃ pātesasi, nāhan tayā saddhiṃ gamissāmīti<sup>14</sup>“. „Mā bhāyi, ahan taṃ sugahitaṃ<sup>15</sup> gaheṭvā gamissāmīti<sup>16</sup>“. Kakkāṭako cintesi: „imassa macche netvā sare vissajjanaṃ nāma n' atthi, sace pana maṃ sare vissajjessati icc-etaṃ kusalaṃ, noce vissajjessati gīvaṃ assa chinditvā jīvitaṃ harissāmīti<sup>17</sup>“. Atha naṃ evaṃ āha: „samma baka, na kho tvaṃ sugahitaṃ<sup>18</sup> gaheṭum śakkhissasi, amhākaṃ pana gahaṇaṃ

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -sañchannaṃ. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> kaṇṭhake. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> pāpetvā. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> -sañchanne. <sup>5</sup> so all three MSS.

sugahaṇaṃ, sac' āhaṃ aḷena' tava gīvaṃ gaheṭuṃ labhissāmi'<sup>1</sup>  
 tava gīvaṃ sugahitaṃ<sup>2</sup> katvā tayā saddhiṃ gamissāmīti"<sup>3</sup>. So  
 taṃ „vañcetukāmo esa maṃ“ ti ajānanto „sādhū“ 'ti sam-  
 paṭicchī. Kakkatāko attano aḷehi'<sup>4</sup> kammārasaṇḍāsena viya  
 tassa gīvaṃ sugahitaṃ katvā „idāni gacchā“ 'ti āha. So taṃ  
 netvā saraṃ dassetvā varaṇarukkabhīmukho pāyāsi. Kak-  
 katāko āha: „mātula, ayaṃ saro etto, tvaṃ pana ito nesīti"<sup>5</sup>.  
 Bako „piyamātulako atibhaginiputto si me tvan“ ti vatvā  
 „tvaṃ 'esa maṃ ukkhipitvā vicaranto mayhaṃ dāso' ti saññaṃ  
 karosi, maññe, pass' etaṃ varaṇarukkhamūle kaṇṭakarāsīm,  
 yathā me te sabbamacchā khādītā tam pi tath' eva khādis-  
 sāmīti"<sup>6</sup> āha. Kakkatāko „ete macchā attano bālatāya tayā  
 khādītā, ahaṃ pana te maṃ khādītum na dassāmi, tañ ñeva'<sup>7</sup>  
 pana vināsaṃ pāpessāmi, tvaṃ hi<sup>8</sup> bālatāya mayā vañcita-  
 bhāvaṃ na jānāsi, marantā ubho pi marissāma, esa te sīsaṃ  
 chinditvā bhūmiyaṃ khipissāmīti"<sup>9</sup> vatvā saṇḍāsena viya aḷehi'<sup>10</sup>  
 tassa gīvaṃ nippīlesi. So vattakatena mukhena akkhihi assunā  
 paggharantena maraṇabhayaṭajjito „sāmi, ahan taṃ na khā-  
 dissāmi, jīvitaṃ me dehīti"<sup>11</sup> āha. „Yadi evaṃ otaritvā sara-  
 sīm maṃ vissajjehīti"<sup>12</sup>. So nivattitvā saraṃ eva otaritvā  
 kakkatākaṃ sarapariyante paṃkapitṭhe ṭhapesi. Kakkatāko  
 kattarikāya kumudanaḷaṃ kappento viya tassa gīvaṃ kappetvā  
 udakaṃ pāvisi. Taṃ acchariyaṃ disvā varaṇarukkhe adhi-  
 vatthā devatā sādhuḷkāraṃ dadamānā vanāṃ unnādayamānā  
 madhurassarena imaṃ gātham āha:

Nāccanta nikatippaṇṇo nikatya sukham edhati,  
 ārādhe nikatippaṇṇo bako kakkatākā-m-ivā ti. 37.

Tattha nāccantanikatippaṇṇo nikatya sukham edhatīti, nikati  
 vuccati vañcana, nikatipañño vañcanapañño puggalo<sup>1</sup>, tāya nikatya nikatiyā

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> aḷena, C<sup>2</sup> analena. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> labhissāmīti. <sup>3</sup> so all three MSS. <sup>4</sup> C<sup>1</sup>  
 aḷehi. <sup>5</sup> C<sup>1</sup> tañce, C<sup>2</sup> taññeva. <sup>6</sup> C<sup>1</sup> C<sup>2</sup> tvaṃñahi, C<sup>3</sup> tvañhi. <sup>7</sup> all three  
 MSS. aḷehi. <sup>8</sup> C<sup>1</sup> puggala, C<sup>2</sup> puggalā.

vañcanāya na accantaṃ sukhā ehati niccakāle sukhasmim̐ nēva paṭṭhātum̐ na sakkoti, ekaṃsena pana vināsam̐<sup>1</sup> pāpunāti yevā ti attho, ārādhētī<sup>2</sup> paṭṭhabhāti, nikaṭipañño<sup>3</sup> ti kerāṭikabhāvaṃ sikkhitapañño pāpapuggalo attanā katassa pāpassa phalaṃ paṭṭhabhāti vindatīti attho, katham̐? bako kakkakāṃvā yathā bako kakkakāṃ gīvacchedanaṃ pāpunī evaṃ pāpapuggalo attanā katapāpato diṭṭhadhamme vā samparāyaṃ vā bhayaṃ ārādheti paṭṭhabhātīti, imam̐ attham̐ pakāseṇo Mahāsatto vanaṃ unnādeṇo dhammaṃ desesi.

Satthā „na bhikkhave idān' eva gāmaṃvāsīcīvaravaddhaken' esa vañcīto, atīte pi vañcīto yevā“ 'ti imāṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā anusandhīm̐ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā so jetavanavāsīcīvaravaddhako ahoṣi, kakkakāko gāmaṃvāsīcīvaravaddhako, rukkhadevatā pana aham̐ evā“ 'ti. Bakajātakāṃ.

### 9. Nandajātakā.

Maññe sovaṇṇayo rāsīti. Idam̐ Satthā Jetavane viharanto Sāriputtatherassa saddhivihārikāṃ ārabha kathesi. So kira bhikkhu suvaco ahoṣi vacanakkhamo, therassa mahanten' ussāhena upakāraṃ karoti. Ath' ekam̐ samayaṃ therō Satthāraṃ āpucchitvā cārikāṃ pakkanto Dakkhināgirijanapadam̐<sup>4</sup> agamāsi. So bhikkhu tattha gatakāle mānatthaddho hutvā therassa vacanaṃ na karoti, „āvuso idan nāma karohīti“ vutte pana therassa paṭipakkho hoti. Thero tassa āsayaṃ na jānāti. So tattha cārikāṃ caritvā puna Jetavanaṃ āgato. So bhikkhu therassa Jetavanavihāraṃ āgatakālate paṭṭhāya puna tādiso va jāto. Thero Tathāgatassa ārocesi: „bhante, mayham̐ eko saddhivihāriko ekasmim̐ ṭhāne satena kīṭadāso viya hoti, ekasmim̐ ṭhāne mānatthaddho hutvā 'idam̐ nāma karohīti' vutte paṭipakkho hotīti“. Satthā „nāyaṃ Sāriputta bhikkhu idān' eva evaṃsīlo, pubbe p' esa ekam̐<sup>5</sup> ṭhānaṃ gato satena kīṭadāso viya hoti ekam̐ ṭhānaṃ gato paṭipakkho paṭisattu hotīti“ vatvā therena yācīto atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmim̐ kuṭumbiyakule<sup>6</sup> paṭisandhīm̐ gaṇhi. Tass' eko sahāyako kuṭumbiko<sup>7</sup> sayam̐ mahallako, bhariyā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> vināsam. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> nikaṭipañño. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> dakkhina-

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> ekaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> kuṭumbiya-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> kuṭumbiko.

pan' assa taruṇī. Sā taṃ nissāya puttāṃ paṭilabhi<sup>1</sup>. So cintesi: „ayaṃ itthikā taruṇattā mam' accayena kañcid eva purisaṃ gahetvā imaṃ dhanāṃ vināseyya, puttassa me na dadeyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ dhanāṃ paṭhavigataṃ kareyyan“ ti ghare Nandaṃ nāma dāsaṃ gahetvā araṇṇaṃ gantvā ekasmiṃ ṭhāne taṃ dhanāṃ nidahitvā tassa ācikkhitvā „tāta Nanda, imaṃ dhanāṃ mama accayena mayhaṃ puttassa ācikkheyyāsi, mā vanaṃ pariccajithā“ 'ti ovaḍitvā kālam akāsi. Putto pi 'ssa anukkamena vayappatto jāto. Atha naṃ mātā āha: „tāta tava pitā Nandaṃ dāsaṃ gahetvā dhanāṃ nidhesi, taṃ āharāpetvā kuṭumbaṃ saṅṭhapehīti“<sup>2</sup>. So ekadivasaṃ Nandaṃ āha: „mātula atthi kiñci mayhaṃ pitarā dhanāṃ nidahitan“ ti. „Āma sāmīti“<sup>3</sup>. „Kuhim taṃ nidahitan“ ti. „Araṇṇe sāmīti“<sup>4</sup>. „Tena hi gacchāma“ 'ti kuddālapīṭakāṃ ādāya nidhiṭṭhānaṃ gantvā „kahaṃ mātula dhanan“ ti āha. Nando āruya dhanamatthake ṭhatvā dhanāṃ nissāya mānaṃ uppādetvā „are dāsiputtacetaka, kuto te imasmiṃ ṭhāne dhanan“ ti kumāraṃ akkosati. Kumāro tassa pharusavacanaṃ sutvā asuṇanto viya „tena hi gacchāmā“ 'ti taṃ<sup>3</sup> gahetvā paṭinivattitvā puna dve tayo divase atikkamitvā aganāsi. Nando tath' eva akkosati. Kumāro tena saddhiṃ pharusavacanaṃ avatvā va nivattitvā „ayaṃ dāso 'ito paṭṭhāya dhanāṃ ācikkhissāmīti' gacchati, gantvā pana akkosati, tattha kāraṇaṃ na jānāmi, atthi kho pana me pitu saḥāyo kuṭumbiko, taṃ paṭipucchitvā jānissāmīti“ Bodhisattassa santikaṃ gantvā sabbāṃ taṃ pavattim ārocetvā „kin nu kho tāta kāraṇan“ ti pucchi. Bodhisatto „yasmiṃ te tāta ṭhāne ṭhito Nando akkosati tath' eva te pitu santakaṃ dhanāṃ, tasmā yadā te Nando akkosati tadā naṃ<sup>4</sup> 'ehi re dāsa, kiṃ akkosasīti' kaḍḍhitvā kuddālaṃ gahetva taṃ ṭhānaṃ bhinditvā kulasantakaṃ dhanāṃ nīharitvā dāsaṃ ukkhipāpetvā dhanāṃ āharā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> labhi. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> saṃpehīti. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> naṃ. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> taṃ.

Maññe sovaṇṇayo rāsi sovaṇṇamālā ca Nandako  
yattha dāso āmajāto t̥hito thullāni gajjatīti. 38.

Tattha maññe ti evaṃ ahaṃ jānāmi, sovaṇṇayo ti sundaro vaṇṇo etesaṃ  
ti suvaṇṇāni, kāni tāni rajatamaṇikañcaṇapavāḷādiratanāni imasmiṃ hi thāne  
sabbān' etāni suvaṇṇānīti adhippetāni, tesāni rāsi sovaṇṇayo rāsi, sovaṇṇa-  
mālā cā 'ti tuyhaṃ pitu santakā suvaṇṇamālāpi ca etth' evā 'ti maññāmi,  
Nandako yattha dāso ti yasmiṃ thāne t̥hito Nandako dāso, āmajāto ti  
āma ahaṃ vo dāsīti evaṃ dāsavyaṃ upagatāya āmadāsīsamkhātāya<sup>1</sup> dāsīya  
putto, t̥hito thullāni gajjatīti so yasmiṃ thāne t̥hito thullāni pharusava-  
caṇāni vadati tatth' eva te kuladhanaṃ, evaṃ ahaṃ taṃ maññāmi<sup>2</sup> Bodhisatto  
kumārassa dhanagahaṇūpāyaṃ<sup>3</sup> ācikkhi.

Kumāro Bodhisattaṃ vanditvā ghaṃ gantvā Nandaṃ ādāya  
nidhiṭṭhānaṃ gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā taṃ dhaṇaṃ  
āharitvā kuṭumbaṃ saṅṭhapetvā<sup>3</sup> Bodhisattassa ovāde t̥hito dā-  
nādīni puññāni katvā jvītapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „pubbe p'esa evaṃsilo yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammade-  
sanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā  
Nando Sāriputtassa saddhivihāriko ahoṣi, paṇḍitakuṭumbiyo pana ahaṃ  
evā“ 'ti. Nandajātakaṃ.

### 10. Khadiraṅgārajātaka.

Kāmaṃ patāmi nirayaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane vi-  
haranto Anāthapiṇḍikaṃ ārabba kathesi. Anāthapiṇḍiko hi vi-  
hāraṃ eva ārabba catupañṇāsakoṭṭidhanaṃ Buddhasāsane vikiritvā  
t̥hapetvā tīṇi ratanāni aññattha ratanasaññaṃ eva anuppādetvā Sat-  
thari Jetavane viharante devasikaṃ tīṇi mahāupaṭṭhānāni gacchati, pāto  
va ekavāraṃ gacchati, katapātarāso ekavāraṃ, sāyaṇhe ekavāraṃ,  
aññāni pi antarūpaṭṭhānāni<sup>4</sup> honti yeva, gacchanto ca „kin nu kho  
ādāya āgato“ ti „sāmaṇerā vā daharā vā hattham pi me olokeyyun“  
ti<sup>5</sup> tucchahattho nāma na gatapubbo, pāto va gacchanto yāgum gā-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dāsī-, C<sup>v</sup> omits dāsīsamkhātāya. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -gahaṇūpāyaṃ, C<sup>v</sup> -gahanūpāyaṃ,  
C<sup>v</sup> -gahaṇūpāyaṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> saṅṭhapetvā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> antagarūpaṭṭhāni, C<sup>v</sup> antarūpaṭṭhāni,  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> adds ca.

hāpetvā gacchati, katapātarāso sappinavanītamadhupphānitādini pi, sāyaṅhasamaye<sup>1</sup> gandhamālāvattahattho ti, evaṃ divase divase paricajantassa pan' assa pariccāge pamāṇaṃ n' atthi, bahū vohārūpaḷḷi-vino pi 'ssa hatthato panṇe āropetvā atthārasakoṭṭhisamkham dhanam inam gaṇhimsu. Te mahāsetthi na āharāpeti. Aññā pan' assa kulasantakā atthārasakoṭṭhiyo nadītire nidahitvā tṭhapitā vātodakena nadīkūle bhinne mahāsamuddam pavittḥā, tā yathā pihitalaṅchitā va loha-cāṭiyo aṇṇavakucchiyaṃ pavattantā vicaranti. Gehe pan' assa pañcannam bhikkhusatānaṃ niccabhattam nibaddham eva hoti, setthino hi geham bhikkhusamghassa catumahāpathe khaṇṭapokkharāṇisadisam<sup>2</sup>, sabbabhikkhūnaṃ mātāpitiṭṭhāne tṭhitam, ten' assa gharam Sammāsambuddho pi gacchati, asītimahātherāpi gacchanti yeva, sesabhikkhūnaṃ pana āgacchantānaṃ ca gacchantānaṃ<sup>3</sup> ca pamāṇaṃ n' atthi, Tam pana gharam sattabhūmakam sattadvāraḷḷakotthakapatimanditam<sup>4</sup>. Tassa catutthadvāraḷḷakotthake<sup>5</sup> ekā micchādittḥikā devatā vasati. Sammāsambuddhe geham pavisante attano vimāne tṭhatum na sakkoti, dārake gahetvā otarivā bhūmiyaṃ tiṭṭhati, asītimahātheresu pi avasesatheresu pi pavisantesu ca nikkhamantesu ca tath' eva karoti. Sā cintesi: „samaṇe ca Gotame sāvakesu c' assa imam geham pavisantesu mayham sukham nāma n' atthi, niccakālam otarivā otarivā bhūmiyaṃ tṭhatum na sakkhissāmi, yathā ime etaṃ gharam na pavisanti tathā mayā katum vaṭṭatiti“. Ath' ekadivasam sayanūpagatass' eva mahākamantikassa santikam gantvā obhāsam pharivā atthāsi, „ko etthā“ 'ti ca vutte „aham catutthadvāraḷḷakotthake nibbattadevatā“<sup>6</sup> ti āha. „Kasmā āgatāsiti“. „Tumhe setthissa kiriyam na passatha, attano pacchimakālam anoloketvā dhanam niharivā samaṇam Gotamaṃ yeva pūreti, n'eva vaṇijjam payojeti na kammante paṭṭhapeti, tumhe setthim tathā ovdatha yathā attano kammaṃ karoti, yathā ca samaṇo Gotamo sasāvako imam gharam na pavisati tathā karoṭhā“ 'ti. Atha naṃ so āha: „bāladevate setthi dhanam vissajjento niyyānike Buddhasāsane vissajjenti, so sace maṃ cūlāya gahetvā vikkiṇissati n' evāham kiñci kathessāmi, gaccha tvam“ ti. Sā pan' ekadivasam setthino jeṭṭhaputtam upasamkamitvā tath' eva ovadi<sup>7</sup>. So pi naṃ purimanayen' eva tajjesi. Setthinā pana saddhim kathetum yeva na sakkoti. Setthino pi niraṇṭaram dānaṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> sāyanha-, C<sup>v</sup> sāyaha-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> khaṇṭapokkharāṇi-, C<sup>v</sup> khatapokkharāṇi-, C<sup>v</sup> khaṇṭapokkharāṇi-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> gacchautinaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -koddhaka-, C<sup>v</sup> -koṭṭaka-.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -koddhake, C<sup>v</sup> -koṭṭake. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> nibbattidevatā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> adds va.



dentassa vohāre akarontassa āye mandibhūte<sup>1</sup> dhanam parikkhayaṃ agamāsi. Ath' assa anukkamena dāḷiddiyappattassa paribhogasātakasayanabhojanāni pi purāṇasadisāni na bhavimsu, evambhūto pi bhikkhusaṃghassa<sup>2</sup> dānam deti, paṇitam pana katvā dātum na sakkoti. Atha nam ekadivasam vanditvā nisinnam Satthā „diyyati pana te gahapati kule dānam“ ti pucchi. So „diyyati bhante, taṃ ca kho kaṇājakam<sup>3</sup> bilaṅgadutiyan<sup>4</sup>“ ti āha. Atha nam Satthā „gahapati lūkkham dānam demīti“ mā cittaṃ saṃkocayittha, cittaṃ hi paṇite Buddha-paccekaḥ Buddhabuddhasāvakaṇāṃ dinnam dānam lūkkham<sup>5</sup> nāma na hoti, kasmā: vipākamahantattā“ ti āha. Cittaṃ<sup>6</sup> hi paṇitam kātum sakkontassa dānam lūkkham<sup>5</sup> nāma n' atthīti c'etaṃ evaṃ veditabbaṃ:

N' atthi citte pasannamhi appikā nāma dakkhiṇā  
Tathāgate vā Sambuddhe atha vā tassa sāvake.  
Na kir' atthi anomadassisu  
pāricariyā Buddhesu appikā,  
sukkhāya aloṇikāya<sup>7</sup> ca  
passa phalaṃ kummāsapiṇḍiyā ti.

Aparam pi nam āha: „gahapati, tvaṃ tva lūkkham<sup>8</sup> dānam dadamāno aṭṭhannam ariyapuggalānam desi, aham Velāmakāle sakala-Jambudīpam unnaṅgalam katvā satta ratanāni dadamāno pañca mahānādiyo ekoghapunnam katvā viya ca mahādānam pavattayamāno tisa-raṇagataṃ vā pañcasilarakkhānakam vā kiñci nālattham, dakkhiṇeyya-puggalā nāma evaṃ dullabhā, tasmā 'lūkkham<sup>8</sup> me dānam' ti mā cittaṃ saṃkocayitthā“ 'ti, evaṃ ca pana vatvā Velāmakasuttaṃ kathesi. Atha kho sā devatā issarakāle setṭhinā saddhim kathetum pi asakkonti<sup>9</sup> „idān' āyam duggatattā mama vacanam gaṇhissatīti“ maññamānā aḍḍharattasamaye sirigabbham pavisitvā obhāsam pharitvā ākāse aṭṭhāsi. Setṭhi disvā „ko eso“ ti āha. „Aham mahāsetthi catutthadvāra-koṭṭhake adhiatthā<sup>10</sup> devatā“ ti. „Kimattham āgatāsīti“. „Tuyham ovādam kathetukāmā hutvā“ ti. „Tena hi kathehīti“. „Mahāsetṭhi, tvaṃ pacchimakālam na cintesi, puttadhītarō na olokesi, samanassa te Gotamassa sāsane bahum<sup>11</sup> dhanam vippakiṇṇam, so tvaṃ ativelam

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> mandī-. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> -saṅghassa. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> kaṇājāṃ, C<sup>o</sup> kaṇājakāṃ. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> bilaṅga-dūtiyan? <sup>5</sup> C<sup>o</sup> lūkkham, C<sup>o</sup> lūkhan. <sup>6</sup> all three MSS. cittaṃ, all three MSS. aloni-. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> lūkkham. <sup>8</sup> all three MSS. asakkonti. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> adhiatthā, C<sup>o</sup> adhi-atvā. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> bahu.

dhanavissajjanena vā navakammantānam akaraṇena vā<sup>1</sup> samaṇam Gotamaṁ nissāya duggato jāto, evambhūto pi samaṇam Gotamaṁ na muñcasi, ajjāpi te samaṇā gharaṁ pavisanti yeva, yan tava tehi nītaṁ taṁ na sakkā paccāharāpetuṁ, gahitakam eva hotu, ito paṭṭhāya pana sayā ca samaṇassa Gotamassa santikam mā gamittha sāvakanān c' assa imaṁ gharaṁ pavisituṁ mā adāsi, samaṇam Gotamaṁ nivattitvāpi anolokento attano vohāre ca vaṇijjān ca katvā kuṭumbaṁ saṅṭhāpehiti". Atha naṁ so evam āha: „ayan tayā mayhaṁ dātabbovādo" ti. „Āma ayan" ti. „Tādisānam devatānam satena pi sahasseṇa pi satasahasseṇa pi akampaniyo ahaṁ Dasabalena kato, mama hi saddhā Sineru viya acalā suppatitthitā, mayā niyyānike ratanasāsane<sup>2</sup> dhanam vissajjitaṁ, ayuttan te kathitaṁ, Buddhasāsane pahāro dinno evarūpāya anādarāya<sup>3</sup> dussilāya kālakaṇṇiyā<sup>4</sup>, saddhiṁ tayā mama ekagehe vasanakiccaṁ n' atthi, siḅhaṁ mama gehā nikkhamitvā aṇṇattha gacchā" ti. Sā sotāpannassa ariyasāvakassa vacanam sutvā ṭhātum asakkonti<sup>5</sup> attano vasanaṭṭhānam gantvā dārake hatthena gahetvā nikkhami<sup>6</sup>, nikkhamitvā ca pana „aṇṇattha vasanaṭṭhānam alabhamānā seṭṭhiṁ khamāpetvā tath' eva vasissāmīti" nagarapariggāhakadevaputtassa santikam gantvā taṁ vanditvā atṭhāsi, „ken' atthena āgatāsīti" ca vuttā „ahaṁ sāmi anupadhāretvā Anāthapiṇḍikena saddhiṁ kathesiṁ, so maṁ kujjhivā vasanaṭṭhānā nikkadḍhi, maṁ seṭṭhissa santikam netvā khamāpetvā vasanaṭṭhānam me dethā" ti. „Kim pana tayā seṭṭhi vutto" ti. „Ito paṭṭhāya Buddhupaṭṭhānam saṅghupaṭṭhānam mā kari, samaṇassa Gotamassa ghare pavesanam mā adāsīti" evam me<sup>7</sup> vutto sāmīti". „Ayuttam tayā vuttam, sāsane pahāro dinno, ahaṁ<sup>8</sup> taṁ ādāya seṭṭhino santikam gantum na ussahāmīti". Sā tassa santikā saṅghaṁ alabhitvā catunnam Mahārājānam santikam agamāsi<sup>9</sup>. Tehi pi tath' eva paṭikkhittā Sakkaṁ devarājam upasamkamitvā taṁ pavattim ācikkhitvā „ahaṁ deva vasanaṭṭhānam alabhamānā dārake hatthena gahetvā attāṇā vicarāmi, tumhākam siriyā mayhaṁ vasanaṭṭhānam dāpethā" ti sutṭhutam yāci. So pi naṁ āha: „tayā ayuttam katam, Jinasāsane pahāro dinno, ahaṁ pi taṁ nissāya seṭṭhinā saddhiṁ kathetum na sakkomi, ekam pana te seṭṭhissa

<sup>1</sup> all three MSS. omit vā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> adds masāsane, C<sup>v</sup> adds mama sāsane.

<sup>3</sup> C<sup>v</sup> anācārāya. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> kāla-, C<sup>k</sup> kālakaṇṇiyāya. <sup>5</sup> all three MSS. asakkonti.

<sup>6</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> omit nikkhami. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> omits me. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> ahan. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> agamā.

khamanūpāyaṃ kathessāmiti“. „Sādhu deva kathehīti“. „Mahāsetṭhissa hatthato manussehi paṇṇe āropetvā atṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam gaḅhitam atthi, tvaṃ tassa āyuttakavesam gaḅetvā kaṅci ajānāpetvā tāni paṇṇāni ādāya katipayehi yakkhataruṇehi parivārītā ekena hatthena paṇṇam ekena lekhanim<sup>1</sup> gaḅetva tesam geḅam gantvā geḅamajjhe ṭhitā attano yakkhānubhāvena te uttāsetvā ‘idam tumhākam iṇapaṇṇam<sup>2</sup>, amhākam setṭhi attano issarakāle tumbe na kiṅci āha, idāni duggato jāto, tumbehi gaḅitakahāpaṇāni dethā’ ‘ti attano yakkhānubhāvam dassetvā sabbāpi tā atṭhārasa hiraṇṇakoṭṭiyo sādhetvā setṭhissa tucchakoṭṭhake pūretvā añṇam Aciravatīnadītīre nihitadhanam nadīkūle bhinne samuddam pavīṭṭham atthi tam pi attano ānubhāvena āharitvā koṭṭhe pūretvā añṇam pi asukattṭhāne nāma assāmikam atṭhārasakoṭṭimattam eva dhanam atthi tam pi āharitva tucchakoṭṭhe pūrehi, imāhi catuppaṇṇāsakoṭṭihi imam tucchakoṭṭhake pūraṇena daṇḅakammaṃ katvā mahāsetṭhim<sup>3</sup> khamāpehīti“. Sā „sādhu deva“ ‘ti tassa vacanam sampaṭicchitvā vuttanayen’ eva sabbam dhanam āharitvā aḅḅharattasamaye setṭhissa sirigabbham pavisitvā obhāsam pharitvā ākāse atṭhāsi, „ko eso“ ti vutte „ahan te mahāsetṭhi catutṭhadvārakoṭṭhake<sup>4</sup> adhi-vatthā andhabāladevatā, mayā mahāmoḅamūlhāya Buddhaḅuṇe ajānitvā purimesu divasesu tumbehi saddhim kiṅci kathitam, tam me dosam khamatha, Sakkassa hi me devarājassa vacānena tumhākam iṇam sādhetvā atṭhārasa koṭṭiyo samuddam gatā atṭhārasa koṭṭiyo tasmim tasmim ṭṭhāne assānikadhanassa atṭhārasa koṭṭiyo ti catuppaṇṇāsakoṭṭiyo āharitvā tucchakoṭṭham pūraṇena daṇḅakammaṃ katham, Jetavanavīhāram ārabbhā parikkhayam gatadhanam sabbam sampiṇḅitam, vasanattṭhānam alabhamānā kilamāmi. mayā añṇāṇatāya katham manasi akatvā khamatha mahāsetṭhīti“ āha. Anāthapiṇḅiko tassā vacanam sutvā cintesi: „ayaṅ ca devatā, ‘daṇḅakammaṃ’ ca<sup>5</sup> me katham ti vadati, attano ca dosam paṭijānāti, Satthā imam cintetvā attano guṇe jānāpessati, Sammāsam-buddhassa nam dassessāmiti“. Atha nam āha: „amma devate, sace si mam khamāpetukāmā Satthu santike mam khamāpehīti“. „Sādhu evam karissāmi, Satthu pana mam santikam gaḅetvā gacchāhīti“. So „sādhu“ ‘ti vatvā vibhātāya rattiyā pāto va tam gaḅetvā Satthu santikam gantvā tāya katakammaṃ sabbam Tathāgatassa ārocesi. Satthā tassa vacanam sutvā „idha gaḅapati pāpapuggalo pi yāva pāpam na

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> lekhanim. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> iṇā-, C<sup>s</sup> inapannam. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -setṭhinam. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> catutṭhe.

<sup>5</sup> C<sup>s</sup> C<sup>v</sup> -kammaṃ. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> omits ca.

paccati tāva bhadrāni passati, yadā pan' assa pāpam paccati tadā pāpam eva passati, bhadrappuggalo pi yāva bhadram na paccati tāva pāpāni passati, yadā pan' assa bhadram paccati tadā bhadram eva passatīti" vatvā imā Dhammapade dve gāthā abhāsi:

Pāpo pi passatī bhadram yāva pāpam na paccati, (Dhp. vv.  
yadā ca paccati pāpam atha pāpo pāpāni passati. 119-120.)  
Bhadro pi passatī pāpam yāva bhadram na paccati,  
yadā ca paccati bhadram atha bhadro bhadrāni passatīti.

Imāya<sup>1</sup> ca pana gāthānam pariyoṣāne sā devatā sotāpatti-phale patitthāsi. Sā cakkamkitesu Satthu pādesu nipatitvā „mayā bhante rāgarattāya dosaduṭṭhāya mohamūlāya avijjandhāya tumhākam guṇe ajānantiyā pāpakam vacanam vuttam, tam me khamathā" 'ti Satthāram khamāpetvā mahāsetṭhim khamāpesi. Tasmim samaye Anāthapiṇḍiko Satthu purato attano guṇam kathesi: „bhante ayaṃ devatā 'Buddhupatthānādīni mā karohīti' vāriyamānāpi<sup>2</sup> mam vāretum nāsakkhi, 'dānam na dātabban' ti imāya vāriyamāno p' aham adāsīm eva, nanu esa bhante mayham guṇo" ti. Satthā „tvam kho si gahapati sotāpanno ariyasāvako acalasaddho visuddhadassano, tuyham imāya appesakkha-devatāya vārentiyā avāritabhāvo nācchariyo, yaṃ pana pubbe paṇḍitā anuppanne Buddhe aparipakke<sup>3</sup> nāne tṭhitā kāmāvacarissarena Mārena ākāse tṭhatvā 'sace dānam dassasi imasmim niraye paccissatī' asīti-hatthagambhīram oṅgārakāsum dassetvā 'mā dānam adāsīti' vāritā padumakaṇṇikamajjhe tṭhatvā dānam adāmsu idam acchariyan" ti vatvā Anāthapiṇḍikena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto Bārāṇasiseṭṭhissa kule nibbattitvā nānappakārehi sukhūpaharaṇehi<sup>4</sup> devakumāro viya samvaddhiyamāno<sup>5</sup> anukkamena viññūtam<sup>6</sup> patvā soḷasavassakāle yeva sabbasippesu nipphattim patto. So pitu accayena seṭṭhitthāne tṭhatvā catusu nagaradvāresu catasso dānasālā majjhe nagarassa ekam attano nivesanadvāre ekan ti cha dānasālā kāretvā mahādānam deti

<sup>1</sup> so all three MSS. instead of imāsam? <sup>2</sup> so all three MSS. instead of vāriyamānāpi? <sup>3</sup> C<sup>k</sup> aparipakkhe, C<sup>s</sup> aparipakkhe corr. to aparipakke. <sup>4</sup> C<sup>s</sup> sukhūpaharaṇehi, C<sup>v</sup> sukhūpakaraṇehi. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> samvaddhiyamāno, C<sup>s</sup> sad-dhiyamāno. <sup>6</sup> C<sup>s</sup> viññūtam.

sīlam rakkhati uposathakammaṃ karoti. Ath' ekadivasaṃ pātaraśavelāya Bodhisattassa nānaggarase manuññabhojane upanīyamāne eko paccekabuddho sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhāya bhikkhācāra-velāmaṃ sallakkhetvā „ajja mayā Bārāṇasiseṭṭhissa gehadvāraṃ gantuṃ vaṭṭatīti“ nāgalatādantakattḥamaṃ khāditvā Anotattadahe mukhaṃ dhovivā Manosilātale tṭito nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā cīvaraṃ pārupitvā iddhi-mayamattikāpattāmaṃ ādāya ākāsenāgantvā Bodhisattassa bhatte upanītamatte gehadvāre atṭhāsi. Bodhisatto taṃ disvā va āsanā vuṭṭhāya nipaccākāraṃ dassetvā parikkammakāraṃ olokesi, „kiṃ karomi sāmīti“ ca vutte „ayyassa pattāmaṃ āharathā“ 'ti āha. Taṃ khaṇaṃ yeva Māro pāpimā vikampamāno vuṭṭhāya „ayaṃ paccekabuddho ito sattame divase āhāraṃ labhi, ajja alabhanto vinassissati, imaṃ ca vināsesāmi seṭṭhino ca dānantarāyaṃ karissāmīti“ taṃ khaṇaṃ ūeva' āgantvā antara-vatthumhi asītihatthamattāmaṃ aṅgārakāsuṃ<sup>2</sup> nimmini, sā khadirāṅgarapunnā<sup>3</sup> sampajjalitā sajotibhūtā Avicimahanirayo viya khāyittha, taṃ pana māpetvā sayāmaṃ ākāse atṭhāsi. Pattaharaṇatṭhāya gacchamāno puriso taṃ disvā mahābhaya-patto nivatti. Bodhisatto „kiṃ tāta nivatto sīti“ pucchi. Ayaṃ „sāmi antara-vatthumhi mahatī<sup>4</sup> aṅgārakāsu<sup>5</sup> sampajjalitā sajotibhūtā“ ti. Ath' añño ath' añño ti evaṃ āgatāgatā sabbe pi bhaya-pattā vegena palāyimsu. Bodhisatto cintesi: „ajja mayhaṃ dānantarāyaṃ kātukāmo Vasavatti Māro uyyutto bhavissati, na kho pana jānāmi Mārasatena Mārasahassenāpi mayhaṃ akampiya-bhāvaṃ, ajja dāni mayhaṃ vā Mārassa vā balamahantatāmaṃ ānubhāvamahantatāmaṃ jānissāmīti“ taṃ yathāsa-jjitam eva bhattapātiṃ sayāmaṃ ādāya gehā nikkhamaṃ aṅgārakāsutate<sup>6</sup> tṭatvā ākāsaṃ ulloketvā Māraṃ disvā „ko si tvaṃ“ ti āha. „Ahaṃ Māro“ ti. „Ayaṃ aṅgārakāsu<sup>6</sup> tayā nimmitā“ ti. „Āma mayā“

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> khaṇaṃ yeva. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṅgāra-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> khadirāṅgāra-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> mahatī.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> aṅgārakāsuṃ, C<sup>v</sup> aṅgārakāsu. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> aṅgārakāsu.

ti. „Kimatthāyā“ 'ti. „Tava dānassa antarāyakaṇatthāya ca paccekabuddhassa ca jīvitanaśanattāyā“ 'ti. Bodhisatto „n' eva te ahaṃ attano dānassa antarāyaṃ na paccekabuddhassa jīvitantarāyaṃ kātuṃ dassāmi, ajja dāni mayhaṃ vā tuyhaṃ vā balamahantataṃ jānissāmi“ aṅgārakāsuyā<sup>1</sup> taṭṭe tathā vā „bhante paccekabuddha“, ahaṃ imassā aṅgārakāsuyā<sup>2</sup> adhosīso patamāno pi na nivattissāmi, kevalaṃ tumhe mayā dinnabhojanaṃ patiganhathā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Kāmaṃ<sup>4</sup> patāmi nirayaṃ uddhapādo avāmsiro,  
nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahā 'ti. 39.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: bhante paccekavarabuddha, sace p' ahaṃ tumhākaṃ piṇḍapātaṃ dento ekamsen' eva imaṃ nirayaṃ uddhapādo avāmsiro hutvā patāmi tathāpi yad idaṃ adānaṃ ca asīliyaṃ ca ariyehi akātabbattā anariyehi ca kātabbattā anariyaṃ ti vuccati na taṃ anariyaṃ karissāmi, handa imaṃ mayā diyyamānaṃ piṇḍaṃ paṭiggaha patiganhāhīti, ettha ca handā 'ti vavassaggatthe nipāto.

Evam vatvā Bodhisatto dalhasamādānena bhattapātīm ga-  
hetvā aṅgārakāsumatthakena<sup>5</sup> pakkanto<sup>6</sup>. Tāvad eva asītiha-  
tthāya gambhīrāya aṅgārakāsuyā<sup>7</sup> talato uparūpari jātaṃ attasattamaṃ ekaṃ mahāpadumaṃ uggantvā Bodhisattassa pāde paṭicchī. Tato mahātumbamatto reṇu uggantvā Mahāsattassa muddhani tathā sakalasarīraṃ suvaṇṇacūṇṇasamokīṇṇam iva akāsi. So padumakaṇṇikāya tathā nānaggarasabhojanaṃ paccekabuddhassa patte patitthāpesi. So taṃ paṭiggahetvā anu-  
modanaṃ katvā pattaṃ akāse khīpitvā passantass' eva mahājanassa sayam pi vehāsaṃ abhuggantvā nānappakāraṃ valāhakapantiṃ maddamāno viya Himavantam eva gato. Māro pi parājīto domanassaṃ patvā attano vasaṇatthānaṃ eva gato. Bodhisatto pana padumakaṇṇikāya tithako va mahājanassa

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> aṅgārakāsu-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> paccekavarabuddha. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> aṅgārakāsuyā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> kāmaṃ. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> aṅgāra-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> pakkhanto. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> aṅgāra-.

dānasīlasamvaṇṇanena dhammaṃ desetvā mahājanena parivuto attano nivesanam eva pavisitvā yāvajīvam dānādīni puññāni karitvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na idaṃ gahapati acchariyam yam tvam evaṃ dassana-sampanno etarahi devatāya na kampito, pubbe paṇḍitehi katam eva acchariyam“ ti imaṃ dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā paccekabuddho tath’ eva parinibbāyi, Māraṃ parājayitvā padumakaṇṇikāya ṭhatvā paccekabuddhassa piṇḍa-pātadāyako Bārānasisetthi pana aham evā“ ti. Khadiraṅgāra-jātakaṃ. Kulāvaka vaggio catuttho.

## 5. ATTHAKĀMAVAGGA.

### 1. Losakajātaka.

Yo atthakāmassā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Losakatissattheraṃ nāma<sup>1</sup> ārabha kathesi. Ko pan’ esa Losakatissatthero nāma<sup>2</sup> ti Kosalaratthe eko attano kulanāsako kevaṭṭa-puttako alābhī bhikkhu. So kira nibbattaṭṭhānato cavitvā Kosalaratthe ekasmiṃ kulasahassavāse<sup>3</sup> kevaṭṭagāme ekissā<sup>4</sup> kevaṭṭiyā kucchisimī paṭisandhim gaṇhi. Tassa paṭisandhigahaṇadivase tam<sup>5</sup> kulasahassam<sup>6</sup> jālahattham nadiyaṃ ca talākādisu<sup>6</sup> ca macche pariyesantaṃ ekam khuddakamaccham pi nālattha. Tato paṭṭhāya ca te kevaṭṭa parihāyanti yeva. Tasmim pi kucchigate yeva nesam gāmo sattavāre agginā daḍḍho sattavāre rañṇā daḍḍito. Evaṃ anukkamena duggatā jātā. Te cintayimsu: „pubbe amhākaṃ evarūpaṃ n’ atthi, idāni pana parihāyāma, amhākaṃ antare ekāya kāḷakaṇṇiyā bhavitabbaṃ, dve vaggā homā“ ti pañca pañca kulasatāni ekato ahesum. Tato yattha tassa mātāpitaro so koṭṭhāso parihāyati itaro vaddhati. Te „tam pi koṭṭhāsam dvidhā tam pi dvidhā“ ti evaṃ yāva tam eva kulam ekam ahoṣi tāva vibhajitvā tesam kāḷakaṇṇibhāvaṃ nātva pothetvā nikkadḍhimsu<sup>7</sup>.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> omits nāma. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> kusalasahassa-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> ekassā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> naṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> kulasahassam. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> talā-, C<sup>k</sup> talā- corr. to talā-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> niḷa-.

Ath' assa mātā kicchena jīvamānā paripakke gabbhe ekasmim thāne vijāyi. Pacchimabhavikasattam na sakkā nāsetum, antoghate dīpo viya hi 'ssa' hadaye arahattassa upanissayo jalati. Sā tam dārakam paṭi-jaggitvā ādhāvitvā paridhāvitvā<sup>2</sup> vicaraṇakāle ekam assa kapālakam hatthe datvā puttam „ekam gharam pavisā“<sup>3</sup> 'ti pesetvā palātā. So tato paṭṭhāya ekako va hutvā tattha bhikkham pariyesitvā ekasmim thāne sayati na<sup>4</sup> nahāyati na sarīram paṭijaggati pamsupisācako viya kicchena jīvikam kappeti. So anukkamena sattavassiko hutvā ekasmim gehadvāre ukkhalidhovanassa chaḍḍitatthāne kāko viya ekekam sittham uccinitvā khādati. Atha nam dhammasenāpati Sāvattim piṇḍāya ca-ramāno disvā „ayam satto atikārūnāppatto kataragāmaṇāsiko nu kho“<sup>5</sup> ti tasmim mettacittam vadḍhitvā „ehi re“<sup>6</sup> ti āha. So gantvā theram vanditvā atthāsi. Atha nam thero „kataragāmaṇāsiko si, kaḥam vā te mātāpitaro“<sup>7</sup> ti pucchi. „Aham bhante nippaccayo, mayham mātā-pitaro mam nissāya 'kilant ambhā' 'ti mam chaḍḍetvā palātā“<sup>8</sup> ti. „Api pana pabbajissasīti“. „Bhante, aham tāva pabbajeyyam, mādisam pana kapaṇam<sup>9</sup> ko pabbājessatīti“. „Aham pabbājessāmīti“. „Sādhu pabbājethā“<sup>10</sup> 'ti. Thero tassa khādanīyam bhojanīyam<sup>11</sup> datvā tam vi-hāram netvā sahatthen<sup>12</sup> eva nahāpetvā pabbājetvā paripuṇṇavassam upasampādesi. So mahallakakāle Losakatissatthero ti paññāyittha nippaṇṇo appalābho. Tena kira asadisadāne pi kucchipūro na laddha-pubbo jīvitaghaṭṭanamattakam eva labhati. Tassa hi patte ekasmim ōeva yāguulūmke dinne patto samatittiko hutvā paññāyati. Atha manussā „imassa patto pūro“<sup>13</sup> ti paññāyittha<sup>14</sup> heṭṭhā yāgum denti. Tassa patte yāgum dānakāle manussānam bhājane yāgum antaradhā-yatīti pi vadanti. Khajjakādisu pi es' eva nayo. So aparena sama-yena vipassanam vadḍhetvā aggaphale arahatte paṭiṭṭhito pi appalābho va ahosi<sup>15</sup>. Ath' assa anupubbena āyusamkhāresu parihīnesu pari-nibbānadivaso sampāpuni. Dhammasenāpati āvajjento tassa parinibbā-nabhāvam natvā „ayam Losakatissatthero ajja parinibbāyissati, ajja mayā etassa yāvadattham āhāram dātum vaṭṭatīti“<sup>16</sup> tam ādāya Sāvattim piṇḍāya pāvīsi. Thero tam nissāya tāva bahumanussāya Sāvattihīyā hattham pasāretvā vandanamattam pi nālattha. Atha nam thero „gacchāvuso, āsanasālāya nisidā“<sup>17</sup> 'ti uyyojetvā „imam Losakassa dethā“

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> omits ssa. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> omits paridhāvitvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> omits na. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> chaḍḍhita.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> kapana, C<sup>v</sup> kapana. <sup>6</sup> kapana corr. to kapaṇam. <sup>7</sup> all three MSS. -jessasīti.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> -niyam -nā. <sup>9</sup> three MSS. instead of paññāyitvā? <sup>10</sup> C<sup>v</sup> appalābho si.



'ti laddhāhāraṃ pesesi. Tam gahetvā gatā Losakatheraṃ asarivā sayam eva bhūñjimsu. Atha therassa uṭṭhāya vihāraṃ gamanakāle Losakatissathero gantvā therāṃ vandi. Thero nivattitvā ṭhitako va „laddhan te āvuso bhattan“ ti pucchi. „Labbhissāma no bhante“ ti. Thero samvegappatto kālaṃ olokesi. Kālo atikkanto. Thero „hot' āvuso, idh' eva nisidā“ 'ti Losakatheraṃ āsanasālāya nisidāpetvā Kosalarañño nivesanaṃ agamāsi. Rājā therassa pattāṃ gāhāpetvā „bhattassa akālo“ ti pattapūraṃ catumadhuraṃ dāpesi. Thero tam ādāya gantvā „eh' āvuso Tissa, imaṃ catumadhuraṃ bhūñjā“ 'ti vatvā pattāṃ gahetvā va atṭhāsi. So thero gāravena lajjanto na paribhūjati. Atha naṃ thero „eh' āvuso Tissa, ahaṃ imaṃ pattāṃ gahetvā va ṭhassāmi, tvāṃ nisiditvā paribhūjā, sace imaṃ pattāṃ hatthato muñceyyāṃ kiñci na bhaveyyā“ 'ti āha. Athāyasmā Losakatissathero<sup>1</sup> aggissare dhammasenāpatimhi pattāṃ gahetvā ṭhite<sup>2</sup> catumadhuraṃ paribhūjī. Tam therassa ariyiddhibalena parikkhayaṃ na agamāsi. Tadā Losakatissathero<sup>1</sup> yāvadatthaṃ udarapūraṃ katvā paribhūjī, tam divasaṃ yeva ca anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Sammāsambuddho santike ṭhatvā sariranikkhepaṃ kāresi. Dhātuyo gahetvā cetiyāṃ karīmsu. Tadā bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitvā „āvuso, Losakathero apuñño appalābhī, evarūpena nāma apuññena appalābhinā kathaṃ ariyadhammo laddho“ ti kathentā<sup>3</sup> nisidīmsu. Satthā dhammasabhāyaṃ gantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ 'ti pucchi. Te „imāya nāma bhante“ ti ārocesuṃ. Satthā „bhikkhave, eso bhikkhu attano alābhībhāvaṃ ca<sup>4</sup> ariyadhammalābhībhāvaṃ<sup>5</sup> ca attanā va akāsi<sup>6</sup>, ayaṃ hi pubbe paresāṃ lābhantarāyaṃ katvā appalābhī<sup>7</sup> jāto, 'aniccaṃ dukkhaṃ ananta' ti vipassanāya yuttabhāvassa phalena ariyadhammalābhī<sup>8</sup> jāto“ ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Kassapasammāsambuddhakāle<sup>9</sup> aññataro bhikkhu ekaṃ kuṭumbikaṃ<sup>10</sup> nissāya gāmakāvāse vasati pakatatto sīlavā vipassanāya yuttapayutto. Ath' eko khīṇāsavathero samavattasamvāsāṃ<sup>11</sup> vasamāno pubbe na tassa bhikkhuno upatṭhākakuṭumbikassa<sup>12</sup> vasanagāmaṃ sampatto. Kuṭumbiko

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -tissathero. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> ṭhita. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> kathento. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> alābhībhāvaddhañca. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -lābhī-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> katāsi. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -bhi, C<sup>v</sup> -lābhi corr. to -labbī. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -bhī. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> kassapasambuddha-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> kuṭumbikāraṃ. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> samavattavāsāṃ, C<sup>v</sup> samavattasavāsāṃ corr. to samavattavāsāṃ. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> -kuṭumbi-.

therassa iriyāpathe yeva pasīditvā pattaṃ ādāya gharaṃ pave-  
 setvā sakkaccaṃ bhojetvā thokaṃ dhammakathaṃ sutvā therāṃ  
 vanditvā „bhante, amhākaṃ dhuravihāraṃ<sup>1</sup> eva gacchatha,  
 mayam sāyaṇhasamaye<sup>2</sup> āgantvā passissāmā“<sup>3</sup> 'ti āha. Thero  
 vihāraṃ gantvā nevāsikatherāṃ vanditvā āpucchitvā ekamantaṃ  
 nisīdi. So pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „laddho te  
 āvuso bhikkhāhāro“<sup>4</sup> ti pucchi. „Ama laddho“ ti. „Kahaṃ  
 laddho“ ti. „Tumbhākaṃ dhuragāme kuṭumbiyaghare“ ti evaṇ  
 ca pana vatvā attano senāsanāṃ pucchitvā paṭijaggitvā patta-  
 cīvaraṃ paṭisāmetvā jhānasukhena phalasukhena vītināmento  
 nisīdi. So pi kuṭumbiko sāyaṇhe<sup>5</sup> gandhamālāṃ c' eva dīpate-  
 laṇ ca gāhāpetvā vihāraṃ gantvā nevāsikatherāṃ vanditvā  
 „bhante, eko āgantukathero atthi, āgato nu kho“<sup>6</sup> ti pucchi.  
 „Āma āgato“ ti. „Idāni kahaṃ“ ti. „Asukasenāsane nāmā“  
 'ti. So tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno  
 dhammakathaṃ sutvā sītalavelāya cetiyaṇ ca bodhiṇ ca<sup>7</sup> pūjetvā  
 dīpe jāletvā ubho pi jane nimantetvā gato. Nevāsikathero pi  
 kho „ayaṃ kuṭumbiko paribhinno, sac' āyaṃ bhikkhu imasmiṃ  
 vihāre vasissati na maṃ esa kismiṇca gaṇayissatīti“<sup>8</sup> thero<sup>4</sup>  
 anattamanatāṃ<sup>5</sup> āpajjitvā „imasmiṃ vihāre etassa avasanākāro  
 mayā kātum vaṭṭatīti“<sup>6</sup> tena upaṭṭhānavelāya āgatena saddhiṃ  
 kiñci na kathesi. Khīṇāsavathero tassa ajjhāsayaṃ jānitvā  
 „ayaṃ thero mama kule vā gaṇe vā apalibuddhabhāvaṃ na  
 jānātīti“<sup>7</sup> attano vasanaṭṭhānaṃ gantvā jhānasukhena phala-  
 sukhena vītināmesi. Nevāsiko pi punadivasena kapiṭṭhena gaṇ-  
 ḍiṃ paharitvā nakhena dvāraṃ ākoṭetvā kuṭumbiyassa gehaṃ  
 agamāsi. So tassa pattaṃ gahetvā paññattāsane nisīdāpetvā  
 „āgantukathero kahaṃ bhante“<sup>8</sup> ti pucchi. „Nāhaṃ tava kulū-  
 pakassa pavattim jānāmi, gaṇḍim<sup>6</sup> paharanto dvāraṃ āko-  
 ṭento pabodhetum nāsakkhiṃ, hiyyo tava gehe paṇītabhojanaṃ

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dhūra-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sāyaṇha-, C<sup>e</sup> sāyaṇha-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> bodhiyaṇca. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> there.

<sup>5</sup> C<sup>v</sup> anattamanatāṃ, C<sup>e</sup> anattamattāṃ corr. to anattamatatāṃ. <sup>6</sup> so all three MSS.

bhuñjitvā jirāpetum asakkonto 'idāni niddam okkanto yeva bhavissatīti' tvaṃ pasīdamāno evarūpesu ṭhānesu yeva pasīdasīti" āha. Khīṇāsavathero pi attano bhikkhācāravelaṃ sallakkhetvā sarīraṃ paṭijaggitvā pattacīvaram ādāya ākāse uppatitvā aññattha agamāsi. So kuṭumbiko nevāsikatheraṃ sappimadhusakkarābhisamkhatam pāyāsam pāyetvā pattam gandhacunṇehi ubbatṭetvā puna pūretvā „bhante, so thero maggakilanto bhavissati, idam assa harathā“ 'ti adāsi. Itaro apaṭikkhipitvā va gahetvā gacchanto „sace so bhikkhu imaṃ pāyāsam pivissati gīvāya gahetvā nikkadḍhiyamāno pi na gamissati, sace panāham imaṃ pāyāsam manussassa dassāmi pākaṭam me kammaṃ bhavissati, sace uduke opilāpessāmi udakapitṭhe sappi paññāyissati, sace bhūmiyaṃ chaḍḍessāmi' kākasaṇṇipātena paññāyissati, kattha nu kho imaṃ chaḍḍeyyan"“ ti upadhārento ekaṃ jhāmakhettaṃ disvā aṅgāre viyūhitvā' tattha pakkhipitvā upari aṅgārehi paṭicchādetvā vihāraṃ gato. Tam bhikkhum adisvā cintesi: „addhā so bhikkhu khīṇāsavo mama ajjhāsayaṃ viditvā aññattha gato bhavissati, aho mayā udarāhetu ayuttam katan"“ ti tāvad ev' assa mahantaṃ domanassaṃ udapādi, tato paṭṭhāy' eva ca manussapeto hutvā na cirass' eva kālaṃ katvā niraye nibbatti. So bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā pakkāvasesena paṭipāṭiyā pañcajāṭisatesu yakkho hutvā ekadivasam pi udarapūram āhāraṃ na labhi. Ekadivasam pana gabbhamaṃ udarapūram labhi. Puna pañca jāṭisatāni' sunakho aho. Tadāpi ekadivasam bhattavamaṇaṃ udarapūram labhi. Sesakāle pana tena udarapūro āhāro nāma na laddhapubbo. Sunakhaṇito pana cavitvā Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāme duggatakule nibbatti. Tassa nibbattito paṭṭhāya taṃ kulaṃ paramaduggatam eva jātam. Nābhito uddham udakakañjikamattam' pi na labhi. Tassa pana Mittavindako ti nāmaṃ aho. Mātā-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> chaḍḍessāmi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> chaḍḍeyyan. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> viyūhitvā, C<sup>o</sup> viyūhitvā corr. to viyūhitvā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> pañcasatāni. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -kañjika-

pitaro jātakadukkhāṃ adhivāsetuṃ asakkontā „gaccha kāḷa-  
kaṇṇikā“ 'ti taṃ pothetvā nīharīṃsu. So appaṭṭisarāṇo vica-  
ranto Bārāṇasīṃ agamāsi. Tadā Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ  
disāpā mokkho ācariyo hutvā pañca māṇavakasatāni sippaṃ  
vācesi. Tadā Bārāṇasivāsino duggatānaṃ paribbayaṃ datvā  
sippaṃ sikkhāpenti. Ayam pi Mittavindako Bodhisattassa san-  
tike puññasippaṃ sikkhati. So pharuso anovādakkhamo taṃ  
taṃ paharanto' vicarati, Bodhisattena ovadiyamāno pi ovādaṃ  
na gaṇhāti, taṃ nissāya āyo pi 'ssa mando jāto. Atha so  
māṇavakehi saddhīṃ bhaṇḍitvā ovādaṃ agaṇhanto tato palāyitvā  
āhiṇḍanto ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā bhatīṃ katvā jivati.  
So tattha ekāya duggatitthiyā saddhīṃ saṃvāsam kappesi. Sā  
taṃ nissāya dve dārake vijāyi. Gāmvāsino „amhākaṃ susā-  
sanaṃ dussāsanaṃ āroceyyāsīti“ Mittavindakassa bhatīṃ<sup>2</sup> datvā  
taṃ<sup>3</sup> gāmadvāre kuṭikāya vasāpesuṃ. Taṃ pana Mittavindakaṃ  
nissāya te paccantagāmvāsino sattakkhattuṃ rājadaṇḍaṃ adāṃsu,  
sattakkhattuṃ tesāṃ gehāni nijjhāyīṃsu, sattakkhattuṃ taḷakaṃ  
chijji. Te cintayīṃsu: „amhākaṃ pubbe imassa Mittavinda-  
kassa anāgamanakāle<sup>4</sup> evarūpaṃ n' atthi, idāni paṇ' assa āga-  
takālato paṭṭhāya pariḥāyāmā“ 'ti taṃ pothetvā nīharīṃsu.  
So attano dārake gaḥetvā aññattha gacchanto ekaṃ amanussa-  
pariggahaṃ aṭaviṃ pāvīsi. Tatth' assa amanussā dārake ca  
bhariyaṃ ca māretvā maṃsaṃ khādīṃsu. So tato palāyitvā  
tato tato āhiṇḍanto ekaṃ Gambhīraṃ nāma paṭṭanagāmaṃ  
nāvāvissajjanadvase<sup>5</sup> yeva patvā kammakaro hutvā nāvāṃ  
abhirūhi. Nāvā samuddapiṭṭhe sattāhaṃ gantvā sattame divase  
samuddamajjhe ākoṭetvā ṭhapitā viya aṭṭhāsi. Te kāḷakaṇṇi-  
salākaṃ vāresuṃ. Sattakkhattuṃ Mittavindakass' eva<sup>6</sup> pāpuṇi'.  
Manussā tass' ekaṃ veṇukalāpakaṃ datvā hatthe gaḥetvā sa-  
mudde khipīṃsu. Tasmīṃ khittamatte nāvā agamāsi. Mitta-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> pahārento. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> adds va. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> naṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> anāgamakāle. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> nāvāri-  
<sup>6</sup> C<sup>v</sup> vindakasseva. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> -pi.

vindako veṇukalāpe nipajjitvā samuddapitṭhe gacchanto Kassa-  
 pasammāsambuddhassa kāle rakkhitasīlassa phalena samudda-  
 pitṭhe ekasmiṃ phalīkavimāne catasso devadhītā paṭilabbhitvā  
 tāsān santike sukhaṃ anubhavamāno sattāhaṃ vasi. Tā pana  
 vimānapetiyo sattāhaṃ sukhaṃ anubhavanti. Sattāhaṃ duk-  
 khaṃ anubhavitum gacchamānā „yāva mayān āgacchāma tāva  
 idh' eva lohīti“ vatvā agamaṃsu. Mittavindako tāsān gatakāle  
 veṇukalāpe nipajjitvā parato gacchanto rajatavimāne aṭṭha de-  
 vadhītarō labhi. Tato pi parān gacchanto maṇivimāne soḷasa  
 kanakavimāne dvattimsa devadhītarō labhi. Tāsān pi vacanān  
 akatvā parato gacchanto antaradīpake ekaṃ yakkhanagaraṃ  
 addasa. Tatth' ekā yakkhinī ajarūpena vicarati. Mittavindako  
 tassā yakkhinībhāvaṃ ajānanto „ajamaṃsaṃ khādissāmi“ tam  
 pāde aggahesi. Sāyaṃ yakkhānubhāvena tam ukkhipitvā khipi.  
 So tāya khitte samuddamatthakena gantvā Bārāṇasiyaṃ pari-  
 khāpitṭhe ekasmiṃ kaṇṭakagumbamatthake patitvā pavattamāno  
 bhūmiyaṃ patitṭhāsi. Tasmīn ca samaye tasmīn parikhāpitṭhe  
 rañño ajikā caramānā corā haranti. Ajikagopakā „core gaṇ-  
 hissāmā“ 'ti ekamantaṃ nilīnā aṭṭhaṃsu. Mittavindako pavaṭ-  
 itvā bhūmiyaṃ tṭhito tā ajikā disvā cintesi: „ahaṃ samudde  
 ekasmiṃ dīpake ajikaṃ pāde gahetvā tāya khitto idha patito,  
 sace pan' idāni ekaṃ ajikaṃ pāde gahissāmi sā maṃ parato  
 samuddapitṭhe vimānadevatānaṃ santike khipissatīti“ so evaṃ  
 ayoniso manasi karitvā ajikaṃ pāde gaṇhi. Sā gahitamattā vi-  
 ravi. Ajikagopakā ito c' ito ca āgantvā tam gahetvā „ettakaṃ  
 kālaṃ rājakule ajikākhādako esa coro“ ti tam koṭṭetvā bandhi-  
 tvā rañño santikaṃ nenti. Tasmīn khaṇe Bodhisatto pañca-  
 satamaṇavakaparivuto nagarā nikkhamma nahāyitum gacchanto  
 Mittavindakaṃ disvā sañjānitvā te manusse āha: „tāta, ayaṃ  
 amhākaṃ antevāsiko, kasmā tam gaṇhitthā“ 'ti. „Ajikacorako  
 ayya ekaṃ ajikaṃ pāde gaṇhi, tasmā gahito“ ti. „Tena h'

<sup>1</sup> C\* C' khipissatīti, C' khipissasīti.

etaṃ ambhākāṃ dāsāṃ katvā detha, amhe nissāya jīvissatīti<sup>1</sup>.  
Te „sādhu ayyā“ ’ti taṃ vissajjetvā agamaṃsu. Atha naṃ  
Bodhisatto „Mittavindaka tvāṃ ettakāṃ kālāṃ kahaṃ vasīti“  
pucchi. So sabbāṃ attanā katakammaṃ ārocesi. Bodhisatto  
„atthakāmānaṃ<sup>1</sup> vacanaṃ akaronto<sup>2</sup> etaṃ dukkhaṃ pāpuṇan-  
tīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino  
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ  
ajjīyā pādam olubbha Mittako viya socatīti. 40.

Tattha atthakāmassā ’ti vaḍḍhiṃ icchantassa, hitānukampino ti  
hitena anukampamānassa, ovajjamāno ti mudukena hitacittena ovadiyamāno,  
na karoti sāsanaṃ ti anusatthiṃ na karoti dubbaco anovādako hoti, Mittako  
viya socatīti yathā ayaṃ Mittavindako ajāya pādaṃ gaheṭvā socati kilamati  
evaṃ niccakālaṃ socatīti imāya gāthāya Bodhisatto dhammaṃ desesi. Evaṃ  
tena therena ettake addhāne tisu yeva attabhāvesu kucchipūro laddhapubbo,  
yakkhena hutvā ekadivasāṃ gabbhamalaṃ laddhaṃ sunakkhena hutvā ekadivasāṃ  
bhāttavamaṇaṃ parinibbānadivase dhammasenāpatissānubhāvena catumadhuraṃ  
laddhaṃ, evaṃ parassa lābhantarāyakaṇaṃ nāma mahādosan ti veditabbaṃ.

Tasmiṃ pana kāle so pi ācariyo Mittavindako pi yathā-  
kammaṃ gato.

Satthā „evaṃ bhikkhave attanā appalābhībhāvaṃ ca ariyadhamma-  
lābhībhāvaṃ ca sayam eva esa akāsīti“ imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āha-  
ritvā anusandhiṃ ghaṭeṭvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako  
Losakatissatthero ahosi, disāpāmokkhācariyo pana uham evā“ ’ti.  
Losakajātakaṃ.

## 2. Kapotajātaka.

Yo atthakāmassā ’ti. Idam Satthā Jetavane viharanto  
aṇṇatarāṃ lolabhikkhūṃ ārabba kathesi. Tassa lolabhāvo Nava-  
nipāte Kākajātake<sup>3</sup> āvibhavissati. Tadā pana taṃ bhikkhū „ayaṃ  
bhante bhikkhu lolo“ ti Satthu ārocesuṃ. Atha naṃ Satthā „saccaṃ

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> atthakāmānaṃ, C<sup>2</sup> attakāmānaṃ. <sup>2</sup> so all three MSS. <sup>3</sup> C<sup>1</sup> kokajātaka.

kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ bhikkhu lolo, lolakāraṇā jīvitakkhayaṃ patto, paṇḍitāpi taṃ nissāya attano vasaṇaṭṭhānā parihinā“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto pārāpatayoniyaṃ nibbatti. Tadā Bārāṇasivāsino puññakāmatāya tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne sakuṇānaṃ sukhavāsathāya thusapacchiyo<sup>1</sup> olambenti. Bārāṇasiseṭṭhino pi bhatakkārako attano mahānase ekaṃ thusapacchiṃ olambetvā ṭhapesi. Bodhisatto tattha vasaṃ kappesi. So pāto va nikkhamitvā gocare caritvā sāyaṃ āgantvā tattha vasanto kālaṃ khepeti. Ath' ekadivasaṃ eko kāko mahānasamatthakena gacchanto ambilānambilamacchamaṃsānaṃ<sup>2</sup> dhūpanavāsaṃ ghāyitvā lobhaṃ uppādetvā „kin nu kho nissāya imaṃ macchamaṃsaṃ labhissāmīti“ avidūre nisīditvā parigaṇhanto sāyaṃ Bodhisattaṃ āgantvā mahānasaṃ pavisantaṃ disvā „imaṃ pārāpataṃ nissāya macchamaṃsaṃ labhissāmīti“ punadivase pāto va āgantvā Bodhisattassa nikkhamitvā gocaratthāya gamanakāle piṭṭhito piṭṭhito agamāsi. Atha naṃ Bodhisatto „kasmā tvaṃ samma amhehi saddhiṃ carasīti“ āha. „Sāmi, tumhākaṃ kiriyaṃ mayhaṃ rucati, ito paṭṭhāya tumhe upaṭṭhahissāmīti“. „Samma, tumhe aññagocarā mayā aññagocarā, tumhehi ambhākaṃ upaṭṭhānaṃ dukkaraṃ“ ti. „Sāmi tumhāgocaragahaṇakāle<sup>3</sup> ahaṃ pi gocaraṃ gahetvā tumhehi saddhiṃ yeva gamissāmīti“. „Sādhu, kevalaṃ te appamattena bhavitabbaṃ“ ti. Evaṃ Bodhisatto kākaṃ ovaditvā gocare caranto tiṇabijādini<sup>4</sup> khādati. Bodhisattassa pana gocaragahaṇakāle kāko gantvā gomayapiṇḍaṃ apanetvā paṇake khāditvā udaraṃ pūretvā Bodhisattassa santikaṃ āgantvā „sāmi, tumhe ativelaṃ caratha, atibahubhakkhena nāma bhavituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā Bodhisattena gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgacchantena saddhiṃ yeva mahānasaṃ pavāsi.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -pacchayo. <sup>2</sup> both MSS. ambilātambila-. <sup>3</sup> so both MSS. instead of tumhākaṃ-? <sup>4</sup> C<sup>k</sup> tiṇabijāni, C<sup>v</sup> kiṇabijādini.

Bhattachārako „ambhākaṃ kapoto aññaṃ pi gahetvā āgato“ ti kākassa pi pacchīm ṭhapesi. Tato paṭṭhāya dve janā vasanti. Ath' ekadivasāṃ seṭṭhissa bahum macchamaṃsaṃ āharimsu. Tam ādāya bhattachārako mahānase tattha tattha olambesi. Kāko tam disvā lobhaṃ uppādetvā „sve gocarabhūmiṃ agantvā<sup>1</sup> mayā idam eva khāditabban“ ti rattim tintinanto nipajji. Punadivase Bodhisatto gocarāya gacchanto „ehi samma kāka“<sup>2</sup> ti āha. „Sāmi, tumhe gacchatha, mayhaṃ kucchirogo atthi“<sup>3</sup>. „Samma, kākānāṃ kucchirogo nāma kadāci na bhūtapubbo, rattim tisu yāmesu ekekasmim yāme mucchitā honti, dipavaṭṭim gilitakāle pana nesaṃ muhuttan titti<sup>4</sup> hoti, tvaṃ imaṃ macchamaṃsaṃ khāditukāmo bhavissasi, ehi manussaparibhogo nāma tumhākaṃ dupparibhuñjiyo, mā evarūpaṃ akāsi, mayā saddhim yeva gocarāya gacchāhīti“<sup>4</sup>. „Na sakkomi sāmīti“<sup>4</sup>. „Tena hi paññāyissasi sakena kammena, lobhavasāṃ agantvā<sup>3</sup> appamatto hohīti“ tam ovaditvā Bodhisatto gocarāya gato. Bhattachārako nānappakāraṃ macchamaṃsavikatim<sup>4</sup> sampādetvā usumanikkhamaṃattham bhājanāni thokaṃ vivaritvā rasaparissāvanakaroṭim bhājanamatthake ṭhapetvā bahi nikkhamitvā sedaṃ muñcamāno atthāsi. Tasmim khaṇe kāko pacchito sīsaṃ ukkhipitvā bhattagehaṃ olovento tassa nikkhamitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ dāni mayhaṃ manorathaṃ pūretvā maṃsaṃ khāditum kālo, kin nu kho mahāmaṃsaṃ khādāmi udāhu cuṇṇikamaṃsaṃ“ ti cintetvā „cuṇṇikamaṃsena nāma khippaṃ kucchim pūretum na sakkā, mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ āharitvā pacchiyaṃ nikkhipitvā khādamāno nipajjissāmīti“<sup>4</sup> pacchito uppatitvā rasakaroṭiyaṃ niliyi. Sā kilīti saddam akāsi. Bhattachārako tam saddaṃ sutvā „kin nu kho etan“ ti pavittho kākaṃ disvā „ayaṃ duṭṭhakāko mayā seṭṭhino pakkamaṃsaṃ khāditukāmo, ahaṃ kho pana seṭṭhim nissāya jivissāmi na imaṃ bālaṃ, kim me iminā“<sup>4</sup> ti dvāraṃ pidhāya kākaṃ gahetvā sakalasarīre pat-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> āgantvā. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> tinti. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> āgantvā, C<sup>v</sup> āgantvā corr. to āgantvā. <sup>4</sup> both MSS. -saṃ-.



tāni luñcitvā addasiṅgiveraṃ loṇajīrakāya<sup>1</sup> koṭṭetvā ambilatak-  
kena āloletvā ten' assa sakalasarīraṃ makkhetvā taṃ kākāṃ  
pacchiyaṃ khipi. So adhimattavedanābhībhūto tintiṇāyanto<sup>2</sup>  
nipajji. Bodhisatto sāyaṃ āgantvā taṃ vyasanappattaṃ disvā  
„lolakāka mama vacanaṃ akatvā tava lobhaṃ nissāya mahā-  
dukkhaṃ patto sīti“ vatvā imaṃ gātham āha :

Yo atthakāmassa hitānukampino  
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ  
kapotakassa vacanaṃ akatvā  
amittahatthagato va setīti. 41.

Tattha kapotakassa vacanaṃ akatvā ti pārāpatassa hitānūsāniva-  
canaṃ akatvā, amittahatthagato va setīti amittānaṃ anattakārakānaṃ  
dukkhuppāḍakapuggalānaṃ hatthathaṃ hatthapathaṃ gato, ayaṃ kāko viya  
puggalo mahantaṃ vyasanaṃ patvā anusocamāno setīti.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā „idāni mayā ca<sup>3</sup> etasmiṃ  
ṭhāne na sakkā vasitun“ ti aññattha gato. Kāko tatth' eva  
jīvitakkhayaṃ patto. Atha naṃ bhattakārako saddhiṃ pacchiyā  
gahetvā saṃkāraṭṭhāne chaḍḍesi.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idān' eva lolo pubbe pi lolo yeva,  
taṃ ca pana te lolyaṃ nissāya paṇḍitāpi sakamhā āvāsā parihīnā“ ti  
imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so  
bhikkhu anāgāṃiphalaṃ patto. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ  
samodhānesi: „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṣi, pārāpato pana aham  
evā“ 'ti. Kapotajātakaṃ.

### 3. Veḷukajāta ka.

Yo atthakāmassā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto  
aññataram dubbacabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tam<sup>4</sup> hi Bhagavā  
„saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dubbaco“ ti pucchitvā „saccam bhante“  
ti vutte „na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva,

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> loṇajīrakāya. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> tintiṇāyanto. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> both MSS. tam.

dubbacattā<sup>1</sup> yeva ca paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā sappamukhe<sup>2</sup> jīvitakkhayaṃ patto sīti<sup>3</sup>“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe mahābhogakule nibbatta viññūtaṃ patvā kāmesu ādīnaṃ nekkhamme cānisaṃsaṃ disvā kāme pahāya Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā kaṣiṇa-parikammaṃ katvā pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo uppādetvā jhānasukhena vītināmento aparabhāge mahāparivāro pañcahi tāpasasatehi parivuto gaṇassa satthā hutvā vihāsi. Ath' eko āsīvisapotako attano dhammatāya caranto aṅṅatarassa tāpasassa assamapadaṃ patto. Tāpaso tasmīṃ puttasiṇeṃ uppādetvā taṃ ekasmīṃ veļupabbe sayāpetvā paṭijaggati. Tassa veļupabbe sayanato Veļuko tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Taṃ puttasiṇehena paṭijagganato tāpasassa Veļukapitā tv-eva nāmaṃ akaṃsu. Tadā Bodhisatto „eko kira tāpaso āsīvisaṃ paṭijaggatīti“ sutvā pakkositvā „saccaṃ kira tvaṃ āsīvisaṃ jaggasīti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „āsīvisena saddhiṃ vissāso nāma n' atthi, mā evaṃ jaggasīti“ āha. Tāpaso āha: „so<sup>3</sup> me ācariyaputto, nāhaṃ tena vinā vattitum sakkhissāmīti“. „Tena hi etass' eva santikā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissasīti“. Tāpaso Bodhisattassa vacanaṃ na gaṇhi, āsīvisaṃ pi jahitum nāsakkihi. Tato katipāhaccayen' eva sabbe tāpasā phalāphalattāya gantvā gataṭṭhāne phalāphalassa sulabbabhāvaṃ disvā dve tayo divase tath' eva vasiṃsu. Veļukapitāpi tehi saddhiṃ gacchanto āsīvisaṃ veļupabbe yeva sayāpetvā pidahitvā gato. So puna tāpasehi saddhiṃ dvihatīhaccayena āgantvā „Veļukassa gocaraṃ dassāmīti“ veļupabbaṃ ugghātetvā „ehi putta, chātako<sup>4</sup> sīti“ hatthaṃ pasāresi. Āsīviso dvihatīhaṃ nirāhārātāya kujjhitvā pasāritahatthe ḍasitvā tāpasam tath' eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā araṇṇānaṃ pāvīsi. Tāpasā taṃ disvā Bodhisattassa ārocesum.

<sup>1</sup> C\* dubbacattā. <sup>2</sup> C\* sappamukha. <sup>3</sup> C\* omits āha so. <sup>4</sup> C\* puttamacchātako, C<sup>v</sup> puttacchātako.

Bodhisatto tassa sarīrakiccaṃ kāretvā isigaṇassa majjhe nisi-ditvā isiṇaṃ ovādasena imaṃ gātham āha :

Yo atthakāmassa hitānukampino  
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ  
evaṃ so nihato seti Veḷukassa yathā pitā ti. 42.

Tattha evaṃ so nihato setīti yo hi isiṇaṃ ovādaṃ na gaṇhāti so yathā esa tāpaso āsīvisamukhe pūtibhāvaṃ<sup>1</sup> patvā nihato seti, evaṃ mahāvīna-saṃ patvā nihato setīti attho.

Evaṃ Bodhisatto isigaṇaṃ ovaditvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā āyupariyosāne Brahmaloce uppajji.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idāṃ' eva dubbaco, pubbe pi dubbacabhāven' eva ca āsīvisamukhe pūtibhāvaṃ patto“ ti imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Veḷukapitā dubbacabhikkhu ahoṣi, sesaparisaṃ Buddhaparisā, gaṇasatthā pana aham evā“ 'ti. Veḷukajātaṃ.

#### 4. Makasajātaka.

Seyyo amitto ti. Imaṃ Satthā Magadhesu cārikaṃ cara-māno aññatarasmiṃ gāmake bālagāmikamanusse<sup>2</sup> ārabha kathesi. Tathāgato kira ekasmiṃ samaye Sāvattitho Magadharattham gantvā tattha cārikaṃ caramāno aññataraṃ<sup>3</sup> gāmakeṃ sampāpuni. So ca gāmake yebhuyyena andhabālamanussehi yeva ussanno. Tatth' ekadivasaṃ te andhabālamanusā sannipatitvā „bho amhe araṇṇaṃ pavisitva kammaṃ karonte makasā khādanti, tappaccayā amhākaṃ kammacchedo hoti, sabbe va dhanūni c' eva āvudhāni ca ādāya gantvā makasehi saddhiṃ yujjhitvā sabbamakase vijjhitvā chinditvā ca māremā“ 'ti mantayitvā araṇṇaṃ gantvā „makase vijjissāmā“ 'ti aññamaññaṃ vijjhitvā ca paharitvā ca dukkhappattā, āgantvā antogāme ca gāma-majjhe ca gāmadvāre ca nipajjiṃsu. Satthā bhikkhusaṃghaparivuto taṃ gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Avasesā paṇḍitamanussā Bhagavantaṃ divā gāmadvāre maṇḍapaṃ katvā buddhapamukhassa bhikkhusaṃ-

4. Cfr. Monatsbericht d. Kgl. Akad. d. Wiss. zu Berlin 1858 p. 265. and A. Weber's Ind. Stud. 4. Bd. p. 387. <sup>1</sup> C<sup>v</sup> -bhāvaṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> bāla-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> aññatara.

ghassa mahādānaṃ datvā Satthāraṃ vanditvā nisīdimsu. Satthā tasmiṃ tasmīṃ thāne vaṇitamanusse<sup>1</sup> disvā te upāsake pucchi: „bahū ime gilānamanussā, kiṃ etehi katan“ ti. „Bhante ete manussā ‘makasayuddhaṃ karissāmā’ ‘ti gantvā aññamaññaṃ vijjhित्वा sayāṃ gilānā jātā“ ti. Satthā „na idān’ eva andhabālamānussā ‘makase paharissāmā’ ‘ti attānaṃ paharanti, pubbe pi ‘makasaṃ’ ‘paharissāmā’ ‘ti paraṃ paharaṇakamanussā’<sup>3</sup> ahesuṃ yevā“ ‘ti vatvā tehi manussehi yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto vaṇijjāya jīvikaṃ kappeti. Tadā Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ paccantaḡāme bahū vaḡḡhakiṃ vasanti. Tatth’ eko phalitavaḡḡhaki<sup>4</sup> rukkhaṃ tacchati. Ath’ assa eko makaso tambalohathālakapitṭhisadise<sup>5</sup> sīse nisīditvā sattiyaṃ paharanto viya sīsaṃ<sup>6</sup> mukhatuṇḡakena vijjhi. So attano santike nisinnaṃ puttaṃ āha: „tāta, mayhaṃ sīsaṃ makaso sattiyaṃ paharanto viya vijjhati, vārehi tan“ ti. „Tāta, adhivāsehi, ekappahārena naṃ māressāmīti“<sup>7</sup>. Tasmīṃ samaye Bodhisatto pi attano bhaṇḡaṃ pariyesaṃāno taṃ ḡāmaṃ patvā tassa vaḡḡhakisālāya nisinno hoti. Atha so vaḡḡhaki puttaṃ āha: „tāta imaṃ makasaṃ vārehi“<sup>8</sup>. So „vāressāmi tāta“ ‘ti tikhiṇaṃ mahāpharasuṃ ukkhipitvā pitu pitṭhipasse thatvā „makasaṃ paharissāmīti“<sup>9</sup> pitu matthakaṃ dvidhā bhindi. Vaḡḡhaki tatth’ eva jivitakkhayaṃ patto. Bodhisatto tassa taṃ kammaṃ disvā „paccāmitto’ pi paṇḡito va seyyo, so hi daṇḡabhayaṇāpi manussānaṃ na māressatīti“<sup>10</sup> cintetvā imaṃ ḡātham āha:

Seyyo amitto matiyā upeto  
na tv-eva mitto mativippahīno,  
„makasaṃ vadhissaṃ“ ti hi elamūḡo<sup>8</sup>  
putto pitu abbhidā uttamaṅgaṃ ti. 43.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vaṇima-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> makasā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> pahāranaka-, C<sup>v</sup> paharanaka-. <sup>4</sup> both MSS. -vaḡḡhaki. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -thālapitṭhi-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> sīsa. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> saccānimitto. <sup>8</sup> so both MSS.

Tattha seyyo ti pavaro uttamo. matiyā upeto ti paññāya samannāgato, elamūgo<sup>1</sup> ti lālāmukho bālo putto, pitu abbhidā uttamamāṅga<sup>1</sup> ti attano bālatāya putto pi hutvā pitu uttamamāṅga<sup>1</sup> mathakamī makasaṃ māressāmiti dvidhā bhīndi, tasmā bālamittato paṇḍito amitto va seyyo ti.

Imaṃ gātham vatvā Bodhisatto utthāya yathākammaṃ gato. Vaddhakissāpi nātakā sarīrakiccaṃ akaṃsu.

Satthā „evam upāsakā pubbe pi ‘makasaṃ paharissāmā’<sup>2</sup> ’ti paramā paharaṇakamanussa’<sup>2</sup> ahesuṃ yevā“<sup>2</sup> ’ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakamī samodhānesi: „Tadā gātham vatvā pakkanto paṇḍitavāṇijo pana aham eva ahoṣin“<sup>2</sup> ti. Makasa jātakamī.

### 5. Rohiṇijātaka.

Seyyo amitto ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ Anāthapaṇḍikaseṭṭhino dāsīṃ ārabha kathesi. Anāthapaṇḍikassa kira ekā Rohiṇī nāma dāsī<sup>3</sup> ahoṣi. Tassā vihipaharaṇatthāne<sup>4</sup> āgantvā mahallikamātā nipajji. Tam makkhikā parivāreṭvā sūciyā vijjhamānā viya khādanti. Sā dhītaraṃ āha: „amma, makkhikā maṃ khādanti, etā vārehitī“<sup>4</sup>. Sā „vāressāmi amma“<sup>4</sup> ’ti musalaṃ ukkhitvā mātu sarīre makkhikā māretvā „vināsaṃ pāpessāmiti“<sup>4</sup> mātaraṃ musalena paharivā jīvitakkhayaṃ pāpesi. Tam disvā „mātā“<sup>4</sup> ti roditum ārabhi. Tam pavattim<sup>5</sup> seṭṭhissa ārocesuṃ. Seṭṭhi tassā sarīrakiccaṃ kāretvā vihāraṃ gantvā sabbaṃ tam pavattim Satthu ārocesi. Satthā „na kho gahapati esā ‘mātu sarīre makkhikā māremīti’ idān’ eva musalena paharivā mātaraṃ māresi, pubbe pi māresi yevā“<sup>4</sup> ’ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbatitvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānaṃ pāpuṇi. Tassāpi Rohiṇī nāma dāsī<sup>6</sup> ahoṣi. Sāpi attano vihipaharaṇatthānaṃ<sup>7</sup> āgantvā nipannaṃ mātaraṃ „makkhikā me amma vārehitī“<sup>4</sup> vuttā evam evaṃ<sup>8</sup> musalena paharivā mātaraṃ jīvitakkhayaṃ pāpetvā roditum ārabhi. Bodhisatto tam

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> both MSS. paharānaka-. <sup>3</sup> both MSS. dāsī. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -pahāraṇa-, C<sup>v</sup> -paharāna-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> pavattī, C<sup>v</sup> pavattī corrected to pavattim. <sup>6</sup> both MSS. dāsī. <sup>7</sup> both MSS. -paharāna-. <sup>8</sup> so both MSS.

pavattim sutvā „amitto pi hi imasmim loke paṇḍito va seyyo“  
ti cintetvā imam gātham āha:

Seyyo amitto medhāvī<sup>1</sup> yañce bālānukampako,  
passa Rohiṇikam jammiṃ mātaram hantvāna socatīti. 44.

Tattha medhāvīti paṇḍito nāṇi vibhāvī, yañce bālānukampako ti ettha yaṇ ti liṅgavipallāso kato ce ti nāmatthe nipāto, yo nāma bālo anukampako tato satagaṇena sahasagaṇena paṇḍito amitto honto pi seyyo yevā<sup>2</sup> ti attho, aha vā yaṇ ti paṭisedhanatthe nipāto, noce bālānukampako ti attho, jammiṃ ti lāmikam dandham, mātaram hantvā<sup>3</sup> socatīti makkhikā māressāmīti mātaram hantvā idāni ayam bālā sayam eva rodati paridevati, iminā kāraṇena imasmim loke amitto pi paṇḍito<sup>3</sup> seyyo ti

Bodhisatto paṇḍitam pasamsanto imāya gāthāya dhammam desesi.

Satthā „na kho gahapati esā idān' eva „makkhikā māressāmīti“  
mātaram ghātesi, pubbe pi ghātesi yevā“<sup>4</sup> ti imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā mātā yeva mātā ahoṣi, dhītā yeva<sup>4</sup> dhītā, mahāseṭṭhi<sup>5</sup> pana aham eva ahoṣin“ ti. Rohiṇijātakam<sup>6</sup>.

## 6. Ārāmadūsakajātaka.

Na ve anattakusalenā<sup>1</sup> ti. Idam Satthā aññatarasmim Kosalagāmake uyyānadūsakam ārabha kathesi. Satthā kira Kosalesu cārikam caramāno aññataram gāmakam sampāpunī. Tatth'eko kuṭumbiko Tathāgataṃ nimantetvā attano uyyāne nisīdāpetvā buddhapamukhassa saṃghassa dānam datvā „bhante yathāruciyā imasmim uyyāne vicarathā“<sup>2</sup> ti āha, Bhikkhū utthāya uyyānapālam gahetvā uyyāne vicarantā ekam aṅgaṇaṭṭhānam disvā uyyānapālam pucchimsu: „upāsaka imam uyyānam aññattha sandacchāyam, imasmim pana ṭhāne koci rukkho vā gaccho vā n' atthi, kin nu kho kāraṇam“ ti. „Bhante imassa uyyānassa ropanakāle eko gāmadārako udakam siṅcanto imasmim ṭhāne rukkhopotake ummūlam katvā mūlappamāṇena udakam

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> medhāvī. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> adds pi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> omits dhītā yeva, in C<sup>v</sup> dhītā yeva has been added afterwards. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -seṭṭhī. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> rohinī-.

siñci. Te rukkapotakā milāyivā matā, iminā kāraṇena idam thānaṃ aṅgaṇaṃ jātaṃ<sup>1</sup> ti. Bhikkhū Satthāraṃ upasaṃkamitvā etaṃ attham ārocesuṃ. Satthā „na bhikkhave so gāmadārako idān’ eva ārāma-dūsako, pubbe pi ārāmadūsako yevā<sup>2</sup> ’ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bārāṇasīyaṃ nakkhattaṃ ghosayimsu. Nakkhattabherisaddasavanakālato paṭṭhāya sakalanagaravāsino nakkhattanissitakā hutvā vicaranti. Tadā rañño uyyāne bahū makkaṭā vasanti. Uyyānapālo cintesi: „nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ime vānare ‘udakaṃ siñcathā’ ’ti vatvā ahaṃ nakkhattaṃ kiḷissāmīti<sup>3</sup>“ jeṭṭhakavānaraṃ upasaṃkamitvā „samma vānaraṃ jeṭṭhaka, imaṃ uyyānaṃ tumhākaṃ pi bahūpakāraṃ, tumhe ettha pupphaphalapallavāni<sup>1</sup> khādatha, nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ahaṃ nakkhattaṃ kiḷissāmi, yāvāhaṃ āgacchāmi tāva imasmiṃ uyyāne rukkhapotakesu udakaṃ siñcituṃ sakkhissathā“ ’ti pucchī. „Sādhū, siñcissāmīti<sup>2</sup>“ „Tena hi appamattā hothā“ ’ti udakaṃ siñcanatthāya tesam cammaṇḍe c’ eva dārukūṭe ca datvā gato. Vānarā cammaṇḍe c’ eva dārukūṭe ca gahetvā rukkhapotakesu udakaṃ siñcanti. Atha ne vānaraṃ jeṭṭhako evam āha: „bho vānarā, udakaṃ nāma rakkhitabbaṃ, tumhe rukkhapotakesu udakaṃ siñcantā uppāṭetvā uppāṭetvā mūlaṃ oloketvā gambhīragatesu mūlesu bahuṃ udakaṃ siñcatha agambhīragatesu appaṃ, pacchā amhākaṃ udakaṃ dullabhaṃ bhavissatīti<sup>3</sup>“. Te „sādhū“ ’ti sampaticchitvā tathā akaṃsu. Tasmīṃ samaye eko paṇḍitapuriso rājuyyāne te vānare tathā karonte disvā evam āha: „bho vānarā, kasmā tumhe rukkhapotake uppāṭetvā uppāṭetvā mūlappamāṇena udakaṃ siñcathā“ ’ti. Te „evaṃ no vānaraṃ jeṭṭhako ovadatīti<sup>3</sup>“ ākaṃsu. So taṃ vacanaṃ sutvā „aho vata bho bālā apaṇḍitā ‘atthaṃ karissāmā’ ’ti anattam eva karontīti<sup>3</sup>“ cintetvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -phalavāni, C<sup>v</sup> -phalavāni corrected to -palavāni. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> siñcissāmi.

Na ve anattakusalena atthacariyā sukhāvahā,  
hāpeti atthaṃ dummedho kapi ārāmiko yathā ti. 45.

Tattha ve ti nipātamattāṃ, anattakusalenā 'ti anatto anāyatane kusaleṇa atthaṃ anāyatane<sup>1</sup> kāraṇe akusalena cā 'ti attho, atthacariyā ti vaḍḍhakiriyā<sup>2</sup>, sukhāvahā ti evarūpena anattakusalena kāyikacetasikasukhasaṃkhattassa atthassa cariyā na sukhāvahā, na sakkā āvahitun ti attho, kimkāraṇā: ekantaṇ' eva hi hāpeti atthaṃ dummedho bālapuggalo atthaṃ karissāmā 'ti atthaṃ hāpetvā anattam eva karoti, kapi ārāmiko yathā ti yathā ārāme nīyutto ārāmarakkhaṇako<sup>3</sup> makkato atthaṃ karissāmīti anattam eva karoti evaṃ yo koci anattakusalo tena na sakkā atthacariyaṃ āvahitun, so ekāmsena atthaṃ hāpeti yevā 'ti.

Evaṃ so paṇḍitapuriso imāya gāthāya vānarajetthakaṃ garahitvā attano parisāṃ ādāya uyyānā nikkhami.

Satthā „na bhikkhave esa gāmadārako idāṇ' eva ārāmadūsako, pubbe pi ārāmadūsako yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammedesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vānarajetthako ārāmadūsakagāmadārako ahosi, paṇḍitapuriso pana aham evā“ 'ti. Ārāmadūsakajātakaṃ.

## 7. Vāruṇijātaka.

Na ve anattakusalenā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto vāruṇidūsakaṃ<sup>4</sup> ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa kira sahāyo eko vāruṇivānijo tikhiṇaṃ vāruṇiṃ yojetvā hiraññasuvaṇṇādīni gaheṭvā vikkiṇanto mahājane sannipatīte „tāta tvaṃ mūlaṃ gaheṭvā vāruṇiṃ<sup>5</sup> dehīti“ antevāsikaṃ āpāpetvā sayam<sup>6</sup> nahāyitum agamāsi. Antevāsiko mahājanassa vāruṇiṃ dento manusse antarantarā<sup>7</sup> loṇasakkharā āharāpetvā khādante disvā „surā aloṇikā bhavissati, loṇaṃ ettha pakkhipissāmīti“ surācāṭiyam nālimattaṃ loṇaṃ pakkhipitvā tesam suram adāsi. Te mukhaṃ pūretvā pūretvā chaḍḍetvā<sup>8</sup> „kin te katan“ ti pucchīṃsu. „Tumhe suram pivitvā loṇaṃ āharāpente disvā loṇena yojesi“ ti. „Evarūpaṃ nāma manāpaṃ vāruṇiṃ nāsesi bālā“ 'ti taṃ garahitvā utthāy' utthāya pakkantā. Vāruṇivānijo<sup>4</sup> āgantvā ekam pi

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> anattam anāyatane, read: attho āyatane? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> adds ti, for vaḍḍha- read vaḍḍhi-? <sup>3</sup> both MSS. -rakkhanako. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> vāruṇi-. <sup>5</sup> so both MSS. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> sayam. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> antarā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> chaḍḍetvā.



adisvā „vāruṇipāyakā kahaṃ gatā“ ti pucchi. So tam atthaṃ ārocesi, Atha naṃ ācariyo „bāla evarūpā nāma te surā nāsitā“ ti garahitvā imaṃ kāraṇaṃ Anāthapiṇḍikassa ārocesi. Anāthapiṇḍiko „atthi no idaṃ kathāpābhatan“ ti Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā etam atthaṃ ārocesi. Satthā „na esa gahapati idān’ eva vāruṇidūsako, pubbe pi vāruṇidūsako yevā“ ’ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ setṭhi ahoṣi. Tam upanissāya eko vāruṇivānijo jīvati. So tikhiṇaṃ suraṃ yojetvā „imaṃ vikkiṇāhīti“ antevāsikaṃ vatvā nahāyituṃ gato. Antevāsiko tasmiṃ gatamate yeva surāya loṇaṃ pakkhipitvā iminā va nayena suraṃ vināsesi. Ath’ assa ācariyo āgantvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā setṭhissa ārocesi. Setṭhi „anattakusalā nāma bālā ‘atthaṃ karissāmā’ ’ti anattam eva karontīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Na ve anattakusalena atthacariyā sukhāvahā,  
hāpeti atthaṃ dummedho Koṇḍañño vāruṇiṃ yathā ti. 46.

Tattha Koṇḍañño vāruṇiṃ yathā ti yathā ayaṃ Koṇḍaññaṇāmaḍako antevāsiko atthaṃ karissāmīti loṇaṃ pakkhipitvā vāruṇiṃ hāpesi parihāpesi<sup>1</sup> vināsesi evaṃ sabbo pi anattakusalo<sup>2</sup> atthaṃ hāpetīti

Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desesi.

Satthāpi „na esa gahapati idān’ eva vāruṇidūsako, pubbe pi vāruṇidūsako yevā“ ’ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vāruṇidūsako idāni pi vāruṇidūsako ahoṣi, Bārāṇasisetṭhi pana aham evā“ ’ti. Vāruṇijātakaṃ.

### 8. Vedabbhajātaka.

Anupāyena yo atthan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto dubbacaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. Tam hi bhikkhuṃ Satthā „na tvaṃ bhikkhu idān’ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva,

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> omits parihāpesi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> anattamā-

ten' eva vacakāraṇena paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā tiṇhena asinā dvidhā katvā chinno hutvā magge nipatittha, taṃ ca ekakaṃ nissāya purisa-sahassaṃ jīvitakkhayaṃ pattan<sup>1</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente ekasmiṃ gāmake aññataro brāhmaṇo Vedabbhaṃ nāma mantāṃ jānāti. So kira manto aggho<sup>1</sup> mahāraho. Nakkhattayoge laddhe taṃ mantāṃ parivattetvā ākāse ulloki, tato<sup>2</sup> ākāśato sattaratanavassaṃ vassati. Tadā Bodhisatto tassa brāhmaṇassa santike sippaṃ uggaṇhāti. Ath' ekadivasaṃ brāhmaṇo Bodhisattaṃ ādāya kenacid eva karaṇīyena attano gāmā nikkhamitvā Cetiyaṛaṭṭhaṃ agamāsi. Antarāmagge ekasmiṃ araññatṭhāne pañcasatā pesanakacorā nāma panthaghātāṃ<sup>3</sup> karonti. Te Bodhisattaṃ ca Vedabbhabrāhmaṇaṃ ca gaṇhimsu. Kasmā pan' ete pesanakacorā ti vuccanti, te kira dve jane gahetvā ekam dhanāharaṇatṭhāya pesenti, tasmā pesanakacorā t' eva vuccanti, te pi ca pitāputte gahetvā pitarāṃ „tvāṃ amhākaṃ dhanāṃ āharitvā puttaṃ gahetvā yāhīti“ vādanti, eten' upāyena mātudhītarō gahetvā mātaraṃ vissajjenti, jeṭṭhakakaṇiṭṭhe gahetvā jeṭṭhakabhātikaṃ vissajjenti, ācariyaṇtevāsike gahetvā antevāsikaṃ vissajjenti. Te tasmim pi kāle Vedabbhabrāhmaṇaṃ gahetvā Bodhisattaṃ vissajjesuṃ. Bodhisatto ācariyaṃ vanditvā „aham ekāhadvīhaccayena āgamissāmi, tumhe mā bhāyittha, api ca kho pana mama vacanaṃ karoṭha, ajja dhanavassāpanakanakkhattayogo bhavissati, mā kho tumhe dukkhaṃ asahanto mantāṃ<sup>5</sup> parivattetvā dhanāṃ vassāpayitthū, sace vassāpessatha<sup>6</sup> tumhe vināsaṃ pāpuṇissatha ime ca pañcasatā corā“ ti. Evaṃ ācariyaṃ ovaḍitvā dhanatṭhāya agamāsi. Corāpi suriye atthaṃ gate brāhmaṇaṃ bandhitvā nipajjāpesuṃ. Taṃ khaṇaṃ yeva pācīnalokadhātuto paripuṇṇaṃ candamaṇḍalaṃ utṭhahi. Brāhmaṇo nakkhattaṃ olokento „dhanavassā-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> anaggho. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> i. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> paṭṭha. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> pesanakorā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> mānataṃ

<sup>6</sup> C<sup>v</sup> -pessātha.

panakanakkhattayogo laddho, kim me dukkhena anubhūtena, mantam parivattetvā ratanavassam vassāpetvā corānam dhanam datvā<sup>1</sup> yathāsukham gamissāmīti<sup>2</sup> cintetvā core āmantesi: „bho corā, tumhe mam kimatthāya gaṇhitthā“<sup>3</sup> 'ti. „Dhanatthāya ayyā“<sup>4</sup> 'ti. „Sace vo dhanena attho khippam mam bandhanā mocetvā sisam nahāpetvā ahatavatthāni acchādetvā gandhehi vilimpāpetvā pupphāni piḷandhāpetvā<sup>5</sup> ṭhapethā“<sup>6</sup> 'ti. Corā tassa katham sutvā tathā akāmsu. Brāhmaṇo nakkhattayogaṃ nātva mantam parivattetvā ākāsam ullokesi. Tāvad eva ākāsa<sup>3</sup> ratanāni patimsu. Corā tam<sup>4</sup> dhanam samkaddhitvā uttarāsaṅgesu bhaṇḍikam katvā pāyimsu. Brāhmaṇo pi tesam pacchato va agamāsi. Atha te core aññe pañcasatā corā gaṇhimsu. „Kimattham amhe gaṇhathā“<sup>7</sup> 'ti ca vuttā<sup>5</sup> „dhanatthāyā“<sup>8</sup> 'ti āham su. „Yadi vo dhanena attho etam brāhmaṇam gaṇhatha, eso ākāsam ulloketvā dhanam vassāpesi, amhākam p'etam eten' eva dinnam“<sup>9</sup> ti. Corā core vissajjetvā „amhākam pi dhanam dehīti“<sup>10</sup> brāhmaṇam gaṇhimsu. Brāhmaṇo „aham tumhākam dhanam dadeyyam, dhanavassāpananakkhattayogo pana ito samvaccharamatthake bhavissati, yadi vo dhanena attho adhivāsetha, tadā dhanavassam vassāpessāmīti“<sup>11</sup> āha. Corā kujjhitvā „ambho duṭṭhabrāhmaṇa, aññesam idān' eva dhanam vassāpetvā amhe aññam samvaccharam adhivāsāpesīti“<sup>12</sup> tiṇhena asinā brāhmaṇam dvidhā chinditvā magge chaddetvā vegena anubandhitvā tehi<sup>6</sup> corehi saddhim yujjhitvā te sabbe pi māretvā dhanam ādāya puna dve koṭṭhāsā hutvā aññamaññam yujjhitvā aḍḍhatiyāni purisasatāni ghātetvā etena upāyena yāva dve janā avasiṭṭhā ahesum tāva aññamaññam ghātayimsu. Evam tam purisasahassam vināsam pattam. Te pana dve janā upāyena tam dhanam āharitvā ekasmiṃ gāmasamīpe gahanatthāne dhanam paṭicchādetvā eko khaggaṃ ga-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> dhatvā. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> ākāsa. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> nam. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vutta corrected to vutte. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> tehi tehi.

hetvā rakkhanto nisīdi eko taṇḍule gahetvā bhattaṃ pacāpetuṃ gāmaṃ pāvīsi. „Lobho ca nāma' esa vināsamūlam evā“ 'ti dhanasantike nisīno cintesi: „tasmim āgate imaṃ dhanam dve koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ taṃ āgatamattam eva khaggena paharivā ghāteṣṣaṃ“ ti so khaggaṃ sannahitvā tassa āgamaṇam olokeno nisīdi. Itaro pi cintesi: „taṃ dhanam dve koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ bhatte viṣaṃ pakkhipitvā taṃ purisaṃ bhojetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā ekako va dhanam gaṇheyyaṃ“ ti so niṭṭhite bhatte sayam bhuñjitvā sesake viṣaṃ pakkhipitvā taṃ ādāya tattha āgamaṇi. Taṃ bhattaṃ otāretvā ṭhitamattam eva itaro khaggena dvidhā chetvā taṃ paṭicchanne ṭhāne chaḍḍetvā taṃ ca bhattaṃ bhuñjitvā sayam pi tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ taṃ dhanam nissāya sabbe pi vināsam pāpuṇimsu. Bodhisatto pi kho ekāhadvihaccayena dhanam ādāya āgato. Tasmim ṭhāne ācariyaṃ adisvā vipparikkhaṃ pana dhanam disvā „ācariyena mama vacanaṃ akatvā dhanam vassāpitaṃ bhavissati, sabbehi vināsam<sup>2</sup> pattehi bhavitabbaṃ“ ti mahāmaggena pāyāsi. Gacchanto ācariyaṃ mahāmagge dvidhā chinnaṃ disvā „mama vacanaṃ akatvā mato“ ti dārūni uddharitvā citakaṃ katvā ācariyaṃ jhāpetvā vanapupphehi pūjetvā parato gacchanto jīvitakkhayaṃ patte pañcasate parato adḍhatiyasate ti anukkamena avasāne dve jane jīvitakkhayaṃ patte disvā cintesi: „imaṃ dvihi unāṃ purisasahassaṃ vināsam pattam, aññehi dvihi corehi bhavitabbaṃ, te pi santhambhituṃ na sakkhissanti, kahaṃ nu kho te gatā“ ti gacchanto tesam dhanam ādāya gahanaṭṭhānapavittḥamaggaṃ disvā gacchanto bhaṇḍikabaddhassa dhanassa rāsim disvā ekaṃ bhatapatāmiṃ avattharivā mataṃ addasa. Tato „idaṃ nāma tehi kataṃ bhavissatīti“ sabbam nītvā „kahaṃ nu kho so puriso“ ti vicinanto taṃ pi paṭicchanne ṭhāne apavidḍhaṃ disvā „am-

<sup>1</sup> so both MSS. instead of ghāteyyaṃ? <sup>2</sup> C<sup>v</sup> vināsam.

hākaṃ ācariyo mama vacanaṃ akatvā attano<sup>1</sup> dubbacabhāvena<sup>2</sup> attanāpi vināsaṃ<sup>3</sup> patto, aparam pi tena purisasahassaṃ vināsitaṃ, anupāyena vata akāraṇena attano vaḍḍhiṃ patthaya-mānā amhākaṃ ācariyo viya mahānāsaṃ eva pāpuṇissantīti<sup>4</sup> cintetvā imaṃ gātham āha:

Anupāyena yo atthaṃ icchati so vihaññati,  
Cetā haniṃsu Vedabbhaṃ, sabbe te vyasanam ajjhagū ti. 47.

Tattha so vihaññatīti so anupāyena attano atthaṃ<sup>4</sup> vaḍḍhiṃ sukhaṃ icchāmiti akāle vāyamaṃ karonto puggalo vihaññati kilamati mahāvināsaṃ pāpuṇāti, Cetā ti Cetiyaṃ bhavāsino corā, haniṃsu Vedabbhaṃ ti Vedabbhamantavasena Vedabbho ti laddhanāmaṃ brāhmaṇaṃ haniṃsu, sabbe te vyasanam ajjhagū ti te pi ca anavasesā aññaṃ ghāṭayamānā vyasanam adhigacchiṃsu paṭṭlabhiṃsu<sup>5</sup> 'ti.

Evam Bodhisatto „yathā amhākaṃ ācariyo anupāyena atthāne parakkamaṃ karonto dhanam vassāpetvā attanā jivitakkhayaṃ patto aññesaṃ<sup>5</sup> ca vināsappaccayo jāto evam eva yo añño pi anupāyena attano atthaṃ icchitvā vāyamaṃ karissati sabbaso attanā ca vinassissati paresaṃ<sup>6</sup> ca vināsappaccayo bhavissatīti<sup>6</sup> vanam unnādetvā devatāsu sādhu-kāraṃ dadamāṇāsu imāya gāthāya dhammaṃ desetvā taṃ dhanam upāyena attano geham āharitvā dānādīni puññāni karonto yāvātāyukam thatvā jīvitapariyosāne saggapatham purāyamāno agamāsi<sup>7</sup>.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idān'eva dubbaco, pubbe pi dubbaco ca, dubbacattā pana mahāvināsaṃ patto<sup>8</sup> ti imaṃ dhammaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Vedabbhabrāhmaṇo dubbacabhikkhu ahoṣi, antevāsiko pana aham evā<sup>8</sup> 'ti. Vedabbhajatakaṃ.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> omits gatā ti gacchanto ... attano. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> gabbhacabhāvena. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> attha. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> aññesaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> paresaṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> āgamāsi.

## 9. Nakkhattajātaka.

Nakkhattam patimānentan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññataram ājīvikam ārabha kathesi. Sāvattiyam kir' ekam kuladhītarām janapade eko kulaputto attano puttassa vāretvā „asukadivase nāma gaṇhissāmīti“ divasam ṭhapetvā tasmim divase sampatte attano kulūpakam<sup>1</sup> ājīvikam pucchi: „bhante, ajja mayam ekam maṅgalam karissāma, sobhanam nu kho nakkhattan“ ti. So „ayam maṅgalam apucchitvā divasam ṭhapetvā idāni paṭipucchoati, hotu sikkhāpessāmi nan“ ti kujjhitvā „ajja asobhanam nakkhattam, mā ajja maṅgalam karittha, sace karissatha mahāvīnāso bhavissatīti“ āha. Tasmim kule manussā tassa saddahitvā tam divasam na gacchimsu. Nagaravāsino sabbam maṅgalakiriyaṃ katvā tesam anāga-manam disvā „tehi ajja divaso ṭhapito no ca kho āgatā, amhākam pi bahum vayakammaṃ gatam, kim no tehi, amhākam dhītarām aññassa dassāma“ 'ti yathākaten' eva maṅgalena dhītarām aññassa adamsu. Itare punadivase āgantvā „detha no dārikan“ ti āhamsu. Atha ne Sāvattihāsino ,janapadavāsino nāma tumhe gahapatikā pāpamanussā, divasam ṭhapetvā avaññāya nāgatā, āgatamaggen' eva paṭigacchatha, amhehi aññesam dārikā dinnā“ ti paribhāsimsu. Te tehi saddhim kalam katvā yathāgatamaggen' eva gatā. Tena pi ājīvikena tesam manussānam maṅgalantarāyakatabhāvo bhikkhūnam<sup>2</sup> antare pākaṭo jāto. Te bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso ājīvikena kulassa maṅgalantarāyo kato“ ti kathayamānā nisidimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchi. Te „imāya nāmā“ 'ti kathayimsu, „Na bhikkhave idān' eva ājīviko tassa kulassa maṅgalantarāyaṃ karoti, pubbe pi esa tesam kujjhitvā maṅgalantarāyaṃ akāsi yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahma datte rajjam kārente nagaravāsino janapadavāsīnam dhītarām vāretvā divasam ṭhapetvā attano kulūpakam ājīvikam pucchimsu: „bhante, ajja amhākam ekā maṅgalakiriya, sobhanam nu kho nakkhattan“ ti. So „ime attano ruciyā divasam ṭhapetvā idāni maṅgalam pucchantīti“ kujjhitvā „ajja nesaṃ maṅgalantarāyaṃ karissāmīti“ cintetvā „ajja

<sup>1</sup> C\* kulapakam. <sup>2</sup> C\* bhikkhunam? C' bhikkhunam.

asobhanam nakkhattam, sace karotha mahāvināsam pāpunisathā“ 'ti āha. Te tassa saddahitvā nāgamimsu. Janapada-vāsino tesam anāgamanam ūatvā „te' ajja divasam ṭhapetvāpi na āgatā, kin no teḥīti“ aññesam dhītarāṃ adāmsu. Nagara-vāsino punadivase āgantvā dārikam yācimsu. Janapadavāsino „tumhe nagaravāsino nāma chinnahirikā gahapatikā, divasam ṭhapetvā dārikam na gaṇhittha, mayam tumhākam anāgamanabhāvena aññesam adāmhā“ 'ti. „Mayam ājīvikam paṭipucchitvā 'nakkhattam na sobhanan“ ti nāgatā, detha no dārikan“ ti. „Amhehi tumhākam anāgamanabhāvena aññesam dinnā, idāni dinnadārikam katham puna ānessāmā“ 'ti. Evaṃ tesu aññamaññam kalaham karontesu eko nagaravāsipaṇḍitapuriso ekena kammena janapadam gato. Tesam nagaravāsinaṃ<sup>3</sup> „mayam ājīvikam pucchitvā nakkhattassa asobhanabhāvena nāgatā“ ti kathentānam sutvā „nakkhattena ko attho, nanu dārikāya lad-dhabhāvo va nakkhattan“ ti vatvā imam gātham āha:

Nakkhattam patimānentam attho bālam upaccagā,  
attho atthassa nakkhattam, kim karissanti tārakā ti. 48.

Tattha patimānentan ti oloketam, idāni nakkhattam bhavissati idāni<sup>4</sup> bhavissatīti āgamayamānam, attho bālam upaccagā ti etam nagaravāsikam bāladārikapaṭilābhasamkhāto attho<sup>5</sup> atikkanto, attho atthassa nakkhattan ti yam attham pariyesanto caratī so paṭiladdho attho ca atthassa nakkhattam nāma, kim karissanti tārakā ti itare pana ākāse tārakā kim karissanti, katara-attham sādheasantīti attho.

Nagaravāsino kalaham katvā dārikam alabhitvā va agamaṃsu.

Satthāpi „na bhikkhave esa ājīviko idān' ev' assa kulassa mānigalantarāyam karoti, pubbe pi akāsi yevā“ 'ti imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā ājīviko

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> omits te. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> sobhanan. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> omits bhavissati idāni.

<sup>5</sup> C<sup>v</sup> -samkhātho corrected to -samkhātatho.

etarahi ājiviko va ahosi, tāni pi kulāni idāni kulān' eva, gātham vatvā t̥hito paṇḍitapuriso pana aham evā" 'ti. Nakkhattajātakaṃ.

### 10. Dummedhajātaka.

Dummedhānan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto lokatthacariyaṃ ārabha kathesi. Sā Dvādasanipāte Mahākaphajātake āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa rañño aggamahesiyā kucchimiṃ patisandhiṃ gaṇhi. Tassa mātu kucchito nikkhantassa nāmagahaṇa-divase Brahmadattakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So soḷasavassapadesiko hutvā Takkasilāyaṃ sippaṃ uggaṇhitvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāraṃ gantvā aṭṭhārasannaṃ vijjattāhānaṃ nipphattiṃ pāpuṇi. Ath' assa pitā oparajjaṃ adāsi. Tasmim̐ samaye Bārāṇasivāsino devatāmaṅgalikā honti, devatā namassanti, bahujelakakukkuṭasūkarādayo vadhitvā nānappakārehi pupphagandhehi c' eva<sup>1</sup> maṃsalohitehi ca balikammaṃ karonti. Bodhisatto cintesi: „idāni sattā devatāmaṅgalikā bahum̐ pāṇavadhaṃ karonti, mahājano yebhuyyena adhammasim̐ yeva nivitt̥ho, ahaṃ pitu accayena rajjaṃ labhitvā ekam pi akilametvā upāyen' eva pāṇavadhaṃ kātum na dassām̐ti“ so ekadivasam̐ rathaṃ abhiruyha nagarā nikkhanto addasa ekasim̐ mahante vaṭarukkhe mahājanaṃ sannipatitaṃ tasmim̐ rukkhe nibbattadevatāya santike<sup>2</sup> puttadhītuyasadhanādisu yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ patthentaṃ. So rathā oruyha taṃ rukkhaṃ upasaṃkamitvā gandhapupphehi pūjetvā udakena abhisekaṃ katvā rukkhāṃ padakkhiṇaṃ katvā devatāmaṅgaliko hutvā devataṃ namassitvā rathaṃ abhiruyha nagaram eva pāvīsi. Tato paṭṭhāya iminā va niyāmena antarantare tattha gantvā devatā-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> meva, C<sup>k</sup> eva. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -devatāyantike.



maṅgaliko viya pūjaṃ karoti. So aparena samayena pitu accayena rajje patitṭhāya catasso agatiyo vajjetvā dasa rājadhamme akopento dhammena rajjaṃ kārento cintesi: „mayhaṃ mano matthakaṃ patto, rajje patitṭhito 'smi, yaṃ panāhaṃ pubbe ekaṃ atthaṃ cintayim idāni tam matthakaṃ pāpessā-mīti“ amacce ca brāhmaṇagahapatiādayo ca sannipātāpetvā āmantesi: „jānātha bho mayā kena kāraṇena rajjaṃ pattan“ ti. „Na jānāma devā“ 'ti. „Api vo 'haṃ asukaṃ nāma vaṭarukkhaṃ gandhādīhi pūjetvā añjalim paggaḥetvā namassamāno ditṭhapubbo“ ti. „Āma devā“ 'ti. „Tadā ahaṃ patthanam akāsim: 'sace rajjaṃ pāpuṇissāmi balikammaṃ te karissāmīti', tassā me devatāya ānubhāvena idam rajjaṃ laddham, idāni 'ssā balikammaṃ karissāmi, tumhe papañcaṃ akatvā khippaṃ devatāya balikammaṃ sajjethā“ 'ti. „Kim kim gaṇhāma devatā“ ti. „Bho ahaṃ devatāya āyācamāno 'ye va' mayhaṃ rajje pānātipātādīni pañca dussilakammāni dasa akusalakammaṃpathe samādāya vattissanti te ghātetvā antavaddhimaṃsalohitādīhi<sup>1</sup> balikammaṃ karissāmīti' āyācim, tumhe evaṃ bherim carāpetha 'amhakaṃ rājā uparājakāle yeva evaṃ āyāci: sac' āhaṃ rajjaṃ pāpuṇissāmi ye me rajje dussilā bhavissanti te sabbe ghātetvā balikammaṃ karissāmīti so idāni pañcavidhaṃ dasavidhaṃ dussilakammaṃ samādāya vattamānānaṃ dussilānaṃ sahasaṃ ghātāpetvā tesam hadayamaṃsādīni gāhāpetvā devatāya balikammaṃ kāretukāmo, evaṃ<sup>2</sup> ca nagaravāsino jānantū' 'ti, evaṃ ca pana vatvā ye dāni ito paṭṭhāya dussilakamme vattissanti tesam sahasaṃ ghātetvā yaññaṃ yajitvā āyācanato muccissāmīti“. Etam atthaṃ pakāsento imaṃ gātham āha:

Dummedhānaṃ sahasena yañño me upayācito,  
idāni kho 'haṃ yajissāmi, bahū adhammiko jano ti. 49.

<sup>1</sup> so both MSS. instead of devā? <sup>2</sup> C<sup>v</sup> ca. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> attavaddhi-? <sup>4</sup> C<sup>k</sup> evaṃ.

Tattha dummedhānaṃ sahasseṇā 'ti idaṃ kammaṃ kātum vaṭṭati idaṃ na vaṭṭatīti añjanabhāvena dasasu vā pana akusalakammaopathesu samādāya vattanabhāvena duṭṭhā medhā etesan ti dummedhā, tesam dummedhānaṃ nīp-paññānaṃ bālapuggalānaṃ gaṇitvā gahitena sahasseṇa, yañño me upayācīto ti mayā devataṃ upasaṃkamitvā evaṃ yajissāmīti yañño yācīto, idāni kho 'haṃ yajissāmīti so ahaṃ idāni' āyācānena rajjassa paṭṭiladdhattā idāni' yajissāmī, kiṃkāraṇā: idāni hi bahū adhammiko jano, tasmā idān' eva naṃ ga-hetvā balikammaṃ karissāmīti.

Amaccā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā „sādhu devā“ 'ti dvādasayojanike Bārāṇasinagare bheriṃ carāpesuṃ. Bheriyā ānaṃ sutvā ekam pi dussīlakammaṃ samādāya ṭhito eko puriso pi nāhosī. Iti yāva Bodhisatto rajjān kāresi tāva ekapuggalo pi pañcadasasu vā dussīlakammesu ekam pi kammaṃ karonto na paññāyittha. Evaṃ Bodhisatto ekapuggalam pi akilamento sakalaratṭhavāsino silaṃ rakkhāpetvā sayam pi dānādīni puññāni karitvā jīvitapariyosāne attano parisān ādāya devanagaraṃ pūrento agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idān' eva lokassa atthaṃ caratī, pubbe pi cari yevā“ 'ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anu-sandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā parisā Buddhaparisā ahesuṃ, Bārāṇasirājā pana aham evā“ 'ti. Dummedhajātakaṃ. Atthakāmaṃ vā ggo<sup>2</sup> pañcama. Paṭhamo paṇṇāso.

## 6. ĀSIMSAVAGGA.

### 1. Mahāsīlavajātaka.

Āsimssetheva puriso ti. Idaṃ Satthā Jetavane viha-ranto ossatṭhaviriyaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Tam<sup>3</sup> hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ossatṭhaviriyo“ ti pucchi „āma

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> annakāma-, C<sup>3</sup> attakāma-. <sup>3</sup> both MSS. tam.

bhante“ ti ca vutte „kasmā tvaṃ bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane viriyaṃ ossaji, pubbe paṇḍitā rajjaṃ parihāyivāpi attano viriye t̥atvā va nat̥tham pi yasaṃ uppādayimsū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto rañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ<sup>1</sup> nibbatto. Tassa nāmagahaṇadivase Silavakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So soḷasavassapadesiko va sabbasippesu nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena rajje patiṭṭhito Mahāsīlavarājā nāma ahoṣi dhammiko dhammarājā. So nagarassa catusu dvāresu catasso majjhe ekaṃ nivesanadvāre ekaṃ ti cha dānasālā kāretvā kapaṇaddhikānaṃ dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathakammaṃ karoti khantimettānuddayasampanno, aṃke nisinnaṃ puttaṃ paritosayamāno viya sabbasatte paritosayamāno dhammena rajjaṃ kāreti. Tass' eko amacco antopure padubbhitvā aparabhāge pākato jāto. Amaccā rañño ārocesuṃ. Rājā parigaṇhanto attanā paccakkhato nātvā taṃ amaccaṃ pakkosāpetvā „andhabāla, ayuttan te kataṃ, na tvaṃ mama vijite vasituṃ arahasi, attano dhanaṃ ca puttadāraṃ ca gaḥetvā aññattha yāhīti“ rat̥thā pabbājesi. So Kāsirat̥thaṃ atikkamma Kosalarājānaṃ upat̥thahanto anukkamena rañño abbhantare vissāsiko jāto. So ekadivasaṃ Kosalarājānaṃ āha: „deva, Bārāṇasirajjaṃ nimakkhikamadhupaṭalasadisaṃ, rājā atimuduko, appen' eva balavāhanena sakkā Bārāṇasirajjaṃ gaṇhituṃ“ ti. Rājā tassa vacanaṃ sutvā „Bārāṇasirajjaṃ nāma mahā, ayaṃ ca 'appen' eva balavāhanena sakkā gaṇhituṃ' ti āha, kin nu kho payuttakacoro siyā“ ti cintetvā „payuttako si, maññe“ ti āha. „Nāhaṃ deva payuttako, saccam eva vadāmi, sace me na sadahatha manusse pesetvā paccantagāmaṃ hanāpetvā<sup>2</sup> te manusse gaḥetvā attano santikaṃ nīte dhanāṃ datvā vissajjessatīti<sup>3</sup>. Rājā „ayaṃ ativiya sūro hutvā katheti, vīmaṃsissāmi

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> kucchimhi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> nahāpetvā. <sup>3</sup> so both MSS. instead of -ssathā 'ti or -ssasiti?

tāvā“ 'ti attano purise pesetvā paccantagāmaṃ haṇāpesi<sup>1</sup>. Te core gahevā Bārāṇasiraṇṇo<sup>2</sup> dassesum. Rājā te<sup>3</sup> disvā „tātā kasmā gāmaṃ haṇathā“<sup>4</sup> 'ti pucchi. „Jivituṃ asakkontā devā“ 'ti. „Atha kasmā mama santikaṃ na āgamittha, ito dāni paṭṭhāya evarūpaṃ mā karitthā“ 'ti tesam dhanam datvā vissajjesi. Te gantvā Kosalaraṇṇo taṃ pavattiṃ ārocesum. So ettakenāpi gantuṃ avisahanto puna majjhe janapadaṃ haṇāpesi<sup>5</sup>. Te pi core rājā tath' eva dhanam datvā vissajjesi. So ettakenāpi agantvā<sup>6</sup> puna pesetvā antaravithiyam<sup>7</sup> vilumpāpesi. Rājā tesam pi corānaṃ dhanam datvā vissajjesi yeva. Tadā Kosalarājā „ativiya dhammiko rājā“ ti ṇatvā „Bārāṇasirajjam gaheṣṣāmīti“<sup>8</sup> balavāhanaṃ ādāya niyyāsi. Tadā pana Bārāṇasiraṇṇo mattavāraṇe abhimukhaṃ āgacchante anivattanadhammā asaniyāpi sīse patantiyā asantanasabhāvā<sup>9</sup> Sīlavamahārājassa ruciya sati sakala-Jambudīpe rajjam gaheṭuṃ samatthā sahasamattā abhejjavarasūramahāyodhā honti. Te „Kosalarājā āgacchatīti“<sup>10</sup> sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, Kosalarājā kira 'Bārāṇasirajjam gaṇhissāmīti' āgacchati", gacchāma, naṃ amhākaṃ rajjasīmaṃ anokkantamattam eva pothetvā gaṇhāmā“ 'ti vadīmsu. „Tātā, maṃ nissāya aññesaṃ kilamanakiccaṃ n' atthi, rajjatthikā rajjam gaṇhantu, mā gamitthā“ 'ti nivāresi. Kosalarājā sīmaṃ atikkamitvā janapadamajjhaṃ pāvisi. Amaccā puna pi rājānaṃ upasaṃkamitvā tath' eva vadīmsu. Rājā purīmanayen' eva nivāresi. Kosalarājā bahinagare ṭhatvā „rajjam vā detu yuddham vā“ ti Sīlavamahārājassa sāsaṇaṃ pesesi. Rājā taṃ sutvā „n' atthi mayā saddhiṃ yuddham, rajjam gaṇhatū“<sup>10</sup> 'ti paṭisāsaṇaṃ pesesi. Puna pi amaccā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, na mayam Kosalaraṇṇo nagaraṃ pavisitūṃ dema, bahinagare yeva naṃ pothetvā gaṇhāmā“ 'ti āhaṃsu. Rājā purīmanayen' eva nivāretvā nagaradvārāni avāpurāpetvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> haṇāpesi. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> bārāṇasiyaṃ raṇṇo. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> ne. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> nahathā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> hatāpesi. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> āgantvā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> antavithiyam, C<sup>v</sup> antaravithi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> asannasanasabhāvā. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> āgacchatīti. <sup>10</sup> so both MSS.

saddhim amaccasahassena mahātale pallamkamajjhe nisīdi. Kosalarājā mahantena balavāhanena Bārāṇasim pavisi. So ekam pi paṭisattum apassanto rañño nivesanadvāram gantvā amaccagaṇaparivuto apārutadvāre<sup>1</sup> nivesane alamkatapaṭiyattam mahātalam āruya nisinnam niraparādham Silavamahārājānam saddhim amaccasahassena gaṇhāpetvā „gacchatha, imam rājānam saddhim amacchehi pacchābāham gāḷhabandhanam bandhitvā amakasukasānam netvā galappamāṇe āvāte khaṇitvā yathā eko pi hattham ukkhipitum na sakkoti evam paṃsum pakkhipitvā nikhānatha, rattim sigālā āgantvā etesam kātabbayuttakam karissantīti“ āha. Manussā corarañño āṇam sutvā rājānam saddhim amacchehi pacchābāham gāḷhabandhanam bandhitvā nikkāmesum. Tasmim pi kāle Silavamahārājā corarañño āghātamattam pi nākāsi. Tesu pi amaccesu evam bandhitvā nīyamānesu<sup>2</sup> eko pi rañño vacanam bhinditum samattho nāma nāhosi, evam suvinitā kir' assa parisā. Atha te rājpurisā<sup>3</sup> sāmaccam Silavarājānam amakasukasānam netvā galappamāṇe āvāte khaṇitvā Silavamahārājānam majjhe ubhosu passesu sesā<sup>4</sup> amacce<sup>5</sup> ti sabbe pi āvātesu otāretvā paṃsum ākiritvā ghanam<sup>6</sup> ākoṭetvā agamaṃsu. Silavarājā amacce āmantetvā corarañño upari kopam akatvā „mettam eva bhāvetha tātā“ ti ovadi. Atha adḍharattasamaye „manussamaṃsam khādissāmā“<sup>7</sup> 'ti sigālā āgamiṃsu. Te disvā rājā ca amaccā ca ekappahāren' eva saddam akamṃsu. Sigālā bhītā palāyiṃsu. Te nivattitvā oloketā pacchato kassaci anāgamanabhāvam ṇatvā puna paccāgamimṃsu. Itare pi tath' eva saddam akamṃsu. Evam yāva tatiyam palāyitvā puna oloketā tesu ekassāpi anāgamanabhāvam ṇatvā „vajjhappattā ete bhavissantīti“ sūrā hutvā nivattitvā puna tesu saddam karontesu pi na palāyiṃsu. Jetṭhaka sigālo rājānam upagañchi, sesā<sup>7</sup> sesānam santikam agamaṃsu.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> apārūna-, C<sup>v</sup> apārūta- corr. to apārūta-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> nīyya-, C<sup>v</sup> niyya-.

<sup>3</sup> C<sup>k</sup> rājā-, C<sup>v</sup> rājā corr. to rāja-. <sup>4</sup> so both MSS. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> amaccesu evam.

<sup>6</sup> C<sup>k</sup> ghanam. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> omits sesā.

Upāyakusalo rājā tassa attano santikaṃ āgatabhāvaṃ nātvā dasitum okāsaṃ dento viya gīvaṃ ukkhipitvā taṃ gīvāya dasamānaṃ hanukaṭṭhikena ākaḍḍhitvā yante pakkhipitvā viya gālhakaṃ gaṇhi. Nāgabalena rañña hanukaṭṭhikena ākaḍḍhitvā gīvāya dalhagahitasigālo<sup>1</sup> attānaṃ mocetum asakkonto maraṇabhayatajjito mahāviraṃ viravi. Avasesasigālā tassa taṃ aṭṭassaraṃ<sup>2</sup> sutvā „ekena purisen’ esa gahito bhavissatīti“ amacce upasaṃkमितum asakkontā maraṇabhayatajjitā sabbe palāyimsu. Rañño hanukaṭṭhikena dalhaṃ katvā gahitasigālo aparāparaṃ saṃsarante paṃsu sithilā<sup>3</sup> ahoṣi. So pi sigālo maraṇabhayabhīto catuhi<sup>4</sup> pādehi rañño uparimabhāge paṃsum apabbūhi. Rājā paṃsuno sithilabhāvaṃ nātvā sigālaṃ vissajjetvā nāgabalo thāmasampanno aparāparaṃ saṃcaranto ubho hatthe ukkhipitvā āvātamukhavatṭiyaṃ olubbha vātacchinnavālāhako viya nikkhamitvā tṭhito amacce assāsetvā paṃsum viyūhitvā sabbe uddharitvā amaccaparivuto āmakasusāne aṭṭhāsi. Tasmiṃ samaye manussā ekaṃ matamanussaṃ āmakasusāne chaḍḍentā dvinnaṃ yakkhānaṃ sīmantarikāya chaḍḍesum. Yakkhā<sup>5</sup> taṃ<sup>6</sup> matamanussaṃ bhājetum asakkontā „mayāṃ imaṃ bhājetum na sakkoma, ayaṃ Silavarājā dhammiko, esa no bhājetvā dassati, etassa santikaṃ gacchāma“<sup>7</sup> ti taṃ matamanussaṃ pāde gahetvā kaḍḍhantā rañño santikaṃ gantvā „deva amhākaṃ imaṃ bhājetvā dehīti“ āhaṃsu. „Bho yakkhā, ahaṃ imaṃ tumhākaṃ bhājetvā dadeyyāṃ, aparisuddho paṇ’ ambhi, nahāyissāmi tāvā“ ti. Yakkhā corarañño tṭhapitavāsitaudakaṃ attano ānubhāvena āharitvā rañño nahānatthāya adaṃsu, nahātvā tṭhassa saṃharitvā tṭhāpate corarañño sāṭake āharitvā adaṃsu, te nivāsetvā tṭhassa catujātigandhasumuggaṃ āharitva adaṃsu, gandhe vilimpitvā tṭhassa suvaṇṇasumugge maṇitālavaṇṭesu tṭhapitāni nānāpupphāni āharitvā adaṃsu, pupphāni pilandhitvā<sup>7</sup> tṭhikāle „aññaṃ kiṃ karomā“<sup>7</sup> ti pucchimsu. Rājā attano

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dalhaṃ-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> avatṭassaraṃ. <sup>3</sup> so both MSS. instead of -sigāle a- paṃsu sithilo? <sup>4</sup> C<sup>k</sup> catu <sup>5</sup> C<sup>v</sup> ne yakkhā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> naṃ. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> piṇan-.

chātakākāraṃ dassesi. Te gantvā corarañño sampāditaṃ nānaggarasabhojanaṃ āharitvā adamsu. Rājā nahānānulitto maṇḍitapasādhito nānaggarasabhojanaṃ bhunji. Yakkhā corarañño ṭhapitavāsitaṇḍīyaṃ<sup>1</sup> suvaṇṇabhīmākaṇḍīyaṃ<sup>2</sup> eva suvaṇṇasarakeṇa<sup>3</sup> pi saddhīṃ āharīmsu. Ath' assa paṇḍīyaṃ pivitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthe dhovitaḍḍīyaṃ corarañño sampāditaṃ pañcasu-gandhikaparivāraṃ tambūlaṃ āharitvā adamsu, taṃ khādītva ṭhitakāle „aññaṃ kiṃ karomā“ 'ti pucchīmsu, „gantvā corarañño ussīsake nikkhittaṃ maṅgalakhaggaṃ āharathā“ 'ti tam pi gantvā āharīmsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ matamanussaṃ ujukaṃ ṭhapāpetvā matthakamaṅgalaṃ asinā paharitvā dve koṭṭhāse katvā dvinnāṃ yakkhānaṃ samavibhattaṃ eva vibhajītva adāsi, datvā ca pana khaggaṃ dhovitvā sannahitvā<sup>4</sup> atthāsi. Atha te yakkhā manussamaṃsaṃ khādītva suhitā hutvā tuṭṭhacittā „aññaṃ te mahārāja kiṃ karomā“ 'ti pucchīmsu. „Tena hi tumhe attano ānubhāvena maṃ corarañño sirigabbhe otāretha, ime ca amacce attano attano gehe paṭiṭṭhāpethā“ 'ti. Te „sādhū devā“ 'ti sampatiṇṇhitvā tathā akāmsu. Tasmīṃ samaye corarājā alaṃkatasirigabbhe siri-sayanapitṭhe nipaṇṇo niddāyati. Rājā tassa pamattassa niddāyantassa khaggatalena udaraṃ pahari<sup>5</sup>. So bhūto pabujjhitvā dipālokena Silavamahārājānaṃ sañjānitvā sayanā vuṭṭhāya dhitiṃ upaṭṭhāpetvā thito rājānaṃ āha: „mahārāja evarūpāya rattiyaṃ gahitārakkhe pihitadvāre bhavane ārakkhamanussehi nirokāse ṭhāne khaggaṃ sannayhitvā alaṃkatapaṭiyatto<sup>6</sup> kathaṃ nāma tvaṃ imaṃ sayanapitṭhaṃ<sup>7</sup> āgato“ ti. Rājā attano āgamaṇā-kāraṃ sabbāṃ vitthārato kathesi. Taṃ sutvā corarājā samviggamaṇaso „mahārāja, ahaṃ manussabhūto pi samāno tumhākaṃ guṇaṃ na jānāmi, pasesaṃ lohitamaṃsaḍḍākehi pana kakhaḍḍākehi pharusehi yakkhehi tava guṇā ūtā, na dān' āhaṃ na-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> ṭhapitavāsitaṇḍīyaṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -sarake. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> sannahitvā corr. to sannayhitvā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> pahāri. <sup>5</sup> both MSS. -paṭiyanto. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> sayanaṃ.

rinda evarūpe silasampanne tayi dubbhissāmīti“ khaggaṃ ādāya sapaṭhaṃ katvā rājānaṃ khamāpetvā mahāsayane nipajjāpetvā attanā khuddakamañcake nipajjitvā pabhātāya rattiyā uttḥite suriye bheriṃ carāpetvā sabbaseṇiyo ca amaccabrāhmaṇagaha-patike ca sannipātāpetvā tesāṃ purato ākāse puṇṇacandaṃ<sup>1</sup> ukkhipanto viya Sīlavaraṇṇo guṇe kathetvā parisamajjhe yeva puna rājānaṃ khamāpetvā rajjāṃ paṭicchāpetvā „ito paṭṭhāya tumhākaṃ uppanno corūpaddavo<sup>2</sup> mayhaṃ bhāro, mayā gahitā-rakkhā tumhākaṃ rajjāṃ karoṭhā“ ti vatvā pesuṇṇākārakassa āṇaṃ katvā attano balavāhanaṃ ādāya sakaraṭṭham evā gato. Sīlavamahārājāpi kho alaṃkatapaṭiyatto setacchattassa heṭṭhā sarabhapāḍake kañcanapallaṃke nisinnō attano sampattim oloketvā „ayaṃ ca evarūpā sampatti amaccasahassassa ca jīvita-paṭilābho, mayi viriyaṃ akaronte<sup>3</sup> na kiñci abhaviṣṣa, viriyabala-paṇāhaṃ natṭhaṃ ca imaṃ yasaṃ<sup>4</sup> paṭilabhiṃ, amaccasahassassa ca jīvitadānaṃ adāsiṃ, āsāchedaṃ vata akatvā viriyaṃ eva kattabbaṃ, kataviriyassa hi phalaṃ nāma evaṃ samijjhatīti“ cintetvā udānavasena imaṃ gātham āha :

Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,  
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīṃ tathā ahū ti. 50.

Tattha āsimsethēvā 'ti evāhaṃ viriyaṃ ārabhanto imabhā dukkhā muccis-sāmīti attano viriyabale āsaṃ karoṭh' eva, na nibbindeyya paṇḍito ti upāyakusalo yuttaṭṭhāne viriyaṃ karonto ahaṃ imassa viriyassa phalaṃ na labhissāmīti na ukkaṇṭheyya, āsāchedakammaṃ na kareyyasīti attho, passāmi vo haṃ attānaṃ ti, ettha vo ti nipātamaṃ, ahaṃ aṃja attānaṃ passāmi, yathā icchīṃ tathā ahū 'ti ahaṃ hi āvāṇe nikhāto tamhā dukkhā muccitvā puna attano rajjasampattim icchīṃ, so ahaṃ imaṃ sampattim pattaṃ attānaṃ passāmi, yath' evāhaṃ pubbe icchīṃ tath' eva me attā jāto ti.

Evaṃ Bodhisatto „aho vata bho silasampannānaṃ viriya-phalaṃ nāma samijjhatīti“ imāya gāthāya udānaṃ udānetvā yāvā-jivaṃ puṇṇāni karitvā yathākammaṃ gato.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -candaṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> corupaddavo, C<sup>v</sup> corūpaddaco. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> karonte. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> sayanaṃ.



Satthāpi imañ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahatte patitṭhāsi. Satthā anu-sandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi : „Tadā duṭṭhānaccho<sup>1</sup> Devadatto ahoṣi, amaccasahassā Buddhaparisa, Silavamahārājā pana aham evā“<sup>2</sup> ti. Mahāsīlavajātakam.

## 2. Cūḷajanakajātaka.

Vāyametheva puriso ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviriyaṃ eva ārabha kathesi. Tattha yaṃ vattabham taṃ sabbam Mahājanakajātake āvibhavissati. Rājā<sup>3</sup> pana setacchattassa heṭṭhā nisinno imam gātham āha :

Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,  
passāmi vo 'ham attānaṃ udakā thalam ubbhatan ti. 51.

Tattha vāyamethevā 'ti vāyamaṃ karoth' eva, udakā thalam ubbhatan ti udakato thalam uttīṇam, thale patitṭhitam attānaṃ passāmiti.

Idhāpi ossaṭṭhaviriyo bhikkhu arahattam patto, Janakarājā Sammāsambuddho va ahoṣīti. Cūḷajanakajātakaṃ<sup>4</sup>.

## 3. Puṇṇapātijātaka.

Tatheva puṇṇapātiyo ti. Idam Satthā Jetavane viharanto visavāruṇiṃ ārabha kathesi. Ekaṃ samayaṃ Sāvatthiyaṃ surādhuttā sannipatitvā mantayimsu : „surāmūlam<sup>5</sup> no khīṇam, kahaṇ<sup>6</sup> nu kho labhissāmā“<sup>7</sup> ti. Ath' eko kakkhaladhutto<sup>8</sup> āha : „mā cintayittha, atth' eko upāyo“<sup>9</sup> ti. „Katarūpāyo<sup>10</sup> nāmā“<sup>11</sup> ti. „Anāthapiṇḍiko aṅgulimuddikā piḷandhitvā<sup>12</sup> maccasāṭṭakanivattho<sup>13</sup> rājupaṭṭhānaṃ<sup>14</sup> gacchati, mayaṃ surāpātiyaṃ visaṇṇīkaraṇabhessaṃjā<sup>15</sup> pakkhipitvā āpānaṃ sajjitvā nisīditvā Anāthapiṇḍikassa āgamanakāle 'ito ehi mahāsetṭhīti' pakkositvā taṃ suraṃ pāyetvā visaṇṇībhūtassa aṅgulimuddikā ca sātake ca gahetvā surāmūlam karissāmā“<sup>16</sup> ti. Te „sādhū“<sup>17</sup> ti sampācchitvā tathā katvā seṭṭhissa āgamanakāle paṭimaggam gantvā „sāmi, ito tāva

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> paduṭṭhā-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> jārājā corr. to janakarājā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> mūla-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -mūlam.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> kahaṇ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> kakkhala-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> kataru-. <sup>8</sup> so both MSS. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> maddhasā-.  
<sup>10</sup> C<sup>v</sup> rāju- corr. to rājū-. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> -karaṇabhessaṃjāni.

āgacchatha, ayaṃ ambhākaṃ santike atimanāpā surā, thokaṃ pivitvā gacchathā<sup>1</sup> 'ti vadimsu. „Sotāpanno ariyasāvako kiṃ suraṃ pivissati, anattiko samāno pi pana ime dhutte parigaṇhissāmīti“ tesam āpāna-bhūmim gantvā tesam kiriyaṃ oloketvā „ayaṃ surā imehi iminā nāma kāraṇena yojitā“ ti nātvā „ito dāni paṭṭhāya ime ito palāpessāmīti“ cintetvā āha: „are duṭṭhadhuttā tumhe 'surāpātiyaṃ bhesajjaṃ pak- khipitvā āgatāgate pāyetvā visaññikatvā<sup>2</sup> vilumpissamā<sup>3</sup>“ 'ti āpāna- maṇḍalaṃ sajjetvā nisinnā kevalaṃ imaṃ suraṃ vaṇṇetha, eko pi vo ukkhipitvā pivituṃ na ussahati, sace ayaṃ ayojitakā assa tumhe va piveyyāthā<sup>4</sup> 'ti dhutte tajjetvā tato palāpetvā attano gehaṃ gantvā „dhuttehi katakāraṇaṃ Tathāgatassa āroccessāmīti“ Jetavanaṃ gantvā ārocesi. Sathā „idāni tāva gahapati ne dhuttā taṃ vañcetukā mā jātā, pubbe pana paṇḍite pi vañcetukā mā ahesu“ ti vatvā tena yācīto atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Bārāṇasiseṭṭhi ahoṣi. Tadāp' ete dhuttā eva eva sammantetvā suraṃ yojetvā Bārāṇasiseṭṭhissa āgamanakāle paṭimaggāṃ gantvā eva eva kathayimsu. Seṭṭhi anattiko hutvā te parigaṇhitukāmo gantvā tesam kiriyaṃ oloketvā „idan nāma' ete kātukā mā, palāpessāmi te ito“ ti cintetvā eva āha: „bho dhuttā, surā pivitvā rājakulaṃ gantuṃ nāma na yuttaṃ, rājānaṃ disvā puna āgacchante<sup>4</sup> jānissāmi, tumhe idh' eva nisi- dathā“ 'ti rājupaṭṭhānaṃ<sup>5</sup> gantvā paccāgañchi. Dhuttā „ito etha sāmīti“. So tathā gantvā bhesajjasāmyojitā pātiyo olo- ketvā eva āha: „bho dhuttā, tumhākaṃ kiriyaṃ mayhaṃ na ruccati, tumhākaṃ surāpātiyo yathāpūritā va ṭhitā, tumhe ke- valaṃ suraṃ vaṇṇetha na pana pivatha, sac' āyaṃ manāpā assa tumhe pi piveyyātha, imāya pana visasāmyuttāya bhavi- tabban“ ti tesam manorathaṃ bhindanto imaṃ gātham āha:

Tath' eva puṇṇapātiyo, aññāyaṃ vattate kathā,  
ākārakena jānāmi: na cāyaṃ bhaddikā surā ti. 52.

<sup>1</sup> C\* visāṇṇi-. <sup>2</sup> C\* vilum-. <sup>3</sup> both MSS. piveyyathā. <sup>4</sup> so both MSS. instead of -nto? <sup>5</sup> so both MSS.

Tattha tathevā 'ti yathā mayā gamanakāle dīttā idāni pi imā surāpātiyo tath' eva puṇṇā, aññāyaṃ vattate kathā ti yā ayaṃ tumhākaṃ surāvaṇṇanakaṭhā vattati sā aññ' eva abhūta ataccā<sup>1</sup>, yadi hi eṣā surā manāpā assa tumhe piveyyātha, upaḍḍhapātiyo avasisseyyuṃ, tumhākaṃ pana ekenāpi surā na pītā, ākarakena jānāmīti tasmā iminā kāraṇena jānāmi, na cāyaṃ bhaddikā surā ti n' eva ayaṃ bhaddikā surā, visayojitāya etāya bhavitabban ti dhutte gaḥetvā yathā na puna evarūpaṃ karonti tathā te tajjetvā vissajjesi.

So yāvajīvaṃ dānādīni puññāni karitvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā dhuttā etarahi dhuttā, Bārāṇasissetthi pana ahan tena samayenā“ 'ti. Puṇṇapātijātakaṃ.

#### 4. Phalajātaka.

Nāyaṃ rukkho durāruho ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ phalakusalaṃ<sup>2</sup> upāsakaṃ ārabha kathesi. Eko kira Sāvattvivāsikuṭumbiko Buddhapamukhasaṃghaṃ<sup>3</sup> nimantetvā attano ārāme nisidāpetvā yāgukhaḥḥakāṃ datvā uyyānapālaṃ āñāpesi: „bhikkhūhi saddhim uyyāne vicaritvā ayyānaṃ ambādīni nānāphalāni dehitī“. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā bhikkhusaṃghaṃ ādāya uyyāne vicaranto rukkhaṃ oloketvā va „etaṃ phalaṃ āmaṃ, etaṃ na supakkaṃ, etaṃ supakkaṃ“ ti jānāti, yaṃ so vadati taṃ tath' eva hoti. Bhikkhū gantvā Tathāgatassa ārocesuṃ: „bhante, ayaṃ uyyānapālo phalakusalo, bhūmiyaṃ t̥hito rukkhaṃ oloketvā 'etaṃ phalaṃ āmaṃ, etaṃ na supakkaṃ, etaṃ supakkaṃ' ti jānāti, yaṃ so vadati taṃ tath' eva hotīti“. Satthā „na bhikkhave ayaṃ eva uyyānapālo phalakusalo, pubbe pana paṇḍitā phalakusalā ahesuṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto pañcahi sa-kaṭasatehi vañjījaṃ karonto ekasmiṃ kāle mahāvattaniyaṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> ataccā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> phalaṃ-, C<sup>v</sup> phalaṃ- corr. to phala-. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> buddhapamukhaṃ-,

patvā aṭavimukhe t̥atvā sabbe manusse sannipātāpetvā „imissā aṭaviyā visarukkḥā nāma honti yeva, pubbe tumhehi aparibhuttaṃ yaṃ kiñci pattaṃ vā pupphaṃ vā phalaṃ vā maṃ apari-pucchitvā mā khāditthā“<sup>1</sup> ti āha. Te „sādhū“<sup>2</sup> ti sampañcchitvā aṭaviṃ otariṃsu. Aṭavimukhe ca<sup>3</sup> ekasmiṃ gāmadvāre kiṃ-phalarukkho<sup>4</sup> nāma atthi, tassa khandhasākhāpalāsapuppha-phalāni sabbāni ambasadisān'eva honti, na kevalaṃ vaṇṇasaṇ-ṭhānato va gandharasehi pi 'ssa āmapakkāni phalāni amba-phalāsadisān'eva, khādītāni pana halāhalavisāṃ viya taṃ khaṇaṃ yeva jīvitakkhayaṃ pāpeti<sup>5</sup>. Purato gacchantā<sup>6</sup> ekacce lolapurisā „ambarukkho ayan“<sup>7</sup> ti saññāya phalāni khādīṃsu, ekacce „satthavāhaṃ pucchitvā va khādissāmā“<sup>8</sup> ti hatthena gahetvā aṭṭhaṃsu. Te satthavāhe āgate „ayya<sup>9</sup> imāni amba-phalāni khādāmā“<sup>10</sup> ti pucchīṃsu. Bodhisatto „nāyaṃ amba-rukkho“<sup>11</sup> ti nātvā „kiṃphalarukkho nāma<sup>12</sup> esa ambarukkho, mā khāditthā“<sup>13</sup> ti vāretvā ye khādīṃsu te pi vamaṇetvā catuma-dhuraṃ pāyetvā āroge<sup>14</sup> akāsi. Pubbe pana imasmiṃ rukkha-mūle manussā nivāsaṃ kappetvā ambaphalānīti imāni visaphalāni khādītva jīvitakkhayaṃ pāpuṇanti, punadivase gāmaवासिनो nik-khamitvā matamanusse disvā pāde gaṇhitvā pañcchannaṭṭhāne chaddetvā sakāṭehi saddhiṃ yeva sabbaṃ tesaṃ santakaṃ<sup>15</sup> gahetvā gacchanti. Te taṃ divasaṃ pi aruṇuggamanakāle yeva „mayhaṃ balivaddā bhavissanti mayhaṃ sakataṃ mayhaṃ bhaṇḍaṃ“<sup>16</sup> ti vegena taṃ rukkhamūlaṃ<sup>17</sup> gantvā manusse nīroge<sup>18</sup> disvā „kathaṃ tumhe imaṃ rukkhaṃ 'nāyaṃ ambarukkho' ti jānitthā“<sup>19</sup> ti pucchīṃsu. Te „mayāṃ na jānāma, satthavāha-jetṭhako no jānīti“<sup>20</sup> āhaṃsu. Manussā Bodhisattaṃ pucchīṃsu: „paṇḍita kiṃ ti katvā tvaṃ imassa rukkhasa naambarukkha-bhāvaṃ aṇṇāsīti“<sup>21</sup>. So „dvīhi kāraṇehi aṇṇāsīn“<sup>22</sup> ti vatvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> va. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> t̥imphala-. <sup>3</sup> so both MSS. instead of pāpeti? <sup>4</sup> C<sup>k</sup> gacchato.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> ayyā. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> aroge. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> sannakaṃ. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> rukkhaṃ-. <sup>9</sup> both MSS. nīroge.

Nāyaṃ rukkho durāruho, na pi gāmato ārakā,  
ākārakena jānāmi: nāyaṃ sādhu-phalo dumo ti. 53.

Tattha nāyaṃ rukkho durāruho ti ayaṃ visarukkho na dukkhāruho, ukkhipitvā ṭhapitanissenī<sup>1</sup> viya sukkena ārohitum sakkā ti vadati, na hi<sup>2</sup> gāmato ārakā ti gāmato dūre ṭhito pi na hoti, gāmadvāre ṭhito yevā 'ti dipeti, ākārakena jānāmi ti iminā duvidhena kāraṇeṣṭhaṃ<sup>3</sup> imaṃ rukkhaṃ jānāmi, kin ti nāyaṃ sādhu-phalo dumo ti sace hi ayaṃ madhuraphalo ambarukkho abhaviṣṣa evaṃ sukhāruhe avidūre ṭhite etaṃsīm ekam pi phalaṃ na tiṭṭheyya, phalakhādakamanussehi niccaṃ parivuto va assa, evaṃ ahaṃ attano nāpene paricchīditvā imassa visarukkhabhāvaṃ aññāsiṃ ti

mahājanassa dhammaṃ desetvā sotthigamaṇaṃ gato.

Satthāpi „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā phalakusalā ahesun“ ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samo-dhānesi: „Tadā parisā Buddhaparisā ahesum, satthavāho pana aham evā“ ti. Phala-jātakam.

### 5. Pañcāvudhajātaka.

Yo alīnena cittenā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ossaṭṭhaviriyaṃ bhikkhum ārabha kathesi. Tam hi bhikkhum Satthā āmantetvā „saccam kira tvam bhikkhu ossaṭṭhaviriyo“ ti pucchitvā „saccam Bhagavā“ 'ti vutte „bhikkhu pubbe paṇḍitā viriyaṃ kātum yuttaṭṭhāne viriyaṃ katvā rajjasampattiṃ pāpuṇisū“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahadatte rajjam kārente Bodhisatto tassa rañño aggamaheṣiyā kucchisim nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase aṭṭhasataṃ brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā lakkhaṇāni paṭipucchimsu. Lakkhaṇakusalā brāhmaṇā lakkhaṇasampattiṃ disvā „puññasampanno mahārāja kumāro tumhākaṃ accayena rajjam pāpuṇisati, pañcāvudhakamme paññāto pākaṭo Jambudīpe aggapuriso bhavissatī“ vyākariṃsu.

<sup>1</sup> both MSS. -ṇīm. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> C\* kāraṇena nāhaṃ.

Brāhmaṇānaṃ vacanaṃ sutvā kumārassa nāmaṃ gaṇhantā Pañcāvudhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. Atha naṃ viññūtaṃ patvā soḷasavassapadesa ṭhitaṃ rājā āmantetvā „tāta sippaṃ uggaṇhahīti“ āha. „Kassa santike uggaṇhāmi devā“<sup>1</sup> ti. „Gaccha tāta, Gandhāraratṭhe Takkasilānagare disāpāmokkhassa ācariyassa santike uggaṇha, idam assa ācariyassa bhāgaṃ da-deyyāsīti“ sahaṃsaṃ datvā uyyojesi. So tattha gantvā sippaṃ sikkhitvā ācariyena dinnāṃ pañcāvudhaṃ gahetvā ācariyaṃ vanditvā Takkasilānagarato nikkhamitvā sannaddhapañcāvudho Bārāṇasimaggaṃ paṭipajji. So antarāmagge Silesalomayakkhena nāma adhiṭṭhitaṃ ekaṃ aṭaviṃ pāpuni. Atha naṃ aṭavimukhe manussā disvā „bho māṇava, mā imaṃ aṭaviṃ pāvīsi, Silesalomayakkho nāma“<sup>2</sup> ettha atthi, so diṭṭhaditṭhamaṇusse<sup>1</sup> jīvitakkhayaṃ pāpetīti<sup>2</sup> vārayiṃsu. Bodhisatto attānaṃ takkento asambhītakesarasīho viya aṭaviṃ pāvīsi yeva. Tasmim aṭavimajjhaṃ sampatte so yakkho tālamatto hutvā kūṭāgāramattaṃ siṣaṃ pattappamāṇāni akkhīni kandamakulamattā<sup>3</sup> dve dāṭhā ca māpetvā senamukho<sup>3</sup> kabarakucchi nilahatthapādo hutvā Bodhisattassa attānaṃ dassetvā „kahaṃ yāsi, tiṭṭha, bhakkho“<sup>4</sup> me“ ti āha. Atha naṃ Bodhisatto „yakkha, ahaṃ attānaṃ takketvā idha pavitṭho, tvaṃ appamatto hutvā maṃ upagaccheyyāsi, visapītena hi taṃ sarena vijjhītvā etth’ eva pātesā-mīti“<sup>5</sup> santajjetvā halāhalavisam pītaṃ saraṃ sannahitvā muñci. So yakkhassa lomesu yeva allīyi. Tato aññaṃ ti evaṃ paññā-sasare muñci. Sabbe tassa lomesu yeva allīyiṃsu. Yakkho sabbe pi te sare poṭhetvā attano pādamaṇḍale yeva pātetvā Bodhisattaṃ upasaṃkami. Bodhisatto puna pi taṃ tajjetvā khaggaṃ kaḍḍhitvā pahari. Tettiṃsaṃgulāyato khaggo lomesu yeva allīyi<sup>5</sup>. Atha naṃ kaṇayena pahari. So pi lomesu yeva allīyi. Tassa allinabhāvaṃ ṇatvā muggarena pahari. So pi lomesu yeva allīyi. Tassa allinabhāvaṃ ṇatvā „bho yakkha, na te ahaṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> so diṭṭhamaṇusse. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> -kuḷa-. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> seta-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> bhakkho. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> allīyi.

Pañcāvudhakumāro nāmā ti sutapubbo, ahaṃ tayā adhiṭṭhitam aṭaviṃ pavisanto na dhanuādīni takketvā pavitṭho attānaṃ yeva pana takketvā pavitṭho, ajja taṃ pothetvā cunṇavicunṇaṃ karissāmīti“ adhiṭṭhitam nāma dassetvā unnaditvā dakkhiṇahatthena yakkhaṃ pahari. Hattho lomesu yeva alliyi. Vāmahatthena pahari. So pi alliyi. Dakkhiṇapādena pahari. So pi alliyi. Vāmapādena pahari. So pi alliyi. Sīsenā taṃ pothetvā „cunṇavicunṇaṃ karissāmīti“ sīsenā pahari. Tam pi lomesu yeva alliyi. So pañcodḍito pañcasu ṭhānesu baddho olambanto pi nibbhayo nissāraḷḷo va ahoṣi. Yakkho va cintesi: „ayaṃ eko purisaṣiḷḷo purisaḷḷāniyo na purisaṃatto va, mādisena nāma assa yakkhena gahitassa santāsamattam pi na bhavissati, mayā imaṃ maggaṃ hanantena eko pi evarūpo purisaṃ na diṭṭhapubbo, kasmā nu kho esa na bhāyatīti“ so taṃ khādītum avisahanto „kasmā nu kho tvaṃ māṇava maraṇabhayaṃ na bhāyasīti“ pucchi. „Kimkāraṇā yakkha bhāyissāmi, ekasmiṃ hi attabhāve ekaṃ maraṇaṃ niyatam eva, api ca mayhaṃ kucchimhi vajirāvudhaṃ atthi, sace maṃ khādissasi taṃ āvudhaṃ jīretum<sup>1</sup> na sakkhissasi, taṃ te antāni khaṇḍākhaṇḍaṃ chinditvā jīvitakkhayaṃ pāpessati, iti ubho pi nassissāma, iminā kāraṇenāhaṃ na bhāyāmīti“. Idam kira Bodhisatto attano abhantare nāṇāvudhaṃ sandhāya kathesi. Tam sutvā yakkho cintesi: „ayaṃ māṇavo taccham eva bhaṇati, imassa purisaṣiḷḷassa sarīrato muggabijamattam pi maṃsakhaṇḍaṃ mayhaṃ kucchim<sup>2</sup> jīretum na sakkhissati, vissajjessāmi na“ ti maraṇabhayatajjito Bodhisattaṃ vissajjetvā „māṇava, purisaṣiḷḷo tvaṃ, na te ahaṃ maṃsaṃ khādissāmi, tvaṃ ajja Rāhumukhā muttaccando viya mama hatthato muccitvā nātisuhajjamaṇḍalan tosentoyāhīti“ āha. Atha naṃ Bodhisatto āha: „yakkha, ahaṃ tāva gacchissāmi, tvaṃ pana pubbe pi akusalaṃ katvā luddo lohitaṇṇi pararuhiramaṃsabhakkho yakkho hutvā nibbatto, sace

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> chīretum. <sup>2</sup> so both MSS. instead of kucchi?

idhāpi t̄hatvā akusalam eva karissasi andhakārā andhakāraṃ gamissasi, maṃ dit̄thakālato paṭṭhāya pana na sakkā tayā akusalaṃ kātum, pānātipātakammaṃ nāma niraye tiracchānāyoniyaṃ pettavisaye asurakāye ca nibbatteti, manussesu nibbat-taṭṭhāne appāyukasaṃvattanikaṃ hotīti“ evamādinā nayena pañcannaṃ dussilyakammānaṃ ādīnavaṃ pañcannaṃ silānaṃ ānisaṃsaṃ kathetvā nānākāraṇehi yakkhaṃ tajjetvā dhammaṃ desetvā dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu silesu patit̄ṭhāpetvā tassāsevanaṃ aṭaviyā balipaṭiṅgāhakaṃ devataṃ<sup>1</sup> katvā appamādena ovaditvā aṭavito nikkhamanto aṭavimukhe manus-sānaṃ ācikkhitvā sannaddhapañcāvudho Bārāṇasiṃ gaṇtvā mātāpitaro disvā aparabhāge rajje patit̄ṭhāya dhammena rajjaṃ kārento dānādīni puññāni karitvā yathākammaṃ agamaṃsi.

Sat̄thāpi imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Yo alīnena cittena alīnamanaso naro  
bhāveti kusalaṃ dhammaṃ yogakkhemassa pattiyaṃ<sup>2</sup>  
pāpūne anupubbena sabbasaṃyojanakkhayaṃ ti. 54.

Tat̄thāyaṃ piṇḍat̄tho: yo puriso alīnena asaṃkucitena cittena pakatiyāpi alīnamano alīnājjhāsayo hutvā anavajjatt̄hena kusalaṃ sattatīmasobodhapakkhiya-bhedāṃ dhammaṃ bhāveti vaḍḍhethi visālena cittena vipassanaṃ anuyūñjati catuḥi yogehi khemassa nibbānassa pattiyaṃ so evaṃ sabbasaṃkhāresu aniccaṃ dukkhaṃ anattā ti tilakkhaṇaṃ āropetvā taruṇavipassanato paṭṭhāya uppanne bodhapak-khiyadhamme bhāvento anupubbena ekaṃsaṃ yojanaṃ pi anavasesetvā sabbasaṃyojanānaṃ khayakarassa catut̄thamaggassa pariyoṣāne uppannattā sabbasaṃyojanakkhayaṃ ti saṃkhaṃ gataṃ arahattaṃ pāpūneyyā<sup>3</sup> ti.

Evaṃ Sat̄thā arahattena dhammaḍesaṇāya kūṭaṃ gabetvā mat̄thake cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyoṣāne so bhikkhu arahattaṃ pāpūni. Sat̄thāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Taḍḍā yakkho Aṅgulimālo ahoṣi, Pañcāvudhakumāro nāma aham evā“<sup>4</sup> ti. Pañcāvudhajātakaṃ.

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> devanaṃ, C<sup>2</sup> devanaṃ corr. to devataṃ. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> yogakkhemāṃsapattiyaṃ, C<sup>2</sup> yogakkhemāṃsapattiyaṃ corr. to yogakkhemassaḍapattiyaṃ.



## 6. Kañcanakkhandhajātaka.

Yo pahaṭṭhena cittenā 'ti. Idam Satthā Sāvattthiyam viharanto aññataram bhikkhum ārabba kathesi. Eko kira Sāvattthivāsikulaputto Satthu dhammadesanam sutvā ratanasāsane uram datvā pabbaji. Ath' assa ācariyupajjhāyā „āvuso ekavidhena silam nāma, duvidhena tividhena catubbidhena pañcavidhena chabbidhena sattavidhena atṭhavidhena navavidhena dasavidhena bahuvividhena silam nāma, idam cullasilam<sup>1</sup> nāma, idam majjhimasilam nāma, idam mahāsilam nāma, idam pātimokkhasamvarasilam nāma, idam indriyasamvarasilam nāma, idam ājīvapārisuddhisilam<sup>2</sup> nāma, idam pacayapaṭisevanasilam nāmā<sup>3</sup> 'ti silam ācikkhanti. So cintesi: „idam silam nāma atibahum, aham ettakam samādāya vattitum na sakkhissāmi, silam pūretum asakkontassa nāma pabbajjāya ko attho, aham gihī<sup>4</sup> hutvā dānādāni puññāni karissāmi puttadāraṇ ca poressamīti“ evaṇ ca pana cintevā „bhante, aham silam rakkhitum na sakkhissāmi, asakkontassa ca nāma pabbajjāya ko attho, aham hināya vattissāmi<sup>5</sup>, tumhākam pattacīvaram gaṇhathā<sup>6</sup> 'ti āha. Atha nam āhamso: „evam sante Dasabalam vanditvā yāhiti“ ne tam ādāya Satthu santikam dhammasabham agamaṃsu. Satthā disvā va<sup>7</sup> „kim bhikkhave anattikam bhikkhum ādāya āgat' atthā“ 'ti āha. „Bhante, ayam bhikkhu 'aham silam rakkhitum na sakkhissāmi' pattacīvaram niyyādeti, atha nam mayam gahetvā āgatā“ ti. „Kasmā pana tumhe bhikkhave imassa bhikkhuno bahum silam ācikkhatha<sup>8</sup>, yattakam esa rakkhitum sakkoti tattakam eva rakkhissati, ito paṭṭhāya tumhe evam mā kiñci avacuttha<sup>9</sup>, aham ettha kattabham jānissāmi“ ti. „Ehi tvaṃ bhikkhu, kin te bahunā silena, tīṇi yeva silāni rakkhitum sakkhissāsi“ ti. „Sakkhissāmi bhante“ ti. „Tena hi tvaṃ ito paṭṭhāya kāyadvāram vacīdvāram manodvāran<sup>9</sup> ti tīṇi dvārāni rakkha, mā kāyena pāpakamam kari mā vācāya mā manasā, gaccha mā hināya vatti, imāni tīṇi yeva silāni rakkhā“ 'ti. Ettāvata so bhikkhu tuṭṭhamānaso „sādhu bhante rakkhissāmi imāni tīṇi silāni“ Satthāram vanditva ācariyupajjhāyehi saddhim yeva agamāsi. So tāni tīṇi silāni pūrento va aññasi: „ācariyupajjhāyehi mayham ācikkhitam silam pi, ettakam eva te pana attano abuddhabhāvena mam bujjhāpetum nāsakkhimsu, Sammāsam-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> cullam. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -silam. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> gahi, C<sup>v</sup> hihī. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> hināvasamīti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> gaṇhathā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> omits va. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> acikkhata. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> avacutta. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> -dvaram.

buddho attano buddhasubuddhatāya anuttaradhammarājatāya ettakam silam<sup>1</sup> tisu yeva dvāresu pakkhipitvā maṃ gaṇhāpesi, avassayo vata<sup>2</sup> me<sup>3</sup> satthā jāto<sup>4</sup> ti vipassanam vaḍḍhetvā katipāhen' eva arahatte patitthāsi. Tam pavattim natvā dhammasabhāyāṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso tam kira bhikkhūṃ 'silāni rakkhitum na sakkomīti' hīnāya vattantam sabbasilāni tili koṭṭhāsehi pakkhipitvā<sup>4</sup> gāhāpetvā Satthā arahattam pāpesi, aho Buddhā nāma acchariyamanussā<sup>5</sup> ti Buddha-guṇe kathentā nisidimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā<sup>6</sup> ti pucchi „imāya nāmā<sup>7</sup> 'ti vutte „bhikkhave, atigaruko pi bhāro koṭṭhāsavasena bhājetvā dinno lahuco viya hoti, pubbe pi paṇḍitā mahantam<sup>8</sup> kañcanakkhandham labhitvā ukkhipitum asakkontā vibhāgam katvā ukkhipitvā agamaṃsū<sup>9</sup> 'ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto ekasmiṃ gāmake kassako ahoṣi. So ekadivasam aññatarasmiṃ chaḍḍhitagāmake khette kasim kasati. Pubbe ca tasmim gāme eko vibhavasampanno setthi ūrumattaparīṇāham<sup>6</sup> catuhatthāyāmaṃ kañcanakkhandham nidahitvā kalam akāsi. Tasmim Bodhisattassa naṅgalaṃ laggitvā atthāsi. So „mūlasantānakam bhavissatīti<sup>7</sup> paṃsum viyūhanto tam disvā paṃsunā paṭicchādetvā<sup>7</sup> divasam kasitvā attham gate suriye yuganaṅgalādini<sup>8</sup> ekamante nikkhipitvā „kañcanakkhandham gaṇhitvā gacchissāmīti<sup>9</sup> tam ukkhipitum nāsakki<sup>9</sup>, asakkonto<sup>10</sup> nisiditvā „ettakam kucchiharaṇāya bhavissati, ettakam nidahitvā ṭhappessāmi<sup>11</sup>, ettakena kammante saṃyojessāmi, ettakam dānādipuñṇakiriya<sup>12</sup> bhavissatīti<sup>12</sup> cattāro koṭṭhāse akāsi. Tass' evam vibhakkāle so kañcanakkhandho sallahuko viya ahoṣi. So tam ukkhipitvā gharam netvā catudhā vibhajitvā dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Bhagavā imaṃ dhammadeśanam āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> silan.    <sup>2</sup> C<sup>k</sup> vana.    <sup>3</sup> C<sup>k</sup> meva.    <sup>4</sup> C<sup>k</sup> parikkhipitvā.    <sup>5</sup> C<sup>k</sup> adds na.

<sup>6</sup> C<sup>k</sup> -matthaparīṇāham.    <sup>7</sup> C<sup>v</sup> paricchā-.    <sup>8</sup> C<sup>k</sup> yugalanāṅga-.    <sup>9</sup> C<sup>k</sup> nāsakki.

<sup>10</sup> C<sup>k</sup> asanto.    <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -ssāmīti.    <sup>12</sup> both MSS. dānādīnipu-.

Yo pahatṭhena cittena pahatṭhamanaso naro  
bhāveti kusalam dhammam yogakkhemassa pattiyā  
pāpuṇe anupubbena sabbasaṃyojanakkhayan ti. 55.

Tattha pahatṭhena<sup>1</sup> ti viñīvaraṇena, pahatṭhamanaso ti tāya eva viñī-  
varaṇatāya pahatṭhamanaso<sup>1</sup>, suvaṇṇam viya pahamsitvā samujjotitasappabhā-  
sakkatacitto<sup>2</sup> hutvā ti attho.

Evam Satthā arahattanikūṭena desanam nitṭhapetvā anusandhim  
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā kañcanakkhandham laddhapuriso  
aham eva aho sin“ ti. Kañcanakkhandhajātakam.

### 7. Vānarindajātaka.

Yassete caturo dhammā<sup>1</sup> ti. Idam Satthā Veļuvane  
viharanto Devadattassa vadhāya parisakkanam ārabha  
kathesi. Tasmim hi samaye Satthā „Devadatto vadhāya parisakka-  
titi“ sutvā „na bhikkhave idān<sup>2</sup> eva Devadatto mayham vadhāya pari-  
sakkati, pubbe pi parisakkati yeva, nāsamattam pi pana kātum na  
sakkhīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente  
Bodhisatto kapiyoniyam nibbattitvā vuddhim anvāya assa-  
potappamāṇo thāmasampanno ekacaro hutvā naditīre viharati.  
Tassā pana nadiyā vemajjhe eko dīpako nānappakārehi amba-  
panasādihi phalarukkhehi sampanno. Bodhisatto nāgabalo  
thāmasampanno nadiyā orimatīrato uppatitvā – dīpakassa orato  
nadimajjhe eko pitṭhipāsāṇo atthi – tasmim nipatati. Tato uppa-  
titvā tasmim dīpake patati. Tattha nānappakārāni phalāni  
khādītva sāyam<sup>3</sup> ten<sup>3</sup> eva upāyena paccāgantvā attano vasa-  
natṭhāne vasitvā punadvase pi tath<sup>3</sup> eva karoti. Iminā niyā-  
mena tattha vāsam kappeti. Tasmim pana kāle eko kumbhilo  
sapajāpatiko tassā nadiyā vasati. Tassa sā bhariyā Bodhisattam  
aparāparam gacchantam disvā Bodhisattassa hadayamanise do-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -mānaso. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -vitto, C<sup>v</sup> -vitto corr. to -citto. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> sāyan.

haḷaṃ uppādetvā kumbhīlaṃ āha: „mayhaṃ kho ayya imassa vānarindassa hadayamaṃse dohaḷo uppanno“ ti. Kumbhīlo „sādhū hoti, lacchasi“ vatvā „ajja taṃ sāyaṃ dīpakato āgacchantam eva gaṇhissāmīti“ gantvā piṭṭhipāsāṇe nipajji. Bodhisatto divasaṃ caritvā sāyaṇhasamaye dīpake t̥hito va pāsāṇaṃ oloketvā „ayaṃ pāsāṇo idāni uccataro khāyati, kin nu kāraṇaṃ“ ti cintesi. Tassa kira udakappamāṇaṃ ca pāsāṇappamāṇaṃ ca suvavatthāpitam eva, ten' assa etad ahoṣi: „ajja imissā nadiyā udakaṃ n'eva hāyati na vaddhati, atha ca paṇāyaṃ pāsāṇo mahā hutvā paññāyati, kacci nu kho ettha mayhaṃ gahaṇatthāya kumbhīlo nipanno“ ti so „vīmaṃsāmi tāva naṃ“ ti tatth' eva t̥hatvā pāsāṇena saddhīm kathento viya „bho pāsāṇā“ 'ti vatvā paṭivacanaṃ alabhanto yāvatatiyaṃ „pāsāṇā“ 'ti āha. Pāsāṇo kiṃ paṭivacanaṃ na dassati. Puna pi naṃ vānaro „kiṃ bho pāsāṇa ajja mayhaṃ paṭivacanaṃ na desīti“ āha. Kumbhīlo „addhā aññesu divasesu ayaṃ pāsāṇo vānarindassa paṭivacanaṃ adāsi, dassāmi dāni 'ssa paṭivacanaṃ“ ti cintetvā „kiṃ bho vānarindā“ 'ti āha. „Ko si tvaṃ“ ti. „Ahaṃ kumbhīlo“ ti. „Kimatthaṃ ettha nipanno sīti“. „Tava hadayamaṃsaṃ patthayamāno“ ti. Bodhisatto cintesi: „añño me gamanamaggo n' atthi, ajja mayā esa kumbhīlo vañcetaḷo“ ti. Atha naṃ evaṃ āha: „samma kumbhīla, ahaṃ attānaṃ tuyhaṃ pariccajissāmi, tvaṃ mukhaṃ vivaritvā maṃ tava santikaṃ āgatakāle gaṇhāhīti“. Kumbhīlānaṃ hi mukhavivaṭe<sup>2</sup> akkhīni nimilanti. So taṃ kāraṇaṃ asallakkhetvā mukhaṃ vivari. Ath' assa akkhīni pithīyimsu. So mukhaṃ vivaritvā akkhīni nimiletvā nipajji. Bodhisatto tathābhāvaṃ űatvā dīpakā uppattito gantvā kumbhīlassa matthakaṃ akkamitvā tato uppattito vijjullatā viya vijjotamāno paratīre atthāsi. Kumbhīlo taṃ acchariyaṃ disvā „iminā vānarindena atiaccherakaṃ katan“ ti cintetvā „bho vānarinda, imasmīm loke catuhi dhammehi

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -naṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> mukhavivaṭe corr. to mukhe-

samannāgato puggalo paccāmitte abhibhavati, te sabbe pi tuyhaṃ  
abbhantare atthi, maññe<sup>1</sup> ti vatvā imaṃ gāthaṃ āha :

Yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava  
saccaṃ dhammo dhiti<sup>1</sup> cāgo ditthaṃ so ativattatīti. 56.

Tattha yassā 'ti yassa kassaci puggalassa, ete ti idāni vattabbe<sup>2</sup> paccak-  
khato niddisati, caturo dhammā ti cattāro guṇā, saccaṃ ti vacīsaccāṃ,  
mama santikāṃ āgamissamīti hi vatvā musāvādāṃ akatvā<sup>3</sup> āgato yevā 'ti, etaṃ  
te vacīsaccāṃ, dhammo ti vicāraṇapaññā, evaṃ kate idānā nāma bhavissasīti,  
esā te vicāraṇapaññā, dhītīti<sup>4</sup> abbotchinnaviriyāṃ vuccati, etaṃ pi te atthi,  
cāgo ti attapariccāgo, tvam attānaṃ pariccejitvā mama santikāṃ āgato, yaṃ  
panāhaṃ gaṇhituṃ nāsakkhīṃ mayhaṃ ev' ettha<sup>5</sup> doṣo, ditthaṃ ti paccā-  
mittāṃ, so ativattatīti yassa puggalassa yathā tava evaṃ ete cattāro dhammā  
atthi so yathā maṃ ajja tvam atikkanto tath' eva attano paccāmittāṃ atikkamati  
abhibhavatīti.

Evaṃ kumbhīlo Bodhisattaṃ pasamsitvā attano vasaṇa-  
tṭhānaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya  
parisakkatī, pubbe pi parisakki yevā<sup>1</sup> ti imaṃ dhammadesanaṃ āha-  
ritvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā kumbhīlo  
Devadatto ahoṣi, bhariyāssa Ciñcamānavikā, vānarindo pana ahaṃ evā<sup>2</sup>  
'ti. Vānarindajātakaṃ.

### 8. Tayodhammajātaka.

Yassete ti. Idāṃ Satthā Veḷuvane viharanto vadhāya  
parisakkanam eva ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente  
Devadatto vānarayoniyaṃ nibbattitvā Himavantapadese yūthaṃ  
pariharanto attānaṃ paṭicca<sup>6</sup> jātānaṃ vānarapotakānaṃ „vud-  
dhippattā ime yūthaṃ parihareyyun<sup>3</sup> ti bhayena dantehi ḍasitvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dhīti corr. to dhiti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> vattabbo. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> akkhā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> dhītīti corr. to  
dhītīti. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> mayhaṃmevettha, C<sup>k</sup> mayhaṃmecettha. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> paricca, C<sup>v</sup> paricca  
corr. to paṭicca.

tesaṃ bījāni uppāṭeti. Tadā Bodhisatto pi taṃ yeva paṭicca ekissā vānariyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Atha sā vānari<sup>1</sup> gabbhassa patitṭhitabhāvaṃ nātvā attano gabbhaṃ anurakkhamānā araṇṇaṃ pabbatapādaṃ agamāsi. Sā paripakkagabbhā Bodhisattaṃ vijāyi<sup>2</sup>. So vuddhim anvāya viññūtaṃ patto thāmasampanno ahoṣi. So ekadivasaṃ mātaraṃ pucchi: „amma mayhaṃ pitā kahaṃ“ ti. „Tāta asukasmiṃ nāma pabbatapāde yūthaṃ pariharanto vasatīti“<sup>3</sup>. „Amma tassa maṃ santikaṃ nehīti“<sup>4</sup>. „Tāta na sakkā tayā pitu santikaṃ gantuṃ, pitā hi<sup>5</sup> te attānaṃ paṭicca jātānaṃ<sup>6</sup> vānarapotakānaṃ yūthapariharaṇabhayena dantehi ḍasitvā bījāni uppāṭetīti“<sup>7</sup>. „Amma, nehi maṃ<sup>8</sup> tattha, ahaṃ jānissāmīti“<sup>9</sup>. Sā puttāṃ ādāya tassa santikaṃ agamāsi. So vānaro attano puttāṃ disvā<sup>10</sup> „va „ayaṃ vaḍḍhento mayhaṃ yūthaṃ pariharitūṃ na dassati, idāṃ<sup>11</sup> eva haritabbo“ ti „etaṃ āliṅganto viya gālhaṃ piḷetvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmīti“<sup>12</sup> cintetvā „ehi tāta, ettakaṃ kālaṃ kahaṃ gato sīti“ Bodhisattaṃ āliṅganto viya nippīlesi. Bodhisatto pana nāgabalo thāmasampanno, so pi taṃ nippīlesi. Ath' assa aṭṭhīni bhijjanākārapattāni ahesuṃ. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ vaḍḍhento maṃ māressati<sup>13</sup>, kena nu kho upāyena puretarāṃi ñeva mareyyaṃ“<sup>14</sup> ti. Tato cintesi: „ayaṃ avidūre rakkhasapariggahīto saro, tattha taṃ<sup>15</sup> rakkhasena khādāpessāmīti“<sup>16</sup>. Atha naṃ<sup>17</sup> evam āha: „tāta ahaṃ mahallako, imaṃ yūthaṃ tuyhaṃ niyyādeṃi, ajj' eva taṃ rājānaṃ karomi, asukasmiṃ nāma ṭhāne saro atthi, tattha dve kumudiniyo tisso uppaliniyo pañca paduminiyo pupphanti, gaccha tato pupphāni āharā“<sup>18</sup> ti. So „sādhu tāta āharissāmīti“<sup>19</sup> gantvā sahasā anotaritvā samantā padaṃ parichindanto otiṇṇapadaṃ yeva addasa<sup>20</sup> na uttiṇṇapadaṃ. So „iminā sarena rakkhasapariggahena bhavitabbaṃ, mayhaṃ pitā attanā asakkonto rakkhasena maṃ khādāpetukāmo<sup>21</sup> bhavissa-

<sup>1</sup> Ck -ri. <sup>2</sup> Cv -yī. <sup>3</sup> Cv pahi. <sup>4</sup> Ck jātaṃ. <sup>5</sup> Ck omits maṃ. <sup>6</sup> both MSS. -ti. <sup>7</sup> Cv naṃ. <sup>8</sup> Cv taṃ. <sup>9</sup> Ck adassa. <sup>10</sup> Ck khāda-, Cv khāda- corr. to khādā-.

tīti, ahaṃ [imaṃ ca saraṃ na otarissāmi, pupphāni ca gahessā-  
mīti“ nirūdakam<sup>1</sup> ṭhānaṃ gantvā vegam<sup>2</sup> gahetvā uppatitvā pa-  
rato gacchanto nirūdake<sup>3</sup> ākāse<sup>3</sup> ṭhitān' eva dve pupphāni  
gahetvā paratīre pati, parato ca orimatīraṃ āgacchanto ten'  
ev' upāyena dve gaṇhi, evaṃ ubhosu passesu rāsīm<sup>3</sup> karonto  
pupphāni ca gaṇhi rakkhasassa ca āṇaṭṭhānaṃ na otari. Ath'  
assa „īto uttarim ukkhipitum na sakkhissāmīti“ tāni<sup>4</sup> pupphāni  
gahetvā ekasmim ṭhāne rāsīm karontassa so rakkhaso „mayā  
ettakam kālaṃ evarūpo paññāvā acchariyapuriso na diṭṭhapubbo,  
pupphāni ca nāma yāvadicchakam gahitāni, mayhaṃ ca āṇaṭ-  
ṭhānaṃ na otarīti“ udakam dvidhā bhindanto udakato utṭhāya  
Bodhisattassa upasamkamitvā „vānarinda, imasmim loke yassa  
tayo dhammā atthi so paccāmittam<sup>5</sup> abhibhoti, te sabbe pi tava  
abbhantare atthi, maññe“ ti vatvā Bodhisattassa thutim karonto  
imaṃ gātham āha :

Yass' ete tayo dhammā vānarinda yathā tava  
dakkhiyam sūriyam<sup>5</sup> paññā diṭṭham so ativattatīti. 57.

Tattha dakkhiyan ti dakkhabhāvo, sampattabhayaṃ vidhamitum jānana-  
paññāya sampayuttantamaviriya<sup>5</sup> etaṃ nāmaṃ, sūriyam<sup>5</sup> ti sūrabhāvo, nib-  
bhayabhāvass' etaṃ nāmaṃ, paññā ti paññāpanapaṭṭhapanāya upāyapaññāy'  
etaṃ nāmaṃ.

Evaṃ so dakarakkhaso imāya gāthāya Bodhisattassa thu-  
tim katvā „imāni pupphāni kimattham harasīti“ pucchi. „Pitā  
maṃ rājānaṃ kātukāmo, tena kāraṇena harāmīti“. „Na sakkā  
tādisena uttamapurisena pupphāni gahitum, ahaṃ gaṇhissāmīti“  
ukkhipitvā tassa pacchato pacchato agamāsi. Ath' assa pitā  
dūrato va taṃ disvā „ahaṃ imaṃ 'rakkhasabhattam bhavissa-  
tīti' pahinim, so dān' esa rakkhasam pupphāni gāhāpento  
āgacchati, idāni 'mhi naṭṭho“ ti cintento sattadhā hadayaphā-

<sup>1</sup> so both MSS.    <sup>2</sup> so both MSS. instead of okāse?    <sup>3</sup> both MSS. rāsi  
<sup>4</sup> C<sup>v</sup> nāni.    <sup>5</sup> C<sup>k</sup> suri-, C<sup>v</sup> suri- corr. to sūri-.

lanam patvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Sesavānarā sannipatitvā Bodhisattaṃ rājānaṃ akaṃsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā yūthapati Devadatto ahoṣi, yūthapatiputto<sup>1</sup> pana aham evā“ 'ti. Tayodhammajātakam.

### 9. Bherivādajātaka.

Dhame dhame ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aṇṇātaram dubbacāṃ ārabha kathesi. Tam hi<sup>2</sup> bhikkhum Satthā „saccāṃ kira tvam dubbaco sīti“ pucchitvā „saccāṃ Bhagavā“ 'ti vutte „na tvam bhikkhu idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjāṃ kārente Bodhisatto bherivādakakule nibbatitvā gāmake vasati. So „Bārāṇasiyam nakkhattam ghuṭṭhan“ ti sutvā „samajjamāṇḍale bherim vādetvā dhanam āharissāmīti“ puttāṃ ādāya tattha gantvā bherim<sup>3</sup> vādetvā bahum<sup>4</sup> dhanam labhi. Tam ādāya attano gāmaṃ<sup>5</sup> gacchanto corātavim patvā puttāṃ nīrantaram bherim vādetam vāresi: „tāta nīrantaram avādetvā maggapaṭipannaṃ issarabheri<sup>6</sup> viya antarantarā vādehīti“. So pitarā vāriyamāno pi „bherisadden' eva core palāpessāmīti“ vatvā nīrantaram eva vādesi. Corā paṭhamaṃ ũeva bherisaddam sutvā „issarabheri bhavissatīti“ palāyitvā ativiya ekābaddham<sup>7</sup> saddam sutvā „nāyam issarabheri bhavissatīti“ āgantvā upadhāretvā dve yeva jane disvā pothetvā vilumpīṃsu<sup>8</sup>. Bodhisatto „kicchena vata no laddham dhanam ekābaddham katvā vādentō nāsesīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Dhame dhame nātidhame, atidhantaṃ hi pāpakam,  
dhantena sataṃ laddham, atidhantena nāsitan ti. 58.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> omits ahoṣi yūthapati. <sup>2</sup> both MSS. tamīhi. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> bheri, C<sup>v</sup> bheri corr. to bherim. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> bahu. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> gāma, C<sup>v</sup> gāma corr. to gāmani. <sup>6</sup> so both MSS. instead of -bherim. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> eka-. <sup>8</sup> both MSS. vilimpīṃsu.



Tattha dhame dhame<sup>1</sup> ti dhameyya no na dhameyya bherim vādeyya na na<sup>2</sup> vādeyyā ti attho, nātidhame ti atikkametvā pana nirantaram eva katvā na vādeyya, kiṅkaraṇā: atidhantaṃ<sup>3</sup> hi pāpakaṃ nirantaram bherivādaṃ idāni ambhakaṃ pāpakaṃ lāmakāṃ jātaṃ, dhantena satam laddhan ti nagare bherivādanena kaḥapaṇasataṃ laddham, atidhantena nāsitan ti idāni pana me puttana vacanaṃ akatvā yaṃ idam aṭaviyaṃ atidhantaṃ<sup>4</sup> tena<sup>5</sup> atidhantena sabbam nāsitan ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim ghaṭṭevā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā putto dubbacabhikkhu ahoṣi, pitā pana aham evā“<sup>6</sup> ti. Bherivādajātakaṃ.

### 10. Saṅkhadhamanajātaka.

Dhame dhame ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dubba-cam eva ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto saṅkhadhamakakule nibbattitvā Bārāṇasiyaṃ nakkhatte ghuṭṭhe pitaraṃ ādāya saṅkhadhamanakammaṇa dhanam labhitvā āgamanakāle corāṭaviyaṃ pitaraṃ nirantaram saṅkham dhamantaṃ<sup>6</sup> vāresi. So „saṅkhasaddena core palāpessāmiti“ nirantaram eva dhāmi. Corā purimanayen' eva āgantvā vilumpiṃsu. Bodhisatto pi purimanayen' eva gātham abhāsi:

Dhame dhame nātidhame, atidhantaṃ hi pāpakaṃ,  
dhantenādhigatā bhogā, te tāto vidhamī dhaman ti. 59.

Tattha te tāto vidhamī dhaman ti te saṅkham dhamitvā laddhabhoge mama pitā punappuna dhamento vidhamīti viddhamāsesi vināsesiti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhim ghaṭṭevā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā pitā dubbacabhikkhu ahoṣi, putto pana aham evā“<sup>6</sup> ti. Saṅkhadhamanajātakaṃ. Āsīmsavaggo chaṭṭho.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> dhametidhame, C<sup>v</sup> dhametidhame corr. to dhamedhame. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> tana, C<sup>v</sup> tana corr. to nana. <sup>3</sup> both MSS. atidhantaṃ. <sup>4</sup> both MSS. atidhanti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> nena. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> dhamantaṃ.

## 7. ITTHIVAGGA.

## 1. Asātamantaĵātaka.

Āsā lokitthiyo nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ukkaṅṭhitabhikkhum ārabha kathesi. Tassa vatthum Ummadantiĵātaka avibhavissati. Tam pana bhikkhum Satthā ,bhikkhu itthiyo nāma āsā asatiyo lāmikā pacchimikā, tvaṃ evarūpaṃ lāmikaṃ itthiṃ nissāya kasmā ukkaṅṭhito“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Gandhāraratṭhe Takkasilāyaṃ brāhmaṇakule nibbattitvā viññūtaṃ patto tisu vedesu sabbasippesu ca nipphattim patto disāpāmokkho ācariyo ahoṣi. Tadā Bārāṇasiyaṃ ekasmiṃ brāhmaṇakule puttassa jātadivase aggim gahetvā anibbāyantaṃ<sup>1</sup> ṭhapayimsu. Atha naṃ brāhmaṇakumāraṃ soḷasa-vassakāle mātāpitaro āhaṃsu: „putta, mayaṃ tāva<sup>2</sup> jātadivase aggim gahetvā ṭhapayimha, sace brahmalokaparāyano bhavitukāmo taṃ aggim ādāya araṇṇaṃ pavisitvā Aggim<sup>3</sup> Bhagavantaṃ namassamaṇo brahmalokaparāyano hohi, sace agāraṃ āvasitukāmo Takkasilaṃ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṅhitvā kuṭumbaṃ<sup>4</sup> saṅṭhapehīti“. Māṇavo „nāhaṃ sakkhissāmi<sup>5</sup> araṇṇe aggim paricaritum, kuṭumbaṃ eva saṅṭhapessāmi<sup>6</sup>“ mātāpitaro vanditvā ācariyabhāgaṃ sahaṃsaṃ gahetvā Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggaṅhitvā pacchā agamāsi. Mātāpitaro pan' assa anattikā gharāvāsena araṇṇe hi aggim paricarāpetukāmā honti. Atha naṃ mātā itthinaṃ<sup>6</sup> dosaṃ dassetvā araṇṇaṃ pesetukāmā „so ācariyo paṇḍito vyatto sakkhissati me puttassa itthinaṃ dosaṃ kathetun“ ti cintetvā āha: „uggahitaṃ te tāta sippaṃ“ ti. „Ama amma“ 'ti. „Asātaman-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -yattaṃ. <sup>2</sup> so both MSS. instead of tava? <sup>3</sup> both MSS. aggi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> kuṭumba, C<sup>v</sup> kuṭumba corr. to kuṭumbaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -mīti, C<sup>v</sup> -mī. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> adds mātā, in C<sup>v</sup> mātā has been inked over.

tāpi te uggahitā“ ti. „Na uggahitā ammā“ 'ti. „Tāta, yadi te asātamantaṃ na uggahitaṃ kin nāma te sippaṃ uggahitaṃ, gaccha uggahitvā ehīti“. So „sādhū“ 'ti puna takkasilābhimukho pāyāsi. Tassa pi ācariyassa mātā mahallikā vīsaṃvassasatikā. So taṃ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggati. Aññe manussā naṃ tathā karontaṃ jigucchanti. So cintesi: „yan nūnāhaṃ araññaṃ pavasitvā tattha mātaraṃ paṭijagganto vihareyyaṃ“ ti. Ath' ekasmiṃ vivitte araññe udakaphāsukaṭṭhāne paṇṇasālaṃ kāretvā sappitaṇḍulādīni āharāpetvā mātaraṃ ukkhipitvā tattha gantvā mātaraṃ paṭijagganto vāsaṃ kappesi. So pi kho māṇavo Takkasilaṃ gantvā ācariyaṃ apassanto „kahaṃ ācariyo“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā tattha gantvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ ācariyo „kin nu kho tāta atisighaṃ āgato sīti“. „Nanu ahaṃ' tumhehi asātamanta nāma na uggaṇhāpito“ ti. Ko pana te' asātamante uggaṇhettabbe' katvā kathesi“ ti. „Mayhaṃ mātā ācariyā“ 'ti. Bodhisatto cintesi: „asātamanta nāma keci n' atthi, imassa pana mātā imaṃ itthidose jānāpetukāma bhavissatīti“. Atha naṃ „sādhū tāta, dassāmi te asātamante, tvaṃ ajja ādīṃ katvā mama ṭhāne ṭhatvā mātaraṃ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggāhi, hatthapādasīsapiṭṭhisambāhanādīni c' assā karonto 'ayye, jaraṃ pattakāle pi tāva te evarūpaṃ sarīraṃ, daharakāle kīdisaṃ ahoṣīti' hatthaparikkammādikaraṇakāle hatthapādādīnaṃ vaṇṇaṃ katheyyāsi, yaṃ ca te mama mātā katheti' taṃ alajjanto anigūhanto mayhaṃ āroceyyāsi, evaṃ karonto asātamante lacchasi akaronto na lacchasi“ āha. So „sādhū ācariyā“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya sabbāṃ<sup>5</sup> yathāvuttavidhānaṃ akāsi. Ath' assa<sup>6</sup> tasmiṃ māṇave punappuna vaṇṇayamāne „ayaṃ mayā saddhiṃ abhiraṃmitukāmo bhavissatīti“ andhāya jarājīṇṇāya abbhantare kilesa

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> kahaṃ.    <sup>2</sup> C<sup>k</sup> ke.    <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -tabbo.    <sup>4</sup> C<sup>v</sup> kathesiti.    <sup>5</sup> C<sup>v</sup> omits sabbāṃ.

<sup>6</sup> so both MSS. instead of assā?

uppajji. Sā ekadivasam attano sariravaṇṇam kathayamānam māṇavam āha: „mayā saddhim abhiramituṃ icchasīti“. „Ayye, aham tāva iccheyyam, ācariyo pana garuko“ ti. „Sace maṃ icchasi puttaṃ me mārehīti“. „Aham ācariyassa santike etta-kaṃ sippaṃ uggaṇhitvā kilesamattaṃ nissāya kin ti katvā ācariyaṃ māressāmīti“. „Tena hi sace tvaṃ maṃ na pariccajasi aham eva naṃ māressāmīti“. Evam<sup>1</sup> itthiyo nāma āsā lāmikā pacchimikā, tathārūpā nāma vaye ṭhitā rāgacittaṃ uppādetvā kilesaṃ anuvattamānā evaṃ upakāraṃ puttaṃ māretukāmā jātā. Māṇavo sabbaṃ taṃ kathaṃ Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto „sutṭhu te māṇava kataṃ mayhaṃ ārocenena“<sup>2</sup> 'ti vatvā mātu āyusaṃkhāraṃ olokento „ajj' eva marissatīti“<sup>3</sup> nātvā<sup>3</sup> „ehi māṇava, vīmaṃsissāmi naṃ“<sup>4</sup> ti ekaṃ udumbararukkhaṃ chinditvā attano pamāṇena kaṭṭharūpakaṃ<sup>5</sup> katvā sasisaṃ pārupitvā attano sayanaṭṭhāne uttānaṃ nipajjāpetvā rajjukaṃ bandhitvā antevāsikaṃ āha: „tāta pharasaṃ ādāya gantvā mama mātu saññaṃ dehīti“. Māṇavo gantvā „ayye ācariyo paṇṇasālāyaṃ<sup>6</sup> attano sayanaṭṭhāne nipanno, rajjusaññaṃ<sup>7</sup> me baddhā, imaṃ pharasaṃ ādāya gantvā sace sakkosi mārehi taṃ“ ti āha. „Tvam maṃ na pariccajissasīti“. „Kimkāraṇaṃ pariccajissāmīti“. Sā pharasaṃ ādāya pavedhamānā utṭhāya rajjusaññaṃ gantvā hatthena parāmasitvā „ayaṃ me putto“ ti saññaṃ kaṭṭharūpakassa mukhato sāṭake apānetvā pharasaṃ ādāya „ekappahāren' eva māressāmīti“<sup>8</sup> gīvāyam eva paharitvā taṃ ti sadde uppanne rukkhabhāvaṃ aññāsi. Atha Bodhisattena „kim karosi amma“<sup>9</sup> 'ti vutte „vañcitammīti“<sup>10</sup> tatth' eva maritvā patitā. Attano kira paṇṇasālāya nipannāpi<sup>11</sup> taṃ khaṇaṃ tāya maritabbam eva. So tassā matabhāvaṃ nātvā sarirakiccaṃ katvā ālāhanam<sup>12</sup> nibbāpetvā vanapupphehi pūjetvā māṇavam ādāya paṇṇasālādvāre<sup>13</sup> nisiditvā „tāta, paṭiyekko

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> eva. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> kūtva. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -rūpaṃ. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -sālāya. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -ghaṃṇā. <sup>6</sup> so both MSS. instead of vañcit' amhīti? <sup>7</sup> so both MSS. instead of nipannāya? <sup>8</sup> C<sup>k</sup> ālā-. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> -sāla-.

asātamanto nāma n' atthi, itthiyo asātā nāma, tava mātā 'asā-  
tamante uggaṇhā' 'ti mama santikaṃ pesayamānā itthīnaṃ  
dosāṃ jānanatthaṃ pesesi, idāni pana te paccakkham eva mama  
mātu dosā ditṭhā, iminā kāraṇena 'itthiyo nāma āsā lāmikā' ti  
jāneyyāsīti<sup>1</sup> taṃ ovaḍitvā uyyojesi. So pi ācariyaṃ vanditvā  
mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi. Atha naṃ mātā pucchi:  
,,uggahitā te asātamantā<sup>2</sup> ti. „Ama amma<sup>3</sup> 'ti. „Idāni kiṃ  
karissasi<sup>4</sup>, pabbajitvā aggim paricarissasi<sup>5</sup>, agāramajjhe vasissa-  
sīti<sup>6</sup>. Māṇavo „mayā paccakkhato itthīnaṃ dosā ditṭhā, agā-  
rena me kiccaṃ n' atthi, pabbajissāṃ<sup>7</sup> ahan<sup>8</sup> ti attano adhip-  
pāyaṃ pakāsento imaṃ gātham āha:

Āsā lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati,  
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā,  
tā hitvā pabbajissāmi vivekam anubrūhayan ti. 60.

Tattha āsā ti asatiyo lāmikā, atha vā sātāṃ vuccati sukhaṃ taṃ tāsū n'  
atthi, attāni paṭibaddhacittānaṃ asātam eva dentiti pi asātā dukkhā dukkhavat-  
thubbhūtā ti attho, imassa paṇ'atthassa sādhanatthāya idaṃ vuttaṃ<sup>1</sup> āharitabbaṃ:

Māyā c' esā<sup>4</sup> marici<sup>5</sup> ca<sup>6</sup> soko rogo c' upaddavo  
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso gulhāsayo,  
tāsū yo vissase poso so naresu narādhamo ti.

Lokitthiyo ti loke itthiyo, velā tāsāṃ na vijjatīti amma tāsāṃ itthīnaṃ  
kilesasuppattināṃ patvā velā saṃvaro mariyādā pamāpanaṃ nāṃ<sup>1</sup> ekaṃ n' atthi,  
sārattā ca pagabbhā cā<sup>2</sup> 'ti velā<sup>7</sup> ca etesaṃ n' atthi, pañcasu kāmāgūnesu  
sārattā allinā, tathā kāyapāgabbhinīyena vācāpāgabbhinīyena manopāgabbhinīyena  
ti tividhena pāgabbhinīyena samannāgatattā pagabbhā c'etā, etesaṃ hi antare  
kāyadvārādīni patvā saṃvaro nāma n' atthi, lolā kākapaṭibhāgā ti dasseti, sikhī  
sabbaghaso yathā ti amma yathā jālasikhāya sikhīti saṃkhaṃ gato aggī nāma  
gūthagatādībedhaṃ<sup>8</sup> asucim pi śappimadhuphāṇitādībedhaṃ sucim pi itṭham pi  
añiṭṭham pi yaṃ yad eva labhati sabbāṃ ghasati khādati tasmā sabbaghaso ti  
vuccati tath' eva tā itthiyo pi hatthīmeṇḍagomeṇḍādayo vā hontu hīnajaccā hīna-  
kammantā khattiyādayo vā hontu uttamakammantā hīnukkaṭṭhabhāvāṃ acintetvā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> karissati. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> paricarissa. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> vuttaṃ corr. to suttaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> mayā so.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> -cī. <sup>6</sup> both MSS. va. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> phelā, C<sup>v</sup> phelā corr. to velā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> gūthahatā-

lokassādavasena kilesasanthave uppanne yaṃ yaṃ labhanti sabbam eva sevantīti sabbaghasasikkhisadisā<sup>1</sup> honti, tasmā sikkhī sabbaghaso yathā tathā v' etā ti veditabbā<sup>2</sup>, tā hitvā pabbajissāmīti aham tā lāmikā dukkhavattubbhūtā itthiyo hitvā araṇṇaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajissāmīti, vivekaṃ anubrūhayaṃ ti kāyaviveko cittaviveko upadhiviveko ti tayo vivekā, tesu idha kāyaviveko pi vaṭṭati cittaviveko pi, idaṃ vuttaṃ hoti: ahaṃ amma pabbajitvā kaṣiṇaparikkamaṃ katvā aṭṭhasamāpattiyo pañca abbiññā upṇādetvā gaṇato kāyaṃ kilesehi ca cittaṃ vivecetvā imaṃ vivekaṃ brūhento vadḍhento brahmalokaparāyano bhavisāmi, ahaṃ me agāreṇa ti.

Evam itthiyo garahitvā mātāpitaro vanditvā pabbajitvā vuttappakāraṃ vivekaṃ brūhento brahmalokaparāyano ahoṣi.

Satthāpi „evam bhikkhu itthiyo nāma āsā lāmikā dukkhadāyikā<sup>3</sup>“ ti itthinam aguṇaṃ kathetvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahi. Satthā anusandhiṃ ghatetvā jāta-kaṃ samodhanesi: „Tadā mātā Kāpilānī. pitā Mahākassapo ahoṣi, antevāsiko Anando, ācariyo pana aham evā“<sup>4</sup> ti. Asātanantajāta-kaṃ.

## 2. Aṇḍabhūtajātaka.

Yaṃ brāhmaṇo ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitam eva ārabha kathesi. Tam<sup>4</sup> hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „bhikkhu, itthiyo nāma arakkhiyā, pubbe paṇḍitā itthiṃ gabbhato paṭṭhāya rakkhantā rakkhituṃ nāsakkhimsū“<sup>5</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattitvā vappatto sabbasippesu nipphattiṃ patvā pitu accayena rajje patiṭṭhāya dhammena rajjaṃ kāresi. So purohitena saddhiṃ jūtaṃ kiḷati, kiḷanto pana:

Sabbā nadi vāṃkagatā, sabbe kaṭṭhamayā vanā,  
sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamānā nivātake ti

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> sabbaghasikkhī-, C<sup>1</sup> sabbaghasikkhī- corr. to sabbaghasasikkhī-. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> -tabba.

<sup>3</sup> C<sup>2</sup> -kāya, C<sup>1</sup> -kāya corr. to -kā. <sup>4</sup> both MSS. tam.

jimam ūtagītam gāyanto rajataphalake suvaṇṇapāsake khipati. Evaṃ kilānto pana rājā niccam jināti, purohito parājiyati. So anukkamena ghare vibhave parikkhayaṃ gacchante cintesi: „evam sante sabbam imasmiṃ ghare dhanam khyissati, pariyesitvā purisantarāṃ agatāṃ ekāṃ mātugāmaṃ ghare karissāmīti“. Atha etad ahoṣi: „aññapurisaṃ diṭṭhapubbam itthiṃ<sup>1</sup> rakkhituṃ na sakkhissāmīti<sup>2</sup> gabbhato paṭṭhāy<sup>3</sup> ekāṃ mātugāmaṃ rakkhitvā taṃ vayappattaṃ vase ṭhapetvā ekapurisikaṃ katvā gālham ārakkham samvidahitvā rājakulato dhanam āharissāmīti“. So ca aṅgavijjāya cheko hoti. Ath<sup>4</sup> ekāṃ duggatitthiṃ gabbhiniṃ disvā „dhītarāṃ vijāyissatīti“ ūtvā taṃ pakkosāpetvā paribbayaṃ datvā ghare yeva vasāpetvā vijātakāle dhanam datvā uyyojetvā taṃ kumārikaṃ aññesaṃ purisānaṃ daṭṭhuṃ adatvā itthiṇaṃ yeva hatthe datvā posāpetvā vayappattakāle taṃ attano vase ṭhapesi. Yāva c<sup>5</sup> eṣā vaḍḍhati tāva raññā saddhiṃ jūtaṃ na kilī<sup>2</sup>, taṃ pana vase ṭhapetvā „mahārāja jūtaṃ kilāmā“<sup>3</sup> ti āha. Rājā „sādhū“<sup>4</sup> ti purimanayen<sup>5</sup> eva kilī<sup>2</sup>. Purohito raññā gāyitvā pāsakakhipanakāle<sup>3</sup> „ṭhapetvā mama mānavikaṃ“<sup>4</sup> ti āha. Tato paṭṭhāya purohito jināti, rājā parājiyati. Bodhisatto „imassa ghare ekapurisikāya ekāya itthiyā bhavitabban“<sup>4</sup> ti parigaṇhāpento atthibhāvaṃ ūtvā „silam assā bhindāpessāmīti“<sup>4</sup> ekāṃ dhuttaṃ pakkosāpetvā „sakkasi<sup>4</sup> purohitassa itthiyā silam bhindituṃ“<sup>4</sup> ti āha. „Sakkāmi devā“<sup>4</sup> ti. Ath<sup>4</sup> assa rājā dhanam datvā „tena hi khippaṃ niṭṭhāpehīti“<sup>4</sup> taṃ pahīni. So rañño santikā dhanam ādāya gandhadhūpācunṇakappūrādīni<sup>5</sup> gahetvā tassa gharato avidūre sabbagandhāpaṇaṃ pasāresi. Purohitassāpi gehaṃ sattabhūmakāṃ sattadvārakoṭṭhakaṃ hoti, sabbesu pi dvārakoṭṭhakesu itthiṇaṃ ūeva ārakkho, ṭhapetvā pana brāhmaṇaṃ añño puriso gehaṃ pavisituṃ labhanto nāma n<sup>5</sup> atthi, kacavarachaddana-

<sup>1</sup> both MSS. itthi. <sup>2</sup> C<sup>1</sup> kilī. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> pāsakaṃ-. <sup>4</sup> C<sup>1</sup> sakkhasi corr. to sakkasi, C<sup>v</sup> sakkhasi. <sup>5</sup> C<sup>1</sup> -cunṇakappurā-, C<sup>v</sup> -dhupā- corr. to -dhupa-.

pacchim pi sodhetvā yeva pavesenti. Tam mānavikaṃ purohito c' eva daṭṭhum labhati tassā ca ekā paricārikā itthī. Ath' assā sā paricārikā gandhapupphamūlaṃ gahetvā gacchantī tass' eva dhuttassa āpaṇasamīpena gacchati. So „ayaṃ tassā paricārikā“ ti suṭṭhu ñatvā ekadivasam tam āgacchantim disvā va āpaṇā utṭhāya gantvā tassā pādāmūle<sup>1</sup> pativā ubhohi hatthehi pāde gālham gahetvā „amma ettakaṃ kālam kahaṃ gatāsīti“ paridevi. Atha sesāpi payuttakadhuttā ekamantaṃ ṭhatvā „hatthapādāmukhasaṅṭhānehi ca ākappena ca mātāputtā ekasadisā yevā“ ti āhaṃsu. Sā itthī tesu tesu kathentesu attano asad-dahitvā „ayaṃ me putto bhavissatīti“ sayam pi roditum ārabhi. Te ubho pi kanditvā roditvā aññamaññaṃ āliṅgitvā aṭṭhaṃsu. Atha so dhutto āha: „amma kahaṃ vasasīti“. „Kinnaralīhāya vasamānāya rūpaggappattāya<sup>2</sup> purohitassa daharitthiyā upaṭṭhānaṃ kurumānā vasāmi tātā“ ti. „Idāni kahaṃ yāsi ammā“ ti. „Tassā gandhamālādīnaṃ atthāyā“ ti. „Amma, kin te aññatthagatena, ito paṭṭhāya mam' eva santikā harā“ ti mūlaṃ agahetvā va bahūni tambūlatakkolakādīni c' eva nānāpupphāni ca adāsi. Mānavikā bahūni gandhapupphādīni<sup>3</sup> disvā „kim amma ajja amhākaṃ brāhmaṇo pasanno“ ti āha. „Kasmā evaṃ vadasīti“. „Ihesaṃ bahubhāvaṃ disvā“ ti. „Na brāhmaṇo bahum mūlaṃ adāsi, mayā pan' etaṃ mayhaṃ puttassa santikā ānītan“ ti. Tato paṭṭhāya brāhmaṇena dinnam mūlaṃ attanā gahetvā tass' eva santikā gandhapupphādīni āharati. Dhutto katipāhaccayena gilānālayaṃ katvā nipajji. Sā tassa āpaṇadvāraṃ gantvā tam adisvā „kahaṃ me putto“ ti pucchi. „Puttassa te aphāsukaṃ jātan“ ti. Sā tassa nipannaṭṭhānaṃ gantvā nisiditvā piṭṭhim parimajjantī „kin te tāta aphāsukan“ ti pucchi. So tuṅhī ahosi. „Kin na kathesi puttā“ ti. „Amma marantenāpi tuyhaṃ kathetum na sakkā“ ti. „Mayhaṃ aka-

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> tassā mūle.    <sup>2</sup> C<sup>2</sup> omits rūpa-.    <sup>3</sup> C<sup>2</sup> -dīni āharati dhutto corr. to -dīni āharantīm.



thetvā kassa kathesi tātā“<sup>1</sup> ti. „Amma, mayhaṃ aññān aphā-sukān n' atthi, tassā pana māṇavikāya vaṇṇaṃ sutvā paṭi-baddhacitto 'smi jāto, taṃ labhanto jīvissāmi alabbanto idh' eva marissāmīti“<sup>2</sup>. „Tāta, mayhaṃ esa bhāro, mā tvaṃ etaṃ nissāya cintayīti“ taṃ assāsetvā bahūni gandhapupphādīni ādāya māṇavikāya santikaṃ gantvā „putto me amma mama santikā tava vaṇṇaṃ sutvā paṭibaddhacitto jāto, kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Sace ānetuṃ sakkotha mayān katokāsā yevā“<sup>3</sup> ti. Sā tassā vacanaṃ sutvā tato paṭṭhāya tassa gehassa kaṇṇakaṇṇehi bahuṃ kacavaraṃ saṃkaḍḍhitvā pupphapupphapacchīyā gahetvā gacchantī sodhanakāle ārakkhitthiyā upari chaḍḍesi. Sā tena aṭṭiyamānā<sup>4</sup> apeti, itarā ten' eva niyāmena yā yā kiñci katheti tassā tassā upari kacavaraṃ chaḍḍesi. Tato paṭṭhāya yaṃ yaṃ sā āharati vā harati vā taṃ na kāci sodhetuṃ ussahati. Tasmiṃ kāle sā taṃ dhuttaṃ pupphapacchīyaṃ nipajjāpetvā māṇavikāya santikaṃ atihari. Dhutto māṇavikāya<sup>5</sup> silaṃ bhinditvā ekāhadvīhaṃ pāsāde yeva ahoṣi. Purohite bahi nikkhante ubho abhiramanti, tasmiṃ āgate dhutto nilīyati. Atha naṃ sā ekākadvīhaccayena „sāmi idāni tava gantuṃ vaṭṭatīti“ āha. „Ahaṃ brāhmaṇaṃ paharītvā gantukāmo“<sup>6</sup> ti. Sā „evaṃ hotū“<sup>7</sup> ti dhuttaṃ nilīyāpetvā brāhmaṇe āgate evaṃ āha: „ahaṃ ayya tumhesu vīṇaṃ vādetesu naccituṃ icchāmīti“<sup>8</sup>. „Sādhu bhadde naccassū“<sup>9</sup> ti vīṇaṃ<sup>3</sup> vādesi. „Tumhesu oloketesu lajjāmi, sumukhaṃ pana vo sāṭakena bandhitvā naccissāmīti“<sup>10</sup>. „Sace<sup>4</sup> lajjasi<sup>5</sup> evaṃ karohīti“<sup>6</sup>. Māṇavikā ghanasāṭakaṃ gahetvā tassa akkhīni pidahamānā mukhaṃ bandhi. Brāhmaṇo mukhaṃ bandhāpetvā vīṇaṃ vādesi. Sā muhuttaṃ naccitvā „ayya ahan<sup>6</sup> te ekavāraṃ sīse paharītukāma“<sup>7</sup> ti āha. Itthilolo brāhmaṇo kiñci kāraṇaṃ ajānanto<sup>7</sup> „paharāhīti“<sup>8</sup> āha. Māṇavikā dhutta-saṇṇāṃ<sup>9</sup> adāsi. So saṇikaṃ<sup>10</sup> āgantvā brāhmaṇassa piṭṭhipasse

<sup>1</sup> both MSS. addhiyamānā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -kā. <sup>3</sup> both MSS. vīṇā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> me, C<sup>v</sup> ce corr. to sa.e. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> lajjayi, C<sup>v</sup> lajjāsi. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> ahaṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> ājananto. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> pahārā-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> dhuttaṃ-, read: dhuttassa saṇṇāṃ? <sup>10</sup> C<sup>k</sup> sanikaṃ.

ṭhatvā 'sise kapparena' pahari. Akkhīni patanākārapattāni ahesuṃ, sise gaṇḍo utṭhahi. So vedanaṇḍo hutvā „āhara te hatthan“ ti āha. Māṇavikā attano hatthanṃ ukkhipitvā tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo „hattho muduko, pahāro pana thad-dho“ ti āha. Dhutto brāhmaṇaṃ paharitvā niliyi. Māṇavikā tasmim̐ nilīne brāhmaṇassa mukhato sātakaṃ mocetvā telaiṃ ādāya sise pahāraṃ sambāhi. Brāhmaṇe bahi nikkhante puna sā itthī dhuttaṃ pacchiyaṃ nipajjāpetvā nīhari. So rañño santikaṃ gantvā sabban taṃ pavattiṃ ārocesi. Rājā attano upaṭṭhānaṃ āgataṃ brāhmaṇaṃ āha: „jūtaṃ kiḷāma brāhmaṇā“ 'ti. „Sādhu mahārājā“ 'ti. Rājā jūtaṃ aṇḍalaṃ sajjāpetvā purimanayen' eva jūtagītaṃ gāyitvā pāse khipati. Brāhmaṇo māṇavikāya tapassa bhinnabhāvaṃ ajānanto „ṭhapetvā mama māṇavikaṃ“ ti āha, evaṃ vadanto pi parājito yeva. Rājā jānitvā „brāhmaṇa kiṃ ṭhapesi, māṇavikāya te tapo bhinno, tvaṃ mātugāmaṃ gabbhato paṭṭhāya rakkhanto sattu sū ṭhānesu ārakkhaṃ karonto 'rakkhitaṃ sakkhissāmiti' maññesi, mātugāmo nāma kucchiyaṃ pakkhipitvā caranteṇāpi rakkhitaṃ na sakkā, ekapurisikā itthī nāma n' atthi, tava māṇavikā 'naccitukāma' amhīti' vatvā vīṇaṃ vādentassa tava sātakena mukhaṃ bandhītvā attano jāraṃ tava sise kapparena<sup>3</sup> pahārāpetvā<sup>4</sup> uyyojesi<sup>5</sup>, idāni kiṃ ṭhapesīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yaṃ brāhmaṇo avādesi<sup>6</sup> vīṇaṃ sammukhavethito,  
aṇḍabhūtā bhatā bhariyā, tāsū ko jātu vissase ti. 61.

Tattha yaṃ brāhmaṇo avādesi<sup>7</sup> vīṇaṃ sammukhavethito ti yena kāraṇena brāhmaṇo ghanasātakena saha mukhena veṭhito hutvā<sup>8</sup> vīṇaṃ vādesi naṃ kāraṇaṃ na jānāti attho, tam hi<sup>9</sup> sā vañcetukāma evam akāsi, brāhmaṇo pana taṃ itthinaṃ<sup>10</sup> bahumāyabhāvaṃ na jānanto mātugāmaṃ saddahitvā maṃ esā lajjatīti evaṃ saññi ahoṣi, ten' assa aññābhāvaṃ pakāseto rājā evam āha,

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> kappaharena. <sup>2</sup> so both MSS. instead of vedanaṇḍo? <sup>3</sup> C<sup>k</sup> kappaharena.

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> pahārāpetvā. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -sī. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> avādesī. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> avādesi. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> sutvā.

<sup>9</sup> C<sup>v</sup> tampihi corr. to tamhi, C<sup>k</sup> tamhi. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> itthinaṃ.

ayam ettha adhippāyo, aṇḍabhūtā bhatā bhariyā ti, aṇḍain vuccati<sup>1</sup> bijain, bijabhūtā<sup>2</sup> mātu kucchito anikkhantakāle yeva ābhatā ānītā bhatā vā puṭṭhā vā ti attho, kā: sā bhariyā pajāpati pādapariçārikā, sā hi bhattavatthādīhi bharitabbatāyā<sup>3</sup> bhinnasamvaratāyā lokadhammehi bharitatāyā<sup>4</sup> vā bhariyā ti vuccati, tās u ko jātu vissase ti, jātū ti ekamsādhivaçanañ, tāsū kucchito patṭhāya rakkhiamānāsū pi evaṃ vikārañ āpajjantisu bhariyāsū ko nāma paṇḍitapuriso ekamsena vissase, nibbikārā etā mayhan ti ko saddaheyyā ti attho, asaddhammasena hi āmantakesu nimantakesu vijjamānesu mātugāmo nāma na sakkā rakkhitun ti.

Evam Bodhisatto brāhmaṇassa dhammañ desesi. Brāhmaṇo Bodhisattassa dhammadesanañ sutvā nivesanañ gantvā tañ māṇavikañ āha: „tayā kira evarūpañ pāpakammañ katan“ ti. „Ayya, ko evam āha, na karomi, abam eva paharim, na aññā koci, sace na saddahatha ahañ ‘tumhe ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassañ<sup>5</sup> na jānāmi’ saccakiriyañ<sup>6</sup> katvā aggim pavisitvā tumhe saddahāpessāmīti“. Brāhmaṇo „evaṃ hotū“ ‘ti mahantañ dārurāsīm kāretvā aggim datvā tañ pakosāpetvā „sace attano saddahasi aggim pavisā“ ‘ti āha. Māṇavikā attano pariçārikāñ paṭhamam eva sikkhāpesi: „amma tava puttañ tattha gantvā mama aggim pavisanakāle hatthagahaṇañ kātum vadehīti“. Sā gantvā tathā avaca. Dhutto āgantvā parisamajjhe atṭhāsi. Sā māṇavikā brāhmaṇañ vañcetukāmā mahājanamajjhe ṭhatvā „brāhmaṇa tañ ṭhapetvā aññassa purisassa hatthasamphassañ na jānāmi, iminā saccena ayañ aggi mā mañ jhāpesīti“ aggim pavisitum āradhā. Tasmiñ khaṇe dhutto „passatha purohitabrāhmaṇassa kammañ, evarūpañ mātugāmañ aggim pavesāpetīti“ gantvā tañ māṇavikañ hatthe gaṇhi. Sā hatthañ vissajjāpetvā purohitañ āha: „ayya, mama saccakiriya bhinnā, na ṭsakkā aggim pavisitun“ ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Ajja mayā evaṃ saccakiriya katā: ‘ṭhapetvā mama sāmikañ aññapurisassa hatthasamphassañ na

<sup>1</sup> both MSS. -ti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> bhūtā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> bharitaritabbatāyā, C<sup>v</sup> bharitaritabbatāyā corr. to bharitabbatāyā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> bharittāyā, C<sup>v</sup> bharitanāyā corr. to bharitatāyā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> sampassa, C<sup>v</sup> samphassa. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> naccakiriyañ.

jānāmīti', idāni' c' amhi iminā purisena hatthe gahitā<sup>1</sup> ti. Brāhmaṇo „vañcito ahaṃ imāyā'<sup>2</sup>“ ti ñatvā taṃ pothetvā niha-rāpesi. Evaṃ asaddhammasamannāgatā kir' etā itthiyo, kīva-mahantam pi<sup>3</sup> pāpakammaṃ katvā attano sāmikaṃ vañcetuṃ „nāhaṃ evarūpaṃ karomīti<sup>4</sup>“ divasam pi sapaṭhaṃ kurumānā nāñācittā va honti, tena vuttaṃ :

Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ<sup>4</sup> yāsu saccaṃ sudullabhaṃ  
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassōvōdake gataṃ.

Musā tāsāṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsāṃ yathā musā,  
gāvo bahutiṇassēva mama santi varaṃ varaṃ.

Coriyo kaṭhīnā h' etā vālā capalasakkharā,  
na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vācanan<sup>5</sup> ti.

Satthā „evaṃ arakkiyo mātugāmo“ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-pattiphale paṭiṭṭhahi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samo-dhānesi: „Tadā Bārāṇasirājā ahaṃ eva ahoṣin“ ti. Aṇḍabhūta-jātakam.

### 3. Takkajātaka.

Kodhanā akataññū cā 'ti. Idam Satthā Jetavane viha-ranto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ñeva ārabba kathesi. Tam<sup>6</sup> hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccan“ ti vutte „itthiyo nāma akataññū mittadūbhā, kasmā tā nissāya uk-kaṇṭhito sīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente  
Bodhisatto isipabbajjaṃ pabbajitvā Gaṅgātīre assamaṃ  
māpetvā samāpattiyo c'eva abhiññā ca nibbattetvā jhānarati-  
sukhena viharati. Tasmim samaye Bārāṇasisetṭhino dhītā  
Dutṭhakumārī<sup>7</sup> nāma caṇḍā ahoṣi pharusā, dāsakammakare ak-  
kosati<sup>8</sup> pahrati. Atha naṃ ekadivasaṃ gahetvā „Gaṅgāya

<sup>1</sup> both MSS. idāna. <sup>2</sup> both MSS. imayā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> mahamatambi. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -buddhīnaṃ.

<sup>5</sup> both MSS. vacanan. <sup>6</sup> both MSS. tañ. <sup>7</sup> both MSS. -ri. <sup>8</sup> both MSS. akkosātasati.

kīlissāmā<sup>1</sup> 'ti agamaṃsu. Tesam<sup>1</sup> kīlantānaṃ yeva suriyatthañ-gamanavelā jātā. Megho utthahi. Manussā meghaṃ disvā ito c' ito ca vegena palāyiṃsu. Setṭhidhītāya dāsakammakarā „ajj' amhehi etissā piṭṭhiṃ<sup>2</sup> passitum vaṭṭatīti<sup>3</sup>“ taṃ anto udas-miṃ ñeva chaḍḍetvā uttarīṃsu. Devo pāvassi. Suriyo pi atthaṅgato<sup>3</sup>. Andhakāraṃ jātaṃ. Tā<sup>4</sup> tāya vinā va<sup>5</sup> gehaṃ gantvā „kahaṃ sā“ ti vutte „Gaṅgāto tāva uttiṇṇā, atha naṃ na jānāma kahaṃ gatā“ ti. Nātakā vicinitvāpi na passiṃsu. Sā mahāviraṃ viravanti udakena vuyhamānā aḍḍharattasamayā Bodhisattassa paṇṇasālasamīpaṃ pāpuṇi. So tassā sad-daṃ sutvā „māṭugāmassa saddo, parittānaṃ assā karissāmīti<sup>6</sup>“ tiṇukkaṃ ādāya nadītiraṃ gantvā taṃ disvā „mā bhāyi, mā bhāyīti<sup>7</sup>“ assāsetvā nāgabalo thāmasampanno nadim<sup>7</sup> taramāno gantvā taṃ ukkhipivā assamapadaṃ ānetvā aggim katvā adāsi. Site vigate madhurāni phalāphalāni upanāmesi. Tāni khāditvā ṭhitaṃ „kattha vāsikāsi, kathaṃ ca Gaṅgāya patitāsīti<sup>8</sup>“ pucchi. Sā taṃ pavattim ārocesi. Atha naṃ<sup>8</sup> „tvaṃ etth' eva vasā“ 'ti paṇṇasālāya vasāpento dvīhatihaṃ sayam abbhokāse vasitvā „idāni gacchā“ 'ti āha. Sā „imaṃ tāpasam sīlabhedam pāpetvā gahetvā gamissāmīti<sup>9</sup>“ na gacchati. Atha gacchante kāle itthikuttaṃ itthilīḥam dassetvā tassa<sup>9</sup> sīlabhedam katvā jhānaṃ antaradhāpesi. So taṃ gahetvā araṇṇe yeva<sup>10</sup> vasati. Atha naṃ sā āha: „ayya, kin no araṇṇavāsena<sup>11</sup>, manussapatham gamissāmā“ 'ti. So taṃ ādāya ekaṃ paccan-tagāmakaṃ gantvā takkabhatiyā va jīvikam kappetvā taṃ po-seti. Tassa takkaṃ vikkīnitvā jīvatīti Takkapaṇḍito ti nāmaṃ akaṃsu. Ath' assa te gānavāsino paribbayaṃ datvā „amhā-kaṃ suyuttaṃ<sup>12</sup> duyuttaṃ<sup>13</sup> ācikkhanto ettha vasā“ 'ti gāma-dvāre kuṭiyam vāsesum. Tena ca samayena corā pabbatā oruyha paccantaṃ paharanti. Te ekadivasam taṃ gāmaṃ paha-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> nesaṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> piṭṭhiṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> atthagato. <sup>4</sup> both MSS. to. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> vaṃ. <sup>6</sup> both MSS. tari-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> nadī, C<sup>v</sup> nādī. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> na. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> tassā. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> amñe va. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> amñāvāsena. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> suyutta. <sup>13</sup> so both MSS.

ritvā gānavāsikehi yeva bhaṇḍikā pakkhipāpetvā<sup>1</sup> gacchantā tam pi setṭhidhitarāṃ gahetvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā sesajanaṃ viśassajjesuṃ. Corajetṭhako pana tassā rūpe bajjhivā taṃ attano bhariyaṃ akāsi. Bodhisatto „itthannāmā<sup>2</sup> kahaṃ“ ti pucchi, „corajetṭhakena gahetvā attano bhariyā katā“ ti ca sutvāpi „na sā tattha mayā vinā vasissati<sup>3</sup> palāyitvā āgacchissatīti“ taṃ āgamaṇaṃ olokeno tatth' eva vasi. Setṭhidhīṭāpi cintesi: „ahaṃ idha sukhaṃ vasāmi, kadāci maṃ Takkapaṇḍito kiñcid eva niśsayā āgantvā ito ādāya gaccheyya ath' etasmiṃ sukhā parihaṃyissāmi, yaṃ nūnāhaṃ sampiyāyamaṇā viya taṃ pakkosāpetvā ghātāpeyyaṃ“ ti sā ekaṃ manussaṃ pakkosivā „ahaṃ idha dukkhaṃ jīvāmi, Takkapaṇḍito maṃ āgantvā ādāya gacchatū“ 'ti sāsanaṃ pesesi. So taṃ sāsanaṃ sutvā saddahitvā tattha gantvā gāmadvāre ṭhatvā sāsanaṃ pesesi. Sā nikkhaṇitvā taṃ disvā „ayya, sace mayā idāni gacchissāma corajetṭhako anubandhitvā ubho pi anhe ghātesati, rattibhāge gacchissāmā“ 'ti taṃ ānetvā bhojetvā koṭṭhake nisīdāpetvā sāyaṃ corajetṭhakassa āgantvā suraṃ pītvā<sup>4</sup> mattakāle<sup>5</sup> „sāmi sace imāya velāya tava sapattāṃ passeyyāsi kiṃ ti taṃ<sup>6</sup> kareyyāsīti“ āha. „Idaṃ c' idaṃ ca karissāmīti“. „Kiṃ pana so dūre, nanu koṭṭhake nisinno“ ti. Corajetṭhako ukkaṃ ādāya tattha gantvā taṃ disvā gahetvā gehamajjhe pātetvā<sup>7</sup> kappārādihi yathārucciṃ pothesi. So pothiyamāno pi aññaṃ kiñci avatvā<sup>8</sup> „kodhanā akataññū ca piṣuṇā mittadūbhikā“ ti ettakam eva vadati. Coro taṃ pothetvā bandhitvā nipajjāpetvā sāyamāsaṃ bhūñjitvā sayi<sup>9</sup>, pabuddho jīṇṇasayasurāya<sup>10</sup> puna taṃ pothetuṃ ārabhi. So pi tān' eva cāttāri padāni vadati. Coro cintesi: „ayaṃ evaṃ pothiyamāno pi<sup>11</sup> aññaṃ kiñci avatvā imān' eva cāttāri padāni vadati, pucchissāmi naṃ“ ti tassāsutta-bhāvaṃ űatvā taṃ pucchi: „ambho tvaṃ evaṃ pothiyamāno pi

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> ukkhipā-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> itthinnāmā. <sup>3</sup> both MSS. vasissasīti. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> pītvā.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> manta-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> naṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> pothetvā. <sup>8</sup> both MSS. avattha. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> sayi.

<sup>10</sup> C<sup>v</sup> chinṇa-, read: jīṇṇasayasurāya? <sup>11</sup> C<sup>k</sup> omits pi.

kas mā etān' eva padāni vadasīti<sup>1</sup>. Takkapaṇḍito „tena hi suṇāhīti“ taṃ kāraṇaṃ ādito paṭṭhāya kathesi: „ahaṃ pubbe araṇṇāvāsiko eko tāpaso jhānalābhī, sv-āhaṃ etaṃ Gaṅgāya vuyhamānaṃ uttāretvā paṭijaggiṃ, atha maṃ esā palobhetvā jhānā parihāpesi, sv-āhaṃ araṇṇaṃ pahāya etaṃ posento pac-cantaḡāmake vasāmi, ath' esā corehi idhānītā 'ahaṃ dukkhaṃ vasāmi, āgantvā maṃ netū' 'ti mayhaṃ sāsanaṃ pesetvā idāni tava hatthe pātesi, iminā kāraṇeṇāhaṃ evaṃ kathemīti<sup>2</sup>. Coro cintesi: „yā esā evarūpe gūṇasampanne upakārake evaṃ vip-paṭipajji sā mayhaṃ katarānāma upaddavaṃ na kareyya, hāretabbā esā“ ti so Takkapaṇḍitaṃ assāsetvā taṃ pabodhetvā<sup>3</sup> khaggaṃ ādāya nikkhamma „etaṃ purisaṃ gāmadvāre ghātesāmiti<sup>4</sup>“ vatvā tāya saddhiṃ bahigāmaṃ gantvā „etaṃ hatthe gaṇhā“ 'ti taṃ tāya hatthe gāhāpetvā khaggaṃ ādāya Takkapaṇḍitaṃ paharanto viya taṃ<sup>5</sup> dvidhā chinditvā sasīsaṃ<sup>6</sup> nahāpetvā<sup>7</sup> Takkapaṇḍitaṃ katipāhaṃ paṇṭitabhojanena santappa<sup>8</sup> pena<sup>9</sup> „idāni kahaṃ gamissasīti“ āha. Takkapaṇḍito „gharāvāsena me kiccaṃ n' atthi, isipabbajjaṃ pabbajitvā tath' eva araṇṇe vasissāmīti“ āha. „Tena hi ahaṃ pi pabbajissāmīti“ ubho pi pabbajitvā taṃ araṇṇāyatanāṃ gantvā pañca abhiññā ca aṭṭha samāpattiyo<sup>10</sup> nibbattetvā jīvitapariyosāne brahmaloka-parāyaṇā ahesuṃ.

Satthā imāni dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Kodhanā akataññū ca piṣuṇā ca vibhedikā,  
brahmacariyaṃ cara<sup>6</sup> bhikkhu, so sukhaṃ na vihāhisīti. 62.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: bhikkhu, itthiyo nāma' etā kodhanā uppannāni kodhaṃ nivāretuṃ na sakkonti, akataññū ca atimahantā pi upakāraṃ na jānanti,

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> pabbādetvā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> omits taṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> sāsīsaṃ? <sup>4</sup> C<sup>v</sup> nahātvā. <sup>5</sup> so C<sup>k</sup>, C<sup>v</sup> santappeta? corr. to santappehi? read: santappetvā? <sup>6</sup> add: ca? <sup>7</sup> both MSS. carāṃ corr. to cāra.

pisunā ca piyasuññabhāvakarāṇaṃ eva kathāṃ kathenti, vibhedikā mitte bhindanti mittabhedanakathāṃ kathanasilā yeva, evarūpehi pāpakammehi samannāgatā etā, kin te etāhi<sup>1</sup>, brahmacariyaṃ cara bhikkhu, ayaṃ himethuvavirati parisuddhatṭhena brahmacariyaṃ nāma, taṃ cara, so sukhaṃ na vihāhisi so tvaṃ etaṃ brahmacariyavasaṃ vasanto jhānasukhaṃ maggasukhaṃ phalasukhaṃ ca na vihāhisi, etaṃ sukhaṃ na vijahissasi, etasmā sukhaṃ na paṇḍāyissatīti<sup>2</sup> attho, na pariḥāhisiṭi pi pāṭho, ayaṃ ev' attho.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi. Satthāpi jātaṃ samodhānesi: „Tadā corajetṭhako Ānando ahoṣi, Takkapaṇḍito pana aham evā“<sup>3</sup> ti. Takkajātakaṃ.

#### 4. Durājānājāta.

Mā su nandi icchati maṃ ti. Idam Satthā Jctavane viharanto ekaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. Eko kira Sāvattḥivāsiupāsako tisu ratanesu<sup>4</sup> pañcasu ca silesu patiṭṭhito buddhamāmakō dhammāmāmakō saṃghamāmakō. Bhariyā paṇ'assa dussilā pāpadhammā, yaṃ divasaṃ micchācāraṃ<sup>5</sup> carati taṃ divasaṃ satakitādāsī viya hoti, micchācārassa pana akatadivase sāmīni hoti caṇḍā<sup>6</sup> pharusā. So tassā bhāvaṃ jānitum na sakkoti. Atha tāya ubbālho Buddhupaṭṭhānaṃ<sup>7</sup> na gacchati. Atha naṃ ekadivasaṃ gandhapupphāni ādāya āgantvā vanditvā nisinnaṃ Satthā āha: „kin nu kho tvaṃ upāsaka sattaṭṭhadivase Buddhupaṭṭhānaṃ nāgacchasiṭi“. „Gharaṇi me bhante ekasmiṃ divase satakitā dāsī<sup>8</sup> viya hoti, ekasmiṃ sāmīni viya caṇḍā pharusā, aham tassā bhāvaṃ jānitum na sakkomi, sv-āhaṃ tāya ubbālho Buddhupaṭṭhānaṃ nāgacchāmiṭi“. Ath' assa vacanaṃ sutvā Satthā „upāsaka, 'mātugāmassa bhāvo nāma dujjāno<sup>9</sup> ti pubbe pi te paṇḍitā kathayimsū<sup>10</sup>“ ti vatvā<sup>10</sup> pana „taṃ bhavasamkhepagatattā sallakkhetum na sakkotiṭi“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente  
Bodhisatto disāpāmokkho ācariyo hutvā pañcamānavaka-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> etābhi. <sup>2</sup> so both MSS. instead of -yissasiti? <sup>3</sup> C<sup>v</sup> saraṇesu. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -cāra, C<sup>v</sup> -cāra corr. to -cāraṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> caṇḍa. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> buddhu- corr. to buddhū- <sup>7</sup> C<sup>k</sup> dāsī. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> dujjāto, C<sup>v</sup> dujjano corr. to dujjāno. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> kathayisu corr. to -yimsu. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> tvā corr. to tvaṃ.



satāni sippaṃ sikkhāpeti. Ath' eko tiroratthavāsiko brāhma-  
namāṇavako āgantvā tassa santike sippaṃ uggaṇhanto ekāya  
itthiyā paṭibaddhacitto hutvā taṃ bhariyaṃ katvā tasmim̐ yeva  
Bārāṇasinagare vasanto dve tisso velāya ācariyassa upatthānaṃ  
na gacchati. Sā pan' assa bhariyā dussilā pāpadhamnā, mic-  
chācāraṃ ciṇṇadivase dāsi<sup>1</sup> viya hoti, aciṇṇadivase sāmīnī viya  
caṇḍā pharusā hoti. So tassā bhāvaṃ jānituṃ asakkonto tāya  
ubbālho ākulacitto ācariyassa upatthānaṃ na gacchati. Atha  
naṃ sattatthadivase atikkamitvā āgataṃ „kiṃ māṇava na pañ-  
ñāyasīti“ ācariyo pucchi. So „bhariyā maṃ ācariya ekadivasaṃ  
icchatī pattheti, dāsi<sup>2</sup> viya nihataṃ hoti, ekadivase sāmīnī  
viya thaddhā<sup>3</sup> caṇḍā pharusā, ahaṃ tassā bhāvaṃ jānituṃ na  
sakkomi, tāya ubbālho ākulacitto tumhākaṃ upatthānaṃ nāgato  
'mhīti“. Ācariyo „evam etaṃ māṇava, itthiyo nāma anācāraṃ  
ciṇṇadivase sāmikaṃ anuvattanti, dāsi<sup>4</sup> viya nihataṃ honti,  
anāciṇṇadivase pana mānatthaddhā hutvā sāmikaṃ na gaṇenti,  
evam itthiyo nāma enā anācārā dussilā, tasmaṃ bhāvo nāma  
dujjāno, tāsu icchantīsu pi anicchantīsu pi majjhatten' eva  
bhavitabban“ ti vatvāna tass' ovādavasena imaṃ gātham āha :

Mā su nandi: icchatī maṃ, mā su soci: na icchatī,  
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 63.

Tattha mā su nandi icchatī maṃ ti, sukāro nipātamattaṃ, ayaṃ itthi  
maṃ icchatī pattheti mayi sinehaṃ karotīti mā tussi, mā su soci na icchatīti  
ayaṃ maṃ na icchatīti pi mā soci, icchamānāya nandim̐ na icchamānāya ca  
sokaṃ akatvā majjhatto va hobhīti dīpeti, thīnaṃ bhāvo durājāno ti itthi-  
naṃ bhāvo nāma itthimāyāya paṭicchannattā durājāno, yathā kiṃ: macchas-  
sevōdake gatan ti yathā macchagamaṇaṃ udakena paṭicchannattā dujjānaṃ<sup>4</sup>  
ten' eva so kevaṃte āgate udakena gamaṇaṃ paṭicchādetvā palāyati attānaṃ gaṇ-  
hituṃ na deti evam eva itthiyo mahantam pi dussilakammaṃ katvā mayam̐  
evarūpaṃ na karomā<sup>5</sup> 'ti attanā<sup>5</sup> katakammaṃ itthimāyāya paṭicchādetvā sāmike

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> dāsi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> dāsi. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> thaddha. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> dujjanaṃ, C<sup>v</sup> dujjanaṃ corr. to  
dujjā-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> attanaṃ corr. to attānaṃ.

vañcenti, evaṃ itthiyo nāṃ' eṭā pāpakammā durācārā, tāsu majjhatto yeva sukñito hotīti.

Evaṃ Bodhisatto antevāsikassa ovādaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya so tassā upari majjhatto ahoṣi. Sāpi 'ssa bhariyā „ācariyena kira me dussilabhāvo nāto“ ti tato paṭṭhāya na anācāraṃ cari.

Sāpi tassa upāsakassa itthi „Sammāsambuddhena kira mayhaṃ durācārabhāvo nāto“ ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ nāma na akāsi.

Satthāpi imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale paṭiṭṭhahi<sup>1</sup>. Satthā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā yeva idāni jayampatikā: ācariyo pana aham eva ahoṣi“ ti. Durājānajatakam.

### 5. Anabhiratijātaka.

Yathā nadī ca pantho cā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto tathārūpaṃ yeva,<sup>2</sup> upāsakam ārabha kathesi. So pana parigaṇhanto tassā dussilabhāvaṃ nātvā bhaṇḍiketo<sup>3</sup> cittavyākulatāya sattaṭṭhadivase upaṭṭhānaṃ na agamāsi. So ekaṃ divasaṃ vihāraṃ gantvā Tathāgataṃ vanditvā nisinno „kasmā sattaṭṭhadivasāni nāgato sīti“ vutto<sup>4</sup> „bhariyā<sup>5</sup> me bhante dussilā, tassā upari vyākulacittatāya nāgato 'mhīti“ āha. Satthā „upāsaka, 'itthiṣu nācārā<sup>6</sup> eṭā ti kopam akatvā majjhatten' eva bhavitum vaṭṭatīti' pubbe pi te paṇḍitā kathayimṣu, tvam ca<sup>7</sup> pana bhavantarena paṭicchannattā taṃ kāraṇam na sallakkhesīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjāṃ kārente Bodhisatto purimanayen' eva disāpāmoḁkho ācariyo ahoṣi. Ath' assa antevāsiko bhariyāya dosaṃ<sup>8</sup> disvā vyākulacittatāya katipāhaṃ anāgantvā ekadivasaṃ ācariyena pucchito taṃ kāraṇam nivedesi. Ath' assa ācariyo „tāta, itthiyo nāma sabba-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> paṭiṭṭhāhi corr. to paṭiṭṭhahi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> yevā, C<sup>v</sup> yevā corr. to yeva <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> vutte. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> bhariyāya. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> nācārā corr. to anācārā. <sup>7</sup> (C<sup>k</sup> ka-thayimṣu ti vatvā ca, C<sup>v</sup> kathayimṣutvāma corr. to -sutvāma. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> dosa

sādhāraṇā, tāsu 'dussilā etā' ti paṇḍitā kopam na<sup>1</sup> karontīti<sup>2</sup>  
vatvā ovādasena imam gātham āha:

Yathā nadī ca pantho ca pānāgāram sabhā papā  
evam lokitthiyo nāma, nāsam kujjhanti paṇḍitā ti. 64.

Tattha yathā nadīti yathā anekattitthā nadī nahānatthāya sampattānam<sup>3</sup>  
caṇḍalādīnam khattiyādīnam pi sādhāraṇā, na tattha<sup>4</sup> koci nahāyitum na labhati  
nāma, pantho ti ādisu pi yathā mahāmaggo pi sabbesam sādhāraṇo<sup>5</sup>, na koci  
tena gantum na labhati, pānāgāram pi surāgeham sabbesam sādhāraṇam, yo  
yo pātukāmo sabbo tattha pavisa<sup>6</sup> eva<sup>7</sup>, puññatthikehi tattha tattha manussānam  
nivāsattāya katā<sup>8</sup> sabhāpi sādhāraṇā<sup>9</sup>, na tattha<sup>10</sup> koci pavisitum na labhati,  
mahāmagge pānīyacāṭiyo thapetvā katā papāpi<sup>11</sup> sabbesam sādhāraṇā<sup>12</sup>, na tattha<sup>13</sup>  
koci pānīyam pivitum na labhati, evam lokitthiyo nāma, evam evam tāta  
māṇava imasmim loke Itthiyo pi sabbasādhāraṇā, ten' eva sādhāraṇatthēna nadī-  
panthapānāgārasabbhapāpasadisā, tasmā nāsam kujjhanti paṇḍitā etāsam<sup>14</sup>  
itthīnam lāmikā etā auācārā dussilā sabbadhāraṇā ti cintetvā<sup>15</sup> paṇḍitā chekā  
buddhisampannā na kujjhantīti.

Evam Bodhisatto antevāsikassa ovādam adāsi. So tam  
ovādam sutvā majjhatto ahoṣi. Bhariyāpi 'ssa „ācariyena kir'  
amhi nātā<sup>16</sup>“ ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Tassa pi upāsakassa bhariyā „Satthārā kir' amhi nātā<sup>17</sup>“ ti tato  
paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-  
pariyosāne upāsako sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ  
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā va etarahi jayam-  
patikā, ācariyabrāhmaṇo pana aham eva ahoṣin<sup>18</sup>“ ti. Anabhirati-  
jātakam.

## 6. Mudulakkhaṇajātaka.

Ekā icchā pure āsīti. Idam Satthā Jetavane viharanto  
saṅkilesam ārabha kathesi. Eko kira Sāvattivāsikulaputto Sathu

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> kopantam. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sampattasampattanam. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> tatthā, C<sup>v</sup> tatthā corr. to  
tattha. <sup>4</sup> both MSS. -ne. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> pavisaṇeva, C<sup>v</sup> pavisaṇeva corr. to pavisateva.  
<sup>6</sup> C<sup>k</sup> kathā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -na, C<sup>v</sup> -ṇa. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> ntattha, C<sup>v</sup> ntattha corr. to natattha.  
<sup>9</sup> both MSS. kataṇḍāpīpi. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -ṇa. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> ntattha, C<sup>v</sup> nattha corr. to natattha.  
<sup>12</sup> C<sup>v</sup> sam. <sup>13</sup> C<sup>v</sup> mittetvā.

dhammadesanaṃ sutvā ratanasāsane uraṃ datvā pabbajitvā paṭipannako yogāvaçaro avissaṭṭhakammaṭṭhāno hutvā ekadivasam Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caramāno ekam alaṅkatapaṭiyattam itthim disvā subhavasena indriyāni bhinditvā olokesi. 'Tass' abhantare kilesa cali, vāsiyā ākoṭitakhīrarukkho viya ahoṣi. 'So tato paṭṭhāya kilesavāsiko<sup>1</sup> hutvā n' eva kāyassādaṃ na cittassādaṃ labhati, bhantamigasappaṭibhāgo sāsane anabhirato parūḥhakesanakhalomakiliṭṭhacivaro<sup>2</sup> ahoṣi. Ath' assa indriyavikāraṃ disvā sabhāyaka bhikkhū<sup>3</sup> „kin nu kho te āvuso na yathā porāṇāni indriyāni“ pucchimsu. „Anabhirato 'smi āvuso“ ti. Atha nan te Satthu santikaṃ nayimsu. Satthā „kim bhikkhave anicchamānaṃ bhikkhum ādāya āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Ayam bhante bhikkhu anabhirato“ ti. „Saccam<sup>4</sup> bhikkhū“ 'ti. „Saccam Bhagavā“ 'ti. „Ko taṃ ukkaṇṭhapesīti“. „Ahaṃ bhante piṇḍāya caranto ekam itthim indriyāni bhinditvā olokesim, atha me kilesa cali, ten' amhi ukkaṇṭhito“ ti. Atha naṃ Satthā „anacchariyam etaṃ bhikkhu yaṃ tvaṃ indriyāni bhinditvā visabhāgārammaṇaṃ subhavasena olokeno kilesehi kampito, pubbe pañcābhīṇṇāṭṭhasamāpattilābhino jhānabalena kilese vikkhambhetvā visuddhacittā gaganatalacārā Bodhisattāpi indriyāni bhinditvā visabhāgārammaṇaṃ olokayamānā jhānā parihāyitvā kilesehi kampitā mahādukkhaṃ anubhaviṃsu, na hi Sinēru-uppāṇakavāto Hatthimatta-muṇḍapabbatakaṃ mahājambuummūlakavāto chinnaṭṭe virūḥhagacchakaṃ mahāsamuddaṃ vā pana sosanavāto khuddakatalākaṃ kismicid eva gaṇhati, evaṃ uttamabuddhinaṃ nāma visuddhacittānaṃ Bodhisattānaṃ aññānabhāvakarā kilesā tayi kiṃ lajjissanti, visuddhāpi sattā saṅkilissanti, uttamayasasamaṅgino<sup>5</sup> pi āyasakyaṃ pāpuṇantīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇakule nibbattitvā viṇṇūtaṃ patto sabbasippānaṃ pāraṃ gantvā kāme pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā jhānasukhena vitināmento Himavantapadese vāsaṃ kappesi. So ekasmiṃ kāle loṇambila-

<sup>1</sup> so both MSS. instead of -vasiko? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> pharūḥha-, C<sup>v</sup> pharuḥha-. <sup>3</sup> both MSS. bhikkhu. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> sacca, C<sup>v</sup> sacca corr. to saccam. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -yassambhīno, C<sup>v</sup> -yassambhīno corr. to -yassamaṅgino.

sevanatthāya Himavantā otarivā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasitvā punadivase katasarirapaṭijaggano rattavākamayaṃ nivāsanapārūpanaṃ<sup>1</sup> saṅṭhapetvā ajinaṃ ekasmiṃ aṃse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā khārikājam ādāya Bārāṇasiyaṃ bhikkhāya caramāno raṇṇo gharadvāraṃ pāpuṇi. Rājā c' assa cariyāvihāre pasīditvā pakkosāpetvā mahārahe āsane nisīdāpetvā paṇṭena khādaniyabhojaniyena<sup>2</sup> santappetvā katānumodanaṃ uyyāne vasanatthāya yāci. So sampatichhitvā rājagehe<sup>3</sup> bhuñjitvā rājakulaṃ ovaḍamāno tasmim uyyāne soḷasa vassāni vasi. Ath' ekadivasaṃ rājā kupitaṃ paccantaṃ vūpasametum gacchanto Mudulakkhaṇaṃ nāma aggamahesiṃ<sup>4</sup> „appamattā ayyassa upatthānaṃ karohīti“ vatvā agamāsi. Bodhisatto raṇṇo gata-kālato patthāya attano ruccanavelāya gehaṃ gacchati. Ath' ekadivasaṃ Mudulakkhaṇā Bodhisattassa āhāraṃ sampādetvā „ajja ayyo cirāyatīti“ gandhodakena nahāyitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā mahātale cullasayanaṃ paññāpetvā Bodhisattassa āgamaṇaṃ olokayamānā nipajji. Bodhisatto pi attano velaṃ sallaṅkhetvā jhānā utthāya ākāsen' eva rājanivesanaṃ agamāsi. Mudulakkhaṇā vākacīrasaddaṃ sutvā va „ayyo āgato“ ti vegena utthahi. Tassā vegena utthahantiyā maṭṭasāṭako bhassī. Tāpaso sihapañjarena pavisanto deviyā visabhāgarūpārammaṇaṃ indriyāni bhinditvā subhavasena<sup>5</sup> olokesi. Ath' assa abbhantare kilesa cali, paṭaṭṭhīrarukkho viya ahoṣi. Tāvad ev' assa jhānaṃ antaradhāyi, chinnapakkho kāko viya ahoṣi. So ṭhitako va āhāraṃ gaḥetvā abhuñjitvā va kilesakampito pāsādā oruyha uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā phalakattharasayanaṃ<sup>5</sup> heṭṭhā āhāraṃ ṭhapetvā visabhāgārammaṇe baddho kilesagginā ḍayhamāno nirāharatāya sukkhamāno sattadivasaṃ phalakattharake nipajji. Sattame divase rājā paccantaṃ vūpasametvā āgato. Nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ āgantvā va

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -parūpanaṃ, C<sup>v</sup> -pārūpanaṃ. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> rājagehe. <sup>4</sup> both MSS. -hesi. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -kaṇṭha-.

„ayyaṃ passāmīti“ uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ  
 nipannaṃ disvā „ekaṃ aphāsukaṃ jātaṃ, maññe“ ti paṇṇa-  
 sālāṃ sodhāpetvā pāde parimajjanto „kiṃ ayya aphāsukaṃ“ ti  
 pucchi. „Mahārāja, aññaṃ me aphāsukaṃ n'atthi, kilesavasena  
 paṇ' amhi paṭibaddhacitto jāto“ ti. „Kahaṃ paṭibaddhaṃ te  
 ayya cittaṃ“ ti. „Mudulakkhaṇāya mahārājā“ 'ti. „Sādhu  
 ayya, ahaṃ Mudulakkhaṇaṃ tumhākaṃ dammīti“ tāpasāṃ  
 ādāya nivesanaṃ pavisitvā devīṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ  
 katvā tāpasassa adāsi. Dadamāno yeva Mudulakkhaṇāya sañ-  
 ñāma adāsi: „tayaṃ attano balena ayyaṃ rakkhituṃ vāyāmitabbaṃ“  
 ti. „Sādhu deva, rakkhissāmīti“. Tāpaso devīṃ gahetvā rā-  
 janivesanā otari. Atha naṃ mahāvārato nikkhantakāle „ayya  
 amhākaṃ ekaṃ gehaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti<sup>1</sup> gaccha rājānaṃ  
 gehaṃ yācāhīti“ āha. Tāpaso gehaṃ yāci. Rājā manussānaṃ  
 vaccaṭṭikiccaṃ sādhayamānaṃ ekaṃ chaḍḍitagehaṃ<sup>2</sup> dāpesi.  
 So devīṃ gahetvā tattha agamāsi. Sā pavisitūṃ na icchatī.  
 „Kiṃkāraṇā na pavissati“<sup>3</sup>. „Asucibhāvenā“ 'ti. „Idāni kiṃ  
 karomīti, paṭijaggāhi naṃ“ ti vatvā rañño santikaṃ pesetvā  
 „gaccha, kuddālaṃ āhara, pacchiṃ āharā“ 'ti āharāpetvā  
 asuciṃ ca saṃkāraṃ ca chaḍḍāpetvā<sup>4</sup> gomayaṃ āharāpetvā  
 limpāpetvā puna pi „gaccha, mañcaṃ āhara, pīṭhaṃ āhara,  
 attharaṇaṃ āhara, cāṭiṃ āhara, ghaṭaṃ āharā“ 'ti ekamekaṃ  
 āharāpetvā puna udakāharaṇādīnaṃ atthāya āṇāpesi. So ghaṭaṃ  
 ādāya udakaṃ āharitvā cāṭiṃ pūretvā nahānodakaṃ sajjetvā  
 sayanaṃ atthari. Atha naṃ sayane ekato nisīdantaṃ dāḍhi-  
 kāsu gahetvā „tava samaṇabhāvaṃ vā brāhmaṇabhāvaṃ vā na  
 jānāhīti“<sup>5</sup> onametvā<sup>6</sup> attano abhimukhaṃ ākaḍḍhi. So tasmaṃ  
 kāle satim paṭilabhi, ettake pana kāle aññāṇī<sup>7</sup> ahoṣi. „Evaṃ  
 aññāṇakāraṇā<sup>8</sup> kilesā nāma kāmacchandanāvaraṇā, bhikkhave

<sup>1</sup> so both MSS.    <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -chaḍḍitaṃ.    <sup>3</sup> C<sup>v</sup> pavissati? read: pavissasīti?

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> chaḍḍhā-.    <sup>5</sup> so both MSS. instead of jānāsīti?    <sup>6</sup> C<sup>v</sup> onā-.    <sup>7</sup> C<sup>k</sup> aññāṇi.

<sup>8</sup> C<sup>v</sup> -kāra- corr. to -kara-.

andhakarāṇaṃ aññānakāraṇaṃ<sup>1</sup> ti ādim ettha vattabbaṃ. So satiṃ paṭilabbhivā cintesi: „ayaṃ taṅhā vaḍḍhamānā mama catūhi<sup>2</sup> apāyehi sīsaṃ ukkhipituṃ na dassati, ajj' eva mayā imaṃ rañño niyyādetvā Himavantaṃ pavisituṃ vattatīti“ so taṃ ādāya rājānaṃ upasaṅkamitvā „mahārāja, tava deviyā mayhaṃ attho n' atthi, kevalaṃ me imaṃ nissāya taṅhā vaḍḍhitā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Ekā icchā pure āsi aladdhā Mudulakkhaṇaṃ,  
yato laddhā alārakkhī<sup>3</sup> icchā icchaṃ vijāyathā 'ti. 65.

Tatrāyaṃ piṇḍattho: mahārāja mayhaṃ imaṃ tava devīṃ Mudulakkhaṇaṃ alabhivā pure aho vatāhaṃ etaṃ labheyyaṃ ti ekā icchā āsi, ekā va taṅhā upajji, yato pana me ayaṃ alārakkhī visālanettā sobhanalocaṇā laddhā atha sā purimikā<sup>4</sup> icchā gehataṅhaṃ upakaraṇataṅhaṃ upabhogataṅhaṃ ti uparūpari aññaṃ nānappakārā icchā vijāyatha janesi uppādesi, sā kho pana me evaṃ vaḍḍhamānā icchā apāyato sīsaṃ ukkhipituṃ na dassati, alam me imāya, tvaṃ yeva tava bhariyaṃ gaṇha, ahaṃ pana Himavantaṃ gamissāmi.

Tāvad eva natṭhaṃ jhānaṃ uppādetvā ākāse nisinna dhammaṃ desetvā rañño ovādaṃ datvā ākāsen' eva Himavantaṃ gantvā puna manussapathaṃ nāma nāgamāsi, brahmavihāre pana bhāvetvā aparihīnajjhāno Brahmaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-pariyosāne so bhikkhu arahatte yeva patitṭhāsi. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Anando, Mudulakkhaṇā Uppalavaṇṇā, isi pana ahaṃ evā“ 'ti. Mudulakkhaṇajātakaṃ.

## 7. Ucchaṅgajātaka.

Ucchaṅge deva me putto ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññatarāṃ jānapaditthiṃ ārabba kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Kosalaratṭhe tayo janā aññatarasmiṃ aṭavimukhe kasanti. Tasmīṃ samaye anto aṭaviyaṃ corā manusse vilumpitvā palāyimsu.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -kāra- corr. to -kara-.

<sup>2</sup> C<sup>v</sup> catuhi.

<sup>3</sup> C<sup>k</sup> -kkhi, read ulārakkhī?

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> supuri.

Te core pariyesitvā apassantā taṃ thānaṃ āgantvā „tumhe aṭaviyaṃ vilumpitvā idāni kassakā viya hothā“<sup>1</sup> ti te „corā ime“ ti bandhitvā ānetvā Kosalarañño adāmsu. Ath' ekā itthi'<sup>1</sup> āgantvā „acchādanam me detha, acchādanam me dethā“<sup>2</sup> ti paridevanti punappuna rājanive-sanaṃ pariyāti. Rājā tassā saddaṃ sutvā „deh' imissā acchādanam“ ti āha. Sāṭakam gahevā agamaṃsu. Sā taṃ<sup>2</sup> disvā „nāham etaṃ acchādanam yācāmi“<sup>3</sup> āha. Manussā gantvā rañño nivedayiṃsu: „na kir' eṣā imaṃ acchādanam katheti, sāmikacchādanam katheti“<sup>4</sup>. Atha naṃ rājā pakkosāpetvā „tvam kira sāmikacchādanam yācasī“<sup>5</sup> pucchi. „Ama deva, itthiyā hi sāmiko acchādanam nāma, sāmikamhi asati sa-hassamūlam pi sāṭakam nivatthā inaggā<sup>3</sup> yeva nāma“. Imassa pan' atthassa sādhanattham

Naggā nadī anodikā, naggam raṭṭham arājikaṃ,  
itthi pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro ti

idam suttaṃ āharitabbaṃ. Rājā tassā pasanno „te tayo janā kiṃ hontī“<sup>1</sup> pucchi. „Eko me deva sāmiko, eko bhātā, eko putto“<sup>2</sup> ti. Rājā „ahan te tuṭṭho imesu tīsu ekaṃ demi, katamaṃ icchasī“<sup>3</sup> pucchi. Sā āha: „ahaṃ deva jīvamānā ekaṃ sāmikaṃ labhissāmi“<sup>4</sup> puttam pi labhissāmi<sup>5</sup> eva, mātāpitunnaṃ pana me matattā bhātā va dullabho, bhātaram me dehi devā“<sup>6</sup> ti. Rājā tussitvā tayo pi vissaj-jesi. Evaṃ taṃ ekikaṃ nissāya tayo janā dukkhato muttā. Taṃ kāraṇaṃ bhikkhusaṅghe pākaṭaṃ jātaṃ. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū<sup>5</sup> dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso ekaṃ iṭṭhiṃ nissāya tayo janā dukkhā muttā“<sup>7</sup> ti tassā guṇakathāya nisīdiṃsu. Sathā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannissinnā“<sup>8</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>9</sup> ti vutte „na bhikkhave eṣā itthi idān' eva te tayo jane dukkhā mocesi, pubbe pi mocesi yevā“<sup>10</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente  
tayo janā aṭavimukhe kasantīti sabbam purimasadisam eva.  
Tadā pana raññā „tīsu janesu kaṃ icchasī“<sup>11</sup> vutte sā āha  
„tayo pi dātuṃ na sakkotha devā“<sup>12</sup> ti. „Ama na sakkomī“<sup>13</sup>.

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> itthi.

<sup>2</sup> C<sup>o</sup> naṃ.

<sup>3</sup> both MSS. inaggā.

<sup>4</sup> C<sup>o</sup> -ssāmeva.

<sup>5</sup> both

MSS bhikkhu.



„Sace tayo dātum na sakkotha bhātaram me dethā“<sup>1</sup> ti. „Putta-  
kam vā sāmikam vā ganha, kin te bhātara“<sup>2</sup> ti ca vuttā „ete  
nāma deva sulabbā, bhātā pana dūllabho“<sup>3</sup> ti vatvā imam  
gātham āha:

Ucchaṅge deva me putto, pathe dhāvantiyā pati.

tañ ca desam na passāmi yato sodariyam ānaye ti. Gō.

Tattha ucchaṅge deva me putto ti deva maṣam putto ucchaṅge yeva,  
yathā hi araññam pavisitvā uccaṅge katvā sakam<sup>1</sup> uccintvā tattha pakkhipanti-  
tiyā ucchaṅge sakam nāma sulabbam hoti evam itthiya putto pi sulabbo, ucchaṅge  
sākasadiso va, tena vuttam ucchaṅge deva me putto ti, pathe dhāvantiyā  
pi atthi maggam āruḥha ekikāya gacchanāyā pi hi itthiya pati nāma sulabbo,  
ditthaduttho yeva hoti, tena vuttam pathe dhāvantiyā patiti, tañ ca desam  
na passāmi yato sodariyam ānaye ti yasmā pana me mātāpita<sup>2</sup> n' atthi  
tasmā idāni tam mātukucchāsakkhātā<sup>3</sup> aññāni, desam na passāmi yato ahañ  
samāne udare jātatā sahaudariyasakkhātā<sup>2</sup> bhātaram āneyyam, tasmā bhātaram  
yeva me dethā ti.

Rājā „saccam esā vadatiti“<sup>1</sup> tutthacitto tayo pi jane ban-  
dhanāgarato ānetvā adāsi. Sā tayo pi te gahetvā gatā.

Satthāpi „na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esā ime tayo jane  
dukkhā mocesi yevā“<sup>2</sup> ti imam dhammadesanam āharitvā anusandhim  
ghatetvā jātakam samodhānesi: „Atite cattāro etarahi cattāro va,  
rājā pana ahan tena samayenā“<sup>3</sup> ti. Ucchaṅgajātakam.

### 8. Sāketajātika.

Yasmim mano nivisatiti. Idam Satthā Sāketam nissāya  
Añjanavane viharanto ekam brāhmaṇam ārabha katesi. Bha-  
gavato kira bhikkhusaṅghaparivutassa Sāketam nissāya<sup>1</sup> pavisanakāle  
eko Sāketanagaravāsimahallakabrāhmaṇo nagarato bahi gacchanto an-  
taradvāre Dasabalām disvā pādesu patitvā gopphakesu gālham gahetvā  
„tāta, nanu nāma puttehi jinṇakāle mātāpitaro patijaggitabbā, kasmā

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> sakkam. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> -udariyamkhātā, C<sup>3</sup> -udariyamkhātām corr. to -udari-  
yasamkhātām. <sup>3</sup> so both MSS., add Añjanavanim?

ettakamī kālāṃ amhākaṃ attānaṃ na dassesi, mayā tāva dittho si, mātarāṃ pana passitum ehitī“ Satthāraṃ gahe tvā attano gehaṃ agamāsi. Satthā tattha gantvā nisīdi paṇṇatte āsane saddhim bhikkhusaṃghena. Brāhmaṇi pi āgantvā Satthu pādesu pativā „tāta ettakamī kālāṃ kahaṃ gato si, nanu nāma mātāpitaro mahallakā upaṭṭhātabbā“ ti paridevi. Puttadhītarō pi „etha, bhātaram vandathā“<sup>1</sup> ti vandāpeti. Ubho tuṭṭhamānasā mahādānaṃ adamsu. Satthā bhattakiccaṃ niṭṭhāpetvā<sup>2</sup> tesam dvinnam pi janānaṃ Jarāsuttam kathesi. Suttapariyosāne ubho pi anāgamiphale patiṭṭhahimsu. Satthā utṭhāyāsanaṃ Añjanavanam eva agamāsi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathāṃ samuṭṭhāpesuṃ : „āvuso, brāhmaṇo ‘Tathāgatassa pitā Suddhodaṇo, mātā Mahāmāyā’ ti jānāti, jānanto va saddhim brāhmaṇiyā Tathāgataṃ ‘amhākaṃ putto’ ti vadati, Satthāpi adhi vāseti, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti. Satthā tesam kathāṃ sutvā „bhikkhave ubho pi te attano puttam eva ‘putto’ ti<sup>3</sup> vadantīti“ vatvā atītam āhari :

Bhikkhave, ayaṃ brāhmaṇo atīte nirantaram pañcajātisa-tāni mayham pitā aho si, pañcajātisatāni cullapitā, pañcajātisatāni mahāpitā, esāpi brāhmaṇi nirantaram eva pañcajātisatāni<sup>4</sup> mātā aho si, pañcajātisatāni cullamātā, pañcajātisatāni mahāmātā, ev<sup>5</sup> āhaṃ<sup>6</sup> diyadḍhajātisahasam brāhmaṇassa hatthe sainvaddho diyadḍhajātisahasam brāhmaṇiyā hatthe sainvaddho ti tīṇi jātisahasāni kathetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha :

Yasmim mano nivasati cittaṃ cāpi<sup>7</sup> pasidati  
adiṭṭhapubbake pose kāmaṃ tasmim pi vissase ti. 67.

Tattha yasmim mano nivasatīti yasmim puggale ditthamatte yeva cittaṃ patiṭṭhāti, cittaṃ cāpi<sup>7</sup> pasidatīti yasmim ditthamatte cittaṃ pasidati mudukam hoti adiṭṭhapubbake pose ti pakatīya tasmim attabāve adiṭṭhapubbe pi puggale. kāmaṃ tasmim cāpi<sup>8</sup> vissase ti anubhūtapubbasiṅheṇ<sup>9</sup> eva tasmim pi puggale ekasīnena vissase ti vissāsam apajjati yeva<sup>10</sup> ti attho.

<sup>1</sup> Ck ettakam. <sup>2</sup> Ck nittha-. <sup>3</sup> Ck omits ti. <sup>4</sup> both MSS. -satā. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> ecā-harī, C<sup>k</sup> evamaharī. <sup>6</sup> both MSS. vāpi. <sup>7</sup> Ck cittañcāpi. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> capī.



Evam Satthā imam dhammadesanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo ca brāhmaṇi ca ete eva ahe-  
sum, putto pi aham evā“<sup>1</sup>ti. Sāketajātakam.

### 9. Visavantajātaka.

Dhiratthu tam visam vantan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatiṃ ārabha katesi. Therassa kira piṭṭhakhajjakam khādanakāle manussā saṃghassa bahum piṭṭhakhādaniyam<sup>1</sup> gahetvā vihāram agamaṃsu. Bhikkhusaṃghassa gahitāvasesam<sup>2</sup> bahum atirittam ahoṣi. Manussā „bhante antogāmagatānam pi gaṇhathā“<sup>3</sup>ti āhaṃsu. Tasmim khaṇe therassa saddhivihāridaharo anto gāme hoti. Tassa koṭṭhāsam gahetvā tasmim anāgacchante „atidivā hotiti“ therassa adamsu. Therena tasmim paribhutte daharo agamāsi. Atha nam thero „mayam āvuso tuyham ṭhapitakhādaniyam<sup>3</sup> paribhuñjimhā“<sup>4</sup>ti āha. So „madhuram nāma bhante kassa appiyan“<sup>5</sup>ti āha. Mahātherassa samvego udapādi. So „ito paṭṭhāya piṭṭhakhādaniyam<sup>3</sup> na khādissāmīti“<sup>6</sup> adhiṭṭhahi. Tato paṭṭhāya kira Sāriputtatherena piṭṭhakhādaniyam<sup>3</sup> nāma na khādītapubbam<sup>4</sup>. Tassa piṭṭhakhādaniyam<sup>3</sup> akhādanabhāvo bhikkhusaṃghe pākaṭo jāto. Bhikkhū tam<sup>5</sup> katham kathentā dhammasabbhāyam sannisīdīmsu. Atha Satthā „kāya nu<sup>7</sup> ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“<sup>8</sup>ti pucchi „imāya nāmā“<sup>9</sup>ti ca vutte „bhikkhave Sāriputto ekavāram jahitakam jīvitam pariccajanto pi na gaṇhati yevā“<sup>10</sup>ti vatvā atitam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto pi visavejjakule<sup>6</sup> nibbattitvā vejjakammena jīvikam kappeti. Ath' ekam janapadamanussam sappo dasi. Tassa nātakā pamādam akatvā khippam vejjam ānayīmsu. Vejjo āha: „kin tāva osadhena paribhāvitvā visam harāmi, datṭhasappam āvāhetvā datṭhaṭṭhānato ten' eva visam ākaḍḍhāpemīti“<sup>7</sup> āha. „Sappam āvāhetvā visam ākaḍḍhāpehīti“<sup>8</sup>. So sappam āvāhetvā „tayā ayam datṭho“<sup>9</sup>ti āha. „Āma mayā“<sup>10</sup>

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> Ck -sesa. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> so both MSS. instead of khādītam? <sup>5</sup> Ck nam. <sup>6</sup> Ck -vejjanakule. <sup>7</sup> Cv ākaḍḍhāmīti. <sup>8</sup> Cv adatṭho.

ti. „Tayā datṭhatṭhānato tvam yeva mukhena visam ākaḍḍhāhīti“.  
 „Mayā ekavāraṃ jahitavisakam puna na<sup>1</sup> gahitapubbaṃ, nāhaṃ  
 mayā jahitavisam kaḍḍhissāmīti“.<sup>2</sup> So dārūni āharāpetvā aggim  
 katvā āha: „sace attano visam nākaḍḍhasi imam aggim pavisa“<sup>3</sup>  
 'ti. Sappo „api aggim pavisissāmi na c' attanā ekavāraṃ  
 jahitavisam paccāvamissāmīti“<sup>4</sup> vatvā imam gātham āha:

Dhi-r-atthu taṃ visam vantaṃ yam aham<sup>2</sup> jīvitakāraṇā  
 vantaṃ paccāvamissāmi, matam me jīvitā varan ti. 68.

Tattha dhiratthū 'ti garahanatthe nipāto, taṃ visan ti yam yam<sup>2</sup> jīvi-  
 takāraṇā vantaṃ visam paccāharissāmi taṃ vantaṃ visam dhi-r-atthu, matam  
 me jīvitā varan ti tassa visassa apaccāvamanakāraṇāya aggim pavisitvā ma-  
 rāṇan taṃ mama jīvitato varan ti attho.

Evaṃ ca pana vatvā aggim pavisituṃ pāyāsi. Atha naṃ  
 vejjo nivāretvā naṃ purisam osadhehi ca mantehi ca nibbisam  
 ārogaṃ<sup>4</sup> katvā sappassa silāni datvā „ito paṭṭhāya mā kañci  
 vihetṭhehīti“<sup>4</sup> vissajjesi.

Satthāpi „na bhikkhave Sāriputto ekavāraṃ jahitakam jīvitam pi  
 pariccajanto puna gaṇhīti“<sup>5</sup> imam dhammadesanaṃ āharitvā anusan-  
 dhim ghatetvā jātakam samodhānesi: „Tadā sappo Sāriputto aho-  
 si, vejjo pana aham evā“ 'ti. Visavantajātakam.

## 10. Kuddārajātaka.

Na taṃ jitam sādhu jitan ti. Idam Satthā Jetavane  
 vilaranto Cittahatthasāriputtattheram ārabha kathesi. So  
 kira Sāvattiyam eko kuladārako. Ath' ekadivasam kasitvā āgacchanto  
 vihāraṃ pavisitvā ekassa therassa pattato siniddham madhuraṃ  
 paṇṭabhojanaṃ labhitvā cintesi: „mayam rattimdivam sahatthena  
 nānākammāni kurumānāpi evarūpaṃ madhurāhāraṃ na labhāma, ma-  
 yāpi samaṇena bhavitabban“ ti so pabbajitvā māsaddhamāsaccayena  
 ayonisomanasikaronto kilesavasiko hutvā vibbhamitvā puna bhattena

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> punata. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> yambham? C<sup>k</sup> yamham? <sup>3</sup> C<sup>k</sup> yamayam. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> arogaṃ.  
 'ti corr. to gaṇhātīti.

kilamanto āgantvā pabbajitvā abhidhammaṃ uggaṇhi, imināpi ca<sup>1</sup> upāyena chavāre<sup>2</sup> vibbhamitvā pabbajitvā tato<sup>3</sup> sattame bhikkhubhāve sattappakaraṇiko hutvā bahu bhikkhudhammaṃ<sup>4</sup> vāceuto vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ<sup>5</sup> pāpuṇi. Ath' assa sahāyākā bhikkhū „kin nu kho āvuso cittaṃ pubbe viya te<sup>6</sup> etarahi kilesā na vaḍḍhanti“<sup>7</sup> parihasāṃ karimsu. „Āvuso abhabbo dān' āhaṃ ito paṭṭhāya gihī-bhāvassā<sup>8</sup>“ ti. Evaṃ tasmim' arahattaṃ patte dhammasabhāyaṃ kathā udapādi: „āvuso, evarūpassa nāma arahattassa upanissaye sati āyasmā Cittahatthasāriputto chakkhattuṃ uppabbajito, aho mahādosso puthujanabhāvo“ ti. Sathā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „bhikkhave, puthujanacittan nāma lahukaṃ dunniggahaṃ āraṃṇavasena gantvā alliyati, ekavāraṃ allināṃ<sup>9</sup> na sakkā hoti khippaṃ mocetuṃ, evarūpassa cittaṃ damatho sādhu, dantaṃ eva hitaṃ sukhaṃ āvhati:

Dunniggahassa lahuno yatthakāmanipātino (Dhp. v. 35)  
cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ.

Tassa pana dunniggahaṇatāya pubbe paṇḍitā ekaṃ kuddālakam nissāya taṃ jahituṃ asakkontā lobhavasena chakkhattuṃ uppabbajitvā sattame pabbajitabhāve jhānaṃ uppādetvā taṃ lobhaṃ niggāṇhimsū“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto paṇḍikakule nibbattitvā viññūtaṃ pāpuṇi. Kuddālakapaṇḍito ti 'ssa nāmaṃ ahoṣi. Kuddālakena bhūmiparikammaṃ katvā sākaṃ c' eva ālābukumbhaṇḍielāḷukādīni<sup>10</sup> ca vapitvā tāni pi vikkīṇanto kapaṇajivikaṃ kappeti. Taṃ hi 'ssa ekaṃ kuddālakam ṭhapetvā aññaṃ dhanam nāma n' atthi. So ekadivasam cintesi: „kim me gharāvāseṇa, nikkhamitvā pabbajissāmīti“. Ath' ekadivasam taṃ kuddālakam paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā taṃ kuddālakam anussarivā lobhaṃ chindituṃ asakkonto kuṇṭhakuddā-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> va, C<sup>v</sup> va corr. to ca. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> chavāre? <sup>3</sup> C<sup>k</sup> to, C<sup>v</sup> to corr. to tato. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> bahū-. <sup>5</sup> both MSS. arahantaṃ. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> ne. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> vaḍḍhanti. <sup>8</sup> so both MSS. <sup>9</sup> both MSS. allinā. <sup>10</sup> both MSS. ālābūni-.

lakaṃ nissāya uppabbaji. Evaṃ dutiyaṃ tatiyaṃ pīti cha  
vāre taṃ<sup>1</sup> kuddālakāṃ paṭicchane ṭhāne nikkhipitvā pabbajito  
c' ev' uppabbajito ca. Sattame pana vāre cintesi: „ahaṃ imaṃ  
kuṇṭakuddālakāṃ<sup>2</sup> nissāya punappuna uppabbajito, idāni taṃ  
mahānadiyaṃ pakkhipitvā pabbajissāmiti“ nadītiraṃ gantvā  
„sac' assa patitattḥānaṃ passissāmi puna āgantvā uddharitu-  
kāmatā bhavyeyā“<sup>3</sup> 'ti taṃ kuddālakāṃ daṇḍe gahetvā nāgabalo  
thāmasampanno sisassa uparibhāge tikkhattuṃ āvijjhivā ak-  
khīni nimmitvā nadīmajjhe khīpitvā „jitaṃ me, jitaṃ me“ ti  
tikkhattuṃ sīhanādaṃ nadi<sup>4</sup>. Tasmīṃ khāṇe Bārāṇasirājā pac-  
cantaṃ vūpasametvā āgato, nadiyā sisāni nahāyitvā sabbālaṃ-  
kārapatimaṇḍito hatthikkhandhena gacchamāno taṃ Bodhisattassa  
saddaṃ sutvā „ayaṃ puriso 'jitaṃ me' ti vadati, ko nu kho  
etena jito, pakkosatha naṃ“ ti pakkosāpetvā „bho purisa,  
ahaṃ tāva vijitasāṅgāmo<sup>5</sup>, idāni jayaṃ gahetvā āgacchāmi,  
tayā pana ko jito“ ti pucchi. Bodhisatto „mahārāja, tayā  
saṅgāmasahassam pi saṅgāmasatasahassam pi jinantena<sup>6</sup> duj-  
jitaṃ eva kilesānaṃ ajitattā<sup>7</sup>, ahaṃ pana mama abbhantare  
lobhaṃ niggaṇhanto kilese jinin<sup>8</sup>“ ti kathento<sup>9</sup> yeva mahānadiṃ  
oloketvā āpokasiṇārammaṇaṃ jhānaṃ nibbattetvā sampatta-  
nubhāvo ākāse nisīditvā rañño dhammaṃ desento imaṃ gātham  
āha:

Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ avajiyati,  
taṃ kho jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ nāvajiyatīti. 69.

Tattha na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ avajiyatīti<sup>9</sup> yaṃ  
paccāmitte parajinitvā ratthaṃ jitaṃ paṭiladdhaṃ puna jitehi<sup>10</sup> paccāmittehi ava-  
jīyati<sup>11</sup> taṃ jitaṃ sādhu nāma na hoti, kasma: puna avajīyanato<sup>12</sup>, aparo tayo:  
jitaṃ vuccati jayo, yo paccāmittehi saddhiṃ yujjhiva adbhigato jayo puna teṃ

<sup>1</sup> C<sup>2</sup> omits taṃ. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> nadi. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> -me. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> jitanena.  
<sup>6</sup> both MSS. ajinattā. <sup>7</sup> C<sup>2</sup> jinin corr. to jinan. <sup>8</sup> C<sup>2</sup> kathento kathento.  
<sup>9</sup> both MSS. -jīyatīti. <sup>10</sup> so both MSS. instead of pi tehi? <sup>11</sup> C<sup>2</sup> -jīyati.  
<sup>12</sup> both MSS. -jīyaa-



jinantesu parājayo hoti so na sādhu na sobhano, tasmā yasmā<sup>1</sup> puna parājayo<sup>2</sup> va hoti, taṃ kho jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ nāvajiyatīti<sup>3</sup> yaṃ kho pana paccāmitte nimmathetvā jitaṃ puna tehi nāvajiyati<sup>3</sup> yo vā ekavāraṃ laddho jayo puna parājayo na hoti taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ sobhanaṃ so jayo sādhu sobhano nāma hoti, kasmā: puna nāvajiyānato<sup>4</sup>, tasmā tvaiṃ mahārāja sahas-sakkhattum pi satahasassakkhattum pi<sup>5</sup> saṅgāmasiṃsaṃ jīnitvāpi tvaiṃ saṅgāmayodho nāma na hosi, kiṅkaraṇā: attano kilesānaṃ ajitattā<sup>6</sup>, yo pana ekavāraṃ pi attano abbhantare kilese jināti ayaiṃ uttamo saṅgāmasiṃse yodho ti ākāse nisinnako<sup>7</sup> evaṃ Buddhalīhāya raṇṇo dhammaṃ desesi. Uttamasāṅgāmayodhabhāvo pan' ettha

Yo sabassamī sahaskena saṅgāme mānuse jīne (Dhp. v. 103)  
ekaṅ<sup>8</sup> ca jeyyam attānaṃ sa ve saṅgāmajuttamo ti

Idaṃ suttaṃ sādhekāṃ<sup>9</sup>.

Raṇṇo pana dhammaṃ suṇantass' eva tadaṅgappahānava-sena kilesā pahīnā, pabbajjāya cittaṃ nami, rājabalassāpi tath' eva kilesā pahīyimsu<sup>10</sup>. Rājā „idāni tumhe kahaṃ gamissathā“ 'ti Bodhisattassa pucchi. „Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajissāmi mahārājā“ 'ti. „Tena hi aham pi pabbajissāmīti“ Bodhisatten' eva saddhiṃ nikkhamī. Balakāyo brāhmaṇagaha-patikā sabbaseniyo ti sabbo pi tasmīṃ ṭhāne sannipatito jana-kāyo raṇṇā saddhiṃ yeva nikkhamī. Bārāṇasivāsino „amhākāṃ kira rājā Kuddālapaṇḍitassa dhammadeśanaṃ sutvā pabbajjā-bhimukho hutvā saddhiṃ balakāyena nikkhanto, mayāṃ idha kiṃ karissāmā“ 'ti<sup>11</sup> dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā sakalana-garavāsino nikkhamīmsu. Dvādasayojanikā parisā ahoṣi. Taiṃ ādāya Bodhisatto Himavantaṃ pāvīsi. Sakkassa devaraṇṇo nisinnāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno „Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamaṇaṃ nikkhanto“ ti disvā „mahāsamā-gamo bhavissati, vasantaṭṭhānaṃ laddhum vattatīti“ Vissakammaṃ āmantetvā „tāta, Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamaṇaṃ

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> omits yasmā. <sup>2</sup> both MSS. -jiyo. <sup>3</sup> both MSS. -jīyya-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -jīyya-, C<sup>v</sup> -jīyya-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> omits sata - pi. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> achittatā. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> nisinnako corr. to nisinnako, C<sup>k</sup> nisinnoko. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> ekaṃ. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> sadham. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> -hi-. <sup>11</sup> both MSS. hi.

nikkhanto<sup>1</sup>, vasanaṭṭhānaṃ laddhuṃ vaṭṭati, tvaṃ Himavanta-padesaṃ gantvā samabhūmibhāge dīghato tiṃsayojanaṃ vitthā-rato pannarasayojanaṃ assamaṇaṃ māpehīti<sup>2</sup> āha. So „sādhū devā“<sup>3</sup> ti paṭissutvā gantvā tathā akāsi. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana Hatthipālaĵātaka āvibhavissati. Idaṃ ca hi taṃ ca ekaparicchedam eva. Vissakammo pi assamaṇaṃ paṇṣāsaṃ māpetvā dussadde mige ca sakune ca amanusse ca paṭikkamāpetvā tena tena disābhāgena ekapadikamaggaṃ nīharitvā attano vasanaṭṭhānaṃ eva āgamāsi. Kuddālapaṇḍito pi taṃ parisāṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā sakkadattiyaṃ assamaṇaṃ gantvā Vissakammaṃ māpitaṃ pabbajitaparikkhāraṃ gaḥetvā paṭhamaṃ attanā<sup>3</sup> pabbajitvā pacchā parisāṃ pabbajetvā assamaṇaṃ bhājetvā adāsi. Sakkattarajjāni<sup>4</sup> chaḍḍayimsu<sup>5</sup>. Tiṃsayojanaṃ assamaṇaṃ pūri<sup>6</sup>. Kuddālakapaṇḍito sesaka-siṇesu pi parikkammaṃ katvā brahmavihāre bhāvetvā parisāya kammatṭhānaṃ ācikkhi. Sabbe samāpattilābhino hutvā brahmalokaparāyaṇā ahesuṃ, ye pana tesāṃ pāricariyaṃ akaṃsu te devalokaparāyaṇā ahesuṃ.

Satthā „evaṃ bhikkhave cittaṃ nāṃ<sup>7</sup> etaṃ kilesavasena allīnaṃ dummacayaṃ hoti, uppannā lobhadhammā duppajabhā evarūpe pi paṇḍite aññāṇe karoutīti“ imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ keci sakadāgāmino keci anāgāmino, keci arahattaṃ pāpuṇimsu. Satthāpi anusandhiṃ ghaṭetvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā rājā Anando ahoṣi, parisā Buddhaparisā, Kuddālakapaṇḍito pana aham evā“<sup>8</sup> ti. Kuddālaĵātakaṃ. Itthi-vaggo<sup>7</sup> sattamo.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> nikkhamanto      <sup>2</sup> so both MSS.      <sup>3</sup> C<sup>k</sup> attano.      <sup>4</sup> C<sup>k</sup> satarajjāni.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> chaḍḍha-.      <sup>6</sup> both MSS. puri.      <sup>7</sup> C<sup>k</sup> itivaggo.



## 8. VARAṆAVAGGA.

## 1. Varāṇajātaka.

Yo pubbe karaṇiyānīti. Idam Sathhā Jetavane viharanto Kuṭumbiyaputtatissattheram ārabha kathesi. Ekasmiṃ kira divase Sāvattvivāsino aññamaññam<sup>1</sup> sahāyakā timsamattā kulaputtā gandhapupphavattadhāni<sup>2</sup> gahetvā „Saththu dhammadesanam suṇissāmā“<sup>3</sup> 'ti mahājanapadaparivutā Jetavanam gantvā nāgamālaka-sālamālakādisu<sup>3</sup> thokam nisīditvā sāyanhasamaye<sup>3</sup> Sathhari surabhigandhavāsītāya gandhakuṭito<sup>4</sup> nikkhamitvā dhammasabham gantvā alam-katabuddhāsane nisinne saporivārā dhammasabham gantvā Sathhāram gandhapupphehi pūjetvā cakkaṃkitatalesu phullapadumasassirikesu pādesu vanditvā ekamantaṃ nisimā dhammaṃ suṇimsu. Atha nesam etad aho: „yathā yathā kho mayam Bhagavatā dhammaṃ desitaṃ ājānāma pabbajeyyāmā“<sup>5</sup> 'ti te Tathāgatassa dhammasabhato nikkhantakāle Tathāgataṃ upasaṃkamitvā vanditvā pabbajjam yācimsu. Tesam Sathhā pabbajjam adāsi. Te ācariyupajjhāye ārādhetvā upasampadam labhitvā pañca vassāni ācariyupajjhāyānam santike vasitvā dve mātikā paguṇam katvā kappiyākappiyam nātvā tisso anumodanā uggaṇhitvā cīvarāni sibbetvā rajitvā „samaṇadhammaṃ karissāmā“<sup>6</sup> 'ti ācariyupajjhāye āpucchitvā Sathhāram upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā „mayam bhante bhavesu ukkaṇṭhitā jātijarāvyaḍhimaraṇabhayabhītā, tesam no saṃsāraparimocanattāya kammaṭṭhānam keththā“<sup>7</sup> 'ti yācimsu. Sathhā tesam aṭṭhatimsāya kammaṭṭhānesu sappāyam vicinitvā kammaṭṭhānam kathesi. Te<sup>8</sup> Saththu santike kammaṭṭhānam gahetvā Sathhāram vanditvā padakkhiṇam katvā pariveṇam gantvā ācariyupajjhāye oloketvā pattacīvaram ādāya „samaṇadhammaṃ karissāmā“<sup>6</sup> 'ti nikkhamimsu. Atha nesam abbhantare eko bhikkhu nāmena Kuṭumbikaputtatissatthero<sup>6</sup> nāma kusīto hīnaviriyo<sup>7</sup> rasagiddho. So evam cintesi: „aham n' eva arāññe vasitum na padhānam padahitum na bhikkhācariyāya yāpetum sakkhissāmi, ko me gamanena attho, nivattissāmi“<sup>8</sup> so viriyam ossajitvā te bhikkhū anugantvā nivatti. Te pi kho bhikkhū Kosalesu cārikam caramānā<sup>8</sup> aññataram paccantagā-

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -ñña. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> gandhā-. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -kuṭato. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> tesam.

<sup>6</sup> C<sup>k</sup> kuṭimbi-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -vīriyo. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> -māno.

mañ gantvā tañ upanissāya ekasmiñ araṇṇāyatane vassañ upagantvā anto temāsañ ghaṭantā vāyamantā vipassanāgabbhañ gāhāpetvā<sup>1</sup> paṭhaviñ unnādayamānā arahattañ patvā vutthavassā pavāretvā „paṭiladdhaguṇaṃ Satthu ārocessāmā“<sup>2</sup> 'ti tato nikkhamitvā anupubbena Jetavanañ patvā pattaṭṭhārañ paṭisaṃmetvā ācariyupajjhāye disvā Tathāgatañ daṭṭhukāmā Satthu santikañ gantvā vanditvā nisīdimāsu. Satthā tehi saddhiñ madhuraṭṭhārañ akāsi. Te katapaṭṭhārañ attanā laddhaguṇañ Tathāgatassa ārocesuñ. Satthā te bhikkhū paṭisaṃsi. Kuṭumbikaputtatissatthero<sup>3</sup> Satthārañ tesañ guṇakathañ kathentañ disvā sayam pi samaṇadhammañ kātukāmo jāto. Te pi kho bhikkhū „mayam bhante tam eva araṇṇāvāsañ gantvā vasissāmā“<sup>4</sup> 'ti Satthārañ āpucchimāsu. Satthā „sādhū“<sup>5</sup> 'ti anujāni. Te vanditvā pariveṇaṃ agamaṃsu. Atha so Kuṭumbiyaput<sup>6</sup>tatissatthero rattibhāga-samanantare accāradhaviṇyo hutvā ativegena samaṇadhammañ karonto majjhimayāmasamanantare ālambanaphalakañ nissāya ṭhitako va niddāyanto parivattitvā patito<sup>7</sup>, ūratṭhikañ bhijji, vedanā mahantā jātā, tesañ bhikkhūnañ tañ paṭijaggantānañ gamaṇaṃ na sampajji. Atha ne upatṭhānaveḷāyā<sup>8</sup> āgate Satthā pucchi: „nau tumhe bhikkhave 'sve gamissāmā' 'ti hiyyo<sup>9</sup> āpucchitā ti“. Ama bhante, api ca kho pañ<sup>10</sup> anihākañ<sup>11</sup> saḷāyako Kuṭumbikaputtatissatthero akāle ativegena samaṇadhammañ karonto niddābhikkhūto parivattitvā patito, ūratṭhik' assa bhinnō<sup>12</sup>, tañ nissāya anihākañ gamaṇaṃ na sampannañ<sup>13</sup> ti. Satthā „na bhikkhave idāñ ev' esa attano hinaviriyaabhāvena akāle ativegena viriyañ karonto tumhākañ gamaṇantarāyañ karoti. pubbe p' esa tumhākañ gamaṇantarāyañ akāsi yevā“<sup>14</sup> 'ti vatvā tehi yācito atitāñ āhari:

Atīte Gandhāraratthe Takkasilāyañ Bodhisatto di-  
sāpāmokkhe ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ  
uggaṇhāpeti. Ath' assa te māṇava ekadivasañ dāruāharaṇa-  
tthāya<sup>15</sup> araṇṇañ gantvā dārūni uddhariṃsu. Tesañ antare eko  
kusītamāṇavo mahantañ varaṇarukkhañ disvā „sukkarukko"  
eso<sup>16</sup> ti saṇṇāya „muhuttañ tāva nipajjitvā pacchā rukkhāñ

<sup>1</sup> both MSS. gahā-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> kuṭumbi-. <sup>3</sup> both MSS. patitvā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> upatṭhāte-.  
<sup>5</sup> C<sup>k</sup> hiyyo, C<sup>v</sup> bhiiyyo. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> pañanihākañ corr. to pañanānihākañ. <sup>7</sup> so both  
MSS. instead of -kañ assa bhinnāñ? <sup>8</sup> C<sup>k</sup> -āhāraṇa-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> surukko. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> eto.

abhirūhitvā dārūni pātetvā<sup>1</sup> ādāya gamissāmīti<sup>2</sup>“ uttarisāṭakani  
 pattharhitvā nipajjitvā kākacchamāno niddam okkami. Itare  
 māṇavakā dārūkalāpe bandhitvā ādāya gacchantā taṃ pādena piṭ-  
 ṭhiyaṃ paharitvā pabodhetvā agamaṃsu. Kusitamāṇavo utthāya  
 akkhīni puñjitvā puñjitvā avigataniddo va taṃ rukkham abhirū-  
 hitvā sākham gahetvā attano abhimukham ākaḍḍhitvā<sup>3</sup> bhañjanto  
 bhijjitvā uṭṭhitakotiyaṃ attano akkhiṃ bhindāpetvā ekena hatthena  
 taṃ pidhāya ekena hatthena alladārūni bhañjitvā rukkhatto  
 oruyha dārūkalāpam bandhitvā ukkhipitvā vegena gantvā tehi  
 pātitaṇaṃ dārūnaṃ<sup>4</sup> upari pātesi. Taṃ divasaṃ ca janapa-  
 dagāmakato ekakulaṃ „sve brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“<sup>5</sup> ti  
 ācariyaṃ nimantayimṃsu. Ācariyo māṇavake āha: „tātā, sve  
 ekaṃ gāmaṃ gantabbaṃ, tumhe pana nirāhārā na<sup>6</sup> sakkhissatha  
 gantuṃ, pāto va yāguṃ pacāpetvā tattha gantvā attanā lad-  
 dhaṃ<sup>7</sup> koṭṭhāsaṃ ca amhākaṃ pattakoṭṭhāsaṃ ca sabbam ādāya  
 āgacchathā“<sup>8</sup> ti. Te pāto va yāgupācanatthāya dāsīm utthāpetvā  
 „khippam no yāguṃ pacāhīti“<sup>9</sup> āhaṃsu. Sā<sup>10</sup> dārūni gaṇhantī<sup>11</sup>  
 upari ṭhitāni allavaraṇadārūni gahetvā punappuna mukhavātaṃ  
 dadamānāpi aggim ujjāletuṃ<sup>12</sup> asakkonti suriyaṃ utthāpesi. Mā-  
 ṇavakā „atidivā jāto, idāni na sakkā gantuṃ“ ti ācariyassa  
 santikaṃ agamiṃsu<sup>13</sup>. Ācariyo „kim tātā na gacchathā“<sup>14</sup> ti.  
 „Āma ācariya na<sup>15</sup> gat’ amhā“<sup>16</sup> ti. „Kimkāraṇā“<sup>17</sup> ti. „Asuko  
 nāma kusitamāṇavo amhehi saddhim dārūnaṃ<sup>18</sup> gantvā varaṇa-  
 rukkhamūle niddāyitvā pacchā vegenāruyha akkhiṃ bhindāpetvā  
 allavaraṇadārūni āharitvā amhehi ānītadārūnaṃ<sup>19</sup> upari pakkhipi,  
 yāgupācika tāni sukkhadārūsaññāya gahetvā yāva suriyass’ ugga-  
 manā ujjāletuṃ nāsakkhi, iminā no kāraṇena gamanantarāyo  
 jāto“<sup>20</sup> ti. Ācariyo māṇavena katakammaṃ sutvā „andhabālānaṃ  
 kammaṃ nissāya evarūpā va parihāni hotīti“<sup>21</sup> vatvā imaṃ gātham  
 samuṭṭhāpesi :

<sup>1</sup> Ck pāpetvā. <sup>2</sup> Cv ākaḍḍhi-. <sup>3</sup> Ck dārūnaṃ. <sup>4</sup> Ck nā. <sup>5</sup> Ck laddha.  
<sup>6</sup> Ck omits sā. <sup>7</sup> both MSS. - ti. <sup>8</sup> both MSS. ujjāletuṃ. <sup>9</sup> Ck āga-  
<sup>10</sup> Cv nu. <sup>11</sup> so both MSS. instead of dārūnaṃ atthāya<sup>2</sup> <sup>12</sup> Ck -naṃ.

Yo pubbe karanīyāni pacchā so kātum icchati  
varanakatṭhabhañjo va sa pacchā-m-anutappatīti. 70.

Tattha sa pacchāmanutappatīti yo koci puggalo idaṃ pubbe kattab-  
baṃ idaṃ pacchā ti avīmaṃsitvā pubbe karanīyāni paṭhamam eva kattabbakam-  
māni pacchā karoti ayaṃ varanakatṭhabhañjo amhākaṃ mānavako<sup>1</sup> viya so bāla-  
puggalo pacchā anutappati socati paridevatīti attho.

Evam Bodhisatto antevāsikānaṃ imaṃ kāraṇaṃ kathetvā  
dānādīni puñṇāni katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave esa idān' eva tumhākaṃ antarāyaṃ karoti,  
pubbe pi akāsi yevā“<sup>2</sup> ti vatvā imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā anu-  
sandhīni ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā akkhibhedam patto  
mānavo ūrubhedam patto“<sup>3</sup> bhikkhu ahoṣi, sesamāṇavā Buddhapariṣā,  
ācariyabrāhmaṇo pana aham evā“<sup>4</sup> ti. Varanājātakam.

## 2. Silavanāgajātaka.

Akataññussa poṣassā<sup>1</sup> ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viha-  
ranto Devadattaṃ ārabba kathesi. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū  
„āvuso Devadatto akataññū Tathāgatassa guṇe na jānātīti“ kathentā  
nisidīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya  
sannisinnā“<sup>2</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>3</sup> ti vutte „na bhikkhave idān'  
eva Devadatto akataññū, pubbe pi akataññū yeva, na kadāci mayhaṃ  
guṇaṃ jānātīti“<sup>4</sup> vatvā tehi yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente  
Bodhisatto Himavantapadese hatthiyoniyaṃ nibbatti. So  
mātukucchito nikkhanto sabbaseto ahoṣi rajatapuñjasannibho,  
akkhīni pan' assa maṇigūlasadisāni paññāyamānapañcappasādāni  
aheṣuṃ, mukhaṃ rattakambalasadisaṃ, soṇḍā<sup>5</sup> rattasuvanna-  
bindupatimanditarajatadāmaṃ viya, cattāro pādā katalākhā-  
parikammā viya, evam assa dasahi pāramīhi alaṃkato rūpag-  
gappatto attabhāvo ahoṣi. Atha naṃ viññūtaṃ pattam sakala-

<sup>1</sup> both MSS. mānavako. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> patta. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> soṇḍāya.

Himavante vāraṇā sannipatitvā upatṭhahantā vicarīmsu. Evaṃ so asītisahassavāraṇaparivāro Himavantapadese vasamāno aparabhāge gaṇe dosaṃ disvā gaṇamhā kāyavivekassa<sup>1</sup> ekako va araṇṇe vāsaṃ kappesi, sīlavantatāya ca pan' assa Sīlavanāgarājā tv-eva nāmaṃ ahosi. Ath' eko Bārāṇasivāsiko vana-carako Himavantaṃ pavisitvā attano ājīvabhaṇḍakaṃ gavesamāno disā vavatthāpetuṃ asakkonto maggamūlho hutvā maraṇabhayabhīto bhāhā paggayha paridevamāno carati. Bodhisatto tassa taṃ balavaparidevitaṃ sutvā „imaṃ purisaṃ dukkhā mocessāmīti“ kāruṇṇena codito tassa santikaṃ agamāsi. So taṃ disvā va bhīto palāyi. Bodhisatto taṃ palāyantaṃ disvā tatth' eva atṭhāsi. So puriso Bodhisattaṃ ṭhitaṃ disvā atṭhāsi. Bodhisatto puna agamāsi. So puna palāyitvā tassa ṭhitakāle ṭhatvā cintesi: „ayaṃ vāraṇo mama palāyanakāle tiṭṭhati ṭhitakāle āgacchati, nāyaṃ mayhaṃ anattakāmo, imamhā pana dukkhā mocetukāmo va bhavissatīti“ sūro hutvā atṭhāsi. Bodhisatto taṃ upasaṃkamitvā „kasmā bho tvam purisa paridevamāno vicarasīti“ pucchi. „Sāmi disā vavatthāpetuṃ asakkonto maggamūlho hutvā maraṇabhayenā“<sup>2</sup> ti. Atha naṃ Bodhisatto attano vasanaṭṭhānaṃ netvā katipāhaṃ phalāphalehi santappetvā „bho purisa, mā bhāyi, ahan taṃ manusapathaṃ nessāmīti“ attano piṭṭhe nisīdāpetvā manussapathaṃ pāyāsi. Atha kho so mittadūbhī puriso „sace koci pucchissati ācikkhitabbaṃ bhavissatīti“ Bodhisattassa piṭṭhe nisinno yeva rukkhanimittaṃ pabbatanimittaṃ upadhārento va gacchati. Atha taṃ<sup>3</sup> Bodhisatto araṇṇā niharitvā Bārāṇasigāmimahāmagge ṭhapetvā „bho purisa, iminā maggena gaccha, mayhaṃ pana vasanaṭṭhānaṃ pucchito pi apucchito pi mā kassaci ācikkhīti“ taṃ<sup>4</sup> uyyojetvā attano vasanaṭṭhānaṃ yeva agamāsi. Atha so puriso Bārāṇasiṃ gantvā anuvicaranto dantakārāvithiṃ<sup>4</sup> patvā dantakāre dantavikatiyo kurumāne disvā „kim<sup>5</sup> pana bho

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> naṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> naṃ. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -kāraṃ-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> kim.

jīvadantam pi labhitvā gaṇheyyāthā<sup>1</sup>“ ’ti. „Bho kim vadesi, jīvadanto nāma matahatthidantato mahagghataran“ ti. „Tena hi ahaṃ vo jīvadantaṃ āharissāmīti“ pātheyyaṃ gahetvā kharakakacam ādāya Bodhisattassa vasanaṭṭhānaṃ agamāsi. Bodhisatto taṃ disvā „kimatthaṃ āgato sīti“ pucchi. „Ahaṃ sāmi duggato kapaṇo jīvitum asakkonto tumhe dantakhaṇḍaṃ yācitvā sace dassatha taṃ ādāya gantvā vikkīṇitvā tena mūlena jīvissāmīti āgato“ ti. „Hotu bho, dantaṃ te dassāmi, sace dantakappanattāya kakacakhaṇḍaṃ atthīti“. „Kakacam gahetvā āgato ’mhi sāmīti“. „Tena hi dante kakacena kantitvā ādāya gacchā“ ’ti Bodhisatto pāde sammiṇjetvā gonisinnakam nisīdi. So tassa dve pi aggadante chindi. Bodhisatto te dante soṇḍāya „bho purisa, nāhaṃ ’ete dantā mayhaṃ appiyā amanāpā’ ti dammi, ime hi pana me sahasagūṇena satasahassagūṇena sabbadhammapaṭivedhanasamatthā sabbaññūtañāṇadantā<sup>2</sup> va piyatarā, tassa<sup>4</sup> me idaṃ dantadānaṃ<sup>5</sup> sabbaññūtañāṇaṃ paṭivijjanattāya hotū“ ’ti sabbaññūtañāṇassa āvapanam katvā dantayugaḷam adāsi. So taṃ ādāya gantvā vikkīṇitvā tasmim mūle khīṇe puna Bodhisattassa santikam gantvā „sāmi tumhākam dante vikkīṇitvā laddhamūlam mayhaṃ iṇasodhanamattam eva jātam, avasesadante dethā“ ’ti āha. Bodhisatto „sādhū“ ’ti paṭisūṇitvā purimanayen’ eva kappāpetvā avasesadante adāsi. So te pi vikkīṇitvā puna āgantvā „sāmi jīvitum na sakkomi, mūladāṭhā me dehīti“ āha. Bodhisatto „sādhū“ ’ti vatvā purimanayen’ eva nisīdi. So pāpapuriso Mahāsattassa rajatadāmasadisam soṇḍam maddamāno Kelāsakūṭa-sadisam kumbham abhirūhitvā ubho dantakoṭiyo paṇhiyā paharanto maṃsam viyūhitvā kumbham āruya kharakakacena mūladāṭhā kappetvā pakkāmi. Bodhisattassa dassanūpacāram vijahante yeva pan’ assa tasmim<sup>6</sup> pāpapurise catunahutādhikāni dveyojanasatasahassāni bahala-

<sup>1</sup> both MSS. -yyathā. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> both MSS. -ñāna-. <sup>4</sup> so both MSS. instead of tasmā? <sup>5</sup> both MSS. -dāna. <sup>6</sup> so both MSS. instead of pana etasmim?

ghanapaṭhavi Sineru-Yugandharādayo mahābhāro duggandhe<sup>1</sup> jē-  
gucchāni gūthamuttādini ca dhāretum samatthāpi tassa guṇarā-  
sīm dhāretum asakkontī viya bhijjivā vivaram adāsi. Tāvad  
eva avicimahānirayato jālā nikkhamitvā taṃ mittadūbhipurisaṃ  
kusalantakena kambalena pārupantī viya parikkhipivā gaṇhi.  
Evaṃ tassa pāpapuggalassa paṭhavipaviṭṭhakāle tasmim vana-  
saṇḍe adhivatthā rukkhadevatā „akataññūmittadūbhipuggalo  
cakkavattirajjāṃ datvāpi tosetum na sakkā“<sup>2</sup> ti vanaṃ unnā-  
detvā dhammaṃ desayamānā imaṃ gātham āha:

Akataññussa posassa niccaṃ vivaradassino  
sabbaṃ ce paṭhaviṃ dajjā n' eva naṃ abhirādhaye ti. 71.

Tattha akataññussā 'ti attano katagūṇaṃ ajānantassa, posassā 'ti puri-  
sassa, vivaradassino ti chiddam eva okāsam eva oloketassa, sabbaṃ ce  
paṭhaviṃ dajjā ti sace pi tādisassa puggalassa sakalaṃ cakkavattirajjāṃ imaṃ  
vā pana mahāpaṭhavim parivattetvā paṭhavoṇaṃ dadeyya, neva naṃ abhirā-  
dhaye ti evaṃ karonto pi evarūpaṃ katagūṇavidhamsanaṃ koci paritoseṭum vā  
pasādetum<sup>3</sup> vā na sakkuneyyā 'ti attho.

Evaṃ sā devatā taṃ vanaṃ unnādetvā dhammaṃ desesi.  
Bodhisatto yāvātāyukāṃ ṭhatvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva akataññū, pubbe pi  
akataññū yevā“<sup>4</sup> 'ti imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakāṃ samodhā-  
nesi: „Tadā mittadūbhipuggalo Devadatto ahoṣi, rukkhadevatā Sāri-  
putto, Sīlavanāgarājā pana aham evā“<sup>5</sup> 'ti. Sīlavanāgajātakāṃ.

### 3. Saccaṃkirajātaka.

Saccaṃ kirevam āhamsū 'ti. Idam Satthā Veļuvane  
viharanto vadhāya parisakkanaṃ ārabba kathesi. Bhikkhu-  
saṃghasmim hi<sup>6</sup> dhammasabhāyaṃ nisīditvā „āvuso Devadatto Satthu  
guṇaṃ na jānāti, vadhāya yeva parisakkatitī“<sup>7</sup> Devadattassa aḡuṇaṃ  
kathente Satthā āgantvā „kāya' nu 'ttha bhikkhave etarabi kathāya

<sup>1</sup> so both MSS. instead of mahābhāre du gandha? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> papāsādetum, O<sup>v</sup> papa-  
sādetum. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> omits hi.

sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Devadatto mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakki yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma-datto rajjaṃ kāresi. Tassa Duṭṭhakaṃmāro nāma putto ahoṣi kakkhaḷo pharuso pahatāsivisopamo, anakkositvā vā apaharitvā vā kenaci saddhiṃ na katheti, so antojanassa ca bahijanassa ca akkhiṃhi patita-rajjaṃ viya khāditaṃ āgatapisāco viya ca amanāpo ahoṣi ubbejaṇīyo<sup>1</sup>. So ekadivasaṃ nadikīlaṃ kīlitukāmo mahantena parivārena nadītiraṃ agamāsi. Tasmīṃ khāṇe mahāmegho utṭhahi. Disā andhakārā jātā. So dāsapessajanaṃ āha: „etha bhāṇe, maṃ gahetvā nādīmajjhaṃ netvā nahāpetvā ānethā“ 'ti. Te<sup>2</sup> taṃ tattha netvā „kin no rājā karissati, imaṃ pāpapurisaṃ eth' eva māremā“ 'ti mantayitvā „etha gaccha kāḷakaṇṇīti“ uduke naṃ opilāpetvā paccuttaritvā tīre aṭṭhaṃsu. „Kahaṃ kumāro' ti ca vutte na mayāṃ kumāraṃ passāma, meggaṃ utṭhitāṃ disvā uduke nimujjitvā purato āgato bhavissatīti“ amaccā rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā „kahaṃ me putto“ ti pucchi. „Na jānāma deva, meggaṃ utṭhito<sup>3</sup>, purato āgato bhavissatīti saññāya āgat' ambhā“ 'ti. Rājā dvāraṃ vivarāpetvā nadītiraṃ gantvā „vicinathā“ 'ti tattha tattha vicināpesi. Koci kumāraṃ nāddasa. So pi kho megghandhakāre deve vassante nadiyā vuyhamāno ekaṃ dārukkhandhaṃ disvā tattha nisīditvā maraṇabhayatajjito paridevamāno gacchati. Tasmīṃ pana kāle Bārāṇasi-vāsi<sup>4</sup> eko setṭhi nadītīre cattālisa-koṭṭidhanaṃ nidahitvā dhanatanṇhāya dhanapitṭhe sappo hutvā nibbatti. Aparo tasmīṃ yeva padese timsakoṭṭiyo nidahitvā dhanatanṇhāya tatth' eva unduro hutvā nibbatti. Tesāṃ vasa-natṭhānaṃ udakaṃ pāvīsi. Te udakassa pavitṭhamaggen' eva nikkhamitvā sotāṃ chindantā gantvā naṃ rājakumārena abhini-

<sup>1</sup> C\* -niyo. <sup>2</sup> C\* ne. <sup>3</sup> both MSS. utṭhite. <sup>4</sup> both MSS. -vāsi.



sinnaṃ rukkhakkhandhaṃ patvā eko ekaṃ koṭiṃ itaro itaraṃ  
 āruya khandhapitthe va nipajjimsu. Tassā yeva kho pana  
 nadiyā tīre eko simbalirukkho atthi, tatth' eko suvapotako va-  
 sati. So pi rukkho udakena dhotamūlo nadipitthe pati. Su-  
 vapotako deve vassante uppativā gantuṃ asakkonto gantvā  
 tass' eva khandhassa ekapasse niliyi. Evaṃ te cattāro janā  
 ekato vuyhamānā gacchanti. Bodhisatto pi kho tasmiṃ  
 kāle Kāsiratthe udicca brāhmaṇakule nibbattivā vuddhip-  
 patto isipabbajjaṃ pabbajivā ekasmiṃ nadiuvattane paṇṇa-  
 sālaṃ māpetvā vasati. So adḍharattasamaye caṃkamamāno  
 tassa rājakumārassa balavaparidevanasaddaṃ sutvā cintesi:  
 „mādise nāma mettānuddayasampanne tāpase passante etassa  
 purisassa maraṇaṃ ayuttaṃ, udakato uddharitvā tassa jīvita-  
 dānaṃ dassāmīti“ so taṃ „mā bhāyi, mā bhāyīti“ assāsetvā  
 udakasotaṃ chindanto gantvā taṃ dārukkhandhaṃ ekāya koṭiyā  
 gahetvā ākaḍḍhanto nāgabalo thāmasampanno ekavegena tīraṃ  
 patvā kumāraṃ ukkhipivā tīre patiṭṭhāpesi. Te pi sappādayo  
 disvā ukkhipivā assamaṇaṃ netvā aggiṃ jāletvā „te dubba-  
 lātara“<sup>1</sup> ti paṭṭhamāṃ sappādināṃ sarīraṃ sedetvā pacchā  
 rājakumārassa sarīraṃ sedetvā taṃ pi ārogaṃ<sup>2</sup> katvā āhāraṃ  
 dento pi paṭṭhamāṃ sappādināṃ yeva datvā pacchā tassa pha-  
 lāphalāni upanāmesi. Rājakumāro „ayaṃ kūṭatāpaso maṃ  
 rājakumāraṃ agaṇetvā<sup>3</sup> tiracchānagatānaṃ sammānaṃ karotīti“  
 Bodhisatte āghātaṃ bandhi. Tato katipāhaccayena sabbesu pi  
 tesu thāmalappattesu nadiyā oghe pacchinne sappo tāpasāṃ  
 vanditvā āha: „bhante tumhehi mayhaṃ mahā upakāro kato,  
 na kho panāhaṃ daḷiddo, asukaṭṭhāne me cattālisa hiraṇṇa-  
 koṭiyo nidahitā, tumhākaṃ dhanena kicce sati sabbam etaṃ  
 dhanāṃ tumhākaṃ dātum sakkomi, taṃ thānaṃ āgantvā 'dīghā'  
 'ti pakkoseyyāthā“ 'ti vatvā pakkāmi. Unduro tath' eva tāpa-  
 sāṃ nimantetvā „asukatṭhāne thātvā 'undurā' 'ti pakkosey-

<sup>1</sup> Cv -narā. <sup>2</sup> Cv arogaṃ. <sup>3</sup> both MSS. agaṇetvā.

yāthā“ 'ti vatvā pakkāmi. Suvo pana tāpasam vanditvā „bhante mayham dhanam 'n' atthi, rattasālihi pana vo atthe sati asukan nāma mayham vasanaṭṭhānam, tattha gantvā<sup>1</sup>‘suvā’ 'ti pakkoseyyātha, aham nātakānam ārocetvā anekasakatapūramatte<sup>1</sup> rattasāliyo āharāpetvā<sup>2</sup> dātum sakkomīti“ vatvā pakkāmi. Itaro pana mittadūbhidhammesu dhammatāya kiñci avatvā eva „tam attano santikam āgataṃ māressamīti“ cintetvā „bhante mayi rajje patitṭhite āgaccheyyātha, aham vo catuhi<sup>3</sup> paccayehi upaṭṭhahissamīti“ vatvā pakkāmi. So gantvā na cirass' eva rajje patitṭhāsi. Bodhisatto „vīmaṃsissāmi tāva te“ ti paṭhamam sappassa santikam gantvā avidūre ṭhatvā „dīghā“ 'ti pakkosi. So ekavacanen' eva nikkhamitvā Bodhisattam vanditvā „bhante imasmim ṭhāne cattālisa hiraññakoṭiyo, tā sabbāpi nīharitvā gaṇhathā“ 'ti āha. Bodhisatto „evam atthu, uppanne kicce jānissamīti“ tam nivattetvā undurassa santikam gantvā saddam akāsi. So pi tath' eva paṭipajji. Bodhisatto tam pi nivattetvā suvassa santikam gantvā „suvā“ 'ti pakkosi. So pi ekavacanen' eva rukkhaḡgato otarivā Bodhisattam vanditvā „kiṃ bhante mayham nātakānam vatvā Himavantapadesato tumhākam sayañjātasāliṃ<sup>4</sup> āharāpemīti“ pucchi. Bodhisatto „atthe sati jānissamīti“ tam pi nivattetvā „idāni rājānam pariḡaṇhissamīti“ gantvā rājuyyāne vasitvā punadivase ākappasampattim katvā bhikkhācāravattena nagaram pāvisi. Tasmim khāṇe so mittadūbhirājā alamkatahatthikkhandhavaragato mahantena parivārena nagaram padakkhiṇam karoti. So Bodhisattam dūrato va disvā „ayam so kūtāpaso mama santike bhutvā bhutvā vasitukāmo āgato, yāva parisamajjhe attano mayham katagunam na-ppakāseti tāvad ev' assa sīsam chindāpessamīti“ purise olokesi, „kiṃ karoma devā“ 'ti ca vutte „esa kūtāpaso mam kiñci yācitukāmo āgacchatī maññe, etassa kālakaṇṇikatāpasassa mam passitum adatvā va etaṃ gaḡetvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -mante. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> āhārā-. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> both MSS. -sāli.

pacchā bhāmaṃ bandhitvā catukke catukke paharantā<sup>1</sup> nagarā nikkhāmetvā āghātane sīsam assa chinditvā sarīraṃ sūle<sup>2</sup> uttāsethā<sup>3</sup> 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā gantvā niraparādham Mahāsattam bandhitvā catukke catukke paharantā āghātanaṃ netum ārabhimsu. Bodhisatto pahaṭapahaṭaṭṭhāne „amma tātā“ 'ti akanditvā nibbikāro imaṃ gātham āha:

Saccam kir' evam āhamsu narā ekacciya idha:

kaṭṭhavipalāvitaṃ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 72.

Tattha saccam kīrevam āhamsū 'ti avitatham eva kira evaṃ vadanti, narā ekacciya idhā 'ti idh' ekacce paṇḍitapurisā, kaṭṭham nīpalāvitaṃ<sup>3</sup> seyyo ti nadiya vuyhamānaṃ sukkhadāruṃ nīpalāvitaṃ uttāretvā thale ṭhapitaṃ seyyo sundaratarāṃ etaṃ ti vadamānā te purisā saccam kira vadanti, kimkāraṇā: tam<sup>3</sup> hi yāgubhattādīnaṃ pacanathāya sītaturānaṃ visīvanathāya aññesam pi ca paṛissayānaṃ hāranathāya upakāraṃ hoti, na tvevekkacciyo naro ti ekacco pana mittadūbhi<sup>3</sup> akataññū pāpapuriso oghena vuyhamāno hatthe gahetvā uttārito<sup>4</sup> n' atth' eva varaṃ, tathā hi ahaṃ imaṃ pāpapurisaṃ uttāretvā imaṃ attano dukkhaṃ āharin ti.

Evam pahaṭapahaṭaṭṭhāne imaṃ gātham āha. Tam sutvā ye tattha paṇḍitapurisā te<sup>5</sup> āhamsu: „kim pana bho pabbajita tayā amhākaṃ rañño atthi, koci<sup>6</sup> guṇo kato“ ti. Bodhisatto tam pavattim ārocetvā „evam imaṃ mahoghato uttārento aham eva attano dukkhaṃ akāsim, 'na vata me porāṇakapaṇḍitānaṃ vacanaṃ katan' ti anussarivā evaṃ vadāmīti“ āha. Tam sutvā khattiyabrāhmaṇādayo nagaravāsino „sv-āyaṃ mittadūbhi<sup>7</sup> rājā evaṃ guṇasampanassa attano jīvitadāyakassa guṇamattam pi na jānāti, tam nissāya kuto amhākaṃ vaddhi<sup>8</sup>, gaṇhatha nan<sup>6</sup> ti kupitā samantato uttāhitvā ususattipāsānamuggarādippahārehi<sup>9</sup> hatthikkhandhagatam eva naṃ ghātetvā pāde gahetvā kaḍḍhitvā parikhāpiṭṭhe chaḍḍetvā Bodhisattam abhisīñcivā rajje patiṭṭhāpesuṃ. So dhammena rajjaṃ kārento puna ekadivasaṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> paharantānāntā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sūlaṃ. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> uttarito. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> ne. <sup>6</sup> both MSS. keci. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -bhi. <sup>8</sup> both MSS. vaddhim. <sup>9</sup> both MSS. -pāsāna-.

sappādayo parigaṇhitukāmo mahantena parivārena sappassa vasanatthānaṃ gantvā „dīghā“ 'ti pakkosi. Sappo āgantvā vanditvā „idan te sāmi dhanāṃ, gaṇhā“ 'ti āha. Rājā cattālīsa-hiraññaḷaṅkōṭidhanāṃ amacce paṭicchāpetvā<sup>1</sup> undurassa santikaṃ gantvā „undurā“ 'ti pakkosi. So pi āgantvā vanditvā tiṃsa-koṭidhanāṃ niyyādesi. Rājā tam pi amacce paṭicchāpetvā suvassa vasanatthānaṃ gantvā „suvā“ 'ti pakkosi. So pi āgantvā pāde vanditvā „kiṃ sāmi sāliṃ āharāmīti“ āha. Rājā „sālīhi atthe sati āharissasi, ehi gacchāma“ 'ti sattatiyā hiraññaḷaṅkōṭiḥi saddhiṃ te tayo pi jane gāhāpetvā nagaraṃ gantvā pāsādavare mahātalaṃ āruyha dhanāṃ saṃgopāpetvā sappassa vasanatthāya suvaṇṇanāliṃ undurassa phalīkaguhaṃ suvassa suvaṇṇapañjaraṃ kārapetvā sappassa ca suvassa ca bhojanatthāya devasikaṃ kañcanaṭṭake madhulāje undurassa gandhasālitaṇḍule dāpesi<sup>2</sup>, dānādīni ca puññāni karoti. Evan te cattāro pi janā yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā viharitvā jīvitakkhaye yathākammaṃ agamaṃsu.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Duṭṭharājā Devadatto ahosi, sappo Sāriputto, unduro Moggallāno, suvo Ānando, pacchā rajjaṃ patto dhanmarājā pana aham evā“ 'ti. Saccaṃ kira-jātakaṃ.

#### 4. Rukkhadhammajātaka.

Sādhu sambahulā nātīti. Idam Satthā Jetavane viharanto udakakalahe attano nātakānaṃ mahāvināsaṃ paccupaṭṭhitam nātvā ākāseṇa gantvā Rohiṇiyā nadiyā upari pallānkena nisīditvā nīlaraṃsīm viṣṭāpetvā nātakaṃ samvejetvā ākāse oruyha naditīre nisinnam kalahaṃ ārabba kathesi. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana Kuṇālaḷaṅkōṭiḥi āvibhavissati. Tadā pana Satthā nātakaṃ āmantetvā

<sup>1</sup> C\* paṭicchādetvā. <sup>2</sup> C\* dāpesi.

„mahārāja tumhe nātakā nātakehi nāma samaggehi sammodamānehi bhavitum vaṭṭatīti“ „nātakānam hi sāmaggiyā sati paccāmittā<sup>1</sup> okāsaṃ na labhanti, tiṭṭhantu tāva manussabhūtā, acetanānam rukkhānam pi samaggiṃ laddhum vaṭṭatīti“<sup>2</sup> „atītasmiṃ hi Himavantapadesa mahāvāto sālavanam pahari, tassa pana sālavanassa aññamaññaṃ rukkhagacchagumbalatāhi sambaddhattā ekarukkham pi pātetum asakkonto matthakamatthaken' eva agamāsi, ekam pana aṅgaṇe ṭhitam sākkhāviṭapasampannam pi mahārukkham aññehi rukkhehi asambaddhattā ummūletvā bhūmiyaṃ pātesi, iminā kāraṇena tumhehi pi samaggehi sammodamānehi vasitum vaṭṭatīti“<sup>3</sup> vatvā tehi<sup>4</sup> yācīto atītam āhari :

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kāreṇa paṭhamam uppanno<sup>5</sup> Vessavaṇo mahārājā cavi. Sakko aññaṃ Vessavaṇam ṭhapesi. Etasmiṃ Vessavaṇe parivatte pacchānibbatta-Vessavaṇo rukkhagacchagumbalatānam „attano attano ruccanaṭṭhāne vimānam gaṇhantū“<sup>6</sup> 'ti sāsanam pesesi. Tadā Bodhisatto Himavantapadesa ekasmiṃ sālavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. So nātake āha : „tumhe vimānāni gaṇhantā aṅgaṇe ṭhitarukkhesu mā gaṇhittha, imasmiṃ pana sālavane mayā gahitavimānam parivāretvā va gaṇhathā“<sup>7</sup> 'ti. Tattha Bodhisattassa vacanakarā paṇḍitadevatā Bodhisattassa vimānam parivāretvā va vimānāni gaṇhiṃsu, apaṇḍitā pana „kiṃ amhākaṃ araññe vimānehi, mayaṃ manussapathe gāmanigamarājadhānidvāresu vimānāni gaṇhissāma, gāmadayo hi upanissāya vasamānā devatā lābhaggayasaggappattā hontīti“<sup>8</sup> manussapathe aṅgaṇaṭṭhāne nibbattamahārukkhesu vimānāni gaṇhiṃsu. Ath' ekasmiṃ divase mahatī vātavutṭhi<sup>9</sup> uppajjitvā tassa<sup>6</sup> atitaddhatāya<sup>7</sup> dalhamulā vanajetṭharukkhāpi sambhaggasākkhāviṭapā samulā nipatiṃsu. Tam pana aññamaññaṃ sambandhanena<sup>8</sup> ṭhitasālavanam patvā ito c' ito ca paharanto ekarukkham pi pātetum nāsakkhi. Bhaggavimānā devatā nippaṭisaraṇā dārake hatthesu gahetvā Himavantaṃ gantvā attano pavattiṃ sālavane

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -mittānam, C<sup>v</sup> -mittāna. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> nehi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> adds va. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -vutṭhiṃ. <sup>6</sup> so both MSS. instead of uppajji, vātassa? <sup>7</sup> so both MSS. instead of atittha-? <sup>8</sup> both MSS. sambaddha-.

devatānaṃ kathayīmsu. Tā tāsāṃ evaṃ āgatabhāvaṃ Bodhisattassa ārocesuṃ. Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ agahetvā nippaccayatṭhānaṃ gatā nāma evarupā va<sup>1</sup> hontīti“ vatvā dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Sādhu sambahulā ñātī api rukkhā araṇṇajā,  
vāto vahati ekaṭṭhaṃ brahantaṃ pi vanaspatin ti. 73.

Tattha sambahulā ñātīti cattāro upādāya tatuttarīṃ satasahasassam pi sambahulā nāma, evaṃ sambahulā aṇṇamaṇṇīnaṃ nīśāya vasantā ñātakā sādhu sobhanā pasatthā parehī appadhamsiyā ti attho, api rukkhā araṇṇajā ti tiṭṭhantu manussabhūta araṇṇe jātarukkhāpi sambahulā aṇṇamaṇṇīupatthambhena tṭhā sādhu yeva, rukkhānaṃ pi hi sapaccayabhāvo va laddhuṃ vaṭṭati, vāto vahati ekaṭṭhan ti puratthimādibhedo vāto vāyanto aṅgaṇaṭṭhāne tṭhitaṃ ekaṭṭhaṃ ekakam eva tṭhitaṃ, brahantaṃ pi vanaspatin ti sākhaṃvīṭapasaṃpannaṃ mahārukkhānaṃ pi vahati, ummūletvā pātetīti attho.

Bodhisatto imaṃ kāraṇaṃ kathetvā āyukkhaye yathākammaṃ gato.

Satthāpi „evaṃ mahārāja<sup>2</sup> ñātakānaṃ tāva sāmaggi<sup>3</sup> yeva laddhuṃ vaṭṭatīti, samaggi<sup>4</sup> sammodamānā piyavāsam eva vasatthā“<sup>5</sup> ti. Satthā imaṃ dhammedaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā devatā Buddhaparisā ahesuṃ, paṇḍitadevatā pana aham evā“<sup>6</sup> ti. Rukkhā dhammajātakaṃ.

## 5. Macchajātaka.

Abhitthanaya Pajjunnā<sup>1</sup> ti. Idam Satthā Jetavane viharanto attanā vassāpitavassam ārabba katesi. Ekasmiṃ kira samaye Kosalaratṭhe devo na vassi, sassāni milāyanti, tesu tesu tṭhānesu talākāpokkharāṇisārā sūssanti. Jetavanadvārakoṭṭhakaṃ sāmipe<sup>2</sup> Jetavana-pokkharāṇiyāpi udakaṃ chijji, kalalagahanaṃ pavisitvā nīpanne macchakacchape kākakulalāṇayo kaṇayaggasadisēhi tuṇḍehi koṭṭetvā nīharitvā nīharitvā vipphandaṃ māne khādanti. Satthā macchakacchapaṇaṃ taṃ vyasaṇaṃ disvā mahākaruṇāya ussāhitahadāyo „ajja mayā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> ca. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -jā, C<sup>k</sup> -jāta. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> both MSS.- koddhaka-

devam vassāpetum vattatīti<sup>1</sup> pabhātāya rattiyā sarīrapaṭṭijagganam katvā bhikkhācāravelaṃ<sup>2</sup> sallakkhetvā mahābhikkhusaṃghaparivuto Buddha-  
līhāya Sāvathhim piṇḍāya pavisitvā pacchābhattaṃ piṇḍapātaṃ<sup>3</sup> paṭi-  
kanto Sāvathhito vihāraṃ gacchanto Jetavanapokkharaniyā<sup>4</sup> 'sopāne ṭhatvā  
Ānandattheraṃ āmantesi: „Ananda. udakasāṭikam āhara, Jetavanapok-  
kharaniyaṃ nahāyissāmīti“<sup>5</sup>. „Nanu bhante Jetavanapokkharaniyaṃ  
udakam chinnakam, kalalamattam eva avasiṭṭhan“ ti. „Ananda, Bud-  
dhabalaṃ nāma mahantaṃ, āhara tvaṃ udakasāṭikan“ ti. Thero  
āharitvā adāsi. Satthā eken' antena udakasāṭim nivāsetvā eken' antena  
sarīraṃ pārupitvā „Jetavanapokkharaniyaṃ nahāyissāmīti“ sopāne  
aṭṭhāsi. Tam khaṇaṃ nēva Sakkassa paṇḍukambalasilāsanam uṇhā-  
kāraṃ dassesi. So „kin nu kho“ ti āvajjanto tam kāraṇam nātvā  
vassavalāhakaḍevarājānaṃ pakkosāpetvā „tāta, Satthā 'Jetavanapokkha-  
raniyaṃ nahāyissāmīti' dhurasopāne ṭhito, khippaṃ sakala-Kosalaraṭṭhaṃ  
ekam oghaṃ katvā vassāpehīti“<sup>6</sup>. So „sādhū“<sup>7</sup> ti sampācchitvā ekam  
valākakam nivāsetvā ekam pārupitvā meghagītaṃ<sup>8</sup> gāyanto pācīnaloka-  
dhātumukho pakkhandi, pācīnadisābhāge khalaṃaṇḍalamattam ekam  
meghapaṭaḷam uṭṭhāya satapaṭaḷasabhassapaṭaḷam hutvā abhiṭṭhanantaṃ  
vijjutā nicchārentaṃ adhomukhaṃ ṭhapitaudakakumbhākārena vassa-  
mānaṃ sakalaṃ Kosalaratṭhaṃ mahoghena viya ajjhottari. Devo  
acchinnadhāraṃ vassanto muhuttaṃ eva Jetavanapokkharaniṃ pūresi,  
dhurasopānaṃ āhacca udakam aṭṭhāsi. Satthā pokkharaniyaṃ nahā-  
yitvā rattadupattāṃ nivāsetvā kāyabandhanaṃ bandhitvā Sugatama-  
hācīvaraṃ ekamsagataṃ katvā bhikkhusaṃghaparivuto gantvā gandha-  
kuṭipariveṇe paṇṇattavarabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṃghena vatte  
dassite uṭṭhāya maṇisopānaphalake ṭhatvā bhikkhusaṃghassa ovādaṃ  
datvā uyyojetvā surabhigandhakuṭim pavisitvā dakkhiṇena passena  
sīhaseyyaṃ kappetvā sāyaṇhasamaye<sup>9</sup> dhammasabhāyaṃ sannipatitā-  
naṃ bhikkhūnaṃ „passathāvuso“<sup>8</sup> Dasabalassa khantimettānuddayasam-  
pattim vividhasassesu milāyantesu nānājalāsayesu sussantesu<sup>9</sup> maccha-  
kacchapesu mahādukkhaṃ pāpūnantesu kāruṇṇaṃ paṭicca 'mahājanaṃ  
dukkhā mocessāmīti' udakasāṭikam nivāsetvā Jetavanapokkharaniyā  
dhurasopāne ṭhatvā muhuttaṃ sakala-Kosalaraṭṭhaṃ mahoghena opilā-  
pento viya devaṃ vassāpetvā mahājanaṃ kāyikacetasikadukkhato mo-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vattatī, C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -raṃvelaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -pāta. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -vanān-.  
<sup>5</sup> both MSS. -mi. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> -hitāṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> sāyaṇha-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> passasāvuso. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> omits  
nānā . . . tesu.

cetvā vihāraṃ pavīṭṭho“ ti kathāya vattamānāya gandhakuṭīto nikkhamitvā dhammasabhaṃ āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva mahājane kilamante devaṃ vassāpesi<sup>1</sup>, pubbe tiracchānayanoniyam nibbattitvā maccharājakāle pi vassāpesi<sup>1</sup> yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte imasmim yeva Kosalaratṭhe imissā ca Sāvattthiyā imasmim yeva Jetavanapokkharaniyatṭhāne ekā valligahaṇaṃ parikkhittā kandarā ahoṣi. Bodhisatto macchayoniyam nibbattitvā macchaganaparivuto tattha paṭivasati. Yathā pana idāni evam evam<sup>2</sup> tadāpi tasmim ratṭhe devo na vassi. Manussānaṃ sassāni milāyimsu, vāpiādisu udakaṃ chijji, macchakacchapā kalalagahaṇaṃ pavisimsu. Imissāpi kandarāya macchā kalalagahaṇaṃ pavisitvā tasmim tasmim ṭhāne niliyimsu, kākādayo tuṇḍena koṭṭetvā<sup>3</sup> nīharitvā khādimsu. Bodhisatto nātisaṃghassa taṃ vyaśanaṃ disvā „imaṃ hi etesaṃ dukkhaṃ ṭhapetvā maṃ añño mocetuṃ samattho nāma n' atthi, sacca-kiriyaṃ katvā devaṃ vassāpetvā nātaka maraṇadukkā mocesaṃmīti“ kālavaṇṇaṃ<sup>4</sup> kaddamaṃ dvidhā viyūhitvā nikkhamitvā añjanarukkhasāraghaṭīkavaṇṇamahāmaccho sudhotalohitaṃ kamāṇisadisāni akkhīni ummiletvā ākāsaṃ ulloketvā Pajjunnadeva-marājassa saddaṃ datvā „bho Pajjunna, ahaṃ nātaka nissāya dukkhito, tvaṃ<sup>5</sup> mayi silavante kilamante kasmā devaṃ na vassāpesi, mayā samānajātikānaṃ khādanatṭhāne nibbattitvā taṇḍulapamāṇaṃ<sup>6</sup> pi macchaṃ ādīm katvā<sup>6</sup> khāditapubbo nāma n' atthi, añño pi me paṇo jivitā na voropitapubbo, iminā saccena devaṃ vassāpetvā nātisaṃghaṃ me dukkhā moceḥīti“ vatvā paricārakacetakaṃ āṇāpento viya Pajjunnaṃ devarājānaṃ ālapanto imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> C\* -sim. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> both MSS. koddhetvā. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> tvaṃ. <sup>5</sup> both MSS. -nam. <sup>6</sup> both MSS. ādikatvā.



Abhitthanaya Pajjunna, nidhiṃ kākassa nāsaya,  
kākam sokāya randhehi, mañ ca sokā pamocayā ti. 74.

Tattha abhitthanaya Pajjunnā 'ti pajjunno vuccati megho, ayaṃ pana meghavasena laddhanāmaṃ vassavalāhakadevarājānaṃ ālapati, ayaṃ kir' assa adhippāyo: devo nāma anabhitthananto vijjutā anicchārento vassanto pi na sobhati, tasmā tvam abhitthananto 'vijjutā nicchārento vassāpehīti, nidhiṃ kākassa nāsaya ti kākā kalalaṃ pavisitvā 'thite macche tuḍḍena koṭṭetvā<sup>1</sup> niharitvā kbādanti, tasmā nesam anto kalale macchā nidhiti vuccanti, tam kākasaṃghassa nidhiṃ devaṃ vassāpento udake paṭicchādetvā nāsehīti, kākam sokāya randhehīti kākasaṃgho imissā kandarāya udakena puṇṇāya macche alabhamāno socissati, tam kākagaṇam tvam imam kandaram pūrento sokāya randhehi sokass' atthāya, pāpa yatha<sup>2</sup> antoniḃjhānalakkhaṇam sokam pāpuṇāti evam karohīti attho, mañ ca sokā pamocayā ti ettha cakāro sampiṇṇanatto, evam mañ ca mama nātake ca sabbe va imamhā maraṇasokā mocchīti.

Evam Bodhisatto paricārakacetakam ānāpento viya Pajjunnam ālapitvā sakala-Kosalaraṭṭhe mahāvassam vassāpetvā mahājanam maraṇadukkhaṃ mocetvā jīvitapariyosāne yathākamam gato.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idān' eva devam vassāpeti, pubbe pi macchayoniyaṃ nibbatto pi vassāpesi yevā“ 'ti vatvā imam dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā macchagaṇo Buddhaparisā ahoṣi, Pajjunnadevarājā Ānando, maccharājā pana aham evā“ 'ti. Macchajātakaṃ.

## 6. Asamkiyajātaka.

Asamkiyomhi gāmamhīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ Sāvatti-vāsim upāsakaṃ ārabba kathesi. So kira so tāpanno ariyasāvako kenacid eva karaṇiyena ekena<sup>3</sup> sakatasatthavāhena<sup>4</sup> saddhiṃ maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇaṭṭhāne sakatāni mocetvā khandhāvaram khandhe<sup>5</sup> kate satthavāhassa avidūre aññatarasmiṃ rukkhamūle caṃkamati. Ath' attano kalam sallakkhetvā pañcasatā corā „khandhāvaram vilumpissamā“ 'ti dhanumuggarādihathā tam

<sup>1</sup> both MSS. koddhetvā. <sup>2</sup> so both MSS. instead of pāpa yatha? <sup>3</sup> C<sup>v</sup> omits ekena. <sup>4</sup> both MSS. -satthavāhena. <sup>5</sup> so both MSS. of khandhavārahāndhe?

ṭhānaṃ parivārayiṃsu. Upāsako pi caṅkama<sup>1</sup> yeva. Corā naṃ disvā „addhā esa khandhāvāraṃ rakkhako bhavissati, imissa niddaṃ okkaṭṭakāle vilumpissāma<sup>2</sup>“ ’ti ajjhottarituṃ asakkontā tattha tatth’eva aṭṭhaṃsu. So pi upāsako paṭhamayāme pi majjhimayāme pi pacchimayāme pi caṅkamaṃ nēva adhiṭṭhāsi<sup>3</sup>. Paccūsakāle jāte corā okāsaṃ alabhantā gahite pāsāṇamuggarādayo chaddetvā palāyiṃsu. Upāsako pi attano kammaṃ niṭṭhāpetvā puna Sāvatthiṃ āgantvā Satthāraṃ upasaṅkamitvā „bhaṇte attānaṃ rakkhamānā paraṃ rakkhikā hontīti“ pucchi. „Ama upāsaka, attānaṃ rakkhanto<sup>3</sup> paraṃ<sup>4</sup> rakkhati, paraṃ rakkhanto attānaṃ rakkhatīti“. So „yāva subhāsitaṃ c’ idaṃ<sup>5</sup> bhaṇte Bhagavatā, ahaṃ ekena satthavāhena saddhiṃ maggaṃ paṭipanno ‘rukkhamūle caṅkamanto maṃ rakkhissāmi’ sakalasatthaṃ rakkhiṃ“<sup>6</sup> ti āha. Satthā „upāsaka pubbe pi paṇḍitā attānaṃ rakkhantā paraṃ rakkhiṃsū“ ’ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmādatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto kāmesu ādīnavaṃ disvā isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto loṇambilasevanatthāya janapadaṃ āgantvā janapadacārikaṃ caranto ekena satthavāhena saddhiṃ maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇatthāne satthe nivṛṭṭhe satthato avidūre jhānasukhena vītināmento aññatarasmiṃ rukkhamūle caṅkamaṃ adhiṭṭhāsi. Atha kho pañcasatā corā sāyamāsabhattassa bhuttakāle „taṃ sakatasatthaṃ vilumpissāma<sup>2</sup>“ ’ti āgantvā parivārayiṃsu. Ne<sup>7</sup> taṃ tāpasāṃ disvā „sace ayaṃ amhe passissati satthavāsikānaṃ āroccassati, etassa<sup>8</sup> niddūpagatavelāya vilumpissāma<sup>2</sup>“ ti tatth’eva aṭṭhaṃsu. Tāpaso sakalam pi rattiṃ caṅkamaṃ yeva. Corā okāsaṃ alabhitvā gahitagahite muggarapāsāṇe chaddetvā sakatasatthavāsīnaṃ saddaṃ datvā „bho satthavāsīno, sace esa rukkhamūle caṅkamanatāpaso ajja nābhavissa<sup>9</sup> sabbe mahāviloपाṃ pattā abhavissatha, sve tāpasassa mahāsakkāraṃ kareyyāthā“ ’ti vatvā pakkamiṃsu. Te pabhātāya rattiyaṃ corehi chaddite

<sup>1</sup> both MSS. caṅkama.      <sup>2</sup> C<sup>k</sup> adhiṭṭhāyiniyi?      <sup>3</sup> both MSS. rakkhantu.  
<sup>4</sup> C<sup>k</sup> aparaṃ.      <sup>5</sup> C<sup>k</sup> subhāsitamidaṃ?      <sup>6</sup> C<sup>k</sup> rakkhisaṃ.      <sup>7</sup> so both MSS.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> ekassa.      <sup>9</sup> C<sup>k</sup> nābhavissati.

muggarapāsāṇādayo disvā bhītā Bodhisattassa santikaṃ gantvā vanditvā „bhante ditṭhā vo corā“ ti pucchimsu. „Āmāvuso ditṭhā“ ti. „Bhante ettake vo core disvā bhayaṃ vā sārājjaṃ vā na uppajjīti“. Bodhisatto „āvuso core disvā bhayaṃ nāma sadhanassa<sup>1</sup> hoti, ahaṃ pana niddhano, sv-āhaṃ kiṃ bhāyis-sāmi, mayhaṃ hi gāme pi araṇṇe pi vasantassa bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthīti“ vatvā tesam dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Asaṅkiyo 'mhi gāmaṃhi, araṇṇe n' atthi me bhayaṃ,  
ujumaggam samārūḷho mettāya karuṇāya cā ti. 75.

Tattha saṅkāya niyutto patitṭhito ti saṅkiyo na saṅkiyo asaṅkiyo, ahaṃ gāme vasanto pi saṅkāya appatitṭhitattā asaṅkiyo nibbhayo nirāsaṅko ti dīpeti. araṇṇe ti gāmagāmūpacāraavinimutte tṭhāne, ujumaggam samārūḷho mettāya karuṇāya cā 'ti ahaṃ tikacatukkajjhānikāhi mettākaruṇāhi kāyavaṅkādivirahitaṃ<sup>2</sup> ujubrahmalokagāmiṃmaggaṃ arūḷho ti vadati, aha vā parisuddhasīlātāya kāyavacīmanovaṅkavirahitaṃ ujum devalokamaggam arūḷho 'mhīti dassetvā tato uttarim mettāya karuṇāya ca patitṭhitattā ujum Brahmālokamaggam pi arūḷho 'mhīti dasseti pi, aparihīnajjhānassa hi ekaekantena Brahmālokaparāyanattā mettākaruṇādayo ujumaggā nāma.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā tuṭṭha-cittehi tehi manussehi sakkatapūjito yāvajīvaṃ cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmāloke nibbattī.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā anusandhim ghaṭetvā jāta-kaṃ samodhānesi: „Tadā satthavāsino Buddhaparisā ahesuṃ, tāpaso pana ahaṃ evā“ 'ti. Asaṅkiyajātakaṃ.

## 7. Mahāsupinajātaka.

Lāpūni sīdantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto soḷasa mahāsupine ārabha kathesi. Ekadivasam kira Kosalamahārājā rattim niddūpagato<sup>3</sup> pacchimayāme soḷasa mahāsupine disvā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> sadhanassā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -ta. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> niddu-.

bhītatasiṭo pabujjhivā „imesaṃ supinānaṃ diṭṭhataṃ kin nu kho me bhavissatīti“ maraṇabhayatajjito sayanapitṭhe nisinnako va vitināmesi. Atha naṃ pabhātāya rattiyaṃ brāhmaṇapurohitā upasaṃkamitvā „sukham asayittha<sup>1</sup> mahārājā“ 'ti pucchimsu. „Kuto me ācariyā sukhaṃ, ajjāhaṃ paccūsasamaye soḷasa mahāsupine passim, so 'mhi tesam diṭṭhakālato paṭṭhāya bhayappatto, vadetha ācariyā“ ti. „Sutvā jānis-sāmā“ 'ti vutte brāhmaṇānaṃ diṭṭhasupine kathetvā „kin nu kho me imesaṃ diṭṭhakāraṇā bhavissatīti“ pucchi. Brāhmaṇā hatthe vidhūnimsu. „Kasmā hatthe vidhūnathā“ 'ti ca vutte „kakkhalā mahārāja supinā“ ti. „Kā tesam nipphatti bhavissatīti“. „Rajjantarāyo jivintantarāyo bhogantarāyo ti imesaṃ tiṇṇam antarāyānaṃ aṇṇataro“ ti. „Sappatikammā appatikammā“ ti. „Kāmaṃ ete supinā atipharusattā appatikammā, mayāṃ pana te<sup>2</sup> sappatikamme karissāma, ete paṭikkamāpetum asakkontānaṃ amhākāṃ sikkhitabhāvo<sup>3</sup> nāma kiṃ karissatīti“ ti. „Kiṃ pana katvā paṭikkamāpessathā“ 'ti. „Sabbacatukkena yaṇṇāṃ yajissāma mahārājā“ 'ti. Rājā bhītatasiṭo „tena hi ācariyā mama jivitaṃ tumhākāṃ hatthe, khippaṃ me sotthim karothā“ 'ti āha. Brāhmaṇā „bahuṃ dhanāṃ labhissāma, bahuṃ khajjabhojjaṃ āharāpessāma“ 'ti haṭṭhatuṭṭhā „mā cintayi mahārājā“ 'ti rājānaṃ samassāsetvā rājanivesanā nikkhamitvā bahinagare yaṇṇāvātaṃ katvā bahū<sup>4</sup> catuppadaḡaṇe thūne<sup>5</sup> paṇite katvā pakkhigāṇe samāharitvā „idaṃ c' idaṃ ca laddhuṃ vaṭṭatīti“ punappuna saṃsaranti. Atha kho Mallikā devī taṃ kāraṇaṃ ūtvā rājānaṃ upasaṃkamitvā pucchi: „kin nu kho mahārāja brāhmaṇā punappuna saṃsaranti“ ti. „Sukhitā tvaṃ amhākāṃ, kaṇṇamūle āsivisaṃ carantaṃ na jūnāsīti“ ti. „Kim etaṃ mahārājā“ 'ti. „Mayā evarūpā dussupinā diṭṭhā, brāhmaṇā 'tiṇṇam antarāyānaṃ aṇṇataro paṇṇāyatīti' vatvā 'tesam paṭighātāya yaṇṇam yajāmā' 'ti vatvā punappuna saṃsaranti“ ti. „Kiṃ pana te mahārāja sadevake loke aggabrāhmaṇo supinapaṭikkammaṃ pucchito“ ti. „Katara pan' esa bhaddhe sadevake loke aggabrāhmaṇo“ ti. „Sadevake loke aggapuggalaṃ sabbaṇṇuṃ visuddhaṃ nikkilesaṃ mahābrāhmaṇaṃ na jānāsi, so hi Bhagavā supinantaram jāneyya, gaṇṇa tvaṃ<sup>7</sup> puccha mahārājā“ 'ti. „Sādhu devitī“ rājā vihāraṃ gantvā Sattāraṃ vanditvā nisīdi. Sattā madhurassaraṃ nicchāretvā „kin nu kho mahārāja atippage va āgato sīti“ āha. „Ahaṃ bhante paccūsamaye soḷasa ma-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> asiyittha. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> ne. <sup>3</sup> both MSS. sikkhitta- <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -sīti. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> bahu. <sup>6</sup> so both MSS. <sup>7</sup> so both MSS. instead of taṃ?

hāsupine disvā bhīto brāhmaṇānaṃ ārocesim, brāhmaṇā 'kakkhaḷā'<sup>1</sup> mahārāja supinā, etesaṃ paṭighātanatthāya sabbacatukkeva yaññānaṃ yaḷissamā'<sup>2</sup> 'ti yaññānaṃ sajjenti, bahū paṇā maraṇabhayatajjitā, tumhe va'<sup>3</sup> sadevake loke aggapuggalo, atitānāgatapaccuppannaṃ upādāya n' atthi so neyyadhammo yo vo dāṇamukhe apātham'<sup>4</sup> nāgacchati, etesaṃ me supinānaṃ nipphattim kathetha Bhagavā'<sup>5</sup> 'ti. „Evam etaṃ mahārāja, sadevake loke maṃ tṭapetvā añño etesaṃ supinānaṃ antaram vā nipphattim vā'<sup>6</sup> jānitum samattho nāma n' atthi, ahan te kathessāmi, api ca kho tvam ditṭhaniyāmen' eva supine kathehīti'. „Sādhu bhante'<sup>7</sup> ti rājā ditṭhaniyāmen' eva kathento

Usabhā rukkha gāviyo gavā ca  
 asso kaṃso sigālī ca kumbho  
 pokkharāṇī ca apākacandanam  
 Lāpūni sīdanti silā plavanti  
 maṇḍūkiyo<sup>8</sup> kaṇhasappe gilanti  
 kākaṃ suvaṇṇā parivārayanti  
 tasā vakā eḷakānaṃ bhayā hīti

imaṃ mātikaṃ nikkhipitvā kathesi. „Katham bhante, ekan tāva supinaṃ evaṃ addasaṃ: cattāro aṅjanavaṇṇā<sup>9</sup> kāḷausabhā 'yuḷḷhissamā'<sup>10</sup> 'ti catūhi<sup>11</sup> disāhi rājāṅgaṇaṃ āgantvā 'usabhayuddham passissamā'<sup>12</sup> 'ti mahājane sannipatite yuḷḷhanākāraṃ dassetvā naditvā gajjitvā ayuḷḷhitvā va paṭikkantā, imaṃ pathanaṃ supinaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko'<sup>13</sup> ti. „Mahārāja, imassa vipāko n' eva tava na mama kāle bhavissati, anāgate pana adhammikaṇaṃ kapaṇarājūnaṃ<sup>14</sup> adhammikaṇaṃ ca manussānaṃ kāle loke viparivattamāne kusale ossanne<sup>15</sup> akusale ussanne lokassa parihānakāle, devo na sanmā vassissati, meghapādā ca chijjissanti, sassāni milāyissanti, dubbhikkham bhavissati, vassitukāmā viya<sup>16</sup> catūhi<sup>17</sup> disāhi meghā utṭhabhitvā itthikāhi ātape patthaṭānaṃ<sup>18</sup> vihiādīnaṃ temanabhayena antopavesitakāle purisesu kuddālapitakathhesu<sup>19</sup> ājīm bandhanatthāya nikkhantesu vassanākāraṃ dassetvā gajjitvā vijjutā nicchāretvā te usabhā viya ayuḷḷhitvā avassitvā va palāyissanti, ayam etassa vipāko, tuyham pana tappaccayā koci antarāyo n'atthi, anā-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -lā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> ca. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> apātham. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> omits vā. <sup>5</sup> both MSS. maṇḍu-.  
<sup>6</sup> C<sup>k</sup> -vanānā, C<sup>v</sup> -vaṇṇa. <sup>7</sup> both MSS. catūhi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -rājūnaṃ. <sup>9</sup> so both MSS. <sup>10</sup> both MSS. vassatu-, C<sup>v</sup> adds catukāmā viya. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> ātappethacānaṃ.  
<sup>12</sup> C<sup>k</sup> -piṭṭhaka-.

gataṃ ārabha diṭṭhasupino esa, brāhmaṇā pana attano jīvitavuttiṃ nissāya kathayimsū<sup>1</sup> ti. Evaṃ Satthā supinassa nipphattiṃ kathetvā āha: „dutiyaṃ kathehi mahārājā“<sup>2</sup> ti. „Dutiyaṃ bhante evaṃ addasaṃ: khuddakā<sup>1</sup> rukkā c' eva gacchā ca paṭhavīṃ bhinditvā vidatthimattam pi ratanamattam pi anugantvā va pupphanti c'eva phalanti ca, imaṃ dutiyaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Mahārāja, imassa vipāko lokassa parihīnakāle manussānaṃ parittāyukakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā tibbarāgā bhavissanti, asampattavayā va kumāriyo purisantaraṃ gantvā utuniyo c'eva gabbhiniyo ca hutvā puttadhītāhi vadḍhissanti, khuddakarukkhānaṃ pupphaṃ viya hi tāsāṃ tunibhāvo phalaṃ viya ca puttadhītaro bhavissanti, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Tatiyaṃ kathehi mahārājā“<sup>3</sup> ti. „Gāviyo bhante tadahujātānaṃ vacchānaṃ khiraṃ pivantiyo addasaṃ, ayaṃ me tatiyo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva manussānaṃ jeṭṭhāpācāyikakammaṃsa natṭhakāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi sattā mātāpīṭṭusuvā sassusasuresu vā lajjāṃ anupaṭṭhapetvā sayam eva kuṭumbaṃ samvidahantā va ghāsacchādanamattam pi mahallakānaṃ dātukāmaṃ dassanti adātukāmaṃ na dassanti<sup>2</sup>, mahallakā anāthā asayāṃvasi<sup>3</sup> dārake ārādhetvā jīvissanti tadahujātānaṃ vacchakānaṃ khiraṃ pivantā mahāgāviyo viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Catutthāṃ kathehi“<sup>4</sup>. „Dhuravāhe bhante ārohapariṇāhasampanne mahāgone yugaparāraṃ ayojetvā taruṇe godamme<sup>4</sup> dhure yojente addasaṃ, te dhuraṃ vahitum asakkontā chaḍḍetvā aṭṭhaṃsu, sakaṭāni na-ppavattīṃsu, ayaṃ me catuttho supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva adhammikaṃ rājānaṃ kāle bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikaṃ paṇḍitaṃ pavenīkusalānaṃ<sup>5</sup> kamman<sup>6</sup> nittharaṇasamatthānaṃ mahāmatthānaṃ yasaṃ na dassanti, dhammasabbhāya vinicchayaṭṭhāne pi paṇḍite vohāraṅkusale mahallake amacce na ṭhapesanti, tabbiparītānaṃ<sup>7</sup> pana taruṇataruṇānaṃ yasaṃ dassanti, tathārūpe eva ca vinicchayaṭṭhāne ṭhapesanti, te rājakammāni yeva yuttānaṃ ca ajānantā n' eva taṃ yasaṃ ukkhipitum sakkhissanti na rājakammāni nittharitum, te asakkontā kammadhuraṃ chaḍḍessanti<sup>8</sup>, mahallakāpi paṇḍitāmaccaṃ yasaṃ alabbhantā kiccāni nittharitum samatthāpi 'kiṃ ambhākaṃ etehi, mayaṃ bhāhirakā jātā, abbhantarikā taruṇadārakā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> khuddasānikkhuddakā. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> omits adātukāmaṃ na dassanti. <sup>3</sup> both MSS. -si. <sup>4</sup> both MSS. -dhamme. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> pavenī-, C<sup>v</sup> pameñi-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> kamman. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -pari-. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> omits mahallake . . . chaḍḍessanti.

jānissantīti' uppannāni kammāni na karissanti, evaṃ sabbathāpi tesam rājūnam hāni yeva bhavissati, dhuraṃ vahitum asamattānaṃ vacchadammānaṃ<sup>1</sup> dhure yojitakālo viya dhuravāhānaṃ<sup>2</sup> mahāgoṇānaṃ yugaparamparāya ayojitakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Pañcamam kathehīti'. „Bhante, ubhatomukhaṃ assaṃ addasaṃ, tassa dvīsu passesu yavasaṃ<sup>3</sup> denti, so dvīhi mukhehi khādati, ayaṃ me pañcamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammikaṛājakāle yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikabālarājāno adhammike lolamanusse vinicchaye ṭhappessanti, te pāpā puññesu anādarā bālā sabhāyaṃ nisīditvā vinicchayaṃ deṭṭā ubhinnaṃ pi atthapaccatthikānaṃ hatthato lañcaṃ gahetvā khādissanti asso viya dvīhi mukhehi yavasaṃ, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Chaṭṭham kathehīti'. „Bhante, mahājano satasahassaggaṇikam<sup>4</sup> suvaṇṇapātim sammajjitvā „idha passāvaṃ karohīti“ ekassa jarasigālassa upanāmesi, tam tatha passāvaṃ karontaṃ addasaṃ, ayaṃ me chaṭṭho supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate yeva bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammikā va jātirājāno jātisampannaṃ kulaputtānaṃ āsāmkāya yasaṃ na dassanti akulīne va vaddhessanti, evaṃ malākulāni duggatāni bhavissanti lāmakakulāni issarāni, te ca kulīnapurisa jīvitum asakkontā 'ime nissāya jīvissāma'<sup>5</sup> 'ti akulīnaṃ dhītarō dassanti, iti tāsāṃ<sup>6</sup> kuladhītaṇaṃ akulīnehi saddhiṃ saṃvāso jarasigālassa suvaṇṇapātiyaṃ passāvākaraṇasadiṣo bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Sattamaṃ kathehīti'. „Bhante, eko puriso rajjūṃ vaṭṭetvā vaṭṭetvā<sup>6</sup> pādamaṇḍale nikkhipati, tena nisinnapiṭṭhassa heṭṭhā sayitā ekā chātasigālī<sup>7</sup> nassa aṇānantass' eva tam khādati, ev' āhaṃ addasaṃ, ayaṃ sattamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassa pi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi itthiyo purisalolā surālolā alaṃkāralolā visikhālolā āmisalolā bhavissanti, dussilā durācārā tā sāmihehi kasīgorakkhādīni kammāni katvā kicchena kasirena sambhataṃ dhanam jārehi saddhiṃ suram pivantā mālāgandhavilepanam dhārayamānā anto gehe accāyikam pi kiccaṃ anoloketvā gehe parikkhepassa uparibhāgena chiddaṭṭhānehi pi jāre upadhārayamānā sve vapitabbayuttakam<sup>8</sup> bījam pi koṭṭetvā<sup>9</sup> yāgubhattakhajjakāni sampādetvā khādamaṇḍalā vilumpissanti heṭṭhā piṭṭhake nipannacchātasigālī viya vaṭṭetvā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -dhammānaṃ. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> dhurā-. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> both MSS. -nikam.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> nāsāni. <sup>6</sup> both MSS. vaddhetvā vaddhetvā. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> -li. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -yuttamkam.

<sup>9</sup> both MSS. koddhetvā.

vaṭṭetvā<sup>1</sup> pādamūle nikkhitarajjūm, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Atṭhamam kathehīti<sup>2</sup>. „Bhante, rājadvāre bahūhi<sup>3</sup> tucchakumbhehi parivāretvā tṭhapaṭam ekam mahantaṃ pūritakumbham addasaṃ, cattāro pi pana vaṇṇā catūhi<sup>4</sup> disāhi catūhi<sup>5</sup> anudisāhi ca ghatehi udakaṃ āharitvā āharitvā pūritakumbham eva pūrenti, pūritapūritam udakaṃ uttaritvā palāyi, tato<sup>6</sup> pi punappuna tatth' eva udakaṃ āsiṅcanti, tucchakumbhe olokeno<sup>7</sup> pi n' atthi, ayam me atṭhamo supino, imassa ko vipāko<sup>8</sup> ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi loko parihāyissati, ratṭham nirojam bhavissati, rājāno duggatā kapaṇā bhavissanti, yo issaro bhavissati tassa bhaṇḍāgāre satasahasamattā kabāpaṇā<sup>9</sup> bhavissanti, te evam duggatā sabbe janapade attano vapakamme kāressanti, upaddutamanussā sake kammante chaḍḍetvā rājūnam nēva atthāya pubbaṇṇaparapaṇāni ca vapantā rakkhantā layantā maddantā pavesentā ucchukkhettāni karontā yantāni karontā yantāni vāhentā phāṇitādīni pacantā pupphārāme phalārāme ca karontā tattha tattha nipphannāni pubbaṇṇādīni āharitvā raṇṇo kotṭhāgāram eva pūressanti, attano gehesu tucchakotṭhakesu olokenāpi na bhavissanti, tucchatucchakumbhe anoloketvā pūritakumbhe pūraṇasadisam eva bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Navamam kathehīti<sup>10</sup>. „Bhante, ekam pañcapadumasañchannaṃ gaṃbhīraṃ sabbatotitthaṃ pokkharāṇim addasaṃ, samantato dipadacatuppadā otarivā tattha pāniyam<sup>11</sup> pivanti, tassā<sup>12</sup> majjhe gaṃbhīratṭhāne udakaṃ āvilam, tīrapadesesu dipadacatuppadānaṃ akkamaṇatṭhāne acchaṃ vippasannaṃ anāvilaṃ, ev' āham addasaṃ, ayam me<sup>13</sup> navamo supino, imassa ko vipāko<sup>14</sup> ti. „Imassāpi anāgate eva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi rājāno adhammikā bhavissanti, chandādivasena agatim-gacchantā rajjaṃ kāressanti, dhammena vinicchayaṃ nāma na dassanti, lañcavittakā bhavissanti dhanalolā, ratṭhavāsikesu nesaṃ khantimettānuddayā nāma na bhavissanti, kakkhalā pharusā ucchuyante ucchugaṇṭhikā viya manusse pīlentā nānappakārehi<sup>15</sup> balim uppādetvā dhanam gaṇhissanti, manussā balipīlitā kiñci dātum asakkontā gāmanigamādayo chaḍḍetvā paccantaṃ gantvā vasaṃ kappessanti, majjhima janapado suṇṇo<sup>16</sup> bhavissati<sup>17</sup> paccanto ghanavāso seyyathāpi pokkharāṇiyā majjhe udakaṃ āvilam pariyaṇte vippasannaṃ, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi.

<sup>1</sup> both MSS. vaddhetvā vaddhetvā. <sup>2</sup> both MSS. bahūni. <sup>3</sup> both MSS. catūhi.

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> tate, C<sup>v</sup> tate corr. to tato. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -tā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> kapaṇā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> pāniyam. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> taṃmā.

<sup>9</sup> C<sup>k</sup> ayameva. <sup>10</sup> both MSS. -kāre. <sup>11</sup> both MSS. suṇṇā. <sup>12</sup> C<sup>k</sup> bhavissanti.



Dasamañ kathehīti“. „Bhante, ekissā yeva kumbhiyā paccamānañ odanañ apākañ addasaṃ - apākañ ti vidāretvā vibhajitvā<sup>1</sup> ṭhapitañ viya, tiḥ' ākārehi paccamānañ ekasmiñ phasse<sup>2</sup> atikilino hoti ekasmiñ uttaraṅgulo ekasmiñ supakko ti -, ayam me dasamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiñ hi rājāno adhammikā bhavissanti, tesu adhammikesu rājayuttāpi brāhmaṇagahapatinegamajānapadāpīti samaṇabrāhmaṇe upādāya<sup>3</sup> sabbe manussā adhammikā bhavissanti, tato nesam ārakkhadevatā balipaṭṭiggāhikā devatā rukkhaddevatā ākāsaṭṭhaddevatā ti evaṃ devatāpi adhammikā bhavissanti, adhammikarājūnañ rajje vātā visamā kharā vāyissanti, te ākāsaṭṭhakavimānāni kampessanti, tesu kampitesu devatā kupitā devaṃ vassitum na dassanti, vassamāno pi sakalaratṭhe ekappahārena na vassissati, vassamāno pi sabbattha kasikammassa vā vappakammassa vā upakāro hutvā na vassissati, yathā ca ratṭhe evaṃ janapade pi gāme pi ekatalākasare pi ekappahārena na vassissati, talākassa uparibhāge vassanto heṭṭhābhāge na vassissati, heṭṭhā vassanto upari na vassissati, ekasmiñ bhāge sassaṃ ativassena nāsessati, ekasmiñ avassanena<sup>4</sup> milāpessati, ekasmiñ sammā vassamāno sampādessati, evaṃ ekassa raṇṇo rajje vuttasassā nippakārā bhavissanti ekakumbhiyā odano viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Ekādasamañ kathehīti“. „Bhante, sataśahasagghaṇikam<sup>5</sup> candanasāraṃ pūtitakkena<sup>6</sup> vikkiṇanti<sup>7</sup> addasaṃ, ayam me ekādasamo supino, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate eva mayhaṃ sāsane parihāyante vipāko bhavissati, anāgatasmiñ hi paccayalolā alajjī bhikkhū bahū bhavissanti, te mayā paccayaloluppaṃ nimmathetvā kathitadhammadesanañ cīvarādicatupaccayahetu paresaṃ desessanti, paccayehi muccitvā titthāraṇapakkhe<sup>8</sup> ṭhitā nibbānābhikumhaṃ katvā desetum na sakkhissanti, kevalaṃ mama vyañjanasampattim c' eva madhurasaddaṇ ca sutvā mahagghāni cīvarādini dassanti c' eva dātukāmā<sup>9</sup> ca hontīti desessanti, apare antaravīthi-catukkarājadvārādisu nisīditvā kahāpaṇaḍḍhapādamaśakarūpādini pi nissāya desessanti, iti mayā nibbānagghaṇakam<sup>10</sup> katvā desitaṃ dhammaṃ catuppaccayatthāya c' eva kahāpaṇaḍḍhakahāpaṇaṇam<sup>11</sup> atthāya ca vikkiṇitvā desetā sataśahasagghaṇakam<sup>11</sup> candanasāraṃ pūtitakkena

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> vibhijitvā. <sup>2</sup> so both MSS. instead of passe? <sup>3</sup> omit samaṇa-upādāya?

<sup>4</sup> both MSS. avassante. <sup>5</sup> both MSS. -nikam. <sup>6</sup> both MSS. pūtitakkena.

<sup>7</sup> so both MSS. instead of -nante? <sup>8</sup> C<sup>v</sup> nitthā-? read: titthakarānaṃ pakkhe?

<sup>9</sup> C<sup>v</sup> adds ti, C<sup>v</sup> ni. <sup>10</sup> both MSS. -nakam. <sup>11</sup> both MSS. -ṇāni.

vikkiṇantā viya bhavissanti, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Dvādasamaṃ kathehīti<sup>1</sup>. „Bhante, tucchalāpūni udae sīdantāni addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammikarājā-kāle loka viparivattante<sup>1</sup> yeva vipāko bhavissati, tadā hi rājāno jāti-sampannānaṃ kulaputtānaṃ yasaṃ na dassanti akulīnānaṃ yeva das-santi, te issarā bhavissanti itare daliddā, rājasammukhe pi rājadvāre pi amaccasammukhe pi vinicchayaṭṭhāne pi tucchalābusadisānaṃ akulīnā-naṃ nēva kathā osīditvā ṭhitā viya niccalā suppatiṭṭhitā bhavissati, saṃghasannipātesu pi saṃghakammagaṇakammaṭṭhānesu c' eva patta-cīvaraparivenādivinicchayaṭṭhānesu ca dussilānaṃ pāpapuggalānaṃ nēva kathā niyyānikā<sup>2</sup> bhavissati na lajjibhikkhūnaṃ<sup>3</sup> ti evaṃ sabbathāpi tucchalāpusīdanakālo<sup>4</sup> viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Terasamaṃ kathehīti<sup>1</sup> vutte „bhante mahantamahantā kūṭā-gārappamaṇā ghanasilā nāvā viya udae plavamānā<sup>5</sup> addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi tādise yeva kāle vipāko bhavissati, tadā hi adhammikarājāno akulīnānaṃ yasaṃ dassanti, te issarā bhavissanti kulīnā duggatā, tesu na keci gāravaṃ karissanti, itaresu yeva karis-santi, rājasammukhe vā amaccasammukhe vā vinicchayaṭṭhāne vā vi-nicchayakusalānaṃ ghanasilāsadisānaṃ kulaputtānaṃ kathā na ogāhitvā patiṭṭhahissati, tesu kathentesu 'kiṃ ime kathenti' itare parihāsam eva karissanti, bhikkhusannipāte pi vuttappakāresu ṭhānesu n' eva pesale bhikkhū garukātabbe<sup>6</sup> maññissanti nāpi tesam kathā pariyogā-hitvā patiṭṭhahissati, silānaṃ plavanakālo<sup>7</sup> viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Cuddasaṃ kathehīti<sup>1</sup>. „Bhante, khudda-kamadhukapupphapamaṇāmaṇḍūkiyo mahante kaṇhasappe vegena anu-bandhitvā uppalanāle viya chinditvā chinditvā maṃsaṃ khāditvā gilān-tiyo addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi loka parihāyante anāgate eva vipāko bhavissati, tadā hi manussā tibbarāgādijātikā kile-sānuvattikā hutvā taruṇataruṇānaṃ attano bhariyānaṃ vase vattissanti, gehe dāsakammakarādāyo pi gomahisādāyo pi hiraññasuvannaṃ pi sabbam tāsam yeva āyattam bhavissati, „asukam hiraññasuvannaṃ vā paricchadādijātam<sup>8</sup> vā kahan“ ti vutte „yattha vā tattha vā hotu, kiṃ tuyh' iminā vyāpārena, tvam mayham ghare santam vā asantam vā jānitukāmo jāto“ ti vatvā nānappakārehi akkositvā mukhasattīhi koṭ-tetvā<sup>9</sup> dāsacētake viya vase katvā attano issariyam pavattessanti, evaṃ

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -vattente? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> niyyāni. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> lajjī-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> corr. to -pūnisīda-  
C<sup>v</sup> -pūsisīda-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> palāva-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> garū-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> palavanamkālo. <sup>8</sup> both MSS,  
paricche-. <sup>9</sup> both MSS. koddhetvā.

madhukapuppapamāṇānaṃ maṇḍūkapotikānaṃ āsīvise kaṇhasappe gilaṇakālo<sup>1</sup> viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Panna-rasamaṃ kathehīti<sup>2</sup>. „Bhante, dasahi asaddhammehi samannāgataṃ gāmagocaraṃ kākāṃ kaṇcanavannaṇṇatāya suvaṇṇā ti laddhanāme suvaṇṇarājahaṃse parivārente addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imasāpi anāgate dubbalarājakāle yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ rājāno hatthisippādisu akusalā yuddhesu visārada<sup>3</sup> bhavissanti, te attano rajjādivipattim āsaṃkamānā samānajātikānaṃ kulaputtānaṃ issariyaṃ adatvā attano pādamūlikanahāpakakappakādīnaṃ dassanti, jātigotta-sampannakulaputtā rājakule paṭiṭṭhaṃ alabhamānā jīvikāṃ kappetuṃ asamatthā hutvā issariye tṭhite jātigottahīne akulīne upatṭhahantā vicarissanti, suvaṇṇarājahaṃsehi<sup>4</sup> kākassa parivāritakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Soḷasamaṃ kathehīti<sup>5</sup>. „Bhante, pubbe dīpino eḷake khādanti, ahaṃ pana eḷake dīpino anubandhitvā murumurā<sup>6</sup> ti khādante addasaṃ, ath' aññe tasā vakā eḷake dūrato va disvā tasitā tāsappattā<sup>7</sup> hutvā eḷakānaṃ bhayā palāyitvā gumbagahānāni pavisitvā niliyiṃsu, - hikāro pan' ettha nipātamattam eva - <sup>8</sup>, ev' āhaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammika-rājakāle yeva vipāko bhavissati, tadā hi akulinā rājavallabhā issarā bhavissanti, kulīnā appaṇṇatā duggatā, te rājavallabhā<sup>9</sup> rājānaṃ attano kathāṃ gāhāpetvā vinicchayaṭṭhānādisu balavanto hutvā kulīnānaṃ pavēṇiāgatānaṃ<sup>10</sup> khetvatthādīni 'amhākaṃ santakāni etānti' abhiyujjhivā te 'na tumhākaṃ amhākaṃ' ti āgantvā vinicchayaṭṭhānādisu vivadante<sup>11</sup> vettalatādīhi pahārāpetvā<sup>12</sup> gīvāya gahetvā apakaḍḍhāpetvā 'attano pamāṇaṃ na jānātha, amhehi saddhīm vivadatha, idāni vo rañño kathetvā hatthapādachedanādīni kāressamā' ti santajjessanti, te tesāṃ bhayena attano santakāni vatthūni 'tumhākaṃ yev' etāni<sup>13</sup>, gaṇhathā' ti niyyādetvā attano gehāni pavisitvā bhītā nipajjissanti; pāpabhikkhū pi pesale bhikkhū yathārucim viheṭhessanti, te pesalā bhikkhū paṭi-saraṇaṃ alabhamānā araṇṇānaṃ pavisitvā gahanatṭhānesu niliyiṃssanti; evaṃ hīnājaccehi c' eva pāpabhikkhūhi ca upaddutānaṃ jātimantakulaputtānaṃ c' eva pesalānaṃ bhikkhūnaṃ ca eḷakānaṃ bhayena tasavakānaṃ<sup>14</sup> palāyanakālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi, ayam pi hi supino anāgataṃ nēva ārabba ditṭho, brāhmaṇā pana

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> hilāua-. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> both MSS. -haṃse. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> murū-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> sappattā. <sup>6</sup> so both MSS. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> vallabhā. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> pameṇi-, C<sup>k</sup> pavēni-. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> vadante. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> paharā-. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> yevatāni. <sup>12</sup> both MSS. tasāva-.

na dhammasudhammatāya taya sinehena kathayimsu, 'bahuṃ dhanam labhissāma' ti āmisacakkhutāya jīvitavuttiṃ nissāya kathayimsu<sup>1</sup> ti. Evam Sattā soḷasannaṃ mahāsupinānaṃ nipphattiṃ<sup>2</sup> kathetvā „na kho mahārāja etarahi tvaṃ nēva ime supine addasa, porāṇakarājāno pi<sup>3</sup> addasaṃsu, brāhmaṇāpi tesam evam eva ime supine gahetvā yaṇ-ṇamatthake khipimsu, tato paṇḍitehi dinnena nayena gantvā Bodhisattaṃ pucchiṃsu, porāṇakāpi tesam ime supine kathentā iminā niyāmena kathesun“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā c' eva samāpattiyo ca nibbat-  
tetvā Himavantapadesaṃ jhānakiḷaṃ kiḷanto viharati. Tada Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ iminā va niyāmena ime supine disvā brāhmaṇe pucchi. Brāhmaṇā evam evam<sup>3</sup> yaṇṇaṃ yajitum ārabhiṃsu. Tesu purohitassa antevāsikamaṇavo<sup>4</sup> paṇḍito vyatto ācariyaṃ āha: „ācariya, tumhehi mayaṃ tayo vede uggaṇhāpitā, nanu tesu 'ekam māretvā ekassa sotthikammassa karaṇaṃ nāma n' atthiti“<sup>5</sup>. „Tāta iminā upāyena amhākaṃ bahuṃ dhanam uppajjissati, tvaṃ pana rañño dhanam rakkhitukāmo maññe“ ti. Maṇavo „tena hi ācariya tumhe tumhākaṃ kammaṃ karotha, ahaṃ tumhākaṃ santike kiṃ karissāmīti“ vicaranta rañño uyyānaṃ agamāsi. Tam divasaṃ nēva Bodhisatto pi tam kāraṇaṃ ṇatvā „ajja mayi manussapathaṃ gate mahājanassa bandhanā makkho bhavissatīti“ ākāseṇa gantvā uyyāne otarivā suvaṇṇapaṭimā viya maṅgalasilātale nisīdi. Maṇavo Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā paṭi-santhāraṃ akāsi. Bodhisatto pi tena saddhiṃ madhurapatisan-thāraṃ katvā „kin nu kho māṇava rājā dhammena rajjaṃ kāretīti“ pucchi. „Bhante, rājā nāma dhammiko, api ca kho pana naṃ brāhmaṇā atitthe pakkhaṃ dāpenti, rājā soḷasa supine disvā brāhmaṇānaṃ ārocesi, brāhmaṇā 'yaṇṇaṃ yajissāma'

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> nipphattiṃ    <sup>2</sup> C<sup>1</sup> omitta pi.    <sup>3</sup> so both MSS.    <sup>4</sup> C<sup>1</sup> antevāsika-

'ti āradhā, kin nu kho bhante 'ayaṃ nāma imesaṃ supinānaṃ nipphattīti' rājānaṃ saññāpetvā tumhākaṃ mahājanaṃ bhayā mocetuṃ na vattatīti'<sup>1</sup>. „Mayaṃ kho mānava rājānaṃ na jānāma, rājāpi amhe na jānāti, sace pana idhāgantvā puccheyya katheyyāma' assa mayana" ti. Mānava „ahaṃ bhante ānessāmi, tumhe mamāgamaṇaṃ udikkhantā muhuttaṃ nisīdathā" 'ti Bodhisattaṃ paṭijānāpetvā rañño santikaṃ gantvā „mahārāja eko ākāsacāriko tāpaso tumhākaṃ uyyāne otarivā 'tumhehi diṭṭhasupinānaṃ nipphattiṃ kathessāmīti' tumhe pakkosattīti" āha. Rājā tassa kathaṃ sutvā tāvad eva mahantena parivārena uyyānaṃ gantvā tāpasaṃ vanditvā ekamantaṃ nisinna pucchi<sup>2</sup>: „tumhe kira bhante mayā diṭṭhasupinānaṃ nipphattiṃ jānathā"<sup>3</sup> 'ti. „Āma mahārāja" 'ti. „Tena hi kathethā" 'ti. „Kathemi mahārāja, yathādiṭṭhe tāva supine maṃ sāvehīti"<sup>4</sup>. „Sādhu bhante" ti rājā

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca  
 asso kaṃso sigālī ca kumbho  
 pokkharāṇī ca apāka candanaṃ  
 Lāpūni sīdanti silā plavanti -pe-  
 tasā vakā eḷakānaṃ bhayā hīti 76.

vadvā Pasenadiraññā kathitaniyāmena' eva supine kathesi.

Bodhisatto pi tesāṃ idāni Sathārā kathitaniyāmena' eva vitthārato nipphattiṃ kathetvā pariyoṣāne sayāṃ idaṃ kathesi: Vipariyāso vattati, na idha-m-atthīti<sup>4</sup>, tatrāyaṃ attho: ayaṃ mahārāja imesaṃ supinānaṃ nipphatti<sup>5</sup>, yaṃ paṇ' etaṃ tesāṃ paṭighātathāya yaññakammaṃ vattati taṃ<sup>6</sup> vipariyāso vattati, viparītato vattati, vipallāsena vattatīti vuttaṃ hoti, kiṃkāraṇā: imesaṃ hi nip-phatti<sup>5</sup> nāma lokassa viparivattakāle akāraṇassa kāraṇaṃ ti gahaṇakāle kāraṇassa akāraṇaṃ ti<sup>7</sup> chaḍḍanākaḷe abbhūtaṃ bhūtaṃ ti gaḥṇanākaḷe alajjīnaṃ ussanna-kaḷe lajjīnaṃ ca parihīnākaḷe bhavissati, na-y-idha-m-atthi, idāni pana tava vā

<sup>1</sup> both MSS. vaddhatīti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> pucche. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> idhamatthīti corr. to idhadamatthīti. <sup>5</sup> both MSS. -ttiṃ. <sup>6</sup> both MSS. naṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> omits gahana - - - ṇaṃ ti.

mama vā kāle idha imasmim purisayuge vattamāne etesaṃ nipphatti' n' atthi, tasmā etesaṃ patighātāya vattamānaṃ yaññakammaṃ vipallāseṇa vattati.

„Alan tena, n' atthi te itonidānaṃ bhayaṃ vā chambhittam vā“ ti mahāpuriso rājānaṃ samassāsetvā mahājanaṃ bandhanaṃ mocetvā puna ākāse thatvā rañño ovādaṃ datvā pañcasu silesu patitthāpetvā „ito patthāya mahārāja brāhmaṇehi saddhim ekato hutvā pasughātayaññaṃ nāma mā yajā“ 'ti dhammaṃ desetvā ākāseṇ' eva attano vasanatthānaṃ agamāsi. Rājāpi tassa ovāde thito dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā „supinapaccayā te bhayaṃ n' atthi, hare taṃ yaññaṃ“ ti yaññaṃ hāretvā mahājanaṃ jīvitadānaṃ datvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, māṇavo Sāripputto, tāpaso pana aham evā“ 'ti.

Parinibbute pana Bhagavati Saṅgītikārakā usabhārukkhādīni tīṇi padāni Atthakathaṃ āropetvā lābūṇi ādīni pañca padāni ekaṃ gāthaṃ katvā Ekani-pātipālīṃ āropesuṃ ti. Mahāsupinajātakaṃ.

## 8. Illisajātaka.

Ubho khañjā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto macchariseṭṭhim ārabha kathesi. Rājagahanagarassa kira avidūre Sakkharanā nāma nigamo. Tatth' eko Maccharikosiyō nāma seṭṭhi asītikoti vibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindumattam pi n' eva paresaṃ deti na attanā paribhuñjati, iti tassa taṃ vibhavajātaṃ n' eva puttadārādīnaṃ na samaṇabrāhmaṇānaṃ atthaṃ anubhoti, rakkhasa-pariggahītapokkharāṇi viya aparibhogam tiṭṭhati. Satthā ekadivasam paccūsamaye mahākaruṇāsamaṇapattito vutthāya sakalalokadhātuyam bodhaneyyabandhave olokeno pañcacattālisayojanamattake vasantassa<sup>1</sup> seṭṭhino sapajāpatikassa sotāpatti phalassa upanissayaṃ addasa. Tato purimataradivase<sup>2</sup> rājānaṃ upatthāpetum rājagehaṃ gantvā rājupatthānaṃ katvā āgacchanto ekaṃ chātājhattaṃ janapadamanussaṃ kummāsapūraṃ kapallapūvaṃ khādantaṃ disvā tattha pipāsaṃ uppādetvā attano

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> nipphattim. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> adds tassa. <sup>3</sup> add seṭṭhi?

gharam gantvā cintesi: „sac' āham 'kapallapūvam khāditukāmo 'mhīti' vakkhāmi bahū mayā saddhim khāditukāmā bhavissanti, evaṃ me' bahūni taṇḍulasappihānitādīni<sup>2</sup> parikkhayaṃ gamissanti, na kassaci kathessāmiti“ taṇhaṃ adhivāsento carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthataगतatto jāto. Tato taṇhaṃ adhi-  
vāsetum asakkonto gabbhaṃ pavisitvā mañcakam upagūhitvā nipajji, evaṃ gato pi dhanahānibhayena kassaci kiñci na kathesi. Atha naṃ bhariyā upasaṃkamitvā piṭṭhim parimajjitvā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi. „Na me kiñci aphāsukam atthīti“. „Kin nu kho te rājā kupīto“ ti. „Rājāpi me na kuppāti“<sup>3</sup>. „Atha kin te puttadhītāhi vā dāsakanmakarādīhi vā kiñci amanāpaṃ kataṃ atthīti“. „Evarūpaṃ pi n' atthi“<sup>4</sup>. „Kismici pana te taṇhā atthīti“. Evam vutte pi dhanahānibhayena kiñci avatvā<sup>4</sup> nissaddo va nipajji. Atha naṃ bhariyā „kathehi sāmi, kismim te taṇhā“ ti āha. So vacanaṃ parigilanto viya „atthi me ekā taṇhā“ ti āha. „Kin taṇhā sāmīti“. „Kapallapūvam khāditukāmo 'mhi“<sup>5</sup>. „Atha kimatthaṃ na kathesi, kim tvam daliddo, idāni sakalāsakkharanigamavāsīnaṃ pahonake kapallapūve pacissāmiti“. „Kin tehi, attano kammaṃ katvā khādissantīti“. „Tena hi ekaracchavāsīnaṃ pahonake pacāmīti“. „Jānān' ahan tava mahādhanabhāvan“ ti. „Imasmiṃ gehamatte sabbesaṃ pahonakam katvā pacāmīti“. „Jānān' ahan tava mahajjhāsayaabhāvan“ ti. „Tena hi te puttadāramattass' eva<sup>6</sup> pahonakam katvā pacāmīti“. „Kin te etehīti“. „Kim pana tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pahonakam katvā pacāmīti“. „Tvam kim karissasi“<sup>7</sup>. „Tena hi ekass' eva te pahonakam katvā pacāmīti“. „Imasmiṃ thāne paccamānaṃ bahū paccāsimsanti<sup>8</sup>, sakalataṇḍule thapetvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni<sup>9</sup> ca ādāya thokam khīrasappimadhuphānītaṃ ca gahetvā sattabhūmakassa pāsādassa upari mahātalam āruya paca, tatthāham ekako va nisīditvā khādissāmiti“. Sā „sādhū“<sup>10</sup> 'ti paṭisunītvā<sup>8</sup> gahetabbam gāhāpetvā pāsādam āruya dāsiyo vissajjetvā seṭṭhim pakkosāpesi<sup>9</sup>, so<sup>10</sup> ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūcighaṭṭikādayo datvā sattamaṃ talam abhiruhitvā tattha pi dvāram pidahitvā nisīdi. Bhariyāpi 'ssa uddhane aggim jāletvā kapallakam āropetvā pūve pacitum ārabhi. Atha Satthā pāto va Mahāmogallānattheraṃ āmantesi: „eso Moggallāna Rājagahassa avi-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> evameva. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -phāni-, C<sup>k</sup> -phani-. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> vatvā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> -mantaseva, C<sup>v</sup> -mattesevā? <sup>6</sup> C<sup>k</sup> paccāyissanti. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> uddhaka-. <sup>8</sup> both MSS. -nitvā. <sup>9</sup> both MSS. pakkosāpetvāsi. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> yo.

dūre Sakkharanigame maccharisett̃hi 'kapallapūve khādissāmīti' aññesaṃ dassanabhayena sattabhūmakapāsāde kapallapūve pacāpeti, tvam tattha gantvā tam sett̃hiṃ dametvā nibbisevanam katvā ubho pi jayampatike pūve ca khīrasappimadhuphānitādīni ca gāhāpetvā attano balena Jetavanam ānehi, ajjāham pañcāhi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre yeva nisīdissāmi, pūveh' eva bhattakiccam karissāmīti" āha. Thero „sādhu bhante" ti Satthu vacanam sampatichitvā tāvad eva iddhibalena tam nigamaṃ gantvā tassa pāsādassa sihapañjaradvāre sunivattho supāruto ākāse yeva maṇirūpakam viya atthāsi. Mahāsetthino theram disvā va hadayamaṃsaṃ kampi. So „aham evarūpanam űeva bhayena imam thānam āgato, ayaṃ ca āgantvā vātapānadvāre thito" ti gahetabbagahaṇam<sup>1</sup> apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya rosena tatataṭṭayanto evam āha : „samaṇa ākāse thātvā thāva<sup>2</sup> kim labhissasīti, ākāse apade padam dassetvā camkamanto pi n' eva labhissasīti" āha. Thero tasmim yeva thāne aparāparam camkami. Setthi „camkamanto kim labhissasi, ākāse pallamkena nisīdamāno pi<sup>3</sup> na labhissasi yevā" 'ti āha. Thero pallamkam ābhujitvā<sup>4</sup> nisīdi. Atha nam „nisinno kim labhissasi, āgantvā vātapānaummāre thito pi na labhissasīti" āha. Thero ummāre atthāsi. Atha nam „ummāre thito kim labhissasi, dhūpayanto pi na labhissasi yevā" 'ti āha. Thero dhūpāyi, sakalapāsādo eka-dhūmo ahoṣi. Setthino akkhīnam sūciyā vijjhanakālo viya jāto, gehajjhānabhayena pana nam „pajjalanto pi na labhissasīti" avatvā cintesi : „ayaṃ samaṇo suṭṭhu laggo, aladdhā na gamissati, ekam assa pūvaṃ dāpessāmīti" bhariyaṃ āha : „bhadde ekam khuddakapūvaṃ pacitvā samannaṣsa datvā uyyojehi nan" ti. Sā thokam űeva piṭṭhiṃ<sup>5</sup> kapallapātiyaṃ pakkhipi. Mahāpūvo hutvā sakalam pātim pūretvā uddhumāto atthāsi. Setthi tam<sup>6</sup> disvā „bahum tayā piṭṭham gahitam bhavissatīti" sayam eva dabbikaṇṇena thokam piṭṭhiṃ<sup>5</sup> gahetvā pakkhipi. Pūvo purimapūvato mahantataro jāto. Evam yaṃ yaṃ pacati so so mahantamahanto va hoti. So nibbiṇṇo bhariyaṃ āha : „bhadde imassa ekam pūvaṃ dehīti". Tassā pacchito ekam pūvaṃ gaṇhantiyā sabbe ekābaddhā alliyimsu. Sā sett̃hiṃ āha : „sāmi, sabbe pūvā ekato laggā, visum kātum na sakkomīti". „Aham karissāmīti" so pi kātum nāsakkhi. Ubho janā koṭiyaṃ gahetvā kaḍḍhantāpi viyojetum nāsakkhimsu yeva. Ath' assa pūvehi saddhiṃ vāyamantass' eva sarīrato sedā muccimsu pipāsā ca pacchijji. Tato bhariyaṃ āha : „bhadde, na me pūvehi

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -gaṇhaṃ. <sup>2</sup> so both MSS. instead of tāva? <sup>3</sup> C<sup>v</sup> pini. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> ābhujitvā,  
<sup>5</sup> so both MSS. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> naiṇ.



attho, pacchiyā saddhim yeva imassa bhikkhussa dehīti<sup>1</sup>. Sā pacchimā ādāya theram upasāmkami. Thero ubhinnam pi dhammam desesi, tiṇṇam ratanānam guṇe katesi, „atthi dinnam, atthi yitṭhan“ ti dānādīnam phalam gaganatale candam viya dassesi. Tam sutvā pasannacitto seṭṭhi „bhante āgantvā imasmim pallanke nisīditva pūve paribhuñjathā“<sup>2</sup> 'ti āha. Thero „mahāseṭṭhi, Sammāsambuddho 'pūve khādissāmīti' pañcahi bhikkhusatehi saddhim vihāre nisinno, tumhākam ruciya sati seṭṭhi bhariyam pūve ca khīrādīni ca gaṇhāpetha, Satthu santikam gamissāmā“<sup>3</sup> 'ti āha. „Kham pana bhante etarahi Satthā“ ti. „Ito pañcacattālīsayojanamattake Jetavanavihāre seṭṭhīti“<sup>4</sup>. „Bhante kalam anatikkamitvā ettakam addhānam katham gamissāmā“<sup>5</sup> 'ti. „Mahāseṭṭhi, tumhākam ruciya sati aham vo attano iddhibalena nessāmi, tumhākam pāsāde sopānasīsam attano thāne yeva bhavissati, sopānapariyosānam pana Jetavanadvārakoṭṭhake bhavissatīti uparipāsādā heṭṭhāpāsādā otarānakālamattena vo Jetavanam nessāmīti“<sup>6</sup>. So „sādhu bhante“ ti sampaticchi. Thero sopānasīsam tath' eva katvā „sopānapadamulam Jetavanadvārakoṭṭhake hotū“<sup>7</sup> 'ti adhiṭṭhāsi. Tath' eva āhosi. Iti thero seṭṭhīn ca seṭṭhibhariyañ ca uparipāsādā heṭṭhā otarānakālate khippataram Jetavanam sampāpesi. Te ubho pi Satthāram upasāmkamitvā kalam ārocesum. Satthā bhattaggaṃ pavisitvā paññatatabuddhāsane nisīdi saddhim bhikkhusaṅghena. Mahāseṭṭhi buddhapamukhassa saṅghassa dakkhiṇodakam adāsi, bhariyā Tathāgatassa patte pūvam patiṭṭhāpesi. Satthā attano yāpanamattaṃ gaṇhi, pañcasatā bhikkhū pi tath' eva gaṇhimsu. Seṭṭhi khīrasappimadhusakharā dadamāno aganāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhim bhattakiccam niṭṭhāpesi. Mahāseṭṭhi<sup>1</sup> pi saddhim bhariyāya yāvatattham khādi<sup>2</sup>. Pūvanam pariyośanam eva na paññāyati. Sakalavihāre bhikkhūnañ ca vighāsādānañ ca dinne pi pariyośanam na paññāyati. „Bhante pūvam parikkhayam na gacchatīti“<sup>3</sup> Bhagavato ārocesum. „Tena hi Jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā“<sup>4</sup> 'ti. Atha ne dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāraṭṭhāne chaḍḍayimsu. Ajjāpi tam thānam Kapallapūvam<sup>5</sup> pabbhāraṇte va paññāyati. Mahāseṭṭhi saha bhariyāya<sup>6</sup> Bhagavantam upasāmkamitvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Bhagavā anumodanam akāsi, anumodanapariyośane ubho pi sotāpatti-phale patiṭṭhāya Satthāram vanditvā dvārakoṭṭhake sopānam āruya attano pāsāde yeva<sup>7</sup> pa-

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> C\* khādi. <sup>3</sup> both MSS. gacchantīti. <sup>4</sup> C\* -pūva. <sup>5</sup> both MSS. hariyā. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> yosva.

tittahimsu. Tato paṭṭhāya mahāseṭṭhi asītikoṭṭidhanam Buddhasāsane yeva vikiri. Punadvase Sammāsambuddho Sāvattiyaṃ piṇḍāya caritvā Jetavanam āgama bhikkhūnam Sugatovādam datvā gandhakuṭim pavisitvā patisallīno<sup>1</sup>. Sāyaṇhasamaye dhammasabbhāyam sannipatitvā bhikkhū „passathāvuso Mahāmoggallānattherassānubhāvam, macchariseṭṭhim muhuttena dametvā nibbisevanam katvā pūve gāhāpetvā Jetavanam ānetvā Satthu sammukham katvā sotāpattiṭṭhale patiṭṭhāpesi, aho mahānubhāvo therō“ ti therassa guṇakatham kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „bhikkhave kuladamakena nāma bhikkhunā kulaṃ aviheṭhetvā akilametvā pupphato reṇum gaṇhantena bhamarena viya upasamkamitvā Buddhagūṇe jānāpetabban“ ti vatvā theram pasamsanto

Yathāpi bhamaro puppham vaṇṇagandham aheṭṭhayam  
paleti rasam ādāya evam gāme munī care ti (Dhp. v. 49)

imaṃ Dhammapade gātham vatvā uttarim pi therassa guṇam pakāsetum „na bhikkhave idān’ eva Moggallānena macchariseṭṭhi damito, pubbe pi tam dametvā kammaphalasambandham jānāpesi yevā“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente  
Bārāṇasiyam Illiso nāma seṭṭhi ahosi asītikoṭṭivibhavo purisadosasamannāgato khañjo kuṇī<sup>2</sup> visamaakkhimaṇḍalo assaddho appasanno maccharī, n’ eva aññesaṃ deti na sayam paribhuñjati, rakkhasapariggahītapokkharāṇī viy’ assa geham ahosi. Mātāpitaro pan’ assa yāva sattamā kulaparivaṭṭā<sup>3</sup> dāyakā dānapatino. So seṭṭhiṭṭhānam labhitvā yeva kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālam jhāpetvā yācake pothetvā nikkaddhitvā dhanam eva saṇṭhapeti. So ekadivasam rājupaṭṭhānam katvā attano gharam āgacchanto ekaṃ maggakilantam janapadamanussaṃ ekaṃ surāvārakam<sup>4</sup> ādāya piṭhake nisīditvā ambilasurāya kosakam<sup>5</sup> pūretvā<sup>6</sup> pūtimacchakena uttaribhaṅgena pivantam disvā suram

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> -no. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> both MSS. -parivaddhā. <sup>4</sup> C\* suruvārakam.

<sup>5</sup> both MSS. kesakam. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> sūretvā.

pātukāmo hutvā cintesi: „sac' āhaṃ suraṃ pivissāmi mayi pivante bahū pivitukāmā bhavissanti, evam me dhanāparikkhaya<sup>1</sup> bhavissatīti“ so taṅhaṃ adhivāsento vicarivā gacchante<sup>2</sup> kāle adhivāsetuṃ asakkonto vihatakappāso viya paṇḍusarīro ahoṣi dhamanisanthataगततो जातो. Ath' ekadivasam gabbham pavisitvā mañcakam upagūhitvā<sup>3</sup> nipajji. Tam enaṃ bhariyā upasamkamitvā piṭṭhīm parimajjitvā „kin te sāmi aphāsukan“<sup>4</sup> ti pucchi. Sabbam heṭṭhākathitaniyāmen' eva veditabbam. „Tena hi ekakass' eva te pahonakam<sup>5</sup> suraṃ karomīti“ puna vutte „gehe surāya kāriyamānāya bahū paccāsimsanti, antarāpaṇato āharāpetvāpi na sakkā idha nisinnena pātun“<sup>6</sup> ti māsakamattam datvā antarāpaṇato surāvārakam āharāpetvā ceṭakena gāhāpetvā nagarā nikkhamma naditīram gantvā mahāmaggasamīpe ekam gumbam pavisitvā surāvārakam ṭhapāpetvā „gaccha tvan“<sup>7</sup> ti ceṭakam dūre nisīdāpetvā kosakam pūretvā suraṃ pātuṃ ārabhi. Pitā pan' assa dānādīnam puññānam katattā devaloke Sakko hutvā nibbato, so tasmīm khaṇe „pavattati nu kho me dānam udāhu no“<sup>8</sup> ti āvajjento tassa appavattim puttassa ca<sup>9</sup> kulavaṃsam nāsetvā dānasālam jhāpetvā yācace nikkadḍhitvā macchariyabhāvena patitṭhāya 'aññesam dātabbam bhavissatīti' bhayena gumbam pavisitvā ekakass' eva suraṃ pivanabhāvaṃ ca disvā „gacchāmi, tam samkhobhetvā dametvā kammaphalasambandham jānāpetvā dānam dāpetvā devaloke nibbattanārahaṃ karomīti“ manussapatham otarivā Illīsasetṭhinā nibbisesam khañjakuṇim visamacakkhulam attabhāvaṃ nimminivā Rājagahanagaraṃ pavisitvā rañño nivesanadvāre ṭhatvā attano āgatabhāvaṃ ārocāpetvā „pavisatū“<sup>10</sup> ti vutte pavisitvā rājānam vandivā atṭhāsi. Rājā „kim mahāsetṭhi avelāya<sup>11</sup> āgato sīti“ āha. „Āgato 'mhi deva, ghare me asitikoṭimattam dhanam atthi, tam devo āharāpetvā attano bhaṇḍāgāre pūrāpetū“<sup>12</sup> ti. „Alam mahāsetṭhi, tava

<sup>1</sup> both MSS. dhanam-. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> repeats gacchante. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> upabuhitva. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> ahāsukan. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> pagona-. <sup>6</sup> omit ca? <sup>7</sup> C<sup>k</sup> velāya.

dhanato amhākaṃ gehe bahutaraṃ dhanan“ ti. „Sace deva tumhākaṃ kammaṃ n’ atthi yathāruciyā naṃ gahetvā dānaṃ dammīti“. „Dehi setṭhīti“. So „sādhū devā“ ’ti rājānaṃ vanditvā nikkhamitvā Illisasetṭhino gehaṃ agamāsi. Sabbe upatṭhākamanussā parivāresuṃ, eko pi „nāyaṃ Illiso“ ti jānitum samattho atthi, so gehaṃ pavisitvā ante ummāre thatvā dovārikaṃ pakkosāpetvā „yo añño mayā samānarūpo āgantvā ‘mam’ etaṃ gehaṃ’ ti pavisitum āgacchati taṃ piṭṭhiyaṃ paharitvā nihareyyāthā“ ’ti vatvā pāsādaṃ āruya mahārahe āsane nisiditvā setṭhibhariyaṃ pakkosāpetvā sitākāraṃ dassetvā „bhadde dānaṃ demā“ ’ti āha. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā va setṭhibhariyā<sup>1</sup> ca puttadhītarō ca dāsakammakarā ca „ettakaṃ kālaṃ ‘dānaṃ demā’ ’ti cittaṃ eva n’ atthi, ajja pana suraṃ pivitvā muducitto hutvā dātukāmo jāto bhavissatīti“ vadimsu. Atha naṃ setṭhibhariyā „yathāruciyā detha sāmīti“ āha. „Tena hi bherivādakaṃ pakkosāpetvā ‘suvanṇarajatamaṇimuttādīhi atthikā Illisasetṭhissa gharaṃ gacchantū’ ’ti sakalanagare bheriṃ carāpehīti“. Sā tathā kāresi. Mahājano pacchipasibbakādīni gahetvā gehadvāre sannipati. Sakko sattaratanapūre gabbe vivarāpetvā „tumkākaṃ dammi, yāvadatthaṃ gahetvā gacchathā“ ’ti āha. Mahājano dhanāṃ niharitvā mahātale rāsīṃ katvā ābhatabhājanāni pūretvā gacchati. Aññataro janapadamanusso Illisasetṭhino goṇe tass’ eva rathe yojetvā sattahi ratanehi pūretvā nagarā nikkhamma mahāmaggaṃ paṭipajjitvā tassa gumbassa avidūrena rathaṃ pesento „vassasataṃ jīva sāmī Illisasetṭhi<sup>2</sup>, taṃ<sup>3</sup> nissāya dāni me yāvajīvaṃ kammaṃ akatvā jīvitabbaṃ jātaṃ, tav’ eva ratho tav’ eva goṇā tav’ eva gehe satta ratanāni n’ eva mātaraṃ dinnā<sup>4</sup> na pitarā taṃ nissāya laddhāni sāmīti“ setṭhino guṇakathaṃ kathento gacchati. So taṃ saddaṃ sutvā bhītātasito cintesi: „ayaṃ mama nāmaṃ

<sup>1</sup> both MSS. -bhariyāya. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -setṭhi. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> naṃ. <sup>4</sup> so both MSS. instead of dinnāni.

gahetvā idaṅ c' idaṅ ca vadati, kacci nu kho raññā<sup>1</sup> mama dhanam lokassa dinnan<sup>2</sup> ti gumbā nikkhamitvā goṇe ca rathan<sup>3</sup> ca sañjānitvā „are ceṭaka, mayham gonā, mayham ratho“ ti vatvā gantvā goṇe nāsārajjuyam gaṇhi. Gahapatiko rathā oruyha „are duṭṭhaceta<sup>4</sup>ka', Illisamahāsetṭhi sakalanagarassa dānam deti, tvam kiṃ ahoṣīti“ pakkhanditvā asanīm<sup>5</sup> pātentō viya khandhe paharitvā rathan<sup>6</sup> ādāya agamāsi. So puna kampamāno utṭhāya paṃsum puñjitvā vegena gantvā rathan<sup>7</sup> gaṇhi. Gahapatiko otaritvā kesesu gahetvā nāmetvā kapparappahārehi kottetvā<sup>8</sup> gale gahetvā āgatamaggābhimukham khipitvā pakkāmi. Ettāvatāssa<sup>9</sup> surāmado chijji<sup>10</sup>. So kampamāno vegena nivesanadvāram gantvā dhanam ādāya gacchante „ambho, kiṃ nām' etaṃ, kiṃ rājā mama dhanam vilumpāpetīti“ taṃ taṃ gantvā gaṇhāti, gahitagahitā paharitvā pādāmūle yeva pātentī. So vedanāmatto geham pavisitum ārabhi, dvārapālā „are duṭṭhagahapati, kahaṃ pavisaṣīti“ vaṃsapesikāhi<sup>7</sup> pothetvā gīvāya gahetvā nīhariṃsu. So „ṭhapetvā idāni rājānam n' atthi me añño koci paṭisaraṇan“ ti rañño santikaṃ gantvā „deva mama geham tumhe vilumpāpethā“<sup>8</sup> 'ti. „Nāham seṭṭhi vilumpāpemi, nanu tvam eva āgantvā 'sace tumhe na gaṇhatha aham mama dhanam dānam dassāmīti' nagare bheriṇ carāpetvā dānam adāṣīti“. „Nāham deva tumhākaṃ santikaṃ āgacchāmi, kiṃ tumhe mayham macchariyabhāvaṃ na jānātha, aham tiṇaggena telabindum pi na kassaci demi, yo dānam deti taṃ pakkosāpetvā vīmaṃsatha devā“<sup>9</sup> 'ti. Rājā Sakkam pakkosāpesi. Dvinnam jānānam visesaṃ n' eva rājā jānāti na amaccā. Macchariya-seṭṭhi<sup>10</sup> „kiṃ deva ayaṃ seṭṭhi, aham seṭṭhīti“ āha. „Mayam na sañjānāma, atthi tesam<sup>9</sup> jānanako“ ti. „Bhariyā me devā“<sup>10</sup> 'ti bhariyam pakkosāpetvā „kataro te sāmiyo“<sup>10</sup> ti<sup>10</sup> pucchiṃsu. Sā „ayan“<sup>10</sup> ti Sakkass' eva santike atṭhāsi. Puttadhitaro

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> rañño.    <sup>2</sup> C<sup>k</sup> omits duṭṭha.    <sup>3</sup> C<sup>k</sup> āsanīm.    <sup>4</sup> both MSS. koddhetvā.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> -ssā.    <sup>6</sup> C<sup>k</sup> chiddi.    <sup>7</sup> C<sup>k</sup> vasape-.    <sup>8</sup> both MSS. -sothim.    <sup>9</sup> C<sup>v</sup> tesāñ.

<sup>10</sup> C<sup>k</sup> sāmiyāci.

dāsakammakare pakkosāpetvā pucchiṃsu. Sabbe Sakkass' eva santike tiṭṭhanti. Puna seṭṭhi cintesi: „mayhaṃ sīse piḷakā atthi kesehi paṭicchannā, taṃ kho pana kappako eva jānāti, taṃ pakkosāpessāmīti“ so „kappako maṃ deva sañjānātīti taṃ pakkosāpehīti“ āha. Tasmim̃ pana kāle Bodhisatto tassa kappako hoti. Rājā naṃ pakkosāpetvā „Illisaseṭṭhim̃ jānāsīti“ pucchi. „Sisaṃ oloketvā sañjānissāmi devā“ 'ti. „Tena hi dvinnam pi sīsaṃ olokehīti“. Tasmim̃ khane Sakko sīse piḷakaṃ māpesi. Bodhisatto dvinnam pi sīsaṃ olokeno piḷakaṃ disvā „mahārāja, dvinnam pi sīse piḷakā atth' eva, nāhaṃ etesu ekassa sāmī-Illisa-bhāvaṃ sañjānitum sakkomīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Ubho khañjā ubho kuṇī ubho visamacakkhulā,  
ubhinnaṃ<sup>1</sup> piḷakā jātā, nāhaṃ passāmi Illisaṃ ti. 77.

Tattha ubho ti dve pi janā, khañjā ti kuṇṭhapādā, kuṇīti kuṇṭhahatthā, visamacakkhulā ti visamaakkhimaṇḍalā kekarā, piḷakā ti dvinnam pi ekasmiṃ yeva sīsapadese ekasaṅghānā va piḷakā jātā, nāhaṃ passāmīti ahaṃ imesu ayaṃ nāma Illiso ti na passāmi, ekassa pi Illisabhāvaṃ na jānāmīti avoca.

Bodhisattassa vacanaṃ sutvā seṭṭhi kampamaṇo dhanasokena satim̃ paccupaṭṭhāpetum̃ asakkonto tatth' eva papati. Tasmim̃ khane Sakko „nāhaṃ mahārāja Illiso, Sakko 'ham asmīti“ mahatiyā liḷhāya ākāse atṭhāsī. Illisassa mukhaṃ puñjitvā udakena siṅciṃsu. So utṭhāya Sakkaṃ devarājānaṃ vanditvā atṭhāsī. Atha naṃ Sakko āha: „Illisa<sup>2</sup>, idaṃ dhanam̃ mama santakaṃ na tava, ahaṃ pi te pitā, tvaṃ mama putto, ahaṃ dānādīni puñṇāni katvā Sakkattaṃ patto, tvaṃ pana me vaṃsaṃ upacchinditvā adānasilo hutvā macchariye patitṭhāya dānasālā jhāpetvā yācake nikkadḍhitvā dhanam̃ eva saṅghapesi, taṃ n' eva tvaṃ paribhuñjasi<sup>3</sup> na añño, rakkhasipariggahītaṃ

<sup>1</sup> C\* ubhinnaṃ. <sup>2</sup> C\* omits Illisa. <sup>3</sup> C\* bhujjasi.

viya tiṭṭhati, sace me dānasālā pākatikam katvā dānam dassasi icc-etaṃ kusalam, noce dassasi tabbam<sup>1</sup> te dhanam antara-dhāpetvā iminā Indavajirena sisam chinditvā jivitakkhayaṃ pāpessamā<sup>2</sup> 'ti. Illisasetṭhi maraṇabhayena santajjito „ito paṭṭhāya dānam dassamīti“ paṭiññam adāsi. Sakko tassa paṭiññam gahetvā ākāse nisinnako<sup>3</sup> va dhammam desetvā tam silesu paṭiṭṭhāpetvā sakatṭhānam eva agamāsi. Illiso pi dānādini puññāni katvā saggaparāyano ahoṣi.

Satthā „na bhikkhave idān<sup>4</sup> eva Moggallāno macchariyasetṭhim dameti, pubbe p<sup>1</sup> esa iminā damito yevā“ 'ti vatvā imaṃ dhammasanam āharitvā anusandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Illiso macchariyasetṭhi<sup>2</sup> ahoṣi, Sakko devarājā Moggallāno. rājā Ānando, kappako pana aham evā“ 'ti. Illisajātakaṃ.

### 9. Kharassarajātaka.

Yato viluttā ca hatā ca gāvo ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto aññatarāṃ amaccāṃ ārabba kathesi. Kosalarañño kira eko amacco rājānam ārādhetvā paccantagāme rājabalim labhitvā corehi saddhim ekato hutvā „aham manusse ādāya araññam pavississāmi, tumhe gāmaṃ vilumpitvā upaddham mayham dadeyyāthā“ 'ti vatvā page va manusse sannipātetvā araññam gantvā coresu āgantvā gāviyo ghaṭetvā maṃsam khāditvā gāmaṃ vilumpitvā gatesu sāyaṇhasamaye mahājanaparivuto āgacchati. Tassa na ciren<sup>1</sup> eva tam kammaṃ pākatam jātam. Manussā rañño ārocesum. Rājā nam<sup>2</sup> pakkosāpetvā dosam paṭiṭṭhāpetvā suniggahitam niggahetvā aññam gāmahojakaṃ pesetvā Jetavanam gantvā Bhagavato etam attham ārocesi. Bhagavā „na mahārāja idān<sup>3</sup> ev<sup>4</sup> esa evaṃsilo, pubbe pi evaṃsilo yevā“ 'ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente ekassa amaccassa paccantagāmaṃ adāsi. Sabbam purimasadisam eva. Tadā pana Bodhisatto vanijjāya paccante vica-

<sup>1</sup> so both MSS. instead of sabbam?

<sup>2</sup> C<sup>v</sup> nisinnātiko corr. to nisinnoko.

<sup>3</sup> both MSS. -setṭhiā <sup>4</sup> C<sup>v</sup> tam.

ranto tasmiñ gāmake nivāsam kappesi. So tasmiñ gāuabhojake sāyaṇhasamaye mahājanaparivārena bheriyā vajjamānāya āgacchante „ayam duṭṭhabhojako corehi ekato hutvā gāmañ vilumpetvā coresu palāyitvā aṭavin pavitṭhesu idāni upasantūpasanto viya bheriyā vajjamānāya āgacchatīti“ imañ gātham āha:

Yato viluttā ca hatā ca gāvo  
daḍḍhāni gehāni jano ca nīto  
athāgamā puttahatāya putto  
kharassarañ deṇḍimañ vādayanto 'ti. 78.

Tattha yato ti yadā, viluttā ca hatā cā 'ti vilumpitvā ca nīta maṃsañ khādanathāya ca hatā ca, gāvo ti gorūpāni, daḍḍhānīti aggim datvā jhāpitāni, jano ca nīto ti karamaragāhañ gahetvā nīto, puttahatāya putto ti hataputtāya putto nillajjo ti attho, chinnahirottappassa hi mātā nāma n' atthi, iti so tassā jivanto pi hataputtatṭhāne tiṭṭhatīti hataputtāya putto nāma hoti, kharassarañ ti thaddhasaddaṃ, deṇḍimañ ti paṭababheriñ.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya taṃ paribhāsi, na ciren' eva c' assa taṃ kammañ pākataṃ jātam. Ath' assa rājā do-sānurūpañ niggahañ akāsi.

Satthā „na mahārāja idān' ev' esa evaṃsilo, pubbe pi evaṃsilo yevā“ 'ti vatvā imañ dhammadesanañ āharitvā anusandhiñ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā amacco idāni amacco yeva, gāthāya udāhārakapaṇḍitamanusso pana aham evā“ 'ti. Kharassara-jātakaṃ.

## 10. Bhīmasenajātaka.

Yan te pavikatthitaṃ pure ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññataram vikatthitaṃ bhikkhum ārabba kathesi. Eko kira bhikkhu „āvuso, ambhākaṃ jātisamā jāti gottasamaṃ gottam nāma n' atthi, mayaṃ evarūpe nāma mahākhattiyakule jātā, gottena vā kulapadesena vā amhehi sadiso n' atthi, ambhākaṃ suvaṇṇarajatādinam anto n' atthi, dāsakammakarāpi no sālīmaṃsodanaṃ bhuñjanti, kāsika-vattham nivāsentī, kāsikavilepanam vilimpanti, mayaṃ pabbajitabhāvena





etarahi evarūpāni lūkhāni bhojanāni bhuñjāma, lūkhāni cīvarāni dhāremā“ 'ti theranavamaññimānaṃ bhikkhūnaṃ antare vikatthento jāti-ādivasena vamhento vañcento vicarati. Ath' assa eko bhikkhu kulapadesaṃ pariḅhaṅhitvā taṃ vikatthanabhāvaṃ bhikkhūnaṃ kathesi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannipatitā „āvuso, asuko nāma bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā vikatthento vamhento<sup>1</sup> vicaratīti“ etassa aḅḅaṇaṃ kathayīmsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave so bhikkhu idān' eva vikatthento vicarati, pubbe pi vikatthento vamhento vicaratīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ nigamaḅāme udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāya disāpāmoḅkḅhassa ācariyassa santike tayo vede atthārasa vijjattḅhānāni uggahetvā sabbasippe nipphattim patvā Culladhanuggahapaṇḅito nāma ahoṣi. So Takkaṣilato nikkhamitvā sabbasamayasippāni pariyesamāno Mahimsakarattḅhaṃ agamāsi. Imasmiṃ pana jātake Bodhisatto thokaṃ rasso oṇatākāro ahoṣi. So cintesi: „sac' āhaṃ kaṅci rājānaṃ upasaṃkamissāmi so 'evaṃ rassasarīro tvaṃ kiṃ amhākaṃ karissasīti' vakkhati, yaṃ nūnāhaṃ ārohapariṇāhasampannaṃ abhirūpaṃ ekaṃ purisaṃ phalakaṃ katvā tassa piṭḅhicchāyāya jivikaṃ kappeyyaṃ“ ti so tathārūpaṃ purisaṃ pariyesamāno Bhīmasenassa nāma<sup>2</sup> ekassa tantavāyassa<sup>3</sup> tantavitataṭḅhānaṃ<sup>4</sup> gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃjkatvā „samma tvaṃ kiṃnāmo“ ti pucchi. „Ahaṃ Bhīmaseno nāma“ 'ti. „Kiṃ pana tvaṃ abhirūpo upadhisampanno hutvā imaṃ lāmakakammaṃ karosīti“. „Jivituṃ asakkonto“ ti. „Samma mā etaṃ kammaṃ kari, sakala-Jambudīpe mayā sadiso dhanuggaho nāma n' atthi, sace panāhaṃ kaṅci rājānaṃ passeyyaṃ so maṃ 'evaṃ rasso ayaṃ kiṃ amhākaṃ karissasīti' kopeyya, tvaṃ rājānaṃ disvā 'ahaṃ dhanuggaho' ti vakkhasi, rājā te paribbayaṃ datvā

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> omits vamhento. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> ntavāyassa. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> nantaṃvinaṇattḅhānaṃ, C<sup>v</sup> tantamvinaṇattḅhānaṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> karissasīti.

vuttiṃ nibaddhaṃ dassati, ahaṃ te uppannakammaṃ karonto tava piṭṭhicchāyā jīviṃsāmi, evaṃ ubho pi sukhitā bhaviṃsāma, karoḥi mama vacanaṃ“ ti āha. So „sādhū“ 'ti sampañcchi. Atha naṃ ādāya Bārāṇasīṃ gantvā sayāṃ Culladhanupaṭṭhāko<sup>1</sup> hutvā taṃ purato katvā rājadvāre thatvā rañño ārocāpesi „āgacchatū“ 'ti ca vutte ubho pi pavisitvā rājānaṃ vanditvā atṭhaṃsu, „kiṃkāraṇā āgat' atthā“ 'ti ca vutte Bhīmaseno āha: „ahaṃ dhanuggaho, mayā sadiso sakala-Jambudīpe dhanuggaho n' atthīti“. „Kiṃ pana labhanto maṃ upaṭṭhahissasīti“<sup>2</sup>. „Addhamāse<sup>3</sup> sahasaṃ labhanto upaṭṭhahissāmi devā“ 'ti. „Ayaṃ te puriso kiṃ hotīti“. „Cullupaṭṭhāko devā“ 'ti. „Sādhū, upaṭṭhahā“ 'ti. Tato paṭṭhāya Bhīmaseno rājānaṃ upaṭṭhāti, uppannaṃ kiccaṃ paṇ' assa Bodhisatto va nittharati. Tena kho pana samayena Kāsiratṭhe ekasmiṃ araṇṇe bahunnaṃ manussānaṃ sañcaraṇamaggaṃ vyaggho chaḍḍāpeti, bahū<sup>4</sup> manusse gahetvā khādati. Taṃ pavattiṃ rañño ārocesuṃ. Rājā Bhīmasenaṃ pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta tvaṃ vyagghaṃ gaṇhituṃ“ ti āha. „Deva, kiṃ dhanuggaho nāmāhaṃ yadi vyagghaṃ gahetuṃ na sakkomīti“. Rājā tassa paribbayaṃ datvā uyyojesi. So gharaṃ gantvā Bodhisattassa kathesi. Bodhisatto „sādhū samma gacchā“ 'ti āha. „Tvaṃ pana na gamissasīti“. „Ama na gamissāmi<sup>5</sup>, upāyaṃ pana te ācikkhissāmīti“. „Ācikkha sammā“ 'ti. „Tvaṃ vyagghassa vasanaṭṭhānaṃ sahasā ekako va mā agamāsi, jānapadamanusse pana sannipādetvā ekaṃ vā dve vā dhanusahassāni gāhāpetvā<sup>6</sup> tattha gantvā vyagghassa utṭhitabhāvaṃ ṇatvā palāyitvā ekaṃ gumbaṃ pavisitvā udarena nipajjeyyāsi, jānapadā va vyagghaṃ pothetvā gaṇhissanti, tehi vyagghaṃ gahite tvaṃ dantehi ekaṃ valliṃ chinditvā koṭiyaṃ gahetvā matavyagghassa santikaṃ gantvā 'bho ken' esa vyaggho mārito ti, ahaṃ imaṃ vyagghaṃ goṇaṃ

<sup>1</sup> so both MSS. instead of -dhanuggahup-. <sup>2</sup> both MSS. -hissatīti. <sup>3</sup> both MSS. -so. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> bahu. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> upagamissāmi. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> gahā-

viya vallyiā bandhitvā rañño santikaṃ nessāmīti valliṃ atthāya gumbaṃ paviṭṭho, mayā vallyiā anābhatāya eva ken' esa mārito ti katheyyā' 'ti, atha te jānapadā bhītatasiṭā 'sāmi mā rañño ācikkhīti' bahum dhanam dassanti, vyaggho tayā gahito va bhavissati, rañño pi santikā bahum dhanam labhissasīti<sup>1</sup>. So „sādhū“ 'ti gantvā Bodhisattena kathitaniyāmen' eva vyaggham gahetvā araṇṇam khemaṃ katvā mahājanaparivuto Bārāṇasim āgantvā rājānam disvā „gahito me deva vyaggho, araṇṇam kemaṃ katan“ ti āha. Rājā tuṭṭho bahum dhanam adāsi. Pun' ekadivasam „ekam maggam mahiso chaḍḍāpetīti“ rañño ārocayimsu. Rājā tath' eva Bhīmasenam pesesi. So Bodhisattena dinnanayena vyaggham viya tam pi gahetvā āgañchi. Rājā puna bahum dhanam adāsi. Mahantaṃ issariyam jātam. So issariyamadamatto Bodhisatte avaṇṇam katvā tassa vacanam na gaṇhāti, „nāham tam nissāya jīvāmi; kim tvaṃ nēva puriso“ ti ādini pharusavacanāni vadati. Atha katipāhaccayen' ev' eko sapattarājā āgantvā Bārāṇasim uparundhitvā „rajam vā deṭṭu yuddham vā“ ti rañño sāsanam pesesi. Rājā „yujjhāhīti“ Bhīmasenam pesesi. So sabbanāhasannaddho bhaṭavesam gahetvā susannaddhassa vāraṇassa piṭṭhe nisīdi. Bodhisatto pi tassa maraṇabhayena sabbasannāhasannaddho Bhīmasenass' eva pacchimāsane nisīdi. Vāraṇo mahājanaparivuto nagaradvārena nikkhamitvā saṅgāmasīsam pāpuni<sup>1</sup>. Bhīmaseno yuddhabherisaddam sutvā va kampitum āradḍho. Bodhisatto „idān' esa hatthipitṭhā patitvā marissasīti“<sup>2</sup> hatthito apatanattham Bhīmasenam yottena parikkhipitvā gaṇhi. Bhīmaseno sampahāraṭṭhānam disvā maraṇabhayatajjito sarīraḷaṇjēna hatthipitṭham dūsesi. Bodhisatto „na kho te Bhīmasena purimena pacchimaṃ sameti, tvaṃ pubbe saṅgāmayodho viya ahoṣi, idāni hatthipitṭham dūsesīti“ vatvā imam gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -ni, C<sup>v</sup> -ni. <sup>2</sup> so both MSS.

Yan te pavikatthitaṃ pure  
 atha te pūṭisarā saṃjanti pacchā  
 ubhayaṃ na sameti Bhīmasena  
 yuddhakathā ca idaṃ ca te vihaññān ti. 79.

Tattha yan te pavikatthitaṃ pure ti yan tvayā pubbe kiṃ tvam yeva puriso nāham<sup>1</sup> pi saṃgāmayodho ti vikatthitaṃ vamaṃ<sup>2</sup> vacanaṃ vuttarā idam<sup>3</sup> tāva ekaṃ, atha te pūṭisarā saṃjanti pacchā atha te ime pūṭibhāvena saraṇabhāvena ca pūṭisarā ti laddhanāma sarīravalaṅghārā<sup>4</sup> saṃjanti valaṅghanti paggharanti, pacchā ti tato pure vikatthitato aparabhāge idāni imasmiṃ saṃgāmasīse ti attho, ubhayaṃ na sameti Bhīmasenā ti idam Bhīmasena ubhayaṃ na sameti, katarāṃ: yuddhakathā ca idaṃ ca te vihaññāni, yā ca pure kathitā yuddhakathā yaṃ ca te idāni vihaññāni kilamatho hatthipiṭṭhaṃ dūsanā-kārappatto vighāto ti attho.

Evam Bodhisatto taṃ garahitvā „mā bhāyi samma, kasmā mayi ṭhite vihaññāsīti“ Bhīmasenaṃ hatthipiṭṭhito otāretvā „nahāyitvā geham eva gacchā“<sup>5</sup> ti uyyojetvā „ajja mayā pākātena bhavituṃ vaṭṭatīti“ saṃgāmaṃ pavisitvā unnaditvā bala-koṭṭhakaṃ bhinditvā sapattarājānaṃ jīvagāhaṃ gāhāpetvā Bārāṇasirañño santikaṃ agamāsi. Rājā tuṭṭho Bodhisattassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya Culladhanuggahapaṇḍito ti sakala-Jambudīpe pākato ahoṣi. So Bhīmasenassa paribbayaṃ datvā sakatṭhānam eva pesetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā „na bhikkhave idān' ev' esa bhikkhu vikattheti<sup>6</sup>, pubbe pi vikattheti yevā“<sup>7</sup> ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Bhīmaseno vikatthitabhikkhu ahoṣi, Culladhanuggahapaṇḍito pana aham evā“<sup>8</sup> ti. Bhīmasena-jātakam. Varaṇavaggo aṭṭhamo.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> nāha aham, C<sup>v</sup> tāva aham. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> vama. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> idan. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -valaṅghārā dhārā, C<sup>v</sup> -valaṅghārā. <sup>5</sup> both MSS. vikatthoti.



## 9. APĀYIMHAVAGGA.

## 1. Surāpānajātaka.

Apāyimha anaccimhā ti. Idam Satthā Kosambiyam upānissāya Ghositārāme viharanto Sāgatattheram ārabha kathesi. Bhagavati hi Sāvattiyam vassam vasitvā cārikagamanena<sup>1</sup> Bhaddavatikam nāma nigamam sampatte gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino ca Satthāram disvā vanditvā „mā bhante Bhagavā ambatittham agamāsi, ambatitthe jaṭhassame ambatitthako nāma nāgo āsiviso<sup>2</sup> ghoraviso Bhagavantam vihettheyyā“<sup>3</sup> ti vārayimsu. Bhagavā tesam katham asuṇanto viya tesu yāva tatiyam vārayamānesu; pi agamāsi yeva. Tatra sudam Bhagavati Bhaddavatikāya avidūre aññatarasmim vanasaṇḍe viharante tena samayena buddhupaṭṭhako Sāgato nāma thero puthujanikāya iddhiyā samannāgato tam assamam upasamkamitvā tassa nāgarājassa vasanaṭṭhāne tiṇasantharakam paññāpetvā<sup>4</sup> pallamkena nisidi. Nāgo makkham asahamāno<sup>5</sup> dhūmayi. Thero pi dhūmayi. Nāgo pajjali. Thero pi pajjali. Nāgassa tejo theram na bādhati. Therassa tejo nāgam bādhati. Evam so khaṇena tam nāgarājānam dametvā saraṇesu ca silesu ca patitṭhapetvā Satthu santikam agamāsi. Satthāpi Bhaddavatikāyam yathābhirantam viharitvā Kosambim agamāsi. Sāgatattherena nāgassa damitabhāvo sakalajanapadam patthari. Kosaminagaravāsino Satthu paccuggamanam katvā Satthāram vanditvā Sāgatattherassa santikam gantvā vanditvā ekamantam ṭhitā evam āhamisu: „bhante yam tumhākam dullabham tam vadeyyāthā<sup>6</sup> ti<sup>6</sup> tad eva mayam paṭiyādessāmā“<sup>7</sup> ti. Thero tuṇhī<sup>6</sup> ahoṣi. Chabbaggiyā panāhamisu: „āvuso pabbjītanam nāma kāpotikā surā dullabhā c<sup>7</sup> eva manāpā ca, sace tumhe therassa pasannam kāpotikam suram<sup>7</sup> paṭiyādetthā“<sup>7</sup> ti. Te „sādhū“<sup>7</sup> ti sampatichitvā Satthāram svātanāya nimantetvā nagaram pavisitvā „attano attano gehe therassa dassāmā“<sup>7</sup> ti kāpotikam pasannam paṭiyādetvā theram nimantetvā ghare ghare pasannam adamsu. Thero pivitvā surāmadamatto nagaratonikkhamanto dvārantare pati, vippalapamāno nipajji. Satthā katabhattakicco nagarā nikkhamanto theram tenākarena nipannaṃ disvā „gaṇhatha bhikkhave Sāgatan“<sup>7</sup> ti gāhāpetvā āramam

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> carigamanena. <sup>2</sup> both MSS. asī-. <sup>3</sup> both MSS. vāriya-. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> paññāpetvā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> agamāno. <sup>6</sup> so both MSS. <sup>7</sup> both MSS. pasannā kāpotika suram.

agamāsi. Bhikkhū therassa sīsam Tathāgatassa pādāmūle katvā taṃ nipajjāpesuṃ. So parivattivā pāde tathāgatābhimukhe katvā nipajji. Satthā bhikkhū paṭipucchi: „kin nu kho bhikkhave yaṃ pubbe Sāgata-  
tassa mayi gāraṇaṃ taṃ idāni<sup>1</sup> atthīti“. „N’ atthi bhante“ ti. „Bhikkhave ambatitthakaṃ nāgarājānaṃ ko daṃesīti“. „Sāgato bhante“ ti. „Kiṃ pan’ etarahi Sāgato udakadeḍḍubhakaṃ<sup>2</sup> pi daṃetuṃ sakkuneyyā“ ti. „No h’ etaṃ bhante“. „Api nu bhikkhave evarūpaṃ pātum yuttam yaṃ pivivā evaṃ visaṇṇī hontīti“. „Ayuttam bhante“ ti. Atha kho Bhagavā theram garaḥitvā bhikkhū āmantetvā „surāmerayapāne pācittiyam“ ti sikkhāpadaṃ paṇṇāpetvā uṭṭhāyaṇā gaṇḍhakuṭṭim<sup>3</sup> pāvīsi. Dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū surāpānassa avaṇṇam kathayimāsu: „yāva mahādoṣaṃ c’ etaṃ āvuso surāpānaṃ nāma tāva paṇṇāsampannaṃ nāma iddhiṃantaṃ Sāgataṃ yathā Satthu guṇamattam pi na jānāti tathā akāśīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva suram pivivā pabbajitā visaṇṇīno honti, pubbe pi ahesum yevā“ ti vatvā atītaṃ āhari<sup>4</sup>:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmaḍatte rajjam kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe udiccabrāhmaṇakule nibbattivā vayappatto isipabbajjam pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā jhānakīlam kilanto Himavantapadese vasati pañcahi antevāsikasatehi parivuto. Atha naṃ vassānasamaye sampatte antevāsikā āhaṃsu: „ācariya manussapathaṃ gantvā loṇambilaṃ sevivā āgacchāmā“ ti. „Āvuso, ahaṃ idh’ eva vasissāmi, tumhe pana gantvā sarīraṃ santappetvā vassaṃ vītināmetvā āgacchathā“ ti. Te „sādhū“ ti ācariyam vanditvā Bārāṇasim gantvā rājuyyāne vasitvā punadivase bahidvāragāme yeva bhikkhāya caritvā suhitā hutvā<sup>5</sup> punadivase nagaram pavisiṃsu. Manussā sampiyāyāmānā bhikkham āmaṃsu, katipāhaccayena ca rañño ārocesum: „deva Himavantato pañcasatā isayo āgantvā uyyāne vasanti ghoratapā parimāritindriyā silavanto“ ti. Rājā tesam guṇe sutvā uyyānaṃ gantvā vanditvā katapaṭisanthāro

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> idāni. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -deḍḍū-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -kuṭṭim. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -rī. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> omits hutvā.

vassānaṃ catumāsāṃ<sup>1</sup> tathh' eva vasanatthāya paṭiññāṃ gahetvā nimantesi. Te tato paṭṭhāya rājagehe yeva bhuñjitvā uyyāne vasanti. Ath' ekadivasāṃ nagare surānakkhattaṃ nāma ahosi. Rājā „pabbajitānaṃ surā dullabhā“<sup>2</sup> ti bahuṃ uttamāṃ surāṃ dāpesi. Tāpasā surāṃ pivtvā uyyānaṃ gantvā surāmadamattā hutvā ekacce utṭhāya naccimsu ekacce gāyimsu ekacce naccitvā gāyitvā khāriyādīni avattharivā niddāyitvā<sup>3</sup> surāmade chinne pabujjhivā taṃ<sup>4</sup> attano vippakāraṃ sutvā disvā „na amhehi pabbajitasārappaṃ katan“<sup>5</sup> ti roditvā paridevitvā „mayāṃ ācariyena vinābhūtattā evarūpaṃ pāpaṃ karimhā“<sup>6</sup> 'ti taṃ khaṇaṃ yeva uyyānaṃ pahāya Himavantaṃ gantvā paṭisāmitaparikkhārā ācariyaṃ vanditvā nisiditvā „kin nu kho tātā manussapathe bhikkhāya akilamamānā sukhaṃ vasittha samaggavāsaṃ ca pana vasitthā“<sup>7</sup> 'ti pucchitā „ācariya sukhaṃ vasimha, api ca kho mayāṃ apātabbayuttakaṃ pivtvā visaññibhūtā satim paṭṭhāpetum asakkontā gāyimha c' eva naccimhā“<sup>8</sup> 'ti etam atthaṃ ārocetā imaṃ gāthaṃ samutṭhāpetvā āhaṃsu:

Apāyimha anaccimha agāyimha rudimha ca,  
visaññakaraṇiṃ pītvā<sup>9</sup> diṭṭhā nāhumha vānarā ti. 80.

Tattha apāyimhā 'ti surāṃ pivimha, anaccimhā 'ti taṃ pivtvā<sup>7</sup> hatthapādo laletā naccimha, agāyimhā 'ti mukhaṃ vivaritvā<sup>8</sup> āyatakena sareṇa gāyimha, rudimha cā 'ti puna vippaṭisārino evarūpaṃ nāma amhehi katan ti rodimha, diṭṭhā nāhumha vānarā ti evarūpaṃ saññāvināsanato visaññikaraṇiṃ surāṃ pivtvā etad eva sādhu yaṃ vānarā nāhumhā 'ti, evaṃ te attano agūṇaṃ kathesuiṃ.

Bodhisatto „garusaṃvāsarahitānaṃ nāma evarūpaṃ hoti yevā“<sup>9</sup> 'ti te tāpase garahitvā „puna evarūpaṃ mā karitthā“<sup>10</sup> 'ti tesāṃ ovādaṃ datvā aparihīnajjhāno Brahmaloaka-parāyano ahosi.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> cātu-. <sup>2</sup> both MSS. niddāyitvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> nāṃ. <sup>4</sup> both MSS. vasitvā.  
<sup>5</sup> so both MSS. instead of naccimha cā? <sup>6</sup> C<sup>v</sup> pītvā, C<sup>k</sup> pītvā. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> pivitthā.  
<sup>8</sup> C<sup>v</sup> vivaritthā.

Satthā imañ dhamnadesanañ āharitvā jātakañ samodhānesi: — ito patthāya hi „anusandhiñ ghaṭetvā“ ti idam pi na vakkhāma — „Tadā isigaṇo Buddhaparisa āhosi, gaṇasatthā pana aham evā“ <sup>ti</sup>. Surāpānajātakañ.

## 2. Mittavindajātaka.

Atikkamma ramaṇakan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam dubbacabhikkhum ārabha kathesi. Imassa pana Jātakassa Kassapasammāsambuddha-kālikam vatthum Dasanipāte Mahāmittavindakajātake āvibhavissati.

Tadā pana Bodhisatto imañ gātham āha:

Atikkamma ramaṇakañ <sup>1</sup> sadāmatāñ ca dūbhakañ  
sv-āsi pāsānamāsīno <sup>2</sup> yasmā jīvañ na mokkhasīti. 81.

Tattha ramaṇakan <sup>3</sup> ti tasmiñ kāle phalīkassa nāmañ, phalīkapāsadañ <sup>4</sup> ca atikkanto sīti dīpeti, sadāmatāñ cā <sup>5</sup> ti rajatassa nāmañ, rajatapāsadañ ca atikkanto sīti dīpeti, dūbhakan ti manino nāmañ, manipāsadañ ca atikkanto sīti dīpeti, svāsīti so si vamañ, pāsānamāsīno ti, uracakkañ nāma pāsānamayañ vā hoti manimayañ vā, tam pana pāsānamayañ, <sup>6</sup> so ca tena āsīno abhinivīṭṭho ajjhottaṭṭo <sup>7</sup>, tasmā pāsānena āsīnattā <sup>8</sup> pāsānāsīno ti vattabbe vyañjana-sandhivasena makārañ ādāya pāsānamāsīno ti vuttam, pāsānañ vā āsīno tam uracakkañ āsajja pāpunītvā <sup>9</sup> hito ti attho, yasmā jīvañ na mokkhasīti yasmā uracakkā yeva te pāpañ na khyatī tāva jīvanto yeva na muccissasi tam āsīno sīti.

Imañ gātham vatvā Bodhisatto attano devatthānañ <sup>7</sup> yeva gato. Mittavindako pi uracakkañ ukkhipitvā mahādukkhañ anubhavamāno pāpakamme parikkhīṇe yathākammañ gato.

Satthā imañ dhammadesanañ āharitvā jātakañ samodhānesi: „Tadā <sup>8</sup> Mittavindako dubbacabhikkhu āhosi, devarājā pana aham evā“ <sup>ti</sup>. Mittavindajātakañ.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> rapimkāñ. <sup>2</sup> both MSS. pāsānamā-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> maraṇakañ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> phalīkassa nāmañ phalīkassa phalīkapādañ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> ajjhe-. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> āsīnattā, C<sup>k</sup> āsīnantā. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> devasatthānañ, C<sup>v</sup> devatthāna. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> omits tadā.



## 3. Kāḷakaraṇṇijātaka.

Mitto have sattapadena hotīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam Anāthapiṇḍikassa mittam ārabba katesi. So kira Anāthapiṇḍikena saddhim sahapamsukīlito ekacariyass' eva santike uggahitasippo nāmena Kāḷakaraṇṇi<sup>1</sup> nāma. So gacchante<sup>2</sup> kāle duggato hutvā jīvitum asakkonto seṭṭhino santikam agamāsi. So tam samassāsetvā paribbayaṃ datvā attano kuṭumbaṃ paṭicchāpesi. So seṭṭhino upakārako hutvā sabbakiccāni karoti. Tam seṭṭhissa santikam āgatakāle „tiṭṭha Kāḷakaraṇṇi, nisīda Kāḷakaraṇṇi<sup>3</sup>, bhuñja Kāḷakaraṇṇi<sup>4</sup>“ vadanti. Ath' ekadivasam seṭṭhino mittamaccā seṭṭhim upasamkamitvā evam āhamsu: „mahāseṭṭhi, mā etaṃ tava santike kari, 'tiṭṭha Kāḷakaraṇṇi, nisīda Kāḷakaraṇṇi<sup>3</sup>, bhuñja Kāḷakaraṇṇi<sup>4</sup>' hi iminā saddena yakkho pi palāyeyya, na c' esa tayā samāno, duggato durupeto<sup>4</sup>, kim te iminā“ ti. Anāthapiṇḍiko „nāmaṃ nāma vohāramattaṃ, na taṃ paṇḍitā pamāṇaṃ karonti, sutamaṅgalikena<sup>5</sup> nāma bhavitum na vaṭṭati, na sakkā mayā nāmaṃ nāma nissāya sahapamsukīlitaṃ<sup>6</sup> sahāyaṃ paricajjituṃ“ ti tesam vacanaṃ anādāya ekadivasam attano bhogagāmaṃ gacchanto taṃ geharakkhakaṃ katvā agamāsi. Corā „seṭṭhi kira gāmakam gato, geham assa vilumpissamā“ ti nānāvudhahatthā rattibhāge āgantvā geham parivāresum. Itaro pi corānaṃ nēva āgamaṇaṃ āsamkamāno aniddāyanto va nisīdi. So corānaṃ āgatabhāvaṃ nātvā manusse pabodhetum „tvam samkham dhama, tvam ālāṅgam<sup>7</sup> vādehīti“ mahāsamajjam karonto viya sakalanivesanaṃ ekasaddaṃ kāresi. Corā „suññaṃ gehaṃ' ti dussutaṃ ambehi, idh' eva mahāseṭṭhīti“ pāsānamuggarādini tatth' eva chaḍḍetvā palāyimsu. Punadvise manussā tattha tattha chaḍḍite pāsānamuggarādayo disvā samvegappattā hutvā „sace ajja evarūpo buddhisampanno gharavicārako nābhavissa corehi yathāruciyā pavisitvā sabbagehaṃ viluttaṃ assa, imam dalhamittaṃ nissāya seṭṭhino vaḍḍhi jātā“ ti taṃ pasamsitvā seṭṭhissa bhogagāmato āgatakāle sabbam taṃ pavattim ārocayimsu. Atha ne seṭṭhi avoca: „tumhe evarūpaṃ mama geharakkhakaṃ mittam nikkadḍhāpetha, sac' āyaṃ tumhākaṃ vacanena mayā nikkadḍhito assa ajja me kuṭumbaṃ kiñci nābhavissa, nāmaṃ nāma appamāṇaṃ hitacittam eva pamāṇaṃ“ ti tassa uttaritaraṃ paribbayaṃ datvā „atthi dāni me idam kathāpā-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> kālakaraṇṇi, C<sup>v</sup> kālakaraṇṇi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -nto. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> kāla-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> durū-. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -maṅga-

<sup>6</sup> C<sup>v</sup> -kīlitaṃ, C<sup>k</sup> -kīlitaṃ. <sup>7</sup> so both MSS. instead of ālāṅgam?

bhatan“ ti Satthu santikaṃ gantvā ādito paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocesi. Satthā „na kho gahapati idān’ eva Kālakaññi’ mitto attano mittassa gharakuṭumbam rakkhati, pubbe pi rakkhi yevā“ ’ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente  
Bodhisatto mahāyaso seṭṭhi ahoṣi. Tassa Kālakaññi nāma  
mitto ti sabbam paccuppannasadisam eva. Bodhisatto bhoga-  
gāmato āgato taṃ pavattiṃ sutvā „sace mayā tumhākaṃ va-  
canena evarūpo mitto nikkadḍhito assa ajja me kuṭumbam  
kiñci nābhavissā“ ’ti vatvā imam gātham āha:

Mitto have sattapadena hoti,  
sahāyo pana dvādasakena hoti,  
māsaddhamāsenā ca nāti hoti,  
tatuttariṃ attasamo pi hoti,  
so ’ham katham attasukhassa hetu  
cirasatthunam<sup>2</sup> Kālakaññim jaheyyan ti. 82.

Tattha have ti nipātamattam, mettāyatīti mitto, mettim paccupaṭṭhāpeti<sup>3</sup>  
sineham karotīti attho, so pan’ esa sattapadena hoti ekato sattapadavīṭihāraga-  
manamattena hotīti attho, sahāyo pana dvādasakena hotīti sabbakiccānaṃ  
ekato karaṇavasena sabbiriyāpathesu saha<sup>4</sup> gacchatīti sahāyo, so pan’ esa dvādasaka-  
kena hoti dvādasāham ekato nivāsena hotīti attho, māsaddhamāsenā ’ti mā-  
seṇa vā addhamāsenā vā, nāti hotīti nātisamo hoti, tatuttariṃ ti tato uttariṃ  
ekato vāseṇa attasamo pi hoti eva, jaheyyan ti evarūpaṃ sahāyaṃ katham  
jaheyyan ti mittarase guṇam kathesi. Tato paṭṭhāya puna koci tass’ antare  
vattā nāma nāhosi<sup>5</sup>.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
„Tadā Kālakaññi<sup>6</sup> Anando ahoṣi, Bārāṇasisetṭhi pana aham evā“ ’ti.  
Kālakaññijātakaṃ.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> kāla-. <sup>2</sup> so both MSS. instead of ciravuttham? <sup>3</sup> C<sup>v</sup> -ṭṭhāpeti. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> saha.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> nahosi. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> kālakaññi, C<sup>v</sup> kākakaññi.

## 4. Atthassadvārajātaka.

Arogyam icche paramaṃ ca lābhan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ atthakusalaṃ puttāṃ ārabhha kathesi. Sāvattthiyāṃ hi ekassa mahāvibhavaṃ setthino putto jātiyā sattavasso paññavā atthakusalo. So ekadivasaṃ pitarāṃ upasaṅkamitvā atthassa dvārāpañham nāma pucchi. So taṃ na jānāti. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ pañho atisukhumo. t̥hapetvā sabbaṃñū-Buddham aṅño uparibhavaḡena heṭṭhā avicīṇā paricchinne lokasaṃvivāse etaṃ pañham kathetuṃ samattho nāma n' atthitī“ so puttāṃ ādāya bahumālāgandhāvilepanaṃ<sup>1</sup> gābhāpetvā Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ pūjetvā vanditvā ekamantaṃ nisīṃho Bhagavantaṃ etad avoca: „ayaṃ bhante dārako paññavā atthakusalo maṃ atthassa dvārāpañham nāma pucchi, ahaṃ<sup>2</sup> taṃ pañham ajānanto tumhākaṃ santikaṃ āgato. sādhu me Bhagavā taṃ pañham kathetū“ ti. Satthā „pubbe p' āhaṃ upāsaka imiṇā kumārakeṇa taṃ pañham puṭṭho mayā c' assa<sup>3</sup> kathito, tadā naṃ<sup>4</sup> esa jānāti, idāni pana bhavaṃsaṃkhepagatattā na sallakkhetitī“ vatvā tena yācīto atītaṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kāreṇte Bodhisatto mahāvibhavo setthi ahoṣi. Ath' assa putto sattavassiko jātiyā paññavā atthakusalo. So ekadivasaṃ pitarāṃ upasaṅkamitvā „tāta atthassa dvārāṃ nāma kiṃ“ ti atthassa dvārāpañham pucchi. Ath' assa pitā taṃ pañham kathento imaṃ gātham āha:

Arogyam icche paramaṃ ca lābham,  
sīlaṃ ca vuddhānumataṃ sutaṃ ca  
dhammānuvattī ca alīnatā ca  
atthassa dvārā pamukhā chal<sup>5</sup> ete ti. 83.

Tattha ārogyam icche paramaṃ ca lābhan ti cakāro nipātamattaṃ, tāta paṭhamam eva ārogyasaṃkhātaṃ paramaṃ lābham iccheyyā ti imaṃ attham dīpento evaṃ āha, tattha ārogyaṃ nāma sarīrasa ca cittassa ca ārogyabhāvo anāturaṭā, sarīre hi rogāturo<sup>6</sup> n' eva aladdhaṃ bhogalābhaṃ uppādetuṃ sakkoti

<sup>1</sup> both MSS. bahū-    <sup>2</sup> Ck ahan.    <sup>3</sup> Ck vassa.    <sup>4</sup> C<sup>o</sup> na    <sup>5</sup> so both MSS.

<sup>6</sup> both MSS. rogāturāre.

na laddham paribhuñjitum, anāturo pana ubhayam p' etam sakkotitī, citta ca kilesāture n' eva aladdham jhānādilābham uppādetum sakkoti na laddham puna samāpattivāsena paribhuñjitum ti, etasmīn anārogye sati aladdho pi lābho na labbhati laddho pi niratthako hoti, asati pau' etasmīn aladdho pi lābho labbhati laddho pi sātthako hotitī ārogyam paramo lābho nāma, tam sabbapathamam icchitabbam, idam ekam atthassa dvāran ti ayam ettha attho. silam cā 'ti ācārasīlam, iminā lokuttaracārittam dasseti, vuddhānumatan ti gunavuddhānam pañḍitānam anumatan, iminā nāpasampannānam<sup>1</sup> garūnam ovādan dasseti, sutañ cā ti kāraṇasītam sutam, iminā imasmīn loke atthanissitam bāhusaccam dasseti, dhammānuvattī cā 'ti tivīdhassa sucaritadhammassa anuvattanam, iminā duccaritadhammam vajjetvā sucaritadhammānuvattanabhāvam dasseti, alīnatā cā 'ti cittassa alīnatā anīcatā, iminā cittassa asamīkocam<sup>2</sup> paṇitabhāvam uttamabhāvam dasseti, atthassa dvārā pamukkhā cha<sup>3</sup> ete ti attho nāma vadḍhi, tassa vadḍhisamīkhātassa lokiyalokuttarassa<sup>4</sup> atthassa ete pamukkhā uttamā cha dvārā upāyā adhigamamukhāniti.

Evam Bodhisatto puttassa atthadvārapañham kathesi. So tato paṭṭhāya tesu chasu dhammesu vatti. Bodhisatto pi dānādīni puññāni katvā yathākammanam gato.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā putto va paccuppanno putto, mahāsetṭhi pana aham evā“ 'ti. Atthassadvārajātakam.

### 5. Kimpakkajātaka.

Āyatim<sup>5</sup> dosam nāññāyā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam ukkaṇṭhita bhikkhum ārabha kathesi. Aññataro kira kulaputto Buddhasāsane uram datvā pabbajito. Ekadivasam Sāvatthiyam piṇḍāya caranto ekam alamkātaṭṭhim disvā ukkaṇṭhi. Atha nam ācariyupajjhāyā Satthu santikam ānayimsu. Satthā „saccam kira tvam bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccam“ ti vutte „pañca kāmaganā nam'ete bhikkhu paribhogakāle ramaṇiyā, so pana nesam paribhogo<sup>6</sup> nirayādisu paṭisandhidāyakattā kimpakkaphalaparibhogasadiṣo<sup>7</sup> hoti, kimpakkaphalam nāma vaṇṇagandharasasampannam, khāditam pana antāni khaṇḍetvā jīvitakkhayam pāpeti, pubbe bahujanā tassa dosam

<sup>1</sup> C\* nāna- <sup>2</sup> C\* asamīkoca. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> both MSS. -rasi. <sup>5</sup> C\* ayati  
C\* āyati. <sup>6</sup> both MSS. paṭibhogo. <sup>7</sup> both MSS. -sadiṣa.

adisvā vaṇṇagandharasesu bajjhivā tam phalaṃ paribhuñjitvā jīvitak-  
khayaṃ pāpuṃsū“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente  
Bodhisatto satthavāho hutvā pañcahi sakatasatehi pubbantā  
aparantaṃ<sup>1</sup> gacchanto aṭavimukhaṃ patvā manusse sannipātetvā  
„imissā aṭaviyā visarukkhā nāma atthi, mā kho maṃ anāpucchā  
pubbe akhāditapubbāni phalāni khāditthā“ 'ti ovadi. Manussa  
aṭaviṃ atikkamitvā aṭavimukhe ekaṃ kimpakkarukkhāṃ phala-  
bhāranamitasākhaṃ addasaṃsu, tassa khandhasākhapattaphalāni  
saṅṭhāṇavaṇṇarasagandhehi ambasadisān' eva. Tesu ekacce  
vaṇṇagandharasesu bandhitvā ambaphalasaññāya phalāni khā-  
dimṃsu, ekacce „satthavāhaṃ pucchitvā khādisāmā“ 'ti gahetvā  
aṭṭhaṃsu. Bodhisatto taṃ ṭhānaṃ patvā gahetvā ṭhite<sup>2</sup> phalāni  
chaḍḍāpetvā ye khādamānā aṭṭhaṃsu te vamaṇaṃ kāretvā tesāṃ  
bhesajjaṃ adāsi. Tesu ekacce ārogā jātā, paṭhamam eva  
khāditvā ṭhitā pana jīvitakkhayaṃ pattā. Bodhisatto pi icchi-  
taṭṭhānaṃ sotthinā gantvā lābhaṃ labhitvā puna sakaṭṭhānaṃ  
eva āgantvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā taṃ<sup>3</sup> vatthuṃ kathetvā abhisambuddho hutvā imaṃ  
gāthaṃ āha:

Āyatiṃ dosaṃ nāññāya yo kāme patisevati  
vipākante hanantī naṃ kimpakkam iva bhakkhitaṃ ti. 84.

Tattha āyatiṃ dosaṃ nāññāyā 'ti anāgate dosaṃ nāññāya ajānitvā ti  
attho, yo kāme patisevatīti yo vatthukāme ca kilesakāme ca patisevati,  
vipākante hanantī naṃ ti te kalā<sup>4</sup> naṃ purisaṃ attano vipākasamkhāte  
ante nirayādisu uppannaṃ nānappakāreṇa dukkhena saṃyojyamānā<sup>5</sup> hanantī,  
kathaṃ: kimpakkam iva bhakkhitaṃ yathā paribhogakāle vaṇṇagandharasa-  
sappattiyā manāpāni kimpakkaphalaṃ anāgataṃ dosaṃ adisvā bhakkhitaṃ ante  
hanati jīvitakkhayaṃ pāpetīti.

Evam paribhogakāle manāpāpi kāmā vipākakāle hanantīti desanaṃ  
yathānusandhiṃ pāpetvā saccāni pakāsesi. Ukkantṭhitabhikkhu sotā-

<sup>1</sup> both MSS. parantā. <sup>2</sup> both MSS. ṭhita. <sup>3</sup> C\* naṃ. <sup>4</sup> so both MSS. instead of  
kāmā? <sup>5</sup> C\* -yojīya-

pattiphalaṃ<sup>1</sup> pāpuni, sesaparisiyā pi keci sotāpannā keci sakadāgāmino keci anāgāmino keci arahanto ahesuṃ. Satthāpi imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā jātakaṃ sāmodhānesi: „Tadā parisā Buddhaparisiā ahoṣi, satthavāho pana aham evā“<sup>2</sup> ti. Kimpakka jātakaṃ.

### 6. Silavīmaṃsanajātaka.

Silam kir' eva kalyāṇan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ silavīmaṃsakam<sup>2</sup> brāhmaṇam ārabha kathesi. So kira Kosalarājānam nissāya jīvati tisanāgato akhaṇḍapañcasīlo tiṇṇam vedānam pāragū. Rājā „ayam silavā“<sup>3</sup> ti tassa atirekasammānam karoti. So cintesi: „ayam rājā mayham aṇṇabrāhmaṇehi<sup>3</sup> atirekasammānam karoti, ativiya mam garuṃ katvā passati, kin nu kho esa mama jātigottakulapadesasippasampattim<sup>4</sup> nissāya imaṃ sammānam karoti udāhu silasampattim, vīmaṃsissāmi tāvā“<sup>5</sup> ti so ekadivasam rājupatthānam gantvā gharam gacchanto ekassa heraññikassa phalakato anāpuccitvā ekaṃ kahāpaṇam gahetvā agamāsi. Heraññiko brāhmaṇe garubhāvena kiñci avatvā va nisīdi. Punadivase dve kahāpaṇe gaṇhi. Heraññiko tath' eva adhivāsesi. Tatiyadivase kahāpaṇamutthim aggahesi. Atha nam heraññiko „ajja te tatiyo divaso rājakuṭumbam vilumpantassā“<sup>6</sup> ti „rājakuṭumbam vilumpakacoro me gahito“<sup>7</sup> ti tikkhattum viravi. Atha nam manussā ito c' ito cāgantvā „ciran dāni tvam silavā<sup>8</sup> viya vicarīti“<sup>8</sup> dve tayo pahāre datvā bandhitvā raṇṇo dassesuṃ. Rājā vipptaṣārī hutvā „kasmā brāhmaṇa evarūpaṃ dussīlakammaṃ karosīti“<sup>9</sup> vatvā „gacchatha, tassa rājānam<sup>7</sup> karoṭhā“<sup>9</sup> ti āha. Brāhmaṇo „nāham mahārāja coro“<sup>9</sup> ti āha. „Atha kasmā rājakuṭumbakassa phalakato kahāpaṇe gaṇhīti“<sup>9</sup>. „Etam mayā tayi mama sammānam karonte<sup>9</sup> 'kin nu kho rājā mama jātiādīni nissāya atisammānam karoti udāhu silam nissāyā“<sup>9</sup> ti vīmaṃsanatthāya kataṃ, idāni pana mayā ekamsena nātāṃ, yathā silam eva nissāya tayā mama sammāno kato na jātiyādīni tathā<sup>9</sup> hi me idāni rājānam<sup>10</sup> kāresīti, sv-āham iminā kāraṇena 'imasimim loke silam eva uttamam silam pamukhan' ti sannitthānam gato, imassa panāham silassa anuc-

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> -phalaṃ corr. to -phale. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> -ka. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> aṇṇānibrā-. <sup>4</sup> both MSS. -sippam-. <sup>5</sup> both MSS. silavā. <sup>6</sup> both MSS. karohiti. <sup>7</sup> C<sup>o</sup> rājānam, C<sup>k</sup> rājā. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> tayimmānam karonto corr. to taya-, C<sup>o</sup> tayi mama sammāna karonto. <sup>9</sup> C<sup>o</sup> yathā. <sup>10</sup> both MSS. rājānam.

chavikaṃ karonto gehe t̥hito kilese paribhuñjanto na sakkhissāmi kātuṃ, ajj' eva Jetavanāṃ gantvā Satthu santike pabbajissāmi, pabbajjāṃ me dehīti" vatvā rājānaṃ anujānāpetvā jetavanābhimukho pāyāsi. Atha naṃ nātisuhajjabandhavā sannipādetvā nivāretuṃ asakkontā<sup>1</sup> nivattiṃsu. So Satthu santikaṃ gantvā pabbajjāṃ yācivā pabbajjāṃ ca upasampadaṃ ca labhivā avissatthakammanto vipassanaṃ vadhetvā arahattaṃ patvā Satthāraṃ upasaṃkamitvā „bhante mayhaṃ pabbajjā matthakaṃ pattā" ti aññaṃ vyākāsi. Tassa taṃ aññavyākaraṇaṃ<sup>2</sup> bhikkhusaṃghe pākātaṃ jātaṃ. Ath' ekadivasāṃ dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso asuko nāma rañño upat̥hākabrāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā rājānaṃ āpucchitvā arahatte<sup>3</sup> patit̥thito" ti tassa guṇaṃ kathayamānā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāma" 'ti vutte „na bhikkhave idāni ayam eva brāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano patit̥tham akāsi, pubbe pi paṇḍitā attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajitvā attano patit̥tham karimsū 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjāṃ kārente Bodhisatto tassa purohito ahoṣi<sup>4</sup> dānādimitto sīlajjhāsayo akhaṇḍapañcasīlo. Rājā sesabrāhmaṇehi atirekaṃ tassa samānaṃ karotīti sabbaṃ purimasadisam eva. Bodhisatte pana bandhitvā rañño santikaṃ nīyamāne<sup>5</sup> ahiguṇḍikā antaravithiyaṃ sappāṃ kilāpentā<sup>6</sup> naṃ naṃguṭṭhe gaṇhanti gīvāya gaṇhanti gale veṭhenti. Bodhisatto te disvā „mā tātā etaṃ sappāṃ naṃguṭṭhe gaṇhatha, mā gīvāya<sup>7</sup>, mā gale veṭhetha, ayam<sup>8</sup> hi vo ḍasitvā jīvitakkhayaṃ pāpeyyā" 'ti āha. Ahiguṇḍikā<sup>9</sup> „brāhmaṇa sappo sīlavā ācārasampanno, tādiso dussīlo na hoti, tvaṃ pana attano dussīlatāya anācārena 'rājakuṭumbavilumpakacoro' ti bandhitvā nīyāsīti<sup>10</sup>" āhaṃsu. So cintesi: „sappāpi tāva aḍasantā aviheṭhentā sīlavanto ti nāmaṃ labhanti, kim aṅga<sup>11</sup> pana manussabhūtā, sīlaṃ yeva imasmīṃ loke uttamaṃ,

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> .to. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> aññaṃ-. <sup>3</sup> both MSS. arahante. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> purohito. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> niyya-.  
<sup>6</sup> both MSS. kilā-. <sup>7</sup> both MSS. gīvāvāya. <sup>8</sup> so both MSS. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> adds āha,  
C<sup>v</sup> a. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> niyyā-. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> kimahān.

n' atthi tato uttaritaran" ti. Atha naṃ netvā rañño dassesuṃ. Rājā „kiṃ idaṃ tātā" ti pucchi. „Rājakuṭumbavilumpakacoro devā" ti. „Tena hi 'ssa rājānaṃ karoṭhā" ti. Brāhmaṇo „nāhaṃ mahārāja coro" ti āha. „Atha kasmā kahāpaṇe aggahesīti" ca vutto purimanayen' eva sabbaṃ ārocento „sv-āhaṃ iminā kāraṇena 'imasmiṃ loke sīlam eva uttamaṃ sīlaṃ pāmukkhān' ti sannitṭhānaṃ gato" ti vatvā „titṭhatu tāva idaṃ, āsiviso tāva aḍasanto avihethento sīlavā ti vattabhamattān labhati, imināpi kāraṇena sīlam eva uttamaṃ sīlaṃ pavaran" ti sīlaṃ vaṇṇento imaṃ<sup>1</sup> gāthān āha:

Sīlaṃ kir' eva kalyāṇaṃ, sīlaṃ loke anuttaraṃ,  
passa: ghoraviso nāgo sīlavā<sup>2</sup> ti na haññatīti. 85.

Tattha sīlaṃ kir' evā<sup>3</sup> ti kāyavācācītehi avitikkamanasāṅkhātāṃ<sup>4</sup> ācāra-sīlam eva, kirā ti anussavavasena vadati, kalyāṇaṃ ti sunderataraṃ, anuttaraṃ ti jetṭhakaṃ sabbaguṇadāyakaṃ, passā<sup>5</sup> ti attanā ditṭhakāraṇaṃ abhimukhaṃ karonto katheti, sīlavā ti na haññatīti ghoraviso pi samāno aḍasana-avihethanamattakena sīlavā ti pasamsān labhati, na haññati na vihaññatīti, imināpi kāraṇena sīlam eva uttamaṃ ti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya<sup>4</sup> rañño dhammaṃ desetvā kāme pahāya isipabbajjān pabbajitvā Himavantaṃ pavisitvā pañca abhiññā atṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahma-loka-parāyano<sup>5</sup> ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammaḍesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājaparīsā Buddhaparīsā ahoṣi, purohito pana aham evā" ti Sīlavīmaṃ sanajātakaṃ.

## 7. Maṅgalajātaka.

Yassa maṅgalā samūhatā ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane viharanto ekaṃ sātaka-lakkhaṇabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

<sup>1</sup> C\* omits imaṃ. <sup>2</sup> both MSS. sīlavā. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> vitikkamanasāṅkhātāṃ, C\* kāyavācācītetivītikamanasāṅkhātāṃ. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> gāthāyaṃ. <sup>5</sup> C\* -ṇo.



Rājagahavāsiko kir' eko brāhmaṇo kotūhaḷamaṅgaliko tīsu rata-  
nesu appasanno micchādītthi aḍḍho mahaddhano mahābhogo. Tassa  
samugge ṭhapitaṃ sātākayugaṃ mūsikā khādi. Ath' assa sīsam  
nahāyivā „sātake āharathā“ 'ti vuttakāle mūsikāya khāditabhāvaṃ  
ārocayimsu. So cintesi: „sace idaṃ mūsikadaṭṭhaṃ sātākayugaṃ  
imasmim' gehe bhavissati mahāvināso bhavissati, idaṃ hi avamaṅgalaṃ  
kālakaṇṇisadisam, puttadhītānam pi dāsakammakarādīnam vā<sup>1</sup> na sakkā  
dātum, yo hi idaṃ gaṇhissati sabbassa mahāvināso bhavissati, āmakasu-  
sāne chaḍḍāpessāmi, na kho pana sakkā dāsādīnam hatthe dātum,  
te hi ettha lobhaṃ uppādetvā idaṃ gahetvā vināsam pāpuṇeyyū<sup>2</sup>,  
puttassa taṃ hatthe dassāmīti“ so puttāṃ pakkosāpetvā taṃ atthaṃ  
ārocetvā „tvam pi naṃ tāta hatthena aphisitvā daṇḍakena gahetvā  
āmakasusāne chaḍḍetvā sasīsam nahāyivā ehīti“ pesesi. Satthāpi  
kho taṃ divasaṃ paccūsasamaye veneyyabandhave olokento imesaṃ  
pitāputtānaṃ sotāpattiphalassa upanissayaṃ disvā migavīthim' gahetvā  
migaluddako viya gantvā āmakasusānavāre nisīdi chabbannaṃ buddha-  
raṃsiyo vissajjento. Maṇavo pitu vacanaṃ sampañcchitvā agārasappaṃ  
viya taṃ<sup>3</sup> yugasātākam' yatthikoṭiyā gahetvā āmakasusānavāraṃ  
pāpuṇi. Atha naṃ Satthā „kim' karosi maṇava“ 'ti āha. „Bho  
Gotama, idaṃ sātākayugaṃ mūsikadaṭṭhaṃ kālakaṇṇisadisam' halā-  
halavisūpamaṃ<sup>4</sup> mama pitā 'aṅṅo etaṃ chaḍḍento lobhaṃ uppādetvā  
gaṇheyyā<sup>5</sup> 'ti bhayena maṃ pahīni<sup>6</sup>, aham' etaṃ 'chaḍḍetvā sīsam  
nahāyissāmīti<sup>7</sup> ādāya<sup>8</sup> gato 'mhi bho Gotama“ 'ti. „Tena chaḍḍehīti“.  
Maṇavo chaḍḍesi. Satthā „amhākaṃ dāni vaṭṭatīti“ tassa sammukhā  
va avamaṅgalaṃ „bho Gotama, etaṃ kālakaṇṇisadisam, mā gaṇhi mā  
gaṇhīti“ tasmiṃ vārayamāne<sup>9</sup> yeva gahetvā veḷuvanaṃ bhimukho pāyāsi.  
Maṇavo vegena gantvā pitu ārocesi: „tāta mayā āmakasusāne  
chaḍḍitaṃ sātākayugaṃ samaṇo Gotamo 'amhākaṃ vaṭṭatīti' mayā  
vāriyamāno pi gahetvā Veḷuvanaṃ gato“ ti. Brāhmaṇo cintesi: „taṃ  
sātākayugaṃ avamaṅgalaṃ kālakaṇṇisadisam, taṃ valaṅjento samaṇo  
pi Gotamo nassissati, tato amhākaṃ garahā bhavissati, samaṇassa  
Gotamassa aṅṅe<sup>8</sup> bahusātake datvā taṃ chaḍḍāpessāmīti“ so bahusā-  
take<sup>9</sup> gāhāpetvā<sup>10</sup> puttēna saddhim' Veḷuvanaṃ gantvā Satthāraṃ disvā  
ekamantaṃ ṭhito evaṃ āha: „saccaṃ kira te bho Gotama āmakasu-

<sup>1</sup> so both MSS. instead of pi? <sup>2</sup> both MSS. -ṇeyyam. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> naṃ. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> halā-  
haḷa-, C<sup>k</sup> halāhaḷa-. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> vāhīni, C<sup>v</sup> vāhīni corr. topahīni. <sup>6</sup> both MSS. āha  
<sup>7</sup> C<sup>k</sup> vāriyamāne. <sup>8</sup> both MSS. aṅṅo. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> bahū-. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> bhāhā-.

sānā sātakayugam gahitan“ ti. „Saccam brāhmaṇā“ 'ti. „Bho Gotama tam sātakayugam avamaṅgalam, tumhe tam paribhuñjamānā nassis-satha, sakalavihāro pi nassissati, sace vo nivāsanam vā pārupanam vā na-ppahoti ime sātake gahetvā tam chaḍḍāpethā“ 'ti. Atha nam Satthā „mayam brāhmaṇa pabbajitā nāma, amhākam āmakasusāne antaravīthiyam saṅkārattḥāne<sup>1</sup> nahānatitthe mahāmagge ti evarūpesu ṭhānesu chaḍḍitā vā patitā vā pilotikā vaṭṭati, tvam pana na idān' eva pubbe pi evaṃladdhiko yevā“ 'ti tena yācito atitam āhari:

Atīte Magadharatṭhe Rājagahanagare dhammiko Magadharājā rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto ekasmim u dicca brāhmaṇakule nibbattivā viññūtam patto isipabbajjam pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyō ca nibbattetvā<sup>2</sup> Himavante vasamāno ekasmim kāle Himavantato nikkhamitvā Rājagahanagare<sup>3</sup> rājuyyānam patvā tattha vasitvā dutiyadivase bhikkhācāratthāya nagaram pāvisi. Rājā tam disvā pakkosāpetvā pāsāde nisīdāpetvā bhojetvā uyyāne yeva vasanattḥāya paṭiññam gaṇhi. Bodhisatto rañño nivesane bhujjitvā uyyāne vasati. Tasmim kāle Rājagahanagare<sup>3</sup> Dussalakkhaṇabrāhmaṇo nāma ahosi. Tassa samugge ṭhapitam sātakayugan ti sabbam purimasadisam eva. Mānave pana susānam gacchante Bodhisatto paṭhamataram gantvā susānavāre nisīditvā tena chaḍḍitam sātakayugam gahetvā uyyānam agamāsi. Mānavo gantvā pitu ārocesi. Pitā „rājakulūpako<sup>4</sup> tāpaso nasseyyā“ 'ti<sup>5</sup> Bodhisattassa sāntikam gantvā „tāpasa tayā gahitasātake chaḍḍehi, mā nassīti“ āha. Tāpaso „amhākam susāne chaḍḍitapilotikā vaṭṭati, na mayam kotūhalamaṅgalikā, kotūhalamaṅgalam nām' etam na Buddhapaccekaḍḍhabodhisattehi vaṇṇitam, tasmā paṇḍitena kotūhalamaṅgalikena na bhavitabban“ ti brāhmaṇassa dhammam desesi. Brāhmaṇo dhammam sutvā ditṭhim bhinditvā Bodhisattam saraṇam gato. Bodhisatto pi aparihīnājjhāno Brahmalo - parāyano ahosi.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> saṅkārattṭhe. <sup>2</sup> both MSS. nibbattitvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -gahā-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -lupako.

<sup>5</sup> both MSS. nasseyyāsīti.

Satthāpi imam atitāṃ āharitvā abhisambuddho hutvā brāhmaṇassa dhammāṃ desento imam gātham āha :

Yassa maṅgalā samūhatā  
uppādā supinā ca lakkhaṇā ca  
sa maṅgaladosavītivatto  
yugayogādhiḡato na jātu-m-etīti. 86.

Tattha yassa maṅgalā samūhatā ti yassa arahato khīṇāsavassa dīṭṭhamaṅgalaṃ sutamaṅgalaṃ mutamaṅgalaṃ ti ete maṅgalā samucchinnā, uppādā supinā ca<sup>1</sup> lakkhaṇā cā 'ti evarūpo candaggāho bhavissati evarūpo suriyaggāho bhavissati evarūpo nakkhattaggāho bhavissati evarūpo ukkāpāto bhavissati evarūpo disādāho bhavissatīti ime pañca mahāuppādā, nānappakārakā supinā, subhagalakkhaṇaṃ dubbhagalakkhaṇaṃ itthilakkhaṇaṃ purisalakkhaṇaṃ dāsalakkhaṇaṃ dāsīlakkhaṇaṃ asīlakkhaṇaṃ usabhalakkhaṇaṃ āvudhalakkhaṇaṃ vatthalakkhaṇaṃ ti evamādikāni lakkhaṇāni, ime ca dīṭṭhiṭṭhānā<sup>2</sup> yassa samūhatā na etehi uppādādīhi attāno maṅgalaṃ vā avamaṅgalaṃ vā pacceti, sa maṅgaladosavītivatto ti so khīṇāsavo sabbamaṅgaladosavītivatto atikkanto pajahitvā ṭhitto, yugayogādhiḡato na jātūmetī kodho ca upanāho ca makkho ca paḷaso<sup>3</sup> cā 'ti ādinā nayena dve dve ekato āgatakiḷesā yugā nāma, kāmayogo bhavayogo dīṭṭhiyogo avijjāyogo ti ime saṃsāre<sup>4</sup> yojanabhāvato cattāro yogā nāma, te yuge ca yogā cā 'ti yugayoge adhiḡato abhibhavitvā gato<sup>5</sup> vītivatto samatikkanto khīṇāsavo bhikkhu, na jātūmetīti puna paṭisandhivasena ekaṃsen' eva imam lokaṃ na eti na gacchati.

Evam Satthā imāya gāthāya brāhmaṇassa dhammāṃ desetvā puna saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne brāhmaṇo saddhim puttēna sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Satthā jātakam samodhānesi: „Tadā ete va<sup>6</sup> pitāputtā ahesum, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Maṅgalajātakaṃ.

### 8. Sārambhajātaka.

Kalyāṇim eva muñceyyā 'ti. Idam Satthā Sāvatthiyam viharanto omasavādasikkhāpadaṃ ārabha kathesi. Dve pi vatthūni heṭṭhā Nandivīsālajātake vuttasadisān' eva. Imasmim pana jātake

<sup>1</sup> both MSS. omit ca. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> dīṭṭhadīṭṭhānā, C<sup>3</sup> divadīṭṭhiṭṭhāna corr. to dīṭṭhiṭṭhānā. <sup>3</sup> so both MSS. instead of paḷaso? <sup>4</sup> C<sup>2</sup> saṃkāre. <sup>5</sup> C<sup>2</sup> omits gato. <sup>6</sup> C<sup>3</sup> ca.

Bodhisatto Gandhāraratthe Takkasilāyaṃ aṇṇatarassa brāhmaṇassa Sārambho nāma baliṽaddo ahoṣi. Satthā idaṃ atītavatthuṃ ka-thetvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha :

Kalyāṇim eva muñceyya, na hi muñceyya pāpikaṃ,  
mokkho kalyāṇiyā sādhu, mutvā tapati pāpikan ti. 87.

Tattha kalyāṇimeva<sup>1</sup> muñceyyā<sup>2</sup> 'ti catudosavṇimmuttakalyāṇiṃ sun-daraṃ anavajjaṃ vācam eva muñceyya vissajjeyya katheyya, na hi muñceyya pāpikan ti pāpikaṃ lāmikaṃ paresaṃ appiyaṃ amanāpaṃ na muñceyya na katheyya, mokkho kalyāṇiyā sādhu<sup>3</sup> 'ti kalyāṇavācāya vissajjanam eva imasmīṃ loke sādhu suudaraṃ bhaddakaṃ, mutvā tapati pāpikan ti pāpikaṃ pharusaṃ vācam muñcivā<sup>4</sup> vissajjetvā kathetvā so puggalo tapati socati kilamati.

Evam Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi :  
„Tadā brāhmaṇo Anando ahoṣi, brāhmaṇī Uppalavaṇṇā, Sārambho pana aham evā“ 'ti. Sārambhajātakaṃ.

### 9. Kuhakajātaka.

Vācā va<sup>5</sup> kira te āsīti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kuhakaṃ ārabha katheṣi. Kuhanavatthuṃ Uddārajātaka āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente ekaṃ gāmakāṃ upanissāya eko kūṭajatiḷakuhakatāpaso<sup>6</sup> vasati. Eko kuṭimbiko tassa araṇṇe paṇṇasālaṃ kāretvā tatthā naṃ vāsento attano gehe paṇītāhārena paṭijaggati. So taṃ kūṭa-jaṭilaṃ „sīlavā eso“ ti saddahitvā corabhayena suvaṇṇanikkha-sataṃ tassa paṇṇasālaṃ netvā bhūmigataṃ katvā „idaṃ olokeyyāsi bhante“ ti āha. Atha naṃ tāpaso „pabbajitānaṃ nāma āvuso evarūpaṃ kathetuṃ na vaṭṭati, amhākaṃ parasan-take lobho nāma n' atthīti“ āha. So „sādhu bhante“ ti tassa vacanaṃ saddahitvā pakkāmi. Duṭṭhatāpaso „sakkā ettakena

<sup>1</sup> C<sup>1</sup> kalyāṇināme, O<sup>1</sup> kalyāṇināmeva. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> vācāya. <sup>3</sup> C<sup>3</sup> -jaṭilaṅku-.

jīvitun<sup>1</sup>“ ti katipāhaṃ atikkamētvā taṃ suvaṇṇaṃ gahe tvā antarāmagge ekasmiṃ ṭhāne ṭhapētvā āgantvā paṇṇasālāyam eva vasitvā punadivase tassa gehe bhattakiccaṃ katvā evam āha: „āvuso mayaṃ tumhe nissāya ciraṃ vasimha, aticiraṃ hi ekasmiṃ ṭhāne vasantānaṃ manussehi saddhiṃ sāmsaggo hoti, saṃsaggo ca nāma pabbajitānaṃ malaṃ, tasmā gacchāma<sup>2</sup> ahan<sup>3</sup>“ ti vatvā tena punappuna yāciyamāno pi nivattitum na icchi. Atha naṃ so „evaṃ sante gacchatha bhante“ ti yāva gāmadvārāṃ anugantvā nivatti. Tāpaso thokaṃ gantvā „imaṃ kuṭumbikaṃ<sup>4</sup> mayā vañcetum vattatīti“ cintētvā jaṭānaṃ antare tiṇaṃ ṭhapētvā paṭinivatti. Kuṭumbiko „kiṃ bhante nivattitthā“<sup>5</sup> 'ti pucchi. „āvuso tumhākaṃ gehacchadanato me jaṭāsu ekatiṇaṃ laggāma, adinnadānaṃ ca nāma pabbajitānaṃ na vattati, taṃ ādāya āgato<sup>6</sup> mhi“. Kuṭumbiko „chaḍḍētvā gacchatha bhante“ ti vatvā „tiṇasālākaṃ nāma parasantakaṃ na gaṇḥati, aho kukkucako me ayyo“ ti pasiditvā vanditvā uyyojesi. Tadā pana Bodhisattena bhaṇḍatthāya paccantaṃ gacchantena tasmiṃ nivesane nivāso gaḥito hoti. So tāpasassa vacanaṃ sutvā va „addhā iminā dutṭhatāpasena imassa kiñci bhaṭaṃ bhavissatīti“ kuṭumbikaṃ pucchi: „atthi<sup>7</sup> pana te samma kiñci etassa tāpasassa santike nikkhittaṃ“<sup>8</sup> ti. „Atthi samma suvaṇṇanikkhasataṃ“ ti. „Tena hi gaccha, taṃ<sup>9</sup> upadhārehīti“. So paṇṇasālaṃ gantvā adisvā vegenāgantvā „n' atthi sammā“<sup>10</sup> 'ti āha. „Na te suvaṇṇaṃ aññena gaḥitaṃ, ten' eva kuhakatāpasena gaḥitaṃ, ehi taṃ anubandhitvā gaṇhāmā“<sup>11</sup> 'ti vegena gantvā kūṭatāpasāṃ gaṇhitvā hatthehi ca pādehi ca pothētvā suvaṇṇaṃ āharāpetvā gaṇhiṃsu. Bodhisatto suvaṇṇaṃ disvā „nikkhasataṃ haramāno asajjitvā<sup>12</sup> tiṇamatte satto sīti“<sup>13</sup> vatvā naṃ<sup>14</sup> garahanto imaṃ gāthaṃ āha:

Vācā va<sup>15</sup> kira te āsi saṅhā sakhilabhānino,  
tiṇamatte asajjittho<sup>16</sup> no ca nikkhasataṃ haran ti. 88.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> kuṭim-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> atthina. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> nikkhittikan. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> thaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> asajjitvā.

<sup>6</sup> C<sup>v</sup> tvaṃ. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> ya. <sup>8</sup> both MSS. -tthe.

Tattha vācā va kira te āsi saṅhā sakhilabhāṇiṇo ti pabbajitānaṃ tiṇamattam pi adinnaṃ ādātum na vaṭṭatīti evaṃ sakhilāṃ muduvacanaṃ vadantassa vācā eva kira te saṅhā āsi, vacanamattam evam addhā ahoṣiṭi attho, tiṇamatte asajjittho ti kūṭajaṭṭila<sup>1</sup> ekissā tiṇasalākāya kukkuccaṃ kuru-māno tvam satto āsatto laggo ahoṣi, no ca nikkhasataṃ haran ti imaṃ pana nikkhasataṃ haranto asatto nillaggo va jāto sīti.

Evam Bodhisatto taṃ garahitvā „mā su puna kūṭajaṭṭila evarūpam akāsīti“ ovādaṃ datvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' eva esa bhikkhu kuhako, pubbe pi kuhako yevā“ 'ti vatvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭatāpaso kuhakabhikkhu ahoṣi, paṇḍitapuriso pana aham evā“ 'ti. Kuhakajātakam.

### 10. Akataññūjātaka.

Yo pubbe katakālyāṇo ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikam ārabha kathesi. Tassa<sup>2</sup> kir' eko paccantavāsiko seṭṭhi aditthasahāyo ahoṣi. So ekadā paccante uṭṭhānakabhāṇassa pañca sakataṣatāni pūretvā kamantikamanusse āha: „gacchatha bho, imaṃ bhāṇaṃ Sāvattim netvā amhākam sahāyassa Anāthapiṇḍikamahaseṭṭhissa paccakkhena vikkīṇitvā paṭibhāṇaṃ āharathā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā Sāvattim gantvā mahaseṭṭhim disvā paṇṇākāraṃ datvā taṃ pavattim ārocesum. Mahaseṭṭhi „svāgataṃ vo“ ti tesam āvāsaṃ ca paribbayaṃ ca dāpetvā sahāyassa sukham pucchitvā bhāṇaṃ vikkīṇitvā paṭibhāṇaṃ<sup>3</sup> dāpesi. Te paccantaṃ gantvā tam atthaṃ attano seṭṭhissa ārocesum. Aparabhāge Anāthapiṇḍiko tath' eva pañca sakataṣatāni tattha pesesi. Manussā tattha gantvā paṇṇākāraṃ ādāya paccantavāsikaseṭṭhim passimsu. So „kuto āgacchathā“ 'ti pucchitvā „Sāvattitho, tumkākam sahāyassa Anāthapiṇḍikassa santikā“ ti vutte „Anāthapiṇḍiko ti kasaci purisassa nāmaṃ bhavissatīti“ parihasaṃ katvā paṇṇākāraṃ gahetvā „gacchatha tumhe“ ti uyyojesi, n' eva nivāsaṃ na paribbayaṃ dāpesi. Te sayam eva bhāṇaṃ vikkīṇitvā paṭibhāṇaṃ ādāya Sāvattim āgantvā seṭṭhissa taṃ pavattim ārocesum. Atha so paccanta-

<sup>1</sup> both MSS. -jaṭṭilāṃ. <sup>2</sup> C<sup>2</sup> nassa. <sup>3</sup> C<sup>2</sup> pati-, C<sup>3</sup> paṇi-. <sup>4</sup> C<sup>2</sup> vāsi.

vāsi<sup>1</sup> puna pi ekavāram tath' eva pañca sakataṣatāni Sāvattihim pesesi. Manussā paññākāram ādāya mahāsetthim passimsu. Te pana disvā Anāthapindikassa gehe manussā „mayam sāmi etesam nivāsañ ca bhattañ ca paribbayañ ca jānissāmā“<sup>2</sup> 'ti vatvā tesam sakatāni bahinagare tathārūpe<sup>3</sup> thāne mocāpetvā „tumhe idha vasatha, amhākam vo ghare yāgubhattañ ca paribbayo ca bhavissatīti“ gantvā dāsakammakare sannipāetvā majjhimayāmasamantare pañca sakataṣatāni vilumpitvā nivāsanapārūpanāni pi tesam<sup>3</sup> acchinditvā goṇe palāpetvā sakatāni vicakkāni katvā bhūmiyam thapetvā cakkāni pi gañhitvā va agamaṃsu. Paccantavāsino nivāsanamattassāpi sāmikā ahutvā bhītā vegena palāyitvā paccantam gatā. Setthimanussāpi tam pavattim mahāsetthino ārocesum. So „atthi dān' idam kathāpābbhatan“<sup>4</sup> ti Satthu santikam gantvā ādito paṭṭhāya sabbam tam pavattim ārocesi. „Na kho gahapati so paccantavāsi<sup>4</sup> idān' eva evaṃsilo, pubbe pi evaṃsilako va ahoṣīti“ vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto Bārāṇasiyam mahāvibhavo setthi ahoṣi. Tass' eko paccantavāsiko setthi aditthasahāyo sahāyo<sup>4</sup> ti sabbam atītavatthum paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana attano manussehi „ajja amhehi idan nāma katan“<sup>5</sup> ti ārocito<sup>5</sup> „paṭhamam attano katham upakāram ajānantā pacchāpi evarūpaṃ labhanti yevā“<sup>5</sup> 'ti vatvā sampattaparīsāya dhammam desento imam gātham āha:

Yo pubbe katakalyāṇo katattho nāvabujjhati  
pacchā kicce samuppanne kattāram nādhigacchatīti. 89.

Tatrāyam piṇḍattho: khattiyādisu yo koci puriso pubbe paṭhamataram aññena katakalyāṇo katūpakāro katattho nipphāditakicco hutvā tam parena attani katham kalyāṇaṃ o' eva na jānāti so pacchā attano kicce samuppanne tassa kiccassa kattāram nādhigacchatī na labhatīti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammam desetvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

<sup>1</sup> C\* -vāsi. <sup>2</sup> C\* yathārūpe. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> nesaṃ. <sup>4</sup> so both MSS. <sup>5</sup> both MSS. -te.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakam̐ samodhānesi:  
 „Tadā paccantavāsī<sup>1</sup> idāni paccantavāsī yeva, Bārāṇasiseṭṭhi pana aham  
 evā“<sup>2</sup> ti. Akataṇṇūjātakaṃ. Apāyimhavaḅḅo navamo.

## 10. LITTA VAGGA.

### 1. Littaĵātaka.

Littam̐ paramena tejasā ti. Idam̐ Satthā Jetavane viharanto apaccavekkhitaparibhogam̐ ārabha kathesi. Tasmim̐ kira kāle bhikkhū cīvarādīni labhitvā yebhuyyena apaccavekkhitvā paribhuñjanti. Te cattāro paccaye apaccavekkhitvā paribhuñjamānā yebhuyyena nirayatīracchānayanito na muñcanti. Satthā tam̐ kāraṇam̐ ṇātvā<sup>3</sup> bhikkhūnam̐ anekapariyāyena dhammakatham̐ kathetvā apaccavekkhitaparibhoge<sup>4</sup> ādinavam̐<sup>5</sup> kathetvā „bhikkhave bhikkhunā nāma cattāro paccaye labhitvā apaccavekkhitvā paribhuñjitum̐ na vattati<sup>6</sup>, tasmā ito paṭṭhāya paccavekkhitvā paribhuñjeyyāthā“<sup>7</sup> ti paccavekkhānavidhim̐ dassento „idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṃkhā yoniso cīvaram̐ paṭisevati sītassa paṭighātāyā“<sup>8</sup> ti ādinā nayena tantim̐ ṭhapetvā „bhikkhave cattāro paccaye evam̐ paccavekkhitvā paribhuñjitum̐ vattati, apaccavekkhitaparibhogo nāma halāhalavisaparibhogasadiṣo, porānakā hi apaccavekkhitvā dosam̐ ajānitvā visam̐ paribhuñjitvā vipākante mahādukkham̐ anubhavimsū“<sup>9</sup> ti vatvā atītam̐ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam̐ Brahmadatte rajjam̐ kārente Bodhisatto aññatarasmim̐ mahābhogakule nibbattitvā vāyapatto akkhadhutto ahoṣi. Athāparo kūṭakkhadhutto Bodhisattena saddhim̐ kilanto attano jaye vattamāne keḷimaṇḍalam̐<sup>6</sup> na bhindati parājayakāle<sup>7</sup> pana akkham̐ mukhe pakkhipitvā „akkho naṭṭho“<sup>8</sup> ti keḷimaṇḍalam̐<sup>9</sup> bhinditvā pakkamati. Bodhi-

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> katvā. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -bhogena. <sup>4</sup> both MSS. ādinava. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vaddhati. <sup>6</sup> both MSS. -maṇḍalam̐. <sup>7</sup> both MSS. parājakāle. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> -lam̐.



satto tassa kāraṇaṃ nātvā „hotu jānissām' ettha paṇ<sup>1</sup>“ ti akkhe ādāya attano ghare halāhalavisena rajetvā<sup>2</sup> punappuna sukkhāpetvā te ādāya tassa santikaṃ gantvā „ehi samma, akkhehi kilāmā<sup>3</sup> 'ti āha. So „sādhu sammā“ 'ti keḷimaṇḍalaṃ<sup>4</sup> sajjetvā tena saddhiṃ kilānto attano parājayakāle ekaṃ mukhe pakkhipi. Atha naṃ Bodhisatto tathā karontaṃ disvā „gilāhi tāva, pacchā 'idan nāma tan' ti jānissasīti“ codetuṃ imaṃ gātham āha:

Littaṃ paramena tejasā  
gilam akkhaṃ puriso na bujjhati,  
gila re gila<sup>5</sup> pāpadhuttaka<sup>6</sup>,  
pacchā te kaṭukam<sup>7</sup> bhavissatīti. 90.

Tattha littaṃ<sup>8</sup> makkhitaṃ rañjitaṃ, paramena tejasā ti uttamatejasampanna halāhalavisena, gilam ti gilanto, akkhanatigulakaṃ<sup>9</sup>, na bujjhatīti ayam me gilato idam nāma karissatīti na jānāti, gila re ti gilāhi are, gilā 'ti puna pi codento vadati, pacchā te kaṭukam<sup>10</sup> bhavissatīti imasmim te akkhe galite etaṃ visam tikhiṇaṃ bhavissatīti attho.

Bodhisattassa kathentass' eva kathentass' eva<sup>10</sup> visavegena mucchito akkhīni parivattetvā khandhaṃ nāmetvā pati. Bodhisatto „idāni 'ssa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“<sup>11</sup> osadhaparibhāvitaṃ vamanayogaṃ datvā vamevā sappimadhusakkharādayo khādāpetvā ārogaṃ<sup>12</sup> katvā „puna evarūpaṃ mā kāsīti“ ovaditvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā „bhikkhave apaccavekkhitaparibhogo nāma apaccavekkhitvā katavisaparibhogasadiṣo hotīti“ vatvā jātakam samodhānesi: „Tadā paṇḍitadhutto aham eva ahoṣim“.

Kūṭadhutto paṇ<sup>1</sup> ettha na kathīyati, yathā c' ettha evaṃ sabbattha yo paṇa imasmim kāle na paññāyati so na kathīyati- evā 'ti. Litta-jātakam.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> pat, read pattan (Trenckner). <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> both MSS. kilāmā.  
<sup>4</sup> both MSS. -maṇḍalaṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> omits gila. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> pāpadhutta. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> -kam.  
<sup>8</sup> C<sup>k</sup> lithan. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> gū-. <sup>10</sup> so both MSS. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> vaddhatīti. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> arogaṃ.

## 2. Mahāsārajāta.

Ukkaṭṭhe sūram icchantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto āyasmantam Ānandaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ samaye Kosalarañño itthiyo cintayīmsu: „Buddhuppādo nāma dullabho, tathā manussapaṭilābho paripuṇṇāyatanā ca, mayaṃ ca imaṃ ca<sup>1</sup> dullabham khaṇasamavāyam labhivāpi attano ruciyā vihāram gantvā dhammaṃ vā sotum pūjam vā kātum dānam vā dātum na labhāma, mañjūsāya pakkhittā<sup>2</sup> viya vasāma, rañño kathetvā amhākaṃ dhammaṃ desetum anucchavikaṃ ekaṃ bhikkhum pakkosāpetvā tassa santike dhammaṃ sossāma, tato yaṃ sakkhissāma taṃ gaṇhissāma, dānādīni puññāni karissāma, evaṃ no ayaṃ khaṇapaṭilābho saphalo bhavissatīti“ tā sabbāpi rājānaṃ upasamkamitvā attanā cintitakāraṇaṃ kathayīmsu. Rājā „sādhū“<sup>3</sup> ti sampatīchi. Ath' ekadivasam uyyānakīlaṃ kīlitukāmo uyyānapālam pakkosāpetvā „uyyānam sodhehīti“ āha. Uyyānapālo uyyānam sodhento Satthāraṃ aṇṇatarasmim rukkhamaṇe nisinnam disvā rañño santikaṃ gantvā „suddham deva uyyānam, api c'ettha aṇṇatarasmim rukkhamaṇe Bhagavā nisinno“ ti āha. Rājā „sādhū samma, Satthu santike dhammaṃ pi sossāma“<sup>3</sup> ti alaṃkataratham abhiruyha uyyānam gantvā Satthu santikaṃ agamāsi. Tasmīṃ ca samaye Chattapāni nāma eko anāgāmiupāsako Satthu santike dhammaṃ suṇamāno nisinno hoti. Rājā taṃ disvā āsāmkamāno muhuttamā ṭhatvā puna „sac' āyam pāpako bhavēyya na Satthu santike nisiditvā dhammaṃ suṇēyya, apāpakena iminā bhavitabban“<sup>3</sup> ti cintetvā Satthāraṃ upasāmkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Upāsako Buddhagāra-vena rañño paccuṭṭhānaṃ vā vandanaṃ vā na akāsi, tena assa rājā anattamāno aho. Satthā tassa anattamanabhāvaṃ nātvā upāsakassa guṇaṃ kathesi: „ayaṃ mahārāja upāsako bahussuto āgatāgamo kāmesu vītarāgo“ ti. Rājā „na iminā orakena bhavitabbaṃ yassa Satthā guṇaṃ vaṇṇetīti“ cintetvā „upāsaka vadeyyāsi yena te attho“<sup>3</sup> ti āha. Upāsako „sādhū“<sup>3</sup> ti sampatīchi. Rājā Satthu santike dhammaṃ sutvā Satthāraṃ padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. So ekadivasam upāsakaṃ bhuttapātarāsam chattaṃ adāya Jetavanaṃ gacchantaṃ disvā pakkosāpetvā evaṃ āha: „tvam kira upāsaka bahussuto, amhākaṃ ca itthiyo dhammaṃ sotukāmā c'eva uggahetukāmā ca, sādhū vat' assa sace tāsāṃ dhammaṃ vāceyyāsīti“<sup>3</sup>. „Deva gihinaṃ<sup>3</sup> nāma

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> pakkhittam. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> ghitam.

rājanterepure dhammaṃ desetum vā vācetum vā na patirūpaṃ, ayyānam eva patirūpan<sup>1</sup> ti. Rājā „saccaṃ esa<sup>1</sup> vadatīti“ taṃ uyyojetvā itthiyo pakkosāpetvā „bhaddo ahaṃ tumbhākaṃ dhammadesanattāhāya ca dhammaṃ vācanattāhāya ca Satthu santikaṃ gantvā ekaṃ bhikkhūṃ yācāmi, asītiyā mahāsāvakesu katarāṃ yācāmiti<sup>2</sup>“ āha. Tā sabbā mantetvā dhammabhaṇḍāgāriyaṃ Ānandattheraṃ eva rocesum. Rājā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno evaṃ āha: „bhante, āmhākaṃ gehe itthiyo Ānandattherassa santike dhammaṃ sotuṃ ca uggaṇhituṃ ca icchanti, sādhu vat<sup>3</sup> assa sace ambhākaṃ gehe dhammaṃ deseyya c<sup>3</sup> eva vāceyyāsīti<sup>2</sup>. Satthā „sādhu“<sup>3</sup> ti sampatichchitvā therāṃ āṇāpesi. Tato paṭṭhāya raṇṇo itthiyo therassa santike dhammaṃ suṇanti c<sup>3</sup> eva uggaṇhanti ca. Ath<sup>3</sup> ekadivasaṃ raṇṇo cūlāmaṇi naṭṭho. Rājā tassa naṭṭhabhāvaṃ sutvā amacce āṇāpesi: „sabbe antovaḷaṇjanamanusse gaḥetvā cūlāmaṇiṃ āharāpethā“ ti. Amaccā mātugāme ādiṃ katvā cūlāmaṇiṃ paripucchantā adisvā mahājanaṃ kilamenti. Taṃ divasaṃ Ānandatthero rājanivesanaṃ pavitṭho. Yathā tā itthiyo pubbe therāṃ disvā va haṭṭhatutṭhā dhammaṃ suṇanti ca uggaṇhanti ca tathā akatvā sabbā domanassappattā va ahesum. Tato therena „kasmā<sup>4</sup> tumhe aḷa evarūpā jātā“<sup>3</sup> ti pucchitā evaṃ āhaṃsu: „bhante ‘raṇṇo cūlāmaṇiṃ pariyesāma’<sup>3</sup> ti amaccā mātugāme upādāya antovaḷaṇjanake kilamenti, na jānāma kassa kiṃ bhavissa, ten<sup>3</sup> amha domanassappattā“ ti. Thero „mā cintethā“<sup>3</sup> ti tā samassāsetvā raṇṇo santikaṃ gantvā paṇṇattāsane nisīditvā „maṇi kira te mahārāja naṭṭho“ ti pucchi. „Āma bhante“ ti. „Asakkhi pana taṃ āharāpetun“ ti. „Bhante sabbāṃ antojanaṃ gaḥetvā kilamento pi na sakkomi āharāpetun“ ti. „Mahārāja mahājanaṃ akilametvā va āharaṇūpāyo atthīti“<sup>3</sup>. „Kataro bhante“ ti. „Piṇḍadānaṃ mahārājā“<sup>3</sup> ti. „Katarapiṇḍadānaṃ bhante“ ti. „Mahārāja yattakesu āsānkā atthi te gaḥetvā ekekassa ekekaṃ pilālapiṇḍaṃ<sup>3</sup> vā mattikāpiṇḍaṃ vā datvā ‘imaṃ paccūsakāle āharitvā asukaṭṭhāne nāma pātethā’<sup>3</sup> ti vattabbaṃ, yena gaḥito bhavissati so tasmīṃ pakkhipitvā āharissati, sace paṭhamadivase yeva pāṭenti icc-etaṃ kusalaṃ, noce pāṭenti dutiyadivase pi tatiyadivase pi tath<sup>3</sup> eva kātappaṃ, evaṃ mahājano ca na kilamissati maṇiṃ ca labhissasīti“<sup>3</sup> evaṃ vatvā thero agamāsi. Rājā vuttanayen<sup>3</sup> eva tayo divase dāpesi, n<sup>3</sup> eva maṇiṃ āharīṃsu.

<sup>1</sup> C<sup>3</sup> evasa. <sup>2</sup> so both MSS. instead of vāceyya cā 'ti? <sup>3</sup> so both MSS. instead of palala-? <sup>4</sup> both MSS. -ssatīti.

Thero tatiyadvase āgantvā „kiṃ mahārāja pātito maṇṭi“ pucchi. „Na pāteṇi bhante“ ti. „Tena hi mahārāja mahātalaśmiṃ<sup>1</sup> űeva paṭicchannaṭṭhāne mahācāṭiṃ ṭhapāpetvā udakassa pūrāpetvā sāṇiṃ parikkhipāpetvā ‘sabbe antovaḷaṇṇanamanussā ca itthiyo ca uttarāsāṅgam katvā ekako anto sāṇiṃ pavisitvā hatthaṃ dhovitvā āgacchatu’<sup>2</sup> ‘ti vadehīti“ thero imaṃ upāyaṃ ācikkhitvā pakkāmi. Rājā tathā kāresi. Maṇicoro cintesi: „dhammabhaṇḍāgāriko imaṃ adhikaraṇaṃ<sup>3</sup> ādāya maṇiṃ adassetvā na osakkissatīti atthānaṃ etaṃ pātetuṃ dāni vaṭṭatīti“ maṇiṃ paṭicchannaṃ katvā ādāya anto sāṇiṃ pavisitvā cāṭiyaṃ<sup>3</sup> pātetvā<sup>4</sup> nikkhami. Sabbesaṃ nikkhantakāle udakaṃ chaḍḍetvā maṇiṃ addasaṃsu. Rājā „theraṃ nissāya mahājanaṃ akilametvā va me maṇi laddho“ ti tussi. Antovaḷaṇṇanamanussāpi „theraṃ nissāya mahādukkhato mutt’ amhā“<sup>5</sup> ‘ti tussimsu. „Therassānubhāvena raṇṇo cūḷamaṇi laddho“ ti therassānubhāvo sakalanagare c’ eva bhikkhusaṃghe ca pākāṭo jāto. Dhammasabbhāyaṃ sannisinnā bhikkhū therassa gūṇaṃ vaṇṇayimsu: „āvuso Ānandatthero attano bahussutatāya paṇḍiccena upāyakuśalatāya mahājanaṃ akilametvā upāyen’ eva raṇṇo maṇiṃ dassesīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nānā“<sup>6</sup> ‘ti vutte „na bhikkhave idāni Ānanden’ eva<sup>7</sup> parahatthagataṃ bhaṇḍaṃ dassitaṃ, pubbe pi paṇḍitā mahājanaṃ akilametvā upāyen’ eva tiracchānahatthagatabhaṇḍakaṃ dassayimsu“<sup>8</sup> ‘ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārānasiyaṃ Brahma datte rajjaṃ kārente Bodhisatto sabbasippe nipphattiṃ patto tass’ eva amacco ahoṣi. Ath’ ekadivasaṃ rājā mahantena parivārena uyyānaṃ gantvā vanantarāni vicarivā udakakīḷaṃ kīḷitukāmo maṃgala-pokkharāṇiṃ otarivā itthāgāraṃ pi pakkosi. Itthiyo attano sīsūpagagivūpagādīni ābharāṇāni omuñcitvā uttarāsāṅge pakkhipitvā samuggapiṭṭhesu ṭhapetvā dāsiyo paṭicchāpetvā pokkharāṇiṃ otarimsu. Ath’ ekā uyyānamakkaṭi<sup>9</sup> sākhantare nisinnā devīṃ piḷandhanāni<sup>9</sup> omuñcitvā uttarāsāṅge pakkhipitvā samuggapiṭṭhesu ṭhapayamānaṃ<sup>7</sup> disvā tassā muttāhāraṃ piḷandhitukāmā<sup>6</sup> hutvā

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> madātalaśmiṃ. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> adhikāra-. <sup>3</sup> both MSS. cāṭiṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> pāpetvā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> ānandoneva, C<sup>v</sup> ānandovena corr. to -doneva. <sup>6</sup> so both MSS. <sup>7</sup> both MSS. ṭhapiya-.

dāsiyā pamādaṃ olokayamānā nisīdi. Dāsī pi rakkhamānā taḥaṃ taḥaṃ olokadhāmā<sup>1</sup> nisinnā yeva pacalāyitum ārabhi. Makkatī<sup>2</sup> tassā pamādabhāvaṃ nātvā vātavegena otarivā mahā-muttāhāraṃ gīvāya paṭimuñcivā vātavegena uppativā sākhan-tare nisīditvā aññāsāṃ makkatīnaṃ dassanabhayena ekasmiṃ susiraṭṭhāne ṭhapetvā upasantūpasantā<sup>3</sup>. viya taṃ rakkhamānā nisīdi. Sāpi kho dāsī pabujjhivā muttāhāraṃ apassantī kampa-mānā aññaṃ upāyaṃ adisvā „puriso deviyā muttāhāraṃ gahe-tvā palāto“<sup>4</sup> ti mahāviraṃ viravi. Ārakkhamanussā tato tato sannipatitvā tassā vacanaṃ sutvā rañño ārocayīṃsu. Rājā „coraṃ gaṇhathā“<sup>5</sup> 'ti āha. Purisā uyyānā nikkhamitvā „coraṃ gaṇhathā“<sup>6</sup> 'ti ito c' ito olokeṃti. Ath' eko jānapado balikāraka-puriso taṃ saddaṃ sutvā kampaṃāno palāyi. Taṃ disvā purisā „ayaṃ coro bhavissatīti“<sup>7</sup> anubandhitvā taṃ gahetvā pothetvā „are duṭṭhacora evaṃ mahāsāraṃ nāma piḷandhanaṃ<sup>8</sup> ava-harissasīti“<sup>9</sup> pariḥāsīṃsu. So cintesi: „sac' āhaṃ 'na gaṇhā-mīti' vakkhāmi ajja me jīvitam n' atthi, pothentā yeva maṃ māressanti, sampaṭicchāmi naṃ“<sup>10</sup> ti so „āma sāmi gahitaṃ me“<sup>11</sup> ti. Atha naṃ<sup>12</sup> bandhitvā rañño santikaṃ nayīṃsu. Rājāpi naṃ pucchi: „gahitaṃ te mahāsārapīḷandhanaṃ“<sup>13</sup> ti. „Āma devā“<sup>14</sup> 'ti. „Idāni naṃ kahaṃ“<sup>15</sup> ti. „Deva mayā mahāsāraṃ nāma mañcapīṭhaṃ pi na dīṭṭhapubbaṃ, seṭṭhi pana maṃ mahāsārapīḷandhanaṃ<sup>16</sup> gaṇhāpesi, so 'haṃ gahetvā va tassa adāsīṃ, so naṃ jānātīti“<sup>17</sup>. Rājā seṭṭhiṃ pakkosāpetvā „gahitaṃ te imassa hatthato mahāsārapīḷandhanaṃ“<sup>18</sup> ti pucchi. „Āma devā“<sup>19</sup> 'ti. „Kahaṃ tan“<sup>20</sup> ti. „Purohitassa me dinnan“<sup>21</sup> ti. Purohitaṃ pi pakkosāpetvā tath' eva pucchi. So pi sam-paṭicchitvā „gandhabbassa me dinnan“<sup>22</sup> ti āha. Tam pi pako-sāpetvā „purohitassa te hatthato mahāsārapīḷandhanaṃ<sup>23</sup> gahitaṃ“<sup>24</sup> ti pucchi. „Āma devā“<sup>25</sup> ti. „Kahaṃ“<sup>26</sup> ti. „Kilesavasena me

so both MSS. instead of olokayamānā? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -ti. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> upasantu-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> palāyato. <sup>5</sup> so both MSS. <sup>6</sup> both MSS. -rissāsīti. <sup>7</sup> both MSS. tan? <sup>8</sup> C<sup>k</sup> taṃ.

vaṇṇadāsiyā dinnan“ ti. Tam pi pakkosāpetvā pucchi. Sā „na gaṇhāmīti“ āha. Ne<sup>1</sup> pañca jane pucchantānaṃ suriyo attham gato. Rājā „idāni vikālo jāto, sve jānissāmā“<sup>2</sup> 'ti pañca jane amaccānaṃ datvā nagaraṃ pāvisi. Bodhisatto cintesi: „idam piḷandhanam<sup>1</sup> antovaḷaṅje natṭham, ayaṃ<sup>2</sup> ca gahapatiko bahivaḷaṅje, dvāre pi balavaārakkho, tasmā antovaḷaṅjanakānaṃ pi taṃ gahetvā palāyitum na sakkā, evaṃ n' eva bahivaḷaṅjanakānaṃ na anto uyyāne vaḷaṅjanakānaṃ gahaṇū-pāyo dissati, iminā duggatamanussena 'setṭhissa me dinnan' ti kathentena attano mokkhatthāya kathitaṃ bhavissati, setṭhināpi 'purohitassa me dinnan' ti kathentena 'ekato hutvā nittharis-sāmā' 'ti cintetvā kathitaṃ bhavissati, purohitenāpi 'gandhabbassa me dinnan' ti kathentena 'bandhanāgāre'<sup>3</sup> gandhabbaṃ nissāya sukkena vasissāmā' 'ti cintetvā kathitaṃ, gandhabbenāpi 'vaṇṇadāsiyā me dinnan' ti kathentena 'anukkaṇṭhito gamis-sāmīti' cintetvā kathitaṃ bhavissati, imehi pañcahi pi acorehi bhavitabbaṃ, uyyāne makkatā bahū, piḷandhanena<sup>1</sup> ekissā makkatīyā hatthe ārūhena bhavitabban“ ti so rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, core amhākaṃ niyyādetha, mayaṃ taṃ kiccaṃ sodhessāmā“ ti āha. Rājā „sādhū paṇḍita, sodhehīti“ tassa niyyādesi. Bodhisatto attano dāsapurise pakkositvā „te pañca jane ekasmiṃ ũeva ṭhāne vasāpetvā samantā ārakkhaṃ katvā kaṇṇaṃ datvā yan te aṇṇamaṇṇaṃ kathenti taṃ mayhaṃ ārocethā“ 'ti vatvā pakkāmi. Te tathā akaṃsu. Tatō manus-sānaṃ sannisinnavelāya setṭhi taṃ gahapatikaṃ āha: „are duṭṭhagahapatika, tayā ahaṃ mayā tvaṃ kahaṃ diṭṭhapubbo, kadā te<sup>5</sup> mayhaṃ piḷandhanam<sup>1</sup> dinnan“ ti āha. „Sāmi mahāsetṭhi, ahaṃ mahāsāraṃ nāma rukkhasarāpādakaṃ mañca-piṭhakam pi na jānāmi, taṃ nissāya pana mokkhaṃ labhis-sāmīti evaṃ avacaṃ, mā me kujjha sāmīti“. Purohito pi

<sup>1</sup> so both MSS. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> ayaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -nāgārena. <sup>4</sup> both MSS. gavi-. <sup>5</sup> both MSS. ne.

setṭhiṃ āha: „mahāsetṭhi tvaṃ iminā attano adinnakam eva mayhaṃ kathaṃ adāsīti“. „Mayam pi dve issarā ambhākaṃ ekato hutvā tṭhitaḷe kammaṃ khippaṃ nippajjissatīti' kathesin“ ti. Gandhabbo pi purohitam āha: „brāhmaṇa kadā tayā mayhaṃ piḷandhanam' dinnan“. „Aham 'taṃ nissāya vasanaṭṭhāne sukhaṃ vasissāmīti' kathesin“ ti. Vaṇṇadāsī pi gandhabbam āha: „are duṭṭhagandhabba, aham kadā tava santikaṃ gatapubbā tvaṃ vā mama santikaṃ āgatapubbo, kadā mayhaṃ piḷandhanam' dinnan“ ti. „Bhagini<sup>1</sup>, kiṃkāraṇā kujjhasi, 'amhesu pañcasu ekato vasantesu gharāvāso bhavissati, anukañṭhamānā sukhaṃ vasissāmā' 'ti kathesin“ ti. Bodhisatto payojitamanussānam santikā nam katham sutvā tesam tatvato acorabhāvam nātvā „makkaṭṭiyā gahitapiḷandhanam' upāyen' eva pātesāmiti“ bheṇḍumayāni bahūni piḷandhanāni<sup>2</sup> kāretvā uyyāne makkaṭṭiyō gāhāpetvā hatthapādagīvāsu bheṇḍupiḷandhanāni<sup>3</sup> piḷandhāpetvā<sup>4</sup> vissajjesi. Itarā makkaṭṭi piḷandhanam' rakkhamānā<sup>5</sup> uyyāne eva nisīdi. Bodhisatto manusse āṇāpesi: „gacchatha tumhe, uyyāne sabbamakkaṭṭiyō upadhāretha, yassā taṃ piḷandhanam' passatha taṃ uttāsetvā piḷandhanam' gaṇhathā“ 'ti. Tāpi kho makkaṭṭiyō „piḷandhanam' no laddhan“ ti tuṭṭhahatṭhā uyyāne vicarantiyo tassā santikaṃ gantvā „passatha ambhākaṃ piḷandhanan“ ti āhaṃsu. Sā makkham asahamānā „kiṃ iminā bheṇḍupiḷandhanenā“ 'ti muttāhāram piḷandhitvā<sup>6</sup> nikkhami. Atha nam te purisā disvā piḷandhanam' chaḍḍāpetvā āharitvā Bodhisattassa adāṃsu. So taṃ ādāya rañño dassetvā „idam te deva piḷandhanam', te panca pi acorā, idam pana uyyāne makkaṭṭiyā ābhatan“ ti āha. „Katham pana te paṇḍita makkaṭṭiyā hattham ārūḷhabhāvo nāto, katham te gahitan“ ti. So sabbam ācikkhi. Rājā tuṭṭhamānaso „sam-

<sup>1</sup> both MSS. -ssasīti. <sup>2</sup> so both MSS. <sup>3</sup> both MSS. -ṇi. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -ṇā, C<sup>v</sup> -nam.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> makkaṭṭiyā ne makkaṭṭiyā ābhatan.

gāmasīsādisu nāma sūrādayo icchitabbā hontīti“ Bodhisattassa  
thutim karonto imam gātham āha:

Ukkatthe sūram icchanti mantīsu akutūhalaṃ  
piyañ ca annapānamhi atthe jāte ca paṇḍitan ti. 91.

Tattha ukkatthe ti upakatthe ubhato bülhe<sup>1</sup> saṅgāme sampahāre  
vattamāne ti attho, sūram icchantīti asaniyāpi matthake patamānāya  
apalāyinaṃ sūram icchanti, tasmim khaṇe evarūpo saṅgāmayodho patthetabbo  
hoti, mantīsu akutūhalaṃ ti kattabbākatappaṃ kiccaṃ sammantanakāle  
uppanne mantīsu yo akutūhalo avikīṇṇavāco mantāṃ na bhīdati taṃ icchanti,  
tādiso tesu thānesu patthetabbo hoti, piyaṃ ca annapānamhīti madhure  
annapāne paccupatthīte saha<sup>2</sup> paribhuñjanatthāya piyapuggalaṃ patthenti,  
tādiso tasmim kāle patthetabbo hotīti<sup>3</sup>, atthe jāte va<sup>3</sup> paṇḍitan ti attha-  
gambhīre dhammagambhīre kismiñcid eva kāraṇe vā pañhe vā uppanne paṇḍi-  
taṃ vicakkaṇaṃ icchanti, tathārūpo hi tasmim samaye patthetabbo hotīti.

Evam rājā Bodhisattaṃ vaṇṇetvā thometvā ghanavassaṃ  
vassanto mahāmegho viya sattahi ratanehi pūjetvā tass' ovāde  
ṭhatvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthāpi imam dhammalesanaṃ āharitvā therassa guṇaṃ kathetvā  
jātaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, paṇḍitaamacco pana  
aham evā“ ti. Mahāsārajātakaṃ.

### 3. Vissāsabhojanajātaka.

Na vissase avissatthe ti. Idam Satthā Jetavane vi-  
haranto vissāsabhojanaṃ ārabba katesi. Tasmim hi kira  
samaye yebhuyyena bhikkhū „mātarā no dinnam, pītārā no dinnam,  
bhātārā bhaginiyā cullamātarā cullapītārā mātulena matulāniyā dinnam,  
amhākaṃ gihikāle<sup>4</sup> pi ete dātum yuttarūpā cā“ ti nātihi dinne cat-  
tāro paccaye vissatthā hutvā apaccavekkhitvā paribhuñjanti. Satthā  
taṃ kāraṇaṃ nātva „bhikkhūnaṃ dhammalesanaṃ kātum vaṭṭatīti“  
bhikkhū<sup>5</sup> sannipātēpetvā „bhikkhave bhikkhūna nāma nātihi pi

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> bülho. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> saha. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> both MSS. gihī-. <sup>5</sup> both MSS.  
bhikkhu.



aññātihi pi dinnake cattāro paccaye paccavekkhitvā va paribhogo kātabbo, apaccavekkhitaparibhogam katvā hi kālam kurumāno bhikkhu yakkhapaetaatabhāvato na muccati, apaccavekkhitaparibhogo nām' esa visa-paribhogasadiso, visam hi vissāsikena dinnakam pi avissāsikena dinnakam pi māreti yeva, pubbe pi vissāsena dinnavisam paribhuñjitvā jīvitakkhayam pattā<sup>1</sup> ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto mahāvibhavo setṭhi ahoṣi. Tass' eko gopālako kiṭṭhasambādhasamayē<sup>2</sup> gāvo gahetvā araṇṇam pavisitvā tattha gopallikam katvā rakkhanto vasati<sup>3</sup> setṭhino ca kālena kālam gorasam āharati<sup>4</sup>. Ath' assa gopallikāya avidūre siho nivāsam gaṇhi. Gāvīnam sihasantāsena milātānam khīram mandam ahoṣi. Atha nam ekadivasam sappim ādāya āgataṃ setṭhi pucchi: „kin nu kho samma gopālaka mandam sappīti<sup>5</sup>“. So tam kāraṇam ācikkhi. „Atthi pana samma tassa<sup>4</sup> sihassa katthaci paṭibaddho“ ti. „Atthi 'ssa sāmi ekāya migamātukāya saddhim saṃsaggo“ ti. „Sakkā pana tam gāhāpetun<sup>5</sup>“ ti. „Sakkā sāmīti<sup>5</sup>“. „Tena hi tam gahetvā tassā. nalāṭato paṭṭhāya sarīre lomāni visena punappuna rajitvā sukkhāpetvā dve tayo divase atikkamitvā tam migamātukam vissajjehi, so tassā sinehena sarīram lehitvā jīvitakkhayam pāpunissati, ath' assa cammanakhadāṭhā<sup>5</sup> c' eva vasaṃ ca gahetvā āgaccheyyāsīti<sup>5</sup>“ halāhalavisam datvā uyyojesi. Gopālako jālam khipitvā upāyena tam migamātukam gaṇhitvā tathā akāsi. Siho tam disvā va balavasinehena tassā sarīram lehitvā jīvitakkhayam pāpuṇi. Gopālako pi cammādīni gahetvā Bodhisattassa santikam agamāsi. Bodhisatto tam kāraṇam ūatvā „paresu sineho nāma na kattabbo, evam balasampanno pi siho migarājā kilesavasena saṃsaggam nissāya migamātukāya sarīram lehento visaparibhogam katvā jīvitakkhayam patto<sup>5</sup>“ ti vatvā sampatta-parisāya dhammam desento imam gātham āha:

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> tiṭṭha-. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> vasitī. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> āharitī. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> nassa. <sup>5</sup> both MSS. -nakhā-.

Na vissase avissatthe, vissatthe pi na vissase,  
vissāsā bhayam anveti sīhaṃ va migamātukā ti. 92.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: yo pubbe saḥāyo attani avissattho ahoṣi tasmīṃ avissatthe yo pubbe pi nibbhayo attani vissāsiko yeva tasmīṃ vissatthe pi na vissase n' eva vissāsaṃ kareyya, kiṃkāraṇā: vissāsā bhayam anveti yo hi mitte pi amitte pi vissāso tato bhayam eva āgacchati, kathaṃ: sīhaṃ va migamātukā yathā mittasanthavavasena katavissāsāya migamātukāya santikā sīhassa bhayam anvetam upagataṃ sampattan ti attho, yathā ca<sup>1</sup> vissāsavasena sīhaṃ migamātukā anvetā upagatā ti attho.

Evam Bodhisatto sampattaparisāya dhammaṃ desetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imam dhammaḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
„Tadā seṭṭhi<sup>2</sup> aham eva ahoṣin“ ti. Vissāsabhojanajātakaṃ.

#### 4. Lomahaṃsajātaka.

Sotatto soṣīto ti. Idam Satthā Vesāliyaṃ upanissāya Pāṭikārāme viharanto Sunakkhattaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi samaye Sunakkhatto Satthu upaṭṭhāko<sup>3</sup> hutvā pattacīvaraṃ ādāya vicaramāno Korakkhattiyassa dhammaṃ rocento Dasabalassa pattacīvaraṃ niyyādetvā Korakkhattiyaṃ nissāya tassa Kālakaṇṭhaka-asura-yoniyaṃ nibbattakāle gihi hutvā „n' atthi samaṇassa Gotamassa uttarimanussadhammo alamariyaṇāṇadassanaviseso, takkapaṇiyāhataṃ<sup>4</sup> samaṇo Gotamo dhammaṃ deseti vimamsānucaritaṃ sayamaṇpaṭibhānaṃ<sup>5</sup>, yassa ca khv-āssa atthāya dhammo desito so na niyyāti takkarassa<sup>6</sup> sammādukkhakkhayāyā“<sup>7</sup> ti Vesāliyaṃ tiṇṇaṃ pākārānaṃ antare vicaranto Satthu avaṇṇaṃ bhāsati. Athāyasmā Sāriputto piṇḍāya caranto tass' evam avaṇṇaṃ bhāsantassa sutvā piṇḍapāṭapatikkantaṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā „kodhano Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso, kodhavasen' evam āha, kodhavasenaṇapi 'so na<sup>7</sup> niyyāti takkarassa<sup>8</sup> sammādukkhakkhayāyā“<sup>9</sup> ti vadanto ajānitvāpi mayham guṇaṃ eva bhāsati, na kho pana so moghapuriso mayhaṃ

<sup>1</sup> both MSS. cā. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> mahāseṭṭhi. <sup>3</sup> both MSS. upaṭṭhāno. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> -yābhataṃ.

<sup>5</sup> C<sup>k</sup> pāṭi-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> niyyānitakkarassa, C<sup>v</sup> tiyyātitakkarassa. <sup>7</sup> both MSS. omit na.

<sup>8</sup> C<sup>k</sup> niyyānitakkarassa, C<sup>v</sup> niyyātinakka-.

guṇaṃ jānāti, mayhaṃ hi Sāriputta cha abhiññā nāma atthi, ayam pi me uttarimanussadhammo va, dasa balāni atthi, catuvesārajjāñāṇaṃ atthi, catuyoniparicchedakañāṇaṃ atthi, pañcagatiparicchedakañāṇaṃ atthi, ayam pi me uttarimanussadhammo va, evaṃ uttarimanussadhammasamannāgataṃ pana maṃ yo evaṃ vadēyya 'n' atthi samañassa Gotamassa uttarimanussadhammo' ti so taṃ vācaṃ appahāya taṃ cittaṃ appahāya taṃ diṭṭhiṃ apaṭiṇissajjitvā yathābhataṃ nikkhittō evaṃ niraye“ ti evaṃ attano vijjamaṇaṃ uttarimanussadhammassa guṇaṃ kathetvā „Sunakkhatto kira Sāriputta Korakkhattiyassa dukkarakārikāya micchātape pasanno, micchātape pasīdanto na pana mayi eva pasīdituṃ vaṭṭati, ahaṃ ito ekanavutikappamatthake 'atthi nu kho ettha sāro' ti bāhirakamicchātaṃ vīmaṃsanto caturaṅgasamannāgataṃ brahmacariyavāsaṃ vasiṃ, tapassī sudaṃ homi paramatapassī, lūkho sudaṃ homi paramalūkho, jegucchī sudaṃ homi paramajjegucchī, pavivitto sudaṃ homi paramavivitto“ ti vatvā therena yācito atūtaṃ āhari:

Atīte ekanavutikappamatthake Bodhisatto „bāhirakatapaṃ vīmaṃsissāmīti“ ājivikapabbajjaṃ pabbajitvā acelako ahoṣi rajojallico, pavivitto ahoṣi ekavihārī, manusse divā migo viya palāyi, mahāvikaṭabhojano ahoṣi macchakagomayādīni<sup>1</sup> pariḥhūji. Appamādhāvihāratthāya araṇṇe ekasmiṃ bhīmsanake vanasaṇḍe vihāsi, tasmiṃ viharanto<sup>2</sup> himavātasamaye antaraṭṭhake<sup>3</sup> rattim vanasaṇḍā nikkhamitvā abbhokāse viharitvā suriye uggate vanasaṇḍaṃ pavisati, so yathā rattim abbhokāse himodakena tinto tath' eva divā vanasaṇḍato paggharantehi udakabindūhi temayi, evaṃ ahorattaṃ sītadukkhāṃ anubhoti. Gimhānaṃ pana pacchime māse divā abbhokāse viharitvā rattim vanasaṇḍaṃ pavisati, so yathā divā abbhokāse ātapena pariḥhappatto tath' eva rattim nivāte vanasaṇḍe pariḥhāṃ pāpuṇāti, sarīrā sedadhārā muccanti. Ath' assa pubbe assutapubbā ayam gāthā paṭibhāsi:

Sotatto<sup>4</sup> sosīto eko bhīmsanake vane  
naggo na c' aggim āsīno esanāpasuto munīti. 93.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> vacchaka-. <sup>2</sup> both MSS. -te. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> add ahaṃ?

Tattha sotatto ti suriyasantāpena sutatto, so sīto ti himodakena susīto sutṭhu tinto, eko bhīmsanake vane ti yattha pavittihānam yebhuyyena lomāni bhīmsanti tathārūpe bhīmsanake vanasaṇḍe eko adutiyo va ahosin ti dīpeti, naggo na caggimāsīno ti naggo ca na ca aggim āsīno ti, tathā sītena pīliyamāno pi n'eva nivāsana<sup>1</sup> pārupana<sup>2</sup> vā ādiyīm na aggim āgama nisidin ti dīpeti, esanāpasuto ti abrahmacariye pi tasmim brahmacariyasaṅgī hutvā brahmacariyaṃ c' ev' etaṃ esanā ca gavesanā ca upāyo brahmalokassa 'ti evaṃ tāya brahmacariyesanāya pasuto anuyutto ussukkaṃ āpanno ahosin ti dasseti, muniti muni<sup>3</sup> kho esa monattāya paṭipanno, evaṃ lokena sambhāvito ahosin ti dīpeti.

Evaṃ caturaṅgasamannāgataṃ pana brahmacariyaṃ caritvā Bodhisatto maraṇakāle upatṭhitāṃ nirayanimittāṃ disvā „idaṃ vata samādānaṃ niratthakan“ ti nītvā taṃ khaṇaṃ nīva taṃ laddhiṃ bhinditvā sammādītṭhiṃ gahetvā devaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammedesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „ahaṃ tena samayena so ājiviko ahosin“ ti. Lomahaṃsajātakaṃ.

### 5. Mahāsudassana-jātaka.

Aniccā vata saṃkhārā ti. Idaṃ Satthā parinibbānanañce nipanno Ānandattherassa „mā Bhagavā imasmim khuddakanagara-  
rake“ ti vacanaṃ ārabha kathesi. „Tathāgate Jetavane viharante Sāriputtatthero kattikapuṇṇamāya Nālagāmake jāto varake<sup>3</sup> parinibbāyi, Mahāmoggaḷāno kattikamāsass' eva kālapakkhe addhamāsiyaṃ, evaṃ parinibbute aggasāvaka yuge ahaṃ pi Kusinārāyaṃ parinibbāyissāmiti“ anupubbena cārikaṃ caramāno tattha gantvā yamakasālānaṃ antare uttarasīsake mañcake anuṭṭhānaseyyāya nipajji. Atha naṃ āyasmā Ānandatthero „mā bhante Bhagavā imasmim khuddakanagarake visame ujjāṅgalanagarake sākhanagarake<sup>4</sup> parinibbāyi, aññesaṃ ca<sup>5</sup> Rājagahādī-  
naṃ mahānagarānaṃ aññatarasmim Bhagavā parinibbāyatū“ 'ti yāci. Satthā „mā Ānanda imaṃ khuddakanagaraṃ ujjāṅgalanagaraṃ<sup>5</sup> sākhanagarakaṃ ti vadehi, ahaṃ pubbe Sudassana-cakkavattirājakāle imasmim nagare vasim, tadā dvādasayojanikena ratanapākārena parikkhit-

<sup>1</sup> both MSS. nivāsana. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -pārū-. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> uchchāṅgala-, C<sup>o</sup> has  
has added sākhanagarake, C<sup>k</sup> omits this. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> uchch-.

taṃ mahānagarāṃ ahoṣīti“ vatvā therena yācito atītaṃ āharanto Mahāsudassanasuttaṃ kathesi.

Tadā pana Mahāsudassanaṃ<sup>1</sup> dhammapāsādā otarivā avidūre sattaratanāmaye nālapane<sup>2</sup> paññattasmim̃ kappiyamañcake dakkhiṇena passena anuṭṭhānaseyyāya nipannaṃ disvā „imāni te deva caturāsītinagarasahassāni Kusāvatiṛājadhāni-pamukhāni, ettha chandaṃ karohīti“ Subhaddādeviyā vutte Mahāsudassano „mā devi evaṃ avaca, atha kho ‘ettha chandaṃ vinehi mā apekhaṃ akāsīti’ evaṃ maṃ ovadā“ ‘ti vatvā „kiṃkāraṇā devā“ ‘ti pucchito „ajjāhaṃ kālakiriyaṃ karissāmīti“ . Atha naṃ devī rudamānā akkhīni puñchitvā kicchena kasirena tathā vatvā rodi paridevi, sesāpi caturāsīsītasahassā itthiyo rodimsu parideviṃsu, amaccādisu pi eko adhivāsetuṃ nāsakkhi, sabbe pi rodimsu. Bodhisatto alabhaṇo<sup>3</sup> „mā saddam akattha“ , sabbe nivāretvā devim̃ āmantetvā „mā tvaṃ devi rodi mā paridevi, tilaphalamatto pi hi saṃkhāro nicco nāma n’ atthi, sabbe aniccā bhedanadhammā evā“ ‘ti vatvā devim̃ ovadanto imaṃ gātham āha :

Aniccā vata saṃkhārā uppādavayadhammino,  
uppajjitvā nirujjhanti, tesaṃ vūpasamo sukho ti. 94.

Tattha aniccā vata saṃkhārā ti bhadde Subhaddādevi yattakā<sup>4</sup> kehici paccayehi samāgantvā katā khandhāyatanādayo saṃkhārā sabbe te aniccā yeva nāma, etesu hi rūpaṃ aniccaṃ viññāpaṃ aniccaṃ cakkhuṃ aniccaṃ dhammā aniccā, yaṃ kiñci saviññāṇakaaviññāṇakaṃ<sup>5</sup> ratanaṃ sabban taṃ aniccaṃ eva itī aniccā vata saṃkhārā ti gaṇha, kasmā: uppādavayadhammino sabbe h’ ete uppādadhammino c’ eva vayadhammino ca uppejjanabhijjana-sabhāvā yeva tasmā aniccā ti vedītabbā, yasmā ca aniccā tasmā uppajjitvā va nirujjhanti, uppajjitvā ṭhitim̃ patvāpi<sup>7</sup> nirujjhanti yeva, sabbe h’ ete nibbattamānā uppajjanti nāma bhijjamānā nirujjhanti nāma, tesaṃ uppāde sati yeva ṭhiti<sup>8</sup> nāma hoti, ṭhitiyā sati yeva bhāngo nāma hoti, na hi anuppannaṃsa ṭhiti

<sup>1</sup> both MSS. -no. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> taṃlavane. <sup>3</sup> so both MSS. instead of "alabhaṇo"  
C<sup>v</sup> akatthaṃ, read: akatthā 'ti? <sup>4</sup> C<sup>k</sup> yatthakā. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> saviññāṇaka. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> va-  
tvāpi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> yiti.

nāma, thītaṃ abbejjanakaṃ nāma atthi, iti sabbe pi saṃkhārā tīnī lakkhaṇāni patvā tattha tatth' eva nirujjhanti. tasmā sabbe p' ime aniccā khaṇikā ittarā adbhuvā pabbaṅguno<sup>1</sup> calitā samūritā<sup>2</sup> anaddhaniyā pāyātā tāvakālikā nissārā tāvakālikatthēna māyāmarīciphēpasadisā<sup>3</sup>, tesu<sup>4</sup> bhaddē Subhaddādevi kasmā<sup>5</sup> sukhasāññaṃ uppādesi, evaṃ pana gaṇha: tesam<sup>6</sup> vūpasamo sukho sabbavaṭṭavūpasamanato<sup>7</sup> tesam vūpasamo nāma nibbānaṃ, tad ev' ekaṃ ekaṃ, tato sukhaṃ nāma n' atthāti.

Evam Mahāsudassano amatamahānibbānena desanākūtaṃ gaheṭvā avasesassāpi mahājanassa „dānaṃ detha silaṃ rakkhatha uposathakammaṃ karoṭhā“ 'ti ovādaṃ datvā devalokaparāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Subhaddādevi Rāhulamātā ahoṣi, pariṇāyakarataṇaṃ Rāhulo, sesaparīsā Buddhapurīsā, Mahāsudassano pana aham evā“ 'ti. Mahā-sudassana-jātakaṃ.

## 6. Telapattajātaka.

Samatittikaṃ anavasesakan ti. Idaṃ Satthā Sumbharatthe Desakaṃ nāma nigamaṃ nissāya aṇṇatarasmiṃ vanasaṇḍe viharanto Janapadakalyāṇisuttaṃ ārabha kathesi. Tatra hi Bhagavā „seyyathāpi bhikkhave 'Janapadakalyāṇi Janapadakalyāṇīti' kho bhikkhave mahājanakāyo sannipāteyya, sā kho pan' assa Janapadakalyāṇi paramapāsāvīni gīte<sup>8</sup> 'Janapadakalyāṇi naccati gāyatīti' kho bhikkhave bhīyosomattāya mahājanakāyo sannipāteyya, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhaṭṭhikūlo, tam enaṃ evaṃ vadeyyuṃ 'ayan te ambho purisa samatittiyo telapatto antarena ca mahāsamayaṃ antarena ca Janapadakalyāṇiyā hāretabbo<sup>9</sup>, puriso ca taṃ ukkhittāsiko piṭṭhito piṭṭhito anubandhissati, yatth' eva naṃ<sup>10</sup> thokam pi chaddessasi tatth' eva te sirāṃ pātesatīti', taṃ<sup>11</sup> kim maññatha bhikkhave, api nu so puriso amuṃ telapattaṃ amanasikarivā bahiddhā pamādaṃ āhareyyā" ti, „no h' etaṃ bhante“, „upamā kho my-āyaṃ bhik-

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> pabhaṅguno. <sup>2</sup> both MSS. smī-. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> -phena-, C<sup>v</sup> -pena-. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> tesu.

<sup>5</sup> C<sup>v</sup> tasmā. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> nesam. <sup>7</sup> both MSS. sabbavaddhavū-. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> -sāvīthite?

<sup>9</sup> both MSS. hāretabbo. <sup>10</sup> so both MSS. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> omits taṃ.

khave katā atthassa viññāpanāya, ayam ettha attho: samatittiyo telapatto ti kho bhikkhave kāyagatāy' etaṃ satiyā adhivacanam, tasmātiha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ: kāyagatā no sati bhāvitā bhavissati susamāradhā, evaṃ hi vo bhikkhave sikkhitabban' ti imaṃ Janapadakalyāṇisuttaṃ sāttham savyaṇjanam kathesi.

Tatrāyam saṃkhepatho: Janapadakalyāṇitī janapadamhi kalyāṇi uttamā chasarīradosarahitā pañcakalyāṇasamannāgatā, sā hi yasmā nātīdighā nātīrassā nātīkīsā nātīthūlā nātīkāḷī<sup>1</sup> nāccodātā atikkantā mānusakam vaṇṇam appattā devavaṇṇam tasmā chasarīradosarahitā, chavikalyāṇam maṃsakalyāṇam nahārukalyāṇam aṭṭhikalyāṇam vayakalyāṇan ti imehi pana pañcāhi kalyāṇehi samannāgatā pañcakalyāṇasamannāgatā nāma, tassā hi āgantukobbhāsakiccam nāma n' atthi, attano sarīrobhāsen' eva dvādasahatthe ṭhāne ālokaṃ karoti, piyaṅgu-samā<sup>2</sup> vā hoti suvaṇṇasamā<sup>3</sup> vā, ayam assā chavikalyāṇatā, cattāro pan' assā hatthapādā mukhapariyosānaṃ ca lākhāparikammakatā vīya pavālarattakambalasadisaṃ hoti, ayam assā maṃsakalyāṇatā, vīsatinakhapattāni maṃsato amuttaṭṭhāne lākhārasapūritāni vīya muttaṭṭhāne khīradhārasadisāni, ayam assā nahārukalyāṇatā, dvattīmsa dantā suphassitā sudhotavajirapantī vīya khāyanti, ayam assā aṭṭhikal-yāṇatā, vīsamvassasatikāpi pana samānā soḷasavassuddesikā vīya hoti nibbalipalitā, ayam assā vayakalyāṇatā, paramapāsāvinīti ettha pana pasavanaṃ pasavo pavattatīti attho pasāvo yeva pasāvo paramo pasāvo paramapasāvo so assā atthīti paramapasāvinī, nacce ca gīte ca uttamapavattī<sup>3</sup> seṭṭhakiriyā<sup>4</sup>, uttamam eva naccam naccati<sup>5</sup> gītan ca gāyatīti vuttam hoti, atha puriso āgaccheyyā ti na attano ruciya āgaccheyya, ayam pan' ettha adhippāyo: ath' evaṃ māhājana-majjhe Janapadakalyāṇīyā naccamānāya sādhu sādhu ti sādhu karesu aṅgulipoṭha-nena<sup>6</sup> celukkhepesu ca vattamānesu taṃ pavattim sutvā rājābandhanāgarate ekaṃ purisaṃ pakkosāpetvā nigalāni bhinditvā samatittikaṃ suparipuṇṇam telapattam tassa hatthe datvā ubbohī hatthehi dāhaṃ gāhāpetvā ekaṃ asihattham purisaṃ ānāpesi: etaṃ gahetvā Janapadakalyāṇīyā samajjaṭṭhānam gaccha, yatt' eva c' esa pamādaṃ āgama ekam pi telabindum chaḍḍeti tath' ev' assa sīsam chindā<sup>7</sup> ti, so puriso asim ukkhipitvā taṃ tajjento<sup>8</sup> tatha nesi, so maraṇabhayena tajjito jīvitakāmatāya pamādasena taṃ amanasikatvā sakim pi akkhīni ummīle-tvā taṃ Janapadakalyāṇim na olokesi, evaṃ bhūtapubbam ev' etaṃ vatthum, sutte pana<sup>9</sup> parikkappavasen' etaṃ vuttan ti veditabbaṃ, upamā kho my-āyan ti ettha pana telapattassa tāva kāyagatāsatiyā opammasaṃsandanaṃ katam eva, ettha pana rājā vīya kammaṃ dāṭṭhabbaṃ asi vīya kilesā ukkhittāsikapuriso vīya māro telapattahatthapuriso vīya kāyagatāsati bhāvako vipassakayogāvacarō.

<sup>1</sup> both MSS. -kaḷī.    <sup>2</sup> both MSS. -sāmā.    <sup>3</sup> C\* uttamipavattī.    <sup>4</sup> C\* se-sakiriyā.    <sup>5</sup> C\* -tī.    <sup>6</sup> C\* -potha-.    <sup>7</sup> both MSS. chinda.    <sup>8</sup> C\* tajjanto.  
<sup>9</sup> C\* na.

Iti Bhagavā „kāyagatāsatiṃ bhāvetukāmena bhikkhunā telapattahatthena tena purisena viya satim avissajjtvā appamattena kāyagatāsati bhāvetabbā“ ti imaṃ suttaṃ āharitvā dassesi. Bhikkhū imaṃ suttaṃ ca atthaṃ ca sutvā evaṃ āhaṃsu: „dukkaraṃ bhante tena purisena kataṃ tathārūpaṃ Janapadakalyāṇim anoloketvā telapattaṃ ādāya gacchantenā“<sup>1</sup> ti. Satthā „na bhikkhave tena dukkaraṃ kataṃ sukaraṃ ev' etaṃ, kasmā: ukkhittāsikena purisena santajjtvā niyamānatāya, yaṃ pana pubbe paṇḍitā appamādena satim avissajjtvā abhisamkhaṭaṃ<sup>2</sup> dibbarūpaṃ pi indriyāni bhinditvā anoloketvā va gantvā rajjaṃ pāpuṃsu etaṃ dukkaraṃ“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa rañño puttāsataṃ sabbakaniṭṭho hutvā nibbattitvā anupubbena viññūtaṃ pāpuṇi. Tadā ca rañño gehe paccekabuddh abhuñjanti. Bodhisatto tesaṃ veyyāvaccāṃ karoti. So ekadivasaṃ cintesi: „mama bahū<sup>3</sup> bhātaro, lacchāmi nu kho ahaṃ imasmiṃ nagare kulasantakaṃ rajjaṃ udāhu no“ ti. Ath'assa etad ahoṣi: „paccekasambuddhe pucchitvā jānissāmīti“<sup>4</sup> so dutiyādivase paccekabuddhesu āgatesu dhammakarakaṃ ādāya pāṇiyaṃ pariśāvetvā pāde dhovitvā makkhetvā tesaṃ antare khajjakaṃ khādītva nisinnakāle vanditvā ekamantaṃ nisinnotaṃ atthaṃ pucchi. Atha naṃ te avocum: „kumāra, na tvaṃ imasmiṃ nagare rajjaṃ labhissasi, ito pana vīsaṃyojanasatamatthake Gandhāraṭṭhe Takkaṣilānagaraṃ nāma atthi, tattha gantum sakkonto ito sattame divase rajjaṃ lacchasi, antarāmagge panā mahāvattaniyaṃ paripantho atthi, taṃ aṭaviṃ pariharitvā gacchantassa yojanasatiko maggo hoti, ujukaṃ gacchantassa paññāsa yojanāni, so hi amanussakantāro nāma, tattha yakkhiniyo antarāmagge gāme ca sālāyo ca māpetvā uparisuvaṇṇatāraṃ kaviccittavitānaṃ mahārahaseyyaṃ<sup>5</sup> paññāpetvā nānāviraḡe paṭṭasāṇiyo parikkhipitvā<sup>6</sup> dibbālaṃkārehi attabhāvaṃ maṇḍetvā sālāsu nisīditvā gacchante purise madhurāhi

<sup>1</sup> both MSS. -kaṭaṃ. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> bahu. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> mahārahaṃ seyya, C<sup>k</sup> mahārahasseyyaṃ.

<sup>4</sup> C<sup>k</sup> pakkhipitvā.



vācāhi samgaṇhitvā 'kilantarūpā viya paññāyatha, idhāgantvā nisīditvā pāṇiyam pivitvā gacchathā' 'ti pakkositvā āgatānaṃ āsanāni datvā attano rūpalīhāya vilāsehi palobhetvā kilesavasike katvā attanā saddhim ajjhācāre kate tatth' eva te lohitena paggharantena khāditvā jīvitakkhayaṃ pāpenti, rūpagocarassattam rūpen' eva gaṇhanti saddagocaram madhurena gītavāditasaddena ghānagocaram dibbagandhehi jivhāgocaram' dibbena nānaggarasabhojanena poṭṭhabbagocaram ubhatolohitakūpadhānehi dibbasayanehi, sace indriyāni bhinditvā tā anoloketvā satim paccupaṭṭhapetvā gamissasi sattame divase tattha rajjam lacchassīti<sup>1</sup>. Bodhisatto „hotu bhante, tumhakaṃ ovādam gahe tvā kim etā olokessāmīti“ paccekabuddhehi parittam kārapetvā parittavālikam c' eva parittasuttakaṃ ca ādāya paccekabuddhe ca mātāpitaro ca vanditvā nivesanaṃ gantvā attano purise āha: „aham Takkasīlayam rajjam gahe tum gacchāmi, tumhe idh' eva tiṭṭhathā“ 'ti. Atha naṃ pañca janā āhamsu: „mayam pi āgacchāmā“ 'ti. „Na sakkā tumhehi āgantum, antarāmagge kira yakkhiniyo rūpādigocare manusse evaṃ c' evaṃ ca rūpādihi palobhetvā gaṇhanti, mahā paripantho, aham pana attānaṃ takketvā gacchāmīti“<sup>2</sup>. „Kim pana deva mayam tumhehi saddhim gacchantā attano piyāni rūpādīni olokessāma, mayam hi tath' eva gamissāmā“ 'ti. Bodhisatto „tena hi appamattā hothā“ 'ti te pañca jane ādāya maggam paṭipajji. Yakkhiniyo gāmadīni māpetvā nisīdīmsu. Tesu rūpagocarō puriso tā yakkhiniyo oloketvā rūpārammaṇo paṭibaddho thokaṃ ohīyi. Bodhisatto „kim bho thokaṃ ohīyasīti“<sup>3</sup> āha. „Deva, pādā me rujanti, thokaṃ sālāya nisīditvā āgacchāmīti“<sup>4</sup>. „Ambho etā yakkhiniyo mā kho patthesīti“<sup>5</sup>. „Yam hotu tam hotu<sup>3</sup>, na sakkomi devā“ 'ti. „Tena hi paññāyissasīti“ itare cattāro ādāya agamāsi. So pi rūpagocarako tāsam santikam agamāsi. Tā<sup>4</sup> attanā

<sup>1</sup> Ck dīvhā. <sup>2</sup> Ck ohīyya-, C<sup>v</sup> ohīyya-. <sup>3</sup> Ck na hotu. <sup>4</sup> Ck nā.

saddhim̄ ajjhācāre kate tam̄ tath' eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā purato gantvā aññaṃ sālāṃ māpetvā nānāturīyāni gahetvā gāyamānā nisīdīmsu. Tattha saddagocarako ohīyi<sup>1</sup>. Tam pi khāditvā purato gantvā nānappakāre gandhakaraṇḍe pūretvā āpanaṃ<sup>2</sup> pasāretvā<sup>3</sup> nisīdīmsu. Tattha gandhagocarako ohīyi<sup>4</sup>. Tam pi khāditvā purato gantvā nānaggarasānaṃ dibbabbhojanānaṃ bhājanāni pūretvā odanikāpanaṃ pasāretvā nisīdīmsu. Tattha rasagocarako ohīyi. Tam pi khāditvā purato gantvā dibbasayanāni paññāpetvā<sup>5</sup> nisīdīmsu. Tattha poṭṭhabbagocarako ohīyi<sup>6</sup>. Tam pi khādiṃsu. Bodhisatto ekako va ahoṣi. Ath' ekā yakkhiṇī „atikharamanto vatāyaṃ, ahaṃ tam̄ khāditvā nivattissā-mīti“ Bodhisattassa pacchato pacchato agamāsi. Aṭaviyā parabhāge vanakammikādayo yakkhiniṃ disvā „ayaṃ te purato gacchanto puriso kiṃ hotīti“ pucchiṃsu. „Komārasāmiyo me ayyā<sup>7</sup>“ ti. „Ambho, ayaṃ evaṃ sukhumāla pupphadāmasadisā suvaṇṇavaṇṇā<sup>8</sup> kumārīkā attano kulāṃ chaḍḍetvā bhavantaṃ<sup>9</sup> takketvā nikkhantā<sup>10</sup>, kasmā etaṃ akilamētvā ādāya na gacchastī“ . „N' eṣā ayyā<sup>7</sup> mayhaṃ pajāpati, yakkhiṇī eṣā, etāya me pañca manussa khāditā“ . „Ayyā<sup>7</sup> purisā nāma kuddhakāle attano pajāpatiyo yakkhiniyo pi karonti petiyo pīti“ . Sā gacchamānā gabbhinīvaṇṇaṃ<sup>11</sup> dassetvā puna sakīṃ vijātavaṇṇaṃ katvā puttāṃ amkenādāya Bodhisattaṃ anubandhi. Ditṭhaditṭhā purimanayaṃ eva pucchanti. Bodhisatto pi tath' eva vatvā gacchanto Takkasīlaṃ pāpuṇi. Sā puttāṃ antarādhāpetvā ekikā va anubandhi. Bodhisatto nagaradvāraṃ gantvā ekissā sālāya nisīdi. Sā Bodhisattassa tejena pavisitum̄ asakkonti<sup>12</sup> dibbarūpaṃ māpetvā sāladvāre aṭṭhāsi. Tasmīṃ samaye Takkasīlato rājā uyyānaṃ gacchanto tam̄ disvā paṭibaddhacitto hutvā „gacch' imissā sassāmikabhāvaṃ vā assāmikabhāvaṃ vā

<sup>1</sup> C<sup>o</sup> ohīyi, C<sup>o</sup> ohīyya. <sup>2</sup> both MSS. āpanaṃ. <sup>3</sup> C<sup>o</sup> sārāpetvā. <sup>4</sup> both MSS. ohīyi. <sup>5</sup> C<sup>o</sup> pañña-. <sup>6</sup> C<sup>o</sup> ohīyi. <sup>7</sup> both MSS. ayyo. <sup>8</sup> C<sup>o</sup> -vaṇṇaku-. <sup>9</sup> O<sup>o</sup> bhagavanāṃ. <sup>10</sup> both MSS. -nto. <sup>11</sup> C<sup>o</sup> gabbhīni-. <sup>12</sup> both MSS. -ti.

jānāhīti<sup>1</sup> manussaṃ pesesi. So taṃ upasaṃkamitvā „sassaṃi-  
kāsīti“ pucchi. „Āma ayya me sālāya nisinno sāmiko“ ti.  
Bodhisatto „n' esā mayhaṃ pajāpati<sup>1</sup>, yakkhinī<sup>2</sup> esā, etāya  
me pañca manussā khādītā“ ti āha. „Sāmi, purisā nāma  
ayya<sup>3</sup> kuddhakāle<sup>4</sup> yaṃ icchanti taṃ vadentīti“ āha. So  
ubhinnaṃ pi vacanaṃ rañño ārocesi. Rājā „assāmikabhaṇḍaṃ  
nāma rājasantakaṃ hotīti“ yakkhinim pakkosāpetvā ekahatthi-  
piṭṭhe nisidāpetvā nagaraṃ padakkhinaṃ katvā pāsādaṃ  
abhiruyha taṃ aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. So nahātānūvilitto<sup>4</sup>  
sāyamāsāṃ bhuñjītvā sirisayanaṃ abhirūhi. Sāpi yakkhinī<sup>5</sup>  
attano upakappanaṃ āhāraṃ āharitvā alaṃkatapaṭṭiyattā siri-  
sayane raññā saddhim nipajjītvā rañño rativasena sukhasamappi-  
tassa nipannaḥkāle ekena passena parivattitvā parodi. Atha  
naṃ rājā „kim bhaddo rodasīti“ pucchi. „Deva, ahaṃ tum-  
hehi magge disvā ānītā, tumhākaṃ ca gehe bahūvitthiyo, sāhaṃ<sup>6</sup>  
sapattīnaṃ antare vasamānā kathāya uppannāya 'ko tuyhaṃ  
mātaraṃ vā pitaraṃ vā gottaṃ vā jātiṃ vā jānāti, tvaṃ antara-  
magge disvā ānītā nāmā<sup>7</sup>“ ti sīse gahetvā nippīyamānā viya  
maṃku bhavissāmi, sace tumhe sakalarajje issariyaṃ ca āṇaṃ ca  
mayhaṃ dadeyyātha koci mayhaṃ cittaṃ kopetvā kathetuṃ na  
sakkhissatīti“. „Bhadde, mayhaṃ sakalaratṭhavasīno na kiñci  
honti, nāhaṃ etesaṃ sāmiko, ye pana rājānaṃ kopetvā akat-  
tabbaṃ karonti tesaṃ<sup>8</sup> ūevāhaṃ sāmiko ti iminā kāraṇena na  
sakkā tuyhaṃ sakalaratṭhe issariyaṃ ca āṇaṃ ca dātun“ ti.  
„Tena hi deva sace ratṭhe vā nagare vā āṇaṃ dātun na sak-  
kosi antonivesane antovaḷaṇḍjanakānaṃ upari mama vasaṃ  
vattanattāya<sup>9</sup> āṇaṃ detha devā“ ti. Rājā dibbapattṭhabbena  
baddho tassā vacanaṃ atikkamituṃ asakkonto „sādhu bhaddo  
antovaḷaṇḍjanake tuyhaṃ āṇaṃ dammi, tvaṃ ete attano vase

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -ti. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> -ni. <sup>3</sup> both MSS. ayyo. <sup>4</sup> both MSS. -lutto. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -ni.

<sup>6</sup> C<sup>k</sup> sāha. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> nāmakaṃ. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> nesaṃ. <sup>9</sup> C<sup>k</sup> vatthana-.

vattāpehīti“ āha. Sā „sādhū“ ’ti sampaticchitvā rañño niddam okkantakāle yakkhanagaraṃ gantvā yakkhe pakkositvā attanā rājānaṃ jīvitakkhayaṃ pāpetvā atthimattam sesetvā sabbana-hārucammamaṃsalohitam khādi. Avasesayakkhā mahādvāro paṭṭhāya antonivesane kukkuṭakukkure ādim katvā sabbe khāditvā atthi<sup>1</sup> sese akaṃsu. Punadivase dvāraṃ yathāpihitam eva disvā manussā pharasūhi kavāṭāni koṭṭetvā<sup>2</sup> anto pavisitvā sabbam nivesanaṃ atthikaparipuṇṇam disvā „saccam vata so puriso āha: ‘nāyaṃ mayhaṃ pajāpatīti’ yakkhinī esā’ ti, rājā pana kiñci ajānitvā va taṃ gehe attano bhariyaṃ akāsi, sā yakkhe pakkositvā sabbam janam khāditvā gatā bhavissatīti“ āhaṃsu. Bodhisatto pi taṃ divasaṃ tassā yeva sālāyaṃ parittavālikam sise pakkhipitvā parittasuttam parikkhipitvā khaggaṃ gahetvā ṭhitako va aruṇam utthapesi. Manussā sakalanivesanaṃ sodhetvā haritupattam katvā upari gandhehi vilimpitvā<sup>4</sup> pupphāni vikiritvā pupphadāmāni osāretvā dhūpaṃ datvā puna mālā bandhitvā sammantayīṃsu<sup>3</sup>: „bho yo so puriso dibbarūpaṃ māpetvā pacchato āgacchantim yakkhinim indriyāni bhinditvā olokanamattam pi na akāsi so ativiya ulārasatto dhitimā nāṇasampanno, tādise purise rajjam anusā-sante sabbam raṭṭham sukhitam bhavissati, taṃ rājānaṃ karomā“ ’ti. Atha sabbe amaccā ca nāgarā ca ekacchandā hutvā Bodhisattam upasāṃkamitvā „deva tumhe imam rajjam kārethā“ ’ti nagaraṃ pavesetvā ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhi-siñcitvā Takkasilarājānaṃ akaṃsu. So cattāri agatigamanāni vajjetvā dasarājadhamme akopetvā dhammena rajjam kārento dānādāni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imam atītam āharitvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

<sup>1</sup> both MSS. atthi. <sup>2</sup> C<sup>o</sup> koṭṭetvā. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> C<sup>o</sup> vilimpitvā, C<sup>k</sup> vilimpitvā corr. to vilampitvā? <sup>5</sup> C<sup>o</sup> sammattayīṃsu.

Samatittikāṃ anavasesakāṃ  
telapattāṃ yathā parihareyya  
evaṃ sacittāṃ anurakkhe  
patthayāno disāṃ agatapubban ti. 95.

Tattha samatittikan ti antomukhavuddhilekham<sup>1</sup> pāpetvā samabharitāṃ<sup>2</sup>, anavasesakan ti anavasīṇṇanakaṃ aparissavanakaṃ katvā, telapattan ti pakkhittatilatelapattāṃ, parihareyyā 'ti hareyya ādāya gaccheyya, evaṃ sacittāṃ anurakkhe ti taṃ telabharitāṃ pattāṃ viya attano cittaṃ kāyagatāsatiyā gocare<sup>3</sup> c' eva sampayuttaṃ satiyā cā 'ti ubhinnaṃ antare pakkhīpitvā yathā muhuttaṃ pi bahiddhā gocare na vikkhipati yathā<sup>4</sup> paṇḍito yogāvācaro rakkheyya gopāyeyya, kimkāraṇā: etassa hi<sup>5</sup>

Dunniggahassa lahuno yatthakāmanipātino  
cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ, (Dhp. v. 35.)

tasmā

Suddasāṃ sunipūṇaṃ yatthakāmanipātinaṃ  
cittaṃ rakkhetha medhāvī, cittaṃ guttaṃ sukhāvahaṃ (Dhp v. 36.)

idāṃ hi

Dūraṅgamaṃ ekacaraṃ asarīraṃ guhāsayaṃ  
ye cittaṃ saññamessanti mokkhaṃtī Mārabandhau, (Dhp. v. 37)

itarassa pana

Anavaṭṭhītacittassa saddhammaṃ avijānato  
pariplavapasādassa paññā na paripūrati, (Dhp. v. 38.)

cirakammaṭṭhānasahāyassa pana

Anavassutacittassa ananvāhatacetaso  
puññāpāpapahinassa n' atthi jāgarato bhayaṃ, (Dhp. v. 39.)

tasmā<sup>6</sup> etaṃ

Phandaṇaṃ capalaṃ cittaṃ dūrakkhaṃ dunnivārayaṃ  
ujjuṃ karoti medhāvī usukāro va tejanaṃ, (Dhp. v. 33.)

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> -vaddhilekham, C<sup>v</sup> vuddhilokham corr. to -vaddhilokham. <sup>2</sup> both MSS. samaharitaṃ. <sup>3</sup> so both MSS. <sup>4</sup> so both MSS. instead of tathā? <sup>5</sup> C<sup>v</sup> omits hi <sup>6</sup> C<sup>v</sup> etasmā.

evaṃ ujum karonto sacittam anurakkhe, patthayāno disaṃ agatapubban  
ti imasmiṃ kāyagātasatikammaṭṭhāne kammaṃ ārabhitvā anamatagge saṃsāre  
agatapubbadisaṃ patthento pihento<sup>1</sup> vuttanayen' eva sakaṃ cittaṃ rakkheyyā  
'ti attho, kā paṇ' eṣā disā:

[Mātāpītā pubbā disā ācariyā dakkhiṇā disā]<sup>2</sup>  
puttadārā disā pacchā mittāmaccā ca uttarā  
Dāsakammakarā heṭṭhā uddhaṃ samaṇabrāhmaṇā,  
etā disā namasseyya alamatto kule gihīti,

ettha tāva puttadārādayo disā ti vuttā<sup>3</sup>,

Disā catasso vidisā catasso  
uddhaṃ adho, dasa disā imāyo<sup>4</sup>,  
katamaṃ disaṃ tiṭṭhati nāgarājā  
yam addasā supine chabbisānaṃ ti,

ettha puratthimādiḥhedā disā va disā ti vuttā,

Agārino annadapānavatthadā  
avhāyikā nam<sup>5</sup> pi disaṃ vadanti,  
eṣā disā paramā setaketu  
yaṃ patvā dukkhī sukhino bhavantīti,

ettha nibbānaṃ disaṃ ti vuttāni, idhāpi tad eva adhippetāni, taṃ<sup>6</sup> hi khayāni  
virāgaṃ ti ādīhi<sup>7</sup> dissati avadissati, tasmā disā ti vuccati, anamatagge pana saṃ-  
sāre kenaci bālaputhujjana supine pi agatapubbatāya<sup>8</sup> agatapubbā disā nāma  
'ti vuttāni, taṃ patthayantena kāyagātasatiyā yogo karaṇīyo ti.

Evam Satthā nibbānena desanākūṭaṃ gaḥetvā jātakaṃ samo-  
dhānesi: „Tadā rājaparisā Buddhaparisā, rajjaṃ pattakumāro pana  
aham evā“ 'ti. Telapattajātakaṃ.

## 7. Nāmasiddhijāta.

Jīvakaṃ ca mataṃ disvā ti. Idam Satthā Jetavane  
viharanto ekaṃ nāmasiddhikaṃ bhikkhuṃ ārabha kthesi. Eko  
kira kulaputto nāmena Pāpako nāma sāsane uraṃ datvā pabbajito.

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> jahento, C<sup>v</sup> jabhento, B<sup>p</sup> pthayanto. <sup>2</sup> supplied from B<sup>p</sup>, not in C<sup>k</sup> C<sup>v</sup>.  
<sup>3</sup> C<sup>k</sup> puttāni, C<sup>v</sup> puttā, B<sup>p</sup> veditabbā. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> tāimāyo. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> naṃ. <sup>6</sup> so B<sup>p</sup>:  
C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> tam. <sup>7</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>. <sup>8</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> -pubbanṭāya.

Bhikkhūhi „eh' āvuso Pāpaka, tiṭṭhāvuso Pāpakā“ 'ti vuccamāno cintesi: „loke pāpakaṃ nāma lāmakam kālakaṇṇibhūtam vuccati, aññaṃ maṃgalapaṭisaṃyuttam nāmaṃ āharāpessamīti“ so ācariyupajjhāye upasamkamitvā „bhante mayham nāmaṃ<sup>1</sup> avamaṃgalam, aññaṃ me nāmaṃ karothā“ 'ti āha. Atha nan te evam āhaṃsu: „āvuso nāmaṃ nāma paṇṇattimattam, nāmena kāci atthasiddhi nāma n' atthi, attano nāmen' eva santuṭṭho hohīti“. So punappuna yāci eva. Tassāyaṃ nāmasiddhikabhāvo saṃghe<sup>2</sup> pākaṭo jāto. Ath' ekadivasam dhammasabhāyaṃ sannisinnā bhikkhū katham samuṭṭhāpesum: „āvuso asuko kira bhikkhu nāmasiddhiko maṃgalam nāmaṃ<sup>3</sup> āharāpetīti“. Satthā dhammasabham āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi so nāmasiddhiko yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Takkasilāyaṃ Bodhisatto disāpāmokkho ācariyo hutvā pañca māṇavakasatāni mante vācesi. Tass' eko māṇavo Pāpako nāma nāmena. So „ehi Pāpaka, yāhi Pāpakā“ 'ti vuccamāno cintetvā „mayham nāmaṃ avamaṃgalam, aññaṃ āharāpessamīti“ ācariyaṃ upasamkamitvā „ācariya mayham nāmaṃ avamaṃgalam, aññaṃ nāmaṃ karothā“ 'ti āha. Atha naṃ ācariyo avoca: „gaccha tāta, janapadacārikaṃ caritvā attano abhirucitāṃ ekaṃ maṃgalam nāmaṃ gahetvā ehi, āgatassa<sup>4</sup> te nāmaṃ parivattetvā aññaṃ nāmaṃ karissamīti“. So „sādhū“ 'ti pātheyyaṃ gahetvā nikkhanto gāmena gāmaṃ caranto ekaṃ nagaraṃ pāpuṇi. Tattha c' eko puriso kālakato Jīvako nāma nāmena. So taṃ nātījanena ālāhanaṃ nīyamānam<sup>5</sup> disvā „kiṃnāmako nām' esa puriso“ ti pucchi. „Jīvako nāmā“ 'ti. „Jīvako pi maratīti“. „Jīvako pi marati, Ajīvako pi marati, nāmaṃ nāma paṇṇattimattam, tvaṃ bālo maññe“ ti. So taṃ katham sutvā nāme majjhatto hutvā antonagaraṃ pāvisi. Ath' ekaṃ dāsīm bhatīm adadamānam<sup>6</sup> sāmikā dvāre nisidāpetvā rajjuyā paharanti, tassā ca Dhanapālīti nāmaṃ hoti. So

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> nāma. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> saṃghe. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> nāma. <sup>4</sup> so BP; C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> āhatassa? <sup>5</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> nīyya-. <sup>6</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> addamānam.

antaravithiyā gacchanto taṃ pothiyamānaṃ disvā „kasmā imaṃ pothethā“ 'ti pucchi. „Bhatim dātum na sakkotīti“. „Kim pan' assā nāman“ ti. „Dhanapālī nāmā“ 'ti. „Nāmena Dhana-pālī<sup>1</sup> samānāpi bhatimattaṃ dātum na sakkotīti“. „Dhana-pāliyo pi Adhanapāliyo pi duggatā honti, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ, tvaṃ bālo maññe“ ti. So nāme majjhattataro hutvā nagarā nikkhamma maggaṃ patipanno antarāmagge maggamūlhaṃ purisaṃ disvā „ayyo kim karonto vicarasīti“ pucchi. „Maggamūlho 'mhi sāmīti“. „Kim pana te nāman“ ti. „Panthako nāmā“ 'ti. Panthakāpi maggamūlhā hontīti“. „Panthako pi Apanthako pi maggamūlho hoti, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ<sup>2</sup>, tvaṃ pana bālo maññe“ ti. So nāme atimajjhatto hutvā Bodhisattassa santikaṃ gantvā „kim tāta nāmaṃ rocetvā āgato sīti“ vutte „ācariya Jīvakāpi nāma maranti Ajīvakāpi, Dhana-pāliyo pi duggatā honti Adhanapāliyo pi, Panthakāpi maggamūlhā honti Apanthakāpi, nāmaṃ nāma paṇṇattimattaṃ, nāmena siddhi<sup>3</sup> n'atthi, kammen' eva<sup>4</sup> siddhi<sup>3</sup>, alaṃ mayhaṃ aññena<sup>5</sup> nāmena, tad eva me nāmaṃ hotū“ 'ti āha. Bodhisatto tena diṭṭhaṃ ca kataṃ ca saṃsandetvā imaṃ gātham āha:

Jivakāṃ ca mataṃ disvā Dhanapālīṃ ca duggataṃ  
Panthakaṃ ca vane mūlhaṃ Pāpako punar āgato ti. 96.

Tattha punarāgato ti imāni tīni kāraṇāni disvā puna āgato, rakāro sandhivasena vutto.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa nāmasiddhiko yevā“ 'ti vatvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā nāmasiddhiko idāni pi nāmasiddhiko yeva, ācariyaparisaṃ Buddhaparisā, ācariyo pana aham evā“ 'ti. Nāmasiddhijātakaṃ.

<sup>1</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> -li. <sup>2</sup> C<sup>v</sup> paṇṇatti-. <sup>3</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> siddhiṃ. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> kameva-neva. <sup>5</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> aññe.



## 8. Kūṭavāṇijajātaka.

Sādhu kho<sup>1</sup> paṇḍito nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam kūṭavāṇijam ārabha kathesi. Sāvatthiyam hi dve janā ekato vaṇijam karontā bhaṇḍam sakātenādāya janapadam gantvā laddhalābhā paccāgamimsu. Kūṭavāṇijo cintesi: „ayam bahū divase dubbhojanena dukkhaseyyāya kilanto idāni attano ghare nānaggarasehi yāvadattham subhojanam bhujjivā ajīrakena marissati, athāham imam bhaṇḍam tayo koṭṭhāse katvā ekam tassa dārakānam dassāmi dve koṭṭhāse attano gahessāmiti“<sup>2</sup> so „ajja bhājessāma sve bhājessāmā“<sup>3</sup> ti bhaṇḍam bhājetum na icchi. Atha nam paṇḍitavāṇijo akāmakaṃ nippīletvā bhājāpetvā vihāram gantvā Satthāram vanditvā katapaṭisāntāro „atipapaṇico kato, idhāgantvāpi cirena Buddhupatthānam āgato sīti“<sup>4</sup> vutto<sup>5</sup> tam<sup>6</sup> pavattim Bhagavato ārocesi. Satthā „na kho so gahapati upāsaka dān' eva kūṭavāṇijo, pubbe pi kūṭavāṇijo yeva, idāni pana tam vañceturāmo jāto, pubbe paṇḍite pi vañceturā ussabhī“<sup>6</sup> vatvā tena yācīto atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto Bārāṇasiyam vāṇijakule nibbatti, nāmagahaṇa-divase c' assa Paṇḍito ti nāmaṃ akāmsu. So vayappatto aññena vāṇijena saddhim ekato hutvā vaṇijam karoti, tassa Atipaṇḍito ti nāmaṃ ahoṣi. Te Bārāṇasito pañcahi sakātasatehi bhaṇḍam ādāya janapadam gantvā vaṇijam katvā laddhalābhā puna Bārāṇasim āgamimsu. Atha nesam bhaṇḍam bhājanakāle<sup>5</sup> Atipaṇḍito āha: „mayā dve koṭṭhāsā laddhabbā“<sup>6</sup> ti. „Kimkāraṇā“<sup>6</sup>. „Tvam Paṇḍito aham Atipaṇḍito, Paṇḍito ekam laddhum arahati Atipaṇḍito dve“<sup>6</sup> ti. „Nanu amhākaṃ dvinnam pi bhaṇḍamūlam pi goṇādayo pi samasamā yeva, tvam kasmā dve koṭṭhāse laddhum arahasīti“<sup>6</sup>. „Atipaṇḍitabhāvenā“<sup>6</sup> 'ti. Evaṃ te katham vaḍḍhetvā kalaham akāmsu. Tato Atipaṇḍito „atth' eko upāyo“<sup>6</sup> ti cintetvā attano pitaram ekasmiṃ

<sup>1</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> ko. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> sve bhāsessāmā ti added later. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> vutte. <sup>4</sup> C<sup>k</sup> tap. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> bhājanakāle. <sup>6</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>, and B<sup>p</sup> also.

susirarukkhe pavesetvā „tvam amhesu āgatesu ‘Atipaṇḍito dve koṭṭhāse laddhum arahatīti’ vadeyyāsīti“ vatvā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „samma mayham dvinnam koṭṭhāsānam yutta-bhāvam vā<sup>1</sup> eṣā rukkhadavatā jānāti, ehi taṃ pucchissāmā“ ‘ti nam patthento „ayye rukkhadevate amhākaṃ aṭṭam<sup>2</sup> pacchindā“ ‘ti āha. Ath’ assa pitā saram parivattetvā „tena hi kathethā“ ‘ti āha. „Ayye, ayaṃ Paṇḍito ahaṃ Atipaṇḍito, amhehi ekato vohāro kato, tattha kena kiṃ laddhabban“ ti. „Paṇḍitena eko koṭṭhāso Atipaṇḍitena dve laddhabbā“ ti. Bodhisatto evaṃ vinicchitaṃ aṭṭam<sup>2</sup> sutvā „idāni devatābhāvam vā adevatābhāvam vā jānissāmīti“ palālam āharitvā susiram pūretvā aggim adāsi. Atipaṇḍitassa pitā jālāya puṭṭhakāle<sup>3</sup> addhajhāmena sarīrena upari āruyha sākham gahetvā olambanto bhūmiyaṃ patitvā imaṃ gātham āha:

Sādhu kho Paṇḍito nāma, n’ atth’ eva Atipaṇḍito,  
Atipaṇḍitena puttana man’ amhi upakūḷito ti. 97.

Tattha sādhu kho Paṇḍito nāma ‘ti imasmim loke paṇḍiccena saman-nāgato kāraṇākāraṇaṇṇū<sup>4</sup> puggalo sādhu sobhano, Atipaṇḍito ti nāmamattena Atipaṇḍito kūṭapuriso na tv-eva varam, manamhi upakūḷito ti token’ amhi jhāmo, addhajhāmakko va mutto ti attho.

Te ubho pi majjhe bhinditvā samam űeva koṭṭhāsam gaṇhitvā yathākamam gatā.

Satthā „pubbe pi esa kūṭavāṇijo vā“ ‘ti imaṃ atītam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭavāṇijo paccuppanne pi kūṭavāṇijo va, paṇḍitavāṇijo pana aham evā“ ‘ti. Kūṭavāṇijajātakam.

### 9. Parosahassajāṭaka.

Parosahassam pi samāgatānan ti. Idam Satthā Jeta-vane viharanto puthujjanapucchakam paṇham<sup>5</sup> ārabha

<sup>1</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>; add ayuttabhāvam vā. <sup>2</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> addham. <sup>3</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> -paṇṇu. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> omits paṇham.

kathesi. Vatthum Sarabhaṅgajātaka āvibhavissati. Ekasmim pana samaye bhikkhū dhammasabhāyāṃ sannipatitā „āvuso Dasabalena saṃkhittena kathitam dhammasenāpati Sāriputto vitthārena vyākāsi“ therassa guṇakathāya nisidimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Sāriputto idān' eva mayā saṃkhittena bhāsitaṃ vitthārena vyākaroti, pubbe pi vyākāsi yevā“ 'ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto udiccabrāmaṇakule nibbattitvā Takkasilāyam sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjam pabbajitvā pañcābhīṇā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Himavante vihāsi. Parivāro pi 'ssa pañca tāpasasatāni ahesum. Ath' assa jeṭṭhantevāsiko<sup>1</sup> vassārattasamaye<sup>2</sup> upaddham isigaṇaṃ ādāya loṇambilasevanatthāya manussapathaṃ agamāsi. Tādā Bodhisattassa kālakiriyasamayo jāto. Atha naṃ antevāsikā „kataro vo guṇo laddho“ ti adhigamaṃ pucchimsu. So „n' atthi kiñcīti“ vatvā Ābhassarabrahmaloke<sup>3</sup> nibbatti. Bodhisattā<sup>4</sup> hi rūpasamāpattilābhino hutvāpi abhabbatṭhānantā Āruppe na nibbattanti. Antevāsikā<sup>5</sup> „ācariyassa adhigamo n' atthīti“ ālāhane sakkāraṃ na kariṃsu. Jeṭṭhantevāsiko āgantvā „kahaṃ ācariyo“ ti pucchitvā „kālakato“ ti sutvā „api ācariyaṃ adhigamaṃ pucchitthā“ 'ti. „Āma pucchimhā“ 'ti. „Kiṃ kathesi“ . „N' atthi kiñcīti" tena vuttan ti ath' assa amhehi sakkāro na kato“ ti āhaṃsu. Jeṭṭhantevāsiko „tumhe ācariyassa vacanattham na jānittha, ākiñcaññāyatanasamāpattilo<sup>6</sup> ācariyo“ ti āha. Te tasmim punappuna kathente pi na saddahiṃsu. Bodhisatto taṃ kāraṇaṃ ñatvā „andhabālā, mama jeṭṭhantevāsikassa na saddahanti, imaṃ tesam kāraṇaṃ pākaṭaṃ karissāmīti“ Brahmaloḷkā āgantvā assamapadamatthake mahantenānubhāvenākāse ṭhatvā antevāsikassa paññānubhāvaṃ vaṇṇento imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> so BP; C<sup>k</sup> -tevāsi, C<sup>v</sup> -tevāvāsi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> vāsāratta-?, C<sup>v</sup> vassāta-, BP vassāratta-.

<sup>3</sup> C<sup>v</sup> abhassara-. <sup>4</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> -sattam. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> -vāsi. <sup>6</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> -tīli.

Parosahassam pi samāgatānaṃ  
kandeyyūn te vassasatam apaññā,  
eko va seyyo puriso sapañño  
yo bhāsitassa vijānāti atthan ti. 98.

Tattha parosahassam pīti atirekasahassam pi, samāgatānaṃ ti sannipattitānaṃ bhāsitassa attham jānitum asakkontānaṃ<sup>1</sup> bālānaṃ, kandeyyūn te vassasatam apaññā ti te evaṃ samāgatā apaññā ime bālatāpasā<sup>2</sup> viya vassasatam pi vassasahassam pi rodeyyūṃ parideveyyūṃ, rodamanāpi pana attham vā kāraṇaṃ vā n' eva jāneyyūn ti dīpeti, eko va seyyo puriso sapañño ti evarūpānaṃ bālānaṃ parosahassato pi eko paññitapuriso va seyyo varataro ti attho, kīdiso sapañño ti yo bhāsitassa<sup>3</sup> vijānāti attham ayaṃ jetthantevāsiko viyā<sup>4</sup> ti.

Evaṃ Mahāsatto ākāse tthito va dhammaṃ desetvā tāpasagaṇaṃ bujjhāpetvā Brahmālokam eva gato. Te pi tāpasā jīvita-pariyosāne Brahmāloka-parāyanā ahesuṃ.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
„Tadā jetthantevāsiko Sāriputto ahosi, Mahābrahmā pana aham evā“  
'ti. Parosahassajātakaṃ.

## 10. Asātarūpajātaka.

Asātam satarūpenā 'ti. Idam Satthā Kuṇḍiyanagaraṃ upanissāya Kuṇḍadhānavane viharanto Koliyarājadhītaraṃ Suppavāsam upāsikam ārabba kathesi. Sā hi tasmim samaye sattavasāni kucchinaṃ gabbhaṃ pariharitvā sattāham mūlhagabbhā ahoṣi, adhimattā vedanā vattiṃsu. Sā evaṃ adhimattavedanābhittunnāpi<sup>4</sup> „Sammāsambuddho vata so Bhagavā yo evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṃ deseti, supaṭipanno vata tassa Bhagavato sāvakaṃgho yo evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno, susukhaṃ vata nibbānaṃ yatth' evarūpadukkham n' atthīti“ imehi tihi vitakkehi adhivāsesi. Sā sāmikam pakkosivā taṃ ca attano pavattim vandanasāsanāṃ ca ārocetum Satthu santikam pesesi. Satthā vandanasāsanam sutvā<sup>6</sup> va

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> asakkontotam, C<sup>v</sup> asakkontanam <sup>2</sup> C<sup>k</sup> bālā-. <sup>3</sup> corr. in accordance with B<sup>p</sup>; C<sup>k</sup> bhāsīteyyūṃ parideveyyūṃ rodamanāpi pana attham vāssa. C<sup>v</sup> bhāsīteyyūṃ parideveyyūṃ rodamanāpi pana attham vyassa. <sup>4</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> adhimattā-.  
<sup>6</sup> C<sup>k</sup> yutvā.

„sukhini<sup>1</sup> hotu Suppavāsā Koliyadhītā, sukhini<sup>2</sup> ārogā<sup>3</sup> ārogam<sup>4</sup> puttam vijāyatū“ ti āha. Sahavacanā va Bhagavato Suppavāsā Koliyadhītā<sup>5</sup> sukhini ārogā ārogam<sup>6</sup> va<sup>6</sup> puttam vijāyi. Ath<sup>7</sup> assā sāmiko geham gantvā nam vijātam divvā „acchariyam vata bho“ ti ativiya<sup>7</sup> Tathāgata-sānubhāvena acchariyabblutacittajāto aho. Suppavāsāpi puttam vijāyitvā sattāham buddhapamukhassa saṃghassa dānam dātukāmā puna nimantanatthāya tam pesesi. Tena kho pana samayena Mahā-moggallānassa upaṭṭhākena buddhapamukho saṃgho nimantito hoti. Satthā Suppavāsāya dānassa okāsādānatthāya therassa<sup>8</sup> santikam pesetvā tam saññam pāpetvā sattāham tassā dānam paṭiggahehi saddhim bhikkhusaṃghena. Sattame pana divase Suppavāsā puttam Sīvalikumāram<sup>9</sup> maṇḍetvā Satthāraṇ<sup>9</sup> c' eva bhikkhusaṃghaṇ ca vandāpesi. Tasmim paṭipātiyā Sāriputtattherassa santikam nīte thero tena saddhim „kacci te Sīvali<sup>10</sup> khamāniyan<sup>11</sup>“ ti paṭisanthāram<sup>12</sup> akāsi<sup>13</sup>. So „kuto me bhante sukham, sv-āham sattavassāni lohita-kumbhiyam<sup>14</sup> vasin“ ti therena saddhim evarūpaṃ katham kathesi. Suppavāsā tassa vacanam sutvā „sattāhajāto me putto anubuddhena dhammasenāpatinā saddhim mantetiti“ somanassappattā aho. Satthā „api nu Suppavāse aññe pi evarūpe putte icchasīti“ āha. „Sace bhante evarūpe aññe satta putte labheyyam iccheyyam evāhan<sup>15</sup>“ ti. Satthā udānam udānetvā anumodanam katvā pakkāmi<sup>16</sup>. Sīvalikumāro<sup>17</sup> pi kho sattavassikakāle yeva sāsane uram datvā pabbajitvā paripuṇṇavasso upasampadam labhitvā puññavā lābhaggappatto hutvā paṭhavim unnādetvā<sup>18</sup> arahattam patvā puññavantaṇam antare etadaggaṭṭhānam pāpuṇi. Ath<sup>19</sup> ekadivasam bhikkhū dhammasabbhāyam sannipatitvā „āvuso Sīvalithero<sup>17</sup> nāma evarūpo mahāpuñño patthitapatthano pacchimabhavikasatto sattavassāni lohita-kumbhiyam<sup>19</sup> sattāham mūlhagabbhābhāvam āpajji, aho mātāputtā mahantaṃ dukkham anubhavimsu, kin nu kho kammaṃ akaṃsū“ 'ti katham samuṭṭhāpesum<sup>20</sup>. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „bhikkhave Sīvalino<sup>21</sup> mahāpuññavato ca

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> sunī, C<sup>v</sup> sunī corr. to sukhiṇi. <sup>2</sup> C<sup>k</sup> -ni. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> omits ārogā. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> kolī-.  
<sup>5</sup> C<sup>v</sup> arogā arogam. <sup>6</sup> C<sup>v</sup> omits va. <sup>7</sup> so BP; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> aviya? <sup>8</sup> so RP;  
C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> theramāssa. <sup>9</sup> so BP; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> sīlavaku-. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> sivalī. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> -niyan,  
C<sup>v</sup> -niyan. <sup>12</sup> C<sup>v</sup> -thāpam. <sup>13</sup> C<sup>k</sup> akāsito, C<sup>v</sup> akā. <sup>14</sup> both MSS. lohakumbhi-  
yam. <sup>15</sup> C<sup>k</sup> iccheyyam mevāhan, C<sup>v</sup> icchayamevāhan. <sup>16</sup> C<sup>k</sup> -mī. <sup>17</sup> C<sup>k</sup> sīvali-.  
<sup>18</sup> C<sup>v</sup> unnāpetvā. <sup>19</sup> add vasitvā, cfr. infra. <sup>20</sup> C<sup>v</sup> -ṭṭhapesum. <sup>21</sup> C<sup>k</sup> sīvalino, C<sup>v</sup> sīvalito.

sattavassāni lohitakumbhiyaṃ nivāso va<sup>1</sup> sattāhaṃ mūlhagabbhabhāvappatti ca<sup>2</sup> attano kātakammamūlakā va, Suppavāsāya pi sattavassāni kucchinā gabbhapariharaṇadukkhā ca sattāhaṃ mūlhagabbhadukkhā ca attanā kātakammamūlakam evā<sup>3</sup> 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayappatto Takkasilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā pitu accayena dhammena rajjaṃ kāresi. Tasmim̄ samaye Kosalarājā mahantena balena āgantvā Bārāṇasiṃ gahetvā taṃ rājānaṃ māretvā tass' eva aggamaheṣim̄ attano aggamaheṣim̄ akāsi. Bārāṇasirañño pana putto pitu maraṇakāle niddhamana-dvarena palāyitvā balaṃ saṃharitvā<sup>4</sup> Bārāṇasiṃ āgantvā avidūre nisīditvā tassa rañño paṇṇam pesesi „rajjaṃ vā detu yuddhaṃ vā“ ti. So „yuddhaṃ demīti“ paṭipaṇṇaṃ pesesi. Rājakumārassa pana mātā taṃ sāsanaṃ sutvā „yuddhena kammaṃ n' atthi, sabbadisāsu saṅcāraṃ pacchinditvā Bārāṇasina-garaṃ parivāretu<sup>5</sup>, tato dārūdakabhattachaparikkhayaṇa<sup>6</sup> kilanta-manussaṃ nagaraṃ vinā va yuddhena gaṇhissatīti“ paṇṇaṃ pesesi. So mātu sāsanaṃ sutvā sattadivasāni saṅcāraṃ pacchinditvā nagaraṃ rundhi. Nāgarā saṅcāraṃ alabhamānā sat-tame divase tassa rañño sisāṃ gahetvā kumārassa adānsu. Kumāro nagaraṃ pavisitvā rajjaṃ gahetvā pariyoṣāne yathā-kammaṃ gato<sup>7</sup>.

So etarahi satta divasāni saṅcāraṃ pacchinditvā nagaraṃ rundhitvā<sup>8</sup> gahitakammaṇissandena sattavassāni lohitakumbhiyaṃ vasitvā sattāhaṃ mūlhagabbhabhāvāvaṃ āpajji, yaṃ pana so Padumuttarapādamūle „lābhinaṃ<sup>9</sup> aggo bhaveyyaṃ“ ti mahādānaṃ datvā patthanaṃ akāsi yaṃ ca Vipassikāle<sup>10</sup> nāgarehi saddhiṃ sahaṃsaḡghanakaṃ<sup>10</sup>

<sup>1</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> instead of ca? <sup>2</sup> C<sup>k</sup> adds attī ca. <sup>3</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> saharitvā. <sup>4</sup> so BP; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> parivāretuṃ. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> dārūd-, C<sup>v</sup> dārūdaka-bhattabhatta-. <sup>6</sup> C<sup>k</sup> yathākamma gehetvā to. <sup>7</sup> C<sup>v</sup> rūnditvāna. <sup>8</sup> C<sup>k</sup> lābhinaṃ, C<sup>v</sup> lābhinaṃ <sup>9</sup> C<sup>v</sup> vipassī-. <sup>10</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>.

guladadhīm datvā patthanam akāsi tassānubhāvena lābhīnam<sup>1</sup> aggo jāto. Suppavāsāpi<sup>2</sup> „nagaram rundhitvā gaṇha tātā“<sup>3</sup> 'ti pesitabhāvena sattavassāni kucchinā gabbham pariharitvā sattāham mūhagabbhā jātā. Satthā imam atītam āharitvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

Asātam sātārūpena piyarūpena appiyam  
dukkham sukhassa rūpena pamattam ativattatīti. 99.

Tattha asātam sātārūpenā ti amadhuram eva madhurapaṭirūpakena, pamattam ativattatīti, asātam appiyam dukkham ti evam<sup>3</sup> tividham pi etena sātārūpādīnā ākārena sattavippavāsavasena pamattapuggalam ativattati abhībhavati ajjhottharatīti attho. Idam Bhagavatā yaṇ ca te<sup>4</sup> mātāputtā iminā gabbhaparṭhanagabbhavāsasamkhātena asātādīnā pubbe nagararundhanasātādīpatirūpakena ajjhotthatā yaṇ ca<sup>5</sup> idāni sā upāsikā puna pi sattakkhattum evarūpaṃ asātam appiyam dukkham pemavatthubhūtena<sup>6</sup> puttasaṃkhātena sātādīpatirūpakena ajjhotthatā hutvā tathā avacanāṃ sabbam pi sandhāya vuttan ti vedītabban ti.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā nagaram rundhitvā rajjam pattakumāro Sivali<sup>7</sup> ahoṣi, mātā Suppavāsā, pitā pana Bārāṇasirājā aham evā“<sup>8</sup> 'ti. Asātārūpa-jātakaṃ. Littavaggo<sup>9</sup> dasamo. Majjhimaṇṇāsako niṭṭhito.

## 11. PAROSATAVAGGA.

### 1. Parosaṭajātaka.

Parosataṃ ve pi samāgatānaṃ  
jhāyeyyun te vassasataṃ apaññā,  
eko va seyyo puriso sapañño<sup>9</sup>  
yo bhāsītassa vijānāti atthan ti. 100.

<sup>1</sup> C<sup>v</sup> lābhīnam. <sup>2</sup> so BP; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> -vāsātipi. <sup>3</sup> so RP; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> etani. <sup>4</sup> RP yamyena, C<sup>k</sup> samate, C<sup>v</sup> sañcate. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> C<sup>v</sup> ya ca, BP yamyena. <sup>6</sup> so BP; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> pemavattthu-. <sup>7</sup> C<sup>k</sup> -lī. <sup>8</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> alitta-. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> vapañño.

Idaṃ jātakaṃ vatthuto<sup>1</sup> ca veyyakaraṇato ca samodhānato ca Parosahasasajātaka-sadisam eva, kevalaṃ h' ettha jhāyeyyū<sup>2</sup> ti padamattam eva viseso<sup>3</sup>. Tass' attho: vassasatam pi apaññā jhāyeyyūṃ olokeyyūṃ upadhāreyyūṃ, evaṃ oloketāpi pana atthaṃ vā kāraṇaṃ vā na passanti, tasmā yo bhāsītassa atthaṃ jānāti so eko va sapañño seyyo ti. Parosatajātakaṃ.

## 2. Paṇṇikajātaka.

Yo dukkhapuṭṭhāya<sup>4</sup> bhaveyya tānaṃ ti<sup>5</sup>. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ paṇṇikaṃ upāsakaṃ ārabhha kathesi. So kira Sāvatti-vāsi<sup>6</sup> upāsako nānappakārāni mūlapaṇṇādini ca lābhu-kumbhaṇḍāni ca vikkiṇitvā jīvikaṃ kappeti. Tass' ekā dhītā abhirūpā pāsādikā ācārasīlasampannā hirottappasamannāgatā kevalaṃ niccappahasitamukhā. Tassā samānakulesu vāreyyatthāya āgatesu so cintesi: „imissā<sup>7</sup> vāreyyaṃ vattati ayaṃ ca niccappahasitamukhā, kumārikadhamme pana asati kumārikāya parakulāṃ gatāya mātā-pitunnaṃ garahā hoti, 'atthi nu kho imissā<sup>7</sup> kumārikadhammo n' atthīti' vīmaṃsissāmi naṃ“ ti so ekadivasāṃ dhītaraṃ pacchiṃ gāhāpetvā araṇṇe<sup>8</sup> paṇṇatthāya araṇṇaṃ gantvā vīmaṃsanavasena kilesanissito<sup>9</sup> viya hutvā rahassakathaṃ kathetvā taṃ hatthe gaṇhi. Sā gahitamattā va rodanti<sup>10</sup> kandanti<sup>10</sup> „ayuttam etaṃ tāta, udakato aggipātubhavasadisam, mā evarūpaṃ karoṭhā“ ti āha. „Amma mayā vīmaṃsanatthāya tvaṃ hatthe gahitā, vadehi: atthi dāni te kumārikadhammo“ ti. „Āma tāta atthi, mayā hi lobhavasena na koci puriso olokitapubbo“ ti. So dhītaraṃ assāsetvā gharaṃ netvā maṅgalaṃ<sup>11</sup> katvā parakulāṃ pesetvā „Satthāraṃ vandissāmīti“ gandhamālādihattho Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisīdi „cirassāgato sīti“ ca vutte taṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi. Satthā „upāsaka kumārikā ciraṃ paṭṭhāya<sup>12</sup> ācārasīlasampannā va, tvaṃ pana na idān' eva evaṃ vīmaṃsasi, pubbe pi vīmaṃsi yevā“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente

<sup>1</sup> C<sup>k</sup> vatthuno, C<sup>v</sup> vatthuto? <sup>2</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> jhāyeyyūṃ. <sup>3</sup> C<sup>v</sup> visoso. <sup>4</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>. <sup>5</sup> C<sup>k</sup> tānti, C<sup>k</sup> tānanti. <sup>6</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> -vāsi. <sup>7</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> imissā. <sup>8</sup> so B<sup>p</sup>; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> araṇṇaṃ. <sup>9</sup> C<sup>v</sup> vīmaṃsanañca-sekilenissito. <sup>10</sup> C<sup>v</sup> -ti. <sup>11</sup> C<sup>v</sup> maṅga-. <sup>12</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>; B<sup>p</sup> cirarattāya.



Bodhisatto araṇṇe rukkhadevatā hutvā nibbatti. Ath' eko Bārāṇasiyam paṇṇikaupāsako ti vatthum paccuppannasadisam eva. Tena sā vimāṃsanatthāya hatthe gahitā dhītā parideva-mānā imam gātham āha :

Yo dukkhapuṭṭhāya<sup>1</sup> bhaveyya tānaṃ<sup>2</sup>  
so me pitā dūbhi vane karoti,  
sā kassa kandāmi vanassa majjhe,  
yo tāyitā so sahasā karotīti. 101.

Tattha yo dukkhapuṭṭhāya<sup>1</sup> bhaveyya tānaṃ<sup>2</sup> ti kāyīkacetasikehi dukkhehi puṭṭhāya<sup>1</sup> tāyitā parittāyitā patitṭhā bhaveyya, so me pitā dūbhi vane karotīti yo mayham dukkharittāyako pitā<sup>4</sup> va<sup>5</sup> imasmim thāne evarū-pam mittadūbhikammaṃ karoti attano jātāya dhītari<sup>6</sup> vītikammaṃ kattum<sup>1</sup> maññatīti attho, kassa kandāmiti kassa rodāmi ko me patitṭhā bhavissatīti dīpeti, yo tāyitā so sahasā karotīti yo mayham tāyitā rakkhitā avassayo bhavitum arahatī so pitā yeva sāhasiyakammaṃ karotīti attho.

Atha nam pitā assāsetvā „amma rakkhitattāsīti”<sup>7</sup> pucchi, „āma tāta rakkhito<sup>8</sup> me attā”<sup>9</sup> ti. So tam gharaṃ netvā maṃ-galaṃ katvā parakulaṃ pesesi.

Satthā imam dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhahi) „Tadā pitā etarahi pitā, dhītā va dhītā, tam kāraṇaṃ paccakkhato diṭṭharukkhadevatā pana aham evā”<sup>10</sup> ti. Paṇṇikajātakaṃ.

### 3. Verijātaka.

Yattha veri<sup>9</sup> nivisatīti<sup>10</sup>. Idam Satthā Jetavane viha-ranto Anāthapiṇḍikam ārabha kathesi. Anāthapiṇḍiko kira bhogagāmaṃ<sup>11</sup> gantvā āgacchanto antarāmagge core disvā „antarāmagge vasitum na yuttam, Sāvattim eva gamissāmiti” vegena goṇe pājētvā

<sup>1</sup> so both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup>. <sup>2</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> tānaṃ. <sup>3</sup> C<sup>k</sup> tānaṃ. <sup>4</sup> C<sup>v</sup> pitāya. <sup>5</sup> C<sup>v</sup> vaṃ. <sup>6</sup> so B<sup>p</sup>; both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> dhītarim. <sup>7</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> rakkhittāsīti; B<sup>p</sup> rakkhitā asi. <sup>8</sup> C<sup>v</sup> C<sup>v</sup> B<sup>p</sup> rakkhitā. <sup>9</sup> both C<sup>k</sup> and C<sup>v</sup> veri. <sup>10</sup> C<sup>k</sup> nīti. <sup>11</sup> C<sup>k</sup> bhoggāmaṃ, C<sup>v</sup> bhoggāmaṃ corr. to bhoggāmaṃ.

Sāvattim eva āgantvā punadvase vihāram gato Satthu etam attham ārocesi. Satthā „pubbe pi gahapati paṇḍitā antarāmagge core disvā antarā avilambamānā attano vasanaṭṭhānam eva gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto mahāvibhavo setṭhi hutvā ekaṃ gāmakam niman-taṇam bhuñjanatthāya gantvā pacchā gacchanto antarāmagge core disvā antarāmagge avasitvā va vegena<sup>1</sup> pājento attano geham eva āgantvā nānaggarasehi bhuñjitvā mahāsayane nisinno „corānam hatthato muccitvā nibbhayatṭhānam attano geham āgato 'mhīti“ udānavasena imam gātham āha:

Yattha veri<sup>2</sup> nīvisati<sup>3</sup> na vase tattha paṇḍito,  
ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkham vasati verisū 'ti. 102.

Tattha verīti veracetanāsamaṅgipuggalo, nīvisatīti<sup>4</sup> patiṭṭhātī, na vase tattha paṇḍito ti so veripuggalo yasmim ṭhāne patiṭṭhito hutvā vasati tattha paṇḍito paṇḍicena samannāgato na vaseyya, kiṃkāraṇā ti<sup>5</sup> ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkham vasati verisū<sup>6</sup> verīnam hi antare vasanto<sup>7</sup> ekāham dvīham pi dukkham eva vasatīti attho.

Evaṃ Bodhisatto udānam udānetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imam dhammaḍḍesaṇam āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
„Tadā“ āham eva Bārāṇasīsetṭhi aho sin<sup>8</sup> 'ti. Verijātakaṃ.

#### 4. Mittavindajātaka.

Catubbhi aṭṭhahjjagamā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ dubbacabbikkhum ārabha kathesi. Vatthum<sup>9</sup> heṭṭhā Mittavindajātake vuttanayen<sup>10</sup> eva vitthāretabbaṃ. Idam pana jātakaṃ Kassapabuddha-kālikam.

<sup>1</sup> add goṇe. <sup>2</sup> K\*) veri. <sup>3</sup> K nīvisati. <sup>4</sup> K nīvisatīti <sup>5</sup> omit ti? <sup>6</sup> read verisū 'ti? <sup>7</sup> K vasatto. <sup>8</sup> K vatthu.

<sup>9</sup> Ck is now the only MS. at hand, therefore marked K.

Tasmim hi kāle uracakkam ukkhipitvā niraye paccamāno eko nerayiko satto „bhante kin nu kho pāpam akāsin“ ti Bodhisattaṃ pucchi. Bodhisatto „tayā idaṃ c' idaṃ ca pāpakkammaṃ katan“ ti vatvā imam gātham āha:

Catubbi atth' ajjhagamā atthāhi pi<sup>1</sup> ca soḷasa  
soḷasāhi ca battimsā, atricchaṃ cakkam āsado,  
icchāhatassa posassa cakkam<sup>2</sup> bhamati matthake ti. 103.

Tattha catubbi atthajjhagamā ti samuddantare catasso vimānapetiyo labhivā tāhi<sup>3</sup> asantuṭṭho atricchatāya parato gantvā aparā atthādhigato sīti attho, sesapadadvayehi es' eva nayo, atricchaṃ cakkam āsado ti evam sakalābhena asantuṭṭho atricchaṃ atra atra icchanto parato lābham patthento idāni cakkam āsado ti idam uracakkam patto si, tassa te etaṃ icchāhatassa taṇhāya hatassa upāhatassa tava cakkam bhamati matthake pāsānacakkam<sup>4</sup> ayacakkam ti imesu dvīsu khuradhāram ayacakkam tassa matthake punappuna patanavasena bhamantaṃ dīsvā evam āha.

Vatvā ca pana attano devalokam eva gato. So pi nirayasatto attano pāpe khīṇe yathākkammaṃ gato.

Satthā imam dhammedesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako dubbacabhikkhu ahoṣi, devaputto pana aham evā“ ti. Mittavindajātakaṃ.

### 5. Dubbalakatthajātaka.

Bahum petam vane kaṭṭhan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ uttastabhikkhum<sup>5</sup> ārabha kathesi. So kira Sāvatti-vāsi<sup>6</sup> eko kulaputto dhammedesanaṃ sutvā pabbajitvā maraṇabhīruko ahoṣi, rattitthānadivāṭṭhānesu<sup>7</sup> vātassa vā vijantassa<sup>8</sup> sukkhadanḍakassa vā patantassa<sup>9</sup> pakkhicatuppadānaṃ vā saddam sutvā maraṇabhayatajjito mahārayaṃ ravanto palāyati. Tassa hi „maritabbaṃ mayā“ ti satimattam pi n' atthi, sace hi so „aham marissāmiti“ jāneyya na maraṇato bhāyeyya, maraṇasatikammaṭṭhānassa<sup>10</sup> pana abhāvitattā va

<sup>1</sup> cfr. the Mittavindajātaka below; K omits pi, BP ceva instead of pica. <sup>2</sup> K cackka. <sup>3</sup> so BP; K sītāhi. <sup>4</sup> K -na-. <sup>5</sup> K uttasanabhikkhum. <sup>6</sup> K -vāsi. <sup>7</sup> K rattitthā-. <sup>8</sup> K vijantassa, BP bhijantassa. <sup>9</sup> K panantassa. <sup>10</sup> K maraṇa-

bhāyati. Tassa so maraṇabhīrukabhāvo bhikkhusaṅghe pākato jāto. Ath' ekadivasam dhammasabhāyam bhikkhū katham samuṭṭhāpesum „āvuso, asuko nāma bhikkhu maraṇabhīruko' maraṇam bhāyati, bhikkhunā nāma 'avassam mayā maritabban' ti maraṇasatikammaṭṭhānam bhāvetum vaṭṭatīti'. Sattā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā" ti pucchitvā „imāya nāmā" ti vutte tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ maraṇabhīruko" ti pucchitvā „saccam bhante" ti vutte „bhikkhave mā etassa bhikkhuno anattamanā hotha, nāyam idān' eva maraṇabhīruko. pubbe pi maraṇabhīruko yevā" 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto Himavante rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tasmiṃ kāle Bārāṇasīrajā attano maṅgalahatthim ānañjakāraṇam sikkhāpetum hatthācariyaṇam adāsi. Tam ālāne<sup>2</sup> nicalam bandhitvā tomarahatthā manussā parivāretvā<sup>3</sup> ānañjakāraṇam kārenti. So tam kāraṇam kāriyamāno vedanā adhivāsetum asakkonto ālānam bhinditvā manusse palāpetvā Himavantaṃ pāvisi. Manussā tam gahetum asakkontā nivattimsu. So tatha maraṇabhīruko<sup>1</sup> ahoṣi, vātasaddāni<sup>4</sup> sutvā kampamāno maraṇabhaya-tajjito soḍaṃ vidhunitvā vegena palāyati, ālāne<sup>5</sup> bandhitvā ānañjakāraṇakālo<sup>6</sup> viy' assa hoti, kāyassādānā vā cittassādānā vā alabhanto kampamāno vicarati. Rukkhadevatā nam divā khandhaviṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Bahum p' etaṃ vane kaṭṭham vāto bhañjati dubbalaṃ,  
tassa ce bhāyasī nāga kiso nūna bhavissasīti. 104.

Ayam piṇḍattho: yaṃ etaṃ dubbalakaṭṭham puratthimādibhedo vāto bhañjati imasmīṃ vane bahum sulabham<sup>7</sup> tatha tatha saṃvijjati, sace tvaṃ tassa bhāyasī evaṃ sante niccaṃ bhūto maṃsalohitakkhayaṃ patvā kiso nūna bhavissasī, imasmīṃ pana vane tava bhayaṃ nāma n' atthi, tasmā ito paṭṭhāya mā bhāyīti.

<sup>1</sup> K maraṇā-. <sup>2</sup> K ālāne. <sup>3</sup> K pariveritvā. <sup>4</sup> K vānasaddāni. <sup>5</sup> K ālāne. <sup>6</sup> K -kāraṇakālo. <sup>7</sup> K sūlabham.

Evam devatā tassa ovādam adāsi. So pi tato paṭṭhāya nibbhayo ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi) „Tadā nāgo ayaṃ bhikkhu ahoṣi, rukkhadavatā aham evā“<sup>1</sup> ti. Dubbalakaṭṭhajātakam.

## 6. Udañcanijātaka.

Sukhaṃ vata maṃ jīvantan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto thullakumārikapalobhanaṃ ārabha kathesi. Vattum Terasanipāte Cullanāradakassapajātaka<sup>1</sup> āvibhavissati. Tam pana bhikkhum Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ Bhagavā“ ti vutte „kattha te cittaṃ paṭibaddhan<sup>2</sup> ti puchi. So „ekissā thullakumārikāyā“ ti āha. Atha naṃ Satthā „ayaṃ te bhikkhu anattakārikā, pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya silavyasanaṃ patvā kampanto vicaramāno paṇḍite nissāya sukhaṃ labhīti“<sup>3</sup> vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente ti atītavatthum pi Cullanāradakassapajātaka yeva āvibhavissati. Tadā pana Bodhisatto sāyaṃ phale ādāya āgantvā paṇṇasālaṃ vivaritvā puttaṃ Cullatāpasam etad avoca: „tāta tvaṃ aññesu divasesu dārūni<sup>4</sup> āharasi pānīyaṃ paribhojanīyaṃ āharasi<sup>4</sup> aggim karosi, ajja pana ekam pi akatvā kasmā dum-mukho pajjhāyanto nipanno sīti“. „Tāta, tumhesu phalāphalathāya gatesu ekā itthi āgantvā maṃ palobhetvā<sup>5</sup> ādāya gantum āradhā, ahaṃ pana ‘tumhehi visajjito gamissāmīti’ na gacchim, asukaṭṭhāne pana taṃ nisīdāpetvā āgato ‘mhi, idāni gacchāmi’ ahaṃ tātā“<sup>4</sup> ti. Bodhisatto „na sakkā etaṃ nivattetun“<sup>4</sup> ti ṇatvā „tena hi tāta gaccha, esā pana taṃ netvā yadā maccha-

<sup>1</sup> K cullakassapanāradajātaka. <sup>2</sup> K paṭibandhan. <sup>3</sup> K dārūni. <sup>4</sup> K āharasi.

<sup>5</sup> K palobhetvā.

maṃsādini vā khāditukāmā<sup>1</sup> bhavissati sappilonatanḍulādīhi vā pan' assā attho<sup>2</sup> bhavissati tadā 'idañ c' idañ cāharā' 'ti taṃ kilamessati<sup>3</sup>, tadā mayhaṃ gaṇaṃ saritvā palāyitvā idh' eva āgaccheyyāsīti<sup>4</sup> visajjesi. So tāya saddhiṃ manussapathaṃ agamāsi. Atha naṃ sā attano vasaṃ gametvā „maṃsaṃ āhara, macchaṃ āharā“ ti yena yena atthikā hoti taṃ taṃ āharāpeti. Tadā so „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya kammakaraṃ viya katvā pīletīti<sup>5</sup> palāyitvā pitu santikaṃ āgantvā pitarāṃ vanditvā thitako va imaṃ gātham āha:

Sukhaṃ vata maṃ jīvantaṃ pacamānā udañcanī<sup>6</sup>  
cori jāyappavādena telaṃ loṇaṃ ca yācatīti. 105.

Tattha sukhaṃ vata maṃ jīvantaṃ ti tāta tumhākaṃ santike maṃ sukhaṃ jīvantaṃ, pacamānā ti tāpayamānā piḷayamānā yaṃ yaṃ khāditukāmā hoti taṃ taṃ pacamānā, udakaṃ aṅcanti etāyā 'ti udañcanī, cātito vā kūpato vā udakaṃ ussiñcaṇaghaṭṭikāy' etaṃ<sup>5</sup> nāmaṃ, sā pana udañcanī viya, udakaṃ viya ghaṭṭikā yen' atthikā hoti taṃ taṃ ākaḍḍhati yevā ti attho, cori jāyappavādenā 'ti bhariyā ti nāmena ekā cori maṃ madhuravacanaṃ upalāpetvā tattha netvā telaṃ loṇaṃ ca yaṃ ca aññaṃ pi icchatī taṃ sabbhaṃ yācatī dāsaṃ viya kammakaraṃ viya katvā āharāpetitī tassā agunaṃ kathesi.

Atha naṃ Bodhisatto assāsetvā „hotu tāta<sup>6</sup>, ehi tvaṃ mettaṃ bhāvehi karuṇaṃ bhāvehīti“ cattāro brahmavihāre ācikkhi kasiṇaparikkamaṃ ācikkhi. So nacirass' eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā<sup>7</sup> brahmavihāre bhāvetvā saddhiṃ pitarā Brahmaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiṃphale patitṭhahi) „Tadā thullakumārīkā va etarahi thullakumārīkā Cullatāpaso ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi, pitā pana aham evā“ 'ti. Udañcanijātakaṃ.

<sup>1</sup> K khātukāmā. <sup>2</sup> K atthā. <sup>3</sup> K kilamissati. <sup>4</sup> K udañcanī. <sup>5</sup> K -ghaṭṭikāyotam. <sup>6</sup> so B; K tātāti. <sup>7</sup> K nibbattitvā.

## 7. Sālittakajātaka.

Sādhu kho' sippakam nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam haṃsapaharaṇakam bhikkhum ārabha ka-thesi. So kir' eko Sāvattvivāsikulaputto sālittakasippe<sup>2</sup> nipphattim patto (sālittakasippan<sup>1</sup> ti sakkharākipanasippan<sup>3</sup> vuccati) ekadivasam dhammam sutvā sāsane uram datvā pabbajitvā upasampadam labhi. Na pana sikkhākāmo na paṭipattisāro ahoṣi. So ekadivasam ekam daharabhikkhum ādāya Aciravatim gantvā nahāyitvā naditūre atthāsi. Tasmim samaye dve setahaṃsā ākāseṇa gacchanti. So tam daharam āha: „imam pacchimahaṃsam sakkharāya akkhamhi paharivā pādāmūle pātemīti“. Itaro „katham pātesasi, na sakkhissasi paharitum“ ti āha. Itaro „tiṭṭhatu tāv' assa orato akkham parato akkhamhi tam paharāmīti“. „Idāni pana tvaṃ asantaṃ kathesīti“. „Tena hi upadhārehīti“ ekan tiyaṃsam<sup>4</sup> sakkharam gahetvā aṅguliyaṃ yantevā tassa haṃsassa pacchato khipi. Sā run ti saddam akāsi. Haṃso „parrissayena bhavitabban“ ti nivattitvā saddam sotum ārabhi. Itaro tasmim khaṇe ekam vaṭṭasakkharam<sup>5</sup> gahetvā tassa nivattitvā oloketassa parabhāge akkham pahari. Sakkharā itaram pi akkham vini-vijjhivā gatā. Haṃso mahāraṇam ravanto pādāmūle yeva pati. Tato bhikkhū āgantvā garahitvā „ananucchavikam te katan“ ti Satthu santikam netvā „bhante iminā idam nāma katan“ ti tam attham ārocesum. Satthā tam bhikkhum garahitvā „na bhikkhave idān' ev' esa etasmim sippe kusalo. pubbe pi kusalo va ahoṣīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tassa amacco ahoṣi. Tasmim kāle raṇṇo purohito atimukharo hoti bahubhāṇī<sup>6</sup>, tasmim<sup>6</sup> kathetum āradde aññe okāsam eva na labhanti. Rājā cintesi: „kadā nu kho etassa vacanupacchedakam kañci labhissāmīti“. So tato paṭṭhāya tathārūpaṃ ekam upadhārento vicarati. Tasmim kāle Bārāṇasiyam eko piṭhasappi<sup>7</sup> sakkharākipanasippe nipphattim patto hoti. Gāmadārakā nam rathakam āropetvā kaḍḍhamānā

7. Cfr. Dh. p. 415. <sup>1</sup> K ko. <sup>2</sup> so K; Bp sālittaka-. <sup>3</sup> Bp tiyaṅga. <sup>4</sup> K vaddha-sakkharam. <sup>5</sup> K -bhāṇi. <sup>6</sup> K kasmim. <sup>7</sup> K -sappi.

- Bārāṇasīnagaradvāramūle eko viṭapasampanno mahānigrodho atthi - tattha ānetvā samparivāretva kākaṇṭikādīni<sup>1</sup> datvā „hatthirūpakam̐ kara assarūpakam̐ karā“<sup>2</sup> 'ti vadanti. So sakkharā khipitvā khipitvā nigrodhapannesu nānārūpāni dasseti. Sabbāni pattāni chiddāvichiddān' eva ahesum̐. Atha rājā uyyānam̐ gacchanto tam̐ ṭhānam̐ pāpuṇi. Ussāraṇabhayena sabbe dārakā palāyimsu, piṭhasappi<sup>3</sup> tath' eva nipajji. Rājā nigrodhamūlam̐ patvā rathe nisinno pattānam̐ chiddatāya chāyam̐ kabarakaram̐ disvā ullokento sabbesam̐ pattānam̐ chiddabhāvam̐ disvā „ken' etānīti“<sup>4</sup> pucchi. „Piṭhasappinā devā“<sup>5</sup> 'ti. Rājā „imam̐ nissāya brāhmaṇassa vacanacchedam̐ kātum̐ sakkā bhavissatīti“<sup>6</sup> cintetvā „kham̐ piṭhasappīti“<sup>7</sup> pucchi. Vicinantā mūlantare nipannam̐ disvā „ayam̐ devā“<sup>8</sup> 'ti āhamsu. Rājā nam̐ pakkosāpetvā parisam̐ ussāretvā pucchi: „anīhākam̐ santike eko mukharabrāhmaṇo atthi, sakkhissasi tam̐ nissaddam̐ kātum̐“<sup>9</sup> ti. „Nālimattā ajalaṇḍikā labhanto sakkhissāmi devā“<sup>10</sup> 'ti. Rājā piṭhasappim̐ gharam̐ netvā antosāṇiyam̐ nisidāpetvā sāṇiyam̐ chiddam̐ kāretvā brāhmaṇassa chiddābhimukham̐ āsanam̐ paññāpetvā nālimattā sukkhā ajalaṇḍikā piṭhasappissa santike ṭhapāpetvā brāhmaṇam̐ upatṭhānakāle āgatam̐ tasmim̐ āsane nisidāpetvā katham̐ samuṭṭhāpesi. Brāhmaṇo aññesam̐ okāsam̐<sup>11</sup> adatvā raññā<sup>12</sup> saddhim̐ kathetum̐ ārabhi. Ath' assa so piṭhasappi<sup>13</sup> sānicchidena<sup>14</sup> ekekam̐ ajalaṇḍikam̐ makkhikam̐<sup>15</sup> pavesento<sup>16</sup> viya tāluta-lamhi<sup>17</sup> yeva pātetī. Brāhmaṇo āgatāgatam̐ nāḷiyam̐ telam̐ pavesento viya gilati. Sabbā parikkhayam̐ gamimsu. Tassa tā nālimattā<sup>18</sup> ajalaṇḍikā kucchim̐ pavitṭhā aḍḍhālakamattā ahesum̐. Rājā parikkhīnabhāvam̐ ūtvā āha: „ācariya tumhe atimukharatāya nālimattā ajalaṇḍikā gilantā kiñci na jānittha, ito dāni uttarim̐ jirāpetum̐<sup>19</sup> na sakkhissatha, gacchatha piyaṅgūdakam̐ pivitvā chaḍḍhetvā attānam̐ ārogam̐ karoṭhā“<sup>20</sup> 'ti. Brāhmaṇo tato

<sup>1</sup> so BP; K kākanani-? <sup>2</sup> K -sappi. <sup>3</sup> so BP; K omits okāsam̐. <sup>4</sup> K raññāya. <sup>5</sup> K sānicchi-. <sup>6</sup> BP pacchiyam̐. <sup>7</sup> so BP; K pavesinto. <sup>8</sup> tāluta-lamhi. <sup>9</sup> K nālimattā. <sup>10</sup> K jirā-





Atīte Bārānasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tassa amacco ahosi. Ath' ekā janapaditthī thūlasarirā anākkappasampannā bhatim kurumānā rājaṅgaṇassa avidūrena<sup>1</sup> gacchamānā sarīravalāṅjapīlita hutvā nivatthasātena sarīram paṭicchadetvā nisīditvā sarīravalāṅjam muñcitvā khippam eva utthāsi. Tasmim̄ khaṇe Bārānasirājā vātapānena rājaṅgaṇam olokento tam̄ disvā cintesi: „ayam̄ evarūpe aṅgaṇatthāne sarīravalāṅjam muñcamānā hirottappam̄ appahāya nivāsaneṇ' eva paṭicchannā hutvā sarīrapīlam̄<sup>2</sup> mocetvā khippam utthitā, imāya nirogāya<sup>3</sup> bhavitabbam̄, etissā vatthu visadam̄ bhavissati, visade pana vatthusmim̄ eko putto labbhamāno visado puññavā bhavissati, imam̄ mayā aggamaheṣim̄ kātum̄ vaṭṭatitī“<sup>4</sup> so tassā apariggahitabhāvam̄ ṇatvā ānāpetvā aggamaheṣiṭṭhānam̄ adāsi. Sā tassa piyā ahosi manāpā. Nacirass' eva ekam̄ puttam̄ vijāyi. So pan' assā putto<sup>4</sup> cakkavattirājā ahosi. Bodhisatto tassā<sup>5</sup> sampattim̄ disvā tathārūpam̄ vacanokāsam̄ labhitvā „deva sikkhitabbayuttakam̄ nāma sippakam̄<sup>6</sup> kasmā na sikkhitabbam̄, yatra hi nāmāyam̄ mahāpuññā hirottappam̄ appahāya paṭicchannēnākārena sarīravalāṅjam kurumānā tumhe ārādetvā evarūpam̄ sampattim̄ pattā“<sup>7</sup> ti vatvā sikkhitabbayuttakānam̄ vaṇṇam̄ kathento imam̄ gātham̄ āha:

Sikkheyya sikkhitabbāni, santi sacchandino janā,  
bāhiyāpi<sup>7</sup> suhannena<sup>8</sup> rājanam̄ abhirādhayīti. 107.

Tattha santi sacchandino ti tesu tesu sippesu sacchanda janā atthi yeva<sup>9</sup> bāhiyā ti bahijanapade jātā samvaddhā itthi, suhannena<sup>9</sup> ti hirottappam̄ appahāya paṭicchannākārena bannam̄ suhannam̄ nāma tena suhannena<sup>10</sup>, rājanam̄ abhirādhayīti devam̄ abhirādetvā imam̄ sampattim̄ pattā ti.

Evam̄ Mahāsatto sikkhitabbayuttakānam̄ guṇam̄ kathesi.

<sup>1</sup> K - dūrena. <sup>2</sup> K - pīlam̄, Bp sarīravalāṅjam̄. <sup>3</sup> K nirogāya. <sup>4</sup> K yutto. <sup>5</sup> K tassāya.

<sup>6</sup> K sikkhitabbayuttakam̄ nāma sippakam̄, Bp sikkhitabbayuttakam̄ sippam̄ nāma ... sikkhitabbam̄. <sup>7</sup> K bāhiyāpi, Bp bāhirāpi. <sup>8</sup> B suchannena. <sup>9</sup> B suchannena.

<sup>10</sup> B channam̄ suchannam̄ ... suchannena.

paṭṭhāya pihitamukho viya hutvā kathentānam pi saddhim akathanasīlo ahoṣi. Rājā „iminā me kaṇṇasukhaṃ<sup>1</sup> katan“ ti piṭhasappissa sataśahasuṭṭhānake<sup>2</sup> catusu disāsu cattāro gāme adāsi. Bodhisatto rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva sippaṃ nāma loke paṇḍitehi uggaṇhitabbaṃ, piṭhasappinā sālittakamattenāpi<sup>3</sup> ayaṃ sampatti<sup>4</sup> laddhā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Sādhu kho sippakaṃ nāma api yādisa kīdisaṃ,  
passa khañjappahārena laddhā gāmā catuddisā ti. 106.

Tattha passa khañjappahārena<sup>5</sup> ti passa mahārāja iminā nāma khañjassa piṭhasappino aḷalandikāpahārena catuddisā cattāro gāmā laddhā, aññesaṃ pi sippānaṃ ko añisaṃsapaṛiccheto ti sippaṇṇaṃ kathesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā piṭhasappi<sup>5</sup> ayaṃ bhikkhu ahoṣi. rājā Ānando, paṇḍitāmacco pana aham evā“ ti. Sālittakajātakam<sup>6</sup>.

### 8. Bāhiyajātaka.

Sikkheyya sikkhitabbāniti. Idam Sātthā Vesāliyaṃ upanissāya Mahāvane kūtāgārasālāyaṃ viharanto ekaṃ Licchaviṃ ārabha kathesi. So kira Licchavirājā saddho pasanno buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā attano nivesane mahādānaṃ pavat-tesī. Bhariyā paṇḍita<sup>7</sup> assa thūlaṅgapaccaṅgā uddhumātakanimittasadisā anākkappasampannā ahoṣi. Satthā bhattakiccāvasāne anumodanaṃ katvā vihāraṃ gantvā bhikkhūnaṃ ovādaṃ datvā gandhakuṭim pavasi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso, tassa nāma Licchavirañño tāva abhirūpassa tādisā bhariyā thūlaṅgapaccaṅgā anākkappasampannā, kathaṃ so tāya saddhim abhiraṃatīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave esa idān’ eva, pubbe pi thūlasarīrāya eva itthiyā saddhim abhiraṃatīti“ vatvā tehi yācito atītaṃ āhari:

<sup>1</sup> K kannā-. <sup>2</sup> so K; BP -hassuṭṭhānesu. <sup>3</sup> K sāli-. <sup>4</sup> K sampattim. <sup>5</sup> K -sappi. <sup>6</sup> K sālikajā-, BP sālitakajā-.

Atīte Bārānasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto tassa amacco ahosi. Ath' ekā janapaditthi thūlasarirā anākkappasampannā bhatim kurumānā rājanāṅgassa avidūrena<sup>1</sup> gacchamānā sariravalañjapīḷitā hutvā nivatthasāta-kena sariram paṭicchādetvā nisīditvā sariravalañjam muñcitvā khippam eva utthāsi. Tasmim khaṇe Bārānasirājā vātapānena rājanāṅgam olokento tam disvā cintesi: „ayam evarūpe aṅganatthāne sariravalañjam muñcamānā hirottappaṃ appahāya nivāsanev' eva paṭicchannā hutvā sarirapīḷam<sup>2</sup> mocetvā khippam utthitā, imāya nirogāya<sup>3</sup> bhavitabbam, etissā vatthu visadam bhavissati, visade pana vatthusmim eko putto labbhamaṇo visado puñṇavā bhavissati, imam mayā aggamaheṣim kātum vattatīti“ so tassā apariggahitabhāvaṃ nātvā ānāpetvā aggamaheṣitthānaṃ adāsi. Sā tassa piyā ahosi manāpā. Nacirass' eva ekam puttam vijāyi. So pan' assā putto<sup>4</sup> cakkavattirājā ahosi. Bodhisatto tassā<sup>5</sup> sampattim disvā tathārūpam vacanokāsam labhitvā „deva sikkhitabbayuttakam nāma sippakam<sup>6</sup> kasmā na sikkhitabbam, yatra hi nāmāyam mahāpuñṇā hirottappaṃ appahāya paṭicchannenākārena sariravalañjam kurumānā tumhe ārādhetvā evarūpam sampattim pattā“ ti vatvā sikkhitabbayuttakānam vaṇṇam kathento imam gātham āha:

Sikkheyya sikkhitabbāni, santi sacchandino janā,  
bāhiyāpi<sup>7</sup> suhannena<sup>8</sup> rājānam abhirādhayīti. 107.

Tattha santi sacchandino ti tesu tesu sippesu sacchanda janā atthi yeva<sup>9</sup> bāhiyā ti bahjanapade jāta samvaddhā itthi, suhannena<sup>9</sup> 'ti hirottappaṃ appahāya paṭicchannākārena hannaṃ suhannaṃ nāma tena suhannena<sup>10</sup>, rājānam abhirādhayīti devaṃ abhirādhetvā imam sampattim pattā ti.

Evam Mahāsatto sikkhitabbayuttakānam guṇam kathesi.

<sup>1</sup> K -dūrena. <sup>2</sup> K -pīḷam, RP sariravalañjam. <sup>3</sup> K nirogāya. <sup>4</sup> K yutto <sup>5</sup> K tassāya.

<sup>6</sup> K sikkhitabbayuttakam nāma sippakam, RP sikkhitabbayuttakam sippam nāma . . . sikkhitabbam. <sup>7</sup> K bāhiyāhi, RP bāhirāpi. <sup>8</sup> B suchannena. <sup>9</sup> B suchannena.

<sup>10</sup> B channaṃ suchannaṃ . . . suchannena.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā etarahi jayampatikā va, paṇḍitāmacco pana aham eva“ 'ti. Bāhiyajātakam.

### 9. Kuṇḍakapūvajātaka.

Yathanno puriso hotīti. Idam Satthā Sāvattthiyam viharanto mahāduggatam ārabha kathesi. Sāvattthiyam hi kadāci ekam eva kulam buddhapamukhassa saṅghassa dānam deti, kadāci tīṇi cattāri ekato hutvā, kadāci gaṇabandhanena, kadāci vīthisabhāgena, kadāci sakalanagaram chandakam samharitvā, tadā pana vīthibhattam nāma ahoṣi. Atha manussā „buddhapamukhassa saṅghassa yāguṃ<sup>1</sup> datvā khajjakam āharathā“ ti āhaṃsu. Tadā pan' eko paresam bhaticārako duggatamanusso tassā vīthiyam vasamāno cintesi: „aham yāguṃ dātuṃ na sakkhissāmi, khajjakam pana dassāmīti“ saṅham kuṇḍakam<sup>2</sup> vaṭṭāpetvā<sup>3</sup> udakena temetvā akkapaṇṇena<sup>4</sup> vethetvā kukkule pacitvā „idam Buddhassa dassāmīti“ tam ādāya gantvā Satthu purato ṭhito „khajjakam āharathā“ 'ti ekasmiṃ vacane vuttamatte sabba-paṭhamam gantvā tam pūvam Satthu patte patitṭhāpesi. Satthā aññehi diyyamānam khajjakam agahetvā tam eva pūvakhajjakam paribhuñji. Tasmim űeva pana khaṇe „Sammāsambuddhena kira mahāduggatassa kuṇḍakhajjakam ajigucchitvā paribhuttan“ ti sakalanagaram ekakolāhalam ahoṣi. Rājarājamahāmatṭādāyo antamaso dovārike upādāya sabbe va sannipatitvā Satthāram vanditvā mahāduggatam upasamkamitvā „handa bhojanam gahetvā dve satāni gahetvā pañca satāni gahetvā amhākam pattim dehīti“ vadimsu. So<sup>5</sup> „Satthāram patipucchitvā jānissāmīti“ Satthu santikam gantvā tam attham ārocesi. Satthā „dhanam gahetvā<sup>6</sup> sabbasattānam pattim dehīti“ āha. So dhanam gahetuṃ ārabhi. Manussā diguṇacatugguṇaattṭhaguṇādivasena<sup>7</sup> dadantā nava hiraññakoṭṭiyā adāmsu. Satthā anumodanam katvā vihāram gantvā bhikkhūhi vatte<sup>8</sup> dassite sugatovādam datvā gandhakuṭim pāvisi. Rājā sāyaṇhasamaye mahāduggatam pakkosāpetvā setṭhitṭhānena pūjesi. Bhikkhū dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Satthā mahāduggatena dinnam kuṇḍakapūvam ajigucchanto amataṃ viya paribhuñji, mahāduggato pi bahum dhanam ca

<sup>1</sup> K yāgu. <sup>2</sup> K sanhamāsanhakūṇḍakam, BP saṅham kuṇḍakam. <sup>3</sup> K vaddhāpetvā, B vaddhāpetvā. <sup>4</sup> so BP; K akkamapaṇṇena. <sup>5</sup> K omits so. <sup>6</sup> adds vā. <sup>7</sup> K diguṇacatugguṇe-. <sup>8</sup> K vante.

setṭhiṭṭhānā ca labhitvā mahāsampattim patto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idāni mayā ajjucchantena tassa kuṇḍakapūvo paribhutto, pubbe rukkhadevatāpi hutvā paribhutto yeva, tadāpi c' esa maṃ nissāya setṭhiṭṭhānaṃ alatth' evā“ 'ti vatvā atitaṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ eraṇḍarukkhe rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā tasmim gāmake manussā devatāmaṅgalikā honti. Ath' ekasmiṃ chaṇe sampatte manussā attano rukkhadevatānaṃ balikammaṃ akāṃsu. Ath' eko duggatamanusso te manusse rukkhadevatā paṭijaggante disvā ekaṃ eraṇḍarukkhaṃ paṭijaggi. Te manussā attano attano devatānaṃ nānappakārāni mālāgan-dhavigāpanāni c' eva khajjabhojjakāni ca ādāya gacchimsu. So pana kuṇḍakapūvaṃ c' eva uḷumkena ca udakaṃ ādāya gantvā eraṇḍarukkhasa avidūre ṭhatvā cintesi: „devatā nāma dibba-khajjakāni khādanti, mayhaṃ devatā imaṃ kuṇḍakapūvaṃ na khādissati, kiṃ iminā kāraṇena ' nāsemi, ahaṃ eva naṃ khādissā-mīti“ tato nivatti. Bodhisatto khandhaviṭṭape ṭhatvā „bho purisa' sace tvaṃ issaro bhavyeyāsi mayhaṃ madhurakhajja-kaṃ dadeyyāsi, tvaṃ pana duggato, ahaṃ tava pūvaṃ na khā-ditvā aññaṃ kiṃ khādissāmi', mā me koṭṭhāsaṃ nāsehīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yathanno puriso hoti tathannā tassa devatā,  
āhar' etaṃ kaṇaṃpūvaṃ', mā me bhāgaṃ vināsaya' ti. 108.

Tattha yathanno ti yathārūpabhojano, tathannā ti tassa devatāpi ta-thārūpabhojanā va honti, āharetāṃ kaṇaṃpūvaṃ ti etaṃ kuṇḍakena pakkapūvaṃ ānehi, mayhaṃ bhāgaṃ mā vināsehīti.

So nivattitvā Bodhisattaṃ oloketvā balikammam akāsi. Bodhisatto tato ojaṃ paribhūñjitvā „purisa tvaṃ kimatthaṃ maṃ paṭijaggasīti“ āha. „Duggato 'mhi sāmi, taṃ nissāya duggatabhāvato muñcitukāmatāya paṭijaggamīti“. „Bho purisa

<sup>1</sup> so B; K kiñcauakāraṇena. <sup>2</sup> K parisa. <sup>3</sup> K khādissā. <sup>4</sup> K khaṇaṃ.

mā cintayi, tayā kataññussa katavedino pūjā katā, imaṃ eraṇ-  
ḍaṃ parikkhipivā nidhikumbhiyo gīvāya gīvaṃ āhacca t̥hitā,  
tvaṃ rañño ācikkhitvā sakatehi dhaṇaṃ āharitvā rājaṃgaṇe  
rasim̄ kārehi, rājā te tussitvā set̥thiṭṭhānaṃ dassat̥ti“ vatvā  
Bodhisatto antaradhāyi. So tathā akāsi. Rājā tassa set̥thiṭ-  
ṭhānaṃ adāsi. Iti so Bodhisattaṃ nissāya mahāsampattiṃ  
patvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam̄ samodhānesi:  
„Tadā duggato va etarahi duggato, eraṇḍarukkhadevatā pana aham̄  
evā“ 'ti Kuṇḍakapūvajātakam̄'.

### 10. Sabbasaṃhārakapaṇha.

Sabbasaṃhārako natth̥iti. Ayam̄ Sabbasaṃhārakapaṇho  
sabbākarena Ummaggajātake āvibhavissat̥ti. Sabbasaṃhāraka-  
paṇho niṭṭhito. Parosatavaggo<sup>2</sup> ekādasamo.

## 12. HAṂSIVAGGA.

### 1. Gadrabhapaṇha.

Haṃsi tuvaṃ evaṃ maññasit̥i<sup>3</sup>. Ayam̄ pi Gadrabhapaṇho  
Ummaggajātake yeva āvibhavissati. Gadrabhapaṇho niṭṭhito.

### 2. Amarādevīpaṇha.

Yena sattubilaṅgā cā<sup>4</sup> 'ti. Ayam̄ Amarādevīpaṇho<sup>5</sup> nāma  
tatth' eva āvibhavissati. Amarādevīpaṇho niṭṭhito<sup>6</sup>.

### 3. Sigāljātika.

Saddahāsi sigālassā 'ti. Idaṃ Satthā Veluvane viharanto  
Devadattaṃ ārabha katesi. Tasmim̄ samaye bhikkhū dhammasa-

<sup>1</sup> so BP; K kuṇḍapūva-. <sup>2</sup> both BP and K parosahassavaggo. <sup>3</sup> K haṃsi tvaṃ maññasit̥i, BP hasituvam̄ eva paññasit̥i. <sup>4</sup> K yā. <sup>5</sup> K amara-. <sup>6</sup> K omits amarā-... niṭṭhito; B channapathapaṇho dutiyo niṭṭhito.

bhāyaṃ sannipatitvā „āvuso Devadattena pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāsisaṃ gantvā 'yaṃ samaṇo Gotamo karoti' na so dhammo, yaṃ ahaṃ karomi ayam eva dhammo' ti te bhikkhū attano laddhiṃ gāhāpetvā thānappattaṃ musāvādaṃ katvā saṃghaṃ bhinditvā ekasīmāya dve uposathā katā" ti Devadattassa aguṇakathaṃ kathentā nisīdiṃsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāma" 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva musāvādī", pubbe pi musāvādī yevā 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bo-dhisatto susānavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tada Bārāṇasiyaṃ nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ. Manussā „yakkhabalikammaṃ karomā" 'ti tesu tesu caccaracchādīṭṭhānesu macchamaṃsādīni<sup>3</sup> vippakiritvā kapālakesu bahusuraṃ<sup>4</sup> thapayīṃsu. Ath' eko sigālo adḍharattasamaye niddhamanena<sup>5</sup> nagaraṃ pavisitvā macchamaṃsaṃ khādītva suraṃ pivitvā punnāgacchantare<sup>6</sup> pavisitvā yāva aruṇuggamanā niddaṃ okkami. So pabujjhitvā ālokaṃ disvā „idāni nikkhamitum na sakkā" ti maggasaṃīpaṃ gantvā adissamaṇo nipajjitvā<sup>7</sup> aññe va manusse disvāpi kiñci avatvā ekaṃ brāhmaṇaṃ mukhadhovanatthāya gacchantaṃ disvā cintesī: „brāhmaṇā dhanalolā honti, imaṃ dhanena palobhetvā yathā maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṃge<sup>8</sup> nagarā nīharati" tathā karissāmīti" so manussabhāsāya „brāhmaṇā" 'ti āha. So nivattitvā „ko maṃ pakkosatīti" āha. „Ahaṃ brāhmaṇā" 'ti. „Kimkāraṇā" ti. „Brāhmaṇa, mayhaṃ dve kahāpaṇasatāni atthi, sace maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṅgena paṭicchādetvā yathā na koci passati tathā nagarā nikkhametum sakkosi tuyhaṃ te kahāpaṇe dassāmīti". Brāhmaṇo dhanalobhena „sādhū" 'ti sampācchitvā taṃ tathā katvā ādāya nagarā nikkhamitvā thokaṃ agamāsi. Atha naṃ sigālo pucchi: „katarāṃ thānaṃ brāhmaṇā" 'ti. „Asukaṃ nāma" 'ti. „Aññaṃ thokaṃ thānaṃ gacchā" 'ti evaṃ punappuna vadento mahāsusānaṃ patvā

<sup>1</sup> K kārōti. <sup>2</sup> K -vādi. <sup>3</sup> K macchamaṃsādīni. <sup>4</sup> K bahūsurāṃ. <sup>5</sup> K niddhamane. <sup>6</sup> K punnāgacchantareṃ. <sup>7</sup> K nipajjitvā. <sup>8</sup> K -saṃgo. <sup>9</sup> K nīharati.



„idha maṃ otārehīti“ āha. Tattha naṃ otāresi. Sigālo „tena hi brāhmaṇa uttarisātakam pattharā“ 'ti āha. So dhanalobhena patthari. Atha naṃ „imaṃ rukkhamūlam khanāhīti“ paṭhavi-khanane yojetvā brāhmaṇassa uttarisātakam abhiruyha catūsu kanṇesu majjhe cā 'ti pañcasu ṭhānesu sarīranissandaṃ pātetvā makkhetvā<sup>1</sup> c' eva temetvā ca susānavanaṃ pāvīsi. Bodhisatto rukkhaṇṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Saddahāsi sigālassa surāpītassa brāhmaṇa,  
sippikānaṃ sataṃ n'atthi kuto kaṃsasatā duve ti. 109.

Tattha saddahāsīti saddahasi, ayam eva vā pāṭho, saddhiṃ<sup>2</sup> yāyasīti attho, sippikānaṃ sataṃ natthīti etassa hi sippikāsataṃ pi n'atthi, kuto kaṃsasatā duve ti dve kahāpaṇasatāni paṇ'assa kuto yevā 'ti.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā „gaccha brāhmaṇa tava sātakaṃ dhovītvā nahāyītvā attano kammaṃ karohīti“ vatvā antaradhāyi. Brāhmaṇo tathā katvā „vañcito vat' amhīti“ domanassapatto pakkāmi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharītvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadāpi sigālo Devadatto ahosi, rukkhadavatā pana aham evā“ 'ti. Sigāla-jātakaṃ.

#### 4. Mitacintijātakaṃ.

Bahucintī appacintī cā 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto dve mahallakathere ārabha kathesi. Te kira janapade ekasmiṃ<sup>3</sup> araṇṇāvāse vassaṃ vasītvā „Satthu dassanattāya gacchis-sāmā“ 'ti pātheyyaṃ sajjetvā „ajja gacchāma, sva gacchāmā“ 'ti māsaṃ atikkamītvā puna pātheyyaṃ sajjetva tath' eva māsaṃ puna māsaṃ ti evaṃ attano kusītabhāvena c' eva nivāsanaṭṭhāne ca apekhāya tayo māse atikkamītvā tato nikkhamma Jetavanaṃ gantvā sabhāgaṭṭhāne pattacīvaraṃ paṭisāmetvā Satthāraṃ passimsu. Atha te bhikkhū pucchimsu: „ciraṃ vo āvuso Buddhupaṭṭhānaṃ akarontānaṃ, kasmā evaṃ cirāyitthā“ 'ti. Te tam atthaṃ ārocesuṃ. Atha tesāṃ so

<sup>1</sup> K cakkhetvā, B pakkhītvā. <sup>2</sup> so B<sup>2</sup>; K patti. <sup>3</sup> K kasmīṃ.

ālasiyakusitabhāvo bhikkhusaṅghe pākaṭo jāto. Dhammasabhāyam pi tesam bhikkhūnam eva ālasiyabhāvam nissāya katham samuṭṭhāpesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarabi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte te pakkosāpetvā „saccam kira tumhe bhikkhave alasā kusitā“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva te alasā, pubbe pi alasā c' eva nivāsanaṭṭhāne ca sālayā sāpekhā“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyāṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bārāṇasīnadiyam tayo<sup>1</sup> macchā ahesum, Bahucintī Appacintī Mitacintīti tesam<sup>2</sup> nāmāni. Te araṇṇato manussapatham āgamimsu. Tattha Mitacintī itare dve evam āha: „ayam manussapatho nāma sāsanko sappatibhayo, kevattā nānappakārāni jālakuminādīni khipitvā macche gaṇhanti, mayam araṇṇam eva gacchāmā“ 'ti. Itare dve janā<sup>3</sup> alasatāya c' eva āmisagiddhatāya ca „ajja gacchāma, sve gacchāmā“ 'ti tayo māse atikkāmesum. Atha kevattā nadiyam jālam khipimsu. Bahucintī ca Appacintīti ca gocaram gaṇhantā purato gacchanti, te attano andhabālatāya jālagantham<sup>4</sup> asallakketvā jālakucchim eva pavisimsu. Mitacintī pacchato āgacchanto jālagantham<sup>4</sup> sallakketvā tesam ca jālakucchim pavitṭhabhāvam nātvā „imesam kusitānam andhabālānam jīvitadānam dassāmīti“ cintetvā bahipassena jālakucchiṭṭhānam gantvā jālakucchim phāletvā nikkhanto sadiso hutva udakam āloḷento<sup>5</sup> jālassa purato patitvā puna jālakucchim pavisitvā pacchimabhāgena phāletvā nikkhantasadiso udakam āloḷento<sup>5</sup> pacchimabhāge pati. Kevattā „macchā jālam phāletvā gatā“ ti maññamānā jālakotiyaṃ gahetvā ukkhipimsu. Te dve pi macchā jālato muñcitvā udaye patimsu. Iti tehi Mitacintīm nissāya jīvitam laddham.

Satthā imam atītam āharitvā abhisambuddho hutvā imam gātham āha:

<sup>1</sup> K tayo tayo. <sup>2</sup> K appacintīd tesam. <sup>3</sup> K jānā. <sup>4</sup> K -gandham. <sup>5</sup> K āloḷento.

Bahucinti Appacintī ca ubho jāle abajjhare.  
Mitacintī amocesi, ubho tattha samāgatā ti. 110.

Tattha Bahucintīti bahucintanāya<sup>1</sup> vitakkabahulatāya evaṃ laddhanāmo<sup>2</sup>, itaresu pi dviṣu ayam eva nayo<sup>3</sup>, ubho tattha samāgatā ti Mitacintīm nis-sāya laddhajivītā tattha udake puna ubho pi janā<sup>4</sup> Mitacintinā saddhīm samāgatā ti attho.

Evam Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne mahallakabhikkhū sotāpatti-phale patitṭhahimsu) „Tadā Bahucintī<sup>5</sup> ca Appacintī<sup>5</sup> ca ime dve ahesum. Mitacintī pana aham evā<sup>6</sup>” ti. Mitacintijātakam.

### 5. Anusāsikajātaka.

Yāyaññam anusāsati. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam anusāsikabhikkhunim<sup>6</sup> ārabha kathesi. Sā kira Sāvatti-vāsini ekā kuladhītā pabbajitvā upasampannakālate paṭṭhāya samanadhamme ananuyuttā āmisagiddhā hutvā yattha aññā bhikkhuniyo na gacchanti tādise nagarassa ekadesa<sup>7</sup> piṇḍāya carati. Ath' assā manussā paṇīta-piṇḍapātā dentī. Sā rasatanhāya bajjhitvā „sace imasmim padese aññā bhikkhuniyo piṇḍāya carissanti mayham lābho parihāyissati, yathā etaṃ padesaṃ aññā nāgacchanti evam mayā kātum vattatīti<sup>8</sup>” cintevā bhikkhuniupassayaṃ<sup>9</sup> gantvā „ayye asukatṭhāne caṇḍo hatthi caṇḍo asso caṇḍo kukkuro carati, saparissayaṭṭhānaṃ<sup>9</sup>, mā tattha piṇḍāya caritṭhā<sup>10</sup>” ti bhikkhuniyo anusāsati. Tassā sutvā ekā bhikkhunī pi<sup>10</sup> tam padesaṃ gīvaṃ parivattetvā na olokesi. Tassā ekasmim divase tasimim padese piṇḍāya carantiyā vegen' ekam geham pavisantiyā caṇḍo meṇḍako paharivā uraṭṭhikam bhindi. Manussā vegena upadhāvitvā dvidhā bhinnam uraṭṭhikam ekato bandhitvā tam bhikkhunim mañcenā-dāya<sup>11</sup> bhikkhuniupassayaṃ nayimsu. Bhikkhuniyo „ayam aññā bhikkhuniyo<sup>12</sup> anusāsivā sayam tasimim padese caranti<sup>13</sup> ūrum bhindāpetvā āgatā<sup>13</sup>” ti parihāsam akaṃsu. Tam pi tāya katakaraṇam nacirass' eva bhikkhusaṃghe pakāṭam ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyam

<sup>1</sup> K abahu-. <sup>2</sup> K laddhā-. <sup>3</sup> K tayo. <sup>4</sup> K jānā. <sup>5</sup> K -ti. <sup>6</sup> K anusāsaka-.  
<sup>7</sup> K ekadesase. <sup>8</sup> K -upassasaṃ. <sup>9</sup> add atthi? <sup>10</sup> K pi. <sup>11</sup> so BP; K vadenā dāya <sup>12</sup> K repeats ayam aññā bhikkhuniyo <sup>13</sup> K caranti.

bhikkhū „āvuso anusāsikā<sup>1</sup> bhikkhunī aññam anusāsivā sayam tas-  
mim padese caramānā caṇḍena meṇḍakena ūrum bhindāpesīti“ tassā  
aguṇakatham kathesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave  
etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti rutte „na  
bhikkhave idān' eva, pubbe p' esā anusāsati yeva, sayam pana na  
vattati, niccakāle dukkham eva anubhavatīti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bo-  
dhisatto araṇṇe sakunayoniyam nibbattitvā vayappatto sa-  
kunajetthako hutvā anekasakunāsataparivāro Himavantaṃ pavasi.  
Tassa tattha vasanakāle ekā caṇḍā sakunikā mahāvattani-  
maggaṃ gantvā gocaraṃ gaṇhati. Sā tattha sakatehi patitāni  
vihimuggabījādīni labhitvā „yathā dāni imaṃ padesaṃ aññe  
sakunā nāgacchanti tathā karissāmīti“ cintetvā sakunasaṃ-  
ghassa ovādaṃ deti: „mahāvattanimahāmaggo nāma sappāṭi-  
bhayo, hatthiassādayo c' eva caṇḍagoṇayuttayānādīni ca sañ-  
caranti<sup>2</sup>, sahasā uppatitum na sakkā hoti, na tattha gantabban“  
ti. Sakunasaṃgho tassā Anusāsikā t' eva nāmaṃ akāsi. Sā eka-  
divasaṃ vattanimahāmagge caranti<sup>3</sup> mahāmagge vegena āgac-  
chantassa yānassa saddaṃ sutvā nivattitvā oloketvā „dūre tāvā“  
ti carati yeva. Atha naṃ yānaṃ vātavegena siḅham eva sam-  
pāpuni. Sā utthātum nāsakki, cakkam bhinditvā gataṃ<sup>4</sup>.  
Sakunajetthako sakune samānento taṃ adisvā „Anusāsikā na  
dissati, upadhāretha nan“ ti āha. Sakunā upadhārentā taṃ  
mahāmagge dvedhā chinnaṃ<sup>5</sup> disvā sakunajetthakassa ārocesum.  
Sakunajetthako „sā aññā<sup>6</sup> sakunikā vāretvā sayam tattha cara-  
mānā dvedhā chinnā<sup>7</sup> kirā“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Yā-y-aññam anusāsati sayam loluppacārīni

sāyam vipakkhikā seti hatā cakkena sālikā ti. 111.

<sup>1</sup> K anusāsikaṃ corr. to -ka. <sup>2</sup> K sañcanti. <sup>3</sup> K -ti <sup>4</sup> K gatā <sup>5</sup> K  
echinnaṃ <sup>6</sup> K aññe. <sup>7</sup> K cchinnā.

Tattha yāyaññam anusāsātīti yākāro<sup>1</sup> padasandhikaro, yā aññe anusāsātīti attho, sayam loluppacārīnīti attanā loluppacārīni samānā, sāyam vipakkhikā setīti sā eva savihatapakkhā hutvā mahāmagge sayati, hatā cakkena sāḷikā ti yānacakkena hatā sāḷikā sakunīkā ti.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Anusāsikā sakunīkā ayam anusāsikabhikkhunī āhosi, sakunaḷeṭṭhako pana aham evā“<sup>2</sup> ti. Anusāsikajātakam<sup>3</sup>.

## 6. Dubbacajātaka.

Atikaram akārācariyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ dubbacabhikkhum ārabba kathesi. Tassa vatthum Navanipāte Giḷḷhajātake āvibhavissati. Satthā pana taṃ bhikkhum āmañtetvā „bhikkhu na tvam idān' eva dubbaco, pubbe pi dubbaco dubbacabhāvena ca paṇḍitānam ovādam akaronto sattippahārena<sup>3</sup> jivitakkhayaṃ patto sīti“<sup>4</sup> vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto laṃghananaṭaka yoniyam<sup>4</sup> paṭisandhim gaḥetvā vayappatto paññavā upāyakusalo ahoṣi. So ekassa naṭassa saṅkhe sattiṃ laṃghanasippaṃ sikkhitvā ācariyena saddhim sippaṃ dassento vicarati. Ācariyo pan' assa catunnam űeva sattīnam laṃghanasippaṃ jānāti na pañcannaṃ. So ekadivasam ekasmiṃ gāmake sippaṃ dassento surāmadamatto pañca sattiyo<sup>5</sup> „laṃghissamīti“ paṭipāṭiyā ṭhapesi. Atha nam Bodhisatto āha: „ācariya tvam pañca satti laṃghanasippaṃ na jānāsi, ekaṃ sattiṃ hara, sace laṃghissasi pañcamāya sattiyaṃ viddho marissasīti“<sup>6</sup>. So suṭṭhumattatāya „tvam pi mayhaṃ pamāṇam na jānāsīti“<sup>7</sup> tassa vacanam anādiyitvā catasso laṃghetvā pañcamāya sattiyaṃ daṇḍake madhukapupphaṃ viya āvuto parideva-māno nipajji. Atha nam Bodhisatto „paṇḍitānam vacanam akatvā imam vyasanam patto sīti“<sup>8</sup> imam gātham āha:

<sup>1</sup> K yākāro. <sup>2</sup> K anusāsīyā-. <sup>3</sup> K santippa-. <sup>4</sup> K laṃghanaṭaka-. <sup>5</sup> K santiye.

Atikaram akarācariya, mayhaṃ p' etaṃ na ruccati,  
catutthe laṃghayitvāna<sup>1</sup> pañcamāy' asi<sup>2</sup> āvuto ti. 112.

Tattha atikaramakarācariyā 'ti ācariya ajja tvaṃ atikaraṃ akara, at-  
tano kāraṇato atirekakarāṇaṃ akarīti attho, mayhaṃ petaṃ na ruccatīti  
mayhaṃ antevāsikassa pi samānassa<sup>3</sup> etaṃ<sup>4</sup> tava karaṇaṃ na ruccati, tena te  
ahaṃ paṭhamam<sup>5</sup> eva kathaṃ ti dīpeti, catutthe laṃghayitvāna ti ca-  
tutthe sattithale apatitvā attānaṃ laṃghitvā, pañcamāyasi<sup>2</sup> āvuto ti paṇ-  
ḍitānaṃ vacanaṃ agaṇhanto idāni pañcamāya sattiyā āvuto sīti.

Idaṃ vatvā ācariyaṃ sattito apanetvā kattabbayuttakaṃ  
akāsi.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā ācariyo  
ayaṃ dubbaco ahoṣi, antevāsiko pana ahaṃ evā“ 'ti. Dubbaca-  
jātakaṃ.

### 7. Tittirajātaka.

Accuggatā atibalatā ti, Idaṃ Satthā Jetavane viharanto  
Kokālikam ārabba kathaṃ. Tassa vatthum Terasanipāte Takkā-  
riyajātake āvibhavissati. Satthāpi<sup>6</sup> „na bhikkhave Kokāliko idān' eva  
attano vācam nissāya naṭṭho, pubbe pi nassi yevā“ 'ti vatvā atītaṃ  
āhari:

Atīte Bārāṇāsīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bo-  
dhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayapatto Tak-  
kasīlāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjaṃ  
pabbajitvā pañcābhīṇṇā atṭha samāpattiyo nibbattesī. Hima-  
vantapadese sabbo isigaṇo sannipatitvā taṃ ovādācariyaṃ katvā  
parivāresi. So pañcannaṃ isisatānaṃ ovādācariyo hutvā jhāna-  
kilāya<sup>7</sup> kilanto<sup>8</sup> Himavante vasati. Tadā eko paṇḍurogatāpaso  
kuṭṭhārim<sup>9</sup> gahetvā katṭhaṃ phāleti. Ath' eko mukharatāpaso  
tassa santike nisīditvā „idha pahāraṃ dehi, idha pahāraṃ

<sup>1</sup> K laṃghitvā. <sup>2</sup> so Bp; K pañcamāyasmīn. <sup>3</sup> K samātassa pi. <sup>4</sup> K eka taṃ.

<sup>5</sup> K paṭham <sup>6</sup> K satthāpa. <sup>7</sup> K -kilāya. <sup>8</sup> K kil-. <sup>9</sup> K kuṭṭhārin.

dehīti“ tam tāpasam rosesi. So kujjhitvā „na dāni<sup>1</sup> me tvaṃ dāruphālanakasippam sikkhāpanakaācariyo“ ti tiṇham kuṭhārīm ukkhipitvā ekappahāren' eva jīvitakkhayaṃ pāpesi. Bodhisatto tassa sarīrakiccaṃ kāresi. Tadā assamato āvidure ekasmim vammikapāde tittiro vasati. So sāyapātam vammikamatthake ṭhatvā mahāvassitam vassi. Tam sutvā eko luddako „tittirena bhavitabban“ ti saddasaññāya gantvā tam vadhitvā ādāya gato. Bodhisatto tassa saddam asuṇanto „asukatṭhāne tittiro vasati, kin nu kho tassa saddo na sūyatīti“ tāpase pucchi. Te tassa tam attham ārocesum. So ubho pi tāni kāraṇāni samsandetvā isigaṇamajjhe imam gātham āha:

Accuggatā atibalatā ativelam pabhāsītā  
vācā hanati dummedham tittiram vātivassitan ti. 113.

Tattha accuggatā ti atuggatā, atibalatā ti punappunabhāsanena atibalasabhāvā, ativelam pabhāsītā ti atikkantavelā pamāṇāttikkamena<sup>2</sup> bhāsītā, tittiram vātivassitan ti yathā tittiram ativassitam hani tathā evarūpā vācā dummedham bālapuggalam hanatīti.

Evam Bodhisatto cattāro brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-  
parāyano<sup>4</sup> āhosi.

Satthāpi „na bhikkhave Kokāliko idān' eva attano vacanam nis-  
sāya nattho, pubbe pi nassi yevā“ 'ti imam dhammadesanam āharitvā  
jātakam samodhānesi: „Tadā dubbacatāpaso Kokāliko āhosi, isigaṇo  
Buddhāparisā, gaṇasatthā pana aham evā“ 'ti. Tittirajātakam.

### 8. Vaṭṭakajātakam.

Nācintayanto puriso ti. Idam Satthā Jetavane viharanto  
Uttaraseṭṭhiputtam ārabba kathesi. Sāvatthiyam kira Uttaraseṭṭhi  
nāma āhosi mahāvibhavo. Tassa bhariyāya kucchiyam eko puñṇavā  
satto Brahmaloḅ cavitvā paṭisandhim gahetvā vayappatto abhirūpo

<sup>1</sup> K dāti. <sup>2</sup> K sūyatīti <sup>3</sup> K pamānā-. <sup>4</sup> K -ṇo.

ahosi brahmayanī. Ath' ekadivasam Sāvattthiyam kattikachane nakkhatte ghuṭṭhe sabbo loko nakkhattanissito<sup>1</sup> ahosi. Tassa saḥāyaka aññe seṭṭhiputtā sapajāpatikā ahesum. Uttarasetṭhiputtassa pana dīgharattam Brahmaloke vasitattā kilesesu cittaṃ na alliyati. Ath' assa saḥāyaka „Uttarasetṭhiputtassāpi ekam itthim ānetvā nakkhattam kilissamā“<sup>2</sup> 'ti sammantayivā tam upasamkamitvā „samma imasmiṃ nagare kattikarattivārachano<sup>3</sup> ghuṭṭho, tuyham pi ekam itthim ānetvā nakkhattam kilissamā“<sup>4</sup> 'ti āhamsu, „na mam' attho itthiyā“<sup>5</sup> 'ti ca vutte pi punappuna nibbandhitvā sampaṭicchāpetvā ekam vaṇṇadāsīm sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā tassa gharam netvā „tvam seṭṭhiputtassa santikam gacchā“<sup>6</sup> 'ti sayanigharam pesetvā nikkhamimsu. Tam sayanigharam pavitṭham pi seṭṭhi n' eva oloketi nālapati. Sā cintesi: „ayam evam<sup>5</sup> rūpagappattam uttamavilāsasampannam mam n' eva oloketi nālapati, idāni nam attano itthikuttalīlaya olokāpessāmīti“<sup>6</sup> itthilīhe dassenti<sup>6</sup> pahaṭṭhākārena aggadante vivaritvā sitam akāsi. Seṭṭhiputto oloketvā dantatṭhike nimittam gaṇhi. Atthikasaññam uppajji. Sakalam pi tam sarīram atthikasamkhalikā viya paññāyi. So tassā paribbayaṃ datvā „gacchā“<sup>7</sup> 'ti uyyojesi. Tam tassa gharā otiṇṇam eko issaro antaravithiyam disvā paribbayaṃ datvā attano gharam nesi. Sattāhe<sup>7</sup> vītivatte nakkhattam ositam. Vaṇṇadāsiyā mātā dhītu āgamanam adisvā seṭṭhiputtānam santikam gantvā „kham sā“<sup>8</sup> 'ti pucchi. Te Uttarasetṭhiputtassa gharam gantva „kham sā“<sup>8</sup> 'ti pucchimsu. „Tam khaṇam yeva tassā paribbayaṃ datvā uyyojesi“<sup>9</sup> 'ti. Ath' assa mātā āha: „dhītarāṃ na passāmi, dhītarāṃ me samānethā“<sup>9</sup> 'ti Uttarasetṭhiputtam ādāya rañño santikam agamāsi. Rājā aṭṭam vinicchinanto „ime te seṭṭhiputtā vaṇṇadāsīm ānetvā adamsū“<sup>10</sup> 'ti pucchi. „Āma devā“<sup>10</sup> 'ti. „Idāni sā kham“<sup>10</sup> 'ti. „Na jānāmi, tam khaṇam ūeva nam uyyojesi“<sup>10</sup> 'ti. „Idāni tam samānetum sakkosīti“. Na sakkomi devā“<sup>10</sup> 'ti. Rājā „sace samānetum na sakkoti rājānam assa karoṭhā“<sup>10</sup> 'ti āha. Atha nam pacchā bāham bandhitvā „rājānam<sup>9</sup> karissamā“<sup>10</sup> 'ti gahetvā pakkamimsu. „Seṭṭhiputtam kira vaṇṇadāsīm samānetum asakkontam rājānam kāretīti“<sup>10</sup> sakalanagaram ekakolāhalaṃ ahosi. Mahājano ure hatthe ṭhapetvā „kin nām' etaṃ sāmi, attano te ananucchavikam laddhan“<sup>10</sup> 'ti paridevati, seṭṭhiputtassa<sup>10</sup> pacchato pacchato paridevanto gacchati. Seṭṭhiputto cintesi: „idam mayham

<sup>1</sup> K -nissīto. <sup>2</sup> K kil-. <sup>3</sup> K -chano. <sup>4</sup> K kil-. K <sup>5</sup> K eva. <sup>6</sup> K -ti. <sup>7</sup> K sattābhe. <sup>8</sup> K karethā. <sup>9</sup> K rājānam. <sup>10</sup> BP seṭṭhi pi puttassa.



evarūpaṃ dukkhaṃ agāre vasanabhāvena uppannaṃ, sace ito muñcis-sāmi mahā-Gotama-sammāsambuddhassa santike pabbajissāmīti<sup>1</sup>. Sāpi kho vannaḍāsī<sup>2</sup> taṃ kolāhalasaddaṃ sutvā „kimsaddo nāṃ’ eso“ ti pucchitvā taṃ pavattim sutvā vegena otarivā „ussaratha ussaratha sāmi<sup>3</sup>, maṃ rājapurisānaṃ datthum dethā“ ’ti attānaṃ dassesi. Rājapurisā naṃ disvā mātaraṃ paṭicchāpetva setthiputtaṃ muñcivā pakkamimsu. So sahāyaparivuto nadim gantvā sisāṃ nahāyivā gehaṃ gantvā bhuttapātarāso mātāpitāro pabbajjāṃ anujānāpetvā civarasātake ādāya mahantena parivārena Satthu santikāṃ gantvā vanditvā pabbajjāṃ yācivā pabbajjāṃ ca upasampadaṃ ca labhitvā avissaṭṭhakkakammaṭṭhāno vipassanaṃ vadḍhetvā nacirass’ eva arahatte patitthāsi. Ath’ ekadivasāṃ dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso Uttara-setthiputto attano bhaye uppanne sāsanassa guṇaṃ jānitvā ‘imamhā dukkhā muccamāno pabbajissāmīti’ cintetvā tena sucintitena mutto c’ eva pabbajito ca aggaphale ca patitthito“ ti tassa guṇakathaṃ kaṭhesuṃ. Sathā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave Uttara-setthiputto va attano bhaye uppanne ‘iminā upāyena imamhā dukkhā muñcisāmīti’ cinto maraṇabhayaṃ mutto, atīte paṇḍitāpi attano bhaye uppanne ‘iminā upāyena imamhā dukkhā muccissāmā’ ’ti cintetvā maraṇabhayaḍukkhatto muccimsu yevā“ ’ti vatvā<sup>3</sup> atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjāṃ kārente Bodhisatto cutipaṭisandhivasena parivattento vaṭṭakayoniyaṃ nibbatti. Tadhā eko vaṭṭakaluddako araṇṇe bahū vaṭṭake āharitvā gehe ṭhapetvā gocaraṃ datvā mūle gaḥetvā āgatānaṃ hatthe vaṭṭake vikkiṇanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasāṃ bahūhi vaṭṭakehi Bodhisattam pi gaḥetvā ānesi<sup>4</sup>. Bodhisatto cintesi: „sac’ āhaṃ iminā dinnagocaraṃ pānīyaṃ ca paribhuñjissāmi ayaṃ maṃ gaḥetvā āgatānaṃ manussānaṃ dassati, sace pana na paribhuñjissāmi ahaṃ milāyissāmi, atha maṃ milātaṃ dīsvā manussā na gaṇhissanti, evam me sotthi bhavissati, imaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so tathā karonto milāyivā aṭṭhicammamatto ahoṣi. Manussā naṃ disvā na gaṇhimsu. Luddako Bodhisattaṃ

<sup>1</sup> K vanaḍāsī. <sup>2</sup> K sāmikāṃ corr. to sāmīṃ, Bp sāmi. <sup>3</sup> K omīta vatvā. <sup>4</sup> K ānesi.

ṭhapetvā sesesu parikkhīnesu pacchīm nīharitvā dvāre ṭhapetvā Bodhisattam hatthatale katvā „kiṃkato nu kho ayaṃ vattako“<sup>1</sup> ti oloketum āradhho. Ath' assa pamattabhāvaṃ nātvā Bodhisatto pakkhe<sup>2</sup> pasāretvā uppatitvā araṇṇam eva gato. Vattakam taṃ disvā „kin nu kho na paññāyasi, kahaṃ gato sīti“<sup>3</sup> pucchitvā „luddakena gahito 'mhīti“<sup>4</sup> vutte<sup>5</sup> „kin ti katvā mutto sīti“ pucchimsu. Bodhisatto „ahan tena dinnagocaraṃ agahetvā<sup>6</sup> pāniyaṃ apivitvā upāyacintāya mutto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Nācintayanto puriso visesam adhigacchati,  
cintitassa phalaṃ passa, mutto 'smi vadhabandhanā ti. 114.

Tattha ayaṃ piṇḍattho: puriso dukkhaṃ patvā iminā nāma upāyena imambā dukkhā muccissāmīti acintayanto attano dukkhā makkhasamkhātaṃ visesaṃ nādhigacchati, idāni pana mayā cintitakammassa phalaṃ passa, ten' eva upāyena mutto 'smi vadhabandhanā, maraṇato ca bandhanato ca mutto ahan ti.

Evam Bodhisatto attanā katakāraṇaṃ ācikkhi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:  
„Tadā maraṇamuttavattako aham evā“<sup>7</sup> ti. Vattakajātakam.

## 9. Akālarāvijāta.

Amātāpitarisaṃvaddho ti. Idam Satthā Jetavane viharanto akālarāvīṃ bhikkhum ārabba kathesi. So kira Sāvattvivāsikulaputto sāsane pabbajitvā vattam vā sikkham vā na uggaṇhi. So „imasmiṃ kāle mayā vattam kātabbam imasmiṃ kāle upatthātabbam imasmiṃ kāle sajjhāyitabban“<sup>1</sup> ti na jānāti, pathamayāme pi majjhimayāme pi pacchimayāme pi pabuddhapabuddhakkhaṇe yeva mahāsaddam karoti, bhikkhū niddam na labhanti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū „āvuso asukabhikkhu evarūpe ratanasāsane pabbajitvā vattam vā sikkham vā kālam vā akālam vā na jānāti“<sup>2</sup> tassa agunakathaṃ kathesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“<sup>3</sup> ti pucchitvā „imaya nāmā“<sup>4</sup> 'ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa akālarāvī“<sup>5</sup>, pubbe pi akālarāvī yeva, kālākālam ajānanabhāvena gīvāya valitāya jīvitakkhayaṃ patto“<sup>6</sup> ti vatvā atītam āhari:

<sup>1</sup> K vattake. <sup>2</sup> K pakke. <sup>3</sup> K vutto. <sup>4</sup> K āghetvā. <sup>5</sup> K -vi.

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattivā vayappatto sabbasippe pāraṃ gantvā Bārānasiyaṃ disāpāmokkho ācariyo hutvā pañcasate māṇave<sup>1</sup> sippaṃ vācesi. Tesāṃ māṇavaṇaṃ eko kālarāvikkukkuṭo atthi. Te tassa vassitasaddena utthāya sippaṃ sikkhanti. So kālam akāsi. Te aññaṃ kukkuṭaṃ pariyesantā caranti. Ath' eko māṇavako<sup>2</sup> susānavane<sup>3</sup> dārūni uddharanto ekaṃ kukkuṭaṃ disvā ānetvā pañjare ṭhapetvā paṭijaggati. So susāne vadḍhitattā „asukavelāya nāma vassitabban“ ti ajānanto kadāci atirattim vassati kadāci aruṇuggamane. Māṇavā tassa atirattim vassanakāle sippaṃ sikkhantā yāva aruṇuggamanā sikkhitum na sakkonti, niddāyamānā gahitaṭṭhānam pi na passanti, atipabhāte vassitakāle sajjhāyassa okāsam eva na labhanti. Māṇavā „ayaṃ atirattim vā vassati atipabhāte vā, imaṃ nissāya amhākaṃ sippaṃ na niṭṭhāyissatī“ taṃ gahetvā gīvaṃ valetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā „akālarāvikkukkuṭo amhehi ghātito“<sup>4</sup> ti ācariyassa kathesum. . Ācariyo ovādaṃ gahetvā „avaḍḍhitabhāvena maraṇaṃ patto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Amātāpitarisaṃvaddho anācariyakule vasaṃ  
nāyaṃ kālaṃ akālaṃ vā abhijānāti kukkuṭo ti. 115.

Tattha amātāpitarisaṃvaddho ti mātāpitāro nissāya tesāṃ ovādaṃ agahetvā saṃvaddho, anācariyakule vasaṃ ti ācariyakule pi avasamāno ācariyasikkhāpakāṃ<sup>5</sup> kañci<sup>6</sup> nissāya avasitattā ti attho, kālam akālaṃ vā ti imasmiṃ kāle vassitabbaṃ<sup>7</sup> imasmiṃ kāle na vassitabban ti evaṃ vassitabbayuttakālaṃ vā akālaṃ vā esa kukkuṭo na jānāti, ajānanabhāvena ca jīvitakkhayaṃ patto ti.

Idaṃ kāraṇaṃ dassetvā Bodhisatto yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā akālarāvikkukkuṭo ayaṃ bhikkhu ahoṣi, antevāsikā Buddhaparisā, ācariyo pana aham evā“<sup>7</sup> ti. Akālarāvijātakaṃ.

<sup>1</sup> K māṇave. <sup>2</sup> K māna-. <sup>3</sup> K suyāna-. <sup>4</sup> K ghātino. <sup>5</sup> BP -sikkhāpadaṃ.

<sup>6</sup> both K and BP kiñci. <sup>7</sup> K -tabbanti corr. to -tabban. .

## 10. Bandhanamokkhajātaka.

A baddhā tattha bajjhanṭīti. Idam Sattthā Jetavane viharanto Ciñcamāṇavikā<sup>1</sup> ārabha kathesi. Tassā vatthum Dvādasanipāte Mahāpadumajātaka avibhaviṣṣati. Tadā pana Sattthā „na bhikkhave Ciñcamāṇavikā idān' eva maṃ abhūtena abbhācikkhatī, pubbe pi abbhācikkhatī“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto purohitassa gehe vayappatto pitu accayena nass' eva purohito ahosi. Tena aggamahesiyaṃ varo dinno: bhoti' bhadde yaṃ icchasi<sup>2</sup> taṃ vadeyyāsi<sup>3</sup>ti. Sā evaṃ āha: mayhaṃ añño varo nāma na dullabho, ito pana te paṭṭhāya aññā<sup>4</sup> itthi<sup>5</sup> kilesavasena na oloketabbā<sup>6</sup> ti. So paṭikkhipitvā punappuna nippīyamāno tassā vacanaṃ atikkamituṃ asakkonto sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya soḷasasu nāṭakisahassesu kilesavasena ekitthim pi na olokesi. Ath' assa paccanto kuppī. Paccante ṭhitayodhā corehi saddhiṃ dve tayo saṃgāme katvā „ito uttarim mayam na sakkomā“ 'ti paṇṇaṃ pesesum. Rājā tattha gantukāmo balakāyaṃ saṃharitvā taṃ pakkosivā „bhadde ahaṃ paccantaṃ gacchāmi, tattha nānappakārāni yuddhāni honti, jayaparājayo pi anibaddho, tādisesu ṭhānesu mātuḡāmo dupparihāro, tvaṃ idh' eva nivattāhīti“ āhā. Sā „na sakkā deva mayā nivattitun“ ti punappuna raññā paṭikkhittā āha: „tena hi ekekaṃ yojanaṃ gantvā mayhaṃ sukhadukkhaṃ jānanatthaṃ ekekaṃ manussaṃ peseyyāthā“ 'ti. Rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā Bodhisattaṃ nagare ṭhapetvā mahantena balakāyena nikkhamitvā gacchanto yojane yojane ekekaṃ purisaṃ „amhākaṃ ārogyaṃ ārocetvā deviyā sukhadukkhaṃ jānitvā jāgacchā“ 'ti pesesi. Sā āgataṃ purisaṃ „rājā taṃ kimatthaṃ pesesi“ti pucchitvā „tumhākaṃ sukhadukkhaṃ jānanatthāyā“ 'ti vutte „tena hi ehīti“ tena saddhiṃ asaddhammaṃ paṭisevati. Rājā dvattiṃsayojanamaggāṃ<sup>6</sup> gacchanto dvattiṃsa jane<sup>7</sup> pesesi.

<sup>1</sup> K -na-. <sup>2</sup> K hoti. <sup>3</sup> K icchati. <sup>4</sup> K aññā. <sup>5</sup> K itthim. <sup>6</sup> so B; K dvattiṃsaya-. <sup>7</sup> K janā.

Sā sabbehi pi tehi saddhim tath' eva akāsi. Rājā paccantam vūpasametvā janapadam samassāsetvā puna āgacchanto pi tath' eva dvattimsa jane pesesi. Sā tehi pi saddhim vipatipajji yeva. Rājā āgantvā jayakkhandhāvāratthāne tathvā „nagaram paṭijaggāpetū“ 'ti Bodhisattassa pannaṃ pesesi. Bodhisatto sakalanagaram paṭijaggāpetvā rājanivesanam<sup>1</sup> paṭijaggāpento deviyā vasanaṭṭhānam agamāsi. Sā Bodhisattassa rūpaggapattaṃ kāyam disvā santhātum asakkonti „ehi brāhmaṇa, sayanam abhirūhā“ 'ti āha. Bodhisatto „mā evaṃ avaca, rājāpi garu, akusalam<sup>2</sup> pi bhāyāmi, na sakkā mayā evaṃ kātun“ 'ti āha. „Catusatthiyā pādāmūlikānam n' eva rājā garu na akusalam bhāyanti, tav' eva rājā garu tvam yeva ca akusalam bhāyasīti“. „Āma, sace tesam pi evaṃ bhaveyya na evarūpaṃ kareyyum, aham pana jānamāno evarūpaṃ sāhasiyakammaṃ<sup>3</sup> na karissāmīti“. „Kim bahum vippalapasi, sace me vacanam na karosi sīsan te chindāpessāmīti“. „Titṭhatu, ekasmim attabhāve sīsam attabhāvasatasahassee pi sīse chindante<sup>5</sup>, na sakkā mayā evarūpaṃ kātun“ ti. Sā „hotu jānissāmīti“ Bodhisattam tajjetvā<sup>6</sup> attano gabbham pavisitvā sarīre nakhavalañjam dassetvā telena gattāni abbhāñjetvā kilittṭhadhātukam<sup>7</sup> vattham nivāsetvā gilānālayam katvā dāsiyo ānapesi: „raññā 'kham devīti' vutte 'gilānā' ti katheyyāthā“ 'ti āha. Bodhisatto pi rañño paṭipatham agamāsi. Rājā nagaram padakkhiṇam katvā pāsadam abhiruyha devim apassanto „kham devīti“ pucchi. „Gilānā devā“ 'ti. So sirigabbham pavisitvā tassā pitthim parimajjanto „kim te bhadde aphāsukan“ ti pucchi. Sā tuñhi ahoṣi, tatiyavāre rājānam oloketvā „tvam pi mahārāja jīvasi nāma, mādisāpi itthiyo sassāmikā yeva nāmā“ 'ti. „Kim etaṃ bhadde“ ti. „Tumhehi nagaram rakkhanatthāya tṭhapito purohito 'nivesanam paṭijaggāmīti' idhāgantvā attano vacanam

<sup>1</sup> K rājā-. <sup>2</sup> K akusalam. <sup>3</sup> K sāhasiya-. <sup>5</sup> so both K and BP instead of chindantu? <sup>6</sup> so BP; K tajjetvāna. <sup>7</sup> K kilittṭhā-.

akarontiṃ maṃ paharivā attano manaṃ pūretvā gato<sup>1</sup> ti. Rājā aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya kodhena taṭataṭāyanto sirigabbhā nikkhamitvā dovārikapādāmūlikādayo pakkositvā „gacchatha bhāṇe, purohitaṃ pacchābāhaṃ bandhitvā vajjhabhāvappattaṃ katvā nagarā niharitvā āghātaṇaṃ netvā sīsamaṃ chindathā<sup>2</sup> ti. Te vegena gantvā taṃ pacchābāhaṃ bandhitvā vajjhabheriṃ vādāpesuṃ. Bodhisatto cintesi: „addhā tāya duṭṭhadeviyā rājā puretaraṃ paribhinno, ajja dān' āhaṃ attano balen' eva attānaṃ mocessāmīti<sup>3</sup> so te purise āha: „bho tumhe maṃ mārentā rañño dassetvā va mārethā<sup>4</sup> ti. „Kīmkāraṇā<sup>5</sup> ti. „Ahaṃ rājakammiko, bahum me kammaṃ kataṃ, bahūni mahānidhānāni<sup>6</sup> jānāmi, rājakuṭumbam mayā vicāritaṃ, sace maṃ rañño na dassessatha bahuṃ dhaṇaṃ nassissati, mayā rañño sāpateyye<sup>7</sup> ācikkhite pacchā kātappaṃ karoṭhā<sup>8</sup> ti. Te taṃ rañño dassayīmsu. Rājā taṃ disvā ca<sup>9</sup> „kasmā bho brāhmaṇa mayi lajjaṃ na akāsi, kasmā te evarūpaṃ pāpakammaṃ katan<sup>9</sup> ti āha. „Mahārāja, ahaṃ sotthiyakule jāto, mayā kunthakipillakamatto pi pānātipāto na katapubbo, tiṇa-salākamattam<sup>4</sup> pi adinnaṃ nādinnapubbaṃ, lobhavasena paresaṃ itthi akkhini ummīletvāpi na olokitapubbā, hassavasenaāpi<sup>5</sup> musā na bhāsitaṃ, kusaggenāpi majjaṃ na pītapubbaṃ, ahaṃ tumhesu niraparādho, sā pana bālā lobhavasena maṃ hatthe gahetvā mayā paṭikhittā maṃ tajjetvā attanā katapāpaṃ uttānaṃ katvā mama ācikkhitvā antogabbhaṃ pavitṭhā, ahaṃ niraparādho, paṇṇaṃ gahetvā pana āgatā catusaṭṭhi janā<sup>6</sup> sāparādhā, te pakkositvā 'tassā vo vacanaṃ kataṃ na katan<sup>7</sup> ti pucchā devā<sup>8</sup> ti. Rājā te catusaṭṭhi jane bandhāpetvā devīṃ pakkosāpetvā „tayā etehi saddhiṃ pāpaṃ kataṃ na katan<sup>9</sup> ti pucchi, „kataṃ devā<sup>8</sup> ti vutte taṃ pacchābāhaṃ bandhāpetvā „imesaṃ<sup>7</sup> catusaṭṭhijānānaṃ<sup>8</sup> sīsāni chindathā<sup>9</sup> ti āṇāpesi<sup>9</sup>. Atha

<sup>1</sup> K -niccānāni. <sup>2</sup> K sāpateyya. <sup>3</sup> BP va. <sup>4</sup> K tiṇa-. <sup>5</sup> BP hasitabhāvenāpi.

<sup>6</sup> K jānā. <sup>7</sup> K ime. <sup>8</sup> K -jānānaṃ. <sup>9</sup> K ānāpesi.

naṃ Bodhisatto āha: „n' atthi mahārāja etesaṃ doso, devī attano ruciṃ kārapesi, niraparādhā ete, tasmā tesāṃ khamatha, tassāpi doso n' atthi, itthiyo nāma methunadhammena atittā, jātisabhāvo hi esa, etāsaṃ bhavitabbayuttakam eva hoti, tasmā etissāpi khamathā“<sup>1</sup> ti nānappakārena rājānaṃ saññāpetvā te catusatthi pi jane taṃ ca bālaṃ mocāpetvā sabbesaṃ yathā-sakāni tñānāni dāpesi. Evaṃ te sabbe mocetvā patiṭṭhāpetvā Bodhisatto rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, andhabālānaṃ<sup>1</sup> nāma avatthukena vacanena abandhitabbayuttakā paṇḍitā pacchābāhaṃ baddhā, paṇḍitānaṃ kāraṇayuttena vacanena pacchābāhaṃ baddhāpi muttā, evaṃ bālā nāma abandhitabbayuttake pi bandhāpenti<sup>2</sup> paṇḍitā baddhāpi<sup>3</sup> mocentīti“<sup>4</sup> vatvā imaṃ gātham āha:

Abaddhā tattha bajjhanti yattha bālā pabhāsare,  
baddhāpi tattha muccanti yattha dhīrā pabhāsare ti. 116.

Tattha abaddhā ti abandhitabbayuttā, pabhāsare ti pabhāsanti vadanti kathenti.

Evaṃ Mahāsatto imāya gāthāya rañño dhammaṃ desetvā „mayā imaṃ dukkhaṃ agāre vasanabhāvena laddhaṃ, idāni me agārena kiccaṃ n' atthi, pabbajjaṃ me anujāna devā“<sup>4</sup> ti pabbajjaṃ anujānāpetvā assumukhaṃ nātijaṇaṃ mahantaṃ ca vibhavaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloaka-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā duṭṭhadevī Ciñcamāṇavikā ahoṣi, rājā Ānando, purohito pana aham evā“<sup>1</sup> ti. Bandhanamokkhajātakam. Haṃsivaggo<sup>4</sup> dvādasamo.

<sup>1</sup> K balānaṃ <sup>2</sup> K baddhāpenti. <sup>3</sup> Rp bandhāpi. <sup>4</sup> Bp hasitavaggo.

## 13. KUSANĀLIVAGGA.

## 1. Kusanālijātaka.

Kare sarikkho ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikassa nicchayamittam ārabba kathesi. Anāthapiṇḍikassa hi mittasuhajjānātibandhavā „mahāsetthi, ayam tayā jātigottadhana-dhaññādīhi n' eva sadiso na uttaritaro, kasmā etena saddhim santhavam karosi, mā karohīti“ punappuna nivāresum. Anāthapiṇḍiko pana „mittasanthavo nāma hīnehi pi samehi pi atirekehi pi kattabbo yevā“ 'ti tesam vacanam agahetvā bhogamam gacchanto tam kutumbarak-khakam<sup>1</sup> katvā agamāsīti sabbam Kālakannivattumhi vuttanayen' eva veditabbam, idha pana Anāthapiṇḍikena attano gharapavattiyā ārocitāya Satthā „gahapati, mitto nāma khuddako n' atthi, mittadhammam rak-khitum samatthabhāvo c' ettha pamānam<sup>2</sup>, mitto nāma attanā samo pi hīno pi viṣiṭṭho gahetabbo, sabbe pi hi te attano pattam bhāram<sup>3</sup> nittharanti yeva, idāni tāva tvaṃ attano nicchayamittam nissāya kuṭumbassa sāmiko jāto, porāṇā pana nicchayamittam nissāya vimānasāmikā jātā“ 'ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto rañño uyyāne kusanāligacche devatā hutvā nibbatti. Tasmim űeva pana uyyāne maṅgalasilam nissāya ujugatakkhandho parimaṇḍalasākhāviṭapasampanno<sup>4</sup> rañño santikā laddhasammāno rucarukkho<sup>5</sup> atthi, mukkhako ti pi vuccati. Tasmim eko mahesakkhadevarājā nibatti. Bodhisattassa tena saddhim mittasanthavo ahoṣi. Tadā rājā ekasmim ekatthambhake pāsāde vasati, tassa so thambho cali, ath' assa calitabhavam rañño ārocesum. Rājā vaddhakī<sup>6</sup> pakkosāpetvā „tātā<sup>7</sup>, mama ekatthambhakaṣṣa<sup>8</sup> maṅgalapāsādassa thambho calito, ekaṃ sārathambham āharitvā tam niccalam karoṭhā“ 'ti āha. Te „sādhū devā“ 'ti rañño vacanam sampatiṇḍhitvā tadanuc-

<sup>1</sup> K -rakkhakam. <sup>2</sup> K -nam. <sup>3</sup> BP pattabhāram. <sup>4</sup> K parimaṇḍasākhā-. <sup>5</sup> BP maṅgalarukkho. <sup>6</sup> K vaddhakim. <sup>7</sup> both K and BP tāta. <sup>8</sup> BP ekatthambhassa.



chavikam rukkham pariyesamāno aññattha adisvā uyyānam pavisivā tam mukkhakarukkham<sup>1</sup> disvā rañño santikam āgantvā „kim tāta dittho vo tadanucchaviko rukkho“ ti vutte „dittho deva, api ca kho nam chinditum na visahāmā“<sup>2</sup> ti āhamsu. „Kirkāraṇā“<sup>3</sup> ti. Mayam hi aññattha rukkham apassantā uyyānam pavisimhā, tatrāpi thapetvā maṅgalarukkham aññam na passāma, iti tam maṅgalarukkhatāya chinditum na visahāmā“<sup>4</sup> ti. „Gacchatha, chinditvā pāsādam thiram karotha, mayam aññam maṅgalarukkham karissāmā“<sup>5</sup> ti. Te „sādhū“<sup>6</sup> ti balikammaṃ gahetvā uyyānam gantvā „sve chindissāmā“<sup>7</sup> ti rukkhasa balikammaṃ katvā nikkhamimsu. Rukkhadavatā tam kāraṇam nātvā „sve mayham vimānam nāsessanti, dārake gahetvā kuhim gamissāmīti“<sup>8</sup> gantabbatthānam apassanti<sup>9</sup> puttake gīvāya gahetvā parodi. Tassā sanditthasambhattā vanadevatā<sup>10</sup> āgantvā „kim etan“<sup>11</sup> ti pucchitvā tam kāraṇam sutvā sayam pi vadḍhakīnam paṭikkhipanaupāyam apassantiyo<sup>12</sup> tam parissajitvā roditum ārabhimsu. Tasmim samaye Bodhisatto „rukkhadavatam<sup>13</sup> passissāmīti“<sup>14</sup> tattha gantvā tam kāraṇam sutvā „hotu, mā cintayittha, aham rukkham chinditum na dassāmi, sve vadḍhakīnam āgatakāle mama kāraṇam passathā“<sup>15</sup> ti tāva devatā samassāsetvā punadivase vadḍhakīnam āgatavelāya kakaṇṭakavesam gahetvā vadḍhakīnam purato gantvā maṅgalarukkhasa mūlamtaram pavisivā tam rukkham susiram viya katvā rukkhamajjhena abhirūhitvā khandhamatthakena nikkhamitvā sisam kampayamāno<sup>16</sup> nipajji. Mahāvadḍhakī nam kakaṇṭakam disvā rukkham hatthena paharivā „susirarukkho eso nissāro, hiyo anupadhāretvā va balikammaṃ karimhā“<sup>17</sup> ti ekaghanam mahārukkham garahitvā pakkāmi. Rukkhadavatā Bodhisattam nissāya vimānassa sāminī jātā. Tassā paṭisanthāratthāya san-

<sup>1</sup> K mukkhakarukkham, BP sumukkhakarū-. <sup>2</sup> K -ti. <sup>3</sup> BP rukkhadavatā, K rukkhadavatā vanadevatā. <sup>4</sup> K upassantiyo. <sup>5</sup> so BP; K -devatā. <sup>6</sup> both K and BP kampamāno.

diṭṭhasambhattā<sup>1</sup> bahū devatā sannipatimsu. Rukkhadevatā „vimānam me laddhan“ ti tuṭṭhacittā tāsāṃ devatānaṃ majjhe Bodhisattassa guṇaṃ kathayamānā „bho devate, mayaṃ mahe-sakkhā hutvāpi dandhapaññatāya imaṃ upāyaṃ na jānimha, kusanālidevatā pana attano nāṇasampattiyā amhe vimānasāmike akāsi, mitto nāma sadiso pi adhiko pi hīno pi kattabbo va, sabbe pi hi attano thāmena sahāyānaṃ uppannaṃ dukkhaṃ nittharivā sukhe patitṭhāpentī yevā“<sup>2</sup> ti mittadhammaṃ vaṇṇa-yitvā imaṃ gātham āha:

Kare sarikkho athavāpi seṭṭho  
 nihīnako cāpi kareyya eko,  
 kareyyun te vyasane uttamatthaṃ  
 yathā ahaṃ<sup>3</sup> kusanāli<sup>3</sup> rucāyan ti. 117.

Tattha kare sarikkho ti jātiādīhi sadiso pi mittadhammaṃ kareyya, athavāpi seṭṭho<sup>4</sup> ti jātiādīhi seṭṭho adhiko pi kareyya, nihīnako cāpi kareyya eko ti eko jātiādīhi hīno pi mittadhammaṃ kareyy' eva, tasmā sabbe pi<sup>5</sup> ete mittā kātabbā yevā<sup>6</sup> ti dīpeti, kinkāraṇā: kareyyun te vyasane uttamatthaṃ sabbe p' ete sahāyakassa vyasane uppanne attano attano patta-bhāraṃ<sup>7</sup> vahamānā uttamatthaṃ kareyyun, kāyikacetasikadukkhato taṃ sahāyakaṃ moceyyun evā<sup>8</sup> ti attho, tasmā hīno pi mitto kātabbo yeva pag eva itare, tatr' idaṃ opammaṃ: yathā ahaṃ kusanāli rucāyaṃ yathā ahaṃ rucāyaṃ nibbattadevatā ayaṃ ca kusanālidevatā appesakkhā mittasanthavaṃ karimhā, tatrāp' āharī mahesakkhāpi samānā attano uppannaṃ dukkhaṃ bālatāya anupāyakusala-tāya haritunā sāsakkhim, imaṃ<sup>9</sup> pana appesakkham pi samānaṃ paṇḍitaṃ devataṃ nissāya dukkhato mutto<sup>10</sup> mhitī.

„Tasmā aññehi pi dukkhā muccitukāmehi pi samavisitṭha-bhāvaṃ<sup>11</sup> anoloketvā hīno pi paṇḍito mitto kātabbo“ ti rucādevatā imāya gāthāya devasaṃghassa dhammaṃ desetvā yāvatāyukaṃ tathā saddhim kusanālidevatāya yathākammaṃ gatā.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā rucādevatā Ānando ahoṣi, kusanālidevatā pana ahaṃ evā“<sup>12</sup> ti. Kusanālijātakaṃ.

<sup>1</sup> so BP; K sandiṭṭhā-. <sup>2</sup> so both K and BP instead of ayaṃ? <sup>3</sup> K -nālī. <sup>4</sup> so BP; K hi. <sup>5</sup> K pannabhāraṃ. <sup>6</sup> so BP; K idaṃ. <sup>7</sup> so BP; K samān-.

## 2. Dummedhajātaka.

Yasaṃ laddhāna dummedho ti. Idam Satthā Veļuvane viharanto Devadattaṃ ārabha kathesi. Dhammasabhāyam hi bhikkhū „āvuso Devadatto Tathāgatassa puṇṇacandasassirikaṃ mukhaṃ asītanuyyañjanadvattimsamahāpurisalakkhaṇapatimaṇḍitaṃ byāmappabhāparikkhitaṃ āvelāvelāya yamakayamakabhūtā ghanabuddharasmiyo vissajjentaṃ paramasobhaggappattaṃ attabhāvaṃ ca oloketvā cittaṃ pasādetuṃ na sakkoti, usūyam eva karoti, ‘Buddhā nāma evarūpena sīlena samādhinā paññāya vimuttiyā vimuttiñānadassanena samannāgata’ ‘ti vuccamāne’<sup>1</sup> vaṇṇaṃ sahitaṃ na sakkoti, usūyam<sup>2</sup> eva karotīti<sup>3</sup> Devadattaṃ aguṇaṃ kathesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>4</sup> ‘ti vutte „na bhikkhave idān’ eva Devadatto mama vaṇṇe bhaññamāne“<sup>5</sup> usūyam karoti, pubbe pi akāsi yevā“<sup>6</sup> ‘ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Magadharatthe Rājagahanagare ekasmiṃ Magadharāje rajjaṃ kārente Bodhisatto hatthiyoniyam nibbatitvā sabbaseto ahosi hetthā vaṇṇitasadisāya<sup>7</sup> rūpasampattiyā samannāgato. Atha naṃ „lakkhaṇasampanno<sup>8</sup> ayan“<sup>9</sup> ti so rājā maṅgalaḥhatthim<sup>6</sup> akāsi. Ath’ ekasmiṃ chaṇḍadivase sakalanagaraṃ devanagaraṃ viya alaṃkaritvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ maṅgalaḥhatthim abhirūhitva mahantena rājānubhāvena nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi. Mahājano tattha tattha ṭhatvā maṅgalaḥhatthino rūpagappattaṃ sarīraṃ disvā „aho rūpaṃ aho gati aho līlā<sup>7</sup> aho lakkhaṇasampatti, evarūpo nāma sabbasetavāraṇo cakkavattirañño anucchaviko“<sup>8</sup> ti maṅgalaḥhatthim eva vaṇṇeti. Rājā maṅgalaḥhatthissa vaṇṇaṃ sutvā sahitaṃ asakkonto usūyam uppādetvā „ajj’ eva taṃ pabbatapapātā pātetvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmiti“<sup>9</sup> hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „kin ti katvā tayā ayaṃ nāgo sikkhāpito“<sup>10</sup> ti āha. „Susikkhāpito devā“<sup>11</sup> ‘ti. „Na susikkhito, dussikkhito“<sup>12</sup> ti. „Susikkhito devā“<sup>13</sup> ‘ti. „Yadi

<sup>1</sup> K -ne. <sup>2</sup> K usuyyav. <sup>3</sup> K -no. <sup>4</sup> K vannita-. <sup>5</sup> K lakkhanā-. <sup>6</sup> K -hatthi.

<sup>7</sup> K līlā.

susikkhito sakkhissasi taṃ Vepullapabbatamatthakaṃ āropetun<sup>1</sup> ti. „Āma devā“ 'ti. „Tena hi ehīti“ sayam<sup>2</sup> otaritvā hatthācariyaṃ āropetvā pabbatapādaṃ gantvā hatthācariyena hatthipitṭhe nisīditvā va hatthimhi<sup>3</sup> Vepullapabbatamatthakaṃ āropite<sup>3</sup>, sayam pi amaccagaṇaparivuto pabbatamatthakaṃ abhirūhitvā hatthim papātābhimukhaṃ kāretvā „tvam 'mayā esa susikkhito' ti vadesi, tīhi yeva tāva naṃ pādehi ṭhapehīti“ āha. Hatthācariyo piṭṭhiyaṃ nisīditvā va „bho tīhi pādehi tiṭṭhā“ 'ti hatthissa paṇṇikāya saññaṃ adāsi. Puna rājā „dvīhi purimapādehi ṭhapehīti“ āha. Mahāsatto dve pacchimapāde ukkhipitvā purimapādehi aṭṭhāsi, „pacchimapādehi yevā“ 'ti vutte pi dve purimapāde ukkhipitvā pacchimapādehi aṭṭhāsi, „ekenā“ 'ti vutte pi tayo pāde ukkhipitvā eken' eva aṭṭhāsi. Ath' assa apatanabhāvaṃ űatvā „sace pahosi ākāseṇa ṭhapehīti“ āha. Acariyo cintesi: „sakalajambudipe iminā sadiso susikkhitahatthi nāma n' atthi, nissamsayam pana naṃ esa papāte pādetvā māretukāmo bhavissatīti“ so tassa kaṇṇamūle mantesi: „tāta, ayaṃ rājā taṃ pādetvā māretukāmo, na tvam etassa anucchaviko, sace te ākāseṇa gantum balaṃ atthi maṃ yathānisinnaṃ yeva ādāya vehāsaṃ abhuggantvā Bārāṇasim<sup>4</sup> gacchā“ ti. Puññiddhiyā samannāgato Mahāsatto taṃ khaṇaṃ űeva ākāse aṭṭhāsi. Hatthācariyo „mahārāja, ayaṃ hatthi puññiddhiyā samannāgato na tādisassa mandapuññaṃ dubbuddhino anucchaviko, paṇḍitassa puññasampannassa rañño anucchaviko, tādisā nāma mandapuññaṃ evarūpaṃ vāhanaṃ labhitvā tassa guṇaṃ aṇāntā taṃ c' eva<sup>5</sup> vāhaṇaṃ avasesaṃ ca yasaṃ sampattim nāsentī yevā“ 'ti vatvā hatthikkhandhe nisinna va imaṃ gātham āha:

Yasaṃ laddhāna dummedho anatthaṃ carati attano,  
attano ca paresaṃ ca hiṃsāya paṭipajjatīti. 118.

<sup>1</sup> so BP; K yaṃ. <sup>2</sup> so BP; K hatthimpi <sup>3</sup> K āropito. <sup>4</sup> K -nāsīyaṃ. <sup>5</sup> K ce-

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: mahārāja tādiso dummedho nippanño puggalo parivārasampattim labhivā attano anattham carati, kimkāraṇā: so hi yasamada-matto kattabbaṃ aṇānto attano paresā ca hiraṇyā paṭipajjati, hiraṇyā vuccati kilamanāṃ dukkhupādanāṃ, tadatthāya evaṃ pajjatīti.

Evaṃ imāya gāthāya rañño dhammaṃ desetvā „tiṭṭha dānī tvan“ ti<sup>1</sup> ākāse uppativā<sup>2</sup> Bārāṇasim<sup>3</sup> gantvā rājāṅgaṇe ākāse atṭhāsi. Sakalanagaraṃ saṃkhubhivā „amhākaṃ rañño ākā-sena varavāraṇo āgantvā rājāṅgaṇe ṭhito“ ti ekakolāhalaṃ ahoṣi. Vegena rañño pi ārocesuṃ. Rājā nikkhamitvā „sace mayhaṃ upabhogattṭhāya āgato si bhūmiyaṃ patitṭhāhīti“ āha. Bodhisatto bhūmiyaṃ patitṭhāsi. Ācariyo otarivā rājānaṃ vanditvā „kuto āgato si tāta“ 'ti vutte „Rājagahato“ ti vatvā sabbaṃ pavattim ārocesi. Rājā „manāpan te tāta kataṃ idhāgacchan-tenā“ ti haṭṭhatuttho nagaraṃ sajjāpetvā vāraṇaṃ maṅgala-hatthitṭhāne ṭhapetvā sakalarajjaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekaṃ Bodhisattassa adāsi ekaṃ ācariyassa, ekaṃ attanā aggahesi. Bodhisattassa āgatakālato patṭhāy' eva pana rañño sakala-Jambudīpe rajjaṃ hatthagatam eva jātaṃ. So Jambudīpe aggarājā hutvā dānādini puññāni katvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammaḍesenaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Magadharājā Devadatto ahoṣi, Bārāṇasirājā Sāriputto, hatthā-cariyo Ānando, hatthi pana aham evā“ 'ti. Dummedhajātakaṃ.

### 3. Naṅgalīsajātaka.

Asabbatthagāmiyācaṇaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viha-ranto Lāḷudāyittheraṃ ārabba kathesi. So kira dhammaṃ kathento „imasim ṭhāne idaṃ kathetabbaṃ, imasim ṭhāne idaṃ na kathetabban“ ti yuttāyuttam na jānāti, maṅgale avamaṅgalaṃ vadanto „tirokuḍḍesu tiṭṭhanti sandhisimghāṭakesu cā“<sup>4</sup> ti imaṃ avamaṅgalyaṃ anumodanaṃ kathesi, avamaṅgallesu anumodanaṃ karonto „bahū devā manussā ca maṅgalāni acintayun“<sup>5</sup> ti vatvā „evarūpānaṃ maṅgalānaṃ

<sup>1</sup> add: vutte? <sup>2</sup> K uppativā. <sup>3</sup> K -ṇasiyaṃ. <sup>4</sup> cfr. Childers' Khudd. Pāṭha p. 11. <sup>5</sup> cfr. Childers' Kh. P. p. 5.

sataṃ pi sahaṣṣaṃ pi kātum samatthā hothā“ 'ti vadati. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū „āvuso Lāludāyi yuttāyuttaṃ na jānāti. sabbattha abhāsītabbavācam<sup>1</sup> bhāsati“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Lāludāyi idān' eva dandhāparisakkano kathento yuttāyuttaṃ na jānāti, pubbe pi eva-rūpo ahoṣi, niccalālako yeva hi eso“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇamahāsārakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpā-mokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasaṭāni<sup>2</sup> sippaṃ vācesi. Tadā tesu māṇavesu eko dandhāparisakkano lāḷamāṇavo dham-mantevāsiko hutvā sippaṃ uggaṇhāti, dandhabhāvena pana uggaṇhitum na sakkoti, Bodhisattassa pana upakāro hoti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto sāya-māsaṃ bhuñjitvā sayane sunipanno taṃ māṇavaṃ hatthapāda-piṭṭhiparikammāni katvā gacchantaṃ āha: „tāta mañcapāde upatthambhetvā yāhīti“. Māṇavo ekaṃ pādaṃ upatthambhetvā ekassa upatthambhanaṃ alabhanto attano ūrumhi ṭhapetvā rattiṃ khepesi. Bodhisatto paccūsasamaye uṭṭhāya taṃ disvā „kiṃ tāta nisinno sīti“ pucchi. „Ācariya mañcapādassa upattham-bhanaṃ alabhitvā ūrumhi ṭhapetvā nisinno 'mhīti“. Bodhisatto saṃviggamānaso hutva „ayaṃ ativiya mayhaṃ upakāro, etta-kānaṃ pana māṇavakānaṃ<sup>3</sup> antare ayaṃ eva dandho, sippaṃ sikkhitum na sakkoti, kathaṃ nu kho ahaṃ imaṃ paṇḍitaṃ kareyyaṃ“ ti cintesi. Ath' assa etad ahoṣi: “atth' eko upāyo, ahaṃ imaṃ māṇavaṃ dāruatthāya<sup>4</sup> paṇṇatthāya gantvā āgataṃ 'ajja te kiṃ diṭṭhaṃ kiṃ katan' ti pucchissāmi, 'imaṃ nāma ajja mayā diṭṭhaṃ idaṃ katan' ti ācikkhissati, atha naṃ 'tayā diṭṭhaṃ ca kataṃ ca kīdisan' ti pucchissāmi, so 'evarūpaṃ

<sup>1</sup> K adds sabbattha. <sup>2</sup> K -mānava-. <sup>3</sup> K mānava-. <sup>4</sup> K dāruatthāya.

nāmā' ti upamāya ca kāraṇena ca kathessati, iti nam navam navam upamañ ca kāraṇañ ca kathāpetvā iminā upāyena paṇḍitaṃ karissāmīti<sup>1</sup> so taṃ pakkositvā „tāta māṇava ito paṭṭhāya dāruatthāya paṇṇatthāya vā gatattḥāne yaṃ te tattha ditṭham vā bhuttaṃ vā pītaṃ vā khāditaṃ vā hoti taṃ āgantvā mayhaṃ āroceyyāsīti“ āha. So „sādhū“ ti paṭisunitvā ekadivasam māṇavehi saddhim dāruatthāya araññam gato tattha sappam disvā āgantvā „ācariya sappo me ditṭho“ ti ārocesi. „Sappo nāma tāta kīdiso hotīti“. „Seyyathāpi naṅgalisā“ ti. So „sādhū tāta, manāpā te upamā āhaṭā, sappā nāma naṅgalīsasadisā<sup>2</sup> va hontī“. Atha Bodhisatto „māṇavakena manāpa upamā āhaṭā, sakkhissāmi nam paṇḍitaṃ kātun“ ti cintesi. Māṇavo puna ekadivasam araññe hatthim disvā „hatthi me ācariya ditṭho“ ti āha. „Hatthi nāma tāta kīdiso“ ti. „Seyyathāpi naṅgalisā“ ti. Bodhisatto „hatthissa soṇḍā naṅgalīsasadisā hoti, dantādayo evarūpā, ayam pana bālatāya vibhajitvā<sup>3</sup> kathetuṃ asakkonto soṇḍam sandhāya kathesi, maññe“ ti tuṇhi ahosi. Ath' ekadivasam nimantane ucchum labhitvā „ācariya ajja mayam ucchum khādīmha“ ti, „ucchu<sup>4</sup> nāma kīdiso“ ti vutte „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „thokam patirūpakāraṇam kāthesīti“ tuṇhi jāto. Pun' ekadivasam nimantane ekacce māṇavā<sup>5</sup> gulam dadhinā bhuñjimsu ekacce khirena. So āgantvā „ācariya ajja mayam dadhinā khirena ca bhuñjimhā“ ti vatvā „dadhikhīram nāma kīdisam<sup>6</sup> hotīti“ vutte „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „ayam māṇavo<sup>6</sup> 'sappo naṅgalīsasadiso' ti kathento tāva sukathitam kathesi, 'hatthi<sup>6</sup> naṅgalīsasadiso' ti kathentenāpi<sup>7</sup> soṇḍam sandhāya lesena kathitam, 'ucchum naṅgalīsasadisan' ti kathane pi lesa atthi, dadhikhīrāni pana niccam paṇḍarāni pakkhittabhājanasaṅṭhānāni,

<sup>1</sup> so Bp; K -ssāmāti. <sup>2</sup> K naṅgalīsasadisā. <sup>3</sup> K naṅgalīsisadisā. <sup>4</sup> K vibhajitvā.

<sup>5</sup> K ucchū. <sup>6</sup> K māna-. <sup>7</sup> K kīdiso, Bp kīrīdisam. <sup>8</sup> K hatthim. <sup>9</sup> K kathento nāma pi corr. to kathentenāpi?

idha sabbena sabbañ upamañ na kathesi, na sakkā imañ  
lālakam sikkhāpetun“ ti vatvā imañ gātham āha:

Asabbatthagāmiñ vācam bālo sabbattha bhāsati,  
nāyañ dadhiñ vedi na nañgalisañ,  
dadhim p' ayañ<sup>1</sup> maññati nañgalisañ ti. 119.

Tatrāyañ sañkhepattho: yā vācā opammavasena sabbattha na gacchatī tarū  
asabbatthagāmiñvācam<sup>2</sup> bālo dandhapuggalo sabbattha bhāsati, „dadhī nāma  
kīdisan“ ti puṭṭho „seyyathāpi nañgalisā“ ti vadat' eva, evañ vadanto nāyañ<sup>3</sup>  
dadhim vedi na nañgalisañ, kiñkārānā: yasmā dadhim p' ayañ<sup>4</sup>  
maññati<sup>5</sup> nañgalisañ yasmā ayañ dadhim pi nañgalisañ eva maññati<sup>6</sup>,  
athavā dadhīti dadhim eva payan ti khīrañ, dadhīñ ca payañ ca dadhipayañ<sup>6</sup>,  
yasmā dadhikhīrañ pi ayañ nañgalisañ eva maññati<sup>5</sup>, tādīso cāyañ<sup>7</sup> bālo kiñ  
iminā ti antevāsīnañ gātham kathetvā paribbayañ datvā tañ uyyojeṣi.

Satthā imañ dhammadesanañ āharitvā jātakañ samodhānesi:  
„Tadā lālamāṇavo Lālundāyi ahoṣi, disāpāmokkhācariyo pana aham  
evā“ 'ti. Nañgalisajātakañ.

#### 4. Ambajātaka.

Vāyameṭheva puriso ti. Idam Satthā Jeyavane viharanto  
ekam vattasampannañ brāhmaṇañ ārabha kathesi. So kira  
Sāvattvivāsikulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajitvā vattasampanno  
ahoṣi, ācariyupajjhāyavattāni pāṇiyaparibhojaniyauposathāgārajantā-  
gharādivattāni<sup>8</sup> ca sādhukañ karoti, cuddasasu mahāvattesu asitūkhan-  
dhakavattesu ca paripūrakāri<sup>9</sup> yeva ahoṣi, vihārañ sammajjati,  
pariveṇaṃ<sup>10</sup> vikkamaṃālakaṃ<sup>11</sup> vihāramaggañ sammajjati, manussānañ  
pāṇiyañ deti. Manussa tassa vattasampattiyañ pasīditvā pañcasatamattāni  
dhuvabhattāni<sup>12</sup> adamsu. Mahālābhasakkāro uppaṇṇi. Tañ nissāya ba-  
hunnā phāsuvihāro jāto. Ath' ekadivasañ dhammasabhāyañ bhikkhū  
kathañ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asuko nāma bhikkhu attano vatta-  
sampattiya mahantañ lābhasakkārañ nibbattesi, tañ ekam nissāya  
bahunnā phāsuvihāro jāto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha

<sup>1</sup> both K and Bp dadhippayāñ. <sup>2</sup> so Bp; K -gāmiñvāmiñvācam. <sup>3</sup> K tāyañ.  
<sup>4</sup> K dadhippayāñ, Bp dadhipi. <sup>5</sup> K maññeti. <sup>6</sup> so Bp; K dadhippayāñ. <sup>7</sup> K  
cāya. <sup>8</sup> K -janiyauposathāgārajannāgharā-. <sup>9</sup> K -ri. <sup>10</sup> K -nañ. <sup>11</sup> K vikka-  
mālakañ, Bp vitikamālakañ. <sup>12</sup> Bp dhūva-; K dhura-.



bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā<sup>1</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>2</sup> ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āyam bhikkhu vattasampanno, pubbe p' etaṃ ekam nissāya pañca isisatāni phalāphalattāya āgantvā eten' eva ānītaphalāphalehi yāpesun“<sup>3</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto<sup>4</sup> isipabbajjam pabbajitvā pañcasataisiparivāro pabbatapāde vihāsi. Tadā Himavante caṇḍo nidāgho ahosi, tattha tattha pānīyāni<sup>5</sup> chijjimsu, tiracchānā pānīyam alabhamānā kilamanti. Atha tesu tāpasesu eko tāpaso tesam pipāsādukkham disvā ekam rukkham chinditvā doṇim<sup>6</sup> katvā pānīyam ussiñcitvā doṇim<sup>7</sup> pūretvā tesam pānīyam adāsi. Bahūsu sannipatitvā pānīyam pivantesu tāpasassa phalāphalattāya gamanokāso na hosi, so nirāhāro pi pānīyam deti yeva. Migagaṇā cintesum: „ayam amhākam pānīyam dento phalāphalattāya gantum okāsam na labhati, nirāhāratāya ativiya kilamati, handa mayam kathikam<sup>8</sup> karomā“<sup>9</sup> ti te kathikam<sup>8</sup> akamsu: „ito paṭṭhāya pānīyam pivanatthāya āgacchantena attano balānurūpena phalam gahetvā va āgantabban“<sup>10</sup> ti. Tato<sup>6</sup> paṭṭhāya ekeko tiracchāno attano balānurūpena madhuramadhurāni ambajambupanasādīni gahetvā āgacchati, ekassa atthāya ābhatam phalāphalam adḍhateyya-sakaṭabhārappamāṇam ahosi, pañcasatā tāpasā tad eva paribhūñjanti, atirekam chaḍḍiyittha<sup>7</sup>. Bodhisatto tam disvā „ekam nāma vattasampannam nissāya ettakānam tāpasānam phalāphalattāya āgantvā yāpanam uppannam, viriyam nāma kātabbam evā“<sup>11</sup> ti vatvā imam gātham āha:

Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (Cfr. supra p. 268.)  
vāyāmassa phalam passa: bhuttā<sup>8</sup> ambā anītihaṇ<sup>9</sup> ti. 120.

Tatrāyam samkhepattho: paṇḍito attano vattapūraṇādike kammamhi vāyameth' eva na ukkaṇṭheyya, kīmkāraṇā: vāyāmassa nipphalātāya abhāvato itī

<sup>1</sup> K vayappatto. <sup>2</sup> K pānīyāti. <sup>3</sup> K doni. <sup>4</sup> K donim. <sup>5</sup> K katikam. <sup>6</sup> K tenato.  
<sup>7</sup> both K and BP chaḍḍiyittha. <sup>8</sup> K bhutta. <sup>9</sup> BP anitihā.

Mahāsatto „vāyāmo nāma saphalo va hotīti“ isigaṇaṃ ālapanto vāyāmassa phalaṃ passā 'ti āha, kidisaṃ: bhuttā ambā anītihaṃ<sup>1</sup> tattha ambā ti desanāmettaṃ<sup>2</sup>, tehi pana nānappakārāni phalāphalāni ābhatāni, tesu sampannatarānaṃ ussannatarānaṃ vā vasena ambā ti vuttaṃ, imehi yeva<sup>3</sup> pañcahi isisatehi sayāni araṇṇāni gantvā ekassa atthāya ānītā ambā bhuttā, idaṃ vāyāmassa phalaṃ, taṃ ca kho pana anītihaṃ, itī ha āsā itī ha āsā 'ti evaṃ itihītibena<sup>4</sup> gahettabbaṃ na hotī, paccakkham eva taṃ phalaṃ passā 'ti.

Evaṃ Mahāsatto isigaṇassa ovādaṃ adāsi.

Satthā imaṃ dhammalesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā vattasampanno tāpaso ayaṃ bhikkhu ahoṣi, gaṇasatthā pana ahaṃ evā“ 'ti. Ambajātakaṃ.

### 5. Kaṭāhakajātaka.

Bahum pi so vikattheyyā 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekam vikatthikam<sup>5</sup> bhikkhum ārabha katesi. Tassa vatthum hetthākathitasadisam eva.

Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhavo setṭhi ahoṣi. Tassa bhariyā puttaṃ vijāyi. Dāsi<sup>6</sup> pi 'ssa taṃ divasaṃ yeva puttaṃ vijāyi. Te ekato vaddhimsu. Setṭhiputte<sup>7</sup> lekhaṃ sikkhante va<sup>8</sup> dāso pi 'ssa phalakaṃ vahaṃāno gantvā ten' eva saddhiṃ lekhaṃ sikkhi. Dve tayo vohāre akāsi. So anukkamena vacanakusalo yuvā abhirūpo ahoṣi nāmena Kaṭāhako nāma. So setṭhighare bhaṇḍāgārikakammaṃ karonto cintesi: „na maṃ ime sabbakālaṃ bhaṇḍāgārikakammaṃ<sup>9</sup> kāressanti, kiñcid eva dosaṃ disvā tāletvā<sup>10</sup> bandhitvā lakkhaṇena amketvā dāsaparibhogena pi paribhuñjisanti, paccante kho pana setṭhissa sahāyako setṭhi atthi, yan nūnāhaṃ setṭhissa vacanen' eva lekhaṃ ādāya tattha gantvā 'ahaṃ setṭhiputto' ti vatvā taṃ setṭhiṃ vañcetvā tassa dhītarāṃ gahetvā sukhaṃ vaseyyan“ ti so sayam eva paṇṇaṃ

<sup>1</sup> BP; anītiā, K nītihaṃ. <sup>2</sup> K desanāmettaṃ, BP desanāsisamattaṃ. <sup>3</sup> so BP; K ye ime. <sup>4</sup> so K; BP anītihaṃ itī ha āsā itī evaṃ itihena; read . . . evaṃ itīho, itihena? <sup>5</sup> K vikatthakam, BP vikatthitaṃ. <sup>6</sup> K dāsi. <sup>7</sup> K -putto. <sup>8</sup> K ca. <sup>9</sup> K -gārikammaṃ. <sup>10</sup> K tāletvā.

gahetvā „aham asukam nāma mama puttam tava santikam pahinim, āvāhavivāhasambandho nāma mayham tayā tuyhañ ca mayā<sup>1</sup> saddhim patirūpo, tasmā tvam imassa dārakassa attano dhitaram datvā etam tatth<sup>2</sup> eva vasāpehi, aham pi okāsam labhitvā āgammisāmīti“<sup>3</sup> likhitvā setthiss<sup>4</sup> eva muddikāya lañjetvā yathārucim paribbayañ c<sup>5</sup> eva gandhavatthādini ca gahetvā paccantam gantvā setthim vanditvā atthāsi. Atha nam setthi „kuto āgato si tātā“<sup>6</sup> ti pucchi. „Bārāṇasito“<sup>7</sup>. „Kassa putto“<sup>8</sup> ti<sup>9</sup>. „Bārāṇasisetthissā“<sup>10</sup> ti. „Ken<sup>11</sup> atthenāgato sīti“. Tasmim khaṇe Kaṭāhako „idam disvā jānissathā“<sup>12</sup> ti paṇṇam adāsi. Setthi paṇṇam vācetvā „idān<sup>13</sup> āham jīvāmi nāmā“<sup>14</sup> ti tutthacitto<sup>15</sup> dhitaram datvā patitthāpesi. Tassa parivāro mahanto ahoṣi. So yāgukhajjakādisu vā vatthagandhādisu vā upanītesu „evam pi nāma yāgum pacanti<sup>16</sup> evam khajjakam evam bhattam, aho paccantavāsikā nāmā“<sup>17</sup> ti yāguādini garahati<sup>18</sup>, „ime paccantavāsibhāven<sup>19</sup> eva sātake valetum<sup>20</sup> na jānanti, gandhe piṇsitum pupphāni ganthitum<sup>21</sup> na jānantīti“<sup>22</sup> vatthakammantikādayo garahati. Bodhisatto pi dāsam apassanto „Kaṭāhako na dissati, kham gato, pariyesatha nan“<sup>23</sup> ti samantā manusse payojesi. Tesu eko tattha gantvā tam disvā sañjānitvā attānam<sup>24</sup> ajānāpetvā<sup>25</sup> gantvā Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto tam pavattim sutvā „ayuttam<sup>26</sup> tena kataṃ, gantvā gahetvā āgacchissāmīti“<sup>27</sup> rājānam āpucchitvā mahantena parivārena nikkhami. „Setthi kira paccantam gacchatīti“<sup>28</sup> sabbattha pākato jāto. Kaṭāhako „setthi kira āgacchatīti“<sup>29</sup> sutvā cintesi: „na so aññena kāraṇena āgacchati, mam nissāy<sup>30</sup> ev<sup>31</sup> assa āgamanena bhavitabbam, sace panāham palāyissāmi puna āgantum na sakkā bhavissati, atthi pan<sup>32</sup> esa upāyo: sāmikassa pi<sup>33</sup> patham gantvā dāsakammaṃ katvā tam eva ārādhessāmīti“<sup>34</sup>. So tato paṭṭhāya parisamajjhe evam bhāsati: „Aññe bāla-manussā attano bālabhāvena mātā-

<sup>1</sup> K adds ca. <sup>2</sup> K tīti <sup>3</sup> K tutthamitto. <sup>4</sup> K pavanti. <sup>5</sup> K garahāti. <sup>6</sup> Bp va-lañcetum. <sup>7</sup> both K and Bp gandhitum. <sup>8</sup> K attā. <sup>9</sup> K ajanā-. <sup>10</sup> K āyuttam. <sup>11</sup> K ppi.

pitunnaṃ guṇaṃ aḷānantā tesāṃ bhojanavelāya apacitikammaṃ akatvā tehi saddhiṃ yeva bhūñjanti, mayaṃ pana mātāpitunnaṃ bhojanakāle paṭiggahaṃ upanema khelasarakaṃ upanema bhājanāni<sup>1</sup> upanema pāṇiyam pi vījanim<sup>2</sup> pi gahetvā upaniṭṭhāmā<sup>3</sup> ‘ti yāva sarīravalañjanakāle udakakalasaṃ ādāya paṭicchannaṭṭhānagamanā sabbaṃ dāsehi sāmikānaṃ kattabbakiccaṃ pakāsesi. So evaṃ parisāṃ uggaṇhāpetvā Bodhisattassa paccantasamīpaṃ āgatakāle sasuraṃ avoca: „tāta mama kira pitā tumhākaṃ dassanathāya āgacchati, tumhe khādanīyabhojanīyaṃ paṭiyādāpetha, ahaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā paṭipathaṃ gacchāmi<sup>4</sup>“. So „sādhu tāta“ ‘ti sampaticchi. Kaṭāhako bahuṃ<sup>3</sup> paṇṇākāraṃ ādāya mahantena parivārena gantvā Bodhisattaṃ vanditvā paṇṇākāraṃ adāsi. Bodhisatto pi paṇṇākāraṃ gahetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pātarāsakāle khandhāvāraṃ nivāsetvā sarīravalañjanathāya paṭicchannaṭṭhānaṃ pāvisi. Kaṭāhako attano parivāraṃ nivattetvā kalasaṃ ādāya Bodhisattassa santikaṃ gantvā udakakiccapariyosāne pādesu patitvā „sāmi ahaṃ tumhākaṃ yattakaṃ icchatha tattakaṃ dhanāṃ dassāmi, mā me yasaṃ antaradhāpayitthā“ ‘ti āha. Bodhisatto tassa vattasampadāya pasiditvā „mā bhāyi, n’ atthi te mama santikā antarāyo“ ti samassāsetvā paccantanagaraṃ pāvisi. Mahanto sakkāro ahosi. Kaṭāhako pi ‘ssa nirantaraṃ dāsenā kattabbakiccaṃ karoti. Atha naṃ ekāya velāya sukhanisinnaṃ paccantasetṭhi āha: „mahāsetṭhi mayā tumhākaṃ paṇṇaṃ divā tumhākaṃ puttassa dārikā dinnā“ ti. Bodhisatto Kaṭāhakaṃ puttam eva katvā anucchavikaṃ piyavacanaṃ vatvā setṭhiṃ tosesi. Tato paṭṭhāya Kaṭāhakassa mukhaṃ ulloketuṃ samattho nāma nāhosi. Ath’ ekadivasam Mahāsatto setṭhidhītaraṃ pakkositvā „ehi amma, sīse me ūkā vicinā“ ‘ti vatvā taṃ āgantvā ūkā gahetvā ṭhitam piyavacanaṃ vatvā kathesi: „kacci<sup>4</sup> te mama putto sukhadukkhe

<sup>1</sup> K hājanāni. <sup>2</sup> K bījanim. <sup>3</sup> K bahū. <sup>4</sup> so BP; K acci.

appamatto, ubho janā sammodamānā samaggavāsam vasathā“  
 'ti pucchi. „Tāta, setṭhiputtassa añño doso n' atthi, kevalam  
 āhāraṃ garahatī“<sup>1</sup>. „Amma, niccakāle p' esa dukkhasilo va,  
 api ca ahaṃ tassa mukhabandhanamantaṃ dassāmi, taṃ tvaṃ  
 sādhukaṃ uggaṇḥitvā mama puttassa bhojanakāle garahantassa  
 uggahitaniyāmen' eva purato thatvā vadeyyāsīti“<sup>2</sup> gātham uggaṇḥā-  
 petvā katipāhaṃ vasitvā Bārāṇasim eva agamāsi. Kaṭāhako pi  
 bahum khādanīyabhojanīyaṃ<sup>1</sup> ādāya anumaggaṃ gantvā bahum  
 dhanam datvā vanditvā nivatti. Bodhisattassa gatakālato paṭ-  
 ṭhāya atirekamānī ahoṣi. So ekadivasaṃ setṭhidhitāya nānag-  
 garasabhojanaṃ upanetvā katacchum<sup>2</sup> ādāya parivisantiyā  
 bhattaṃ garahitum ārabhi. Setṭhidhitā Bodhisattassa santike  
 uggahitaniyāmena imaṃ gātham āha:

Bahum pi so vikattheyya (Cfr. Upham, Mahāv. 3, 301.)  
 aññaṃ janapadaṃ gato,  
 anvāgantvāna<sup>3</sup> dūseyya<sup>4</sup>,  
 bhūñja bhoge Kaṭāhakā<sup>5</sup> 'ti. 121.

Tattha bahum pi so vikattheyya aññaṃ janapadaṃ gato ti yo  
 attano jātibhūmito aññaṃ janapadaṃ gato hoti yath' assa jātim na jānanti so  
 bahum pi vikattheyya vamaṇavacaṇaṃ vaṇcaṇavacaṇaṃ vadeyya, anvāgantvā-  
 na<sup>5</sup> dūseyyā 'ti imaṃ tāva vāraṃ sāmikassa paṭipathaṃ gantvā dāsakiccassa  
 katattā kasāhi paharivā piṭṭhicammuppāṭanato ca lakkhaṇaṇanato ca mutto si,  
 sace anācāraṃ karosi puna aññaṃ asmīṃ āgamanavāre<sup>6</sup> tava sāmiko anvāgantvāna  
 dūseyya imaṃ gehaṃ anu āgantvā kasāhi ghotehi<sup>7</sup> c' eva<sup>8</sup> lakkhaṇaṇanena ca  
 taṃ jātipakāsanena ca dūseyya upaṇeyya, tasmā imaṃ anācāraṃ pahāya  
 bhūñja bhoge Kaṭāhaka mā pacchā attano dāsabhāvaṃ pakāṭaṃ kāretvā  
 vippaṭisārī ahoṣīti, ayam ettha setṭhino adhippāyo, setṭhidhitā pana etam atthaṃ  
 ajānanti<sup>9</sup> uggahitaniyāmena vyañjanam eva payirudhāsi.

Kaṭāhako „addhā setṭhinā mama nāmaṃ ācikkhitvā etissā  
 sabbaṃ kathitaṃ bhavissatīti“ tato paṭṭhāya puna bhattaṃ  
 garahitum na visahi, nihīnamāno yathāladdhaṃ bhūñjitvā yathā-  
 kammaṃ gato.

<sup>1</sup> K khādanīyabhojanīyaṃ. <sup>2</sup> K kaṭucchum. <sup>3</sup> K anavāgantvā. <sup>4</sup> K dusseyya.  
<sup>5</sup> K anvāgantvā. <sup>6</sup> K -vārena. <sup>7</sup> so K; Bṛ ghaṭṭehi. <sup>8</sup> K meva, B ca. <sup>9</sup> K -ti

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kaṭṭhako vikatthanabhikkhu ahoṣi, Bārāṇasi-seṭṭhi pana aham evā“ ti. Kaṭṭhakajātakaṃ.

### 6. Asilakkhaṇajātaka.

Tathevekassa kalyāṇaṇaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kosalaraṇṇo asilakkhaṇapāṭhaka brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira kammārehi raṇṇo asinaṃ āhataḍḍakāle asim upasiṃghitvā asilakkhaṇaṃ udāharati. So yesaṃ hatthato lābhaṃ labhati tesam „asi lakkhaṇasampanno maṅgalasamyutto“ ti vadati, yesaṃ hatthato na labhati tesam asim „avalakkhaṇo“ ti garahati. Ath' eko kammāro asim katvā kosiyam sukhamaṃ maricacuṇṇaṃ pakkhipitvā raṇṇo asim āhari. Rājā brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā „asim vimaṃsā“ ti āha. Brāhmaṇassa asim ākaḍḍhitvā upasiṃghantassa maricacuṇṇāni nāsaṃ pavisitvā khipitukāmatam uppādesuṃ. Tassa khipantassa nāsikā asidhāraṃ paṭihaṭṭa dvidhā chijji<sup>1</sup>. Tass' eva nāsikāya chinnabhāvo bhikkhusaṅghe pakaṭṭo jāto. Ath' ekadivasam dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samutthāpesuṃ: „āvuso raṇṇo kira asilakkhaṇapāṭhako asilakkhaṇaṃ paṭhanto nāsikam chindāpesiṭi“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva so brāhmaṇo asim upasiṃghanto nāsikāchedaṃ<sup>2</sup> patto, pubbe pi patto yevā“ ti vatvā atitamaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍḍatte rajjaṃ kārente tassa asilakkhaṇapāṭhako brāhmaṇo ahoṣi. Sabbam paccuppannavatthusadisam eva. Rājā pana tassa vejje datvā nāsikakoṭṭim phāsukaṃ kārapetvā lākhāya paṭināsikam kāretvā puna tam upaṭṭhakaṃ eva akāsi. Bārāṇasiraṇṇo pana putto n' atthi, ekā dhītā c' eva bhāgineyyo ca ahesuṃ. So pi ubho pi te attano santike yeva vaḍḍhāpesi. Te ekato vaḍḍhitā aññaṃaññaṃ paṭibaddhacittā ahesuṃ. Rājāpi amacce pakkositvā „mayham bhāgineyyo imassa rajjassa sāmiko va, dhītaraṃ etass' eva datvā abhisekam assa karomīti“ vatvā puna

<sup>1</sup> K cchijji. <sup>2</sup> K -chedaṃ.

cintesi: „mayhañ bhāgineyyo sabbathāpī nātako yeva, etassa aññañ rājadhītarañ ānetvā abhisekañ katvā dhītarañ aññassa rañño dassāmi, evañ no nātakā bahū bhavissanti, dvinnam<sup>1</sup> pi rājūnañ<sup>2</sup> mayam eva sāmikā bhavissāmā“ ti so amacchehi saddhiñ sammantetvā „ubho p’ ete visuñ kātuñ vaṭṭatīti“ bhāgineyyañ aññañ nivesane dhītarañ aññañ vāsesi. Te soḷasika-vassuddesikabhāvañ patvā ativiya paṭibaddhacittā ahesuñ. Rājākumāro „kena nu kho upāyena mātuladhītarañ rājagehā nīharāpetuñ sakkā bhaveyyā“ ti cintento „atth’ eso upāyo“ ti mahāikkhaṇikañ pakkosāpetvā tassā sāhassabhaṇḍikañ datvā „kiñ mayā kattabban“ ti vutte „amma tayā karontiyā anipphatti nāma n’ atthi, kiñcid eva kāraṇañ vatvā yathā mama mātulo rājadhītarañ antogehā nīharāpeti tathā karohīti“ āha. „Sādhu sāmī<sup>3</sup>, ahañ rājānañ upasañkamitvā evañ vakkhāmi: ‘deva rājadhītāya upari kāḷakaṇṇī<sup>4</sup>’ atthi, ettakañ<sup>5</sup> kālañ nivattitvā olokeno pi n’ atthi, ahañ rājadhītarañ asukadivase nāma rathañ ārope tvā bahū<sup>6</sup> āvudhahatthe purise ādāya<sup>7</sup> mahantena parivārena susānañ gantvā maṇḍalapitṭhikāya heṭṭhāmañce matamanussañ nipajjāpetvā uparimañce rājadhītarañ ṭhapetvā<sup>8</sup> gandhodaka-ghaṭānañ aṭṭhuttarasatena nahāpetvā kāḷakaṇṇiñ pavāhessāmīti’ evañ vatvā rājadhītarañ susānañ nessāmi, tvañ ambhākañ tattha gamanadivase amhehi puretaram eva thokañ marica-cuṇṇam ādāya āvudhahatthehi attano manussehi parivuto rathañ āruyha susānañ gantvā rathañ susānavāre ekadese ṭhapetvā āvudhahatthe manusse susānavanañ pesetvā sayāñ susāne maṇḍalapitṭhikañ gantvā matako<sup>9</sup> viya paṭikujjo hutvā nipajja, ahañ tattha āgantvā tava<sup>10</sup> upari mañcakañ attharitvā rājadhītarañ ukkhipitvā ṭhapessāmi, tvañ tasmīñ khane marica-cuṇṇañ nāsikāya pakkhipitvā dve tayo vāre khipeyyāsi, tayā

<sup>1</sup> so BP; K dīnañ. <sup>2</sup> BP rājānañ. <sup>3</sup> K sāmī. <sup>4</sup> K -ṇṇī. <sup>5</sup> so BP; K etta.

<sup>6</sup> K bahu. <sup>7</sup> K ādāya. <sup>8</sup> K ṭhapetthā. <sup>9</sup> K matake. <sup>10</sup> K nava.

khipitakāle mayā<sup>1</sup> rājadhītarāṃ pahāya palāyissāma<sup>2</sup>, athāgan-  
 tvā rājadhītarāṃ sīsaṃ nahāpetvā sayam pi sīsaṃ nahāyitvā taṃ  
 ādāya attano nivesanaṃ gaccheyyāsīti<sup>3</sup>. So „sādhu, sundaro  
 upāyo“ ti sampaticchi. Sāpi gantvā rañño tam atthaṃ ārocesi,  
 rājā sampaticchi. Rājadhītāya pi taṃ antaraṃ ācikkhi, sāpi  
 sampaticchi. Sā nikkhamanadivase kumārassa saññaṃ datvā  
 mahantena parivārena susānaṃ gacchantī<sup>4</sup> ārakkhamanussānaṃ  
 bhayajananatthaṃ<sup>5</sup> āha: „mayā rājadhītāya mañce t̥apitakāle  
 heṭṭhāmañce matapuriso khipissati khipitvā va heṭṭhāmañcā  
 nikkhamitvā yaṃ paṭhamaṃ passissati tam eva gahessati, appa-  
 mattā bhaveyyāthā“<sup>6</sup> ti. Rājakumāro puretaraṃ gantvā vutta-  
 nayen<sup>7</sup> eva<sup>8</sup> tattha nipajji. Mahāikkhanikā rājadhītarāṃ  
 ukkhipitvā maṇḍalapit̥thikat̥thānaṃ gacchantī<sup>9</sup> „mā bhāyīti“  
 saññāpetvā mañce t̥apesi. Tasmiṃ khāne kumāro marica-  
 cunṇaṃ nāsāya pakkhipitvā khipi. Tena khipitamatte yeva  
 mahāikkhanikā rājadhītarāṃ pahāya mahāravaṃ ravamānā  
 sabbapaṭhamaṃ palāyi. Tassā palātakālato paṭṭhāya eko pi  
 t̥hātum<sup>7</sup> samattho nāma na hosi, gahitagahitāni āyudhāni chaddē-  
 tvā sabbe palāyimsu. Kumāro yathāsammantitaṃ<sup>8</sup> sabbāṃ  
 katvā rājadhītarāṃ ādāya attano nivesānaṃ agamāsi. Ikkhanikā  
 gantvā taṃ kāraṇaṃ rañño ārocesi. Rājā „pakatiyāpi sā mayā  
 tass<sup>9</sup> ev<sup>7</sup> atthāya puṭṭhā, pāyāse chadditasappiṃ viya jātau“ ti  
 sampaticchitvā aparabhāge bhāgineyyassa rajjaṃ datvā dhītarāṃ  
 mahādeviṃ kāresi. So tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasamāno  
 dhammena rajjaṃ kāresi. Asilakkhanapaṭhako tass<sup>9</sup> eva  
 upaṭṭhāko ahosi. Tass<sup>9</sup> ekadivasaṃ rājupaṭṭhānaṃ āgan-  
 tvā paṭisuriyaṃ t̥atvā upaṭṭhahantassa lākhā vilīyi, paṭi-  
 nāsikā bhūmiyaṃ pati, so lajjāya adhomukho at̥thāsi. Atha  
 naṃ rājā parihasanto „ācariya, mā cintayittha, khipitaṃ  
 nāma ekassa kalyāṇaṃ hoti ekassa pāpakaṃ, tumhehi khipitena

<sup>1</sup> so Bp; K mayā. <sup>2</sup> so Bp; K -ssāmi. <sup>3</sup> K -ti. <sup>4</sup> K -'aṇaṇa-. <sup>5</sup> K -nāyeva.

<sup>6</sup> K -ti. <sup>7</sup> K t̥hātum. <sup>8</sup> so Bp; K -t̥kaṃ.



nāsā<sup>1</sup> chijjiyittha<sup>2</sup>, mayam pana mātuladhītarām labhitvā rajjam pāpuṇimhā<sup>3</sup> 'ti vatvā imam gātham āha:

Tath' eva<sup>3</sup> kassa kalyānam, tath' eva<sup>3</sup> kassa pāpakam,  
tasmā sabbam na kalyānam, sabbam vāpi<sup>4</sup> na pāpakan ti. 122.

Tattha tatheva<sup>3</sup> kassā 'ti tad ev' ekassa, ayam eva vā pāṭho, dutiyapade es' eva nayo.

Iti so imāya gāthāya tam kāraṇam āharitvā dānādīni puñ-  
nāni katvā yathākamman gato.

Satthā imāya desanāya lokasammatānam kalyānapāpakānam ane-  
kamsikabhāvam pakāsetvā jātakam samodhānesi: „Tadā asilakkhaṇa-  
pāṭhako etarahi asilakkhaṇapāṭhako, bhāgineyyo rājā pana aham evā  
'ti, Asilakkhaṇajātakam.

## 7. Kalaṇḍukajātaka.

Te desā tāni vatthūnīti. Idam Satthā Jetavane viharanto  
ekam vikatthikam bhikkhum ārabba kathesi. Tattha dve pi  
vatthūni Katāhaka-sadisān' eva.

Idha pana esa Bārāṇasissetthino dāso Kalaṇḍuko nāma  
ahosi. Tassa palāyivā paccantasetthino dhītarām gahetvā  
mahantena parivārena vasanakāle Bārāṇasissetthi pariyesāpetvāpi  
tassa gatattānam ajānanto „gaccha, Kalaṇḍukam pariyesā<sup>4</sup>“  
'ti attano puttam sukapotakam pesesi. Sukapotako ca ito c'  
ito caranto nam nagaram sampāpuṇi. Tasmim ca kāle Kalaṇ-  
ḍuko nadikīlam kīlitukāmo bahum mālāgandhavilepanān c' eva  
khādaniyabhojanīyāni<sup>5</sup> ca gāhāpetvā nadim gantvā setthidhi-  
tāya saddhim nāvam āruya udake kīlati, tasmim ca dese nadi-  
kīlam<sup>5</sup> kīlantā<sup>5</sup> issarajātikā tikhinabhesajjaparivāritam khīram  
pivanti, tena tesam pi divasabhāgam pi udake kīlantānam<sup>6</sup> sitam

<sup>1</sup> both K and Bp nāsam. <sup>2</sup> Bp chijjayittha. <sup>3</sup> Bp tad eva. <sup>4</sup> Bp sabbaūcāpi.

<sup>5</sup> K -niyabhojanīyāni. <sup>6</sup> K -kīl-.

na bādhati. Ayam pana Kalaṇḍuko khiraṇḍūsam' gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā taṃ khīraṃ nutthubhati, nutthubhanto' pi uduke anutthubhitvā seṭṭhidhitāya sise nutthubhati<sup>2</sup>. Sukapotako pi naditiraṃ gantvā ekissā udumbarasākhāya nisiditvā olokeno Kalaṇḍukam' sañjānitvā seṭṭhidhitāya sise nutthubhantaṃ disvā „are Kalaṇḍuka dāsa, attano jātiṃ ca vasanaṭṭhānaṃ ca anusara, khiraṇḍūsam' gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā jātisampannāya sukhasaddhāya seṭṭhidhitāya sise mā nutthubha, attano pamāṇaṃ jānāhīti“<sup>3</sup> vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

Te desā tāni vatthūni, ahaṃ ca vanagocaro<sup>4</sup>,  
anuvicca kho taṃ gaṇheyyuṃ, pipa<sup>5</sup> khīraṃ Kalaṇḍukā 'ti. 123.

Tattha te desā tāni vatthūniti mātukucchim sandhāya vadati, ayam ettha adhippāyo: yattha te vasitaṃ na te khattiyadhītādinam kucchidesā, yattha vasi patiṭṭhito tāni na khattiyadhītādinam kucchivatthūni, ahaṃ kho dāsikucchiyaṃ tvaṃ vasi c' eva patiṭṭhito cā ti, ahaṃ ca vanagocaro<sup>7</sup> tiracchānagato pi etam atthaṃ jānāmiti dīpeti, anuvicca kho taṃ gaṇheyyun ti evaṃ anācāraṃ caramānaṃ<sup>8</sup> mayā gantvā ārocite anuvicca jānitvā tava sāmikā tāletvā c' eva lakkhaṇāhananaṃ<sup>9</sup> ca katvā taṃ gaṇheyyuṃ gahetvā gamissanti, tasmā attano pamāṇaṃ ṇatvā seṭṭhidhitāya sise anutthubhitvā<sup>10</sup> pipa<sup>6</sup> khīraṃ Kalaṇḍukā 'ti taṃ nāmena ālapati.

Kalaṇḍuko pi sukapotakaṃ sañjānitvā „maṃ pākataṃ kareyyā“<sup>11</sup> ti bhayena „ehi sāmi, kadā āgato sīti“ āha<sup>11</sup>. Suko „na esa maṃ hitakāmatāya pakkosati, gīvaṃ pana me valetvā māretukāmo“ ti ṇatvā va „na me tayā attho“ ti tato uppattivā Bārāṇasim gantvā yathādītṭhaṃ seṭṭhino vitthārena kathesi. Seṭṭhi<sup>12</sup> „Ayuttan tena katan“ ti vatvā tassa āṇaṃ kāretvā Bārāṇasim eva ānetvā dāsaparibhogena paribhuñji.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kalaṇḍuko ayam bhikkhu ahosi. Bārāṇasiseṭṭhi pana ahaṃ evā“<sup>11</sup> ti. Kalaṇḍukajātakaṃ.

<sup>1</sup> K - gaṇḍūsam, BP - kaṇḍūsam. <sup>2</sup> K nutthū-. <sup>3</sup> K kal-. <sup>4</sup> K pamānaṃ na jānāhīti, BP pamāṇanaṃ na jānāti and pamānaṃ jānāhi. <sup>5</sup> K paua-. <sup>6</sup> BP pipa. <sup>7</sup> add ti? <sup>8</sup> so BP; K -nā. <sup>9</sup> K lakkhanahanaṃ. <sup>10</sup> K -tthuhitvā. <sup>11</sup> K āgatoḥahani.  
<sup>12</sup> K omits seṭṭhi.

## 8. Bilārajātaka.

Yo ve dhammadhajam katvā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ kuhakabhikkhum ārabha kathesi. Tada hi Satthā tassa kuhakabhāve ārocite „na bhikkhave idān' eva, pubbe p' esa kuhako yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahma datte rajjam kārente Bodhisatto mūsikāyoniyam patisandhim gahetvā buddhim anvāya mahāsariro sūkaracchāpakasadiso hutvā anekasatamūsikā-parivāro araṇṇe viharati. Ath' eko<sup>1</sup> sigālo ito c' ito ca vicaranto tam mūsikāyūtham disvā „imā mūsikā vañcetvā khādissāmiti“ cintetvā mūsikānam āsayassa avidūre suriyābhimukho vātam pivanto ekena pādena atthāsi. Bodhisatto gocarāya<sup>2</sup> caramāno tam disvā „silavā eko bhavissatīti“ tassa santikam gantvā „bhante tvaṃ ko nāmā“ 'ti pucchi. „Dhammiko nāmā“ 'ti. „Cattāro pāde bhūmiyam atthapetvā kasmā eken' eva tthito sīti“<sup>3</sup>. „Mayi<sup>4</sup> cattāro pāde paṭhaviyam tthapente<sup>5</sup> paṭhavī<sup>6</sup> vahitum na sakkoti, tasmā eken' eva tiṭṭhāmīti“<sup>4</sup>. „Mukham vivaritvā kasmā tthito sīti“<sup>5</sup>. „Mayam aññam na bhakkhayāma, vātam eva bhakkhayāmā“ 'ti. „Atha kasmā suriyābhimukho pi tiṭṭhasīti“<sup>6</sup>. „Suriyam namassāmīti“<sup>6</sup>. Bodhisatto tassa vacanam sutvā „silavā eko bhavissatīti“ tato paṭṭhāya mūsikāgaṇena saddhim sāyapātam tassa upatthānam gacchati. Ath' assa upatthānam katvā gamanakāle sigālo sabbapacchimanam mūsikam gahetvā maṃsam khādītvā ajjhoharītvā mukham puñchītvā<sup>6</sup> tiṭṭhati. Anupubbena mūsikāgaṇo tanuko jāto. Mūsikā „pubbe amhākam ayam āsayo na-ppahoti, nirantarā tiṭṭhāma, idāni sithilā, evam pi āsayo na pūrat' eva, kin nu kho etan“ ti Bodhisattassa tam pavattim ārocayimsu. Bodhisatto „kena nu kho kāraṇena mūsikā tanuttam gatā“ ti cintento sigāle āsānam tthapetvā

<sup>1</sup> K atha gekā corr. to athakā. <sup>2</sup> so Bp; K go. <sup>3</sup> both K and Bp mayā. <sup>4</sup> Bp tthapento. <sup>5</sup> K -vi. <sup>6</sup> K puñchītvā.

„vīmaṃsissāmi naṃ“ ti upatthānakāle sesamūsikā purato katvā sayāṃ pacchato ahosi. Sigālo tassa upari pakkhandi. Bodhisatto attano gāṇhanatthāya pakkhantaṃ disvā nivattitvā „bho sigāla, idan te vatasamādānaṃ na' dhammasudhammatāya, paresaṃ pana vihimsanattthāya dhammadhajaṃ katvā carasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo ve dhammadhajaṃ katvā nigūlho pāpam ācare,  
vissāsayingvā bhūtāni bilāraṃ nāma taṃ vatan ti. 124.

Yo ve ti khattiyādisu yo kocid eva dhammadhajaṃ katvā<sup>2</sup> dasakusala-kammaphadhammaṃ dhajaṃ karitvā taṃ karonto<sup>3</sup> yīya ussāpetvā dassento piṭṭi attho, vissāsayingvā ti sīlavā ayaṃ ti saññāya sañjātavissāsāni katvā, bilāraṃ nāma taṃ vatan ti taṃ evaṃ dhammadhajaṃ katvā raho pāpāni karontassa' eva vataṃ<sup>4</sup> kerāṭikavataṃ nāma hotīti attho

Mūsikarājā kathento<sup>5</sup> yeva uppatitvā tassa<sup>6</sup> gīvāya patitvā hanukassa heṭṭhā antogalanāliyaṃ<sup>7</sup> dasitvā galanāliyaṃ phāletvā jīvitakkhayaṃ pāpesi. Mūsikagaṇo nivattitvā sigālaṃ murumurā ti khāditvā agamāsī. Paṭhamam āgatā va kir' assa maṃsaṃ labhiṃsu, pacchā āgatā na labhiṃsu. Tato paṭṭhāya mūsikagaṇo nibbhayo jāto.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
„Tadā sigālo kuhakabhikkhu ahosi, mūsikarājā pana aham evā“ 'ti. Bilārajātakaṃ<sup>8</sup>.

### 9. Aggikajātaka.

Nāyaṃ sikkhā puññahetū 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto kuhakaṃ űeva ārabha kathesi.

Atītasmiṃ hi Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto mūsikarājā hutvā araṇṇe vasati. Ath' eko sigālo davadāhe utthite palāyitum asakkonto ekasmiṃ rukkhe

<sup>1</sup> K ta. <sup>2</sup> K karitvā corr. to katvā. <sup>3</sup> K kāronto corr. to karonto. <sup>4</sup> K taṃ.  
<sup>5</sup> K kathento kathento. <sup>6</sup> K tassatha <sup>7</sup> K -nāliyaṃ. <sup>8</sup> P<sub>2</sub> bilāravatājā-

sīsam āhacca aṭṭhāsi. Tassa sakalasarīre lomāni jhāyimsu. Rukkhe āhacca thitattḥāne pana matthake cūlā<sup>1</sup> viya thokāni lomāni aṭṭhamsu. So ekadivasam soṇḍiyam pāniyam pivanto chāyam olokeno cūlam disvā „uppannam dāni me bhaṇḍamūlan ti“ araṇṇe vicaranto tam musikādarim disvā „imā mūsikā vañcetvā khādissāmīti“ heṭṭhā vuttanayen' eva avidūre aṭṭhāsi. Atha nam Bodhisatto gocarāya caranto disvā „sīlavā“ ti saṇṇāya upasamkamitvā „tvam ko nāmā“ 'ti pucchi. „Aham Aggika-Bhāradvājo nāmā“ 'ti. Atha „kasmā āgato sīti“. „Tumhākam rakkhanatthāyā“ 'ti. „Kin ti katvā amhe rakkhissasīti“. „Aham aṅguṭṭhagaṇanam jānāmi, tumhākam pāto va nikkhamitvā gocarāya gamanakāle ettakāni gaṇetvā paccāgamanakāle pi gaṇesāmi, evam sāyam pātam gaṇento rakkhissāmīti“. „Tena hi rakkha mātulā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampatiṇchitvā nikkhamanakāle „eko dve tayo“ ti gaṇetvā paccāgamanakāle tath' eva gaṇetvā sabbapacchimam gaṇetvā khādati. Sesam purimasadisam eva, idha pana mūsikarājā nivattitvā thito „bho Aggika-Bhāradvāja, nāyam tava dhammasudhammatāya matthake cūlā thapitā, kucchikāraṇā pana thapitā“ ti vatvā imam gātham āha:

Nāyam sikkhā puñṇahetu, ghāsahetu ayam sikkhā,  
n' aṅguṭṭhigaṇanam<sup>2</sup> yāti, alan te hotu Aggikā 'ti. 125.

Tattha naṅguṭṭhigaṇanam<sup>3</sup> yātīti, aṅguṭṭhigaṇanā<sup>4</sup> ti aṅguṭṭhagaṇanā<sup>5</sup> vuccati, ayam mūsikagaṇo aṅguṭṭhagaṇanam na gacchati na upeti na pūreti, parikkhayaṃ gacchatīti attho, alan te hotu Aggikā 'ti sigālam nāmena ālapanto āha, ettāvata<sup>6</sup> te alam hotu, na itoparam mūsikā khādissasi, amhehi vā tehi<sup>7</sup> vā saddhim samvāso alam hotu, na mayam idāni tayā saddhim vasissāmā 'ti attho, sesam purimasadisam eva.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi:  
„Tadāpi sigālo ayam bhikkhu ahosi, mūsikarājā pana aham evā“ 'ti. Aggikajātakam.

<sup>1</sup> K cūlā. <sup>2</sup> BP naṅguṭṭha-. <sup>3</sup> BP naṅguṭṭha-. <sup>4</sup> BP naṅguṭṭhagaṇanam, K naṅguṭṭhigaṇanā. <sup>5</sup> K aṅguṭṭhigaṇanā, BP naṅguṭṭhagaṇanam. <sup>6</sup> K ettovata <sup>7</sup> so BP; K tayāhi.

## 10. Kosiyajātaka.

Yathā vācā va<sup>1</sup> bhuñjassū 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ Sāvatthiyaṃ mātugāmaṃ ārabha kathesi. Sā kir' ekassa saddhassa pasanniassa upāsakabrāhmaṇassa brāhmaṇi dussilā pāpa-dhammā rattim aticaritvā<sup>2</sup> divā kiñci kammaṃ akatvā gilānālayaṃ dassetvā nitthanamānā<sup>3</sup> nipajjati. Atha naṃ brāhmaṇo „kin te bhaddhe aphāsukan“ ti pucchi. „Vātā me vijjhantīti“. „Atha kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“. Siniddhamadhurāṇi paṇṭāni yāgubhattatēlādīni“. Brāhmaṇo yaṃ yaṃ sā icchati taṃ taṃ āharitvā dāti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Sā pana brāhmaṇassa gehaṃ pavitṭhakāle nipajjati, bahinik-khantakāle jārehi saddhiṃ vitināmeti. Atha brāhmaṇo „imissā sarīre vijjhanavātānaṃ pariyanto na paññāyatīti“ ekadivasaṃ gandhamālādīni ādāya Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ pūjetvā ekamantaṃ nisiditvā „kiṃ brāhmaṇa na paññāyasīti“ vutte „bhante brāhmaṇiyā kira me sarīre vātā vijjhanti, sv-āhaṃ tassā sappitelādīni c' eva<sup>4</sup> paṇṭabhojanāni ca pariyesāmi, sarīraṃ assā<sup>5</sup> ghaṇaṃ vippasannacchavivaṇṇaṃ<sup>6</sup> jātaṃ, vāta-rogassa. pana pariyanto na paññāyati, ahaṃ taṃ paṭijjaganto va idhāgamaṃ okāsaṃ na labhāmīti“. Satthā brāhmaṇiyā pāpabhāvaṃ nātva „brāhmaṇa 'evaṃ nipannaṃ<sup>7</sup> mātugāmaṃ roge avūpasante<sup>8</sup> idaṃ c' idaṃ ca bhesajjaṃ kātum vaṭṭatīti' pubbe pi te paṇḍitehi kathitaṃ bhavasamkhepagatattā pana na sallakkhesīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇa mahāsārakule nibbattitvā Takkasilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpāmoḁkko ācariyo ahoṣi, rājadhānisu<sup>9</sup> khattiyakumārā ca brāhmaṇakumārā ca yebhuyyena<sup>10</sup> tass' eva santike sippaṃ uggaṇhanti. Ath' eko janapadavāsibrāhmaṇo Bodhisattassa santike tayo vede atṭhārasa<sup>11</sup> ca vijjattṭhānāni<sup>12</sup> uggaḁetvā Bārāṇasiyaṃ nēva kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā divase divase dvattikkhattuṃ Bodhisattassa santikaṃ

<sup>1</sup> K ya. <sup>2</sup> K tcaritvā. <sup>3</sup> K nitthanā- corr. to nitthana-. <sup>4</sup> K ce. <sup>5</sup> K -sarīrav. <sup>6</sup> K cippa-. <sup>7</sup> K nipp-. <sup>8</sup> K avūpasampanne. <sup>9</sup> K -dhānisate, B rājadhānisu. <sup>10</sup> K yebhuṇṇeyyena. <sup>11</sup> K -sā. <sup>12</sup> K adds ca.

āgacchati. Tassa brāhmaṇī dussilā ahosi pāpadhammā. Sabbaṃ paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana' „iminā kāraṇena ovādagamanāya okāsaṃ na labhāmīti“ vutte „sāmikā<sup>1</sup> imaṃ vañcetaṃ nipajjatīti“<sup>2</sup> ñatvā „tassā rogānucchavikaṃ bhesajjaṃ ācikkhissāmīti“<sup>3</sup> cintetvā āha: „tāta, tvaṃ ito paṭṭhāya tassā sappikhīrarasādīni mā adāsi, gomutte pana pañca vaṇṇāni<sup>4</sup> phalādīni ca pakkhipitvā<sup>5</sup> navatambalohabhājane pakkhipitvā lohagandham gāhāpetvā rajjuṃ<sup>6</sup> vā yottaṃ vā rukkhatalaṃ<sup>7</sup> vā gahetvā idaṃ te rogassa anucchavikaṃ bhesajjaṃ, idaṃ vā piva<sup>8</sup> upaṭṭhāya vā tayā bhuttassa bhattassa anucchavikaṃ kammaṃ karohīti<sup>9</sup> vatvā imaṃ gātham vadeyyāsi, sace bhesajjaṃ na pivati atha naṃ rajjuyā vā yottena<sup>6</sup> vā latāya vā katihici pahārehi<sup>9</sup> paharitvā kesesu gahetvā ākaddhitvā kapparena potheyyāsīti taṃ khaṇaṃ ñeva uṭṭhāya kammaṃ karissatīti<sup>10</sup>“. So „sādhū“<sup>11</sup> ti sampaticchitvā vuttaniyāmen' eva bhesajjaṃ katvā „bhadde imaṃ bhesajjaṃ piva“<sup>11</sup> ti āha. „Kena idaṃ ācikkhitaṃ“ ti. Ācariyena bhadde“ ti. „Apanehi taṃ, na pivissāmīti“<sup>11</sup>. Māṇavo „na tvaṃ attano ruciyā pivissāsīti“<sup>11</sup> rajjuṃ<sup>5</sup> gahetvā „attano rogassa anucchavikaṃ bhesajjaṃ vā piva yāgubhattānucchavikaṃ kammaṃ vā karohīti“<sup>11</sup> vatvā imaṃ gātham āha:

Yathā vācā va<sup>12</sup> bhuñjassu, yathā bhuttaṃ ca vyāhara,  
ubhayaṃ te na sameti vācā bhuttaṃ ca Kosiye ti. 126.

Tattha yathā vācā va<sup>12</sup> bhuñjassu 'ti yathā te vācā tathā va bhuñjassu, vātā me vijjhanatīti vācāya anucchavikam eva katvā bhuñjassu 'ti attho, yathā vācā vā 'ti pi pāṭho yujjati, yathā vācāyā 'ti pi paṭhanti, sabbattha ayam ev' etha attho, yathā bhuttaṃ ca vyāharā ti yan te bhuttaṃ tassa anuc-

<sup>1</sup> so BP; K paṇṇaṃ. <sup>2</sup> BP sā māṇavikā. <sup>3</sup> so BP; K vannāni. <sup>4</sup> BP adds koṭṭatvā va. <sup>5</sup> K rajju. <sup>6</sup> K rukkhatalaṃ. <sup>7</sup> K pi. <sup>8</sup> K yotenana. <sup>9</sup> BP kaḍḍhitapahārehi. K kacitipahāre. <sup>10</sup> K karissatīti corr. to karissati. <sup>11</sup> K -ssāsīti. <sup>12</sup> BP ca.

chavikam eva vyāhara. ārog' ambhiti<sup>1</sup> vatvā gehe kattabbakammañ karohiti attho, yathābhūtañ<sup>2</sup> cā 'ti pi pātho, athava' ārog' ambhiti<sup>1</sup> yathābhūtam eva vatvā kammañ karohiti attho, ubhayan te na sameti vācā bhuttañ ca Kosiye ti yā ca te ayañ vācā<sup>3</sup> vātā mañ vijjhantiti yañ ca te idañ pañitabbojanañ<sup>4</sup> bhuttañ, idañ ubhayam pi tuyhañ na sameti. tasmā utthāya kammañ karohi, Kosiye ti nañ gottena ālapati.

Evam vutte Kosiyabrāhmaṇi bhītā ācariyena ussukkamāñ āpannakālato paṭṭhāya<sup>5</sup> „na sakkā mayā esa vañcetum“ ti utthāya kammañ akāsi. „Acariyena me dussilabhāvo nāto, na dāni<sup>6</sup> sakkā ito paṭṭhāya pana evarūpañ kātun“ ti ācariye gāravena pāpakammato pi viramitvā<sup>7</sup> silavatī ahoṣi.

Sāpi brāhmaṇi „Sambuddhena kir' amhi nātā<sup>8</sup>“ ti Satthari gāravena na puna anācārañ<sup>9</sup> akāsi.

Satthā imañ dhammadesanañ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā jayampatikā pana idāni jayampatikā, ācariyo pana aham evā<sup>9</sup> 'ti. Kosiyajātakam. Kusanāḷivaggo terasamo.

## 14. ASAMPADĀNAVAGGA.

### 1. Asampadānājāta.

Asampadānenitaritarassā 'ti. Idañ Satthā Veluvane viharanto Devadattam ārabha kathesi. Tasmim hi kāle bhikkhū dhammasabhāyañ katham samutthāpesum: „āvuso Devadatto akataññū Tathāgatassa guṇañ na jānātī“<sup>1</sup>. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“<sup>2</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>3</sup> 'ti vutte „na bhikkhave idāñ' eva Devadatto akataññū, pubbe pi akataññū yevā“<sup>4</sup> ti vatvā atitam āhari:

<sup>1</sup> K ārogambhīti. <sup>2</sup> K -bhuttañ. <sup>3</sup> K adds ti. <sup>4</sup> K adds idāni. <sup>5</sup> BP ācariyena sutakālato paṭṭhāya. <sup>6</sup> K dāni corr. to dāni. <sup>7</sup> K viracitvā. <sup>8</sup> K nāto. <sup>9</sup> K -cāriñ.



Atīte Magadharatthe Rājagahe ekasmiṃ Magadharaññe rajjam kārente Bodhisatto tass' eva setthi ahosi asītikoṭivibhavo Saṃkhasetthīti nāmena. Bārānasiyam Piliyasetthi nāma asītikoṭivibhavo va ahosi. Te aññamaññaṃ saḥāya ahesum. Tesu Bārānasiyam Piliyasetthissa kenacid eva kāraṇena mahantaṃ bhayaṃ uppajji, sabbaṃ sāpateyyaṃ parihāyi. So daliddo appaṭisaraṇo hutvā bhariyaṃ ādāya Saṃkhasetthiṃ paccayaṃ katvā Bārānasito nikkhamitvā padasā va Rājagahaṃ patvā Saṃkhasetthissa nivesanaṃ agamāsi. So taṃ disvā va „sahāyo me āgato“ ti parissajitvā sakkārasammaṇaṃ kāretvā katipāhaṃ vitināmetvā ekadivasāṃ „kiṃ samma ken' atthena āgato sīti“ pucchi. „Bhayaṃ me samma uppannaṃ, sabbaṃ dhanāṃ parikkhīṇaṃ, upatthambho me hohīti“. „Sādhu samma, mā bhāyīti“ bhaṇḍāgāraṃ vivarāpetvā cattālisa hiraññaḥkoṭiyo dāpetvā sesam pi paricchadaparivāraṃ sabbaṃ attano santakaṃ saviññānakaṃ aviññānakaṃ majjhe bhinditvā upaḍḍham<sup>1</sup> eva adāsi. So taṃ vibhavaṃ ādāya puna Bārānasiṃ gantvā nivāsaṃ kappesi. Aparabhāge Saṃkhasetthissāpi tādisaṃ bhayaṃ uppajji. So attano paṭisaraṇaṃ upadhārento „sahāyassa me mahā upakāro kato, upaḍḍhavibhavo<sup>2</sup> dinno, na so maṃ disvā pariccajissati, tassa santikaṃ gamissāmīti“ cintetvā bhariyaṃ ādāya padasā va Bārānasiṃ gantvā bhariyaṃ āha: „bhadde tava mayā sadhim antaravīthiyā gamaṇaṃ nāma na yuttaṃ, mayā pesitayānaṃ āruya mahantena parivārena pacchā āgamissasi, yāva yānaṃ pesemi tāva etth' eva hohīti“ vatvā taṃ sālāyaṃ tḥape-tvā sayāṃ nagaraṃ pavisitvā setthissa gharaṃ gantvā „Rājagahanagarato tumhākaṃ saḥāyo Saṃkhasetthi nāma āgato“ ti ārocāpesi. So<sup>4</sup> „āgacchatū“<sup>3</sup> 'ti pakkosāpetvā taṃ disvā n' eva āsanā vutthāsi na paṭisanthāraṃ akāsi, kevalaṃ „kimatthaṃ āgato sīti“ pucchi. „Tumhākaṃ dassanattaṃ āgato 'mhīti“.

<sup>1</sup> K bhāyi. <sup>2</sup> so B<sup>p</sup>; K upattham. <sup>3</sup> so B<sup>p</sup>; K upattha-. <sup>4</sup> B<sup>p</sup> so pi, K yo. <sup>5</sup> so B<sup>p</sup>; K agacchantū.

„Nivāso kahaṃ gaḥito“ ti. „Na tāva nivāsanatṭhānaṃ atthi. seṭṭhigharaṇiṃ<sup>1</sup> pi sālāya ṭhapetvā va āgato 'mhīti“. „Tumhākaṃ idha nivāsanatṭhānaṃ n' atthi, nivāpaṃ<sup>2</sup> gaḥetvā ekasmiṃ ṭhāne pacāpetvā<sup>3</sup> bhuñjitvā gacchatha, puna amhe mā pas-sitthā“<sup>4</sup> 'ti vatvā „mayhaṃ saḥāyassa dasante bandhitvā ekaṃ ba-halalāpatumbaṃ dehīti“<sup>5</sup> dāsaṃ āṇāpesi<sup>6</sup>. Tam divasaṃ kira so rattakasālīnaṃ sakatasahassamattaṃ opunāpetvā koṭṭhāgāraṃ<sup>7</sup> pūrāpesi, cattālīsakoṭṭidhanaṃ gaḥetvā āgato akataññū mahācoro saḥāyassa ṭumbamate palāpe dāpesi. Dāso pacchiyaṃ ekaṃ palāpatumbaṃ<sup>8</sup> pakkhipāpetvā Bodhisattassa santikaṃ agamāsi. Bodhisatto cintesi: „ayaṃ asappuriso mama santikā cattālīsakoṭṭidhanavibhavaṃ labhitvā idāni palāpatumbaṃ dāpesi, gaṇhāmi nu kho, mā gaṇhāmi“<sup>9</sup>. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ tāva akataññū mittadūbhi<sup>10</sup> katavināsakabhāvena<sup>11</sup> mayā saddhiṃ mitta-bhāvaṃ bhindi, sac' āhaṃ<sup>12</sup> etena dinnāṃ palāpatumbaṃ lāma-kattā na gaṇhissāmi ahaṃ pi mittabhāvaṃ bhindissāmi, andha-bālā<sup>13</sup> parittakaṃ laddhaṃ agaṇhantā mittabhāvaṃ vināseṃti, ahaṃ pana etena dinnāṃ palāpatumbaṃ mama vasena mitta-bhāvaṃ patitṭhāpessāmi“<sup>14</sup> so palāpatumbaṃ dasante bandhitvā pāsādā oruyha sālāṃ agamāsi. Atha naṃ bhariyā „kin te ayya laddhaṃ“ ti pucchi. „Bhadde amhākaṃ saḥāyo Piliya-seṭṭhi palāpatumbaṃ datvā amhe ajj' eva vissajjesīti“<sup>15</sup>. Sā „ayya, kimatthaṃ aggahesi, kiṃ etaṃ cattālīsakoṭṭidhanassa anucchavikaṃ“ ti rodituṃ ārabhi. Bodhisatto „bhadde, mā<sup>16</sup> rodi, ahaṃ tena saddhiṃ mittabhāvabhedanabhayena mama vasena mittabhāvaṃ ṭhapetuṃ<sup>17</sup> gaṇhiṃ, tvaṃ kiṃkāraṇā soca-sīti“<sup>18</sup> vatvā imaṃ gātham āha:

Asampadānen' itaritarassa  
bālassa mittāni kalābhavanti,

<sup>1</sup> K -paṇi. <sup>2</sup> so BP; K nivāsaṃ. <sup>3</sup> so BP; K ekasmiṃ ṭhapetvā. <sup>4</sup> K dānāpesi. <sup>5</sup> K koddhāgāraṃ. <sup>6</sup> K palāpatumbaṃ. <sup>7</sup> K -dubhi, BP -dubbi. <sup>8</sup> BP kataññīna-.  
<sup>9</sup> K svāhaṃ. <sup>10</sup> K -la. <sup>11</sup> K na. <sup>12</sup> K -taṃ.

tasmā harāmi bhusam addhamānam,  
mā me mitti<sup>1</sup> jiyittha<sup>2</sup>, sassatāyan ti. 127.

Tattha asampadānenā<sup>1</sup> ti asampadānena, saralopena saddhimi, agahaṇenā<sup>2</sup> ti attho, itarītarassā<sup>3</sup> ti yassa kassaci lāmakālamakassāpi, bālassa mittāni kalībhavantīti dandhassa apaññassa mittāni malināni<sup>4</sup> kālakapṇisadisāni honti, bhijjantīti attho, tasmā harāmi bhusam addhamānan ti tena kāraṇenāham saḥāyena dinnam ekam<sup>5</sup> palāpatumbam harāmi gaṇhāmīti dasseti, mānan<sup>6</sup> ti aṭṭhannam<sup>7</sup> nālinam nāman, catunnam addhamānam, catasso nāliyo tumbo nāma<sup>8</sup>, tena vuttam palāpatumbam ti, mā me mitti jiyittha<sup>9</sup> sassatāyan ti mama saḥāyena saddhimi metti mā bhijjitha, sassatā va ayaṃ hotū<sup>10</sup> ti attho.

Evam vutte pi seṭṭhibhariyā rodāt<sup>1</sup> eva. Tasmim khaṇe Saṃkhasetṭhinā Piliyasetṭhissa dinno kammantadāso sāladvārena āgacchanto seṭṭhibhariyāya rodanassa<sup>2</sup> saddam<sup>10</sup> sutvā sālām pavisitvā attano sāmike disvā pādesu patitvā roditvā kanditvā „kimattham idhāgat<sup>3</sup> attha sāmīti“<sup>4</sup> pucchi. Seṭṭhi sabbam ārocesi. Kammantadāso „hotu sāmī, mā cintethā“<sup>11</sup> ti ubho pi assāsetvā attano geham netvā gandhodakena nahāpetvā bhojetvā „sāmikā vo āgatā“<sup>12</sup> ti sesesan nipātetvā dassetvā kati-pāham vitināmetvā sabbe dāse gaḥetvā rājaṅgaṇam gantvā uparavam akāmsu<sup>13</sup>. Rājā pakkosāpetvā „kiṃ etan“<sup>14</sup> ti pucchi. Te sabbam tam pavattim rañño ārocesum. Rājā tesam vacanam sutvā ubho pi seṭṭhī<sup>15</sup> pakkosāpetvā Saṃkhasetṭhim pucchi: „saccam kira tayā mahāsetṭhi Piliyasetṭhissa cattālīsakoṭṭidhanam dinnan“<sup>16</sup> ti. „Mahārāja mama saḥāyassa mam takketvā“<sup>17</sup> Rājagaham āgacchantassa na kevalam dhanam sabbam vibhavajātam saviññānakam<sup>18</sup> aviññānakam dve koṭṭhāse katvā samabhāgam adāsīn“<sup>19</sup> ti. Rājā „saccam“<sup>20</sup> etan“<sup>21</sup> ti Piliyasetṭhim pucchi. „Āma devā“<sup>22</sup> ti. „Tayā pan’ assa tam ñeva takketvā āgatassa atthi koci sakkāro vā sammāno vā kato“<sup>23</sup> ti. So tuṅhi ahoṣi. „Api pana te etassa palāpatumbamattam dasante pakkhipāpetvā

<sup>1</sup> K mitta, BṔ miti (metri causa?). <sup>2</sup> K riyittha, BṔ jiyiyatha. <sup>3</sup> K malināni. <sup>4</sup> K eka. <sup>5</sup> K mānen. <sup>6</sup> K aṭṭhantam. <sup>7</sup> K nā. <sup>8</sup> K citti jiyittha? BṔ miti jiyiyatha. <sup>9</sup> K rodātassa. <sup>10</sup> K dadam. <sup>11</sup> K cintethā. <sup>12</sup> read akāsi? <sup>13</sup> K seṭṭhi. <sup>14</sup> K take katvā. <sup>15</sup> K -kā. <sup>16</sup> K paccam.

dāpitaṃ atthīti“. Tam pi sutvā tuṅhi yeva ahoṣi. Rājā „kiṃ kātābbaṃ“ ti amaccehi saddhiṃ mantevā taṃ paribhāsivā „gacchatha, Piliyasetṭhissa ghare sabbaṃ vibhavaṃ Saṃkhasetṭhissa dethā“ 'ti āha. Bodhisatto „mahārāja, mayhaṃ parasantakena<sup>1</sup> attho n' atthi, mayā dinnamattam eva pana dāpethā“ 'ti. Rājā Bodhisatassa santakaṃ dāpeti. Bodhisatto sabbaṃ attanā dinnavibhavaṃ paṭilabhivā dāsaparisa-parivuto Rājagaham eva gantvā kuṭumbaṃ saṅṭhapetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Piliyasetṭhi Devadatto ahoṣi, Saṃkhasetṭhi pana aham evā“ 'ti. Asampadāna-jātakaṃ.

## 2. Pañcagarujātaka.

Kusalūpadese dhitiyā daḥhāyā 'ti. Idaṃ Satthā Jeta-vane viharanto Ajapālanigrodhe Māradhītānaṃ palobhanasuttantaṃ ārabha kāthesi. Bhagavatā hi ādito paṭṭhāya

Daddallamānā āgañchum<sup>2</sup> Taṅhā<sup>3</sup> ca Aratī Ragā,  
tā tattha panūdi<sup>4</sup> Satthā tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluta<sup>5</sup> ti,

evaṃ yāva pariyoṣānā tassa suttantassa kathitakāle dhammasabhāyaṃ sannipatitā bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso, Sammāsambuddho Māradhītaro anekasatāni dibbarūpāni māpetvā palobhanatthāya upasāmakamantā akkhini pi ummiletvā na olokesi, aho Buddhabalan nāma acchariyaṃ“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā 'ti rutte „na bhikkhave idāni mayhaṃ sabbāsave khepetvā sabbaññūtaṃ pattassa Māradhītānaṃ anolokanam nāma na<sup>6</sup> acchariyaṃ, ahaṃ hi pubbe bodhiṃ pariyesamāno saṃkilesakāle pi abhisāṃkhataṃ dibbarūpam pi indriyāni bhinditvā kilesavasena anoloketvā va gantvā mahārājaṃ pāpunin“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bo-dhisatto bhātikasatassa kaṇiṭṭho ahoṣīti sabbaṃ hetthā<sup>7</sup>

<sup>1</sup> K parasattakena <sup>2</sup> BP āgacchum. <sup>3</sup> so BP; K taṅhāya. <sup>4</sup> BP panūdi.

<sup>5</sup> K māluko. <sup>6</sup> so both K and BP. <sup>7</sup> see Jāt. 96.

Takkasilajātake vuttanayen' eva vitthāretabbaṃ. Tadā pana Takkasilanagaravāsīhi bahinagare sālāya Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā yācivā rājāṃ paṭicchāpetvā abhiseke kate Takkasilanagaravāsino nagaraṃ devanagaraṃ viya rājabhavanaṃ ca Indabhavanaṃ viya alaṃkarimsu. Tadā pana Bodhisatto nagaraṃ pavisitvā rājabhavanane pāsāde mahātale samussāpitasetacchattaṃ<sup>1</sup> ratanavarapallaṃkaṃ āruyha devarājaliḥhāya nisīdi, amaccā ca brāhmaṇagahapatikādayo khattiyakumārā ca sabbālaṃkārapatiṃmaṇḍitā parivāretvā atthāṃsu, devaccharapaṭibhāgā soḷasasahassā nāṭakittiyo naccagītavāditaḥkusalā uttamavilāsasampannā naccagītavāditaṃ<sup>2</sup> payojesuṃ, gītavāditasaddena rājabhavanaṃ meghatthanitapūrito mahāsamuddakucchi<sup>3</sup> viya ekaninnādaṃ ahoṣi. Bodhisatto attano sirisobhaggaṃ olokayamāno cintesi: „sac' āhaṃ tāsāṃ yakkhinīnaṃ abhisāṃkhataṃ dibbarūpaṃ olokessaṃ jīvitakkhayaṃ patto abhavissaṃ, imaṃ sirisobhaggaṃ na olokessaṃ, Paccakabuddhānaṃ pana ovāde tṭhitabhāvena idaṃ mayā pattan“ ti, evaṃ ca pana cintetvā udānaṃ udānento imaṃ gātham āha:

Kusalūpadese dhitiyā dalhāya ca  
 avatthitattābhayabhīrutāya ca  
 na rakkhasīnaṃ vasam āgamimha,  
 sa sotthibhāvo mahatā bhayena me ti. 128.

Tattha kusalūpadese ti kusalānaṃ upadese Paccakabuddhānaṃ ovāde ti attho, dhitiyā dalhāya ca 'ti dalhāya dhitiyā yasathirena abhocchinnanirantaraviriya<sup>4</sup> cā 'ti attho, avatthitattābhayabhīrutāya cā 'ti abhayabhīrutāya avatthitattāya<sup>5</sup> ca, tattha bhayaṃ ti cittuttāsamattaṃ parittabhayaṃ, bhīrutā ti sarīrakampanappattaṃ<sup>6</sup> mahabhayaṃ, idaṃ ubhayaṃ pi Mahāsattassa yakkhīniyo nāmetā manussakhādikā ti bheravārammaṇaṃ disvā nāhoṣi, tenāha: avatthitattā bhayabhīrutāya cā 'ti, bhayabhīrutāya abhāven' eva bheravārammaṇaṃ disvāpi anivattana-bhāvenā 'ti attho, na rakkhasīnaṃ vasam āgamimhā 'ti yakkhakantāre tāsāṃ rakkhasīnaṃ vasāṃ na āgamimhā, yasmā amhākaṃ kusalūpadese dhiti ca dalhā ahoṣi bhayabhīrutābhāvena ca anivattanasabbhāvā ahumhā tasmā rakkhasīnaṃ

<sup>1</sup> K - sesacchattaṃ. <sup>2</sup> K - vādīnāti? <sup>3</sup> K - kucchiṃ. <sup>4</sup> K abhocch-. <sup>5</sup> K avattita-.  
<sup>6</sup> K sarīraṃkam-.

vasaṃ na agamimbā ti vuttaṃ hoti, sa sotthibbhāvo mahatā bhayena me ti so me ayaṃ ajja mahatā bhayena rakkhasīnaṃ santikā pattabbena dukkhado-manassena sotthibbhāvo khemabhāvo piṭṭisomanassabhāvo yeva jāto ti attho<sup>1</sup>.

Evam Mahāsatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā dhammena rajjaṃ kāretvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammedesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Ahaṃ tena samayena Takkasilāṃ gantvā rajjaṃ pattakumāro ahoṣiṃ, ti. Pañcagarujātakaṃ<sup>2</sup>.

### 3. Ghatāsana-jātaka.

Khemaṃ yahin ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. So hi bhikkhu Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahe tvā paccantaṃ gantvā ekaṃ gāmaṃ upanissāya araññasenaṃ vassaṃ upagañchi. Tassa paṭhamamāse yeva piṇḍāya pavittassa paṇṇasālā jhāyittha. So vasanaṭṭhānābhāvena kilamanto upaṭṭhākānaṃ<sup>3</sup> ācikkhi. Te „hotu bhante, paṇṇasālāṃ karissāma tāvā“<sup>4</sup> ti ādīni vadantaṃ temāsaṃ vītināmesuṃ. So senāsana-sappāyābhāvena kammaṭṭhānaṃ matthakaṃ pāpetuṃ nāsakkhi. So nimittamattam pi anuppādetvā vutthavasso Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kin nu kho te bhikkhu kammaṭṭhānaṃ sappāyaṃ jātaṃ“ ti pucchi. So ādito paṭṭhāya sappāyāsappāyaṃ kathesi. Satthā<sup>5</sup> „pubbe pi kho bhikkhū tiracchānāpi attano sappāyāsappāyaṃ nātvā sappāyakāle vasi tvā asappāyakāle vasanaṭṭhānaṃ pahāya aññattha agamaṃsu, tvaṃ kasmā attano sappāyāsappāyaṃ na aññāsīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto sakunayoniyaṃ nibbattitvā viññūtaṃ patvā so bhaggapatto sakunārājā hutvā ekasmiṃ araññāyatane jātassara-tire sākhāvitapasampannaṃ bahalapattapalāsaṃ mahārukkhaṃ upanissāya saparivāro vāsaṃ kappesi. Bahū sakunā tassa

<sup>1</sup> so BP; K omits attho. <sup>2</sup> BP bhirukajātakaṃ dutiyaṃ. <sup>3</sup> so BP; K upaṭṭhānānaṃ. <sup>4</sup> K tāvapamatāvā. <sup>5</sup> so BP; K omits satthā.

rukkhassa udakamatthake<sup>1</sup> patthaṭasākhāsu vasantā sarīra-valañjam udake pāṭenti. Tasmīn ca jātassare Caṇḍo nāgarājā vasati, tassa etad ahoṣi: „ime sakunā mayham nivāse jātassare sarīravalañjam pāṭenti, yan nūna udakato aggim utthāpetvā rukkham jhāpetvā ete palāpeyyan“ ti so kuddhamānaso rattibhāge sabbesam<sup>2</sup> sakunānam sannipatitvā rukkhasākhāsu nipannakāle paṭhamam tāva uddhanāropitam<sup>3</sup> viya udakam pakkatthāpetvā<sup>4</sup> dutiyavāre dhūmam utthāpetvā tatiyavāre tālakkhandhappamānam jālam utthāpesi. Bodhisatto udakato jālam utthahamānam disvā „bho sakunā, agginā ādittam nāma udakena nibbāpenti, idāni pana udakam eva ādittam, na sakkā amhehi idha vasitum, aññattha gamissāmā“ ti vatvā gātham āha:

Khemam yaḥim tattha arī udīrito:  
udakassa majjhe jalate<sup>5</sup> ghatāsano,  
na ajja vāso mahiyā mahīruhe,  
disā bhajavho, saraṇ' ajja no bhayan ti. 129.

Tattha khemam yaḥim tattha arī udīrito ti yasmim udakapitthe khemabhāvo nibbhayabhāvo tasmim sattu paccatthiko sapatto<sup>6</sup> utthito, udakassā 'ti jalassa, ghatāsano ti aggi, so ghatam asanāti tasmā ghatāsano ti vuccati, na ajja vāso ti ajja no vāso n' atthi, mahiyā mahīruhe ti<sup>7</sup> mahīruho vuccati rukkho tasmim imissā mahiyā jāte<sup>8</sup> rukkhe<sup>9</sup> ti attho, disā bhajavho ti disā bhajatha gacchatha, saraṇ' ajja no bhayan ti ajj' amhākam saraṇato va bhayam jātam, paṭisaraṇatthānato<sup>10</sup> bhayam uppannam ti attho.

Evam vatvā Bodhisatto attano vacanakare sakune ādāya uppatitvā aññattha gato. Bodhisattassa pana vacanam agahetvā thitasakunā jīvitakkhayaṃ pattā.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu arahatte patitthāsi) „Tadā Bodhisattassa vacanakarā sakunā Buddhaparisā, sakunārājā pana aham evā“ ti. Ghatāsānajātakam.

<sup>1</sup> K adds mama. <sup>2</sup> K sabbe. <sup>3</sup> B<sup>p</sup> uddhane ropitam. <sup>4</sup> B<sup>p</sup> pakkutthāpetvā.  
<sup>5</sup> K jalato. <sup>6</sup> K sampatto. <sup>7</sup> K omite mahīruhe ti. <sup>8</sup> K te, B<sup>p</sup> jāto. <sup>9</sup> B<sup>p</sup> ukkho. <sup>10</sup> K pati-.

## 4. Jhānasodhanajātaka.

Ye saññino ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Saṅkassanagaradvāre attanā saṅkhittena pucchitapañhassa Dhammasenāpatino vitthāravayākaraṇam ārabha kathesi. Tatv' idam atīta-vatthum:

Atīte kira Brahmadaṭṭe Bārāṇasiyam -pe- Bodhisatto araññāyatane kālam karonto „n' eva -saññi- nāsaññīti“ āha -pe-. Tāpasā jeṭṭhantevāsikassa katham na gaṇhimsu. Bodhisatto Abhassarato āgantvā ākāse ṭhatvā imam gātham āha:

Ye saññino te pi duggatā,  
ye pi asaññino te pi duggatā,  
etaṃ ubhayam vivajjaya<sup>1</sup>,  
taṃ samāpattisukham anaṅgaṇan ti. 130.

Tattha ye saññino ti ṭhatvā n' eva -saññi- nāsaññāyatanaalābhino<sup>2</sup> avasese<sup>4</sup> sacittakasatte dasseti, te pi duggatā ti tassā samāpattiyā alābhato te pi duggatā nāma, ye pi asaññino ti asaññabhavo nibbatte acittakasatte dasseti, te pi duggatā ti te pi imissā yeva samāpattiyā alābhato duggatā yeva nāma, etaṃ ubhayam pi vivajjayā<sup>3</sup> 'ti etaṃ ubhayam pi saññibhāvaṃ ca asaññibhāvaṃ ca vivajjaya pajahā ti antevāsikam ovadi, taṃ samāpattisukham anaṅgaṇan ti taṃ n' eva -saññi- nāsaññāyatanaalābhino sattatṭhena sukham ti saṅkham gataṃ jhānasukham anaṅgaṇam ti niddosaṃ, balavacittakaggatāsaabhāvena pi taṃ anaṅgaṇam nāma jātam.

Evam Bodhisatto dhammam desevā antevāsikassa guṇam kathetvā Brahmālokam eva agamāsi. Tadā sesā tāpasā jeṭṭhantevāsikassa saddahimsu.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto ahosi, Mahābrahmā pana aham evā“ 'ti. Jhānasodhanajātakam.

<sup>1</sup> so BP; K neva saññīti. <sup>2</sup> K vivaṃjjiya. <sup>3</sup> K nevasaññi-. <sup>4</sup> so BP; K avase.



## 5. Candābhajātaka.

Candābhan ti. Idam pi Satthā Jetavane viharanto Saṁkassanagaradvāre therassa paṇhavyākaraṇaṃ ārabha kathesi.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto araṇṇāyatane kālaṃ karonto antevāsikehi pucchito candābhaṃ suriyābhan ti vatvā Ābhassaresu nibbatta. Tāpasā jeṭṭhantevāsikassa na saddahiṃsu. Bodhisatto āgantvā ākāse ṭhito imaṃ gātham āha:

Candābhaṃ suriyābhaṃ ca yo dha paṇṇāya bhāvati<sup>1</sup>  
avitakkena jhānena hoti āhassarūpago ti. 131.

Tattha candābhan ti odātakasiṇaṃ dasseti, suriyābhan ti pitakasiṇaṃ, yo dha paṇṇāya bhāvati<sup>2</sup> yo puggalo idha sattaloke idam kasiṇadvayaṃ paṇṇāya bhāvati<sup>1</sup> ārammaṇaṃ katvā anupavisati tattha vā paṭijjāhāti, athavā candābhaṃ suriyābhaṃ ca yo dha paṇṇāya bhāvati<sup>2</sup> yattakaṃ ṭhānaṃ candābhā<sup>3</sup> ca suriyābhā<sup>3</sup> ca patthatā tattake ṭhāne<sup>2</sup> paṭibhāgaṃ kasiṇaṃ vadḍhetvā taṃ ārammaṇaṃ katvā jhānaṃ nibbattento ubhayam p' etaṃ paṇṇāya bhāvati<sup>1</sup> nāma, tasmā ayam p' ettha attho yeva, avitakkena jhānena hoti āhassarūpago ti so puggalo tathā katvā paṭiladdhena dutiyena jhānena āhassarabrahmalokūpago<sup>4</sup> hotīti.

Evam Bodhisatto tāpase bodhetvā jeṭṭhantevāsikassa guṇaṃ kathetvā Brahmaloḥkam eva gato.

Satthā imaṃ dhammaḍesaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jeṭṭhantevāsiko Sāriputto, Mahābrahmā pana aham evā“ 'ti. Candābhajātakaṃ.

## 6. Suvannaḥamsajātaka.

Yaṃ laddhaṃ tena tuṭṭhabban ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Thullanandaṃ bhikkhuniṃ ārabbhā kathesi. Sāvattiyaṃ hi aṇṇataro upāsako bhikkhuniṣaṃghaṃ lasunena pavāretva kbhettapālaṃ āṇāpesi<sup>5</sup>: „sace bhikkhuniyo āgacchanti ekekāya bhikkhuniyā dve tayo gaṇḍikā dehīti“. Tato paṭṭhāya bhikkhuniyo tassa

<sup>1</sup> so K; B<sup>2</sup> gādhati. <sup>2</sup> so K; B<sup>2</sup> gādhatīti. <sup>3</sup> K -bhaṃ. <sup>4</sup> so B<sup>2</sup>; K āhassarūpabra-.  
<sup>5</sup> K ānā-

geham pi khettaṃ pi lasunattāya gacchanti. Ath' ekasmim ussavadvise tassa gehe lasunam parikkhayaṃ agamāsi. Thullanandā bhikkhuni sa-parivārā<sup>1</sup> geham gantvā „lasunenāvuso attho“ ti vatvā „n' atth' ayye“, yathābhattam lasunam parikkhīnam. khettaṃ gacchathā“ ti vuttā khettaṃ gantvā na mattam jānitvā lasunam āharāpesi. Khettaṃ pālo ujjhāyi „katham hi nāma bhikkhuniyo na mattam jānitvā lasunam harāpessanti“ tassa vacanam<sup>2</sup> sutvā yā tā bhikkhuniyo appicchā<sup>4</sup> tāpi tāsam vacanam<sup>3</sup> sutvā bhikkhū pi ujjhāyimsu<sup>5</sup>, ujjhāyitvā ca pana Bhagavato etam attham ārocesum. Bhagavā Thullanandam bhikkhunim garahitvā „bhikkhave mahiccho puggalo nāma vijātamātuyāpi appiyo hoti amanāpo, appasanne pasādetum pasannānam<sup>6</sup> vā bhīyosomattāya pasādam janetum anuppannam lābham uppādetum uppannam vā pana thiram kātum na sakkoti, appiccho pana appasanne pasādetum pasannānam bhīyosomattāya pasādam janetum anuppannam lābham uppādetum uppannam vā pana thiram kātum sakkotī“ ādinā nayena bhikkhūnam tadanucchavikam dhammam kathetvā „na bhikkhave Thullanandā idān' eva mahicchā, pubbe pi mahicchā yevā“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmaḍatte rajjam kārente Bodhisatto aññatarabrāhmaṇakule nibbatti. Tassa vayappattassa samajātikā kulā pajāpatim āhariimsu. Tassā Nandā<sup>7</sup> ti tisso dhītarō ahesum. Tāsu parakulam āgatāsu yeva Bodhisatto kalam katvā suvaṇṇahamsayoniyam nibbatti jātissarim nāṇaṃ c' assa uppajji. So vayappatto hutvā suvaṇṇapattasañchannam sobhaggappattam mahantam attabhāvam disvā „kuto nu kho cavitvā aham idhūpapanno“ ti āvajjento „manussalokato“ ti nātvā puna „kathan nu me brāhmaṇi ca dhītarō ca jīvantīti“ upadhārento „paresam bhatim katvā kicchena jīvantīti“ nātvā cintesi: „mayham sarīre sovaṇṇamayāni pattāni koṭṭanaghaṭṭanasabhāvāni“, ito ekekam pattam dassāmi, tena me pajāpatī ca dhītarō ca sukhim jīvissantīti“ so tattha gantvā piṭṭhavam-sakoṭiyam<sup>8</sup> niliyi. Brāhmaṇi ca dhītarō ca Bodhisattam disvā

<sup>1</sup> K -vāro. <sup>2</sup> K nattheyye. <sup>3</sup> so BP; K omits vacanam. <sup>4</sup> K appiccha. <sup>5</sup> BP ujjhāyantassa tassa vacanam sutvā yā tā bh. appicchā tāpi ujjhāyanti tassa vacanam sutvā bhikkhū pi u. <sup>6</sup> K pasannam. <sup>7</sup> BP adds Nandavatī Sundarīnandā. <sup>8</sup> K -bhāvātī. <sup>9</sup> so BP; K piṭṭhīnivaṃsa-

„kuto āgato sāmīti“ pucchimsu. „Ahañ tumhākañ pitā, kālañ katvā suvaṇṇahaṃsayoniyāñ nibbattim, tumhe datṭhum āgato, ito paṭṭhāya tumhākañ paresaṃ bhatim katvā dukkhajīvikāya jīvanakiccaṃ n' atthi, ahañ vo ekekañ pattaṃ dassāmi, tañ vikkinitvā sukkena jīvathā“ 'ti ekañ pattaṃ datvā agamāsi. So eten' eva niyāmena antarantarā āgantvā ekekañ pattaṃ deti. Brāhmaṇiyo addhā sukhita' ahesuṃ. Ath' ekadivasāñ sā brāhmaṇi dhītarō āmantesi: „ammā tiracchānānaṃ nāma cittaṃ dujjānaṃ, kadāci vo pitā idha nāgaccheyya, idāni 'ssa āgata-kāle sabbāni pattaṃni luñcivā gaṇhāma“ 'ti. Tā „evaṃ no pitā kilamissatīti“ na sampatṭicchimsu. Brāhmaṇi pana mahicchatāya puna ekadivasāñ suvaṇṇarājahaṃsassa āgatakāle „ehi tāva sāmīti“ vatvā tañ attano santikaṃ upagataṃ ubho hi hatthehi gahetvā sabbapattāni luñci. Tāni pana Bodhisattassa ruciṃ vinā balakkārena gahitattā sabbāni bakapattasadisāni ahesuṃ. Bodhisatto pakkhe pasāretvā gantum nāsakkhi. Atha naṃ sā mahācāṭiyā pakkhipitvā posesi. Tassa puna uṭṭhantāni pat-tāni setāni sampajjimsu. So sañjātapakkho uppatitvā attano vasanaṭṭhānaṃ eva gantvā na puna agamāsi.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhave Thullanandā idān' eva mahicchā, pubbe pi mahicchā yeva mahicchatāya ca pana suvaṇṇamahā<sup>2</sup> parihīnā, idāni pana attano mahicchatāya eva lasunamahāpi<sup>3</sup> parihāyissati, tasmā ito paṭṭhāya lasunaṃ khādītum na labhissati<sup>4</sup>, yathā ca Thullanandā evaṃ tañ nissāya sesabhikkhuniyo pi, tasmā bahum<sup>5</sup> labhitvāpi pamāṇam eva jānitabbaṃ, appaṃ labhitvā pana yathā laddhen' eva santoso kātabbo, uttarim na patthetabban“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Yam laddham tena tuṭṭhabbam, atilobho hi pāpako,  
haṃsarājam gahetvāna suvaṇṇa parihāyathā 'ti. 132.

Tattha tuṭṭhabban ti tusitabbaṃ.

Idaṃ pana vatvā Satthā anekapariyāyena garahitvā „yā pana bhikkhunī lasunaṃ khādeyya pācittiyā“ ti sikkhāpadaṃ paññāpetvā

<sup>1</sup> K sukhiṇā. <sup>2</sup> K suvaṇṇamahā. <sup>3</sup> K lasunamahāpi. <sup>4</sup> so B; K labhati. <sup>5</sup> K bahū.

jātakaṃ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇi ayaṃ Thullanandā ahoṣi, tisso dhītaro idāni tisso yeva bhaginiyo, suvaṇṇarājahaṃso pana aham evā” ’ti. Suvāṇṇahaṃsajātakaṃ.

### 7. Babbujātaka.

Yatth’ eko labhate<sup>1</sup> babbū ’ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kāṇamātāsikkhāpadaṃ ārabha kathesi. Sāvatthiyaṃ hi Kāṇamātā nāma dhītuvasena pākata<sup>2</sup> nāma upāsikā ahoṣi sotāpannā ariyasāvaka. Sā dhītaram kāṇam aññatarasmiṃ gāmake samānājātiyassa purisassa adāsi. Kāṇā kenacid eva karaṇiyena mātu gharāṃ agamāsi. Ath’ ssa sāmiko katipāhaccayena dūtam pāhesi: „āgacchatu kāṇā, icchāmi kāṇāya āgamanān<sup>3</sup>” ti. Kāṇā dūtassa vacanaṃ sutvā „amma gamissāmi<sup>4</sup>” mātaram pucchi. Kāṇamātā „ettakaṃ kālāṃ vasitvā kathaṃ tucchahatthā va gamissasīti<sup>5</sup>” pūvaṃ paci. Tasmīṃ khaṇe eko piṇḍacāriko bhikkhu tassā nivesanaṃ agamāsi. Upāsikā taṃ nisīdāpetvā pattapūraṃ pūvaṃ dāpesi. So nikkhamitvā aññassa ācikkhi, tassa pi tath’ eva dāpesi. So pi nikkhamitvā aññassa ācikkhi, tassāpi tath’ eva ’ti evaṃ catunnaṃ janānaṃ dāpesi. Yathāpaṭiyattaṃ pūvaṃ parikkhayaṃ agamāsi. Kāṇāya gamanaṃ na sampajji. Ath’ assā sāmiko dutiyam pi tatiyam pi dūtam pāhesi. Tatiyaṃ pāhento va „sace kāṇā nāgacchati aham aññaṃ pajāpatim ānessāmi<sup>6</sup>” pāhesi. Tayo vāre ten’ eva upāyena gamanaṃ na sampajji. Kāṇāya sāmiko aññaṃ pajāpatim<sup>4</sup> ānesi. Kāṇā taṃ pavattim sutvā rodamānā atthāsi. Satthā taṃ karaṇaṃ űatvā pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacivaram ādāya Kāṇamātāya nivesanaṃ gantvā paññattāsāne nisīditvā Kāṇamātaram pucchi: „kissa kāṇāyaṃ<sup>7</sup> rodatīti<sup>8</sup>” „iminā nāma karaṇena<sup>9</sup>” ’ti ca sutvā Kāṇamātaram samassāsetvā dhammakathaṃ kathetvā utthāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. Atha tesam catunnaṃ bhikkhūnaṃ tayo vāre yathāpaṭiyattaṃ pūvaṃ gahetvā kāṇāya<sup>6</sup> gamanassa upacchinna-bhāvo<sup>7</sup> bhikkhusaṃghe pākato jāto. Ath’ ekadivasaṃ bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭthāpesuṃ: „āvuso catuhi nāma bhikkhūhi tayo vāre Kāṇamātāya pakkapūvaṃ khādītva kāṇāgamanantarāyaṃ katvā sāmikena pariccattam dhītaram nissāya mahāupāsikāya domanassaṃ uppāditan<sup>8</sup>” ti. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi

<sup>1</sup> so BP; K labhati. <sup>2</sup> K pātaka corr. to pākata. <sup>3</sup> K āgan. <sup>4</sup> K patīti. <sup>5</sup> K kīssa karaṇāya, BP kīssa ayaṃ kāṇā. <sup>6</sup> K karaṇāya. <sup>7</sup> so BP; K ucchinna-

kathāya sannisinnā<sup>1</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>2</sup> 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva cattāro bhikkhū Kāṇamātāya santakaṃ khādītva tassā domanassaṃ uppādesuṃ, pubbe pi uppādesuṃ yevā“<sup>3</sup> 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto pāsāṇakotṭakakule<sup>4</sup> nibbattitvā vayappatto pari-yodātasippo<sup>5</sup> ahoṣi. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ nigame eko mahāvibhavo setṭhi ahoṣi. Tassa nidhānagatā yeva cattālisa hiraṇṇakotīyo ahesuṃ. Ath' assa bhariyā kālaṃ katvā dhanasinehena gantvā dhanapitṭhiyaṃ mūsikā hutvā nibbatti. Evaṃ anukkamena sabbam pi taṃ kulaṃ abbatthaṃ agamāsi. Evaṃ so ucchijji. So gāmo pi chaḍḍito apaṇṇattikabhāvaṃ agamāsi. Tadā Bodhisatto tasmīṃ purāṇagāmaṭṭhāṇe pāsāṇe uppātetvā kotteti<sup>6</sup>. Atha sā mūsikā gocaraṃ caramānā Bodhisattaṃ punappuna passantī uppannasinehā hutvā cintesi: „mayhaṃ dhaṇaṃ bahū<sup>7</sup>, nikkāraṇena nassissati<sup>8</sup>, iminā saddhiṃ ekato hutvā imaṃ dhaṇaṃ khādissāmīti“<sup>9</sup> ekadivasam ekaṃ kahāpaṇaṃ mukhena ḍasitvā Bodhisattassa santikaṃ agamāsi. So taṃ disvā piyavācāya samālapanto<sup>10</sup> „kin nu kho amma kahāpaṇaṃ gaheṭvā āgatāsīti“ āha. „Tāta imaṃ gaheṭvā attanāpi paribhuñja, mayham pi maṃsaṃ āharā“<sup>11</sup> ti. So „sādhū“<sup>12</sup> ti sampatiḥchitvā kahāpaṇaṃ ādāya gharaṃ gantvā ekena māsakena maṃsaṃ kiṇitvā āharitvā tassā adāsi. Sā taṃ gaheṭvā attano nivāsaṇaṭṭhānaṃ gantvā yathāruciyā khādi. Tato paṭṭhāya iminā va niyāmena divase divase Bodhisattassa kahāpaṇaṃ deti. So pi 'ssā maṃsaṃ āharati. Ath' ekadivasam taṃ mūsikaṃ biḷāro aggahesi. Atha naṃ sā evam āha: „samma mā maṃ māresīti“<sup>13</sup>. „Kiṃkāraṇā, ahaṃ hi chāto maṃsaṃ khādītukāmo, na sakkā mayā na māretuṃ“<sup>14</sup> ti. „Kiṃ pana ekadivasam eva maṃsaṃ khādītukāmo c' asi udāhu niccakālan“<sup>15</sup> ti. „Labhamāno niccam pi khādītukāmo 'mhīti“<sup>16</sup>. „Yadi evaṃ ahan te niccakālaṃ maṃsaṃ dassāmīti“<sup>17</sup>

<sup>1</sup> K -koddhaka-. <sup>2</sup> K -sippā. <sup>3</sup> K koddheti. <sup>4</sup> K bahū. <sup>5</sup> so BP; K sati. <sup>6</sup> so BP; K -pento. <sup>7</sup> so K; BP dassāmi.

vissajjehi man<sup>1</sup> ti. Atha naṃ biḷāro „tena hi appamatto hohīti“ vissajjesi. Tato paṭṭhāya attano ābhatamaṃsaṃ dve koṭṭhāse katvā ekaṃ biḷārassa deti ekaṃ sayāṃ khādanti. Atha naṃ ekadivasāṃ aṅño biḷāro aggahesi, taṃ pi tath' eva saṅṅāpetvā attānaṃ vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya tayo koṭṭhāse katvā khādanti. Puna aṅño aggahesi, taṃ pi tath' eva saṅṅāpetvā attānaṃ mocesi. Tato paṭṭhāya cattāro koṭṭhāse katvā khādanti. Puna aṅño aggahesi, taṃ pi tath' eva saṅṅāpetvā attānaṃ mocesi. Tato paṭṭhāya pañca koṭṭhāse katvā khādanti. Sā pañcamaṃ koṭṭhāsaṃ khādamaṇā appāhāratāya<sup>1</sup> kilantā kisā ahoṣi appamaṃsalohitā. Bodhisatto taṃ disvā „amma kasmā milātāsīti“ vatvā „iminā nāma kāraṇeṇā“ ti vutte „tvam etta-kaṃ kālaṃ kasmā mayhaṃ nācikkhi, aham ettha kattabbaṃ jānissāmīti“ taṃ samassāsetvā suddhaphalikapāsāṇena guhaṃ katvā āharitvā „amma tvam imaṃ guhaṃ pavisitvā nipajjitvā āgatāgātānaṃ pharusāhi vācāhi santajjeyyāsīti“ āha. Sā guhaṃ pavisitvā nipajji<sup>2</sup>. Ath' eko biḷāro āgantvā „dehi me maṃsaṃ“ ti āha. Atha naṃ mūsikā „are duṭṭha biḷāra, kin te ahaṃ maṃsahārikā<sup>3</sup>, attano puttānaṃ maṃsaṃ khādā“ ti tajjesi. Biḷāro phalīkaguḥāya nippannabhāvaṃ ajānanto kopavasena „mūsikaṃ gaṇhissāmīti“ sahasā pakkhanditvā hadayena phalīkaguḥāyaṃ<sup>4</sup> pahari<sup>5</sup>, tāvad ev' assa<sup>7</sup> hadayaṃ bhijji, akkhīni nikkhamanākārappattāni jātāni. So tatth' eva jīvitakkhayaṃ patvā ekamantaṃ paṭicchannaṭṭhāne papati. Eten' upāyena aparo pi aparo pīti<sup>6</sup> cattāro pi janā jīvitakkhayaṃ pāpuṇimsu. Tato paṭṭhāya mūsikā nibbhayaṃ hutvā Bodhisattassa devasikaṃ dve tayo kahāpane deti. Evaṃ anukkamena sabbam pi dhaṇaṃ Bodhisattass' eva adāsi. Te ubho pi yāvajivaṃ mettīm abhinditvā yathākammaṃ gatā.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> K appahā-. <sup>2</sup> K nippajji. <sup>3</sup> K maṃsaṃhā-. <sup>4</sup> K khāda. <sup>5</sup> so B<sup>p</sup>; K -ya  
<sup>6</sup> so B<sup>p</sup>; K pahara. <sup>7</sup> K tāvassa, B<sup>p</sup> tāvad eva assa. <sup>8</sup> K pi.

Yatth' eko labhate babbu dutiyo tattha jāyati  
tatiyo ca catuttho ca, idan te babbukā bilan ti<sup>1</sup>. 133.

Tattha yatthā 'ti yasmiñ ṭhāne, babbū 'ti bilāro, dutiyo tattha jāyati  
tīti yattha eko mūsikam vā mañsam vā labhati dutiyo pi tattha bilāro jāyati  
uppajati, tathā tatiyo ca catuttho ca, evan te tadā cattāro bilāra ahesuñ, hutvā  
ca pana divase divase mañsam khādantā te babbukā idañ phalikkamayāñ bilan  
udarena paharivā sabbe pi jīvitakkhayañ pattā ti.

Evam Satthā dhammañ desetvā jātakañ samodhānesi: „Tadā  
cattāro bilārā cattāro bhikkhū ahesuñ, mūsikā Kāṇamātā, pāsāna-  
kottakamaṇikāro<sup>2</sup> aham evā“ 'ti. Babbujātakañ.

### 8. Godhajātaka.

Kin te jaṭṭhāhi dummedhā 'ti. Idañ Satthā Jetavane vi-  
haranto ekañ kuhakañ ārabha kathesi. Paccuppannavatthum heṭ-  
ṭhākathitasadisam eva.

Atīte pana Bārāṇasiyañ Brāhmadatte rajjañ kārente  
Bodhisatto godhayoniyañ paṭisandhiñ gañhi. Tadā eko  
pañcābhiñño uggatapo tāpaso ekañ paccantagāmañ nissāya  
araññāyatane pañnasālāya vasati. Gāmvāsino sakkaccañ tā-  
pasañ upaṭṭhahanti. Bodhisatto tassa caṃkamanakoṭṭiyañ  
ekasmiñ vammike vasati, vasanto ca pana divase divase dve  
tayo vāre tāpasañ upasaṃkamitvā dhammūpasaṃhitañ atthū-  
pasaṃhitañ ca vacanañ sutvā tāpasañ vanditvā vasanaṭṭhānam  
eva gacchati. Aparabhāge tāpaso gāmvāsino āpucchitvā pak-  
kāmi, pakkante ca pana tasmim sīlavatasampanne tāpase añño  
kūṭatāpaso āgantvā tasmim assamapade vasañ kappesi. Bo-  
dhisatto „ayam pi sīlavā“ ti sallakkhetvā purimanayen' eva  
tassa santikañ agamāsi. Ath' ekadivasañ nidāghasamaye akāla-  
samaye meghavatte<sup>3</sup> vammikehi makkhikā nikkhamiṃsu. Tāsañ  
khādanatthañ godhā āhiñḍiṃsu. Gāmvāsino nikkhamitvā bahū

<sup>1</sup> so both K and B<sup>p</sup>. <sup>2</sup> K pāsānakodhdhaka-. <sup>3</sup> K -vaddhe.

godhā<sup>1</sup> gahetvā siniddhasambhārayuttam<sup>2</sup> ambilānambilaṃ godhamāmsaṃ sampādetvā tāpasassa adamsu. Tāpaso godhamāmsaṃ khāditvā rasataṇhāya baddho „idaṃ maṃsaṃ atimadhuraṃ, kissa<sup>3</sup> maṃsaṃ nāma etan“ ti pucchitvā „godhamāmsaṃ“ ti sutvā „mama santikaṃ mahāgodho āgacchati, taṃ māretvā maṃsaṃ khādissāmīti“ cintetvā pacanabhājanaṃ ca sappiloṇādīni ca āharāpetvā ekamante ṭhapetvā muggaraṃ ādāya kāsāyena paṭicchādetvā paṇṇasāladvāre Bodhisattassa āgamaṇaṃ olokayamāno upasantūpasanto viya hutvā nisidi. Bodhisatto „sāyaṇhasamaye tāpasassa santikaṃ gacchissāmīti“ nikkhamitvā upasaṃkamanto va tassa indriyavikāraṃ disvā cintesi: „nāyaṃ tāpaso, aññesu divāsesu nisīdanākārena nisinno, ajj’ esa maṃ olokeno pi duṭṭhindriyo hutvā oloketi, parigaṇhissāmi nan“ ti so tāpasassa heṭṭhā vāte ṭhatvā godhamānsagandhaṃ ghāyitvā „iminā kūtātāpasena ajja godhamānsaṃ khāditāṃ bhavissati, tena rasataṇhāya baddho ajja maṃ attano santikaṃ upasaṃkamantaṃ muggarena paharivā maṃsaṃ pacitvā khāditukāmo bhavissatīti“ tassa santikaṃ anupagantvā ca<sup>4</sup> paṭikkamitvā vicarati. Tāpaso Bodhisattassa anāgamanabhāvaṃ nātvā „iminā ‘ayaṃ nāma māretukāmo’ ti nātaṃ bhavissati, tena kāraṇena nāgacchati, anāgacchantassāpi kuto muttīti“ muggaraṃ niharitvā khipi. So tassa aggaṇaṅguṭṭham eva āsādesi. Bodhisatto vegenā vammikaṃ<sup>5</sup> pavisitvā aññena chiddena sīsaṃ ukkhipitvā „ambho<sup>6</sup> kūtājāṭila, ahaṃ tava santikaṃ upasaṃkamanto ‘sīlavā’ ti saññāya upasaṃkamiṃ, idāni pana te mayā kūtābhāvo nāto, tādisassa mahācorassa kiṃ iminā pabbajjāliṅgena<sup>7</sup>“ ti vatvā taṃ garahanto imaṃ gātham āha:

Kin te jāṭahi dummedha, kin te ajinasāṭiyā, (Dhp. v. 394.)  
abbhantaran te gahaṇaṃ, bāhiraṃ parimajjasīti. 134.

<sup>1</sup> Bp godhe. <sup>2</sup> so Bp; K siniddham-. <sup>3</sup> Bp kassa. <sup>4</sup> Bp omits ca. <sup>5</sup> K vammikena, Bp dhammikaṃ. <sup>6</sup> K amho. <sup>7</sup> K -liṅgenānā.



Tattha kin te jaṭṭhi dummedhā<sup>1</sup> ti ambho<sup>1</sup> dummedha nippaṇṇā, etā pabbajitena dhāretabbā jaṭṭhā, pabbajjāgūṇarāhitassa kin te tāhi<sup>2</sup> jaṭṭhīti attho, kin te ajinasāṭṭiyā<sup>3</sup> ti ajinasāṭṭiyā<sup>3</sup> anucchavikassa<sup>4</sup> sannivarassa abhāvakālato paṭṭhāya kin te ajinasāṭṭiyā, abbhantaran te gahanāni ti tava abbhantaran hadayanā ragadosamohagahanena gahanāni paṭicchannāni, bāhiraṃ parimajjasi<sup>5</sup> so tvam abbhantare gahane<sup>5</sup> nahānādihi<sup>6</sup> c' eva līṅgagahaṇena ca bāhiraṃ parimajjasi, tam parimajjanto kaṅjikapūritalābu viya visapūritacāṭī viya āsivisa-pūritavammiko viya gūthapūritacittaghaṭo viya ca bahimaṭṭho<sup>7</sup> va hosi, kin tayā coreṇa idha vasantena, sīghāni ito palāyāhi, no ce palāyasi gāmaवासिनां te ācīk-khītvā niggahāni kārapessāmi.

Evam Bodhisatto kūṭatāpasāni tajjētvā vammikam eva pāvisi. Kūṭatāpaso pi tato pakkāmi.

Satthā imāni dhammedesāni āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā kūṭatāpaso ayaṃ kuhako ahoṣi, purimo silavantaṭāpaso Sāri-putto, godho pana aham evā“<sup>8</sup> ti. Godhajātakaṃ.

### 9. Ubhatobhaṭṭhajātaka.

Akkhī<sup>9</sup> bhinnā paṭo naṭṭho ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadāttam ārabba kathesi. Tadā kira dhammasabhāyāni bhikkhū kathāni samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso seyyathāpi nāma chavālātam<sup>9</sup> ubhato padittam majjhe gūthagatam n' evāraṇṇe kaṭṭhattham pharati na gāme kaṭṭhattham pharati evam evam Devadatto evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā ubhato bhaṭṭho ubhato paribāhiro jāto gihiparibhogā ca parihīno sāmānāntaṇ<sup>10</sup> ca na paripūretīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarāhi kathāya sannisinā“<sup>11</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>12</sup> ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva ubhato paribhaṭṭho hoti, atite pi paribhaṭṭho ahoṣi yevā“<sup>13</sup> ti vatvā atitāni āhari:

Atite Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjāni kārente Bodhisatto rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadā ekasmiṃ gāmake bālisikā vasanti. Ath' eko bālisiko<sup>11</sup> balisaṃ<sup>12</sup> ādāya daharena puttēna saddhimi yasmim sobbhe pakatiyāpi bālisikā<sup>11</sup> macche ganhanti tattha tattha gantvā balisaṃ<sup>12</sup> khipi. Baliso<sup>13</sup>

<sup>1</sup> K amho. <sup>2</sup> K nāhi. <sup>3</sup> K -yāya. <sup>4</sup> K anacch-. <sup>5</sup> so K; B<sup>p</sup> gahaṇam. <sup>6</sup> K nagahā-, B<sup>p</sup> nāhā-. <sup>7</sup> so B<sup>p</sup>; K bahiddho <sup>8</sup> K akkhī. <sup>9</sup> so K; B<sup>p</sup> chavālātam. <sup>10</sup> so B<sup>p</sup>; K sāmānāntaṇ. <sup>11</sup> bāli-. <sup>12</sup> K bali-.

udakapaṭicchanne ekasmiṃ khānuke<sup>1</sup> laggi. Bālisiko taṃ ākaḍḍhituṃ asakkonto cintesi: „ayaṃ baliso mahāmacche laggo bhavissati, puttakaṃ mātu santikaṃ pesetvā paṭivissakehi saddhiṃ kalahaṃ kārāpemi, evaṃ ito na koci koṭṭhāsaṃ paccāsiṃsissatīti“ so puttaṃ āha: „gaccha tāta, mahāmacchaṃ no laddhabhāvaṃ mātu ācikkhā<sup>2</sup> ti, paṭivissakehi saddhiṃ kalahaṃ karohīti“ so puttaṃ pesetvā balisaṃ ākaḍḍhituṃ asakkonto rajjuchedanabhayena uttarisāṭakaṃ thale ṭhapetvā udakaṃ otarivā macchalobhena macchaṃ upadhārento khānukehi paharivā dve akkhī bhindi. Thale ṭhapitasāṭakaṃ pi<sup>3</sup> ssa coro hari. So vedanāmatto hutvā hatthena akkhīni uppīliyamāno gahetvā udakā uttarivā kampamāno sāṭakaṃ pariyesati. Sāpi<sup>4</sup> ssa bhariyā kalahaṃ katvā „kassaci apaccāsiṃsanabhāvaṃ karissāmīti“ ekasmiṃ yeva kaṇṇe tālappaṇṇaṃ pilandhitva ekaṃ akkhīṃ ukkhalimasiyā añjetvā kukkuraṃ aṃkenādāya paṭivissakagharaṃ agamāsi. Atha naṃ ekā sahāyikā evaṃ āha: „ekasmiṃ yeva te kaṇṇe tālappaṇṇaṃ pilandhanaṃ, ekaṃ akkhīṃ añjitaṃ, piyaputtaṃ viya kukkuraṃ aṃkenādāya gharato gharaṃ gacchasi, kiṃ ummattikāsi<sup>5</sup> jātā“ ti. „Nāhaṃ ummattikā, tvaṃ pana maṃ akāraṇena akkosasi paribhāsasi, idāni taṃ gāmaḥojakassa santikaṃ gantvā atṭha kahāpaṇe daṇḍāpessāmīti“<sup>6</sup> evaṃ kalahaṃ katvā ubho pi gāmaḥojakassa santikaṃ agamīṃsu. Kalahe visodhiyamāne tassā yeva matthake daṇḍo pati. Atha naṃ bandhitvā „daṇḍaṃ dehīti“ pothetuṃ<sup>7</sup> ārabhiṃsu. Rukhadevatā gāme tassā imaṃ pavattim araṇṇe c<sup>8</sup> assā patino taṃ vyasanaṃ disvā khandhantare ṭhitā „bho purisa, tuyhaṃ uduke pi kammanto paduṭṭho thale pi, ubhato bhaṭṭho jāto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Akkhī<sup>5</sup> bhinnā<sup>6</sup> paṭo natṭho sakhigehe ca bhaṇḍanaṃ,  
ubhato paduṭṭho kammanto<sup>7</sup> udakamhi thalamhi cā<sup>8</sup> ti. 135.

<sup>1</sup> K khānuke. <sup>2</sup> K -kāyi. <sup>3</sup> K daṇḍāpessāmīti, BP daṇḍe karissāmi iti. <sup>4</sup> K potthetuṃ. <sup>5</sup> both K and BP akkhī. <sup>6</sup> so K; BP bhinno. <sup>7</sup> K paduṭṭhakamanto, BP paduṭṭhakamantā.

Tattha sakhigehe ca bhaṇḍananā ti, sakhī sahāyikā, tassā gehe tava bhāryāya bhaṇḍananāṃ kataṃ, bhaṇḍananāṃ katvā bandhivā pothetvā daṇḍaṃ dāriyyati<sup>1</sup>, ubhato paduṭṭho ti evaṃ tava dvīsu pi ṭhānesu kamantā paduṭṭhā yeva bhinnā yeva, kataresu dvīsu: udakamhi thalamhi cā 'ti akkhibhedena paṭanāsena ca udake kamantā paduṭṭhā sakhigehe bhaṇḍanena thale kamantā paduṭṭhā ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā bālīsiko<sup>2</sup> Devadatto ahoṣi, rukkhadevatā pana aham evā“ 'ti. Ubhatobhaṭṭhajātakaṃ.

### 10. Kākajātaka.

Niccamaṃ ubbiggahadayā ti. Idamaṃ Satthā Jetavane viharanto nātattacariyaṃ ārabba kathesi. Paccuppannavatthum Dvādasanipāte Bhaddasālaajātake āvibhavīssati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto kākayoniyaṃ nibbatti. Ath' ekadivasaṃ rañño purohito bahinagare nadiyaṃ nahāyitvā gandhehi vilimpitvā<sup>3</sup> mālaṃ pilandhitvā<sup>4</sup> varavatthanivattho nagaraṃ pāvisi. Nagaradvāratoraṇe dve kākā nisinnā honti. Tesu eko ekaṃ āha: „samma ahaṃ imassa brāhmaṇassa matthake sarīravalaṅjaṃ pātesā mīti“<sup>5</sup>. Itaro „mā te etaṃ rucci, ayaṃ brāhmaṇo issaro, issarajanena ca saddhiṃ veranā nāma pāpakam, ayaṃ hi kuddho sabbe pi kāke vināseyyā“ 'ti. „Na sakkā mayā na kātun“ ti. „Tena hi paññāyissatīti“<sup>6</sup> vatvā itaro kāko palāyi. So toraṇassa hetthābhāgaṃ sampatte brāhmaṇe olambakam cārento<sup>7</sup> viya tassa matthake vaccaṃ pātesi. Brāhmaṇo kujjhitvā kākesu veraṃ bandhi. Tasmiṃ kāle ekā bhatiyā vihikoṭṭikadāsī<sup>8</sup> vihiṃ gehadvāre ātape pattharivā rakkhanti<sup>9</sup> nisinnā va niddam okkamī. Tassā pamādaṃ nātvā eko dīghalomako eḷako āgantvā vihiṃ khādī. Sā pabujjhitvā taṃ disvā palāpesi. Eḷako dutiyam pi tatiyam pi tassā tath' eva niddāyanakāle āgantvā vihiṃ khādī.

<sup>1</sup> so K; BP dāpessati and dāpiyati. <sup>2</sup> K bāli-. <sup>3</sup> so BP; K gandhe vilumpitvā. <sup>4</sup> K pil-. <sup>5</sup> so K; BP olampanāṃ karonto. <sup>6</sup> K -koddhika-, BP vihikoṭṭikā-. <sup>7</sup> K -ti.

Sāpi tikkhattum palāpetvā cintesi: „ayaṃ punappuna khādanto upadḍhavihiṃ khādissati, bahu<sup>1</sup> me chedo bhavissati, idāni 'ssa puna anāgamanakāraṇaṃ karissāmīti“ sā alātaṃ gahetvā niddāyanānā viya nisiditvā vīhiṃ khādanatthāya elake sampatte utthāya alātena elakaṃ pahari. Lomāni aggim agañhimsu<sup>2</sup>. So sarire jhāyante „aggim nibbāpessāmīti“ vegena gantvā hatthi-sālāya samīpe ekissā tiṇakuṭiyā sarīraṃ ghaṇsi<sup>3</sup>. Sā pajjali, tato utthitajālā<sup>4</sup> hatthisālaṃ gaṇhi. Hatthisālāsu jhāyantīsu<sup>5</sup> hatthi-piṭṭhāni jhāyimsu, bahū hatthī vaṇitasarirā ahesuṃ. Vejjā hatthī āroge kātuṃ asakkontā rañño ārocesuṃ. Rājā purohitaṃ āha: „ācariya hatthivejjā hatthī tikicchitum na sakkonti, api kiñci bhesajjāṃ na jānāsīti“. „Jānāmi mahārājā“ 'ti. „Kiṃ laddhum vaṭṭatīti“. „Kākavasā mahārājā“ 'ti. Rājā „tena hi kāke māretvā vasaṃ āharathā“ 'ti āha. Tato paṭṭhāya kāke māretvā vasaṃ alabhitvā tattha tath' eva rāsīm karonti. Kākānaṃ mahābhayaṃ uppajji. Tadā Bodhisatto asitisahassaparivāro mahāsusānavane vasati. Eko kāko gantvā kākānaṃ uppannaṃ bhayaṃ Bodhisattassa ārocesi. So cintesi: „ṭhapetvā maṃ añño mayhaṃ nātākānaṃ uppannaṃ bhayaṃ haritum samattho nāma n' atthi, harissāmi na“ ti dasa pāramiyo āvajjetvā mettāpāramiṃ purecārikaṃ katvā ekavegen' eva pakkhanditvā vivata mahāvātapānena pavisitvā rañño āsanassa heṭṭhā pāvisi. Atha naṃ eko manusso gahetukāmo ahoṣi. Rājā<sup>6</sup> rājāsanaṃ pavitṭho „mā gaṇhīti“ vāresi. Mahāsatto thokam vissamitvā mettāpāramiṃ āvajjetvā<sup>7</sup> heṭṭhāsanaṃ nikkhamitvā rājānaṃ āha: „mahārāja raññā nāma chandādivasena<sup>8</sup> agantvā<sup>9</sup> rajjāṃ kāretum vaṭṭatīti, yaṃ yaṃ kammaṃ kattabbaṃ hoti sabbāṃ nisamma upadhāretvā kātuṃ vaṭṭati, yaṃ ca kayiramānaṃ nippajjati tad eva kātuṃ vaṭṭati na itaraṃ, sace rājāno yaṃ kayiramānaṃ na nippajjati taṃ karonti mahājanassa maraṇabhaya-pariyosānaṃ mahābhayaṃ

<sup>1</sup> so BP; K bahum. <sup>2</sup> so K; BP aggi gaṇhimsu. <sup>3</sup> so BP; K ghaṇsi. <sup>4</sup> K -jāla.

<sup>5</sup> K -tisu. <sup>6</sup> K omits rājā. <sup>7</sup> K āvajjivā. <sup>8</sup> so BP; K cchandādivasena.

<sup>9</sup> K āgantvā, BP āgantvā corr. to agantvā.

uppajjati, purohito veravasiko hutvā musāvādaṃ akāsi, kākānaṃ vasā nāma n' atthīti<sup>1</sup>. Tam sutvā rājā pasannacitto Bodhisattassa kañcanabhaddapīṭhaṃ dāpetvā tattha nisinnassa pakkhantarāni satapākasahassapakatelehi makkhāpetvā kañcanatattake rājārahaṃ subhojanaṃ dāpetvā pāṇiyāṃ pāyevtvā suhitāṃ vigatadarathaṃ Mahāsattaṃ etad avoca: „paṇḍita tvaṃ 'kākānaṃ vasā nāma n' atthīti' vadasi, kena kāraṇena nesaṃ vasā na hotīti<sup>2</sup>. Bodhisatto „iminā va<sup>3</sup> kāraṇenā“<sup>3</sup> ti sakalanivesanaṃ ekaravaṃ katvā dhammaṃ desento imaṃ gāthaṃ āha:

Niccaṃ ubbiggahadayā sabbalokavihesakā,  
tasmā tesāṃ vasā n' atthi kākān' asmāka nātinan ti. 136.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: mahārāja, kākā nāma niccaṃ ubbiggamānasā bhayappattā ca viharanti, sabbalokassa ca vihesakā khattiyādayo manusse pi itthipurise pi kumārakumārīkādayo pi viheṭṭhenta kilamantā ca vicaranti, tasmā imehi dvīhi kāraṇehi nesaṃ aṃhākaṃ nātināni kākānaṃ vasā nāma n' atthi, atīte pi abhūtapubbā, anāgate pi na bhavissantīti.

Evaṃ Mahāsatto imaṃ kāraṇaṃ uttānaṃ katvā „mahārāja raññā nāma anisamma anupadhāretvā kammaṃ na kātabban“<sup>4</sup> ti rājānaṃ bodhesi. Rājā tussitvā Bodhisattassa<sup>5</sup> rajjena pūjesi. Bodhisatto rajjaṃ rañño yeva paṭidatvā rājānaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā sabbasattānaṃ abhayaṃ yāci. Rājā dhammadeśanaṃ sutvā sabbasattānaṃ abhayaṃ datvā kākānaṃ nibaddhaṃ dānaṃ paṭṭhapesi, divase divase taṇḍulammaṇassa<sup>6</sup> bhattaṃ pacitvā nānaggarasehi omadditvā kākānaṃ dānaṃ diyyati, Mahāsattassa pana rājabhojanaṃ eva diyyittha.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā Bārāṇasīrājā Anando ahoṣi, kākārājā paṇa ahaṃ evā“<sup>7</sup> ti. Kākajātakāṃ. Asampadānavaggo cuddasamo.

<sup>1</sup> K ca. <sup>2</sup> so both K and BP. <sup>3</sup> K -nassa, BP -ambaṇassa.

## 15. KAKAṆṬAKAVAGGA.

## 1. Godhajātaka.

Na pāpajanasamsevīti. Idam Satthā Veluvane viharanto vipakkhaseviṃ bhikkhum ārabha kathesi. Paccuppannavatthum<sup>1</sup> Mahilāmukhajātaka kathitasadisam eva.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto godhayoniyam paṭisandhim gaṇhi. So vayapatto naditīre mahābile anekagodhasataparivāro vāsam kappesi. Tassa putto godhapilliko<sup>2</sup> ekena kakaṇṭakena saddhiṃ santhavam katvā tena saddhiṃ sammodamāno viharanto kakaṇṭakam „parissajissāmīti“ avattharati. Tassa tena saddhiṃ vissāsam godharājassa ārocesum. Godharājā puttakaṃ pakkosāpetvā „tāta, tvaṃ atthāne vissāsam karosi, kakaṇṭakā nāma nīcajātikā, tehi saddhiṃ vissāso na kattabbo, sace tvaṃ tena saddhiṃ vissāsam karissasi taṃ kakaṇṭakam nissāya sabbam p' etaṃ godhakulam vināsam pāpuṇissati, ito patthāya etena saddhiṃ vissāsam mā kāṣīti“ āha. So karoti yeva. Bodhisatto punappuna kathento pi tassa tena saddhiṃ vissāsam vāretum asakkonto „ath' assa amhākam etaṃ kakaṇṭakam nissāya bhayaṃ uppajjissati, tamim uppanne palāyanamaggam sampādetum vattatīti“ ekena passen' eva vātabilam kārāpesi. Putto pi 'ssa anukkamena mahāsarīro ahosi, kakaṇṭako pana purimappamāno yeva. Itaro kakaṇṭakam „parissajissāmīti“ antarantarā avattharati yeva, kakaṇṭakassa pabbatakūṭena avattharaṇakālo viya hoti. So kilamanto cintesi: „sāce ayam aññāni katipayāni divasāni maṃ evaṃ parissajjissati jīvitam me n' atthi, ekena luddakena saddhiṃ ekato hutvā imam godhakulam vināsessāmīti“. Ath' ekadivasam nidāghe<sup>3</sup> meghe vatte<sup>4</sup> vammikā<sup>5</sup> makkhikā uṭṭhahimsu. Tato tato

<sup>1</sup> K -vatthu. <sup>2</sup> so K; Bṡ godhakippilliko <sup>3</sup> so Bṡ; K nidāgha. <sup>4</sup> K vaddhe, Bṡ vutthe. <sup>5</sup> so Bṡ; K -ka.

godhā nikkhamitvā makkhikāyo khādanti. Eko godhaluddako godhābilam<sup>1</sup> bhindanattāhāya kuddālam gahetvā sunakhehi sadhim araṇṇam pāvisi. Kakaṅṭako tam disvā „ajja attano manoratham pūressāmīti“ upasāmkamitvā avidūre nipajjitvā<sup>2</sup> „bho purisa, kasmā araṇṇe carasīti“ pucchi. So „godhānam atthāyā“<sup>3</sup> ti. „Aham anekasatānam godhānam āsayam jānāmi, aggiṃ ca palālam ca ādāya ehīti“ tатtha netvā „imasmiṃ thāne palālam pakkhipitvā aggiṃ katvā dhūmam katvā samantā sunakhe thapetvā sayam mahāmuggaram gahetvā nikkhantanikkhantā godhā paharivā māretvā rāsiṃ karohīti“ evaṃ ca pana vatvā „ajja paccāmittassa pitthim passissāmīti“ ekasmiṃ thāne sīsam ukkhipitvā nipajji. Luddako pi palāladhūmam akāsi. Dhūmo bilam pāvisi<sup>4</sup>. Godhā dhūmandhā<sup>5</sup> mraṇabhayatajjitā nikkhantā palāyitum āradhā. Luddako nikkhantanikkhantam paharivā māresi. Tassa hatthato muttā sunakhā ganhiṃsu. Godhānam mahāvināso uppajji. Bodhisatto „kakaṅṭakam nissāya bhayam uppannam“<sup>6</sup> ti nātvā „pāpapurisasamsaggo nāma na kattabbo, pāpe nissāya hi sukham nāma n’ atthi, ekassa pāpakakaṅṭakassa vasena ettakānam godhānam vināso jāto“<sup>7</sup> ti vātabilena palāyanto imam gātham āha:

Na pāpajanasamsevī accantasukham edhati,  
godhākulam kakaṅṭo<sup>8</sup> va kalim pāpeti attānam ti. 137.

Tatrāyam samkhepattho: pāpajanasamsevī puggalo accantasukham niran-taram sukham nāma na edhati na paṭilabhati, yathā kiṃ: godhākulam kakaṅṭo<sup>8</sup> va yathā kakaṅṭato godhākulam sukham na labhi evam pāpajanasamsevī sukham na labhati, pāpajanam sevanto ekanten’ eva kalim pāpeti attānam, kali<sup>6</sup> vuccatī vināso, ekanten’ eva kalim pāpasevī<sup>7</sup> attānam ca aññe ca attanā saddhim vasante vināsam pāpetīti. Pāpīyam pana phalam<sup>8</sup> pāpetīti likhanti, tam vyañjanam Atthakathāya n’ atthi, attho pi ’ssa na yujjati, tasmā yathāvuttam eva gahetabban<sup>9</sup>.

<sup>1</sup> K gudhābilam, Bp godhabilam. <sup>2</sup> K nipajji, Bp nippajjitvā. <sup>3</sup> K pāvisi, Bp pāvīsi. <sup>4</sup> K dhūmadhā, Bp dhūmantā. <sup>5</sup> so K instead of kakaṅṭo? Bp godhākulam kakaṅṭako. <sup>6</sup> K kalim. <sup>7</sup> K -vi. <sup>8</sup> Bp kulim <sup>9</sup> -tabbā.

Satthā imāṃ dhammadesanāṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
 „Tadā kakaṅṭako Devadatto ahoṣi, Bodhisattaputto anovādakagodhapil-  
 lako<sup>1</sup> vipakkhasevī bhikkhu. godharājā pana aham evā<sup>2</sup> 'ti. Godha-  
 jātakaṃ.

## 2. Sigāļajātaka.

Etam hi te<sup>3</sup> durājānan ti. Idam Satthā Veļuvane viha-  
 ranto Devadattassa vadhāya parisakkanāṃ ārabha kathesi. Dhammasabhāyaṃ bhikkhūnaṃ kathāṃ sutvā Satthā „na bhikkhave  
 Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya parisakkati, pubbe pi parisakkati  
 yeva, na ca maṃ māretuṃ asakkhi, sayam<sup>4</sup> eva pana kilanto<sup>5</sup> ti vatvā  
 atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjāṃ kārente Bo-  
 dhisatto sigāļayoniyaṃ nibbattitvā sigāļarājā hutvā sigāļa-  
 ganaparivuto susānavane vihāsi. Tena samayena Rājagahe ussavo  
 ahoṣi. Yebhuyena manussā suraṃ pivanti, surāchaṇo yeva  
 kira so. Ath' ettha sambahulā dhuttā bahuṃ suraṃ ca maṃsaṃ  
 ca āharāpetvā maṇḍitapasādhitā gāyitvā suraṃ pivanti maṃsaṃ  
 khādanti, tesāṃ paṭhamayāmāvasāne maṃsaṃ khīyi surā pana<sup>6</sup> ba-  
 hukā va, ath' eko „maṃsakhandaṃ delhīti<sup>7</sup>“ āha „maṃsaṃ khīṇaṃ,  
 n' atthīti<sup>8</sup>“ ca vutte „mayi ṭhite maṃsakkhayo nāma n' atthīti<sup>9</sup>“  
 vatvā „āmakasusāne matamanussamaṃsaṃ khādanatthāya āgata-  
 sigāle<sup>7</sup> māretvā maṃsaṃ āharissāmīti<sup>10</sup>“ muggaraṃ gahetvā nid-  
 dhamanamaggena nagarā nikkhamitvā susānaṃ gantvā muggaraṃ  
 gahetvā matako viya uttāno va nipajji. Tasmiṃ khaṇe Bodhi-  
 satto sigāļaganaparivuto tattha gato taṃ disvā „nāyaṃ matako“  
 ti ṇatvāpi „sutṭhutaṃ upaparikkhissāmīti<sup>11</sup>“ assa adhovāte gantvā  
 sariragandhaṃ ghāyitvā tattato c' assa<sup>8</sup> amatakabhāvaṃ ṇatvā  
 „lajjāpetvā<sup>9</sup> naṃ uyyojessāmīti<sup>10</sup>“ gantvā muggarakotiyaṃ daṣi-  
 tvā ākaḍḍhi. Dhutto muggaraṃ na vijahi. Upasaṃkamantam<sup>10</sup>

<sup>1</sup> BP -godhakippiliko. <sup>2</sup> K omits te. <sup>3</sup> K ssayam. <sup>4</sup> so BP; K pana. <sup>5</sup> BP omits natthīti, K natthī. <sup>6</sup> so BP; K atthīti. <sup>7</sup> BP -sigālaṃ. <sup>8</sup> K vassa. <sup>9</sup> so BP; K -pessāmi. <sup>10</sup> K -kamaṇṭam.



pi na olokeno pana gāḷhataraṃ aggaheṣi. Bodhisatto paṭīk-kamitvā „bho purisa sace tvaṃ matako bhaveyyāsi na mayi<sup>1</sup> muggaraṃ ākaḍḍhante gāḷhataraṃ gaṇheyyāsi, iminā kāraṇena tava matakabhāvo vā amatakabhāvo vā dujjāno<sup>2</sup>“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Etam hi te<sup>3</sup> durājānaṃ yaṃ sesi matasāyikaṃ<sup>4</sup>  
yassa te kaḍḍhamānassa hatthā<sup>5</sup> daṇḍo na mucatīti. 138.

Tattha etaṃ hi te<sup>6</sup> durājānaṃ ti etaṃ kāraṇaṃ tava duvīṇeyyaṃ, yaṃ sesi matasāyikaṃ ti yena kāraṇena tvaṃ matasāyikaṃ sesi matako viya hutvā sayasi, yassa te<sup>7</sup> kaḍḍhamānassa<sup>8</sup> 'ti yassa tava daṇḍakotiyaṃ gaḥetvā kaḍḍhiyamānassa hatthato daṇḍo na mucati, so pana tvaṃ tattato matako<sup>9</sup> uāna na hoṣīti<sup>10</sup>.

Evam vutte so dhutto „ayaṃ mama amatakabhāvaṃ jānā-tīti“ utthāya daṇḍaṃ khipi. Daṇḍo virajjhi. Dhutto „gaccha, viraddho dāni si mayā“ ti. Bodhisatto nivattitvā „bho purisa, maṃ virajjhanto pi tvaṃ attha mahāniraye soḷasa ussaniraye aviraddho yevāsīti“ vatvā pakkāmi. Dhutto kiñci alabhitvā susānā nikkhamitvā parikhāyaṃ nahāyitvā āgatamaggen' eva nagaraṃ pāvisi.

Satthā imaṃ dhammedaṇaṃ āharitvā jātakam samodhāvesi: „Tadā dhutto Devadatto ahoṣi, sigālarājā pana aham evā“ 'ti. Sigālarājātakam.

### 3. Virocanajātaka.

Lasi ca te nipphalitā<sup>10</sup> ti. Idam Satthā Veḷuvane viha-ranto Devadattassa Gayāsīse Sugatālayadassitabhāvaṃ ārabha kathesi. Devadatto hi antarāhitajhāno lābhasakkāraparihīno „atth' esa upāyo“ ti cintetvā Satthāraṃ pañca vatthūni yācitvā alabhamāno dvinnam aggasāvakanam saddhivihārike adhunā pabbajite dhammavina-yamhi akovide pañcasate bhikkhū gaḥetvā Gayāsīsam gantvā saṃghaṃ bhinditvā ekasīmāya āveṇisaṃghakammāni akāsi. Satthā tesam bhik-khūnaṃ nāṇaparipākakālaṃ ūtvā dve aggasāvake pesesi. Te disvā

<sup>1</sup> K ta masi. <sup>2</sup> so both K and BP. <sup>3</sup> K omits te. <sup>4</sup> K -sāyitaṃ. <sup>5</sup> K hattha. <sup>6</sup> K omits te. <sup>7</sup> K ne. <sup>8</sup> so BP; K matāmatako. <sup>9</sup> BP hoti iti attho. <sup>10</sup> K -līta.

Devadatto tuṭṭhamano rattim dhammaṃ desayamāno „Buddhalīhaṃ karissāmīti“ Sugatālayaṃ dassento „vigatathīnamiddho kho āvuso Sāriputta bhikkhusaṅgho, paṭibhātu naṃ bhikkhūnaṃ dhammakathā<sup>1</sup>, piṭṭhī<sup>2</sup> me āgilāyati<sup>3</sup>, tam ahaṃ āyamissāmīti“ vatvā niddaṃ upagato. Dve aggasāvakā tesam bhikkhūnaṃ dhammaṃ desetvā maggaphalehi pabodhetvā sabbe ādāya Veḷuvanaṃ eva paccāgamiṃsu. Kokāliko vihāraṃ tucchaṃ disvā Devadattassa santikaṃ gantvā „āvuso Devadatta parisaṇṇe bhinditvā dve aggasāvakā vihāraṃ tucchaṃ katvā gatā, tvaṃ pana niddāyasi<sup>4</sup> yevā“<sup>5</sup> ti vatvā uttarāsaṅgaṃ assa apanetvā bhittiyaṃ piṭṭhikaṇṭhakaṃ passanto<sup>6</sup> viya paṇhikāya naṃ hadaye pahari, tāvad ev<sup>7</sup> assa mukhato lohitaṃ uggañchi, tato paṭṭhāya gilāno ahoṣi. Satthā therāṃ pucchi: „Sāriputta tumaḥkaṃ gatakāle Devadatto kiṃ akāṣīti“. „Bhante Devadatto amhe disvā ‚Buddhalīhaṃ karissāmīti‘ Sugatālayaṃ dassetvā mahāvīnāsaṃ patto“ ti. Satthā „na kho Sāriputta Devadatto idāṇ<sup>8</sup> eva mama anukaronto vīnāsaṃ patto, pubbe pi patto yevā“<sup>9</sup> ti vatvā therena yācito atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kāreṇte Bodhisatto kesarasimho hutvā Himāvantapadesa Kañcana-guhāyaṃ vāsaṃ kappesi. So ekadivasaṃ Kañcanaguhāya<sup>6</sup> nikkhamitvā vijambhitvā<sup>7</sup> catuddisaṃ oloketvā sīhanādaṃ naditvā gocarāya pakkanto. Mahāmahisaṃ vadhitvā varamānsaṃ khādītvā ekam saraṃ otarītvā mañivaṇṇassa udakassa kucchiṃ puretvā guhaṃ sandhāya pāyāsi. Ath<sup>8</sup> eko sigālo gocarapasuto sahasā va sīhaṃ disvā palāyituṃ asakkonto sihasa purato pādesu patitvā nipajji „kiṃ jambukā“<sup>9</sup> ti ca vutte „ahaṃ sāmi pāde upaṭṭhātukāmo“ ti āha. Siho „sādhu, ehi maṃ upaṭṭhaha, varamānsāni khādāpessāmīti“ vatvā sigālaṃ ādāya Kañcānaguhaṃ agamāsi. Sigālo tato paṭṭhāya sīhavighāsaṃ<sup>8</sup> khādāti. So katipāhass<sup>9</sup> eva thullasariro ahoṣi. Atha naṃ ekadivasaṃ guhāyaṃ nipannaḥ va siho āha: „gaccha jambuka, pabbata-sikhare ṭhatvā pabbatapāde<sup>9</sup> sañcarantesu hatthiassamahisādisu

<sup>1</sup> so K; BP paṭibhātu tvaṃ bhikkhūnaṃ dhammakatāya paṭibhāti; read: paṭibhātu tesam bhikkhūnaṃ dhammakathā? <sup>2</sup> K piṭṭhīm, BP piṭṭhī. <sup>3</sup> K āgilāyati. BP gilānāti. <sup>4</sup> K -sī. <sup>5</sup> so K; BP bhittiyaṃ vikaṇṭhakaṃ piṇṇanto. <sup>6</sup> K -hāyaṃ. <sup>7</sup> K vijambhitvā. <sup>8</sup> so BP; K -ghāsādaṃ. <sup>9</sup> K -pādesu.

yassa maṁsaṁ<sup>1</sup> khāditukāmo si taṁ oloketvā āgantvā 'asuka-  
maṁsaṁ khāditukāmo 'mhīti' vatvā maṁ vanditvā 'viroca sā-  
mīti' vada, ahaṁ taṁ vadhitvā maṁsaṁ khāditvā tuyham pi  
dassāmīti". Sigālo pabbatasikharam abhirūhitvā nānappakāre  
mige oloketvā yass' eva maṁsaṁ khāditukāmo hoti Kañcana-  
guhaṁ pavisitvā tam eva sīhassa ārocetvā pādesu patitvā „vi-  
roca sāmīti" vadati. Siho vegena pakkhanditvā sace pi  
mattavaravāraṇo hoti tatth' eva naṁ jivitakkhāyaṁ pāpetvā  
sayam pi varamaṁsaṁ khādati sigālassāpi deti. Sigālo kucchi-  
pūraṁ maṁsaṁ khāditvā guhaṁ pavisitvā niddāyati. So gac-  
chante gacchante kāle mānaṁ vadḍhesi: „aham pi catuppādo  
va, kiṁkāraṇā divase divase parehi posiyamāno viharāmi, ito  
paṭṭhāya aham pi hatthiādayo paharivā maṁsaṁ khādissāmīti,  
siho pi migarājā 'viroca sāmīti' vuttam eva padaṁ nissāya  
vāraṇe vadheti, aham pi sīhena 'viroca jambukā' 'ti maṁ va-  
dāpetvā ekaṁ varavāraṇaṁ vadhitvā maṁsaṁ khādissāmīti" so  
sīhaṁ upasaṁkamitvā etad avoca: „sāmi mayā dīgharattam  
tumhehi vadhitavaravāraṇānaṁ<sup>2</sup> maṁsaṁ khāditaṁ, aham pi  
ekaṁ vāraṇaṁ paharivā maṁsaṁ khāditukāmo tumhehi nipā-  
natṭhāne Kañcanaguhāyaṁ nipajjissāmi, tumhe pabbatapāde  
vicarantaṁ varavāraṇaṁ oloketvā mama santikaṁ āgantvā 'vi-  
roca jambukā' 'ti vadetha, ettakamattam pi maccheraṁ mā  
karitthā" ti. Atha naṁ siho āha: „jambuka vāraṇe vadhituṁ  
samattho sīhakule uppanno, vāraṇaṁ paharivā maṁsaṁ khā-  
danasamattho sigālo nāma loke n' atthi, mā te etaṁ rucci,  
mayā vadhitavaravāraṇānaṁ nēva maṁsaṁ khāditvā vasassū"  
'ti. So evaṁ vutte pi oramituṁ na icchi, punappuna yāci yeva.  
Siho taṁ nivāretuṁ asakkonto sampaticchitvā „tena hi mama  
vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā nipajjā" 'ti jambukaṁ Kañcanaguhāyaṁ  
nipajjāpetvā pabbatapāde mattavāraṇaṁ oloketvā guhādvāraṁ  
gantvā „viroca jambukā" 'ti āha. Sigālo Kañcanaguhāya<sup>3</sup>

<sup>1</sup> K maṁsā. <sup>2</sup> K vadhitvāra-. <sup>3</sup> K -guhāyaṁ.

nikkhamitvā vijambhitvā<sup>1</sup> catuddisaṃ oloketvā tikkhattuṃ vassitvā „mattavaravāraṇassa kumbhe patissamīti“ virajjhितvā pādāmūle pati. Vāraṇo dakkhiṇapādaṃ ukkhipitvā tassa sīsaṃ akkami, sīsaṭṭhīni cuṇṇavicuṇṇāni ahesuṃ. Ath<sup>2</sup> assa sarīraṃ vāraṇo pādena saṃgharivitvā rāsīṃ katvā upari laṇḍaṃ<sup>3</sup> pātetvā koṇcaṇādaṃ nadanto araṇṇāṃ pāvīsi. Bodhisatto imaṃ pavatītiṃ disvā „idāni viroca jambukā“<sup>4</sup> ti vatvā imaṃ gātham āha:

Lasī ca te nipphalitā<sup>5</sup> matthako ca vidālito,  
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ virocasīti. 139.

Tattha lasīti matthaluṅgā, nipphalitā<sup>5</sup> ti nikkhantā.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā yāvātāyukaṃ ṭhatvā yathā-kammaṃ gato.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā sigālo Devadatto ahoṣi, siho pana aham evā“<sup>6</sup> ti. Virocana-jātakaṃ.

#### 4. Naṅguṭṭhajātaka.

Bahum petam asabbhi jātavedā<sup>7</sup> ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ājīvikānaṃ<sup>8</sup> micchātapaṃ ārabha kathesi. Tadā kira ājīvikā<sup>8</sup> Jetavanapiṭṭhiyaṃ nānappakāraṃ micchātapaṃ caranti. Sambahulā bhikkhū tesam ukkuṭikappadhānavaggulivatakaṇḍakappasayapaṇcatapanādibhedamicchātapaṃ<sup>9</sup> disvā Bhagavantaṃ pucchimsu: „atthi nu kho bhante imaṃ micchātapaṃ nissāya kāci vaḍḍhīti.“ Satthā „na bhikkhave evarūpaṃ micchātapaṃ nissāya kusalaṃ vā vaḍḍhī<sup>6</sup> vā atthi, pubbe paṇḍitā ‘evarūpaṃ tapaṃ nissāya kusalaṃ vā vaḍḍhī<sup>6</sup> vā bhavissatīti’ saṇṇāya jātaggim gahetvā araṇṇāṃ pavisitvā aggjuhanādivasena kiñci<sup>7</sup> vaḍḍhim apassantā aggim udakena nibbāpetvā kasiṇaparikkammaṃ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca<sup>8</sup> nibbattetvā Brahmaloaka-parāyanā ahesun“ ti vatvā atītaṃ āhari:

<sup>1</sup> K vijambhitvā <sup>2</sup> soBP; K laddham. <sup>3</sup> K -lita. <sup>4</sup> BP ājīva-. <sup>5</sup> K -ppadhānaṃvaggulivatakaṇḍakappasayapaṇcatapanappānādi-; BP -ppatthānavaggulivatakaṇḍakappasayanapaṇcatapanādibhedam-. <sup>6</sup> K vaḍḍhim. <sup>7</sup> so both K og BP. <sup>8</sup> K omits ca.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbatti. Tassa jātadvase mātāpitaro jātaggiṃ gahetvā ṭhapesuṃ. Atha naṃ soḷasavassakāle etad avocuṃ: „mayan te putta jātadvase<sup>1</sup> aggiṃ gaṇhimha, sace si agāraṃ ajjhāvasitukāmo tayo vede uggaṇha, atha Brahmaloḥkaṃ gantukāmo aggiṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā aggiṃ paricaranto Mahābrahmānaṃ ārādhetvā Brahmaloḥka-pārāyano hohīti“. So „na mayhaṃ agārena attho“ ti aggiṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā assamaḍadaṃ māpetvā aggiṃ paricaranto araṇṇe vihāsi. So ekadvasaṃ paccantaḍāmake godakkhīṇaṃ labhitvā taṃ goṇaṃ assamaḍadaṃ netvā cintesi: „Aggiṃ<sup>2</sup> Bhagavaṇtaṃ gomaṃsaṃ khādāpessāmīti“. Ath' assa etad ahoṣi: „idha loṇaṃ n' atthi, Aggi Bhagavā loṇaṃ khādituṃ na sakkhissati, ḡamato loṇaṃ āharitvā Aggiṃ<sup>3</sup> Bhagavaṇtaṃ salaṇakaṃ khādāpessāmīti“. So taṃ tatth' eva bandhitvā loṇatthāya ḡamaṃ aḡamaṣi. Tasmiṃ ḡate sambahulā luddakā taṃ ṭhānaṃ āḡatā goṇaṃ disvā vadhitvā maṃsaṃ pacitvā khāditvā naṅguṭṭhaṃ ca jaṃghaṃ<sup>3</sup> ca cammaṃ ca tatth' eva chaḍḍetvā avasesamaṃsaṃ āḍāya aḡamaṃsu. Brāhmaṇo āḡantvā naṅguṭṭhādimattaṃ ca disvā cintesi: „ayaṃ Aggi Bhagavā attano santakam pi rakkhituṃ na sakkoti, maṃ kadā rakkhissati, iminā Agginā parihaṇaṇena niraṭṭhakena bhavitabbaṃ, n' atthi itonidānaṃ kusalaṃ vā vaḍḍhi<sup>4</sup> vā“ ti so agḡiparicariyāya vigatacchando „hambho<sup>5</sup> Aggi Bhagavā, tvaṃ attano pi santakaṃ rakkhituṃ asakkoṃto maṃ kadā rakkhissasi, maṃsaṃ n' atthi, ettakena pi tussāhīti naṅguṭṭhādīni agḡimhi pakkhipanto imaṃ ḡātham āha:

Bahum p' etaṃ asabbhi Jātaveda  
yan taṃ vāladhinābhipujayāma,

<sup>1</sup> K puta- <sup>2</sup> K aggi. <sup>3</sup> so both K and BP. <sup>4</sup> K vaḍḍhiṃ. <sup>5</sup> K hambho.

maṁsārahassa n' atth'<sup>1</sup> ajja maṁsaṁ,  
naṅgutṭham pi bhavaṁ paṭiggahātū 'ti. 140.

Tattha bahum p' etan ti ettakam pi bahuṁ, asabbhīti asappurisa asādhujātika, jātavedā 'ti aggi hi jātamatto va vediyati nāyati pākaṇo hoti tasmā jātavedo ti vuccati, yan tam vāladhinābhīpūjayāma ti yaṁ ajja mayāṁ attano pi santakaṁ rakkhituṁ asamatthaṁ Bhagavantaṁ vāladhinā abhīpūjayāma etam<sup>2</sup> pi te bahum evā 'ti dasseti, maṁsārahassa 'ti maṁsārahassa tuyhaṁ n' atthi ajja maṁsaṁ, naṅgutṭham pi bhavaṁ paṭiggahātū 'ti attano santakaṁ rakkhituṁ asakkonto bhavaṁ iminā sajaṁghacammaṁ naṅgutṭham pi paṭiganhatū 'ti.

Evaṁ vatvā Mahāsatto aggim udakena nibbāpetvā isipab-  
bajjāṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahma-  
loka-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „nibbu-  
taggi tāpaso aham eva tena samayenā“ 'ti. Naṅgutṭhajātakaṁ.

### 5. Rādhajātaka.

Na tvaṁ Rādha vijānāsīti. Idam Satthā Jetavane vi-  
haranto purāṇadutiyyikāpalobhanaṁ<sup>3</sup> ārabha kathesi. Paccup-  
pannavatthuṁ Indriyajātaka āvibhavissati. Satthā pana tam bhikkhuṁ  
āmantetvā „bhikkhu, mātugāmo nāma arakkhiyo, ārakkhaṁ ṭhapetvā  
rakkhantāpi naṁ rakkhituṁ na sakkonti, tvaṁ pi pubbe etaṁ ārak-  
khaṁ ṭhapetvā rakkhanto pi rakkhituṁ nāsakkhi, idāni kathaṁ rak-  
khissasīti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjāṁ kārente  
Bodhisatto sukayoniyaṁ nibbatti. Kāsiraṭṭhe eko brāhmaṇo  
Bodhisattaṁ ca kaṇiṭṭhabhātaraṁ c' assa puttaṭṭhāne ṭhapetvā  
poseṣi. Tesu Bodhisattassa Poṭṭhapādo ti nāmaṁ ahoṣi, itarassa  
Rādho ti. Tassa pana brāhmaṇassa bhariyā anācārī hoti dus-  
sīlā. So vohāratthāya gacchanto ubho pi bhātaro āha: „tātā  
sace vo mātā brāhmaṇī anācāraṁ ācarati vāreyyātha nan“ ti.  
Bodhisatto āha: „sādhu tāta, vāretuṁ sakkontā vāreyyāma,

<sup>1</sup> so both K and Bp; read n' atthi? <sup>2</sup> K evam. <sup>3</sup> K -dūtīkāpalobhanaṁ.

asakkontā tuṅhī bhavissāmā“<sup>1</sup> ti. Evaṃ brāhmaṇo brāhmaṇiṃ<sup>1</sup> sukānaṃ niyyādetvā vohāratthāya gato. Tassa gatadivasato paṭṭhāya brāhmaṇi aticarituṃ āradhā, pavisantānaṃ ca nikkhamantānaṃ ca anto n' atthi. Tassā kiriyaṃ disvā Rādho Bodhisattamā āha: „bhātika, amhākaṃ pitā 'sace vo mātā anācāraṃ ācarati vāreyyāthā' ti vatvā gato, idāni c' esā'<sup>2</sup> anācāraṃ ācarati, vārema nan“<sup>3</sup> ti. Bodhisatto „tāta, tvam attano avyattāya bālabhāven' evaṃ vadesi, mātuḡāmaṃ nāma ukkhiptvā carantāpi rakkhituṃ na sakkonti, yaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkā na taṃ<sup>3</sup> kātuṃ vaṭṭatīti“<sup>4</sup> vatvā imaṃ gātham āha:

Na tvam Rādha vijānāsi aḍḍharatte anāgate,  
avyāyataṃ vilapasi, virattā Kosiyāyaṇe ti. 141.

Tattha na tvam Rādha vijānāsi aḍḍharatte anāgate paṭhamayāme yeva ettakā janā āgatā idāni ko jānāti kittakāpi āgamissanti, avyāyataṃ vilapaṣīti tvam avyattavilāpaṃ vilapasi, virattā kosiyāyaṇe ti mātā no kosiyāyaṇi brāhmaṇi virattā amhākaṃ pitari nippemā jātā, sac' assā tasmiṃ sineho vā pemaṃ vā bhaveyya na evarūpaṃ anācāraṃ kareyyā<sup>5</sup> ti imaṃ attham etehi vyañjanehi pakāsesi.

Evaṃ pakāsetvā ca pana brāhmaṇiyā saddhiṃ Rādhassa vattum nādāsi. Sāpi yāva brāhmaṇassa anāgamanā yathāruciyaṃ vicari. Brāhmaṇo āgantvā Poṭṭhapādaṃ pucchi: „tāta kīdisi te mātā“<sup>6</sup> ti. Bodhisatto brāhmaṇassa sabbaṃ yathābhūtaṃ kathetvā „kin te tāta evarūpāya dussilāyā“<sup>7</sup> ti ca vatvā „tāta amhehi mātuyā dosassa kathitakālato paṭṭhāya na sakkā idha vasitum“<sup>8</sup> ti brāhmaṇassa pāde vanditvā saddhiṃ Rādhena uppattivā araṇṇaṃ agamāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā cattāri saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṅṭhitabhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi. „Tadā pana brāhmaṇo brāhmaṇi ca ete yeva dve janā ahesuṃ. Rādho pan-Ānando, Poṭṭhapādo pana aham evā“<sup>9</sup> ti. Rādhajātakaṃ.

<sup>1</sup> K -ṇī. <sup>2</sup> K vesa. <sup>3</sup> K katam.

## 6. Kākajātaka.

Api nū hanukā santā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto sambahule mahallake bhikkhū ārabha kathesi. Te kira gihikāle<sup>1</sup> Sāvattthiyam kuṭumbikā aḍḍhā mahaddhanā aññamaññam sahāyaka ekato hutvā puññāni karontā Satthu dhammadesanam sutvā „mayam<sup>2</sup> mahallakā, kin no gharāvāsena, Satthu santike ramaṇiye Buddhasāsane pabbajitvā dukkhass<sup>3</sup> antam karissāmā“ ti sabbam sāpateyyam putta-dhītādīnam datvā assumukham nātisaṅgham pahāya Satthāram pabbajjam yācivā pabbajimsu, pabbajitvā ca pana pabbajjanurūpaṃ samaṇadhammaṃ na karimsu, mahallakabhāvena dhammam pi na pariyāpuñimsu, gihikāle viya<sup>3</sup> pabbajitakāle pi vihārapariyante paṇṇasālā kāretvā ekako<sup>4</sup> va vasimsu, piṇḍāya carantāpi aññattha āgantvā yebhuyena attano puttadārass<sup>5</sup> eva geham gantvā bluñjimsu. Tesu ekassa purāṇadutiyaikā sabbesam pi mahallakatherānam upakārā ahoṣi, tasmā sesāpi attanā laddham āhāram gahevā tassā yeva gehe nisīditvā bluñjanti, sāpi tesam yathāsannihitam sūpavyañjanam deti. Sā aññatarena ābādheṇa puṭṭhā<sup>5</sup> kalam akāsi. Atha te mahallakatherā vihāram gantvā aññamaññam gīvāsu gahevā „madhuraḥattharasā upāsikā kālakatā“ ti vihārapaccante rodantā vicariṃsu. Tesam saddam sutvā ito c<sup>6</sup> ito ca bhikkhū sannipatitvā „āvuso kasmā rodathā“<sup>6</sup> ti pucchimsu. Te „amhākam sahāyassa purāṇadutiyaikā madhuraḥattharasā kālakatā, amhākam ativiya upakārā, idāni kuto tathārūpaṃ labhissāma, iminā kāraṇena rodimbhā“<sup>6</sup> ti āhaṃsu. Tesam tam vippakāram disvā bhikkhū dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso iminā nāma kāraṇena mahallakatherā aññamaññam gīvāya gahevā vihārapaccante rodantā vicarantīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“<sup>6</sup> ti vutte „na bhikkhave idān<sup>6</sup> eva te tassā kālakiriya rodantā vicaranti, pubbe p<sup>6</sup> ete imam kākayoniyam nibbattitvā samudde matam nissāya ‘samuddaudakam ussūcitvā<sup>6</sup> etam niharissāmā’<sup>6</sup> ti vāyamantā paṇḍite nissāya jīvitam labhimsū“<sup>6</sup> ti vatvā atitam āhari:

Aṭṭe Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Boddhisatto samudde devatā hutvā nibbatti. Ath’eko kāko attano bhariyam kākim ādāya gocaram pariyesamāno samuddatīram

<sup>1</sup> K gihī-. <sup>2</sup> K mayham. <sup>3</sup> so BP; K gihikāle pi. <sup>4</sup> so both K and BP instead of ekato? <sup>5</sup> so BP; K puṭṭhā. <sup>6</sup> K ussilivā.



agamāsi. Tasmim kāle manussā samuddatīre khīrapāyāsamacchamaṃsasurādīhi nāgabalikammaṃ katvā pakkamiṃsu. Kāko balikammaṭṭhānaṃ gantvā khīrādīni<sup>1</sup> disvā saddhim kākīyā khīrapāyāsamacchamaṃsādīni paribhuñjitvā bahum suraṃ pivi. Te ubho pi surāmadamattā<sup>2</sup> „samuddakīlaṃ kīlissamā“<sup>3</sup> ti velante nisīditvā nahāyitum ārabhiṃsu. Ath' ekā ūmi āgantvā kākīm gahetvā samuddaṃ paveseṣi. Tam eko maccho maṃsaṃ khāditvā ajjhohari. Kāko „bhariyā me matā“<sup>4</sup> ti rodi paridevi. Ath' assa paridevanasaddaṃ sutvā bahū<sup>5</sup> kākā sannipatitvā „kiṃkāraṇā rodasīti“<sup>6</sup> pucchīṃsu. „Sahāyikā vo velante nahāyamānā ūmiyā haṭā“<sup>7</sup> ti te sabbe pi ekarāvaṃ ravantā rodīṃsu. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „imaṃ samuddūdakaṃ nāma amhākaṃ kiṃ pahoti, udakaṃ ussiñcitvā samuddaṃ tucchaṃ katvā sahāyikaṃ nīharissāmā“<sup>8</sup> 'ti te mukhaṃ pūretvā pūretvā udakaṃ bahi chaḍḍenti, loṇudakena ca gale sussamāne utṭhāy' utthāya thalaṃ gantvā vissamanti. Te hanūsu kilantesu mukhesu sukkhantesu akkhīsu rattesu niddākilantā<sup>9</sup> hutvā aññamaññaṃ āmantetvā „ambho<sup>10</sup> mayāṃ samuddaudakaṃ gahetvā bahi pātema, gahita-gahitaṭṭhānaṃ puna udakena pūrati<sup>11</sup>, samuddaṃ tucchaṃ kātum na sakkhissāmā“<sup>11</sup> 'ti vatvā imaṃ gātham āhaṃsu:

Api nū hanukā santā, mukhañ ca parisussati,  
oramāma na pārema<sup>7</sup>, pūrat' eva mahodadhīti. 142.

Tattha api nū hanukā santā ti api no hanukā santā ti, api amhākaṃ hanukā kilantā, oramāma na pārema<sup>8</sup> 'ti mayāṃ attano balena mahāsamuddaudakaṃ ākaḍḍhema osārema, tucchaṃ puna nahi kātum na sakkoma, ayaṃ hi pūrat' eva<sup>9</sup> mahodadhi.

Evañ ca pana vatvā sabbe pi te kākā „tassā kākīyā evarūpaṃ nāma tuṇḍaṃ ahoṣi evarūpāni vaṭṭakkhīni<sup>10</sup> evarūpaṃ chavisaṅṭhānaṃ evarūpo madhurasaddo, sā no imaṃ corasamuddaṃ nissāya naṭṭhā“<sup>11</sup> ti bahum vippalapiṃsu<sup>11</sup>. Te evaṃ

<sup>1</sup> K birādīni. <sup>2</sup> so BP; K surāmandamattā. <sup>3</sup> K bahu. <sup>4</sup> so BP; K dina-kilautā. <sup>5</sup> so BP; K amho. <sup>6</sup> K pūreti. <sup>7</sup> BP harema. <sup>8</sup> BP haremā. <sup>9</sup> K pūreteva. <sup>10</sup> K vaddhakkhīni. <sup>11</sup> K -lavīṃsu.

vippalapanāne samudde<sup>1</sup> devatā bheravarūpaṃ dassetvā palāpesi.  
Evam tesam sotthi ahosi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:  
„Tadā kākī ayaṃ purāṇadutiyaikā ahosi, kāko mahallakatthero, sesa-  
kākā mahallakattherā, samuddadevatā pana aham evā“<sup>2</sup> ti. Kāka-  
jātakam.

### 7. Puppharattajātaka.

Na idaṃ dukkham aduṃ dukkhan ti. Idaṃ Satthā Je-  
tavane viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhum ārabha kathesi.  
So hi Bhagavatā „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti vutte  
„saccan“ ti vatvā „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ ca puṭṭho „purāṇadutiya-  
kāyā“<sup>2</sup> ti vatvā „madhurahattharasikā bhante sā itthi, na sakkomi  
taṃ vinā vasitun“ ti āha. Atha naṃ Satthā „esā te bhikkhu anatta-  
kārikā, pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya sūle uttāsito, etaṃ ũeva parideva-  
māno kālam katvā niraye nibbatto, idāni taṃ kasmā puna patthesīti“  
vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente  
Bodhisatto ākāsatthadevatā ahosi. Atha Bārāṇasiyaṃ  
kattikarattivāraṇo sampatto hoti, nagaraṃ devanagaraṃ viya  
alaṃkariṃsu, sabbo jano chaṇakīlānissito ahosi. Ekassa pana  
duggatamanussassa ekaṃ eva ghanasātakayugaṃ ahosi, so taṃ  
sudhotam<sup>2</sup> dhovāpetvā obhaṇjāpetvā satavalikaṃ sahasavalikaṃ  
kāretvā ṭhapesi. Atha naṃ bhariyā evam āha: „icchāmi<sup>1</sup> ahaṃ  
sāmi kusumbharattam nivāsetvā ekaṃ pārupitvā tava kaṇṭhe laggā  
kattikarattivāraṃ caritun“ ti. „Bhadde, kuto amhākaṃ daliddā-  
naṃ kusumbham, suddhavattham nivāsetvā kilāhīti“. „Kusum-  
bharattam alabhamānā chaṇakīlam na kilissāma, tvaṃ aṇṇam  
itthim gahetvā kilassū“<sup>2</sup> ti. „Bhadde, kiṃ maṃ piḷesi, kuto amhā-  
kaṃ kusumbhan“ ti. „Sāmi, purisassa icchāya sati kiṃ nāma n'  
atthi, nanu raṇṇo kusumbhavatthusmiṃ bahum kusumbhan“ ti.

<sup>1</sup> Bp samudda. <sup>2</sup> Bp sutthum and sudhotam; K suddhotam.

„Bhadde, taṃ tḥānaṃ rakkhasapariggahītapokkharāṇīsadisāṃ, balavā rakkhā, na sakkā upasaṃkamitum, mā te etaṃ rucci, yathāladdhen' eva tussassū“ 'ti. „Sāmi rattibhāge andhakāre sati purisassa agamaṇiyatḥhānaṃ nāma n' atthīti“. Iti so tāya punappuna kathentiyaṃ kilesavasena vacanaṃ gahevā „hotu bhadde, mā cintayitthā“ 'ti taṃ samassāsetvā rattibhāge jīvitāṃ pariccajivā nagarā nikkhamitvā rañño kusumbhavatthum gantvā vatiṃ madditvā antovatthum pāvisi. Ārakkhamanussā vatisaddaṃ sutvā „coro“ ti parivāretvā gahevā paribhāsivā kottevā<sup>1</sup> bandhi. Pabhātāya rattiyā rañño dassesum, rājā „gacchatha, naṃ sūle uttāsethā“ 'ti āha. Atha naṃ pacchābāhaṃ bandhitvā vajjabheriyā vajjamānāya nagarā nikkhamitvā sūle uttāsesum. Balavavedanā vattanti, kākā sīse niliyitvā kaṇayaggasadisēhi tuṇḍehi akkhīni vijjhanti. So tathārūpam pi dukkhaṃ amanasikarivā taṃ eva itthim anussarivā „tāya nāmāpi<sup>2</sup> ghanapuppharattanivatthāya kaṇthe āsattabāhuyugalāya sadhim kattikarattivārato parihīno<sup>3</sup>“ ti cintevā imaṃ gātham āha:

Na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ yaṃ maṃ tudati vāyaso  
yaṃ sāmā puppharattena kattikaṃ nānubhossatīti. 143.

Tattha na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ yaṃ maṃ tudati vāyaso ti yaṃ ca idaṃ sūle lagganapaccayaṃ kāyikacetasīkadukkhaṃ yaṃ ca lohamayehi viya tuṇḍehi vāyaso tudati idaṃ sabbaṃ pi mayhaṃ na dukkhaṃ, aduṃ dukkhaṃ, etaṃ yeva pana me dukkhaṃ ti attho, katarāṃ: yaṃ sāmā puppharattena kattikaṃ nānubhossati yaṃ sā piyaṅgusāmā mama bhariyā ekaṃ kusumbharattaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā evaṃ ghanapuppharattena vatthayugena acchannā maṃ kaṇthe gahevā kattikarattivāraṃ nānubhaviṃsati imaṃ mayhaṃ dukkhaṃ, etad eva hi maṃ bādhatīti.

So evaṃ mātuḡāmaṃ ārabha vippalapanto yeva kālaṃ katvā niraye nibbatti.

Satthā imaṃ dhanuḡadesanaṃ āharitvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā idāni jayampatikā, taṃ kāraṇaṃ paccakkhaṃ katvā tḥita-ākāsatḥhadevatā pana aham evā“ 'ti. Puppharattajātakāṃ.

<sup>1</sup> K koddhetvā. <sup>2</sup> K nāmam pi. <sup>3</sup> K parihīnā, B<sup>p</sup> parihīno.

## 8. Sigāljātaka.

Nāhaṃ punaṃ na ca punaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto kilesaniggahaṃ ārabba kathesi. Sāvattthiyaṃ kira pañca-satamattā sahāyaka mahāvibhava seṭṭhiputtā Satthu dhammadesanaṃ sutvā sāsane uraṃ datvā pabbajitva Jetavane antokoṭisanthāre vihariṃsu. Ath' ekadivasam tesaṃ aḍḍharattasamaye kilesanissito saṃkappo uppajji. Te ukkaṇṭhitvā attanā jahitakilese puna gaṇhituṃ cittaṃ uppādayiṃsu. Atha Satthā aḍḍharattasamanantare sabbaññūtañānaḍḍadīpikaṃ ukkhi-pitvā „katarāya nu kho ratiyā Jetavane bhikkhū viharantīti“ ajjhā-sayaṃ olokeno tesaṃ bhikkhūnaṃ abbhantare kāmarāgasamkappassa uppannabhāvaṃ aññasi. Satthā ca nāma ekaputtikā itthi attano puttaṃ viya ekacakkhuko purisō cakkhuṃ viya attano sāvake rakkhati, pubbaṇhādisu yasmiṃ yasmiṃ samaye tesaṃ kilesā uppajjanti te tesaṃ kilese tatoparaṃ vadḍhituṃ adatvā tasmīṃ tasmīṃ yeva samaye niggaṇ-hāti, ten' assa etad ahoṣi: „ayaṃ cakkavattirañño antonagare yeva corānaṃ uppannakālo viya vattati, idān' eva nesaṃ dhammadesanaṃ kathetvā<sup>1</sup> te kilese niggaṇhitvā arahattaṃ dassāmīti“ so surabhi-gandha-kuṭito nikkhamitvā madhurassarena „Ānandā“<sup>2</sup> ti āyasmantaṃ dhamma-bhaṇḍāgārikaṃ Ānandattheraṃ āmantesi. Thero „kiṃ bhante“ ti āgantvā vanditvā aṭṭhāsi. „Ananda yattakā bhikkhū antokoṭisanthāre viharanti sabbe va gandhakuṭipariveṇe sannipātehīti“. Evaṃ kir' assa ahoṣi: „sac' āhaṃ te yeva pañcasatā bhikkhū pakkosāpessāmi 'Satthāra no abbhantare kilesānaṃ uppannabhāvo nāto' ti saṃviggamaṇasā dhamma-desanaṃ paṭicchituṃ na sakkhissantīti“, tasmā „sabbe sannipātehīti“ āha. Thero „sādhu bhante“ ti avāpuraṇaṃ ādāya pariveṇena parive-ṇaṃ āhiṇḍitvā sabbe bhikkhū gandhakuṭipariveṇe sannipātetvā Buddhā-sanaṃ paññāpesi. Satthā pallaṃke ābhujitvā<sup>3</sup> ujum kāyaṃ paṇidhāya silāpaṭṭhaviyaṃ patiṭṭhahamaṇo Sineru viya paññattabuddhāsane nisīdi āvelāvelāyamakayamakā chabbanna-buddharasmiyo vissajjento, tāpi ras-miyo pātimattā chattamattā kuṭāgārakucchimattā chijjitvā chijjitvā gaganatalaṃ vijjullatā viya saṃcariṃsu. Aṇṇavakucchiṃ khobhetvā bālasuriyuggamanakālo viya ahoṣi. Bhikkhusaṃgho pi Satthāraṃ vanditvā garucittaṃ paccupaṭṭhapetvā rattakambalasaṇiṃ parikkhipanto viya parivāretvā nisīdi. Satthā brahmassaraṃ nicchārento bhikkhū

<sup>1</sup> so BP; K katvā. <sup>2</sup> K ābhujitvā.

āmantetvā „na bhikkhave bhikkhunā nāma kāmavitakkam vyāpāda-  
vitakkam vihiṃsāvitakkam ti ime tayo akusalavitakke vitakketuṃ  
vaṭṭati, antouppannakilesa hi parittako ti nātum na vaṭṭati, kilesa  
nāma paccāmittasadiṣo, paccāmitto ca khuddako nāma n' atthi,  
okāsam labhivā vināsam eva pāpeti, evam evam appamattako  
pi kilesa uppajjivā vadḍhitum labhanto mahāvināsam pāpeti, kilesa  
nāma esa halāhalavisūpamo uppāditacchavikaṇḍunibho<sup>1</sup> āsīvisapaṭi-  
bhāgo asaniaggisadiṣo allīyitum na yutto, āsamkitabbo, uppannupanna-  
khane yeva paṭisamkhānabalena bhāvanabalena yathā muhuttam pi  
hadaye aṭhatvā paduminipattā udabindūni viya vivaṭṭati evam pajahi-  
tabbo, porāṇakapaṇḍitāpi appamattakam pi kilesam garahivā yathā  
puna abbhantare n' uppajjati evam niggaṇhimsū“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bo-  
dhisatto sigālayoniyam paṭisandhim gahetvā araṇṇe nadītīre  
nivāsam kappesi. Ath' eko jarahatthi Gaṅgatīre kālam akāsi.  
Sigālo gocarapasuto tam sarīram disvā „mahā me gocaro up-  
panno“ ti gantvā soṇḍe ḍasi, naṅgalisāya daṭṭhakālo viya ahoṣi.  
So „n' atth' ettha khāditabbayuttakan“ ti dante ḍasi, atṭhimhi  
daṭṭhakālo viya ahoṣi. Kaṇṇe ḍasi, suppakotiyam daṭṭhakālo viya  
ahoṣi. Udare ḍasi, kusūle daṭṭhakālo viya ahoṣi. Pāde ḍasi, uduk-  
khale daṭṭhakālo viya ahoṣi. Naṅguṭṭhe ḍasi, musale daṭṭhakālo  
viya ahoṣi. „Etthāpi n' atthi khāditabbayuttakan“ ti sabbattha  
assādam alabhanto vaccamagge ḍasi, mudupūve daṭṭhakālo viya  
ahoṣi. So „laddham dāni me imasmim sarīre mudum khādi-  
tabbayuttaṭṭhānan“ ti tato patthāya khādanto antokucchim  
pavisitvā vakkahadayādini khāditvā pipāsitaḍḍakāle lohitaṃ pivitvā  
nipajjitakāle udaram pattharivā nipajjati. Ath' assa etad ahoṣi:  
„idaṃ hatthisarīram mayham nivāsasukhatāya gehasadiṣam,  
khāditukāmatāya satī pahūtamaṃsam, kiṃ dāni me aññattha  
kamman“ ti so aññattha agantvā hatthikucchiyam yeva maṃsam  
khāditvā vasati. Gacchante gacchante kāle nidāghavātasam-  
phassena<sup>2</sup> c' eva suriyarasmisantāpena ca tam kuṇapaṃ

<sup>1</sup> Bp uppāditacchavikaṇḍusadiṣo, K uppāṭinacchavikaṇḍunibho. <sup>2</sup> K -phasse.

sussitvā valiyo gaṇhi. Sigālassa pavitṭhadvāraṃ pihitaṃ. Antokucchi andhakāro ahoṣi. Sigālassa lokantarikanivāso viya jāto. Kuṇape sussante maṃsam pi sussi. Lohitam pi pacchijji. So nikkhamanadvāraṃ alabhanto bhayappatto hutvā sandhāvanto ito c' ito ca paharitvā nikkhamanadvāraṃ pariyesamāno vicarati. Evaṃ tasmiṃ ukkhaliyaṃ piṭṭhapinḍī viya antokucchiyaṃ sijjamāne<sup>1</sup> katipāhaccayena mahāmegho pāvassi. Atha naṃ kuṇapaṃ temitvā utthāya pakatisaṅṭhānena atthāsi. Vaccamaggo vivaṭo hutvā tārakā viya paññāyi. Sigālo taṃ chiddaṃ disvā „idāni me jīvitāṃ laddhaṃ“ ti yāva hatthisisā paṭikkamitvā vegena pakkhanditvā vaccamaggaṃ sīsena paharitvā nikkhāmi. Tassa sambhinnasarīrattā<sup>2</sup> sabbalomāni vaccamagge alliyimsu. So tālakkhandhasadisena nillomena sarīrena ubbiggacitto muhuttaṃ dhāvitvā nivattitvā nisinno sarīraṃ oloketvā „idaṃ dukkhaṃ mayhaṃ na aññena kataṃ, lobhahetu lobhākāraṇā<sup>3</sup> lobhaṃ nissāya mayā etaṃ kataṃ, ito dāni paṭṭhāya na lobhavasiko bhavissāmi, puna hatthisarīraṃ nāma na pavisis-sāmīti“ saṃviggahadayo hutvā imaṃ gātham āha:

Nāhaṃ punaṃ na ca punaṃ na cāpi apunappunaṃ  
hatthibondiṃ pavekkhāmi, tathā hi bhayatajjito ti. 144.

Tattha na cāpi apunappunaṃ ti akāro nipātamatto. Ayam paṇ' etissā sakalāya pi gūthāy' attho: ahaṃ hi ito puna tato ca punaṃ ti vuttavāro puna tato pi ca<sup>4</sup> punappunaṃ vāraṇasarīrasaṃkhātāṃ hatthibondiṃ na pavekkhāmi, kiṃkāraṇā: tathā hi bhayatajjito tathā hi ahaṃ imasmiṃ yeva pavesane bhayatajjito, maraṇabhayena santāsaṃ saṃvegaṃ āpādito ti.

Evaṃ ca pana vatvā tato ca palāyitvā puna taṃ vā aññāni vā hatthisarīraṃ pi nivattitvā na olokesi, tato paṭṭhāya na lobhavasiko ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „bhikkhave<sup>5</sup> antouppannakilesassa nāma vaḍḍhituṃ adatvā tattha tatth' eva niggaṇhituṃ

<sup>1</sup> K sijjamāno. <sup>2</sup> K saṃsiṇna- corr. to saṃjīṇna- over the line and to saṃbhīna- under the line, B saṃbhīna- and saṃchīna-. <sup>3</sup> so B<sub>p</sub>; K paṇalo-.  
<sup>4</sup> so K; B<sub>p</sub> iti vuttam tato puna tato pi ca. <sup>5</sup> K na bhikkhave.

vaṭṭatīti“ vatvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāno pañcasatāpi te bhikkhū arahatte patitṭhahimsu, avasesesu keci sotāpannā keci sakadāgāmino keci anāgāmino ahesuṃ) „Tadā sigālo aham eva abosin“ ti. Sigāljātakam.

### 9. Ekapaṇṇajātaka.

Ekapaṇṇo ayam rukkho ti. Idam Satthā Vesāliyam upanissāya mahāvane kūtāgārasālāyam viharanto vesālikam duṭṭha-Licchavikumārakam ārabha kathesi. Tasmim hi kāle Vesālinagaraṃ gāvutagāvutantare tīhi pākārehi parikkhittam tisu ṭhānesu gopuraṭṭālakayuttam<sup>1</sup> paramasobhaggappattam. Tattha niccakālam rajjam kāretvā vasantānam yeva rājūnam sattasahassāni sattasatāni satta ca rājāno hontī, tattakā yeva uparājāno tattakā senāpatino tattakā bhaṇḍāgārikā. Tesam rājakumārānam antare eko duṭṭha-Licchavikumāro nāma ahoṣi kodhano caṇḍo pharuso daṇḍena saddhiṃ nāsiviso viya niccam pajjalito. Kodhena tassa purato dve tīhi vacanāni kathetuṃ samattho nāma n<sup>2</sup> atthi, tam n<sup>2</sup> eva mātāpitāro na nātayo na mittasuhajjā sikkhāpetuṃ nāsakkhimsu<sup>3</sup>. Ath<sup>3</sup> assa mātāpitunnā etad ahoṣi: „ayam kumāro atipharuso sāhasiko, ṭhapetvā Sammāsambuddham aṇṇo imam vinetuṃ samattho nāma n<sup>2</sup> atthi, Buddhaveneyyena bhavitabban“ ti te nam ādāya Satthu santikam gantvā vanditvā „bbante ayam kumāro caṇḍo pharuso kodhena pajjalati, imassa ovādam dethā“<sup>4</sup> ti. Satthā tam kumāram ovadi: „kumāra imesu nāma sattesu caṇḍena pharusena sāhasikena viheṭhakajātikena na bhavitabban, pharusavāco nāma vijātamātuyāpi pituno pi puttassa pi bhātubhaginīnam pi pajāpatiyāpi mittabandhavānam appiyo hoti amanāpo, ḍasitum āgacchanto sappo viya aṭaviyam uṭṭhitacoro viya khādītum āgacchanto yakkho viya ca ubbejanīyo<sup>5</sup> hutvā dutyakacittavāre<sup>4</sup> nirayādisu nibbattati, diṭṭhe yeva ca dhamme kodhano puggalo maṇḍitapasādhito<sup>5</sup> pi dubbhaṇṇo va hoti, puṇṇacandasassirikam pi<sup>5</sup> ssa mukham jālābhihatapadumam viya malaggahitakañcanādāsamaṇḍalam viya virūpam hoti, duddasikam kodham nissāya hi sattā satham ādāya attanā va attānam paharanti visam khādanti rajjuyā ubbandhanti papātā patanti, evam kodhavasena kālam katvā nirayādisu uppajjanti, viheṭhakajātiyāpi diṭṭhe yeva dhamme

<sup>1</sup> K gopuraddhālaka-. <sup>2</sup> Bp na sakkh-. <sup>3</sup> K -niyo. <sup>4</sup> so K; Bp dutyacittavāre. <sup>5</sup> K -pāsādhito.

garaham patvā kāyassa bhedā nirayādisu uppajjanti, puna manussattaṃ labhivā jātakālato paṭṭhāya rogabahulā va honti<sup>1</sup>, cakkhurogo sotarogo ti ādisu ca rogesu ekato paṭṭhāya ekasmiṃ patanti, rogena aparmuttā va hutvā nīccadukkhitā va honti, tasmā sabbasattesu mettacittena hitacittena bhavitabbaṃ, evarūpo hi puggalo nirayādibhayaena parimuccatīti<sup>2</sup>. So kumāro ovādaṃ labhivā ekovāden' eva nihata-māno danto nibbisevano mettacitto muducitto ahoṣi, akkosantam pi paharantam pi nivattivā na olokesi, uddhaṭadāṭho viya sappo alacchinno viya kakkāṭako<sup>3</sup> chinnavisāṇo viya ca usabho ahoṣi. Tassa taṃ pavattim nātvā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso duṭṭha-Licchavikumāraṃ suciraṃ pi ovadivā n' eva mātāpitaro na nātimitādayo dametuṃ sakkhimsu, Sammāsaṃbuddho pana ekovāden' eva dametvā nibbisevanam katvā mattavaravāraṇaṃ viya samug-gahitānaṃ cha<sup>4</sup> kāraṇaṃ akāsi, yāva subhāsitaṃ idaṃ 'hatthidamakena bhikkhave hatthidammo sārīto, ekaṃ yeva disaṃ dhāvati puratthimaṃ vā pacchimaṃ vā uttaraṃ vā dakkhiṇaṃ vā, assadamakena -pe-, godamakena -pe- dakkhiṇaṃ vā, Tathāgatenā bhikkhave arahatā Sammāsaṃbuddhena purisadammo sārīto, attha disā vidhāvati, rūpī rūpaṇi passati, ayam eva tādiso<sup>5</sup> -pe-, so vuccati yoggācariyānaṃ<sup>6</sup> anuttaro purisadammasārathī<sup>7</sup>, na hi āvuso Sammāsaṃbuddhena sadiso purisadammasārathi<sup>7</sup> nāma atthīti<sup>8</sup>. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā<sup>9</sup> ti pucchitvā „imāya nāma<sup>9</sup> 'ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa mayā ekovāden' eva damito, pubbe p' ahaṃ imaṃ ekovāden' eva dāmesin<sup>9</sup> ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kāreṇte  
Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattivā vayappatto  
Takkasilāyaṃ tayo vede sabbasippāni ca uggaṇṭhivā kañci kālaṃ  
gharāvāsaṃ vasitvā mātāpitunnaṃ accayena isipabbajjaṃ pabba-  
jivā abhiññā ca samāpattiyo ca<sup>8</sup> nibbattetvā Himavante vāsaṃ  
kappesi. Tatha ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya jana-  
padaṃ āgantvā Bārāṇasiṃ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase  
sunivattho supāruto tāpasākappasampanno bhikkhāya nagaraṃ

<sup>1</sup> K vā hoti, B<sup>p</sup> ca honti. <sup>2</sup> K na parimuccantīti, B<sup>p</sup> muccati iti. <sup>3</sup> so B<sup>p</sup>; K kakkāṭako. <sup>4</sup> so K; B<sup>p</sup> samuggahitānaṃ. <sup>5</sup> K kādisā. <sup>6</sup> B<sup>p</sup> yogāvacārīcarī-  
<sup>7</sup> K -thī <sup>8</sup> K omits ca.



pavisitvā rājadvāraṃ pāpuni. Rājā sihapañjarena' olokento tam disvā iriyāpathe pasīditvā „ayaṃ tāpaso santindriyo santamānaso yugamattadaso<sup>2</sup> padavāre padavāre sahasatthavikaṃ ṭhapento viya sihavijambhitena āgacchati, sace santadhammo nāṃ' eko atthi imassa ten' abbhantarena bhavitabban“ ti cintevā ekaṃ amaccaṃ olokesi. So „kiṃ karomi devā“ 'ti āha. „Etaṃ tāpasaṃ ānehīti“. So „sādhu devā 'ti Bodhisattaṃ upasaṃkamitva vanditvā hatthato bhikkhābhājanaṃ gahe tvā „kiṃ mahāpuññā“ 'ti vutte „bhante rājā pakkosatīti“ āha. Bodhisatto „na mayaṃ rājakulūpagā, hemavatakā nāṃ' amhā“ 'ti āha. Amacco gantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Rājā „añño amhākaṃ kulūpako n' atthi, ānehi nan“ ti āha. Amacco gantvā Bodhisattaṃ vanditvā yācitvā rājanivesanaṃ pavesesi. Rājā Bodhisattaṃ vanditvā samussitasetacchatte kañcanapallamke nisidāpetvā attano paṭiyattaṃ nānaggarasabhojanaṃ bhojetvā „bhante kuhiṃ vasathā“ 'ti pucchī. „Hemavatakā mayaṃ mahārājā“ ti. „Idāni kahaṃ gacchathā“ 'ti. „Vassārattānurūpaṃ senāsanaṃ upadhārema mahārājā“ 'ti. „Tena hi bhante amhākaṃ űeva uyyāne vasathā“ 'ti paṭiññaṃ gahe tvā sayam pi bhujjivā Bodhisattaṃ ādāya uyyānaṃ gantvā paṇṇasālaṃ māpetvā rattiṭṭhānadivāṭhānāni<sup>3</sup> kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā uyyānapālaṃ paṭicchāpetvā nagaraṃ pāvisi. Tato paṭṭhāya Bodhisatto uyyāne vasati. Rājāpi 'ssa divase divase dvatikkhattuṃ upaṭṭhānaṃ gacchati. Tassa pana rañño duṭṭhakumāro nāma putto ahosi caṇḍo pharusō, n' eva rājā dametuṃ asakkhi na sesaṇṇātakā. Amaccāpi brāhmaṇagahapatikāpi ekato hutvā „sāmi, mā evaṃ kari, evaṃ kātuṃ na labbhā“ ti kujjhitvā kathentāpi kathaṃ gāhāpetuṃ na sakkhimsu. Rājā cintesi: „ṭhapetvā mama ayyaṃ silavantaṃ tāpasaṃ añño imaṃ kumāraṃ dametuṃ samattho nāma n' atthi, so yeva naṃ damessatīti“ so kumāraṃ ādāya Bodhisattassa santikaṃ gantvā „bhante ayaṃ kumāro caṇḍo

<sup>1</sup> K sihapañjareṇa. <sup>2</sup> BP -dasso. <sup>3</sup> both K and BP -divāṭṭhā-.

pharuso, mayāṃ imaṃ dametuṃ na sakkoma, tumhe taṃ ekena upāyena sikkhāpethā“<sup>1</sup> 'ti kumāraṃ Bodhisattassa niyyādetvā pakkāmi. Bodhisatto kumāraṃ gahe tvā uyyāne vicaranto ekato ekena ekato ekenā 'ti dvihi yeva pattehi ekam nimbapotakaṃ disvā kumāraṃ āha: „kumāra etassa tāva rukkhassa potakassa paṇṇaṃ khādītvā rasaṃ jānāhīti“<sup>2</sup>. So tassa ekam paṇṇaṃ saṃkhādītvā rasaṃ űatvā dhīti saba khelena bhūmiyaṃ nuṭṭhabhi<sup>3</sup>, „kim etaṃ kumārā“<sup>4</sup> 'ti vutte „bhante idān' ev' esa rukkho halāhalavisūpamo, vaḍḍhanto pana bahū manusse māressatīti“<sup>5</sup> nimbapotakaṃ uppādetvā hatthehi parimaddītvā imaṃ gātham āha:

Ekapanṇo ayaṃ rukkho na bhūmyā caturaṅgulo  
phalena visakappena, mahāyaṃ kim bhavissatīti. 145.

Tatha ekapanṇo ti ubhoso passesu ekeapanṇo, na bhūmyā caturaṅgulo ti bhūmito caturaṅgulamattam pi na vaḷḷhito, phalenā ti palāsena, visakappena ti halāhalavisasadisena, evaṃ khuddako<sup>3</sup> pi samāno evarūpena tittakena paṇṇena samannāgato ti attho. mahāyaṃ kim bhavissatīti yadā paṇāyaṃ vuddhippatto mahā bhavissati tadā kim nāma bhavissati, addhā manussa-māraṇako<sup>3</sup> bhavissatīti evaṃ uppādetvā maddītvā chaḍḍesi<sup>4</sup> ti āha.

Atha naṃ Bodhisatto. etad avoca: „kumāra tvaṃ imaṃ nimbapotakaṃ 'idān' eva evaṃ tittako, mahallakakāle kuto imaṃ nissāya vaḍḍhīti' uppādetvā maddītvā chaḍḍesi<sup>5</sup>, yathā tvaṃ etasmim paṭipājji evaṃ eva tvaṃ<sup>6</sup> ratṭhavāsino pi 'ayaṃ kumāro daharakāle yeva evaṃ caṇḍo pharuso, mahallakakāle rajjāṃ patvā kim nāma karissati, kuto ambākaṃ etaṃ nissāya vaḍḍhīti' tava kulasantakaṃ rajjāṃ adatvā nimbapotakaṃ viya taṃ<sup>6</sup> uppādetvā ratṭhā pabbājanīyakammaṃ<sup>6</sup> karissanti, tasmā nimbarrukkhapaṭibhāgataṃ hitvā ito paṭṭhāya khantimettānuddayasampanno hohīti“<sup>6</sup>. So tato paṭṭhāya nihata māno nibbisevano khantimettānuddayasampanno hutvā Bodhisattassa ovāde ṭhatvā

<sup>1</sup> K nuṭṭhabhi, B niṭṭhubhi. <sup>2</sup> so BP; K khuddakena. <sup>3</sup> K manussā-. <sup>4</sup> K chaḍḍhesin, BP chaṭṭesi. <sup>5</sup> K chaḍḍhesi, BP chaṭṭesi. <sup>6</sup> so both K and BP.

pitū accayena rajjam patvā dānādīni puññakammāni katvā yathā-kammam agamāsi.

Satthā imam dhammedesanam āharitvā „na bhikkhave idān' ev' esa dutṭha-Licchavikumāro mayā damito, pubbe pi aham etaṃ damesi yevā“ 'ti vatvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā dutṭhakumāro ayam Licchavikumāro ahoṣi, rājā Anando, ovādadāyakatāpaso pana aham evā“ 'ti. Ekapaṇṇajātakaṃ.

### 10. Sañjīvajātaka.

Asantaṃ yo paggaṇhātīti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto Ajātasattussa rañño asantapaggahaṃ ārabha kathesi. So hi Buddhānaṃ paṭikaṇṭakabhūte dussīle pāpadhamme Devadatte pasīditvā taṃ asantaṃ asappurisaṃ paggayha „tassa sakkāraṃ karisānīti“ bahum dhanam pariccajitvā Gayāsīse vihāraṃ kāretvā tass' eva vacanaṃ gahe tvā pitaraṃ dhammarājānaṃ sotāpannaṃ ariyasāvakaṃ ghātetvā attano sotāpattimagassa upanissayaṃ chinditvā mahāvināsaṃ patto. So hi „Devadatte paṭhavipavīṭṭho“ ti sutva „kacci nu kho mam pi paṭhavi gileyvā“ 'ti bhītatasito rajjasukhaṃ na labhati, sayane assādaṃ na vindati, tibbakāraṇabhītunno<sup>1</sup> hatthipoto viya kampamaṇo vicarati. So paṭhaviṃ phalamānaṃ viya avicijālani nikkhamantaṃ viya paṭhaviyā attānaṃ giliyamānaṃ viya ādittāya loha-paṭhaviyā uttānakaṃ nippajjāpetvā ayasūlehi koṭṭiyamānaṃ viya ca samanupassi. Ten' etassa<sup>2</sup> pahāṭakukkuṭassēva muhuttam pi kampamānassa avatthānaṃ nāma na hosi. Sammāsambuddhaṃ passitukāmo khamāpetukāmo pañhaṃ pucchitukāmo ahoṣi, attano aparādhamaṇantaṭāya upasaṅkamitum na sakkoti. Ath' assa Rājagahanagare<sup>3</sup> kattikarattivāre sampatte devanagaraṃ viya nagare alaṅkate mahātale amaccagaṇaparivutassa kañcanāsane nisinnassa Jīvakaṃ<sup>4</sup> Komārabhaccaṃ<sup>5</sup> avidūre nisinnaṃ disvā etad ahoṣi: „Jīvakaṃ<sup>4</sup> gahe tvā Sammāsambuddhaṃ passissāmi, na kho pana sakkā mayā ujukam eva vattum: 'aham samma Jīvaka sayam gantum na sakkomi, ehi mam Satthu santikaṃ nehīti' pariyāyena pana rattisampadaṃ vaṇnetvā<sup>6</sup> 'kan'<sup>7</sup> nu kho ajja

<sup>1</sup> K -tuṇṇo. <sup>2</sup> K tetetassa. <sup>3</sup> K -naṅgare. <sup>4</sup> K jīvikaṃ. <sup>5</sup> K -bhaṇḍam.

<sup>6</sup> K vaṇnetvā. <sup>7</sup> K kin.

mayam samanam vā brāhmaṇam vā payirupāseyyāma yan no payiru-  
pāsantānam<sup>1</sup> cittaṃ pasīdeyyā<sup>2</sup> 'ti vakkhāmi, taṃ sutvā amaccā attano  
Sattthārānam vaṇṇam kathessanti, Jīvako pi Sammāsambuddhassa vaṇṇam  
kathessati, atha nam gahetvā Satthu santikam gacchissāmīti<sup>3</sup> so pañ-  
cahi padehi rattim vaṇṇesi:

„Lakkhaṇā vata bho dosinā ratti,  
abhirūpā vata bho dosinā ratti,  
dassanīyā<sup>4</sup> vata bho dosinā ratti,  
pāsādikā vata bho dosinā ratti,  
ramaṇīyā<sup>4</sup> vata bho dosinā ratti,

kaṃ nu khv-ajja mayham<sup>3</sup> samanam vā brāhmaṇam vā payirupāsato  
cittaṃ pasīdeyyā<sup>4</sup> 'ti. Ath' eko amacco Purāṇassa Kassapassa vaṇṇam  
kathesi eko Makkhaligosālassa eko Ajitakesakambalassa eko Kakudha-  
kaccāyanassa eko Sañjayabelatthipputtassa eko Nāthaputtaniganṭhassā  
'ti. Rājā tesam katham tuṅhī aho. So hi Jīvakkas' eva mahā-  
amaccassa katham paccāsimsati. Jīvako pi „rañño mam ārabha ka-  
thite yeva jānissāmīti<sup>4</sup> avidūre tuṅhī nisīdi. Atha nam rājā āha:  
„tvam pana samma Jīvaka kiṃ tuṅhīti<sup>4</sup>. Tasmim khane Jīvako utthā-  
yāsana yena Bhagavā ten' aṅjalim panāmetvā „eso deva arahaṃ  
Sammāsambuddho amhākam ambavane viharati saddhim adḍhatelāsehi  
bhikkhusatehi, taṃ ca pana Bhagavantam evam kalyāṇo kittisaddo  
abbhuggato<sup>4</sup> ti nava arahādiguṇe vatvā jātito patthāya pubbanimittā-  
dibhedam Bhagavato ānubhavam pakāsetvā „tam Bhagavantam devo  
payirupāsatu, dhammam suṇātu, pañham pucchati<sup>4</sup> 'ti āha. Rājā  
sambuṇṇamanoratho hutvā „tena hi samma Jīvaka hatthiyānāni kappā-  
pehīti<sup>4</sup> yānāni kappāpetvā mahantena rājānubhāvena Jivakambavanam  
gantvā gandhamaṇḍalamālehi<sup>4</sup> bhikkhusaṃghaparivutaṃ Tathāgataṃ  
disvā santavīcimajjhe mahaṇṇavam viya niccalaṃ bhikkhusaṃgham  
ito c' ito ca anuvīloketvā „evārūpā nāma me parisaṃ na diṭṭhapubbā<sup>4</sup>  
ti iriyāpathe yeva pasīditvā saṃghassa aṅjalim paggaṇhitvā thutim  
katvā Bhagavantam vanditvā ekamantaṃ nisinna sāmaññaphalapañham  
pucchi. Ath' assa Bhagavā dvīhi bhāṇavārehi patimaṇḍetvā Sāmañña-  
phalasuttantaṃ kathesi. So suttapariyosāne attamano Bhagavantam  
khamāpetvā utthāyāsanaṃ padakkhiṇam katvā pakkāmi. Satthā acira-  
pakkantassa rañño bhikkhū āmantetvā „khat' āyam bhikkhave rājā.

<sup>1</sup> so RP; K -pāsento. <sup>2</sup> K -niyyā. <sup>3</sup> K mayam. <sup>4</sup> K -mālehi.

sac' āyam bhikkhave rājā issariyakāraṇā pitarāṃ dhammikāṃ dhamma-rājānaṃ jīvitā na voropessatha imasmiṃ yeva āsane virajāṃ vītamalaṃ dhammacakkhuṃ uppajjissatha, Devadattam pana nissāya asantam paggaḥaṃ katvā sotāpattiphalā parihiṇo<sup>1</sup> ti āha. Punadivase bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathāṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Ajātasattu kira asantam<sup>1</sup> paggaḥaṃ katvā dussilāṃ pāpakammaṃ Devadattam nissāya pitu-ghātakammaṃ katattā sotāpattiphalā parihiṇo Devadattena nāsito rājā<sup>2</sup> ti. Sattā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā<sup>3</sup> ti pucchitvā „imāya nāmā<sup>4</sup> 'ti vutte „na bhikkhave Ajātasattu idān' eva asantam<sup>1</sup> paggaḥaṃ katvā mahāvīnaṣam patto, pubbē p' esa asantapaggahen' eva attānaṃ nāsesīti<sup>5</sup> vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhave brāhmaṇakule nibbattitvā vya-patto Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpāṃmokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavaḥkasatāni sippaṃ vāceti. Tesu māṇavesu Sañjīvo nāma māṇavo atthi. Bodhisatto tassa matakuttāpanamantaṃ adāsi. So uttāpanamantaṃ eva gahe-tvā paṭibāhanamantaṃ pana agahetvā<sup>2</sup> ekadivasaṃ māṇavehi sad-dhiṃ dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā ekaṃ matavyaggaṃ disvā māṇave āha: „bho imaṃ matavyaggaṃ uttāpessāmīti<sup>3</sup>. Mā-ṇavā „na sakkhissasīti<sup>4</sup> āhamsu. „Passantānaṃ ũeva vo uttā-pessāmīti<sup>5</sup>. „Sace māṇava<sup>3</sup> sakkosi uttāpehīti<sup>6</sup> evaṃ ca pana vatvā te māṇavā rukkhaṃ abhirūhiṃsu. Sañjīvo mantaṃ pari-vattetvā matavyaggaṃ sakkharāya pahari. Vyaggho uttāya vegenāgantvā Sañjīvaṃ galanāliyaṃ ḍasitvā jīvitakkhayaṃ pāpe-tvā tath' eva pati. Sañjīvo pi tath' eva pati. Ubho pi ekaṭ-ṭhāne yeva matā nipajjiṃsu. Māṇavā dāruṃ<sup>4</sup> ādāya gantvā taṃ pavattim ācariyassa ārocesuṃ<sup>5</sup>. Ācariyo māṇave āmantetvā „tātā asantapaggahakāraṇā nāma ayuttaṭṭhāne sakkārasammānaṃ karonto evarūpaṃ dukkhaṃ paṭilabhati<sup>6</sup> yevā<sup>6</sup> 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

<sup>1</sup> so BP; K asanta. <sup>2</sup> so BP; K gahetvā. <sup>3</sup> K -vā. <sup>4</sup> K dārū, BP dārūnī.  
<sup>5</sup> K ārocesi. <sup>6</sup> K -labhanti.

Asantaṃ yo paggaṇhāti asantaṃ c' ūpasevati<sup>1</sup>

tam eva ghāsaṃ kurute vyaggho Sañjiviko yathā ti. 146.

Tattha asantaṃ ti tīhi ducçaritehi samanuāgataṃ dussilaṃ pāpadhammaṃ, yo paggaṇhātīti yaṃ khattiyādisu yo koci evarūpaṃ dussilaṃ pabbajitaṃ vā cīvarādisampadānena gahaṭṭhaṃ vā uparajjaseuāpatiṭṭhānādisampadānena paggaṇhāti sakkārasammānaṃ karotīti attho, asantaṃ c' ūpasevatīti<sup>1</sup> yo ca evarūpaṃ asantaṃ dussilaṃ upasevati bhajati payirupāsati, tam eva ghāsaṃ kurute ti tam eva asantaṃ sampaggahantaṃ yo dussilo pāpapuggalo ghasati saṃkhādāti vināsaṃ pāpeti, kathaṃ: vyaggho Sañjiviko yathā ti yathā Sañjīvena mānavena mantaṃ parivattetvā matavyaggho Sañjiviko<sup>2</sup> jīvitasampadānena sampaggahito attano jīvitadāyakaṃ<sup>3</sup> Sañjīvaṃ eva jīvitā voropetvā tath' eva pātesī evaṃ añño pi yo asantasampaggahaṃ karoti so dussilo taṃ attano sampaggahaṃ eva vināseti, evaṃ asantasampaggāhikā vināsaṃ pāpuṇantīti.

Bodhisatto imāya gāthāya mānavānaṃ dhammaṃ desetvā dānādīni puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthāpi imaṃ dhammedesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:  
„Tadā matavyagghupaṭṭhāko mānavo Ajātasattu ahosi, disāpāmokkho ācariyo pana aham evā“ 'ti. Sañjivajātakaṃ. Kakaṇṭakavaggo pannarasamo. Ekanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

<sup>1</sup> so BP; K vūpa-. <sup>2</sup> K jiviko. <sup>3</sup> K jīvitadāyakaṃ.

**LONDON.**  
**TRÜBNER & CO.**

**STRASSBURG.**  
**KARL J. TRÜBNER.**

**KOPENHAGEN.**  
**H. HAGEHUP.**